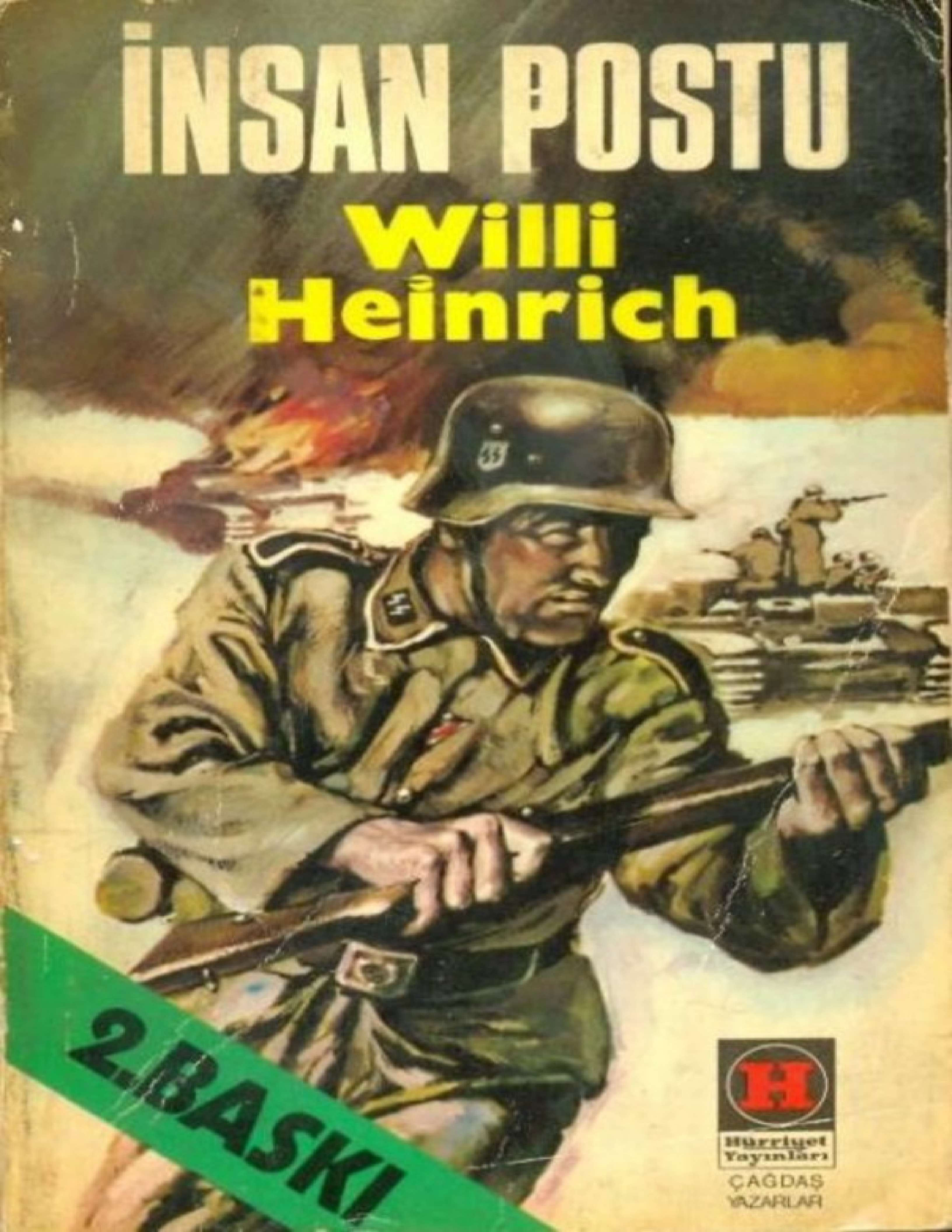

İNSAN POSTU
Willi Heinrich
2.BASKI
H
Hürriyet Yayınları
ÇAĞDAŞ YAZARLAR

İNSAN POSTU

Willi Heinrich

★

Hürriyet Yayınları

★

E-Kitap: PROJECT j.ALL

BİRİNCİ BÖLÜM

Rus toplarının gümbürtüsü yankılanırken güneş, koca ormanlığın hemen ardında bitti. Dün de böyle olmuştu, önceki gün de, yarın da böyle olacaktı, sonsuza kadar hep böyle. Korunağın beri yanında oturuyordu adamlar.

Schnurrbart, piposunda biriken zifire bir göz attı. Onbaşı Steiner cebindeki cigara paketine uzandı. Sahra telefonunun acı sesi böldü sessizliği. Steiner koştu. Uzun uzun dinledikten sonra bir küfür savurarak kapadı telefonu.

Öbürleri merakla baktılar; incelmiş, sakalları uzamış yüzlerinde kuşku okunuyordu.

"Ne dedi?" diye sordu Kruger oturduğu masadan. Steiner soruya karşılık vermedi. Solgun yüzü oldukça asıktı; ağzı sinirle gerilince, dudaklarının iki yanındaki derin çizgiler yüzünün sertliğini iyice ortaya çıkarıyordu.

Sessizlik sürdü. Masanın üstünde yanan iki mum, tahta duvarlara dizili adamların dev gölgelerini yansıtıyordu. Dışardan Alman makineli tüfeğinin kesik ateşi duyuldu. Kruger boğazını temizledi, sorusunu tekrarladı: "Ne dedi?"

"Savaşın anlamsız olduğunu."

Öbürleri şaşkın şaşkın baktılar: "Teğmen Meyer dedi bunu ha?"

Steiner başını salladı. "Neden olmasın yani?" Bölük kumandanlarının da savaş üstüne özel bir takım düşünceleri olabilir pekâlâ."

"Tabiî, orası öyle de..." Profesör takma adıyla anılan Dorn, incecik elini sakallı çenesinde gezdirdi. “Bence…”

"O kadar yorma kafanı," dedi Steiner.

"Bırak yorsun canım." Schnurrbart ayaklarını masaya dayadı, gülümsedi. "Düşünmemesini emredemezsin. Zaten kafasına bir Rus kurşunu yeyince, kendiliğinden vazgeçecek düşünmekten."

Adamlar gülüştüler, duvarlardaki gölgeler sallandı.

"Alay çekiliyormuş," dedi Steiner kayıtsız bir sesle, tek tepki, Kruger'den geldi.

"Neden baştan söylemezsin?" diye haykırarak fırladı ayağa. Çarçabuk toparladı ranzanın üstündeki battaniyeyi, sarmaya başladı. Öbürleri onu izlediler. Korunakta süregelen uyuşukluk hali, yerini, ansızın çıkıp gitmelere özgü o telâşa kargaşaya bıraktı.

Steiner yerinden kıpırdamamıştı, cigarası dudaklarındaydı hâlâ. Başını

çevirip Schnurrbart'a baktı; o da ağzında piposu, bacakları masaya dayalı öylece oturuyor, toparlanmaya kalkışmıyordu. Steiner sırıttı. Yalnız Schnurrbart okurdu aklından geçenleri. Schnurrbart'ın asıl adı Karl Reisenauer'di; yüzündeki kara orman, en güçlü usturalara bile bana mısın demeyen kara bıyık yüzünden "Schnurrbart" takma adını takmışlardı ona.

Steiner adamları inceledi. Hepsi işlerine dalmışlardı. Zoll ile kızıl saçlı ufak tefek Maag birbirlerine çarptılar ama hazırlanma telâşı içinde küfür savurmayı bile unuttular.

Hollerbach öteberisini toplayan Kern'e usulca yardım ediyordu; Kern her zamanki beceriksizliğiyle koca bir denk haline getirmişti eşyasını. Dorn yere diz çökmüş battaniyesini katlıyordu; üç delikanlı Dietz, Pasternack ve Anselm ise yüklerini sırtlamışlardı bile.

"Sersemler!" diye mırıldandı Steiner.

"Ne var yani?" diyerek sırıttı Schnurrbart. "Seni iyi tanımasaydım ben de toparlanırdım."

"Yine de sersem bunlar," dedi Steiner; dalgındı. Adamlar eşyalarını toplamışlardı, ansızın Schnurrbart'la Steiner'in yerlerinden kıpırdamadıklarını gördüler. Dorn önce birine, sonra öbürüne baktı; gözlüklerinin silik, önemsiz bir hava verdiği yüzünde şaşkınlık belirtileri okunuyordu.

"Dorn kafa yormaya başladı yine," dedi Schnurrbart. Artık ötekiler de tetikteydiler. Tedirgin bakışlarla Steiner'ı süzüyorlardı. Tatsız bir sessizlik oldu. Bir yerlerden, ağır top ateşiyle bir makineli tüfeğin kesik takırtısı geldi.

Neden sonra Kruger kıpırdandı. Yavaşça yaklaştı Steiner'e. "Ne biçim şaka bu böyle?" diye sordu dişlerinin arasından. Steiner alaylı bir bakışla karşılık verdi: "Şakayı yapan sizsiniz. Ben eşyanızı toplayın demedim ki."

"Bölükler çekiliyor dedin," dedi Dorn öfkeyle.

"Yoo, demedim," dedi Steiner.

"Dedin bal gibi!" diye haykırdı Kruger. "Hepimizin kulağı var!"

"Kulağa bak hele," dedi Steiner. "Ben öbür bölükler çekiliyor dedim."

"Allah belâsını..." diye haykırdı Kruger... Sırtındaki dengi kavradığı gibi yere çaldıktan sonra duvar boyunca sıralanmış ranzalara doğru yürüdü. En alt ranzaya büyük bir gürültüyle bıraktı kendini, ellerini başının altına koyup uzandı. Steiner, sırıtarak döndü ötekilere:

"Tabur yirmi dakikaya kadar çekiliyor. Biz -yani bizim birlik- artçı kalacak burada."

Adamların yüzlerindeki kan çekildi. Kern, sallanarak çöktü bir iskemleye, "Amma iş!" diye homurdanıyordu.

Dietz boğazını kavradı. "Bu sersemler delirmiş," dedi sesi titreyerek.

"Sersemler her zaman delidir zaten," dedi Steiner. Kalktı, cebinden çıkardığı haritayı masanın üstüne yaydı. Adamlar çevresini sardılar. Parmağıyla batıya giden yolu izledi.

Krimskaya'nın biraz ötesinde Kırım'ın ve Karadeniz'in kuzey kesimi uzanıyordu.

"Durum şu," diye açıkladı. "Bu gece tümen, Krimskaya'nın doğusundaki yeni mevzilere hareket ediyor. Yarın gece kentin batısındaki devamlı yerleşme noktalarına varacak. Her tabur gerisinde artçı olarak bir Birlik bırakacak.

Başlangıçta, bizim burada yarın sabah beşe kadar kalmamız tasarlanmıştı. Sonradan Rusların kokuyu alıp boşaltılmış mevzilerin ötesine geçtiklerini öğrenmişler..."

"Yani Ruslar Krimskaya'ya bizimkilerden önce mi varacaklar?" diye sordu Kruger.

Steiner omuz silkti. "Olağan. Ne var ki buyruk buyruktur."

"Yani yarın sabaha kadar burada kalmayı düşünmüyorsun, değil mi?" dedi Dorn korkuyla.

"Hayır, sabaha kadar değil. Ama iki saat süreyle buradan ayrılmamamız gerek, belki üç saat," dedi Steiner sırıtarak. "Yoksa taburdan önce varırız Krimskaya'ya."

Adamların yüzleri sarardı. Maag zorla bir kahkaha attı. "O da garip kaçar, değil mi?" dedi. Gür, kızıl saçlarının arasından sinirden seyiren beyaz yüzü görünüyordu.

Zoll öfkeyle masaya indirdi yumruğunu. "Düpedüz sersemlik bu!" diye gürledi. "Ben şu anda gidiyorum, hemen! Amma mantıksız..."

Steiner'ın serinkanlı, dik bakışlarıyla karşılaşınca sustu, boynuna doladığı cırtlak sarı fuları çekiştirmeye koyuldu.

"Senin ne düşündüğün kimseyi ilgilendirmez," dedi Steiner soğuk bir sesle. "Öğüdünü isteseydim sorardım. Hem asker adamın mantıktan söz etmesi bir Yahudinin 'Heil Hitler!' diye bağırması gibi bir şeydir; şimdiye kadar öğrenmen gerekirdi."

Kruger dizine bir şaplak indirdi; ötekiler de kötü kötü güldüler. Kimse sevmezdi Zoll'ü. Taburun en hırçın adamıydı. Steiner, onun çaresizlik içinde yumruklarını sıkışını izledi.

Tiksinmişti. Doğruldu, palaskasını bağlarken Schnurrbart'a döndü.

"Siz yataklarınızı yayın yine. Bir daha ne zaman uyuma olanağı buluruz kimbilir. Bir nöbetçi dik, önce Maag, sonra Dietz, sonra da Profesör girer nöbete. O zamana kadar gitme saati gelir zaten."

Onun kasketini alışını, tüfeğini omuzuna asıp kapıya doğru yürüyüşünü izlediler.

Schnurrbart, ister istemez bir adım attı. "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Recon'a," dedi Steiner. Kapıyı hızla çekti.

Birlikte on bir kişiydiler. Tehlikelerle dolu ormanlık bölgeyi gözetleyemeyecek kadar azdılar. Sabaha kalmaz Ruslar, düşmanın zayıf noktalarını keşfederlerdi. Ne olurdu o zaman, Anselm düşünemiyordu bir türlü. Basbayağı intihar görevi verilmişti onlara.

Biri çöktü yanına. Baktı, Kern'i gördü. "Ne dersin buna?" diye sordu.

Kern omuz silkti. "Ne denilebilir ki? İki ucu boklu bir değnek ki ne değnek! Herifler düpedüz gözden çıkarmışlar bizi." Anselm nefretle gözledi onu. Kern'in bayağı tavırları sinirine dokunuyordu. Başından beri hoşlanmamıştı şu heriften.

Dudağını ısırdı öfkeyle. "Bütün diyeceğin buysa," dedi düşmanca bir sesle, "söylemesen de olur."

Kern sert bir bakışla süzdü onu. "Söylediklerimi beğenmiyorsan sormazsın bir daha," diye homurdandı. Kalın başparmağıyla ensesini kaşıdı. Kocaman, kıllı elleri vardı.

Anselm bu yayvan, çirkin burnu, basık alnı, karmakarışık saçları inceledi. İyi ki ona benzemiyorum, diye düşündü. Elini çocuksu yüzünden geçirdi.

Kern hakkında pek bir şey bilmiyordu; Kern iki hafta kadar önce bir fırın mangasından gelmişti buraya. Kimse bu naklin nedenini bilmiyordu. Aldırdıkları da yoktu. Belki de bir çeşit sürgündü. Hepsinin onun hakkında bildikleri tek şey, eskiden bir han işletmiş olduğuydu, ne yapar yapar bunu sokuştururdu araya. Mahzene dizdiği şarap şişelerinden söz ederken adamlar ilgiyle dinlerlerdi onu. Handan iyice bir gelir kazandığını çıtlatırdı sık sık; Anselm, bir çeşit hınç duyardı içinde o konuşurken. Dalgın dalgın, Kern'in beceriksiz parmaklarıyla cigara sarışını izledi, tütünün yarısı ye re döküldü. Adamın beceriksizliği Anselm'in öfkesini tazeledi.

Ötekiler masanın çevresinde oturuyorlardı. Kruger, "Şimdi uykuyu düşünmenin sırası değil," diyerek bir deste kâğıt çıkardı cebinden. Burnunu kaşıdı, kaşlarını çattı. Kızgın bir hali vardı ama her zaman kızgındı zaten.

Anselm karşısındakinin Könisberg'den gelme bir Doğu Prusyalı olduğunu anımsadı. Babasının Rus olduğu konusunda bir söylenti vardı, iyi konuşurdu Rusçayı. Ama Kruger bu konuda tek kelime söylememişti.

Profesör dedikleri Dorn, Kruger'in yanına oturmuştu.

Geçimli bir adamdı Dorn. Anselm bu adamın özellikle usul konuşma tarzını tutardı. Neden subay değildi Dorn, sık sık düşünmüştü bunu. Kruger'e bakılırsa kendi istemediğinden. Anselm bu açıklamayı yeterince inandırıcı bulmuyordu doğrusu.

Masanın geriye kalan son kişisi Dietz'di, topluluğun en genci bir Güney Almanyalı. Steiner "Bebek" adını takmıştı ona; Kruger hayal kurmaya pek düşkün olduğunu söylemişti.

Anselm onları teker teker süzdü; arkadaşlarının varlığı belki neşesini yerine getirebilirdi. Korunaktan ayrılacağı düşüncesi, içini eziyordu. Derin derin iç çekerek, "Çok kötü be!" diye mırıldandı.

"Neymiş o çok kötü olan?" diye sordu Kruger.

"Buradan ayrılmak zorunda kalmamız."

"Yer değiştirmeye alışmış olman gerek artık."

"Hiç alışamayacağım galiba," dedi Anselm üzüntüyle. "Burayı hazır edene kadar bir hafta uğraştık, canı cehenneme şu ordunun."

"Amin," dedi Kruger yumruğunu indirerek; öylesine öfkeyle indirmişti ki yumruğunu, masanın üstündeki mum söndü.

"Ne yaptığını gözün görsün salak!" diye çıkıştı Kern.

"Salak sensin," diye karşılık verdi Kruger.

Bir-iki saniye, dövüşe hazırlanan horozlar gibi birbirlerine meydan okudular, sonra Kern iskambilleri masanın üstüne fırlattı. "Bıktım," diye homurdandı. "Her şeyden bıktım!" Kruger pis pis sırıttı. "Korkudan ödün patlayacak." Kern, kollarını göğsünün üstünde kavuşturup durdu; besbelli bu sözü geçiştirmenin doğru olup olmadığını tartıyordu. Alaycı bir gülümseyişi yeğledi: "Korktuğumu sandığına göre beni hiç tanıyamamışsın sen."

"Nerden tanıyayım?" diye üsteledi Kruger. "Bize katılışın iki hafta oldu olmadı."

Kern kızardı. "Senin payına övünülecek bir şey değil bu," dedi öfkeyle. "Cephede geçmiş iki hafta, iki yıl sayılır. İşini sağlama bağla, gerisini Tanrıya bırak."

"Bakın ne diyor beyler," diye öbürlerine seslendi Kruger.

"Sağır değiliz ya," dedi Anselm. "Herif elifi görse mertek(sopa) sanacak

tutup bize bilgiçlik taslıyor. Amma iş ha!"

Dietz kapıya baktı. "Steiner nereye gitti acaba?" Schnurrbart yavaşça esnedi. Sonra Kruger'e döndü. "İstersen bir ara onu," dedi. "Bölük çoktan yola çıkmış olmalı "

"Neden ben arayacakmışım?"

"En güvenilir adam sensin burada."

Kruger kalktı, tüfeğine uzandı. Schnurrbart'ın yüzünde hiç hoşuna gitmeyen bir şeyler sezmişti. Yine iskemlesine çöktü. "Ben dadı değilim," diye terslendi. "Steiner kendine bakabilir."

"Orası öyle," dedi Schnurrbart kalkarak... "Sana güvenmek zorunda kalsaydı, acırdım ona." Kruger'in ağzını açmasına kalmadan çıktı korunaktan.

Eşikte duraladı. Sık ağaçlıklı bir ormanda mevzilenmişlerdi, ama öylesine karanlıktı ki ortalık, en yakındaki ağaçlar bile görünmüyordu. Maag'ı buldu; nöbetin ne zaman biteceğini sordu Maag. "On dakika sonra," dedi Schnurrbart. "Steiner geldi mi buraya?"

"Şu yana doğru gitti."

Schnurrbart Maag'ın beyaz bir leke gibi duran yüzünü seçmeye çalıştı karanlıkta. "Nereye doğru gitti?"

"Rusların oraya," diye karşılık verdi Maag. "Ne olup bittiğini anlamaya."

"Tek başına mı?"

"Tabiî, hep yaptığı şey. Ne var ki bunda?"

"Sersem!" diye haykırdı Schnurrbart. Keşke daha önce çıksaydı aramaya.

Düşmüş yaprakların genzi yakan kokusu, birkaç gün önce eriyen, süngerleşmiş toprağa sinen karın kokusuna karışmıştı ormanda. Ağaçlardan çıtırtılar geliyordu. Tepeden küçük böcekler düşüyor, ormanı kaplayan ölü bitki tabakaları arasında dolaşıp duruyorlardı. Schnurrbart karanlığı gözledi. "Ne kadar kalacağını söyledi mi?" diye sordu.

"Nereden bilebilir. Ruslara kalmış bir şey." Schnurrbart başını salladı. Ne yapacağını bir kestirebilseydi!

Bir süre konuşmadılar. Ormandaki nem, giysilerinden içeri sızmaya başlamıştı, bedenlerini delip geçiyordu sanki.

Sonunda Schnurrbart sipere girdi. Tedirginliği gitgide artıyordu. Maag'a döndü. "Git bizimkilere söyle, hazır olsunlar" dedi. "On dakika daha bekleriz. Steiner bu arada gelmezse aramaya çıkarız."

Schnurrbart, ağır makinelinin arkasına çökerken Maag hendekten çıktı,

hızla uzaklaştı. Schnurrbart dalgın gözlerle izledi onu, aklı hâlâ Steiner'deydi. Belki de saçmaydı bu kadar meraklanması. Gözlerinin önüne o anda belki de terk edilmiş bir Rus siperinde yanından eksik etmediği kitabını keyifle okuyan Steiner geldi, gülümsedi. Tam ona göre bir davranış. Tanıştıklarından bu yana Schiller'in şiirlerini cebinden çıkarmamıştı Steiner; en uygunsuz durumlarda bile sayfaları çevirmekten geri kalmazdı. Belki de yüz kere al baştan etmişti kitabı. Tuhaf; çünkü okumaya düşkün biri de değildi pek.

Schnurrbart, başlangıçta Steiner'in kendine ne kadar sert davrandığını hatırladı, ama bir gün bu gelişigüzel ve çoğunluk düşmanca olan tanışıklık birdenbire dostluğa dönüşüvermişti. Bir buçuk yıl kadar önce. Tabur, Kramatorsk'un güneyinde, Rusya karlarıyla örtülmüş, sonsuz bir düzlükte...

Günlerdir kesilmemişti kar, müthiş bir tipi. Korunakta oturmuş, küçük sobanın ateşiyle ısınmaya çalışıyorlardı. Gece olmak üzereydi. Öbür askerler uykuya dalmışlardı bile. Steiner okuyor, Schnurrbart sobanın kızgın kapağını kaldırmış, ekmek kızartıyordu. Ansızın kitabı elinden bırakmıştı Steiner, "Satranç bilir misin?" demişti.

— "Eh şöyle böyle," demişti Schnurrbart. Steiner küçük bir satranç takımı çıkarmıştı denkten, sonra taşları dizmeye koyulmuştu. Oyuna başladılar. Schnurrbart iki, üç hamleden sonra Steiner'ın kendinden çok daha usta olduğunu ayırdetti. Yarım saat sürdü oyun. İkinci oyunda da başarısızdı. Şahını budalaca kaybedince, bir vuruşta bütün taşları dağıtıverdi.

Steiner duygularını belli etmeden bir cigara sardı, "Kaybetmek kolay değil elbet," dedi.

Bir süre hiç konuşmadılar. Fırtına, karı kapıdaki çatlaklardan içeri savuruyordu. Schnurrbart piposunu çıkarıp doldurdu.

Yaktıktan sonra Steiner'e döndü. "Karışmak gibi olmasın ama..." dedi. Duraladı, soruyu en iyi nasıl sorabileceğini tarttı. Ansızın sordu sonra: "Bir sevgilin var mı diye soracaktım."

Steiner'in yüzü allak bullak oldu birden; Schnurrbart nasıl özür dileyeceğini şaşırmıştı. "Canını sıkmak istemezdim," diye atıldı, pişman olmuştu. Daha önceki konuşmalarında Steiner bu konuda konuşmak istemediğini belirtmişti. Ama üç yıl geçmişti aradan. Sormanın ne zararı vardı?

Schnurrbart canı sıkkın, piposunu masanın ayağına vurdu, cebine soktu. Konuşmak istemiyorsa bu iş burada biter diye düşünerek esnedi. "Uyusam

iyi olacak," diye mırıldandı. "Çok yorgunum."

Bu sefer Steiner diretiyordu. "Dur bir dakika." Uyuyanlara bir göz attıktan sonra kollarını masaya dayadı, öne doğru uzandı. "Vardı bir sevgilim," dedi, "Ama öldü."

Bu sözleri izleyen sessizlikte kükreyen, kırıp içeri girecekmişçesine kapıya yüklenen rüzgârın sesi duyuluyordu yalnız. Demek öyle, diye düşündü Schnurrbart, kayıtsız ama saygılı olmaya çalıştı. İskemlesine dayandı sonra, bacak bacak üstüne atarak Steiner'in gözlerinin içine baktı. "Duygularını anlıyorum," dedi usulca.

Yine sustular. Yakınlarda bir yerde bir bomba patladı. Korunak, bir-iki sallandı, adamlardan biri inledi uykusunda, anlaşılmaz bir şeyler söyledi... Schnurrbart kapıya baktı.

Eşiğin hemen altında ince bir kar şeridi belirmişti. "Bu sürer artık," diye mırıldandı Schnurrbart. Steiner karşılık vermedi; Schnurrbart yine ona dönerek sordu: "Adı neydi?"

"Anne."

Schnurrbart başını eğdi. "Güzel bir ad," dedi gelişigüzel. "Ne oldu da öldü?"

"Bir kaza." Steiner kapıyı gösterdi parmağıyla. "Böyle bir havaydı. Birlikte sık sık dağlara tırmanırdık. Tam doruğun orada ansızın bir fırtına patladı. Anne kaydı..." Sustu, mumun titrek ışığına daldı. Yine uzun bir sessizlik oldu.

Schnurrbart'ın omuzları çökmüştü. "Korkunç bir şey," dedi. "Ne zaman oldu bu?"

"Otuz sekizde. Savaş başlamadan az önce."

"Beş yıl önce, ha? Uzun bir zaman."

"Sana öyle geliyor," dedi Steiner sinirli sinirli. Başını yavaşça sallıyordu. "Benim için daha dün... Dün, bugün, yarın, sonsuza kadar." Bir tutam kara saç düştü alnının üstüne, eliyle geri itti saçları. "Anlıyor musun, benim suçumdu," dedi. "Yalnız benim suçum. Şu eller, şu gördüğün eller bırakıverdi onu. Sen de yaşasaydın o olayı, unutamazdın. Benim gibi, hiç aklından çıkmazdı."

Yüzü birdenbire çökmüştü, derisinin üstüne biri kezzap dökmüştü sanki. Keşke hiç hatırlatmasaydım, diye düşündü Schnurrbart. Çok utanmıştı, uzandı piposunu doldurdu yine. Sobadaki odunlar çıtırdıyor, ara sıra etrafa kıvılcım sıçratıyorlardı. Sessizlik büyük bir acı veriyordu içine.

Dirseklerini masaya dayadı birkaç kere boğazını temizledikten sonra

konuştu: "Neler duyduğunu anlıyorum, dayanılır şey değil gerçekten. Ama hep bunu düşünerek yaşayamazsın."

Steiner yavaşça başını kaldırdı, arkadaşına baktı. "Hep mi?" Bir şeye kulak veriyormuşçasına uzattı başını. Kendini zorlayarak güldü. "Yok canım, hep düşünmeyeceğim elbet.

Onunla karşılaştığımda, bitecek acılar," dedi.

"Karşılaştığında mı? dedi Schnurrbart, şaşırmıştı.

"Tabiî. Aklımı kaçırdığımı sanıyorsun belki ama onunla karşılaşacağım yine, biliyorum. Ben yaşıyorsam o da yaşıyordur mutlaka. Savaş bitince bir gün nasılsa karşıma çıkacak."

"Biraz fazla ileri gitmiyor musun?" dedi Schnurrbart. Steiner başını hayır anlamında salladı. "Herkes gidebildiği kadar ileri gider."

Bir süre sustular. Schnurrbart sordu sonra: "Ya karşılaşamazsan?"

Steiner yavaşça yüzünü ondan yana döndü. "Ne dedin?"

"Yani onunla karşılaşmazsan ne yapacaksın?"

Steiner elini hafifçe sallayarak geçiştirdi bu soruyu. "Bu savaşı sağ salim atlatırsam," dedi, "karşılaşacağım onunla. Ama atlatamazsam." Kalktı, kapının yanındaki küçücük pencereye yürüdü, dışarı baktı.

Schnurrbart, piposunu çekmiş, çizmelerini incelemeye koyulmuştu. Başını kaldırdığında Steiner'in kendini izleyen alaycı bakışlarıyla karşılaştı.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu Steiner. Schnurrbart onun kavga aradığını sezmişti.

"Hiiiç," dedi omuzlarını silkerek.

—"Neden çabalıyorsun?" dedi Steiner küçümsercesine. "Anlayamazsın ki dediklerimi."

"Neden anlayamayayım?"

"Anlayamazsınız," diye yineledi Steiner, ansızın kızmıştı. "Hiç biriniz anlayamazsınız; ilkel adamlar, ne olacak!"

"Bir dakika ama..." diye başladı Schnurrbart; Steiner sözünü kesti,

"İlkel insanlarsınız hepiniz; bir kadının neler demek olabileceğini aklınıza bile getiremezsiniz. Sizin gözünüzde sıradan bir yaratıktır kadın; bacaklarını açsın da... kim olursa olsun fark etmez!"

Sesini yükseltmişti, ranzalarda uyananlar oldu. Uykulu gözlerle ikisini süzdüler; içlerinden biri, "Susun be!" diye homurdandı. "Bırakın da uyuyalım!".

Duvara bir yumruk indirerek döndü Steiner, dört adımda adamın yanına geldi. "Sen sus!" diye kükredi. "Kapa çeneni salak! İşiniz gücünüz uyumak,

yemek..." Birden bire sustu. Adamların şaşkın, uykulu yüzlerini tiksintiyle süzdü bir süre, sonra döndü.

O kapıya doğru yürürken Schnurrbart koluna yapıştı. "Bu söylediklerine inanıyorsan inan," dedi yavaşça. "Ama şunu bil ki adamlara haksızlık ediyorsun."

Steiner gözlerinin içine baktı. Sonra birden bire eğildi ona doğru. "Ya sen?" dedi, "Sana da haksızlık etmiyor muyum?" Döndü, korunaktan çıktı.

Bu olayı her hatırlayışında tedirginlikle karışık bir hoşnutsuzluk duygusu kaplardı Schnurrbart'ın içini. O anda yanlış bir sözcük kullanmış olsaydı, Steiner'le ilerdeki ilişkileri katlanılmaz bir hale gelecekti, emindi bundan. Oysa birbirlerine yaklaşmıştılar. Umduğu kadar değil belki, çünkü Steiner çekingenliği bir türlü silkip atamamıştı…

Birliktekilerden, onun güvenini kayıtsız şartsız kazanabilmiş tek kişi yoktu. Sık sık, en küçük olayları bahane edip hepsinden uzak kalmak istediğini, onlara karşı hiç bir sorumluluk taşımadığını belirtirdi.

Sonucu kolaylıkla kötü çıkabilecek tehlikeli bir görev aldığında bile düşüncelerini kendine saklardı.

Schnurrbart birdenbire geçmişi unuttu. İçini çekerek hendeğin üstünden bir göz attı çevreye. Karanlık, is gibi yapışmıştı ağaçlara.

Karanlıktan bir adam çıktı, ona doğru yürüdü. Hollerbach'tı gelen. "Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Hollerbach.

"Hiç," diyerek omuz silkti Schnurrbart. "Steiner'den haber çıktı mı?"

"Yok, kim bilir hangi cehennemde!"

"Bu kovalamaca da canını sıkıyor insanın," diye homurdandı Schnurrbart. "Hiç değilse birimizi alsa yanına." Hollerbach omuz silkti. "Nerede olduğunu biliyorsundur sen." Schnurrbart da uzun boyluydu, ama Hollerbach tepeden bakıyordu ona. Başında kasketi yoktu, uçuk sarı, beyazımsı saçları gecede miğfer gibi parlıyordu. Kruger ile o, birliğin sayılı "yaşlı"larındandılar. Dürüst, geçimli bir adamdı, hemen her dağıtımında sevgilisinden mektup almakla ün yapmıştı.

Gelgelelim geçen hafta posta gelmemişti tabura. Schnurrbart bütün Kafkas Ordusu'nu tuzağa düşüren büyük bir kuşatma harekâtı söylentilerini hatırladı. Bu masallara pek aldırmazdı ama kendilerini tatsız sürprizlerin beklediğinin de farkındaydı. Steiner yanlarında olsaydı keşke. Yüksek sesle; "Katır gibi inatçı," dedi.

"İzinden döneli beri ateş püskürüyor," dedi Hollerbach. "Ne oldu acaba?"

"Ben de bilmiyorum." Schnurrbart da bunu düşünüyordu aylardır.

"Her neyse," diye konuşmayı sürdürdü Hollerbach, "çavuşluktan erliğe düşmeyi başarabildiğini, hele ceza taburunda da dört ay geçirdiğini gözönünde tutarsak epey bir şeyler becermiş olmalı."

Schnurrbart karnını kaşıdı, düşünceli görünüyordu. Bu konuyu deşmek istemiyordu aslında. Birlik'te, söylentiler birbirini izlemişti ama Steiner'in rütbesinin geri alınış nedenleri tamtamına öğrenilememişti. "Bence sandığın kadar önemli bir şey değildir," dedi yukardan alarak; "ağzını bir parça açmayagör, hemen takıveriyorlar içeri."

"Orası öyle." Konuşma tavsayınca Schnurrbart zamanı hesabetmeye çalıştı. Steiner bölüğe altı ay önce dönmüştü. Izyum'da yaralanmış, memleketine hastaneye yollanmıştı.

Her halde anlatmak istemediği bir şey olmuştu bu arada.

500. Ceza Taburu'na postalanmıştı. Cezasını çektikten sonra onbaşılığa yükseltilmiş, altı ay önce de her zamankinden biraz daha içine kapanık, biraz daha asık yüzle bölüğe dönmüştü işte. Schnurrbart, onun yağdırılan soruları nasıl ilgisizce geçiştirdiğini hatırladı; sonunda sormaktan vazgeçmişlerdi ister istemez. Aslında son haftalardaki başdöndürücü gelişmeler bu konu üstünde daha fazla kafa yormalarına engel olmuştu. Tuapse'dan çekilişlerini "esnek savunma" diye nitelendirmek gülünçtü artık, sonun başlangıcındaydılar galiba.

Bütün bunları ve Steiner'in durumunu düşünen Schnurrbart içini çekti. "Aramaya başlasak," dedi sabırsızca.

"Ben de onu diyecektim. Ama bu karanlıkta ne aranır? Bildiğimiz kadarıyla hâlâ oradalar Ruslar."

Schnurrbart içinden hak verdi ona. Kütüklüğünü kuşandı; "Hadi," dedi, "sen içeri gir de ısın biraz. Ben nöbette kalacağım, ne olur ne olmaz. Neredeyim biliyorsun nasılsa." Hollerbach başını salladı, yorgun adımlarla korunağa doğru yürüdü.

Adamların çoğu uykuya dalmışlardı. Masanın başında Dorn vardı yalnız. Dietz'den biraz sonra nöbeti devralacağına göre uyumanın yararı yoktu. Üstelik günlerdir gitgide azalan tayınlar yüzünden sık sık kramp giriyordu midesine, uyuyamıyordu.

Korunağı şöyle bir gözden geçirip içini çekti. İki haftadır eşek gibi çalışmış, yakın yakın köylerden malzeme getirip döşemişlerdi korunağı, kazı yapmış, marangozluk etmiş, pervazları, çerçeveleri, hasır şilteleri hazırlamış, oturulacak hale getirmişlerdi; bütün çaba boşa gitmişti işte. Dorn başını eğip insanların ufacık incelikler gözeterek yaptıkları yerlere

nasıl içtenlikle bağlandıklarını düşündü. Başkalarına göre bir oyuktan farksızdı burası ama onlar gibi yersiz yurtsuz askerler için neler demekti. Bu uçsuz bucaksız toprakların, sinir bozucu stratejilerin ülkesinde, hiç bir yerinde anılarıyla ilintili bir şeyler bulunmayan bu yabancı ülkede korunak bir çeşit babaeviydi.

Ve tıpkı baba evlerindeymişler gibi bütün duygularıyla ona bağlanmışlardı.

Oysa şimdi yine sökeceklerdi direkleri yerlerinden, içlerinde türlü kaygılarla bilinmeyene doğru yola çıkacaklardı.

Steiner'in verdiği rapor pek iç açıcı değildi. Yarın nerede geceleyeceklerini kim bilebilirdi?

İçini çekti, saate baktı. Nöbet zamanı gelmişti. Ağır ağır yerinden kalktı, çelik miğferi başına geçirdi, tüfeğini alıp dışarı çıktı. Başını kaldırdı, havaya baktı; yağmuru duydu yüzünde. Dikkatle indi kaygan basamaklardan. Gözlükleri buğulanmıştı. Çıkardı, gözlerini karanlığa alıştırmağa çalıştı. Kapıdan bir - iki adım ötede Dietz çıktı karşısına; bir ağaca dayanmış, duruyordu.

"Geldin mi?" diye sordu Dietz.

"Vakit tamam," dedi Dorn.

Dietz ona doğru bir adım attı. "Ne pis hava," derken dişleri hafifçe birbirine vuruyordu. Tüfeği omuzundan alıp silkindi birkaç kere. "Bu gece işimiz iş," dedi. "Düşün, böyle batak bir ormanda otuz beş kilometre yol yürü işin yoksa."

"Feci gerçekten," diye onayladı Dorn.

"Bari yağmur dinse," dedi Dietz, karanlığın içinde Dorn'un yüzünü seçmeye çalışarak. İkisi de sustular, kaygılı gözlerle karanlığa baktılar.

Yağmur, durmaksızın yağıyordu; ağaçlardan düşen iri damlalar patır patır iniyordu kuru yaprakların üstüne. Dorn yağmurluğunu çekerek bir ağaca yaslandı. "Dikkat et," dedi Dietz. Dorn'un omuzuna dostça vurarak korunağa doğru yürüdü.

Dakikalar geçiyordu. Karanlık artmıştı. Bir yerlerden bir baykuşun uğursuz sesi geliyordu. Bir esinti ağaçları salladı, çadırın tepesine düşen taşların sesi gibi bir takırtı kapladı ortalığı. Dorn, miğferini geriye doğru iterek karanlığın içine dikti gözlerini. Gözlükleri cebindeydi; bu havada neye yarardı gözlük?

Acaba neden gecikti Steiner? diye düşündü. Midesindeki kramplar artıyordu. Yumruğunu midesine bastırıp soluğunu tuttu. Birkaç saniye durdu

sancı. Ama yumruğunu çekince iki misli arttı. İki büklüm oldu Dorn, bunun da para etmediğini görünce çömeldi.

Evet, iyi geliyordu çömelmek. Çenesini sıvazlarken sakallarının uzunluğunu fark etti. Derisi ıslak ve yapışkandı. Kir, pislik, diye düşündü tiksintiyle, her şey kirli, üstümüz başımız, vücudumuz, çamaşırlarımız, her şey. Bir süre sonra iki kolunu birden bacaklarına dayadı; başı düşüyordu.

Tüfeğini bacaklarının arasına sıkıştırmıştı. Üstüste garip sesler geldi kulağına, aldırmadı bile. Uzun bir süredir yakasını bırakmayan, artık gövdesinin canlı bir parçası haline gelen korku yavaş yavaş sağır bir kayıtsızlığa dönüşmüştü.

Başı gittikçe düşüyordu. Dudakları aralıktı, salyası usulca sızıyordu aradan. Hınçla dolu, budalaca bir hoşnutluk duyuyordu böyle kendini bütün bütüne bırakmaktan. İşte ben aslında böyleyim, diye düşündü, ben buyum. Maria bir görseydi bu durumumu. Karısını düşündükçe biraz uyanır gibi olmuştu. Başını kaldırdı, ağzını kapadı. Maria, diye düşündü, Maria, Betty, Jürgen. Jürgen okula başlayacak bu yıl. Zamanın böylesine hızlı geçmesine şaşarak başını salladı. Sonra karısının Jürgen'i her sabah okula götürüşünü gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Sevinçle gülümsedi; düşünceleri daha ciddî bir konuya yöneldiği halde gülümseme dudaklarında kaldı. Betty, iki yaş daha küçüktü Jürgen'den, sessiz, ciddî bir çocuktu, annesi gibiydi. Sık sık hastalanırdı, yaşıtları olan öbür kızlara da benzemezdi.

Doktor, birkaç aylığına onu sayfiyede bir bakımevine yollamalarını salık vermişti. Şu savaş çıkmasaydı. Daha çok süremezdi ama ne zaman biterdi acaba?

Bunları düşünürken sert bir el yapıştı omuzuna, onu tuttuğu gibi ayağa kaldırdı. Korkudan eli ayağına dolaşmış, Steiner'e bakıyordu.

"Varoluşçu felsefenin geçerli olabilmesi için önce varolmak gerekir sayın Profesör," dedi Steiner sert bir sesle. "Görev başında uyursan varolamazsın uzun boylu. Kap tüfeğini bakayım!"

Yakasını kurtarınca yerde tüfeğini aramaya davrandı Dorn. Doğrulduğunda, Steiner ormandan gelen sesleri dinliyordu. Dorn'a döndü. "Oturarak nöbet tutmana karışmam," dedi, "Ama uyuyayım deme." Sonra korunağa girdi. Birkaç dakika sonra elinde yağmurluklar ve battaniyelerle geri dönmüştü. Battaniyeyi yere yaydı, yağmurluğu omuzuna aldı, bir ağacın altına çöktü. "Çok yanıma," dedi Dorn'a, "Karanlıkta, yerde oturunca daha iyi görebilirsin etrafını." Dorn, sesini çıkarmadan emre uydu. Uykusu kaçmış, kendini suçlu görmeye başlamıştı. Kramptan söz etse miydi acaba?

Ama ne tuhaf, sancı falan kalmamıştı. Birkaç dakika, sessiz oturdular. "Anayola kadar gittin mi?" diye sordu Dorn.

"Gittim".

"Şey... nasıl?"

"Çok güzel," dedi Steiner. sinirli sinirli gülümseyerek. Dorn, kaygıyla inceledi onu. "O da ne demek? Hiç Rusa rastladın mı?"

"Hem de sürüyle Rus'a, Piyadeler, tankçılar, tanklar, kısacası Rus Ordusunun tümü orada."

Dorn duruyordu. "Anayolda mı?"

"Havada olacak değil ya."

Dorn derin bir soluk aldı. "Tanrım," diye mırıldandı. Ayakları kurşun gibi ağırlaşmıştı; ıslak üniforması, zırh gibi aşağı çekiyordu gövdesini.

Steiner, dizlerini karnına çekti, tüfeğini bacaklarının arasına sıkıştırdı. "Trafiğin azalmasını beklememiz gerekecek. Yarın sabah ortalık biraz yatışır herhalde."

"Durum umutsuz ama," dedi Dorn, sinirleri iyice bozulmuştu. "Anayolu unutsak olmaz mı?"

"Yani iki misli uzun bir yoldan mı gidelim? Vakit yok. Ruslar Krimskaya'ya bizden önce varırlarsa yandığımız gündür."

Steiner'in bu serinkanlı açıklamaları Dorn'u büsbütün telâşa vermişti. Islak yüzünü elinin tersiyle silip, "Peki ne yapacağız öyleyse?" diye sordu.

Steiner öfkelenmişti. "Dediğimi duydun. Anayoldan gideceğiz."

"Ya Ruslar görürlerse?"

"Günaydın der, sabah kahvesine çağırırız onları."

Dorn, içini kaplayan korku dalgasını atlatmak için gözlerini yumdu. Rus taburları önünde yürüyorlardı işte, işte binlerce tüfek doğrultulmuştu üstüne.

Kısa bir sessizlik oldu. Ansızın bir kahkaha attı Steiner.

"Sen filozofsun, değil mi?" dedi.

Dorn, şaşkınlıkla baktı ona. "Evet, niye sordun?"

"Durumumuzu daha serinkanlı bir şekilde gözden geçirememene şaştım da."

"iyi ama bunun felsefeyle ne ilgisi var?"

Steiner yine güldü. Bir süre karanlığı, yağmuru gözledi. Sonra konuştu: "Hep nesnelerin arasındaki ilintileri çözmeye çalışmıyor musun? Ama bana öyle geliyor ki bu yüksek bilgilerinin sana pek bir yararı dokunmuyor… Alışılmadık bir durumla karşılaştın mı, felsefe çıkmaza giriyor."

"Nereden çıkardın bunu?"

Steiner sıkılmıştı. "İlintiler her yerde varsa, her durum haklı çıkarılabilir, bizimki bile.. Yani.." Biraz düşündükten sonra ekledi: "Ben ilintilere falan inanmam, rastlantıya inanırım.

Rastlaşmalara. Bence her rastlantı öbür rastlantılarla ilintisi olmayan başlıbaşına bir evredir kişinin yaşamında. Her biri kendi ölçüsü içinde anlamlı ya da anlamsızdır, özel yaşamımızdaki işlevi ölçüsünde. Yani bence anlamsız bir deney, yalnızca bir başka şeyle ilintisini kurabildiğimiz için anlamlı olamaz. Belki anlatamıyorum ne demek istediğimi.

Öğretmen değilim ki. O yüzden de sizlerin her türlü saçma sapan şeyden anlam çıkarmaya çalışmanıza, büyük çözümler bulmak için yırtınmanıza, iri lâflar etmenize, sonra da dönüp başladığınız yere çakılmanıza kahroluyorum. Siz de öylesiniz değil mi Profesör?"

Dorn duraladı... Çekici bir konuydu bu, yine de bir yerlere gidebileceklerini sanmıyorum. Ama kesin bir tavır alması gerekti. "Nihilizm diye bir şey duydun mu?" diye sordu.

"Orta okuldayken duymuştum," dedi Steiner ukalaca. "Nihilist, varlığı ve düzeni yadsır. Bense anlamsızlığın anlamını yadsıyorum."

"Anlamsız görünen şeyin diyelim."

Steiner görünmeyen elini önlerinde uzanan karanlığa doğru uzattı. "Oradaki şey görünüyor mu ki?"

"Tartıştığımız konu bu değil," dedi Dorn serin kanlılıkla. "Nesneleri bu kadar kesin kavramamaya çalış. Esrarengiz, anlaşılmaz bir dünyadayız düşün ki. Bize çevremizin gizlerini öğreten, adım adım o gizlere yönelten başka insanlar olmasaydı, bu gizlerin görünüşlerine alışırdık yalnızca, ama onları kavrayamazdık."

Steiner, kaşlarını çatmış, dinliyordu. "Devam et," dedi yağmurluğuna iyice sarınarak.

—"Yaşamamıza anlam.. yaşamamıza güven katabilmek için çevremizdeki insanlara gereksinme duyuyoruz.

Varoluşumuzun rastlantıları, olayları için de aynı gerçek geçerli. Hepsi birleşip yaşamamızın mozayiğini oluşturuyorlar. Onları bu birleşimden çıkarıp teker teker incelediğimiz zaman anlamsızmış gibi geliyorlar bize.

Felsefe ilintilere düşkündür. Anlamsızlık düşüncesini yadsıması gerekir bu yüzden."

"Peki," dedi Steiner. "Felsefe, savaş konusunda ne diyor? Savaşın anlamsızlığı üstüne ne gibi bir görüşü var?"

Dorn, aralarından düzgün yağmur damlaları sızan sık yapraklı ağaçlara baktı. "Yalnızca bizim bireysel varoluşumuzun mozayiği söz konusu değil," dedi. "bir ulusun tarihinden oluşmuş bir mozayik de var. Savaşın ilk eldeki anlamsızlığı, bir ulusun hayatı içinde incelendiğinde anlam kazanabilir. Tabiî, karşılıksız kalan sürüyle soru da var bu arada. Saatlerce konuşabiliriz. Sen ilgilenir misin bu konularla?"

"Yaşamaya yetecek kadar." Steiner kaçıyordu. Konuşma, hesapladığından değişik bir yöne kaymıştı, ilgisini yitiriyordu. "Her neyse., bence felsefe de her cevapta yeni sorular buluyor."

"Hepsinde değil," dedi Dorn.

İkisi de sustular. Sonra Steiner Dorn'un gözlerinin içine baktı. "Sana bir şey sormak istiyorum."

Dorn irkilmişti. "Buyur "

Steiner, yağmurluğunu silkeledi. Yine omuzlarına sardıktan sonra yüzünü elleri arasına alıp., "Şöyle bir örnek koyalım," dedi. "Diyelim ki bizim için son derece değerli bir şeyi yitirmişiz. Her şeyden fazla sevdiğimiz bir şeyi. Şimdi ben bu yitirişin anlamsız olduğuna karar veriyorsam bir gün yitirdiğim şeyi bulacağım inancıyla kendimi avuturum, böylelikle yitiğin üstüne bir çizgi çekilir. Değil mi?"

"Neyi yitirdiğine bağlı bu," dedi Dorn.

Steiner başını sertçe salladı. "O önemli değil," dedi sinirli bir sesle. "Değerli olması önemli. Ne diyordum. Öte yandan, yitirişin anlamlı olduğuna karar verirsem, bulabilme olanağına bel bağlayamam. Yitişi için belli bir neden vardır, öyleyse yitik kalması gerekir derim. Hangisi doğru şimdi bunların? Ya da başka türlü sorayım: Hangisi daha iyi?"

"Yine neyi yitirdiğine bağlı."

"Şaşma ben ilkelerden söz ediyorum."

"Özel bir soru bu. Karşılık verebilmek için yitirilen şeyin özelliğini bilmem gerekir."

Steiner'in yüzü asıldı. Çabucak ayağa kalktı, eğilip battaniyesini aldı yerden. "O zaman konuyu burada keseriz, daha iyi."

Dorn, Steiner'i anlama fırsatını kaçırdığına üzüldü. Sandığından da yorgundu Steiner. Ama eninde sonunda onun sinikliğinin nedenlerini keşfedecekti. Altı üstü yirmi beş yaşındaydı daha oğlan.

"Öbürlerini uyandırayım," dedi Steiner. "Bir ara yine konuşuruz bu konuda. Bana bir açıklama borçlusun."

"Ne konuda?"

"Biliyorsun," dedi Steiner. Battaniyesini sardı. "Başlangıçta, felsefenin olağanüstü durumlarda da geçerli olması gerektiğini savunmuştum."

"Evet," dedi Dorn.

Steiner, gözlerini yüzüne dikmişti. "Unutmadığına sevindim. Bir gün bu ilkenin senin durumunda neden işlemediğini soracağım."

"Şimdi cevap vereyim istersen."

"Şu anda duymak istemiyorum." dedi Steiner. "Bu günlük bu kadar felsefe yeter." Korunağa doğru yürüdü. Dorn ardından geliyordu.

Hollerbach, Schnurrbart'ı çağırmak için gittiğinde, Steiner dahil herkes masaya oturmuştu. Schnurrbart, yüzüne bile bakmadan onun alaycı gülümseyişini görür gibi oldu.

Ranzalardan birine doğru yürüdü, oturdu.

—"Benim için meraklanmışsın," dedi Steiner. Sesindeki iğneleyici hava, Schnurrbart'ın kanını tepesine çıkarttı. Piç, diye düşündü öfkeden titreyerek, eşekoğlu eşek! Durup dururken aşağılanmıştı. Bir daha meraklanırsa.. Piposunu kurcaladı. Steiner, gri gözleri parıl parıl yanarak gözledi onu. Masanın başına geldi, haritayı eliyle düzelttikten sonra adamlara, yanına gelmelerini işaret etti.

—"Krimskaya ne kadar uzakta?" diye sordu Maag, haritayı görebilmek için başını iyice uzattı.

"Otuzbeş kilometre kadar. Anayoldan gidersek altmış kilometreyi bulur."

—"Öyleyse anayoldan gitmiyeceğiz," dedi Kruger. Steiner, haritaya baktı. "Yolumuz batak. Haritadan öyle anlaşılıyor. Bir de ırmak var. Her yan sazlık. Asıl o yana geçip geçemeyeceğimiz..."

"Öyleyse anayoldan gidelim", dedi Kruger.

"Tabii," diyerek başını salladı Kern. "Düzgün yoldan gitmek çok daha kolaydır. Yarın geceye kadar altmış kilometre yürüyebiliriz. Tabur da oradan gitti herhalde."

—"Bir kere tabur yürüyerek gitmedi," diye açıkladı Steiner, "kamyona doluştular. İkincisi, anayoldan gidersek engellemeyle karşılaşacağız gibi gelir bana."

Kern, boş gözlerle inceledi haritayı. "Neden?" diye sordu. Bir an sustu Steiner, onların kaygıyla dolu yüzlerini inceledi. Sonra ayağa kalktı. "Ruslar anayolda. Yani ormandan yürümemiz gerekir. Anayolu geçmedende ormana giremeyiz." Tüfeğini omuzlayıp kapıya yürüdü, açtı. "Hadi!

Birbirinize yapışarak yürüyün, kapayın çenelerinizi." Adamlar, birbirlerinin ardısıra seyirttiler. Korunaktan en son çıkan Steiner'di. Sobaya

öyle bir tekme savurdu ki küller yerlere saçıldı. Çıktı, kapıyı ardından çekti. Adamlar birkaç metre ötede bekliyorlardı. Başa geçti; birlik yola koyuldu.

Ormanda ilerlerken ağızlarını bile açmadılar. Yirmi dakika sonra ağaçlar seyreldi, bir beş dakika sonra da ormanın sonuna vardılar. Sürülmüş tarlalara adım attıklarında buz gibi bir rüzgâr kamçıladı yüzlerini. Daha beş altı metre gitmişlerdi ki çamur topuklarına yapışmaya başladı. Makineli tüfeklerin, tabancaların, donanım kutularının ağırlığı altında soluk soluğa ilerliyor, her adımda bir küfür savuruyorlardı. Kruger, Hollerbach'ın tam arkasındaydı.

Makineli tüfeğini sağ omuzunda kürek taşır gibi taşıyordu. Bir ara kaydı, bir hendeğe yuvarlandı. Bitkin bir halde çıktı, ellerindeki çamuru sildi. Şu pis savaş, diye düşündü acı acı, şu kahrolası savaş; derken Hollerbach'a çarptı.

"Ayakta uyumanın cezası bu," diye fısıldadı Hollerbach, tüfeğini öbür omuzuna alarak. Kruger onun sırtına bir yumruk attı. "Kes sesini. Daha ne kadar yolumuz var acaba? Şu lanet tarla hiç bitmeyecek galiba."

Ansızın durdu Hollerbach.

Kruger öndeki gruba doğru yürüdü. "Ne oluyor?" Adamlar karşılık vermediler. Önlerindeki karanlığın içinden tankların uğultusu, tepeleme dolmuş kamyonların gıcırtısı yükseliyordu. Rüzgârın ilettiği sesler, haykırmalar geliyordu kulaklarına.

"Ruslar," diye fısıldadı Hollerbach.

"Koca bir ordu," diye kekeledi Kern. Titreyen parmaklarıyla hiç düşünmeden bir cigara sıkıştırdı dudaklarının arasına. O kibriti yakarken, Steiner bitti önünde. Sert bir tokat sesini, bastırılan bir cigaradan çıkan kıvılcımlar izledi. Kern, iniltiye benzer bir ses çıkardı, iki elini ağzına götürdü.

Her şey Öylesine hızlı geçmişti ki öbürleri ancak Steiner geri çekilip de tüfeğine davranınca işin aslını kavrayabildiler. "Seni sersem seni!" Sesi öfkeden kısılmıştı. Adamlar korkuyla baktılar ona; Kern'in elleri hâlâ ağzındaydı. "Seni kurşuna dizmeli!" diye fısıldadı Steiner öfkeyle. Döndü, başa koştu yine. Ses çıkarmadan, onun ardından yürüdüler.

Yüz metre kadar aynı yönde ilerlediler. Hafif bir yokuş başlamıştı. Sesler gittikçe netleşiyordu. Kabaraların takırtısını bile duyabiliyorlardı. Ama her yan öylesine karanlıktı ki on adım ötesi görünmüyordu. Anayoldan kırk metre uzağa gelmişlerdi ki Steiner durmalarını emretti.

Hollerbach'la Schurrbart'a seslendi. "Siz benimle gelin. Geri kalanlar

burada bekleyecek." Üçü, iki büklüm karanlıkta kayboldular.

Adamlar, ıslak toprağa çökmüş, anayoldan gelen gürültülere kulak veriyorlardı. Uykuları kaçmıştı. Kruger saatine baktı.

Dörttü. Yağmur da yavaşlamıştı. Arasıra bir - iki damla serpiyordu. Keşke şöyle bir boşansa, diye düşündü Kruger. "Karşıya geçemiyeceğiz," dedi yanında oturan Dietz'e.

Dietz omuzlarını silkti. Yüzünü elleri arasına almış, pişmanlık içinde bir köşede oturan Kern'e baktı. "Ona vurması doğru değildi," diye fısıldadı.

Yere tükürdü Kruger: "Scheisse!"

— "Ne demek yani?" diye karşı çıktı Dietz "Doğru değildi davranışı." Öfkesinden kekelemeye başlamıştı. "Her onbaşı yüzümüze bir tokat indirecek olsaydı ne yapardık?" Kruger kolunun yanıyla ıslanmış yüzünü kuruladı. "Niye bu kadar üstünde duruyorsun?" diye homurdandı. "Unut Allahaşkına. Şu anda düşünülecek çok daha önemli şeyler var."

Yılgın, sustu Dietz. Üzgün üzgün kirli ellerini inceliyordu. Doğru değildi ama, diye düşündü. Gözünü korkutmak, ceza vermek hepsi olur. Ama yanan bir cigarayı insanın yüzüne çarpmaz adam bu kadarı fazlaydı doğrusu, hem de çok fazla. Düşündükçe bozuluyordu. Steiner kendisine hep kibar davranmıştı, ama belki zamanla değişirdi Davranış bütünlüğü diye bir şey vardı. Bugün Kern'in başına gelen yakında kolayca herhangi birinin de başına gelebilirdi.

Kendisi böyle bir dalgınlık yapmazdı elbet. Cephede ön safta vuruşmaya alışmış bir savaşçıydı ne olsa. Düşüncelerinin akışı sırasında yanlışlığın nerede yattığını anladı Dietz.

"Temelde yanlış olan bir şey, tepeden tırnağa yanlış olmak zorundadır," dedi, "o yüzden önemli. Acaba.." Duraladı. "Acaba Führer'in karargâhı önünde millet birbirini yumruklamaya kalkışsaydı hemen bize de ulaşmaz mıydı bunun etkisi? Evet, düzenli olmak gerek. En alttan en üste kadar düzen ve disiplin gerek ama en alttan en üste kadar da.." Büyük bir inançla söylemişti bu sözleri.

Kruger gülümsedi. "Aynı şey."

"Ne aynı?"

"En alttan en üste kadar düzen ve disiplin gerek bize dedin, ama en alttan en üste kadar da dedin sonra. İkisi aynı şey zaten."

Dietz, bir an kavrayamadı söyleneni. "Dilim sürçmüş," dedi öfkeyle. "Ne demek istediğimi biliyorsun: en alttan en üste, en üstten de en alta kadar demek istemiştim. Führer'in karargâhında..."

"Kendini boşuna paralama," dedi Kruger. "Führer'in karargâhında şampanyayla gargara yapıyor millet.

Bizse boğazımıza kadar boka batmışız." Elini ağzından geçirdi. "Birbirlerini yumruklamaya kalksalardı tabii bize kadar ulaşırdı etkisi." Hoşuna gitmişti bu, kıkırdadı. "Belki başlarlar yakında ama biz nalları diktikten sonra. Şu anda en önemli şey ne, biliyor musun?" Yüzünü Dietz'e yaklaştırdı. "Buradan çıkmamız. Neden diyeceksin? Söyliyeyim." Dietz'in böğrüne bir yumruk indirdi hafifçe. Dietz bozularak geri çekildi. "Buradan çıkmalıyız ki öbür belâya yetişebilelim zamanında. Bir belâdan bir başka belâya. Üç yıldır bunu yapıyoruz ve eninde sonunda bir daha içinden çıkamayacağımız bir belâya gireceğiz." Konuşurken öfkeden deliye dönmüştü.

Dietz dilini yutmuş gibi onu süzüyordu. Sonra konuşmayı gülümseyerek dinleyen Dorn'a döndü. "Sen ne dersin Profesör?"

Dorn, ciddileşmeye çalıştı. "Hemen karşılık veremem," dedi, "kitaplarıma danışmam gerek."

Güldüler, yine anayola bakmaya başladılar. Gün yavaş yavaş ağarıyordu. Arazi şekilleri seçiliyordu artık. Önlerinde, gittikçe yukarlara doğru yükselen eğimli bir toprak parçası vardı, geride beyazlaşan göğe, dağların karaltıları çizilmişti.

— "Anayol nerede?" diye fısıldadı Zoll.

Kruger omuzunu silkti. "Çukurda bir yerlerde herhalde Cesedimizi geçirecekler üstünden."

Başlarını kaldırdılar. Anayoldaki gürültüler dinmişti. "Biri geliyor," dedi Dietz soluk soluğa.

Alacakaranlıktan biri fırladı, koşa koşa onlara yaklaştı. "Hollerbach," diye fısıldadı Zoll. O anda Hollerbach durdu, elini salladı.

— "Hadi gidelim," dedi Kruger.

Tüfeklerini kapıp yokuş yukarı çıkmaya başladılar. Hollerbach biraz bekledi onları. Soluk soluğa ardından koştular. Tepenin doruğuna vardıklarında, ağaran günün soluk ışığı altında bomboş duran anayolu gördüler. Dik yokuştan aşağı bıraktılar kendilerini, ayak izleriyle, kamyon tekerlekleriyle yer yer çökmüş yoldan geçerek ormanın eteklerine vardılar; biraz ötedeki dağların önünde kapkara bir duvar gibi duruyordu orman. Schnurrbart ile Steiner orada bekliyorlardı.

Birkaç saniye sonra hep birlikte sık çalıların arasında ilerliyorlardı. Durup soluk aldılar. Artık hava iyice ağarmıştı, öyle ki Steiner'in

gözlerindeki zafer parıltısı bile seçilebiliyordu.

Kruger elini salladı. Gerilerden, yolun üstünden yine araçların sesleri gelmeğe başlamıştı. Ama artık tehlikeyi atlatmış oldukları için tatlı bir ezgi gibi geliyordu bu sesler. Birkaç saat öncenin korkunç gerilimi geçip gitmişti.

Gülümsüyor, bir birlerinin sırtını keyifle sıvazlıyorlardı. "Yaşasın!" diye bağırdı biri.

"Temiz iş," dedi Hollerbach.

Schnurrbart, araziyi inceliyordu. "Ne dağları bunlar?" diye sordu.

"Düpedüz tepe," dedi Steiner. "Bu tepelerin arkası bataklık. Oraya geçeceğiz." Donanım kutusunu sırtladı. "Hadi," dedi.

Kern, geriden geliyordu; arasıra yüzündeki yanığı elliyor, Steiner'e kötü kötü bakıyordu. "Boş ver canım," dedi Dietz. Kern karşılık bile vermedi.

Bir süre yosunlarla kaplı, ıslak orman yolunda ilerlediler. Sonra yokuş dikleşti; güçlükle soluk alarak tırmanmaya başladılar tepeye doğru. Tırmanış hiç bitmeyecekti sanki. Dudaklarını hırsla kenetleyerek, yavaş yavaş yol alıyorlardı; yokuş yukarı adım atmak bile meseleydi. Gözleri tepenin görünmeyen, ağaçlarla kaplı doruğuna dikilmişti. Yavaş yavaş umutlarını yitirmeye başladılar, küfürün bini bir paraydı.'

"Biraz mola versek," dedi Dietz soluk soluğa. Durmuş, alnındaki teri siliyordu.

Arkasındaki Kruger de durdu. "Ne oldu oğlum? Mazot tükendi mi?"

"Bir mola verseler," dedi Dietz, ağlayacaktı nerdeyse. Kruger kaşlarını çatmıştı. "Şimdiden gevşersen, sonra ne yaparsın?" Makineli tüfeğini sağ omuzuna aldı. "Ver bana kutuları."

Dietz içini çekti, palaskasını gevşetti. "Dikiş yerim sızlıyor da," dedi özür dilercesine.

"Geçer, geçer," diyerek bir yalan attı Kruger. "Hızlan da yetişelim onlara."

Öndekiler epey yol almışlardı. Adamların çoğunluğu bağırıp çağırmaya başlayınca mola verdi Steiner. Gün ışımıştı.

Orman, kuş sesleriyle doluydu. Yere attılar kendilerini, dik yamaca bakmaya başladılar. "Ne yokuş be!" dedi Zoll. "Çok geçmeden tepeye varırız değil mi?"

.— "Varacağız," dedi Steiner. "Hepiniz biraz dişinizi sıksaydınız."

Maag esnedi. Yan dönerek sordu, "Ateş yakmayalım mı? Gideceğimiz yere çok kalmamış nasılsa."

"Gideceğin yere bağlı bu," diye tersledi Steiner. Maag bozulmadı. "Senin gideceğin yere gidiyorum."

—"Öyleyse yitirecek vaktin yok."

"Geri kalan yirmibeş kilometreyi rahatça yürürüz bu geceye kadar," dedi Maag güvenle. Oturmak çok hoşuna gitmişti, daha en aşağı on dakika ayağa kalkmamakta kararlıydı.

Steiner, küçümseyen bakışlarını onun yüzüne dikti. "Yirmibeş kilometre olsa kolay. Tabur yarın sabah buluşacağımız mevkii tutamazsa bir yirmi kilometremiz daha var demektir."

Schnurrbart arkaya dönerek açıkladı, "Krimskaya'nın batısına gidiyoruz," Steiner'e döndü sonra, "Nerede mevzileneceklerini biliyor musun?"

—"Evet."

— "Öyleyse işler yolunda," dedi Kruger sevinçle.

Steiner sinirli bakışlarla süzdü onu. Karşılaştıkları güçlüklerin farkında bile değildi bu herifler. Belki de daha iyiydi böyle olması. Onu en fazla tedirgin eden, haritada ormanı enlemesine keser gibi gözüken ırmaktı. İnsanların yaşamadığı bir bölgede böyle bir ırmağın üstünde köprü bulunması olanak dışıydı. Belkide ağaç kesmek zorunda kalacaklardı. Gerekli araçlar olmadan çok yorucu ve zaman alıcı bir işti bu. Irmağa ne kadar çabuk varsalar kârdı. "Hadi bakalım, gidiyoruz," diye emretti yüksek sesle.

Hepsi umutsuzluk içinde baktılar. "Hemen mi?" dedi Zoll. "Birkaç dakika daha dinlenseydik."

Steiner, Zoll'un oturduğu yere doğru yürüdü, "Bana bak." dedi öfkeden titreyen sesiyle, "sinirime dokunmaya başlıyorsun. Bir süre ilgimi çekmezsen daha iyi edersin."

Döndü, kocaman adımlarla yamacı tırmanmaya başladı Hemen ayağa fırladılar, üniformalarına yapışan ıslak yaprakları süpürerek onun ardından yürüdüler. On dakika sonra tepeyi yarılamışlardı. Yaprakların kuşattığı gökyüzü daha bir aydınlıktı burada. Göğün bulutsuz olduğunu ayırdettiler şaşkınlıkla. Doğan güneşin pembe ışığında pırıl pırıl yanıyordu ağaçların tepeleri, ama, güneş ormanın ardında, gözden uzaklardaydı hâlâ, Steiner sağa döndü, önce kuzeye sonra güneye yönelen bayırı izledi. Adımları oldukça hızlanmıştı; adamlar ardından uzun aralarla, gevşek adımlarla geliyorlardı.

Zoll, Kern'i bekledi biraz; Kern, acılı bir yüzle vardı yanına. En geride

kalmışlardı; yanyana ses çıkarmadan yürüyorlardı. Donanım kutularının ağırlığı altında iki büklümdüler. Kirli yüzlerinde ter, boz renkli yarıklar açmıştı. Kern'in ağzının oralarda yanık izleri vardı; Zoll, onun arasıra kızarmış deriyi diliyle yalayarak ıslattığını gördü. Bir yandan da yüzü acıyla, pişmanlıkla geriliyordu.

"Ben olsam dayanamazdım!" dedi Zoll.

"Sen söylüyorsun ha!" Kern bir küfür savurdu. Yine de

öfkesi gitgide gücünü ve inancını yitiriyordu.

Gerçekten de delilikti cigara yakması. Toy bir er olsa neyse. Suratına yediği yumruktan çok buna içerliyordu ya. Zaten bu yaman tırmanış, öfkesini köreltmişti biraz. Şanslıydılar. Ya Ruslardan biri görseydi kibritin ateşini? Ansızın titredi. Ne şans, diye düşündü, ne şans! Bunları düşündükçe bir ağırlık kalkıyordu üstünden. Ağzının çevresindeki yanıklar da olmasaydı, bütünbütüne unutacaktı geçenleri. Yine dilini yaranın üstünden geçirdi. "Merhem filân var mıydı yanında?" diye sordu Zoll'e.

"Ulan güzellik salonu mu burası!" diye terslendi Zoll. Kern sırıttı. "Öyle mi dedik!" dedi. O da öbürleri gibi sevmezdi Zoll'ü. Bu herifin suratı da davranışları kadar tatsızdı. Hilekâr bir hava vardı yüzünde, bağa gözlüklerinin ardında patlak patlaktı gözleri.

Bir süre ses çıkarmadan yürüdüler. "Acaba nereye götürüyor bizi?" dedi Zoll sonunda.

"Orada bir şeyler var galiba," dedi Kern.

—Nerede?"

"Orada canım, ağaçların tepesinde."

Zoll, başını ileri uzattı. "O da ne?" diye sordu.

"Elektrik kabloları taşıyan bir direk galiba." Adımlarını hızlandırdılar. Önlerinde, kocaman bir kulenin çatı kirişleri yükseliyordu ağaçların arasından; birkaç metre sonra bir düzlüğe vardılar. Adamlar Steiner'in çevresinde toplanmış, hepsi aynı yöne bakıyorlardı. Zoll ile Kern, yanlarına yaklaştıklarında şaşkınlıktan açılmış gözlerle baktılar çevrelerine. Altlarında ta aşağılara bir yokuş uzanıyordu.

Belli aralarla çelik direkler sıralanmıştı. Batıda, göz alabildiğine engini kuşatan pembe renkli dağlara kadar uçsuz bucaksız bir orman uzanıyordu. Ağaçların parlak, tekdüze yeşili hiç kesintiye uğramadan sürüyordu; hiç bir yerde bir düzlük, insan yaşadığına ilişkin bir belirti yoktu. Solukları kesilmişti bu görünüm karşısında. "Deniz gibi," diye mırıldandı Kern saygıyla, "yeşil bir deniz gibi."

Hepsi duygulanmış, ciddileşmişlerdi. "Fotoğraf makinesi olan var mı?" diye sordu Kruger.

"Şurada bir kent var," diye haykırdı Anselm ansızın. "Şu sivri doruklu dağı görüyor musunuz? Onun solunda işte."

"Ya," dedi Kruger. Heyecanlanmıştı. "Sen de gördün mü?" diye sordu Steiner'e.

Steiner, usulca: "Gördüm tabiî," dedi. "Krimskaya orası. Gideceğimiz yer."

Uzak tepelerin eteğinde kalemle çizilmiş gibi açık seçik, sessiz ve vurucu görünen kuleleri, çatıları karmaşık duygularla gözlediler. Kruger düşüncelere dalmıştı. Bir süre sonra iç çekti. "Keşke orada olsaydık şimdi," dedi.

Dietz, Steiner'e güvenle baktı: "Olacağız," dedi.

Steiner, başını salladı. "Elbette, akşama kalmaz oraya varır, bizimkilerle buluşuruz."

—"Bizimkilerle," diye mırıldandı Kruger. Tuhaf bir duygu kaplamıştı yüreğini. "Tuhaf yani," dedi kendine çevrilen bakışlara, "Taburun geri kalan kısmının orada olduğunu bilmek tuhaf."

—"Evet," dedi Schnurrbart. Dalgın dalgın piposunu çıkardı cebinden, doldurdu. Steiner yere çöküp de kollarını dizlerine dolayınca, Schnurrbart şaşırdı, "Ne o?" dedi, "Gitmiyor muyuz?"

Steiner "Birkaç dakika oyalanabiliriz," dedi. Sabırsızlığı kalmamıştı nedense. Keşke savaş bitene kadar burada kalabilseydik diye düşünüyordu. Bu ıssız bölgede kimseler aramaya kalkmazdı onları. Dudağını ısırdı. Kurtuluş yok ama, diye düşündü acı acı, duygularının hep böyle bir sıra izlediğini ayırdetti birden. Ne zaman saatlerce tırmandıktan sonra bir dağın doruğuna çıkıp alttaki araziyi gözlese aynı şeyleri duyardı. Geçmişte de, günlük yaşamanın alıştırdığı duygulara eninde sonunda döneceğini bilmesi değil miydi dağ tırmanmanın güzelliğini silip süpüren... Evet, onu doruğa ulaşmaya iten bütün gerilim boşalıyordu bir anda; yaşamanın kaçınılmaz, sıkıcı alışkanlıklarından başka bir şey kalmıyordu. Bıkkındı, bir cigara yaktı, yere çöküp cigara içmeye hazırlanan adamları gözden geçirdi.

Schnurrbart'ın gözleri, sol yarısı hâlâ tam doğmamış güneşin ışınlarıyla yanan orman denizine dikiliydi. Ağaçların tepesindeki sis usulca titriyor, onlar bakarken dağılı dağılıveriyordu. Uzak tepelerin moru gitgide maviye dönüyordu; tepelerin sivrilikleri usulca beliriyordu enginde.

Neredeyse ağlayacağım hüngür hüngür, diye düşündü. Düşünür

düşünmez de korktu. Zehir gibi bir duyguydu bu; insan bir kere kapıldı mı, kurtulamıyordu. Her şeyi güçleştiriyordu, her şeyi, şu lanet savaşı, her şeyi.

Ayaklarının dibinde duran tüfekle toplamaya çalıştı dikkatini. Sonra gürültüyle boğazını temizledi. "Tuhaf değil mi?" dedi Kruger'e.

Doğu Prusyalı, burnunu kaşıdı. Kısık bir sesle: "Burada biraz daha kalırsam," dedi "bir daha kalkamıyacağım inan." Sonra, ağzı bir karış açık göğü seyreden Dietz'e baktı. "Sana ne oldu?" diye sordu. "Melekleri mi gözlüyorsun yoksa?"

Dietz elini kaldırdı. "Şşşşt..." dedi gözlerini kapayarak.

—"Sonunda aklını kaçırdı işte," dedi Kruger.

Dietz başını sallıyordu. "Sus," diye fısıldadı. "Duymuyor musun?"

Kruger kuşkuyla süzdü onu. "Neyi? Melekleri mi?"

—"Saçmalama. Duymamış olamazsın. Şu çanlara bak."

Öbürlerine döndü. "Siz duyuyor musunuz?.. İşte! Bak nasıl çalıyorlar."

Hepsi şaşkınlık içindeydiler. Kern: "Sen ne duyuyorsun allasen?" diye sordu.

—"Çan sesleri," dedi Schnurrbart. "Çocuklar, çölün, çoraklığın ortasında bile çan sesleri duyarlar."

—"Biraz sus, olmaz mı?" Kruger doğruldu, ellerini kulaklarının arkasına atarak dinledi. Bir süre sonra omuz silkti. "Ben bir şeycikler duymuyorum. Bizi korkutmaya çalışıyor galiba."

—"Ben de bir şey duymuyorum," dedi Kern. Tedirgindiler, Dietz'e dönüp homurdandılar.

"Sen boyuna olmayan şeyler duyuyorsun," diye çıkıştı Zoll. Dietz çaresizlik içindeydi. "Valla duydum," dedi biraz çekinerek. "Bu kadar da yanılmış olamam."

Kruger: "İnsan kendini kolaylıkla aldatabilir," dedi ona acıyarak. Dorn, tepelerinde dikilmiş duruyordu. "Değil mi ama, ne dersin Profesör?"

Dorn karıştı söze. Gözlüklerini şöyle bir düzeltip kendini kuşkulu gözlerle süzen Dietz'e baktı. "Yanılsama bu düpedüz," dedi Dorn; ciddiydi.

—"O da neymiş?" diye atıldı Kruger.

Dorn: "Duyuların insanı aldatması," diye kesip attı. Kruger başını salladı. "Daha önce hiç duymamıştım bu terimi. Tuhaf bir şey."

Dietz, Steiner'e döndü. "Sen duymadın mı?"

Steiner, gözleri yarı kapalı, cigarasının dumanını içine çekti. "Çanları mı?" dedi. "Duymaz olur muyum hiç?"

Dietz rahat bir soluk aldı: "Gördünüz mü?" diye sordu öfkeyle Steiner'i

süzen arkadaşlarına.

—"Tipik bir durum," diye fısıldadı Kruger. Schnurrbart, karşılık vermedi. Çok daha önceden, Steiner'in bu ufak tefek oğlana, aralarında, gözden kaybolan bu gencecik delikanlıya bir zaafı olduğunu anlamıştı. Gerçi nöbet tutma ya da silâh taşıma gibi konularda kayırmıyordu onu, ama bizim Güney Almanyalıya babalığa benzer bir takım duygular beslediği de gözden kaçmıyordu. Başkalarıyla giriştiği kavgalarda hep onun tarafını tutuyordu; Schnurrbart biraz da kıskançlıkla anımsadı bu olayları, bir kere daha, Steiner'in anlaşılmaz davranışları yüzünden kendine bile itiraf edemeyeceği kadar öfkelenmişti. Elbette çan filân çalmıyordu.

Rusya'da bir ormanın göbeğinde çan sesleri! Gülünç. Biraz bozuk çalarak piposunu çekti, bir daha aynı konuyu deşip deşmemenin doğruluğunu tartıyordu.

Söze ilk başlayan Dietz oldu. Biraz suçlu gibiydi. Belki de gerçekten bir şeyler duymuştu. Gelgelelim Steiner'in desteği olmasaydı yanıldığını kabullenecekti açık açık. Belki Steiner de yanılmıştı. Olur a! Utanarak: "Gerçekten duydun mu çanları?" diye sordu.

Steiner kaşlarını çattı. "Elbette. Öyle demedim mi?"

"Tabiî dedin," diye mırıldandı Dietz. Kruger, dudaklarını büzmüş, boşluğa dikmişti gözlerini. Öbürlerinin de neşesi kaçmıştı; çevresinde gizli bir kötü niyetle kendini süzen düşman yüzler vardı. Onlarla uzlaşmak gereğini duydu ama nasıl yapacağını kestiremedi, hele Steiner'i öfkelendirmeden... Ansızın kurnazca bir çözüm yolu geldi aklına. Utana sıkıla gülümsedi Kruger'e. "Yine de tuhaf gerçekten!"

"Tuhaf bir şey yok ortada," diye cevabı yapıştırdı Steiner. "Pazar sabahı çan çalmasından daha doğal ne olabilir?" Şaşkınlıkla Steiner'e baktılar. Kruger dizine bir şaplak indirdi. "Öyle ya!" diye haykırdı. "Bugün Pazar. Hiç aklıma gelmemişti."

Schnurrbart: "Tamam tamam," diyerek rahat bir soluk aldı. "Pazar olur da çan çalmaz mı?"

Ansızın değişmişti tutumları. Anlamlı anlamlı sallıyorlardı başlarını. "Pazar," diye iç çekti Maag. "Evde olsaydım bu saatte uykudaydım hâlâ."

"Uyanınca da kahveyle kek," dedi Pasternack burnu sızlayarak.

"Kesin be!" diye çıkıştı Kruger bir küfür savurdu.

"Düşün düşün boktur işin."

"Doğru," diye gülümsedi Schnurrbart. Çelik miğferini başından çıkarmış, saçlarını karıştırıyordu.

Pasternack, tatlı anılara dalıp gitmişti. İncecik, aç yüzünü kırıştırarak, "Bence," dedi, "insanları keklerden bahsetmekten kimse alıkoyamaz." Başkaldırır gibiydi.

"Boktan da söz et istersen," dedi Kruger sinirli sinirli. Pasternack başını salladı "Mutlaka ağzını bozman mı gerekir yani?"

"Ağzını bozmak mı?" Kruger şaşkın şaşkın baktı ona.

"Evet, ağzını bozmak," diye üsteledi Pasternack. Sonra o her zamanki karamsar havaya büründü yorgun yüzü. Sarışın bir tutam saç sivilceli alnına döküldü.

"Bakın bakın, millet nasıl da poz veriyor," diye hırıldadı Kruger.

Dietz girdi araya. "Kesin artık canım, bugün Pazar."

"Pazarın senin olsun..." dedi Kruger. "Pazardan orduya ne? Al işte!" Elini sakalları uzamış yüzünde gezdirdi. "Bu mu Pazar?" Ansızın bastıran bir kızgınlık nöbetiyle üniformasının üst düğmelerini koparарak açtı, kirli gömleğini çekiştirdi. "Domuzdan farkımız yok!" diye haykırdı. "Bizi böyle dolaştırıyor pezevenkler!"

Schnurrbart gülümsüyordu. Kruger'in açıklığını, içtenliğini oldum olası tutmuştu. Haklı da, diye düşündü. Daha bir ay temiz elbise yok. Bunu düşününce gövdesinden beynine doğru bir kaşıntı yükseldi. Allah kahretsin şu bitleri! Bir an, sıcak bir duşun altında, sert bir fırçayla sırtını fırçalarken gözlerinin önüne getirdi kendini. Delirecekti neredeyse. İçini çekti, başparmağıyla kaşıntının en azgın olduğu bölgeleri kaşıdı. Kruger bu arada gömleğini üniformasının içine tıkmıştı yeniden. Steiner, taş gibi bir yüzle onları gözlüyor, bir yandan da Dorn'la öbürlerinin giriştikleri konuşmayı izlemeye çalışıyordu.

"Yirmi kilometre yolumuz kaldı," dedi. "Haritaya bakarsan, her yan batak. Üstelik ortalarda bir yerde de bir ırmak olsa gerek. Her halde karşılaşabileceğimiz güçlükleri kestiriyorsunuzdur. Dayanamayanları yolda bırakmak zorundayız." Sonra tepeden aşağı yürümeye koyuldu. Bir an ardından bakakaldılar, sonra donanımlarını kuşanıp yürüdüler. Elektrik direğinin iki yanındaki düzlükten gidiyor, otlara basmamaya çalışıyorlardı. Dorn en geriden geliyordu. Barsakları dün geceden beri biraz düzelmişti, sevinçliydi bu yüzden. Hâlâ Dietz'in gördüğü yanılsamayı düşünüyordu.

Gerçekten de bu saatlerde mutlaka bir yerlerde çan çalardı ama en aşağı bin beş yüz kilometre uzakta. Belki de Almanya'nın yıkıntılarından geliyordu bu çan sesleri, orduların umutsuzca çarpıştığı diyarlara özlem dalgalar halinde yayılıyordu. Umutsuz bir çarpışmaydı bu. İşin en kötü yanı

da, bunu herkesin bilmesiydi.

Bu arada düzlüğe varmışlardı. Yol bitiyordu burada; onlar ağaçların arasına girdiklerinde gökyüzü de görünmez oldu; tepelerini sık dallar sardı. Ağaçların loş derinliklerinden gelen serin bir rüzgâr kızışmış, kan ter içindeki yüzlerine vuruyor, gövdelerini tir tir titretiyordu. Birbirlerinin ardından yeşil alacakaranlığa doğru yürüdüler.

Alayın yeni mevzii, Krimskaya'nın batısındaki çorak vadideydi. Yörenin belirgin özelliği 121.4 tepesi idi ki, ahşap kulesiyle gözleri alıyordu. Birinci Tabur, bu tepenin batı yamacında mevzilenmişti. Buradan, düşman bölgenin derinlerine bir göz atmak olanağı vardı ve nöbetçiler tümenin son bölüklerinin birkaç saat önce boşalttığı Krimskaya'yı bile gözetleyebiliyorlardı. Her yerde bir canlılık vardı. Hendekler kazılıyor, makineli tüfekler kuruluyor, keresteler taşınıyordu. Subaylar, önlerindeki birkaç saatin ne büyük önem taşıdığının farkındaydılar. Arazi öylesine boştu ki düşman karanlık bastırmadan ilerleyemezdi. Ama nasıl olsa geleceklerdi Ruslar ve gözcüler yarın sabahtan başlayarak yerlerinde olacaklardı.

Erler, siper kazma konusunda bölük kumandanlarının buyruklarını beklemiyorlardı bile. Bir gece önce uyumamış oldukları halde canla başla işe sarılmış, kesinti vermeden çalışmaya başlamışlardı.

Tabur kumandanı İkinci Bölük'ün uzaklardaki bir siperinde duruyor, stereoteleskopla iki yüz metre kadar ötedeki bir ormanlık bölgeyi tarıyordu. Kendi cephesinin en zayıf noktası orasıydı. Kuzey uçtan geçen Krimskaya - Anapa yolu, düşmanın ilk hedefiydi. İki buçuk kilometre karelik bu ormanlık bölge, düşmanın yayılması için bulunmaz bir alandı. Kumandan araziyi inceledikçe yüzü asıldı. Sonunda öfkeyle doğruldu. İkinci Bölüğün kumandanı, tam arkasında duruyordu. "Olacak şey değil, ne yapsak boş..." diye bağırdı. "Bu ormanlar çoktan ya kesilmeliydi bütün bütüne ya da yakılmalıydı!"

Teğmen Meyer'in iyi niyetli, utançtan kızarmış yüzü bozuldu biraz. "Umulduğundan daha önce geldik."

Kumandan, öfkeyle: "Daha önce mi, daha önce ne demeye geliyor?" diye karşılık verdi. "Köprü başı tutmak için az mı vakit vardı yani? Hangi hanım evlâdı sorumlu bundan acaba?" Sonra yine teleskopuna döndü.

Meyer, serinkanlılıkla gözlüyordu onu. Geçen hafta Birinci Taburun kumandanlığına atanan Yüzbaşı Stransky, ilginç bir tipti gerçekten. Geniş alınlı uzun yüzü; uçuk mavi gözleri, ince dudaklı ağzı ve köşeli çenesiyle birleşince, büyük bir iradenin belirtisi oluyordu. Gür saçları şakaklarında

ağarmıştı, yüzünün sağlıklı, yanık rengini büsbütün açığa vuruyordu bu aklar. Üniformasının birinci sınıf bir terzinin elinden çıktığı belliydi; geniş omuzlarını, ince belini gözler önüne seriyordu. Yetenekli bir subay olduğu belliydi her halinden; yine de Meyer ona katlanamıyordu. Stransky teleskopun düğmelerini uzun, ince parmaklarıyla kurcalarken Meyer tiksintiyle süzdü onu. Sol elinde aile armasını taşıyan bir mühür yüzük vardı. Alayın yaveri, Stransky'nin Doğu Prusya'da geniş arazilere sahip olduğunu anlatmıştı. Meyer, pek etkilenmemişti bunlardan doğrusu.

Burada herkes bir, diye düşündü kendi kendine; korunakların soluk mum ışığında hayatlarını korumaya çalışan bir avuç adam; insanca duyup düşünen ama robot gibi davranmaya alıştırılan bir kucak dolusu içi boş üniformalıydılar.

Stransky doğruldu. "Alaya bir rapor yazacağım bu konuya ilişkin," dedi. "Ne yazık ki artık oldukça geç."

Meyer başını sallayarak onayladı. "Belki de Ruslar ormana girdiler bile," dedi. "Kimseyi gün ışığında oraya keşfe yollayamam." Dümdüz uzanan araziyi tedirgin gözlerle inceledi; sığınılacak hiç bir yer yoktu gerçekten. Paslı kahverengi toprak, asfaltın kara çizgisinden ayırdedilemiyordu bile.

"Orasını bilmem," dedi Stransky. "Buraya geldiğimizde gün doğmuştu. Ruslar hemen ardımızdan gelmiş olamazlar. "

"Dün gece de böyle diyorduk," dedi Meyer kaygıyla. "Ama önceden tasarlanan mevzileri tutamadık."

"Orası başka." Stransky bozulmuştu; bölük kumandanının haklı olduğunu kabul ediyordu ama.

İlk plana göre tabur hâlâ Krimskaya'nın doğusundaki mevzilerde olmalıydı. Geceyarısına doğru, kamyonlara doluşup geçici mevzilere yönelmişlerdi. Bir saat geçmemişti ki tümenden asıl mevzilere hareket etmeleri konusunda tekrar emir gelmişti.

Stransky, ansızın ardçı bıraktığı İkinci Bölüğe bağlı birliği hatırladı. Dalgın dalgın tabakasına uzandı. "Senin ikinci manganın hesabını kapıyoruz galiba," dedi.

"Hayır, kumandanım. Manga kumandanına tasarladığımızdan önce çekildiğimiz takdirde neler yapacağı konusunda talimat vermiştim. Hem sonra kumandanları Steiner nasıl olsa."

"Steiner de kim?" diye sordu Stransky kaşlarını çatarak. Meyer, onu şaşkınlıkla süzdü bir ara, sonra hatırladı. "Yeni olduğunuzu unuttum, kumandanım. Onbaşı Steiner tam anlamıyla bir askerdir. Benim Tuapse'de

tabura katılışımdan kısa bir süre sonra Ruslar, solumuzda kalan taburun hesabını görmüş, karargâhın önüne kadar gelmişlerdi.

Steiner son anda birliğiyle çıkıp gelmeseydi, hepimizin işi bitikti. Keşif işlerinde uzmandır. Sizden önceki kumandanımız, yani şimdi alay kumandanı çok sever Steiner'i."

"Yaa," dedi Stransky kayıtsız.

"Öyle, evet Yarbay, Alay Pribram'dayken bölük kumandanlığımızı yapıyordu. Ruslarla ilk çatışmamız sıralarında kötü kıstırılmış; Steiner kurtarmış hayatını." Stransky, cigarasından bir nefes çekip ormana baktı yine. Nedense onbaşıyla ilgili bu hikâyelerden tedirgin olmuştu. Amerikan tipi bir kahramana benziyordu herif, hani şu silâha çabuk davranıp da şansı yaver giden takımından. Bilirdi böylelerini, ilkel ve küstah olurlardı. "Bir dahî desene," dedi alayla.

Meyer: "Orasını bilemem," dedi. "İyi bir asker olduğu kesin ama."

—"Ben insanları değerlendirirken biraz titiz davranırım," dedi Stransky serinkanlılıkla. "İyi bir asker olmak yetmez, iyi bir insan olmak da gerekli. Doğrusu şu adamcağızın, şey, neydi adı?"

"Steiner'i mi diyorsunuz?"

"Evet, Steiner. Ne diyordum, doğrusu bu adamcağızın onca olağanüstü yeteneklerine, hizmetlerine karşın hâlâ onbaşılıktan öteye gidememesi şaşılacak şey."

Meyer karşılık vermedi. Haklıydı Stransky. Herkesin dediğine göre en aşağı beş yıldır orduda görev yapıyordu Steiner. Bir bityeniği olmalıydı. Bir gün nasılsa çıkardı ortaya. .

Stransky'nin sesiyle düşüncelerinden ayrıldı. Kumandan, kollarını göğsünün üstünde kavuşturmuştu; alaycı bir gülümseme vardı dudaklarının kıvrımlarında.

"Eee?" diye sordu.

Meyer, yüzünü öte yana çevirdi. Kendini beğenmişin biri, ne olacak diye düşündü. "Bilgim pek yok bu konuda," dedi. "Steiner hastanede yattı bir süre galiba, altı ay önce de, yani ben birliğe katılmadan az önce, bölüğe döndü."

"O zamandan beri manga kumandanı mı yani?" diye sordu Stransky.

"Hayır. Öyle olsaydı çoktan çavuşluğa yükseltirdim rütbesini. İki hafta öncesine kadar grup komutanıydı. Çavuş Graf yaralanınca manganın komutasını ona vermiştim." Stransky, izmaritini yere atarak üstüne bastı. "Senin Steiner birliği buraya getirmeyi başarırsa," dedi, " üstçavuşluğa

yükseltirim onu."

Meyer: "Öyleyse oldu demektir," dedi.

"Pek eminsin," diye alay etti Stransky.

Birbirlerini, gözlerinde açıkça okunan sevgisizlikle süzdüler. Neden içimi açtım ona? diye düşündü Meyer. Eyerine öylesine kurulmuş ki atının yediği otun bile farkında değil.

Onbaşı nesine gerek onun, teğmen nesine gerek. Öfkelenmişti, sesi umduğundan da sert çıktı: "Steiner'i iyi tanırım ben."

Stransky kaşlarını kaldırdı. Çabuk öfkelenmezdi; usulca boğazına yükselirdi öfkesi, sesini kısardı. "Ben sizin fikrinizi sormamıştım, Bay Meyer," dedi dişlerinin arasından. "Üstelik astlarımın benimle bu türlü konuşmalarına da alışık değilim."

Meyer, yüzbaşının elmacık kemiklerinde beyaz lekeler ayırdetti. Bir an, tedbirsizlik ettiğini düşünerek pişmanlık duydu. Endişe ve merak karışımı bir duyguyla ne olacağını bekledi. Lekeler kızardı biraz sonra, bir an sonra da yokoldu. Stransky, hiç konuşmadan sipere doğru yürüdü; Meyer ardından geliyordu. Makineli tüfeğin yuvasına vardıklarında Stransky durdu. Yuvanın üstüne birkaç kalas atılmıştı.

Nişancı döndü, kaygılı bakışlarla onları süzdü. Meyer, dostça salladı başını. "Yeni bir şeyler var mı Ott?"

Adam esas duruşa geçti, "iki Numaralı Tüfek. Yeni bir şey yok," dedi gergin bir sesle.

Stransky inceledi adamı. Demir Haç'ın yanısıra gümüş bir yararlılık madalyası vardı göğsünde. "Sivilken ne iş

yapardın?" diye sordu Stransky.

Adam kızardı. Ağzını açtı; çaresiz bakışlarla Meyer'e baktı. "Bavarya Alplerinde, Birgsau'da oturuyormuş," dedi Meyer. "Kuradan önce sığırtmaçmış."

"Yaa," dedi Stransky. Sesindeki sert hava yokolmuştu. "Çok tekdüze bir işti herhalde?" dedi.

. Ott, ne yapacağını şaşırmış bir halde üstüste yutkundu. "Hayır," dedi sonra. Gözlerini Meyer'e dikmişti; Meyer, göz kırparak yüreklendirdi onu.

"Demek sıkıcı değildi o kadar?" diye sordu Stransky.

"Değildi." Ott kesinlikle salladı başını.

Stransky hafifçe gülümsedi. "Bu adamları dağlarından ayırdın mı, sudan çıkmış balık gibi oluyorlar," dedi Meyer'e. "Yine de," adamın göğsündeki madalyalara baktı, "aslan kesiliyorlar sırasında."

Yürüdüler. Stransky o ciddi tavrını takınmıştı yine, adamların selâmlarını kısa baş sallayışlarıyla karşılıyordu. Birinci Bölüğün kumandanı Teğmen Gausser'e rasladılar. Gencecik yüzü solgundu, uykusuzdu. Sıcağa dayanamayıp ceketini çıkartmıştı. Yeşil gömleği sırılsıklamdı; Stransky eleştirici gözlerle baktı ona. "Kılığınız da pek düzgün Bay Gausser," dedi sertçe.

Teğmen, umursamadan omuz silkti. "Korunağımızı kuruyorduk," dedi. "Mevzi hazırlamak diyorlar ya bakmayın siz, çatışma mevziimiz bile yok daha." Meyer'e döndü. "Sizin orada durum nasıl?"

—"Buradaki kadar kötü değil. Hiç değilse bir çatışma mevzii hazırdı."

—"Ne mutlu," diye iç çekti Gausser. "Ayıp doğrusu. Her halde derli toplu bir mevzi hazırlayacak zamanları vardı. Şimdiki durumda bir saldırıyı püskürtmemiz pek güç."

Stransky, manikürlü tırnaklarını inceliyordu. "İyi mevziler yalnızca kayıpları asgariye indirmeye yarar Bay Gausser," dedi öfkeyle. "Oysa düşmanı püskürtmek, büyük ölçüde askerin moral durumuna bağlıdır. Bu arada subayların tutumu da en önemli bir etkendir tabiî."

Gausser'le Meyer, birbirlerine baktılar. Sonra kumandana döndü Gausser: "Askerin moralini yüksek tutmak için de," dedi, "düşmanın üstün ateş gücüne büyük tepki gösterebilen bir çeşit fiziksel maddenin varolduğunu düşünmemiz gerekir izninizle."

—"O da ne demek?" diye sordu Stransky kibirle.

Gausser'le Meyer bir kere daha gözgöze geldiler. Gausser bu ciddi sözleri söylerken dudaklarındaki alay kıvrımları bütün bütüne yokolmuştu. "Savaşanlardan hiç biri düşman ateşine karşı koyamazsa, moral, bir süs olmaktan öteye gidemez." Stransky, gözucuyla süzdü Meyer'i. Yüzünde açık açık seçilen küçümsemeyi görünce buz gibi bir sesle: "Bölüğünüzdeki dört makineli tüfek nişancısından en az birinin en ağır yaylım ateşine dayanabilme olanağı sandığınızdan çok daha fazladır. Ama belki bu konuda fikir yürütebilmek için çok genç ve toysunuz," dedi. "Geri kalan o nişancıyla moralinizi yükseltebilirsiniz."

Bu arada ceketini giyen Gausser serinkanlılığını yitirmeden: "Bedenim yaylım ateşine dayanırsa, moralim de istediğiniz düzeye yükselir zaten," dedi.

— "Hiç değilse karşılık yetiştirmede üstünüze yok," diye tersledi Stransky.

Meyer, önüne geçemediği gülümsemeyi gizlemek için eliyle ağzını

kapadı.

Gausser kumandana cevap vermeden önce düğmelerini ilikledi, sonra kibarca: "Küstahlık yararlıdır bir asker için. Düşmanını önemsemesine engel olur."

İyi yapıştırdı, diye düşündü Meyer.

Stransky kaşlarını çattı, sesi büsbütün sert çıkıyordu.

—"Ama küstahlık, düşmanın sorumsuzca küçümsenmesine de yol açabilir. Buna yararlı diyebilmek için bölük kumandanlarında pek yakışıksız kaçan bir çeşit safdillik gerekir."

Konuşma, tatsız bir yola sürükleniyordu, Gausser sezmişti bunu. Daha fazla zorlamak gereksizdi. "Bu da kafa tazeliği gerektirir," dedi uzlaşırcasına. "Doğrusunu söylemek gerekirse, bütün gece gözümü kırpmadım, sabahtan beri de korunakları geziyorum. Düşünecek halim yok."

Stransky bir an gözledi onu. Sonra Meyer'e döndü. "İşiniz bitti, bölüklerinize dönebilirsiniz." İki subayı başını hafifçe eğerek selâmladıktan sonra hızla yanlarından uzaklaştı.

Ardından bakakaldılar. Sonunda Meyer boğazını temizledi. "Şu son beş-on dakika içinde çok sevdim seni," dedi.

"Amma da lâf," dedi Gausser ceketinin düğmelerini çözerken. "Ben de seni küstahlığımdan ötürü beni baştan beri seviyorsun sanırdım." Elini yakasından geçirdi. "Öff be, ne sıcak," diye çekti içini. "Daha saat on üstelik."

"Çıkarsana ceketini," dedi Meyer.

"Çıkaracağım. Terlememin askerlerin moralini yükseltmekle bir ilgisi yok her halde."

Meyer'in aklı fikri ikinci mangadaydı. Gerçi geleceklerine inandığını belirtmişti ama Steiner'le adamlarının durumu hiç de umut verici değildi. Bir saatten fazla haritayı incelemişti bu sabah, arazinin durumu pek iç açıcı gelmemişti. O lanet orman, diye düşündü; keşke getirseydim onları da beraber. Bu kargaşada kimse farkına varmazdı.

Gausser'e döndü. "Telefon etmem lâzım. Sen de gelir misin?"

"Sevinerek." İkinci Bölüğe doğru ilerlerlerken Meyer birlik konusundaki kaygılarını açtı arkadaşına. "Kiesel'i arayacağım," dedi. "İkinci ve Üçüncü Bölük de geride birlik bırakmışlardı. Belki de Alay bir haber almıştır."

Sahra telefonu korunağın ortasındaki alçak bir masada duruyordu. Gausser masanın kenarına ilişti, Meyer telefon ederken ayaklarını

sallayarak onu bekledi. Konuşma çok kısa sürdü. Kapattığında, yüzü allak bullaktı Meyer'in. "İnanamıyorum, öbür taburlar birliklerini yanlarında götürmüşler."

—"Ne?" Gausser şaşkına dönmüştü. "Nasıl olur?"

—"Tümenden emir gelmiş. Üçüncü Tabur ayrılırken Ruslar büyük bir saldırıya geçmişler. Binbaşı Vogel'i tanırsın.

Tümenin emrine boşverip birliğini yanında götürmüş. Her halde İkinci Taburda da buna benzer bir şey geçmiş olsa gerek. Kiesel telefonda uzun boylu anlatamadı. Tatsız bir şey çıkar diye belki."

—"Ne? Tatsız bir şey ha? İki birlik yokolmaktan kurtulmuş baksana. Acaba Tümenden yirmi dört kişi Rusları durdurmağa yeter diye mi düşündüler?"

Meyer, belli belirsiz gülümsedi. "Kiesel generali idare etmenin yolunu bulur... General işi öğrenirse tabiî."

"Ya Yarbay Brandt ne diyecek bu işe?" diye sordu Gausser.

—"Bilmem. Belki de..." Ansızın kesti.

"Ne oldu?" diye sordu Gausser, tedirgin bir hali vardı. Meyer elini alnına vurdu. "Neden daha önce gelmedi aklıma?" dedi yavaşça. Ansızın geride kalan birliğin komutası altında olduğunu alay kumandanının bilemeyeceği gelmişti aklına. Bilmek ister her halde, diye düşündü Meyer. Hemen telefona sarıldı. Eliyle ahizeyi kapayarak, "Stransky bunu duysaydı," dedi Gausser'e, "Beni kurşuna dizerdi mutlaka."

—"Kim söyleyecek? Üstelik Kiesel'le aramızdan su sızmıyor." O sırada alay telefonundan sert bir ses geldi. Meyer, Gausser'e bir göz kırptıktan sonra ahizeyi çenesinin altına sıkıştırdı. "Yine ben, Meyer. Yarbayı ilgilendirecek bir şey söyleyecektim, unuttum. Geride bıraktığım birliğin komutanı Onbaşı Steiner'dir."

Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu. Gausser kulağını ahizeye yaklaştırdı, soluğunu tutmuştu.

"Steiner mi?" diye sordu ses.

"Evet, Steiner."

Yine kısa bir sessizlik. Sonra, "Yarbay Brandt'a haber veririm simdi."

Meyer telefonu kapadı, Gausser'le birbirlerine baktılar. "Brandt çok sever Steiner'i, değil mi?" dedi Gausser. "Çok," dedi Meyer, Cigarasının dumanını içine çekti, sonra tavana doğru salıverdi.

"Ne biçim bir adamdır?" diye sordu Gausser.

Meyer, kaşlarını çattı. "Anlayamazsın," dedi. "Birinci sınıf bir askerdir,

ama lâf dinlemez. Saygı, yol yordam bilmez. Yalnız bilirsin, sırasında görmezlikten gelinir böyle şeyler."

"Niye terfi ettirmediler öyleyse?"

Meyer çenesini kaşıdı. 'Sözbirliği etmişler ona karşı,' diye geçirdi içinden. Gausser'e bir açıklama yapabilseydi keşke, gerçekten isterdi bunu. Teğmenin soruyu sözün gelişi sorduğunu bildiği halde.

Stransky, Tabur Karargâhına gelmişti. Korunaklar, keşif uçaklarına karşı sık ağaç dallarıyla korunan küçük bir meyve bahçesine kurulmuştu. Stransky, siperin kapısında durdu, araziyi dikkatle gözden geçirdi. Batıdan doğuya zincirlemesine uzanan tepeler, burada gittikçe incelerek oluk biçiminde bir vadi halini alıyor, meyve bahçesinden biraz ötede, çukur sert bir boğaz oluyordu. Kızgın güneş bulutsuz göğün altında kızıl kahverengi duran çıplak toprakta yansıyordu. 'Tam bir kapan,' diye düşündü Stransky; Ruslar ansızın geçide saldırırlarsa kaçma olanaklarını düşünmeye çalıştı. Boğazdan gerileye gerileye çıkarız, diye düşündü. Haritaya göre boğaz, birbuçuk kilometre batıdaki Krimskaya'ya kadar uzanıyordu; taburun ulaştırma kolu orada mevzilenmişti.

Arkasında biri boğazını temizleyince irkildi Stransky. Döndü. Birkaç metre ötesinde bir asker duruyordu. Stransky, sevgiyle selâmladı onu. "Eee Dudek, ne haber?"

Adam, esas duruşa geçti hemen. "Korunağınız hazır, kumandanım."

"İyi. Herkes nerede? Kimseler yok ortalıkta."

Dudek, altı korunağı gizleyen ağaçlara baktı. "Muhabere birlikleri hat çekiyorlar galiba. Bölüklerinin mevzilerini saptamaya başlayacaklar."

"Teğmen Triebig nerede?"

"Korunağındadır her halde."

"Çabuk bir gözcü çıkarsın buraya."

"Emredersiniz, Kumandanım." Dudek topuklarını yanyana getirdi. Stransky korunağına girdi. İçerisi son derece düzgün, temizdi. Duvarın yanında dar bir ranza duruyordu, battaniyesi bile serilmişti. Stransky aynaya baktı, rafın üstünde duran tuvalet malzemesini hışımla düzeltmeye koyuldu. Sonra palaskasını çıkardı, kasketini telefonun yanına bırakarak kendini yatağa attı. İster istemez iki bölük kumandanıyla yaptığı konuşma geliyordu aklına. Her hatırlayışında kanı tepesine çıkıyordu. Gözlerini kapadı,

Gausser'in terbiyesizliğini düşündü. Şu Steiner hakkında mutlaka bir şeyler öğrenmesi gerekiyordu. Ne demişti Meyer, Brandt çok seviyormuş onu. Onbaşı da bunu duymuştu mutlaka.

Telefon acı acı çalınca silkindi. Ahizeye uzandı. Alay kumandanının sinirli sesini duydu: "Geride bir birlik bırakmışsınız galiba?"

"Evet, Kumandanım. Emir üstüne."

"Öbür tabur kumandanları da aynı emri almışlar. Biliyor muydunuz?"

"Yüzbaşı Kiesel söylemişti."

"Yaa." Bir sessizlik oldu yine. Stransky ahizeyi kulağına iyice bastırdı ve kanının yüzüne çıktığını duydu, şakakları zonkluyordu. Sonra kumandanın sesi duyuldu: "Peki, öbür kumandanların bu emre uymadıklarını da biliyor muydunuz?"

—"Hayır," diye mırıldandı Stransky. "Nasıl olabilir böyle bir şey, Kumandanım? Ben, kendi adıma, emri kılı kılına yerine getirdim."

"Peki, peki, Yüzbaşı Stransky. Duruma göre gereken değişiklikleri yapabilecek kadar cephe deneyiniz yok daha. Ne yazık ki yeni talimat yollayacak zamanımız olmadı.

Vogel'le Korner kendi sağduyularını kullanarak birliklerini yanlarına aldılar. Tümene verdiğim raporda bu subayların sağduyusunu övdüm."

Stransky dudaklarını ısırdı. 'Bütün bunlar Steiner'in yüzünden, hayatını bir kere kurtarmış' diye, düşündü burularak. Steiner'in birliğin kumandanı olduğunu öğrenmiş. Acaba kim..."

—"Duyuyor musunuz, Yüzbaşı Stransky?"

"Tabiî, Kumandanım. Şey, şunu biliniz ki Kumandanım çok üzüldüm bu duruma. Aklıma gelseydi! Ama biz mevzilerimizi boşaltırken en ufak bir güçlükle karşılaşmadık. O yüzden de birliği geride bırakmakta hiç bir sakınca görmedim. Ben..."

"Pekâlâ, Yüzbaşı," diye kesti Kumandan. "Elbette bir emre boyun eğdiğiniz için suçlayacak değiliz sizi. Yalnız yazık ki... Kaç kişi var birlikte?"

"özür dilerim ama bilmiyorum," dedi Stransky sıkılarak. "On-on beş kişi galiba. Teğmen Meyer'den hemen öğrenebilirim."

"Daha önce öğrenmeniz gerekirdi. Bu durumun nasıl sonuçlanacağını merak ediyorum."

Telefondaki ses hafifledi. Stransky, ahizeyi yavaşça koydu yerine. İçinden bir küfür savurdu. Kapının yanındaki ufak pencereden günışığıyla aydınlanmış ormana kinle bakıyordu. Neden gelmişti bunlar başına? Başta Fransa'ya naklini kendisi istememiş miydi. Çıldırmış, aklını kaçırmış olmalıydı düpedüz. Masanın başına döndü, iskemleden sallanan evrak çantasından bir harita çıkarıp yaydı masanın üstüne.

Krimskaya'nın doğusundan, tümenin bir gün evvel işgal ettiği mevzilere kadar uzanan geniş ormanlık araziyi izledi gözleriyle. Yeşil örtü, yer yer düzgün mavi hatlarla kesilmişti. Bataklıktı oralar her halde. İçin için sevindi.

Kumandanın gözdesini zorlu bir yürüyüş bekliyordu demek, önce orman, sonra şehir, en sonunda da Rus cephesi.

Yavaşça doğruldu. Tanımadığı kişiler de dert açabiliyordu insanın başına! Dalgın dalgın haritayı katladı, önce ayağını sağlam yere basması gerekiyordu; ikinci işi, astlarına hadlerini bildirmekti. Taburda sağlam bir mevki edindi mi, Brandt bile oynatamazdı onu yerinden. Fransa'da daha ilk haftada başarmıştı bunu. Burada durum biraz daha karışıktı. Ama üstesinden gelecekti nasılsa. Bir tabur kumandanının yetkileri kısıtlıydı gerçi, gelgelelim alttan alta iş yürütmeye gelince generalden bile daha güçlü olabilirdi. Sinek ufaktır ama, diye düşündü, mide bulandırır. Bayıldı bu benzetmeye.

Kapı vuruldu. Stransky sabırsızca çevirdi başını. "Ne var?" Kapı açıldı, emir subayıydı giren. "Geldiğinizi şimdi duydum kumandanım. Rahatsız etmiyorum ya?"

"Ne istiyorsun?" diye sordu Stransky sinirli bir sesle. Teğmen Triebig yavaşça gülümsedi. "Yirmi dakika önce Binbaşı Vogel telefon etti. Bir akşam uğramanızı istiyor."

"Teşekkür ederim. Başka?"

"Başka bir şey yok efendim. Emirleriniz?"

Stransky yüzünü buruşturarak süzdü teğmeni. Ne biçim herifti bu? Sesi incecik; kara gözleri baygın, dalgalı saçları Stransky'nin katlanamayacağı kadar düzgün taranmış.

"Ha, evet," dedi aynı sinirli tonda. "Bölük kumandanlarına söyle, yarın sabah bir toplantı yapılacak, hazır bulunsunlar. Saat dokuzda burada olacaklar."

"Emredersiniz, Kumandanım. Başka bir emriniz?"

"Yok, gidebilirsin."

Triebig selâm çaktı. Kapı kapanınca, Stransky yatağına çöktü. Binbaşı Vogel ha? Birden bire bu dostluk gösterisi de ne demek oluyor? Geçen hafta alay karargâhında ilk karşılaştıklarında yaşlı binbaşı düpedüz küçümsemişti onu. Ne var ki, Üçüncü Taburun kumandanıydı; insanın komşularıyla iyi geçinmesinde sayısız yarar vardı. Yine de çağrıya koşmak gelmiyordu Stransky'nin içinden. Geçen hafta kısa bir konuşma geçmişti aralarında ve

Stransky, binbaşının oldukça ukalâ, biraz da patavatsız olduğunu sezmişti.

Gözkapakları ağırlaşıyordu. Bir önceki gecenin uykusuzluğu yüzünden. Uzandı yatağa, yan döndü. Sinirlerim bozuk, diye düşündü.

Stransky ile konuştuktan sonra Teğmen Triebig korunağına dönmüş, bölük kumandanlarını aramaya koyulmuştu. İşi bitince masanın başına geçip eski resimli dergileri karıştırmaya başladı. İçerisi havasızdı; dışardaki kızgın güneş, yeraltındaki bu oyuğa bile işlemişti. Yüzüstü yatmış, bacakları havada çıplak bir kız resmine ilişti gözü, durdu.

Açık yakalı bluzun altından memelerinin uçları görünüyordu. Triebig uzun bir süre baktı resme. Sonra sayfayı kopardı, buruşturdu, bir köşeye fırlattı. Saatine baktı. On ikiyi geçiyordu. Yemek zamanı, diye düşündü. Musluğa gidip ellerini yıkadı. Masanın üstünde duran ekmekten incecik birkaç dilim kesti. Büyük bir dikkatle tereyağı sürdü dilimlere. Matarasından teneke bir tasa soğuk kahve boşalttı. Fransa'da içtiği güzel kokulu sıcak kahveyi genzi yanarak hatırladı.

Yemeği bittikten sonra bir süre oyalandı masada. Kapı vuruluyordu. Emireri girdi, eşikte duraladı. — "Bir emriniz var mı komutanım?"

"Şimdilik yok bir şey," dedi Triebig. Emirerinin utangaç yüzünü inceledi bir süre, içeri girmesini söyledi. "Biraz ahbaplık edelim," dedi. "Seni tanımıyorum iyice. Otur şöyle." Asker, çevresine bakındı. Triebig odadaki tek iskemlede oturuyordu. "İstersen yatağa iliş," dedi Triebig. "Hep böyle utangaç mısın sen?"

Emireri kızararak buyruğa uydu. "Hayır," diye mırıldandı. Daracık yatağın en ucuna ilişti.

Triebig ilgiyle izliyordu onu. Keppler, birkaç hafta önce bir değiştirme birliğinden gelmişti tabura. Emireri o sırada yaralı olduğu için Triebig emirerliğe almıştı onu. Oğlan, Birinci Bölüğün ulağıydı ayrıca. Taş çatlasa ondokuzundan fazla değil, diye düşündü Triebig. Yüzünün yumuşak çizgileri, her zaman hafifçe aralık duran dudaklarıyla birleşince bir çaresizlik izlenimi uyandırıyordu karşısındakinde.

"Nerelisin?" diye konuşmaya girişti Triebig.

Keppler ellerini dizlerine dayadı. "Frankfurtlu, kumandanım."

"Yaa, öyle mi? Ben iyi bilirim Frankfurt'u. Arabamla sık sık giderdim oraya." Keppler'in yüzünde beliren saygı hoşuna gitmişti.

"Özel arabanız mı var efendim?"

Triebig gelişigüzel salladı başını. "Kaç yıllık araba. Ama şimdi ordu el koydu bizimkine de. Zaferi kazanmak için payımıza düşeni yapmalıyız

hepimiz." Kaşlarını kaldırdı, kibirle dikildi. Şirketin arabası olduğunu söylemenin gereği yoktu. Ama bu oğlanları baştan etkilemek gerekirdi. İşler yolunda giderdi o zaman. Cigarasının dumanını dalgın dalgın içine çektikten sonra oğlana doğru eğildi. "Anan babanla birlikte mi oturuyorsun?"

Keppler üzülerek salladı başını. "Öldüler. Babam on yıl önce öldü, annem öleli de yedi yıl oluyor."

—"Ah yazık!" Triebig gerçekten üzülmüş gibi içini çekti. Sonra usulca, "Nasıl üzülmüşsündür kimbilir," dedi. "Peki nerede kalıyordun?"

"Yetimhanede efendim. Sonra bir fırıncının yanına çırak girdim. Zenaati öğrendim. Onlarda kalıyordum."

"Hiç akraban yok mu? Seni yanına alabilecek biri yani?"

"Yok efendim. Çünkü biz Münih'liyiz, sonradan Frankfurt'a taşındık; annemle babam orada öldüler."

"Yaa," dedi Triebig. Daha iyi bir seçme yapamazdım doğrusu, diye düşündü. Baldırlarından yukarılara doğru yükselen heyecan dalgası, bütün bedenini sardı. Dudaklarını yaladı, gözleri oğlanın incecik beline takıldı. Keppler sanki teğmenin aklından geçenleri okumuştu; kızardı.

"Zor günler geçirmişsin," dedi Triebig. Yatağa, Keppler'in yanına oturdu. "Ama zamanla iyileşmeyecek yara yoktur.

Benimle anlaşabilirsen iyi bir hayat sürersin burada. Şimdi gidebilirsin. Bu akşam gelir, silâhlarımı bir düzene sokarsın." Keppler ayağa fırladı. "Peki komutanım. Ne zaman geleyim efendim?"

Triebig düşündü. Oğlan pek güçlük çıkaracağa benzemiyordu. Saf bir çocuk, uzun sıkıntılı saatlere çeşni katacak cinsten. "Çok erken gelme," dedi. "On civarında. Biraz konuşuruz."

Keppler'in yüzü sevinçle ışıdı. Topuklarını yan yana getirip selâm verdi. "Emredersiniz efendim. Ben..." Sustu, başını önüne eğdi.

—"Evet?" diye sordu Triebig. Kalktı, oğlanın çenesinden bir makas aldı. "Ne söyleyecektin bakalım?"

Keppler yüreklenmişti. Başını kaldırdı. "Sizi hoşnut etmek için elimden geleni yapacağım efendim."'

—"Aferin," dedi Triebig oğlanın yanağını hafifçe sıkarak. "Sen elinden geleni yap; eminim hoşnut kalacağıma." Oğlan çıkarken, tam adamına düştüm, diye geçirdi içinden. Ter içinde kalmıştı. "Amma sıcak ha!" diye mırıldanarak yatağa attı kendini. Bir süre boş gözlerle tavana baktı. Öff! Yarına sağ çıkacağını kim bilebilirdi. Eline fırsat geçmişken kullanmalıydı.

Yine de dikkatli olmalı. Ya Stransky öğrenirse., öbür subaylardan biri duyarsa., neler gelebilirdi başına. Kimseye güvenemezdi. Sonra yine Keppler'i düşündü. Gözlerini kapayıp hayal gücünü doludizgin akışına bıraktı.

Bölük Karargâhının korunakları, güneydoğudan kuzeybatıya doğru zincirleme uzanan tepelerin batı yamacında kurulmuştu; düşman gözünden uzakta bir yerdi burası.

Kumandanın korunağında Yarbay Brandt'la Yüzbaşı Kiesel karşı karşıya oturmuşlardı masada. Kumandan pek öfkeliydi.

"Bütün ayrıntılarla tek tek uğraşmam gerek," diye yakınıyordu. "Alaydaki her onbaşıdan ayrı ayrı rapor alacağım her gün."

Kiesel omuz silkti. "Öyle başedilmez," diye mırıldandı. "Hem Stransky'yi suçlayamazsınız. Sorumluluğu elden bırakmayan bir subaydır, emirlere uymuş."

"Bir daha söyleme bunu," dedi Brandt. "Şu sorumluluk sözcüğünde bir üç kâğıtçılık konusu vardır hep. Ben subaylarımın gerektiğinde kendi sağduyularını kullanabilmelerini isterim. Vogel'e bak, keşke onun gibi beş-on adamım daha olsaydı."

Kiesel usulca karşı çıktı. "Sorumluluğu üstlere aktarmak gibi bir çözüm yolu dururken bağımsız kararlar alma sorumluluğunu yüklenmeyi herkesten bekleyemezsiniz ama. Her neyse, eğer Steiner'i tanıyorsam ne yapar yapar gelir o. Ben bu gece bekliyorum."

"Yalnız Steiner değil," dedi Brandt azarlarcasına. "Bütün bir birlik söz konusu."

Kiesel belli belirsiz gülümsedi. "Ben de birliği düşünüyorum tabiî. Ama başlarında Steiner olmasa, öbürleri asla gelemezler."

"Hımm demek öyle sence?" Brandt, Kiesel'i kuşkuyla inceledi. İnce uzun bir adamdı Brandt; seyrelmiş saçları uzun, köşeli başını örtüyordu. Açık alnının altında gözleri hep acılı gibiydiler. Dudaklarını büzdüğü zaman derisi geriliyor, elmacık kemiklerinin altındaki çukurlar derinleşiyordu.

Başını telâşla iki yana salladı. "Senin aklından neler geçirdiğini biliyorum. Yalnız şunu bil ki Kiesel, pislik atamazsın bana. Haklısın, orası öyle. Herkes istediğini düşünebilir benim hakkımda; düşündüler de. Ama hiç kimse nankör olduğumu söyleyemez."

"Elbette," dedi Kiesel. Sekiz aydır alayın emir subaylığını yapıyordu; üç kumandan gelip geçmişti. Ama hiç biriyle Brandt'la kurduğu dostluğu kuramamıştı. Bir gün şu Steiner'in durumunu inceleyeyim bari, diye

düşündü.

Raporlardan bazı bilgiler edinmişti ama tanımıyordu adamı. Birkaç ay önce Brandt, Steiner'in sicilinde bir leke olduğundan söz etmiş, ondan araştırmasını istemişti.

Araştırmıştı ama kesin bir sonuç alamadan. Suçlama açık seçik ortadaydı ama kanıtlarda bir tutarsızlık vardı, açıklanamayan bir çelişki. Brandt'a da öyle gelmişti. Sonra bırakmışlardı işin ucunu.

Kiesel ayağa kalktı, dolaşmaya başladı.

Brandt bir süre aldırmadı, sonra döndü: "Allahaşkına bırak volta atmayı. Ruslardan da betersin sen sinir bozmada.

Stransky hakkında neler düşündüğünü söyle bakalım." Kiesel iskemlenin yanında durdu, çekti, bacaklarını açıp ters oturdu iskemleye. "Özel fikrimi mi?" dedi. "Doğrusunu söylemek gerekirse özel bir fikir besleme zahmetine katlanmadım. Bay Stransky kendini çok beğenmiş biri. Belki de soylu bir aileden geldiği için. Belki de fazla zengin olduğundan insan olmaya vakit bulamamış."

Brandt elini sabırsızca salladı. "Konuya gelsene. İnsandan anlarsın sen. Ne düşünüyorsun onun hakkında?"

"Şimdiye kadar topu topu bir kere gördüm Stransky'yi," dedi Kiesel. Cigarasını yaktı, kibriti sönene kadar tuttu elinde. "Kısacık bir konuşmadan da bir şeyler anlaşılabilir ama nesnel bir yargıya varılamaz. Özel fikrime gelince...

Bence Stransky kendini her türlü eleştirinin üstünde, olağanüstü bir kişi sayıyor. Yanılmıyorsam kendine önemli bir görev yüklemiş, tabur üstünde manevî bir egemenlik kurma görevini."

"Ne ne?" Brandt hiç bir şey anlamamıştı.

Kiesel gülümsedi. "Garip geliyor insana ama galiba onun ne yapmak istediğini sezdim. Açıkça söyleyeyim: Bay Stransky, askerlerin kendisine rütbesinden ötürü değil de kişiliğinden ötürü boyun eğmelerini istiyor."

"O zaman kolay kolay başaramayacak. Birinci Taburun ne kadar dikbaşlı olduğunu yakından bilirim ben." Yarbay, bir iki dakika kadar düşündü. Sonra bir kahkaha attı. "Sen uyduruyorsun bunları Kiesel. Bunca yıldır şu üniformayı giyerim hiç böyle şey duymadım."

Kiesel başını salladı. "Bir kumandanın askerlerinin davranışlarının yanısıra duygularını da yönetmek istemesi inanılır şey değil, biliyorum."

"Peki Stransky bu şey, manevî egemenliği nasıl kuracakmış bakalım?"

"Orasını pek kavrayamadım. Yalnız bölük kumandanlarının aracılığından

yararlanacak galiba, çünkü kendi dediklerine göre, rütbe alçaldıkça kumandanların etkisi azalırmış. Yani askerlerle yüzyüze gelmeyi tehlikeli sayıyor."

"Harika!" Brandt'ın çok hoşuna gitmişti bu. "Biliyor musun Kiesel," dedi, "şu Stransky etkiledi beni, istediği kadar hayalperest olsun."

"Ama hiç bir hayalperest Stransky kadar sevimsiz olamaz."

"Acaba?" Brandt pek ilgilenmemiş görünmeye çalıştı. Bir saniye karşılıklı sustular. Sonra Kiesel içini çekti.

"Her neyse." Cigarasının ateşine baktı, bir daha değinmeyecekti bu tehlikeli konuya.

Brandt sinirli sinirli parmaklarını vuruyordu masaya. "Nasılsa Stransky bu oyuna katılmaya hazır subay bulamaz pek. Hele bugünlerde. Doğrusunu söylemek gerekirse adamların morali

düşündürüyor beni. Hiç bir ilgi duymuyorlar içlerinde, hiç bir istekleri yok. Satranç taşlarına dönmüşler; ancak yerlerinden oynatılırsa oynuyorlar, kendiliklerinden değil."

"Satranç taşı mı?" diyerek kaşlarını çattı Kiesel. "Her zaman öyle değil miydiler zaten?"

"Hayır hayır." Brandt üzüntüyle salladı başını. "Bir yıl öncesine kadar bir kumandanın aklından geçirebileceği en iyi birlikler bizdeydi. Askerler neyi neden yaptıklarını biliyorlardı. Başlarında toy biri bile olsa baskın çıkabiliyorlardı bir çatışmadan. Ya bugün! Kendim sipere girip denetlemesem içim rahat etmiyor. Güvenemiyorsun kimseye."

"Herkes güvensiz," dedi Kiesel."

"O da ne demek?" Brandt öfkeyle süzdü Kiesel'i. "Ne demek istiyorsun yani?"

"Anladığınızı," dedi Kiesel. "Askerlerin de güveni kalmadı artık."

"Kime?"

"Bize elbet. Onların suçu yalnızca yöneticilerde bulduğunu sanıyorsak yanılıyoruz. Bindiğimiz arabanın freni tutmaz da kaza olursa şoförü suçlarız, patronu değil. Frenleri bozuk bir arabada çalışmasaydı, deriz."

"Peki neden suçluyorlar bizi?"

Kiesel, bacak bacak üstüne attı. "Birliklerin morali bunca uzun sürede bozulmaya mahkûmdur. Tümen, yirmi bir aydır görev başında, hiç aralıksız. Adamlar usandılar artık. Kaç kere izin konusunda söz verdik de yerine getirmedik?"

"Peki, bunda bizim suçumuz ne?"

—"Ben general falan değilim," dedi Kiesel soruyu geçiştirerek. "Yalnız adamlar her yeni kumandanda kendi kanlarını dökerek madalya almaya can atan bir Ritterkreuz görüyorlar. O bir kere madalyayı göğsüne taktı mı, yeni biri sökün ediyor. Bu yirmi bir aylık süre içinde gömlek değiştirir gibi general değiştirdi zavallılar."

"Evet biliyorum." Brandt parmaklarını sabırsızlıkla vuruyordu masaya. "Asker dayanmıyor bize. Öte yandan baştakilerin dediklerine de uymak zorundayız."

"Hiç de öyle değil bence. Öyle büyük yanlışlar yapıyorlar ki. En büyüğü de bu."

Brandt gülümsedi. "Silâh altına alınanların avukatlığını yapsan iyi para kazanırsın. Ne yazık ki böyle bir kuruluş yok." İskemlesine yaslandı. "Askerlerin mutlaka bir hava değişikliğine ihtiyaçları var, orası doğru. Benim bile var. Şu lanet ülke! Adamları bu isteplere, uçsuz bucaksız ormanlara sürdük. Önceleri ilginç buldular evet, heyecan duydular ama uzun sürmedi. Bu tekdüze topraklar, gözalabildiğince uzayan korkunç boşluklar, eninde sonunda kendisini yutacaklarmış gibi geliyor insana. Sonunda iyice kaptırıyorsun kendini bu düşünceye. Adamların, karşılaştığımız güçlükleri anlamaları gerek. Nasıl kurtarırız onları buradan? Araç nerede?

Koskoca bir tümeni Fransa'dan Rusya'ya ya da Rusya' dan Fransa'ya nakletmek kaça patlar bilirsin; Sonra, yirmi bir ay kesintisiz görev yapmaktan söz ediyorsun. Açık konuşalım Kiesel, başlangıçtaki askerlerin kaçı kaldı ki?" Zorla güldü. "Benim önceki taburda kalanları parmakla sayabiliyordum.

Bugün alayda görev alanların yüzde doksanı, Rusya'da bir-iki aydır savaşan yeniler. Yani general birkaç eski asker için bütün tümene izin vermemekte haklı aslında. Anlıyor musun?"

—"Anlamıyorum."

— "Neden ama?"

Kiesel, izmaritini yere atıp çiğnedi. Brandt'ın söyledikleri, yalnızca sağduyu açısından değil, psikolojik ağırlıkları yüzünden de sarsmıştı onu. Böyle bir seziş beklenemezdi bir kumandandan. Yeni bir ışık tutuyordu Brandt'ın kişiliğine.

Kapının yanındaki küçük pencereye baktı. Camdan giren ışında küçük toz parçaları oynayıp duruyordu.

"Açıklamak kolay değil," diye başladı kararsızlık içinde. "Kendimizi

adamların yerine koymamız gerek. Yüksek rütbeli bir subay olmasaydın, düşündüklerimi açıklamak daha kolaydı. Şu anda politikadan söz etmek istemiyorum."

"Sen isteseydin ben etmemeni rica ederdim. Devam et."

"Peki öyleyse." Kiesel düzensiz duman halkaları üflüyordu tavana doğru. "Zaten benim düşündüğüm, baştan beri burada görev yapan o birkaç kişi. Çelik gibi dayandılar, yeni gelenleri de hizaya soktular üstelik. Onlara..."

"Devam et," diye üsteledi Brandt. "Ne söyleyeceğini duymak istiyorum."

"Değmez."

Kumandan bir süre sessizce inceledi Kiesel'i. "Ben dinliyorsam, değer," dedi. "Ama ne diyeceğini kestirebiliyorum. Yeni gelenler konusunda birleşiyoruz. İşe yaramıyorlar artık; kendilerini iyice bıraktılar. Burada, cephede yenilgiden başka bir şey tatmadılar ki, Rusların o dillere destan yenilmezliğine inanacaklar neredeyse. Ben de aşağılardan geldim unutma, eskiler konusunda her söyleyeceğin ilgilendirir beni."

"Peki, eskilerden söz açalım öyleyse. Onların gözünde son yenilgiler, savaşın cilvesi olmaktan öteye gitmiyor. Çünkü başlangıçta düşmanın kaçışına sık sık tanık olmuşlardı; o yüzden hâlâ korkmuyorlar ondan Ama yeniler öyle mi? Onlar için her Rus askeri usta bir savaş makinesi."

Brandt, sözünü kesti. "Yeter," dedi bıkkınlıkla. "Bugünkü durumda onları da suçlayamayız ki."

Kötü bir anıyı silmek istiyorcasına elini alnından geçirdi.

"Belki de bunları konuşmamak daha iyi. Bu tür konuş istiyorum."

— "Gelirim," dedi Kiesel. Kapıdan çıkarken Brandt'ın masaya çöktüğünü, başını ellerine yasladığını gördü. Savaşın sonucu kararlaştırılmış, diye düşündü Kiesel. İkisi de biliyorlardı bu gerçeği, bilmezlikten gelmenin anlamı yoktu.

O akşam geç saatlerde askerler, hâlâ mevzilerdeydiler. Meyer, birkaç dakika önce çıkmıştı korunağından, sinirliydi; bütün siperleri, oyukları tek tek gözden geçiriyordu. İyi çalışıyordu adamlar; karargâha döndü. Dalgın dalgın siperde ilerledi. Steiner mutlaka gelirdi bu akşam. Ama Ruslar aşılmaz bir direnme hattı kurmaya görsünler, birlik bir daha geçemezdi bu yana. Şimdiki durumda bile kentin çevresinden dolaşmak gerekiyordu, bu da zaman isterdi.

Meyer saatine baktı. Ona geliyordu. Durdu, ne yapacağına karar veremeden bir süre bekledi. Hiç uykusu yoktu; siperden çıktı, yamacın kenarına çöktü. Her yerde bir sessizlik; askerlerin siper kazarken

çıkardıkları kürek sesleri duyuluyordu arasıra. Yıldızlı gök tepelerin üstünden eğilmiş, yumuşak bir ışıkla doldurmuştu toprağı. Uzun bir süre geceyi gözledi Meyer. İçi sıla özlemiyle doluydu.

Sırtüstü yattı, kollarını başının altında kenetleyip gözlerini kapadı. Bir bitseydi şu savaş. Kasımdan bu yana yenilginin kaçınılmaz olduğu besbelliydi. Tuapse'yi ele geçirmelerine ramak kaldığı günlerde (Türk sınırına yürüyerek iki-üç günde varabilirlerdi) savaşı kazanacaklarından kimsenin kuşkusu yoktu. Ya şimdi? Stalingrad cephesinin çöküşü, bunun sonucunda Kafkas ormanlarında savaşan tümenlerin kuşatılma tehlikesi altüst etmişti her şeyi. Gerçi onlarla birlikte birkaç tümen şimdiki köprübaşına ulaşarak sarılmaktan kurtulmuşlardı. Ama ne geçmişti ellerine? Gerilerinde deniz vardı, önlerinde de hareket olanağını eline geçirmiş kızgın düşmanın üstün gücü. Burada asker sayısı azalmış birtakım Alman tümenleri Çerkeş tepelerine, Kuban bataklıklarına umutsuzca tutunmuş, savaşmaktan bitkin düşmüş, direnmekten başka hiç bir yapacağı, hiç bir umudu kalmamış bir durumdaydılar.

Meyer içini çekti. Mevzilerin ötesini görebilmek için başını uzattı. Ay doğuyordu, aydınlıktı her yan. Anayol, solgun bir çizgi halinde ormanın kıyısı boyunca doğuya uzanıyordu ve Meyer birdenbire kötü yollarla, boğucu mesafelerle dolu bu ülkeden ne kadar nefret ettiğini düşündü.

Siperden bir gürültü geldi. Yakınında sesler duydu. Oturdu, kulaklarını açtı. Nöbet değişiyordu. Yine uzandı, yarı kapalı gözlerle nöbetçinin siperin kenarında yitip giden başına baktı. Onu gözlerken içindeki burukluğun eriyip bittiğini duydu Meyer. Belki de çok karamsarım, diye düşündü; belki de hâlâ başarabiliriz. Önünde, kıpırdamadan duruyordu nöbetçi. Belki de şu anda saldırıya hazırlanan bir Rus tümeninin öncülerinin usulca ilerlediği ormanı gözlüyordu.

Tepenin ardından bir yerlerden bir yıldız yükseldi havaya, bir an her yan ışığa boğuldu. Siperdeki gözcü başını sağa çevirdi. Meyer kalktı, korunağına yürüdü. Kapıyı açtı, mumu yaktı, masanın başına oturdu. Sonra kollarını yastık yaptı başına. Günün ilk ışınları korunağa sızana kadar birliğin gelmesini bekledi.

—"Baylar," diye söze başladı Stransky, soğukkanlı bir işadamının sesiyle. "Herhalde genel stratejinin ayrıntılarına girmenin gereği yok. Günlük emirler sizi bu konuda aydınlatıyordur yeterince."

Meyer hafifçe öksürdü; hemen kumandanın öfkeli bakışlarını duydu üstünde. Ses çıkarmadan, dizlerini tutarak oturdu. Gausser ile

Schwerdtfeger sıkıntıdan patlayacaklardı, yere bakıyorlardı.

—"Harita lütfen," dedi Stransky. Triebig koşarak masadaki çantadan bir "harita çıkardı, duvara çaktı. Stransky haritanın başına geçti. "Eveeet," diyerek Triebig'in yerine dönmesini bekledi.

—"Yine de bizim özel durumumuz konusunda iki çift söz etmenin yararı var. Ordunun Rostov'dan çekilen bazı bölümleri kuzeydeki yeni Ana Direnme Hattı'na yerleştirildiler ki bu hat -" parmağıyla haritada bir noktayı gösterdi - "Voronej doğrultusunda Taganrog'un doğusundan, kuzeye doğru gider.

Cephe yeniden kurulmuş diyorlar. Başkumandanlık, Kuban'daki köprübaşının çok önemli olduğu fikrinde, sizin de bildiğiniz gibi gelecekteki saldırılarda taktik kurma açısından büyük yararı dokunacak bize." Durdu Stransky.

Yanılsama! diye düşündü Meyer acı acı. Gelecekte saldırıya girişebilecek adamları, araçları nereden bulacaklardı acaba? Öbür subaylar da kuşkulu gözlerle süzüyorlardı Stransky'yi.

Stransky onların inanmadığını görünce sesini yükseltti. "Bu köprübaşından hareket ederek kuzeye doğru saldırıya geçersek Rusların güney cephesini yerle bir edebiliriz. Hem Rus ordusunu geri hatlarından vurmuş olur, hem de savaşın yazgısını elimize geçirebiliriz."

—"Tanrı yardımcımız olsun!" diye fısıldadı Merkel. Schwerdtfeger alayla salladı başını. Gausser güldüğünü belli etmemek için ağzını eliyle örttü.

—"Düşmanın da bu tehlikeden haberi olabilir tabii," diye sürdürdü Stransky, "geri hatlarına yapılabilecek herhangi bir saldırıyı önlemek için elinden geleni ardına koymayacaktır.

Bizim tümenin savunma kesimi buradan kuzeybatıya, Temryuk dolaylarındaki sızma bölgelerine uzanıyor. Yani Karadeniz'i dışardan tutarsak tam bir yaya benzetebiliriz bizim köprübaşını. Sağ kanadımızda, güneyde, iki topçu tümeni var, kuzeyde de bir piyade tümeni. Korkarım Ruslardan gelebilecek ilk saldırı bizim kesime yöneltilecektir, çünkü kuzeydeki bataklıklar doğal bir engel. Bu arada bizim kesimden geçen anayolun önemini de gözden kaçırmamalıyız. Bugünkü koşullar altında, elimizden çıkan bir metre karelik toprak parçası ciddi bir önem taşıyor.

Siegfried Mevzii'ni ne yapıp yapıp sağlam kurulmasına dikkat edin. Adamlarınıza baskı yapın, çabuk bitirsinler işlerini. Unutmayın ki her hendek, her oyuk bir sızma noktası olabilir. Ardımızda da deniz var."

Sustu, subayların yüzlerini teker teker inceledi. Ciddileşmişlerdi, dikkatle dinliyorlardı.

Meyer boğazını temizledikten sonra sordu; "Nakliye gemisi nereye yanaşacak?"

Stransky, yine haritaya döndü. "Yanaşılabilecek iki yer var topu topu. Biri, Tamanskaya yakınlarında, ikincisi tuz gölünün batısında.

Şu ana kadar altı nakliye gemisi görevlendirildi. Boğazı aşağı yukarı bir saatte geçebilirler. Mayınlar ve alçaktan uçan uçaklar nakliye gemilerinden ikisini batırdılar. Rusların denizaltı yollayacağı söylentisi de var."

—"Harika!" diye haykırdı Merkel. "Ne yapacağız peki bu durumda?"

—"Zamanı gelince, gerekli tedbirler alınacak elbet," dedi Stransky sert bir sesle.

Yüzünden tedirginliği kolayca anlaşılan Gausser, "Ne gibi tedbirler?" diye sordu.

Stransky, yine haritanın başına geçti. "Kanskoye'nin batısında mevzilenmiş bir alay, tümenin yardımına koşmaya hazır durumda. Ayrıca, ulaşımı aksatmamak, daha etkili bir hale getirebilmek için de iki asfalt yol yapılmasına karar verildi. Şirketler çalışmaya başladılar bile. Novorossiysk'in kuzeyinde bugün yapılması kararlaştırılan geniş havaalanını da unutmayalım. Başka soru soracak var mı?"

Subaylar haritanın çevresinde toplandılar. Tuttukları mevziin savunma olanaklarını tartışmaya koyuldular.

Meyer, bir kenara çekilen Stransky'ye baktı. "Ya Ruslar Taganrog'u aşıp Perekop yarımadasını işgal ederlerse..." Sustu bir anda. Bölük kumandanları birbirlerini anlamlı bakışlarla süzerlerken Stransky, kaşlarını çattı.

Yine haritayı gösterdi sonra. "Sizin de görebileceğiniz gibi Taganrog, Perekop'un iki yüz mil doğusunda kalıyor. Demin sözünü ettiğiniz gelişme için uzun bir süre gerek, bu arada Başkumandanlık gerekli tedbirleri kolaylıkla alabilir."

—"Stalingrad'daki gibi," diye cevabı yapıştırdı Merkel. Stransky, hışımla döndü. "Teğmen Merkel, Stalingrad'ın değerlendirilmesi konusunda ilgililerin sizden daha yetkili olduklarına inanıyorum. Bir bölük kumandanı, çatışmanın büyük sorunlarını kapsayacak bir görüş açısından yoksundur. Her neyse, böyle bir çıkmaza girdikten sonra Kırım'da ya da burada Kuban mevziinde olmanız farketmez sizin için." Bir adım atarak önlerine geçti. "Sizden yapım çalışmaları konusunda telefonla bilgi alacağım. Hepsi bu kadar." Başıyla hepsini selâmladı.

Subaylar da selâm verdiler, Triebig'in ardından kapıya seğirttiler. Korunaktan çıkınca ayrı ayrı yönlere dağıldılar.

Meyer, Gausser'le birlikte tepeyi tırmanmaya koyuldu. Karargâha varana kadar tek kelime konuşmadılar. Sonunda

Gausser, "Ne dersin bu işlere?" diye sordu.

—"Ne diyeyim," dedi Meyer.

Gausser gülümsedi. Bir an, korunağa giden basamakların başında duraladılar. Güneş nasıl da yakıcıydı. "Bu sessizlik sinirime dokunuyor," dedi Gausser. Ormana doğru baktı.

—"Benim de," diye onayladı Meyer. "Ruslar çoktan varmış olmalılar buraya. Tepe bulunmaz bir hedef onlar için."

—"Doğru."

Gözleri birleşti. "Bahtımız açık olsun," dedi Meyer.

—"Umudu elden bırakmamak gerek," dedi Gausser. Durdu, elini Meyer'e uzattı. "Hoşça kal." Bir iki adım gittikten sonra seslendi, "Steiner yakında gelir."

Meyer içtenlikle gülümsedi. Gausser, siperin orada gözden yitince derin derin içini çekti. Birlik şu anda neredeydi acaba?

Birlik, üç saattir ormanlık arazide ilerlemeye çalışıyordu. Dikenler, askerlerin üniformalarını yırtmış, ellerini yüzlerini kalbura çevirmişti. Bütün gözenekleri sırılsıklam olmuştu terden, üstelik bataklıktan yükselen iğrenç koku midelerini bulandırıyordu. Daha da beteri, küçük birtakım sinekler üşüşmüştü tepelerine. Bunlara karşı kendilerini savunamıyorlardı. Yer yer bastıkları toprak öylesine yapışkandı ki, çevresinden dolanıp zaman yitirmeyi bile göze alıyorlardı.

Schnurrbart, Kruger'in ardından yürüyordu. Ter, oluk oluk akıyordu yüzünden, suratına bir tutam biber atılmış gibi yanıyordu gözleri. Sağ omuzundaki tüfek sanki bir ton çekiyordu. O da öbürlerine uymuş, gaz maskesiyle çelik miğferini çoktan fırlatıp atmıştı. Bir an duralamayagörsün (ki sık sık duralıyordu), bacakları titremeye, bedeni çözülmeye başlıyordu. Boğazı hava geçirmeyen kupkuru bir sünger olup çıkmıştı, gövdesinin bütün nemini emiyordu.

Ötekilerin durumu daha parlak değildi. En bitkinleri, Dietz'di. Ağzı bir karış açıktı, yuvarlanırcasına yürüyordu. Ağır donanım kutuları kurşun ağırlıklar gibi iki yanından sarkıyor, güçsüz gövdesini aşağı çekiyordu. Bir süre Steiner taşımıştı kutuları. Gelgelelim Dietz öylesine bitkindi ki bu geçici yardımın hiç bir yararı olmuyordu. Bir yandan ilerliyor, bir yandan

da ölü gözlerle yere bakıyordu. Kafası çalışmıyordu artık; bir yorgunluk nöbeti içinde boyuna yürüyordu. En kötüsü, susuzluktu. Yakınlarda akan dupduru bir dağ çaylarının düzenli şırıltısı vardı kulaklarında. Ama yanan bakışlarını kaldırır kaldırmaz, çalıların sonsuz karmaşıklığından, birbirlerine dolanmış ağaçlardan başka hiçbir şey göremiyordu.

Bir süre daha yürümekte direndi; ama dizleri birdenbire çözüldü, inildeyerek yere yuvarlandı. Hemen ardından yürüyen Dorn, korkuyla kalakaldı. Sonra öbürlerine seslenmeyi akıl etti. Ne var ki bir karganın ötüşünü andırıyordu sesi; önde yürüyenleri durdurabilmesi için birkaç kere üstüste bağırması gerekti. Steiner koşarak geri geldiğinde öbürleri de yere attılar kendilerini, bir daha kıpırdamadılar.

—"Ne oldu?" diye sordu Steiner.

Dorn çaresizlik içinde, "Bayıldı galiba," dedi.

Bir küfür savurdu Steiner. Eğildi, Dietz'i omuzlarından yakalayıp sarsmaya başladı. "Kalk," diyordu. "Saçmalama bakayım. Yürümeliyiz diyorum sana."

Dietz kıpırdamadı. Steiner çabucak adamları gözden geçirdi. Hepsi ağızları bir karış açık, toprağa serilmişlerdi, ayağa kalkmaları uzun süreceğe benzerdi. Kaşlarını çattı.

Matarasındaki ılık suyu Dietz'in şakaklarına, ağzına döktü.

Öbür eliyle üniformasını çözdü. Birkaç dakika sonra Dietz şaşkın şaşkın açmıştı gözlerini.

—"Tamam işte," dedi Steiner sevinçle. "Bizi yorma Bebek. Daha yolumuz uzun."

Steiner dudaklarını ısırdı. Bir bu eksikti! Daha yolun yarısına gelmemişken çözülmeye başlamışlardı.

—"Bittim." Dietz doğrulmaya çalıştı.

— "Mola vermek zorundasın," dedi Schnurrbart.

—"Daha saat iki," diye terslendi Steiner. Schnurrbart omuz silkti. "Biliyorum ama olmayacak şeyi olduramazsın!"

İster istemez boyun eğmek zorunda kaldı Steiner. "Peki, öyle olsun." Derken, midesinin üstüne yatmış, kollarını başının altında kenetlemiş Zoll'e takıldı gözü. "Donanım kutuların nerede senin?" Herkes kulak kesilmişti. Zoll karşılık vermeyince Steiner çizmesinin ucuyla onun böğrüne dokundu. "Duymadın mı dediğimi?"

—"Bırak beni," diye homurdandı Zoll.

—"On dakika önce yanındaydı," dedi Kruger, "Atmış herhalde."

Steiner, tüfeğini sol eline aktardı. "Öyleyse gider alır attığı yerden." Zoll yine kıpırdamamıştı. Steiner palaskasından tuttuğu gibi havaya kaldırdı onu.

Acıdan gerilmiş yüzüyle silkindi Zoll, döndü, tüfeğini kaptığı gibi namluyu Steiner'e doğrulttu.

— "Çek pis ellerini üstümden," dedi öfkeden kısılmış bir sesle. "Bir daha bana elini sürersen..."

Steiner, bu öfkeden kudurmuş yüzü ilgiyle inceledi. "Çok korkaksın," dedi usulca. "Bak!" Tüfeğini elinden attı, Schurrbart'la Kruger'e geriye çekilmelerini işaret etti. Onun Zoll'ün burnunun ucuna kadar yaklaşışını gözlediler korku içinde; artık namlu karnına değiyordu. "Beni vurursan asarlar seni," dedi Steiner. Usulca uzandı, namludan tutup kavladı tüfeği, Zoll'ün elinden çekti aldı. Bütün bunlar öyle gelişigüzel olmuştu ki kimse şaşıracak vakit bulamamıştı. Herkes derin bir soluk aldı; gövdeler, ansızın ikiye kesilmiş gergin bir ip gibi gevşedi.

—"Alçak," diye mırıldandı Kruger. Zoll kıpırdamadan duruyordu; korku, öfke, utanç okunuyordu yüzünde,

Steiner tüfeğini kaptı. Serinkanlılığı bırakmadan, "Onbeş dakikaya kadar yola çıkıyoruz," dedi. "Git al o kutuları." Zoll, bir an duraladı. Sonra çalılığa doğru yürüdü.

Kruger küfrediyordu. "Bir dahaki sefere görür itoğlu it." "Bana bırak onu," dedi Steiner. Dietz'in yanına gitti. "Nasılsın bakalım?"

—"İyileşiyorum," dedi Dietz, yiğitçe gülümsemeye çalıştı. Steiner başını sallayarak yüreklendirdi onu.

Herkes yere yayılmıştı; Anselm sordu. "Daha ne kadar yolumuz var?"

—"Geldiğimizden fazla."

— "Bugün varamayız öyleyse," dedi Pasternack.

Maag öfkeyle karşı çıktı. "Nedenmiş? Varmalıyız diyorum ben."

—"Bu korkunç ormandan geçerek ha!" dedi Hollerbach. Kruger sövdü yine. "Nerede olduğumuzu bilseydik bari," diye köpürdü. "Şu kahrolası ormanı bir yana bırakıp anayolu deneseydik. Sineklere bak hele!" Alnına konan sivrisineğe bir şaplak indirdi. "Çıldıracağım bunların yüzünden."

—"Zaten çılgınsın." Schnurrbart, piposunu dolduruyordu.

—"Dumanını yukarı üfle bari," dedi Kern. "Belki böcekleri falan kaçırır."

Steiner yanlarına geldi. "Ne haber Profesör?" diye sordu Dorn'a.

Sesinin tatlılığı şaşırtmıştı Dorn'u. Güldü. "Bu kadarla kalsa iyi."

Steiner, bir cigara soktu dudaklarının arasına. Kibrit yakarken,

"Kalmayacağı garanti," dedi.

Hiç yorgun görünmüyordu. Çivi gibi, diye düşündü Dorn. "Neden oturmuyorsun?" diye sordu sonra.

—"Çünkü kalkma vakti geldiğinde daha yorgun olur insan," dedi Steiner.

Schnurrbart başını salladı. "Orası öyle."

—"Öyleyse sen neden oturdun?" dedi Dorn.

Schnurrbart, tutkuyla içine çekti dumanı, sonra bir sinek bulutunun ortasına doğru üfledi. "Cevabını vereyim," dedi suratını asarak. "Daha fazla yorgun olamayacağım için oturdum."

Dorn gülümsedi. "Sen söylüyorsun bunu ha!" Schnurrbart'ın en az Steiner kadar dayanıklı olduğunu bilirdi, Kafkasya'ya giderken günde altmış kilometre yol aldıkları zamandan.

Akşamları askerler öylesine bitkin olurlardı ki, günün ilk tayınını bile yiyemezlerdi. Schnurrbart ile Steiner öyle miydiler ama! Gece konaklayacakları yere vardılar mı bütün evleri, ambarları tek tek dolaşır el koyabilecekleri şeyleri saptamaya çalışırlardı. Öbürleri yattıktan çok sonra, mutfakta otururlardı; kızarmış pilicin kokusu tutardı köy kulübesini..

Bu anılar, Dorn'a ne kadar acıktığını hatırlattı. Yutkundu, elleriyle midesini bastırdı. Bir dilim ekmek Olsaydı bari, diye geçirdi içinden. Gelgelelim o da öbürleri gibi, son dilim ekmeğini o sabah erkenden yeyip bitirmişti. Evindeyken kahvaltıda yediği taptaze ekmekten şöyle dumanı üstünde bir dilim! Gözlerini yumdu; köşebaşında, camının içi dizi dizi somunlarla dolu fırıncıyı düşünürken iştahlı bir titreme sardı bedenini. Çıldıracaktı.

Schnurrbart'ın sesini duyunca kendine geldi. "Hadi bakalım Profesör." Bütün gücünü harcayarak gözlerini açık tutmaya çalıştı. Öbürleri ayağa kalkmışlardı bile. Bir yanında Zoll duruyordu, ter içinde kıpkırmızıydı yüzü, iki elinde iki donanım kutusu tutuyordu. Dorn ayağa kalkarken ne derece bitkin olduğunu hissetti.

—"Uyuyor muydun Profesör?" diye sordu Schnurrbart. Dorn başını "hayır" anlamında salladı.

—"Hazır mısınız?" diye seslendi Steiner.

Schnurrbart palaskasını sıktı, gülümsedi. "Canla başla hazırız."

—"Sen arkadan gel," dedi Steiner ona. "Kimse donanım kutularını atmaya kalkmasın bir daha. Hadi yürüyün!" Ses çıkarmadan onun ardından gittiler. Bastıkları toprak parçası bir süre sonra bataklığa dönüşmüştü. Yerden fışkıran su, çizmelerinin içine geçiyordu. İyi ki çalılar seyrelmişti

biraz, ilerledikçe de büsbütün seyreliyordu.

Maag, "Galiba," dedi, "Yol bir göle gidiyor."

—"Bence de," dedi Anselm. "Şuradaki ne? Bataklık falan mi?"

Maag başını ileri doğru uzattı. Evet," dedi kaygıyla. "Ne diye yürüyoruz hâlâ bilmem ki!"

Ayak bileklerine kadar çamura gömülmüşlerdi ki Steiner dur emri verdi. Yirmi beş metre kadar ötelerinde ormanı boydan boya kesen bir sazlık uzanıyordu. Kahverengi bir su, kalın köklerin çevresinde akıp duruyordu. Sazların ötesinde seyreliyordu ağaçlar; mavi gök bir görünüp bir yitiyordu gözden.

Hepsi birer birer, asık yüzle sazları gözleyen Steiner'e yaklaştılar.

—"Geçemeyiz buradan," dedi Kruger.

Schnurrbart, "Doğru," diye onayladı onu. "Mümkünü yok."

"Ne yapacağız şimdi peki?"

Steiner sırt çantasını çözdü, yere bıraktı, dönüp çevreyi inceledi. Dalları eğik bir ağaca yanaştı sonunda. İlk çatala atladığı gibi daldan dala yürüdü, yitti gitti yaprakların arasında. Yere inerken, adamlar umutla baktılar ona. "Nasıl?" Steiner, alt daldan aşağı atladı. Bir iki sözcükle anlattı gördüklerini: Otuz metre süren sazlık bir akarsu, sonra yine sazlık ve orman. "En azından yüz metrelik bir yol var. Düşündüğümden de betermiş."

—"Bir çare aramalıyız," dedi Kruger.

Karşılık yerine cebinde bir harita arandı Steiner, çıkardı haritayı, yere yaydı. Adamlar, omuzunun üstünden bakıyorlardı. Ormanı boydan boya kesen ince mavi çizgiyi gösterdi.

—"Scheisse," dedi Maag. "Derenin burası olduğuna emin misin?"

—"Hiç kuşkum yok."

Dietz güçlükle yutkundu. "Göl olamaz mı yani?"

—Hayır, dere."

—"Öyleyse işimiz bitik," dedi Kruger.

Steiner, haritayı katladı, tüfeğini aldı, geldikleri yöne doğru gerisin geri yürümeye başladı. Yüz metre kadar onun ardından yürüdüler; sonunda oldukça kuru bir bölgeye geldiler. Steiner durdu. Adamlar toprağa çöktüler, kara kara düşünmeye başladılar.

Schnurrbart, Steiner'in yanına geldi. "Geceyi burada mı geçireceğiz?"

Steiner başını salladı. Amansız bir dağı tırmanan, ama doruğa çok yakın bir yerde son yüz metrenin aşılamayacağını anlayan bir adamın karamsarlığı vardı yüzünde. Bir ağaca yaslanıp gözlerini yumdu.

Schnurrbart, onun çaresizliğe kapıldığını anladı; dostunun güvenini yerine getirmek kendisine düşerdi. Öbürleri Steiner'in duygularını bilselerdi, bütün bütün bırakırlardı kendilerini. Yapacakları tek şey vardı. Yola ulaşıncaya kadar dereyi izleyerek kuzeye doğru gidecek, köprüden geçtikten sonra yine güneybatıya dönerek Krimskaya'ya doğru altmış kilometrelik bir yürüyüşe geçeceklerdi. Yani en azından yüz kilometrelik bir yol.

Bu bataklıkta yüz kilometreyi aç açına yürümek olacak iş değildi. Steiner haklıydı karamsarlığa kapılmakta; ölüp gidecekti hepsi.

En doğrusu, açlıkla bitkinlik bindirmeden buna bir son vermekti. Bacaklarının arasına sıkıştırdığı tüfeğe bir göz attı. Ne ölüm ama! Ya Erika! Erika ne yapardı onsuz? Birlikte geçirdikleri son günü anımsadı. Bir yılı geçmişti. Şu körolası savaş! İzinler sık verilmiyordu ki, kendi sırası geldiğinde mutlaka bütün izinler kaldırılırdı zaten. On iki ay, diye düşündü; Tanrım, on iki ay, dile kolay!

Steiner'in hafifçe öksürdüğünü duydu. Bakışları birleşti. "Amma dere ha!" dedi Schnurrbart.

Steiner başını salladı. "Harita bu derenin hakkını vermiyor, değil mi?" öbürlerine seslendi sonra: "Bana bakın, geceyi burada geçireceğiz. Yarın sabah gün ağarmadan yola çıkacağız."

—"Dereden mi geçeceğiz?" diye sordu Kruger sinirli bir sesle.

—"Kes sesini!" diye çıkıştı Steiner. "Yola varmamız gerek, o kadar."

—"Yol nerede?" diye sordu Maag.

—"Kırk beş kilometre ötede."

—"Kırk beş kilometre mi?" Kruger sinirli bir kahkaha attı. "Kırk beş kilometre yürümek için birşeyler atıştırmalıyım."

—"Kırk beş kilometreyi yarın mı alıyoruz?" diye sordu Anselm.

Steiner omuz silkti. "Yarın başaramazsak, öbür gün." Dorn umutsuzdu. "Aç açına yirmi kilometre bile gidilmez."

Bu sözler Steiner'i deliye döndürmüştü. Sesi, eski sertliğini buldu. "Canını kurtarmak için yürüyorsan, aç açına yirmi kilometre bana mısın demez anladın mı?" Asık yüzleri bir bir inceledi. "En geç Öbür gün varacağız yola. Mutlaka birşeyler yemeniz gerekiyorsa, ağaç kabuklarını deneyin. Suda haşlanınca besleme değeri yüksek olur derler. Çantalarınız var, odun bol, suyla kibrit de öyle, saçmalamayın Allahaşkına! Çocuklar gibi davranmayın."

Utanmışlardı; yalnız Kruger homurdandı, "İç odun suyunu içebilirsen. Hiç görmemişsin besbelli. Bir görsen, içine yüz inek işemiş sanırsın."

—"Öyleyse kaynat. Pislik işlemez size, nasılsa mideniz sağlam."

Adamlar sırıttılar; Steiner'in güveni onlara da geçmişti. Schnurrbart, bu değişime şaşmadı. Ama değil mi ki Steiner kendini bulmuştu, başaracaklardı eninde sonunda. Sevinçle gülümsedi. "Tabii," dedi, "gerekirse eski Tötonyalılar gibi ağaç kabuğu kemiririz."

Anselm, karnını oğuşturdu. "Tötonyalılar ayı eti de yerlermiş ama."

—"Elbette," dedi Kern, "fıçılarla da bira içerlermiş."

—"Konsantre yemek paketleriniz olsaydı yanınızda, bu kadar güçlük çıkmazdı," dedi Steiner. Hiç kaldı mı?"

Utançla karışık bir suskunluk izledi bu soruyu. Steiner sırt çantasından küçük bir torba çıkardı. "Bir çorba yapalım hadi," dedi. "Etle ekmeği baştan atalım içine. İki adam su taşısınlar. Dereye kadar gidemezseniz bir çukur kazarsınız olur biter. Yalnız kimse çorba kaynamadan içmeye kalkışmasın. Hadi sizler de odun toplayın."

Birkaç dakika dolandı durdu adamlar. Ağaçların orası kararmaya başlamıştı bile. Steiner, gözcüleri seçti ve ateş ancak gözcüler yerlerini aldıktan sonra kuruldu. Odun ıslaktı, çevreyi dumana boğuyordu, yine de sinek bulutunu dağıttı. Kern ile Anselm, ellerinde altışar matarayla koya, su almaya koşmuşlardı. Yumuşak toprağın izin verdiği sürece yürüdüler, sonra küçük bir delik açtılar; oyuk, hemencecik suyla doldu. Kapkara, pis kokan bir suydu bu. Kern suratını astı. "Evde içtiğim sular aklıma geliyor da," dedi. Ağaçların arasında beliren koyulaşan, karanlığı izledi.

Anselm, birdenbire, Kern'in sandığı kadar kötü bir adam olmadığını düşündü; giriştikleri bütün kavgalar, saçma, gereksiz görünüyordu şimdi. Kern'in mataraları dolduruşunu izledi, bu yabancı ormanlarda tek başına kalmadığına sevindi. Derenin kıyısında kurbağalar, gitgide dayanılmaz hale gelen bir konsere başlamışlardı.

Kern, başını kaldırdı. "Şunlara bak!" dedi yavaşça. Mataraları doldurmuştu, homurdanarak doğruldu. "Dönelim mi?"

Anselm, başını salladı. Suyu dökmemek için olanca dikkatlerini kullanarak yola koyuldular.

Son birkaç dakikada gece iyiden iyiye bastırmıştı. Cılız bir ışık kampın yolunu aydınlatıyordu. Adamlar, ateşin başına çökmüşlerdi.

Kocaman bir çukur kazılmıştı; yanan kütükler dizilmişti altına. Kern ile Anselm, Öbürlerinin yanına çöktüler. Steiner, sırtını bir ağaca vermişti. Yanında Schnurrbart yatıyordu,

Kruger, bir de Maag. Dietz, Hollerbach'la söyleşiyordu. Dorn yan

dönmüş, kollarını dizlerine dolamış, boş boş bakıyordu ateşe. Zoll ile Pasternack gözcülük ediyorlardı. Steiner'in birkaç dakika önce hepsine aşılamaya çalıştığı güven duygusu, şimdiden yok olmuştu. Karşılaşabilecekleri güçlüklerin korkusu, bedenlerindeki bitkinlik kadar yılgınlık vericiydi.

—"Şu anda ne isterdim biliyor musun?" diye sordu Kern Anselm'e. "Bir fıçı votka olsaydı! Nasıl çekerdim kafayı ama!" Tedirgin, kıpırdandı.

—"Kaldırabildiğin kadar içerdin oğlum," dedi Steiner; gözleri kapalı, onları dinliyordu.

Kern'in canı Steiner'le tartışmaya girmek istemiyordu. Ama söylediklerinin yanlış anlaşıldığını görünce cevap verme gereğini duydu, cevabında ileri bile gitti. "Ne kadar kaldırdığımı nereden bileceksin. On şişeden sonra bir kustum mu on şişe daha içerim, sonra bir on daha."

Hepsi kulak kabartmışlardı. Sinirlerine dokunmuştu bu böbürlenme. "Bu delikanlı daha ağzına içki koymadan ne halde bakın. Bir şişeyi yuvarladıktan sonra ne olur, düşünün artık. Bana sorarsanız, hayatı boyunca içtiği en sert içkiyi biberondan emmiştir."

Herkes gülüştü. Kern yere tükürdü öfkeyle. "Keşke sen hayatın boyunca içtiklerimin yarısını içebilseydin.. Votkayı halletmek, kadınları halletmekten daha kolaydır benim için diyeyim de anla."

—"Ya deme?" Kruger öne doğru eğildi. "Peki bir kerede kaç kadın halledersin, onu da öğrenebilir miyim?"

—"Öğrenirsin tabii," diye güldü Kern anlamlı anlamlı. Konuşma bildik havaya girince adamlar esnemeye başlamışlardı.

Ama Maag üsteliyordu. "Hadi, anlat bakalım." Kern sır vermez görünmeye çalıştı. Dorn'un varlığından tedirgin oluyordu.

—"Gencecik bir bakire olduğu burnundan belli," diye söze karıştı Schnurrbart. "Konuşuyor işte, otuz bir çekmekten başka işi yok ki fukaranın."

—"Sen öyle san," diye patladı Kern. "Karılar kuyruğa girmiş beklerken vaktim olurdu çünkü."

Maag, başından geçen tek deneyi anımsadı, imrenerek süzdü Kern'i. Önce bir iki kadeh atmıştı yüreklenmek için, sonra bir geneleve gitmişti. Parayı ödedikten sonra sarışın "bir kız, küçücük, kırmızı halı döşeli bir odaya götürmüştü onu. Tuhaf bir şey olmuştu ama; kız, onu üstüne çeker çekmez bütün coşkusu silinivermişti; kızcağız ne yapsa bir daha uyandıramamıştı o coşkuyu. Başını kızın göğüslerine gömmüş, gözünden

yaşlar akarak yatmıştı bir süre. Sonunda kızcağız evine yollamıştı onu, ama parayı geri vermemişti. O günden bu yana hep korkardı başına aynı şeyin gelmesinden, bu anıyı silip atamıyordu bir türlü. Monika'yla da ayni başarısızlığa uğrarsa, kız hemen başka birini bulurdu. Belki bulmuştu bile. Bunu düşününce ter basıyordu.

Düşünmemeye çalıştı, yirmi beş yaşındaki bir dulla yaşadığı son serüveni anlatan Kern'e baktı.. Adamlar, kuşkuyla karışık bir merakla dinliyorlardı. Dorn kayıtsızdı. Bir süre sonra kalktı, bir iki adım ötedeki bir ağacın altına oturdu.

Schnurrbart çorbayı kaplara üleştirmeye başlamıştı, herkesin payına düşeni verirken son derece ciddiydi. Döndü, arandı, sordu: "Steiner nerede?"

Kruger omuz silkti. "Bilmem. Profesör de yok ortalıkta." Maag, parmağıyla ağaçların orayı gösterdi. "Orada bir yerdeler herhalde." Hollerbach kalktı, Maag'ın gösterdiği yöne yürüdü.

—"Beyleri hoşnut edemedik," diye homurdandı Kern. Aş kabı dizinin üstündeydi. Kapkara sıvıyı birkaç kere kokladıktan sonra usulca kaşıklamaya koyuldu. Çorba sıcaktı. Ağzı yandı, bir küfür savurdu, "Asit gibi mübarek!"

Kruger sırıtıyordu. "Biraz boşaltıver çamurunu," dedi.

—"Ne çamuru?" Kern, kabı dikkatle inceliyordu. Kruger başını salladı. "Bu adam da çamuru bilmezlikten geliyor. Konuklarına ne sunuyormuş acaba memleketteyken?"

Kern'in meslek gururu incinmişti. "Kes sesini," diye bağırdı. Sonra yüzü sertleşti. "Bundan da hır mı çıkaracaksın?" diye sordu serinkanlılıkla.

Kern, onun soğuk, donuk gözlerine baktı, korktu ansızın. Anlaşılmaz birşeyler homurdandı, kabına dikti gözlerini. Yüzeyi kaplayan kir tabakasını gördü bu kere. Tiksintiyle çorbanın yarısını yere boşalttı "Gübre bu," diye homurdandı.

—"Köpüğünü alsaydın." dedi Maag. Hızla içiyordu. Gelgelelim Kern'in iştahı gitmişti bir kere. Kabı yere koydu. Hollerbach, ateşin başına geçmişti. "Ne var?" diye sordu Kern, tedirgindi. Herkes kabını yere bıraktı.

"Bilmem," dedi Hollerbach. "Steiner bir yere gitti. Pasternack, bir şey söylemeden çekip gitti diyor."

—"Nereye gitmiş?" diye sordu Kruger. Hollerbach yere çöktü. "Tanrı bilir orasını."

Bir an sessizlik oldu. Islak odunlar çıtırdıyor, kıvılcımlar sıçratıyordu

dört bir yana. "Ya Profesör nerede?" diye sordu Schnurrbart.

—"Uyuyor. Gerçekten uyuyor mu belli değil, diyor Pasternack."

—"Hasta mı yani?" diye ilgiyle sordu Schnurrbart. Sustular. Schnurrbart merakla uzattı başını. Steiner'in deliliği tutmuş gene, diye düşündü. Karanlığa keşfe çıkmıştır, her zamanki gibi.

—"Ne yapalım?" diye sordu Kern. Adamların çatık yüzlerine kaygıyla baktı, çaresizlik içindeydi. Steiner'in dönmeyeceği düşüncesi korkulara salmıştı yüreğini. Anselm'in solgun yüzüne baktı; ateşin üstünden, ötedeki ağaçları gözlüyordu Anselm. Hepsinin ödü patlıyor, diye düşündü Kern. Steiner ortalıkta görünmedi mi hepsi korkar. Bunu fark edince kendi korkusu da artmıştı. "Gidip arayalım mı?" diye sordu Schnurrbart'a.

Schnurrbart, kıvılcım sağanağı içinde bir dal attı ateşe. "Nerede arayacağız," diye sordu sert bir sesle. "Döner nasılsa. Hem sen Pasternack'ın nöbetini devralsana," diye buyurdu Kern'e. "Sen de," Anselm'e döndü "Zoll'ünkini." "Neden ben?" diye sordu Anselm isyan ederek. Ansızın öne doğru eğildi. Kruger, yerden kuru bir kütük aldı, fırlattı.

Anselm, ancak kendini geriye atarak kaçınabildi. Kütük, ağaca vurup kırıldı, Anselm hırsla fırladı ayağa.

Kruger yavaşça kalktı yerinden. Yüzünde, Anselm'i uyaran bir şey vardı.

Ansızın saldırganlığının gereksiz olduğunu düşündü Anselm; Kruger'le başedemezdi. Onun yüzüne nefret dolu bir bakış fırlatmakla yetindi, sonra Kern'e döndü: "Kahramanlık gösterileri başladı bile." Kern konuşmadan kalktı ayağa.

Birlikte, çevreyi kuşatan karanlığa doğru yürüdüler. Dietz, yüzünde bir zafer sevinci okunan Kruger'e döndü öfkeyle. "Neden hep hır çıkarıyorsun sen?" diye çıkıştı.

—"Doğru," diye atıldı Hollerbach. "Dietz haklı, atışmanın gereği yok. Bana kalırsa, kafamızı başka şeylere yorsak, daha kazançlı çıkarız."

—"Öff, kesin be." Kruger dövüşe hazırdı artık, Hollerbach'la bile.

Schnurrbart araya girdi. Elini Kruger'in omuzuna koydu. "Bırakın canım. Steiner yanımızdan on dakika ayrılmayagörsün, dayanışma diye birşey kalmıyor Hadi uyuyalım biraz; belâlı bir gün var önümüzde"

Kern ile Anselm, kampın yirmi metre kadar uzağındaydılar "Şu heriflerden nasıl bıktım bilemezsin," dedi Anselm dudaklarının arasından. "Şöyle bir yürüyebilsem üstlerine. Bekle sen, o ukalâ nasılsa günün birinde düşer elime." Kern küçümseyerek güldü. "Bir kere Kruger senden daha

kuvvetli, sonra tek başına nereye gideceksin? Rusların yanına mı?"

—"Bu ikiyüzlülerle birlikte olmaktan iyidir," dedi Anselm. Kern, bir ağaca yaslanıp içini çekti. Belli aralarla gurulduyordu midesi. O çorbayı ne yapıp yapıp içseydim keşke, diye düşündü. Tiksintisini yenemediği için şimdi kızıyordu kendine, üstelik acıyordu da Mendilini çıkardı, uzun uzun sildi burnunu. Anselm, "Kes gürültüyü," dedi. "Gözcü olduğumuzu unuttun mu yoksa?"

Kern, beceriksizce cebine sokuşturdu mendilini. "Kime karşı gözcülük ediyoruz?" diye sordu. "Sivrisineklere mı?" Gözleriyle karanlık ormanı taradı. "Hem nöbeti devralacak bir kul var mı acaba?"

—"Kruger'i kaldırırım," dedi Anselm hınzırca.

Kern sırıttı. "Sevinir mi dersin? Yakında onbaşı olur nasılsa. Hani sen kahramanlık gösterisi falan demiştin ya.."

— "Kruger ile Schnurrbart mutlaka olacaklar, terfi sırası onlarda. Bir terfi etsinler de bak. Hepsi aynıdır bunların. Rütbe sarhoşu olurlar; en alttan en üste kadar hepsi.

İğrençtir ha. Kahrolası ordu, ne iğrenç!"

Anselm sustu, tüfeğini öbür omuzuna aldı. Bütün bunlara çok içerliyordu; ne yazık ki duygularını iletebilecek sözcükleri bulamıyordu. Bir süre, kurbağaların vıraklamasına kulak verdi. Üzünç dolu bir ezgiydi bu. İnsanmışsın gibi davranmıyorlar, diye düşündü. Bulmuştu işte, "onlar" senin de insan olduğunu düşünmüyorlar bile. Öküzden farkın yoktu onların gözünde, buyurup duruyorlardı, sen de boyun eğiyordun ister istemez. Nefreti gitgide artıyordu.

Bu arada Kern, dalgın dalgın ağaçlığı gözlemekteydi. Hafif bir esinti çıkmıştı. Dallar sallanıyordu; Kern büzüldü, iki büklüm oldu soğuktan. Ateşin çevresinde uzanmış yatan, uyuklayan adamları kıskandı. Uyudun mu hiç değilse korktuğunu ayırdedemezdin Gözlerini yumar, memlekette fırtına çıktığı zamanlarda yaptığın gibi çekerdin yorganı tepene. Dişleri birbirine öylesine hızlı vuruyordu ki Anselm dayanamadı: "Nen var senin?"

Kern, çenesini sıvazladı. "Hiç bir şeyim," dedi. "Hiç bir şeyim yok. Üşüyorum yalnızca." Başını iki yana salladı. "Düşündükçe tuhaf geliyor insana. Burada ormanın göbeğindeyiz, Rus ordusunun tam ortasında."

Anselm dayanamayıp güldü. Kern'in cepheye daha on beş gün önce gelmiş olduğunu hatırladı, kendini ondan kat kat üstün gördü. "Sandığın kadar kötü değil durum," dedi yukardan alarak. "Ben on aydır bu vartaları atlatıyorum, nerdeyse bir yıl olacak. Bundan bin kere daha berbat durumlara

düştük," diye övündü. Kern hiç ses çıkarmıyordu. Anselm, onun sırtına vurdu. "Öbür gün işler düzelir," dedi güvenle.

Nedir ki, bu güven hiç mi hiç etkilememişti Kern'i. Zavallı hâlâ koyu karanlığı kaygıyla gözlüyordu. "Ne olursa olsun, gözden çıkarmışlar bizi bir kere."

Bu yakınma, Anselm'in üstünlük duygusunu arttırdı. "Bana bak," dedi buyururcasına. "Şimdiye kadar seninle bir türlü dostluk kuramadık, ama istersen bundan böyle çok iyi arkadaş oluruz. Bunu da atlatacağız diyorum sana." Sesinde büyük bir güven vardı. "Bak ne diyorum: cephede kurulan dostluk, bir hayat boyu sürer. Savaştan sonra seni görmeye gelirim, sevgilimle elbet. Tatili sizin orada geçiririz." Düşündükçe sevinci artıyordu. "Senin handa bir oda tutarız. İki kişilik bir oda. Ne yazık ki seni savaştan önce tanımıyordum. Parklarda sürtecek yaşımız geçti, Evde de bir halt yiyemezsin. Bilirsin, kocakarı soluk aldırtmaz. Peder desen öyle. Şahin gibi dikilirler başına valla .."

Tatlı tatlı konuştu bir süre, Kern ses etmeden dinledi onun hayallerini. Bir saat sonra Kruger'i uyandırmaya gittiklerinde, Steiner daha dönmemişti.

Dietz'le Hollerbach son gözcülerdi. Geceleyin Schnurrbart bir emir vermişti, eğer Steiner saat dörde kadar dönmezse herkesi uyandıracaklardı. Dörde yirmi kala ağaçların arasında göründü Steiner. İlk Hollerbach gördü onu. Tüfeğini indirdi, hem kızgın hem de rahatlamış bir halde Steiner'in bitkin yüzüne baktı. "Nerelerdeydin?" diye çıkıştı.

Steiner, karşılık vermedi bu soruya. Dietz'e başıyla bir işaret çakarak gözcülerin önünden geçti. Adamlar sesi duyup uyanmışlardı. Uykulu gözlerini ovuşturarak yerlerinde doğruldular. Gelenin Steiner olduğunu anlayınca çevresine üşüşüp sorular yağdırmaya başladılar. Steiner, sessizce yaktı cigarasını.

Schnurrbart ışıkta dikkatle inceledi onun yüzünü; korkusu bir anda yokoldu. Steiner karşılık vermemekte direnince sorular gitgide azaldı, sonunda tam bir sessizlik kapladı çevrelerini. Schnurrbart, boğazını temizledi. "Gidiyor muyuz?" diye sordu.

Steiner başını salladı. Schnurrbart daha fazla soru sormanın gereksizliğini bilecek kadar yakından tanıyordu onu. Konuşmadan, çantasını hazırlamaya koyuldu. Kruger de onu izledi; öbürleri kararsız duruyorlardı. "Çabuk olun," dedi Steiner.

Boş gözlerle onu süzmeye devam ettiler; sonunda Schnurrbart sırt çantasının kayışını bağlarken, "Hadi," diye haykırdı, "hazır olun bakalım!"

Adamlar isteksizce işe sıvandılar, öfkeyle sarmaladılar battaniyelerini, gürültülü adımlarla oradan oraya seyirttiler. Sabah ayazında tirtir titriyorlardı; bir araya gelip beklediler. Boz ışık, tepelerindeki sık yapraklardan sızıyor, yüzlerine saydam, hortlaksı bir hava veriyordu. "Bir fincan sıcak kahve olsaydı şimdi," dedi Anselm dişleri takırdayarak.

—"Sıcak bir göbeğe ne dersin?" dedi Zoll.

—"Bir kadının göbeği mi yani?" diye sordu Maag.

—"Oğlancı değiliz ya," diye homurdandı Zoll.

Kruger kikirdedi. "Her şey zamanında ve yerinde olmalı," dedi. "Bölüğe döndüğümüzde seni iki hafta dinlenmeye, bir geneleve yollayacaklarmış."

—"Genelevde dinlenme ha!" diye kahkahayı bastı Anselm. "Kuzey denizinde kayak yapmaya benzer bu dinlenme."

Şu da çenesini kapayamaz, diye düşündü Kruger. "Ne varmış yani? Kuzey denizinde kayak yapmaya kalksam sana ne?"

—"Amaaan, ne bok yersen ye," dedi Anselm. Kruger, ona doğru bir adım attı. "Ne dedin bakayım?"

Steiner iki adımda yetişti, aralarına girdi. "Kesin artık," dedi sertçe. "Enerjinizi bol bol harcayacaksınız bugün nasılsa." Duraladı. "Profesör nerede?"

Adamlar şaşkın şaşkın etrafa bakındılar. Dorn'un aralarında olmadığını farketmemişlerdi. "Dün akşam iyi değildi galiba," dedi Hollerbach, "gidip bir bakayım."

—"Nerede peki?" dedi Steiner.

Hollerbach, başıyla ağaçlığı gösterdi. Son gördüğünde Profesör orada yatıyordu. Battaniyesini başına çekmiş, uyumaya hazırlanıyordu. "Kalksana!" diyerek onu omuzundan tutup sarsaladı Hollerbach.

Battaniye açıldı. Dorn'un uykulu yüzü göründü aradan. "Ne var?" diye sordu.

—"Gidiyoruz," dedi Hollerbach. "Biraz daha iyi misin?" Dorn doğruldu oturdu, alnına düşen saçlarını geriye itti. "Kramplar geçti galiba... Gece doğru dürüst uyuyamadım," dedi özür dilercesine.

Öbürleri de yanaşmışlardı. Başka birinin soru sormasına kalmadan Steiner konuştu. "Buradan yedi kilometre kadar uzakta bir patika var! Bir köprüye gidiyor. Köprünün yanında üç ev var, Ruslar var içlerinde. Hepsi bu."

Adamlar, şaşkınlıktan dilleri tutulmuş bir halde ona baktılar. Kendine ilk gelen Schnurrbart oldu, böyle beklenmedik bir şeye hazırlanmıştı çünkü.

Hızlı hızlı yutkunarak sordu, "Kaç kişi Ruslar?"

Steiner, tüfeğinin ucuyla çizmesine dokundu. "Köprüden geçmek zorunda olduğumuza göre sayıları farketmez."

— "Ne demek yani?" diye atıldı Kruger. "Ya koskoca bir alay varsa? Çatışmaya kalkışmak çılgınlık olur."

—"Asıl çılgınlık koskoca bir alayın üç kulübeye sığacağını düşünmek... kütüklerden yapılma ufacık kulübelere hem. Belki de bir çeşit gözcü kulübeleridir. Her neyse, onların haritaları bizimkilerden daha iyi, çünkü benim haritada yol gözükmüyor. Hadi gidelim. Donanım kutularınızı da sıkı tutun, birazdan kullanacağız."

Son birkaç dakikada hava iyice aydınlanmıştı. Yaprakların arasından süzülen ışınlar, görünmeyen binlerce fıskiyeden fışkıran suyu andırıyorlardı. Ağaçların tepesinde kuşlar, sabah şarkılarına başlamışlardı.

En geriden gelen Pasternack, babasının anlattığı peri masallarını düşündü. Bu masalların çoğu, böyle ormanlarda geçerdi. Babasının ölümünden sonra ailede geçim sıkıntısı almış yürümüştü. Üçü oğlan, dördü kız yedi kardeşin en büyüğüydü Pasternack. Annesi bütün gün dışarda olur, temizliğe giderdi evlere. Kendi halinde sessiz bir kadıncağızdı; pek gelmezdi, kötü yazgısını onurla taşırdı.

Pazar sabahları çocukları yıkar, en az yamalı olan giysileri seçerek özene bezene giydirirdi. Kiliseye giderlerdi sonra. Orada bol bol ağlardı. Bir keresinde Pasternack, neden ağladığını sormuş, şu karşılığı almıştı ondan: "Herkes bağış kutusuna bir şeyler atıyor, benimse gözyaşlarımdan başka verecek hiç bir şeyim yok." Sonra yine ağlamaya başlamıştı. Pasternack, bunları anınca üzülmüştü. Nerede olduğunu bile unutmuştu; donanım kutularını tutan kayışın ağırlığı, palaskasının sıkılığı, omuzunu sıyıran tüfeğin hiçbiri bana mısın demiyordu. Gözleri önündeki yola dikili, geçmişin acı anılarıyla karanlık bir geleceğin arasında adımlarını hiç düşünmeden atarak şimdiye kadar binlerce kilometreyi nasıl yürüdüyse öyle yürüyor, üzüntüsünü tamtamına duyamıyordu bile.

Önde, Steiner'in biraz gerisinde Schnurrbart ile Kruger, alçak sesle konuşmaya dalmışlardı, arasıra kaçamak bakışlarla karanlığı süzüyorlardı. Çalılar sıklaşmaya başlamıştı.

—"Scheisse!" Kruger yere tükürdü, başını kaldırdı sonra yapraklara, ötedeki göğe baktı. "Yağacak mı dersin?" Schnurrbart omuz silkti. "Sanmam. Dünkü gibi bir hava."

—"Güzel olsa ne olacak sanki?"

Kruger'in karamsarlıkta diretmesi hoşuna gitmişti Schnurrbart'ın, gülümsedi, "Hiç yüzün gülmez senin de!" Palaskasını sıktı, Kruger'in uzamış sakallarına baktı. "Domuza dönmüşsün," dedi sevgiyle.

Kruger elini çenesinde gezdirip sırıttı. "Söyleyene bak! Oğlum suratındaki her gözenekten çelik bir tel çıkıyor senin." Sesini yükseltti. "Yavaşlasana biraz, motor muyum ben?"

Steiner durmuş, onları bekliyordu. "Bağırıp çağırmayın buralarda." diye çıkıştı. "Rusları ürkütüp kaçıracaksınız." Kruger içinden bir küfür savurdu. Yine yola koyuldular.

Schnurrbart yüzünde biriken teri silerek, "Ne kadar kaldı acaba?" diye sordu.

Steiner saatine baktı. "Yarım saat kadar."

—"Yola mı?"

— "Evet."

—"Sonra?"

—"Sonra köprüyü geçeceğiz."

Dalgın dalgın yürüdüler. Steiner yavaşlamıştı, arasıra durup dinliyordu. Adamlar pek konuşmuyorlardı. Ağaçların sessizliğinde bir uğursuzluk vardı; tehlike, keskin bir sancı gibi duyularını keskinleştirmişti.

Schnurrbart'ın arkasından. Anselm geliyordu. Ağaçların altı oldukça serindi ama gömleği yapış yapış terdi. Düşünceli karanlık bir uçurumun çevresinde dönüyordu boyuna, her an bir Rus tüfeğinin patlamasını bekliyordu. Bir kere döndü, Dorn'un solgun yüzüne baktı. Dorn'un da korku içinde olduğunu anlayınca büsbütün arttı korkusu.

Şu kahrolası orman, diye düşündü, şu kahrolası ağaçlar! Steiner'in çalıları yarıp yol açarken çıkarttığı gürültü, bin misli gibi geliyordu. Rusların bunu duymamaları için sağır olmaları gerek, diye geçirdi aklından. Yaralanmanın nasıl bir şey olabileceğini gözlerinin önüne getirmeye çalıştı.

Karnımdan yaralanmıyayım da, hepsine razıyım diye düşündü. Yerde yaralı yatıyor, kıvranıyordu işte, öbürleri kaçıyorlardı. "Tanrım," diye fısıldadı. Dün gece yatmadan dua etseydi keşke.

Bir zamanlar sık sık dua ederdi. Annesiyle babası çok dindar kişilerdi, partinin uyarısına kulak asmaz her Pazar kiliseye giderlerdi. Onun da törene katılması için diretirlerdi. Onyedi yaşına gelinceye kadar saf kalmıştı. Gertrud'la tanışana kadar.... Üç yaş daha büyüktü Gertrud, uzun boylu, uzun bacaklı bir kızdı önceden tasarlamamıştı Anselm, birdenbire olmuştu her şey. Hâlâ gözünün önünden gitmiyordu Gertrud'un eteklerini kaldırıp

"Yanmak istiyorum biraz," deyişi. Sonra uzanıp onu çekivermişti kendine doğru; Anselm öyle şaşkındı ki soluğu kesilmişti. Sonra., hatırlayınca yutkundu.

İlk keresinde günah çıkartmaya gitmişti tabii. Gitgide güçleşmişti günah çıkartmak, sonunda aldırmamaya başlamıştı. Bir süre sonra duayı da boşlamıştı. Yıllardır ilk olarak günah diye düşünüyordu bunları. Yalnız Gertrud değildi elbet. Hildegard, Gisela, Christa.. Christa'yla bir şey geçmemişti ama aralarında. Dindar, soylu bir ailenin kızıydı. Üsteleyince, kaçıvermişti yanından..

Bir an korkusunu, pişmanlığını falan unuttu Anselm, öfkelendi. Salak ne olacak! diye düşündü. Neden gelmişti ormana peki? Ateş böceği toplayacaklarını mı sanmıştı? "Düğünden sonra," demişti. Ne zaman evlenebilirlerdi ki? Savaştan sonra herhalde, kilisede. Ne saçma ama! İki genç sevişmek istiyorlarsa kilise milise dinlemezler, sevişirler.

Aslında hep kendi ana babasının suçuydu. Öylesine üstelememiş olsalardı dua etmeyi kesmez, günah çıkartmayı sürdürürdü, eve dönersem yine giderim günah çıkartmaya, kadın meselesinden söz etmem, olur biter. Belki dua bile ederdi yine. Şu patırtıdan sağ salim bir çıksaydı. İçi rahatlamıştı biraz.

Şimdiye kadar kaçırdığı bütün fırsatları zamanla elde etmişti. Hem sonra bu kadar adamın içinde neden yalnız onun başına bir şey gelsindi yani? Uzun bir süre Rusya'da kalmış, daha kötü durumları atlatmıştır.

Bir dalgalanma oldu sırada, Steiner durmuştu. Ormanın bu kesimi uzun eğrelti otlarıyla kaplıydı. Steiner saatine baktı, Kruger sordu: "Ne var?"

—"Yola vardık," dedi Steiner. Yüzlerindeki şaşkınlığı görünce parmağıyla ilerdeki çalılığı gösterdi. "Şunun arkası yol.

Oturun; size ne yapacağımızı anlatayım."

—"İnşallah kimse duymaz." Schnurrbart yere, Steiner'in yanına çöktü. Öbürleri yarım halka olup çevrelerini aldılar.

—"Yol, yüz metre ilerde," dedi Steiner. "Benim kadar yavaş sesle konuşursanız kimse duymaz." Yumuşamışa benziyordu.

—"Hadi, anlat bakalım," dedi Schnurrbart.

"Fazla bir güçlük yok," dedi Steiner cigarasından bir nefes alarak. "Asıl dikkat edeceğimiz şey, Ruslardan bir tekini bile kaçırmamak. Evler, köprünün bu yanında. Öbür tarafa çabuk geçebilirsek iki ateş arasında kalırlar. Bir kısmımız ormanın girişinde bekler. Esir almak yok. Anlaşıldı mı?"

—"Hmmm.." Schnurrbart düşünceli düşünceli başını salladı. "Başarabiliriz. Şansımız biraz yardım ederse."

—"İyi," dedi Steiner. Bu güç anı atlattıktan sonra sabırsızlığı geçmişti. Herhangi bir güçlük çıkmazsa, yirmi dakika içinde köprüyü ele geçirebileceklerdi.

Bir şey hatırladı ansızın. "Miden nasıl Profesör?"

Sesi, dost bir sesti; Dorn şaşkın bakakaldı. Bu adamı anlamak gitgide güçleşiyordu.

Steiner, sırt çantasına uzandı, yassı bir şişe çıkardı, Schnurrbart'ın dizlerinin üstünden Dorn'a uzattı. "İç bir yudum, votkadır."

Dorn hiç düşünmeden dikti şişeyi; büyük bir yudum aldıktan sonra Steiner'in ne büyük bir cömertlik gösterdiğini kavradı. Öksürdü, yüzünü buruşturarak, "Sert bir ilâç" dedi.

Steiner şişeyi geri alırken gülümsedi. "Ama iyi gelir.

Dün söyleseydin uykusuz bir gece geçirmemiş olurdun." Şişeyi yine çantaya koydu.

Kruger kıskanç bakışlarla gözlüyordu onları. Birdenbire iki eliyle böğrünü tuttu, canı yanıyormuş gibi, "Ah!" diye inledi. "Benim midem de tuttu." Adamlar yavaşça güldüler.

Steiner, gülümsemedi bile. "Bok ye." dedi kabaca. Anselm sinirle kikirdiyordu. "Donunu doldurmuştur zaten." Kruger, hemen ona doğru döndü. "Çeneni kapatmasını bilirim ben oğlum."

— "Yüz adam al yanına da gel," dedi Anselm. Kendisi de şaşmıştı cesaretine ama Steiner'in kavga çıkmasına izin vermeyeceğini biliyordu.

Derken Steiner girdi araya. "Tabura bir gidelim, canınız ne isterse yaparsınız, karışmam."

Kruger sırıtarak baktı Anselm'e. "öyle olsun." dedi. Steiner ayağa kalkmıştı. "Hadi gidelim. Şunu unutmayın ki, yaralıları düştükleri yerde bırakmak zorundayız. Peşimizden sürükleyemeyiz." Üstüne basarak söylemişti bu sözcükleri; etkiyi ölçmek için baktı, adamlar taş kesilmişlerdi.

Birkaç dakika sonra yola vardıklarında, Steiner durdu, son adamın da gelmesini bekledi. Schnurrbart iç geçirdi. Yol iki metre genişliğindeydi, doğu-batı doğrultusunda kesintisiz uzanıyordu, iki yan çalılarla kaplıydı. "Dün neden bulamadık burayı sanki?"

Dietz yavaşça bir çığlık attı, "Bakın, izlere bakın!" Schnurrbart durdu. "Tekerlek izleri, hem de taze. Kaç tane hepsi?"

Tekerlekler yumuşak toprağın derinine gömülmüştü. Yolu örten kökler

kazmalarla sökülmüş, çıkarılmıştı; batak toprakta sayısız at nalı izi de vardı.

Schnurrbart doğruldu. "Atların çektiği araba üç tane.. Ayak izleri de var ama kaç tane olduğunu anlamak güç. Herhalde çok büyük bir birlik olmasa gerek."

—"Kahramanca ölebiliriz öyleyse," diye homurdandı Kern. Schnurrbart güldü. Kruger makineli tüfeği yere dayadı.

Steiner tüfeğinin fişek haznesini çıkarırken bir tınlama duyuldu. Bakıp yerine koydu hazneyi. Hepsi kendi silâhlarını gözden geçirdiler. Kruger bir şarjör yerleştirdi makineliye; Zoll yardım ediyordu, sonra boynuna sürüyle fişeklik astı, böylelikle el altında olacaklardı.

Tetik adımlarla görünmeyen köprüye doğru yürüdüler. Yolun iki kenarındaki çalılar büsbütün sıklaşmıştı şimdi. Topraktan bir buğu yükseliyordu; ağaçlarda kuşlar şakıyordu, güneş eğrilemesine ışınlar yolluyordu yaprakların arasından.

Zoll, gözlüğünü çıkarmıştı. Yürürken bir yandan da kurumuş dallara basmamaya çalışıyordu. Korkmadığını söylüyordu kendi kendine, gelgelelim midesinde bir tuhaflık vardı.

Rahatça yürüyemiyordu. Üniformasından yükselen iğrenç koku, genzini yakıyordu. Gözleri ayaklarına dikili yürürken yerdeki ışık parçalarını gördü birden; tepedeki yaprakların her kımıldayışında, biçim değiştiriyor, uzayıp kısalıyorlardı. Arasıra bir ışık huzmesi gümüş bir ok gibi fırlıyordu yolun üstüne. Yıllarca önce arkadaşlarıyla oynadığı bir oyun geldi aklına. Ormanda bir gezinti sırasında, bir yarış düzenlemişlerdi aralarında; koşucular yerdeki güneş ışıklarına basmadan yarışacaklardı. Tuhaftı bu oyunu şimdi hatırlaması. Durmazdan önce bir ışık parçasına basmamayı başarabilirsem, diye düşündü, bu çatışmadan sağ çıkacağım. Bu düşünceye kendini öylesine kaptırmıştı ki bir ara köprüye saldırıya geçeceklerini unuttu. Sonuncu adam da yanından geçip gidinceye kadar bir özür bulup bekledi.

Sonra olanca dikkatini yerde oynaşan ışıklara verip onları izlemeye koyuldu. Son beş dakikada on kere yön değiştirmişti, bazan ufacık adımlar atıyor, bazan da geniş bir ışık kümesine basmamak için sıçrıyordu. Donanım kutuları da öylesine ağırdı ki. Terlemeye başlamıştı ama farketmedi bile. Oyuna dalmıştı, hiçbir şey görmüyordu gözü.

Bir ara arkaya dönen Steiner, Zoll'ün yürüyüşündeki garipliği sezdi, Schnurrbart'a başa geçirip durdu bir süre. Zoll tam geniş bir ışık parçasının üstünden atlıyordu ki gözgöze geldiler. Durdu, ışığın tam ortasına doğru bir

adım atmak zorunda kaldı bakışlarını, hâlâ aynı yerde duran ayağına baktı. Bittim, diye düşündü. Korkudan eli ayağı kesilmisti.

Bir-iki saniye geçti, iki adam da ses çıkarmadan duruyorlardı. Sonunda Steiner sordu: "Ne yapmak istiyordun?" Zoll, bu soğuk sesi duyunca kendine geldi. Başını usulca kaldırdı, Steiner'in düşmanca bakan gözleriyle karşılaştı.

— "Ne yapmak istiyordun?" diye yeniledi soruyu Steiner. Birkaç yürek atımlığı kadar kısa bir süre içinde Zoll, elindeki donanım kutularını fırlattığı gibi Steiner'in üstüne atılma isteğini güçlükle bastırdı. Ama Steiner'in tüfeği koltuğunun altındaydı; en ufak bir harekette namluyu üstüne doğrultabilirdi. Başını eğerek yürümeye koyuldu Zoll, adımlarını gittikçe hızlandırdı.

Steiner başa doğru yürüdü yine. Zoll, öfkeden ve hayal kırıklığından tirtir titriyordu. Hain, diye söylendi, pis hain'. Gözyaşlarını güçlükle tutuyordu. Köprüdeki çatışmada mutlaka öleceği düşüncesine kendini alıştırmaya çalıştı. Böyle büyük bir olayın ilgi merkezi olmak hoşuna gidiyordu ayrıca. Karmakarışık duygular içinde Dorn'un ardından yürürken, yirmibeş yıllık hayatının unutulmaz olaylarını bulup çıkarmaya çalıştı. En değerli eşyalarından ayrılmak zorunda kalan biri nasıl hepsini teker teker sevgiyle, acıyla inceler, işte öyle.

Dorn ansızın durdu. "Ne var?" diye sordu Zoll dalgınlığından sıyrılarak.

Adamlar, yolun sağ kenarında kümelenmiş, Steiner'e bakıyorlardı. Dönemeçte gözden kayboldu Steiner, bir süre sonra yine geldi, yanına çağırdı onları.

—"Ne var ne yok?" diye sordu Kruger.

— "Tamam, geldik," diye fısıldadı Steiner. "Yüz metre kalmış, yalnız köprü sarılı." Adamlar, korkuyla baktılar birbirlerine. "Plânda değişiklik yok. Kruger makineliyi ormanın bitimine yerleştirecek. Dorn, Dietz, Zoll ve" bir ân duraladı, yüzlerine bir bir baktı "Pasternack burada Kruger'in yanında kalacak, pencereden kimsenin çıkmamasını sağlayacaklar. Kapılar öte yanda nasılsa. Geri kalanlar benimle gelecekler. Ben söylemeden ateş açmak yok.

Kafalarınızı ağaçların arkasında tutun. Başa çıkamayacağımızı anlarsam bir işaret fişeği yakarım; görür görmez son hızla köprüye doğru koşacaksınız. O da olmazsa evleri ateşe vereceğiz. Hadi yürüyün."

Yolu geçip çalıların arasına daldı. Çok yavaş yürüyor, çoğunluk sürünerek ilerliyorlardı. Çalılar biraz sonra seyreldi, yine de gözden gizlenmeye yarıyordu.

Bir tümseğin üstüne çıktılar, o zaman kulübeleri gördüler işte. Hepsi yolun sağ yanına kurulmuş kütüklerden bulutsuz göğe kara bir duman yükseliyordu. Dere, evlerin yanıbaşıydı, rüzgârda iki yana eğiliyordu sazları. İlk evin hemen yanındaydı köprü; oldukça ilkel ama geniş ahşap bir köprüydü, iki yanında korkuluk vardı. Tam ortada, korkuluğa dayanmış duruyordu gözcü sarı buruşuk yüzlü ihtiyar bir adamdı. Kasketi geriye kaykılmıştı, gözleri suyun pis yüzeyine dalmış gitmişti. Tüfeğini sırtına çapraz asmıştı.

Bir an ses çıkarmadan beklediler. Sonra Schnurrbart sürünerek Steiner'in yanına gitti. "Tuhaf," diye fısıldadı, "bu sessizlik hiç hoşuma gitmedi." Ortadaki evin yanında duran üç arabaya baktı; koyu kahverengi bir muşambayla örtülü olduklarından içlerinde ne var, anlaşılmıyordu. "Tuhaf, dedi kuşkuyla.

Steiner sinirli bir bakış fırlattı. "Nesi tuhaf bunun? öbürleri daha uykudalar. Çok geçmeden uyandıracağız."

— "Bilmem," diye mırıldandı Schnurrbart. "Havada bir gariplik var." Durdu. "Sağdaki ev boş gibi görünüyor; baca tütmüyor bir kere, sonra kepenkler de kapalı."

Atlar nerede acaba? diye düşündü Steiner. Atlar bu yapıların içine sığamaz, arkada da olamazlar. Başka bir yerdeyseler başlarında mutlaka bir gözcü vardır. İşte bunu düşünememişti. Atlara bakan adam kaçarsa, işleri bitikti.

Rus hatlarının gerisinde oldukları bilinmediği sürece durumları umut verici sayılabilirdi. Ama Ruslar bir öğrenirlerse, yüzlerce adam bir anda dalardı çalılıklara. Atların nerede olduğunu nasıl öğrenebilirdi? Ormanda gelişigüzel aramaya çıkmak hem tehlikeliydi, hem de çok zaman alırdı.. İşi oluruna bırakmak en iyisiydi.

Hâlâ kıpırdamadan duran Rus gözcüye baktı. Sonra başını yavaşça çevirdi, "Hazır olun!" diye fısıldadı. Önüne geçemedikleri bir hırıltı yükseldi adamlardan. Gözlerini köprüye dikmişlerdi.

Steiner'in birkaç metre gerisindeydi Dorn, çenesini sol eline dayamış yatıyordu; gözleri iyice kaymıştı. Son birkaç dakikada bütün bedeni tepeden tırnağa uyuşmuştu.

Steiner'in tüfeğini kaptığını gördü, yanında yatan Dietz'e baktı çabucak. Oğlan delice titremeye başlamıştı. Dişleri birbirine vuruyordu. Dorn'un içinden gözlerini kapamak geldi, yüzünü ıslak yosunlara gömmek ve öylece yatmak, ne olursa olsun öyle yatmak. Yine de Dietz'in kolunu sıktı, güven

verdi ona. Sonra sanki bir tülün ardından, Steiner'in köprüdeki adama nişan alışını izledi. Karısını gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Ama görüntüyü yakalar yakalamaz karısı belirsizleşiyor, yüz çizgileri beklenmedik bir esintide havaya dağılan duman halkaları gibi dağılıveriyordu. Vazgeçti.

Profesör Stahl'la ayrılırken neler konuşmuşlardı, onu hatırladı ansızın, "örnek bir öğretmensiniz," demişti Stahl. "Umarım örnek bir asker de olursunuz. Yine de fazla bir şey beklemeyin mesleğinizden."

Dorn, acı acı gülümsedi. Garip bir yabancılık duygusu içinde, Steiner'in tüfeğini biraz daha havaya kaldırışını izledi.

Çevresinde vınlayan kurşunlar alışageldiği korku duygusunu uyandırmıyorlardı nedense. Köprüdeki adam, ayağının altındaki yer kayıyormuşçasına yürümeye çalışıyordu. Sonra tutunmak için korkuluğa uzandı. Bacakları ortadan kesilmiş gibi birdenbire büküldü dizleri, sonra bacakları korkuluğun altından kaydı, bulanık ırmağa yuvarlandı. Tam o sırada makineli tüfek ateşe başlamıştı.

Steiner ayağa fırladı, koşar adım köprüye doğru yürüdü.

Schnurrbart ve öbürleri ardından geliyorlardı. Köprü ye varır varmaz, yere attılar kendilerini, kulübelerin kapılarını ateşe tuttular. Sonra Steiner bağırdı: "Durun!"

Ansızın bir sessizlik oldu. Kruger de ateşi kesmişti. Adamlar merakla çevrelerine bakınıyorlardı. Birkaç dakika geçti.

Evlerin içinde bir kıpırdanma olmadı.

— "Ne dersin buna?" diye sordu Steiner. Schnurrbart şaşkın şaşkın başını salladı.

İçinden küfürler savurarak doğruldu Steiner, evlere kötü kötü baktı bir süre.

"Baştan beri bir bit yeniği vardı işin içinde," dedi Schnurrbart. Köprünün öte yanındaki ıssız ormana kuşkuyla baktı.

Sonra yine Steiner'e döndü. "Ne yapıyoruz çimdi?"

Steiner karşılık vermedi hemen. Evlerin birinden, birisi çıkıp da ateş etseydi, ne yapması gerekiyorsa düşünmeden yapacaktı. Gelgelelim bu acayip sessizlik kanını kurutuyordu insanın. Ellerine bir göz attı, nasıl titriyorlardı! Ansızın tiksindi kendinden. "Ne yapıp yapıp girmeliyiz!" dedi. "Varsın fareden başka bir şey olmasın içerde."

Öbürleri hâlâ yerde yatıyorlardı, yüzleri sapsarıydı. "Kalkın!" diye bağırdı. Toparlanıp ayağa kalktılar. Steiner Anselim'in koluna yapıştı "Doğru Kruger'in yanına koş. Çabuk, yolun yüz metre gerisine bir nöbetçi

yollasın. Sonra koşarak gel buraya, köprüyü geç, oradaki ormana dal, yüz metre ötede nöbet tutmaya başla. Rus görürsen, hemen ateş edersin, birden fazla gelirlerse hemen koş, bana haber ver. Anladın mı?"

Anselm başını salladı, koşmaya başladı. Steiner, Maag'a seslendi bu kere. "Sen ve Kern, evlerin önünden koşarak geçeceksiniz. Kafalarınızı koruyun, biz ateş edip koruyacağız sizi. Son eve kadar koşun, bakın kuzey kesimde kapı - pencere falan var mı, varsa, kimse çıkmasın dışarı.

Hadi bakalım!"

—"Bu yandan mı? diye sordu Kern,

— "Elbette, öte yanda ne olup bittiğini nereden bilebilirim?" Schnurrbart'a döndü. "Havaya ateş edin. Ben ilk eve giriyorum, sen ikinciye, Hollerbach da üçüncüye girecek.

Hazır olun!"

Kern'le Maag, evlere doğru ilerliyorlardı ama çok yavaş. "Çabuk diyorum!" diye bağırdı Steiner. Koşmaya başladılar. Geride kalan üç kişi tepelerinden aşırtarak pencerelere ateş edince hemen yere attılar kendilerini.

Steiner küfrediyordu. "Sersemler!" diye bağırıyordu öfkeyle. "Kalkın sersemler. Biziz, biz! Sizi korumak için ateş ediyoruz." Kuşkulu gözlerle arkasına bakan Kern'e eliyle işaret verdi.

Schnurrbart'la Hollerbach gülmemek için güç tutuyorlardı kendilerini. "Kurşun askerler," dedi Hollerbach. Maag da başını kaldırıp geriye baktı. Steiner'in tüfeğini doğrulttuğunu görünce hemen fırladı ayağa, koştu. Kern, bir -iki saniye daha duraladı, sonra o da kalktı, sendeleyerek Maag'ın ardından seyirtti.

—"Ateş ediyor muyuz?" diye sordu Schnurrbart. Steiner başını hayır anlamında salladı. "Bu sersemler yine Ruslar ateş ediyor sanır. Zaten gerek kalmadı." iki asker, gerçekten de son eve varmışlardı. Onlar köşeyi dönerken Steiner, alnında biriken terleri sildi. Gerçi şimdiye kadar bir güçlük çıkmamıştı ama içi nedense kötü önsezilerle doluydu. Schnurrbart haklıydı: Garip bir hava vardı burada. Ruslar çatışmaya girmeden teslim olacak değiller ya. Dakikalar geçiyordu. Sabah ışığında yeşil kepenkleriyle sessiz, sakin duran evlere baktı. Yine Kern'le Maag'ın gittikleri yerden bir yaylım ateşi duyuldu.

Üçüncü ve son evin köşesine geldiklerinde Maag'la Kern çarçabuk bir göz atmışlardı çevrelerine. Evin o yanda ne kapısı vardı ne de penceresi. Kern rahatladı, içini çekti. Kütüklere dayanarak, "Eee" dedi. "Burada bir şey yok. Ne yapıyoruz?"

Maag, yirmi metre kadar öteden başlayan ormanı kuşkuyla gözlüyordu. "Bilmem ki," dedi. "Burada bekliyelim en iyisi. Steiner bir şey istiyorsa, söyler nasılsa." Toprağa çöktü, cebinden bir paket cigara çıkarıp Kern'e uzattı.

Cigaralarını yakana kadar tek kelime konuşmadılar. Sonunda Kern, kasketini geriye iterek. "Acaba şimdi ne olacak?" dedi.

—"Biraz sonra anlarız," dedi Maag. Çilli yüzü iyiden iyiye asılmıştı. "Bu işin içinde iş var arkadaşım."

Yine ormana çevirdi bakışlarını. Kaç kereler böyle sık ağaçlıklı ormanlara gezintiye gitmişti, Pazar günleri tabii, sevgilisiyle. Dün gibi hatırlıyordu. Kırmızı bir giysisi vardı kızın. O uzun güneşten yanmış bacaklarını altına aldı mı nasıl bir titreme kaplardı bedenini! Monika hafif bir gülümsemeyle yüzüne bakarken nasıl gözlerini onun bacaklarından kaçırmaya çalışırdı. Serinkanlılığına bayıldığını söylemişti kız. Bir kere uzun uzun öpüştükten sonra o güne kadar kendini böylesine zaptedebilen bir erkeğe raslamadığını belirtmişti. Hak etmediği madalyayı alan bir asker gibi yutkunarak benimsemişti bu övgüyü. Ya Monika bir gün, çekimserliğinin gerçek nedenini öğrenirse, o zaman ne olacaktı? Mutlaka birşeyler yapmalıydı. Savaş bir bitsin, doğru bir ruh doktoruna gidecekti. Monika'yı kaçırmak istemiyordu. Evlenmeleri için epey vakit vardı daha ama olsun. Belki de kendisi bir garaj açardı. Şu lanet savaş çıkmasaydı, çoktan yoluna koymuştu işlerini. Bir daha iç çekti. Şu alçaklar, şu savaş düşkünü piçler yüzünden insan neler yitirmiyordu ki!

Bunları düşünürken boşluğa dalmıştı gözleri. Ansızın Kern yapıştı koluna; öfkeyle ona baktı. "Ne var? Ne oluyorsun?" Sonra öfkesi duruldu.

Kern'in yüzü tebeşir rengini almıştı. Korkuyla ormana bakıyordu. "Gördün mü onları" diye mırıldandı.

Korkusu Maag'a da bulaşmıştı."Neyi?"diye fısıldayarak ağaçlardan yana baktı.

— "Rusları," diye fısıldadı Kern.

Maag yüzüstü yattı yere, tüfeğini aldı. "Neredeler, nereye bakıyorsun?"

Kern'in dili tutulmuştu sanki. Ormanın orada, çalıların sıklaştığı bir noktayı parmağıyla gösterdi.

Maag dikkatle baktı. Yüreğinin vuruşunu duyabiliyordu, heyecanını yenmeye çalıştı. Birkaç kere gerçekten birşeylerin kıpırdandığını gördü ama daha dikkatli bakınca yoktu öyle bir şey. "Sen uyduruyorsun canım," dedi sonunda. Kern şiddetle salladı başını. "Gördüm diyorum sana! Rus

üniforması, Rus kasketi giymiş biriydi."

—"Nerede peki?"

—"Tam önümüzde. Şu dalları aşağılara sarkan eğri büğrü ağaç var ya, orada."

—"Sazlığın orada mı?"

—"Yok canım, sağda şu... Bak bak! Görmüyor musun?" Kern'in sesi heyecandan titrek çıkıyordu.

Maag usulca kaldırdı başını, kaldırır kaldırmaz da kendini sırtüstü yere attı. Kern yanılmamıştı. Akça ağacının yanındaki çalılardan bir adam bakıyordu. Onları görüp

görmediği belli değil ama Maag adamın gözlerinin içine baktığı duygusuna kapıldı. Birkaç dakika kıpırdamadan yattı, kaçsa mıydı? Bütün birliği ölüme atmak demekti bu.

Kern'in korkusu, kararsızlığını büsbütün arttırıyordu. Usulca tüfeğine davrandı. Düşünmeden hareket ediyordu. Rus'un yeşil orman örtüsü içinde bembeyaz bir nokta gibi duran yüzüne baktı. Maag namluyu eğdi. Parmağı tetiği kavradı. Ateş etti. Kurşun, olağanüstü sessizliği yardı. Bir daha ateş etti Maag ve o zaman Kern'in de ateş ettiğini anladı. Deliler gibi, kendilerinden geçmiş bir halde ateş ediyorlardı; kurşunlar bitince titreyen parmaklarıyla donanım kutularını açtılar, tüfeklerini yeniden doldurup ateşe başladılar. Rus çoktan kaybolmuştu.

Üçüncü bir kere doldurmalarına kalmadan Steiner koşarak köşeyi döndü, onların yanına attı kendini, tüfeğine davrandı. "Ne var?" diye bağırıyordu bir yandan.

Maag tüfeğini indirdi, "R-R-Ruslar," diye kekeledi.

—"Nerede?"

—"Şurada." "Kaç kişiler?"

—"Ben bir kişi gördüm."

—"Peki?"

—"Bilmem ki..." Maag kuşku içindeydi. "Yok oldu." Steiner, bu arada tüfeğini tekrar dolduran Kern'e döndü.

"Nereye ateş ediyorsun boyuna?"

—"Ruslara," diye atıldı Kern. Korku derinden derine yankılandı yüreğinde. Ama artık Steiner gelmişti ya, önemi yoktu. Gülerek karşılık verdi. "Hakladık herifi."

—"Yaa öyle mi?" Steiner yavaşça kalktı ayağa küçümseyen bakışlarını Kern'in yüzüne dikti.

Kern anlamamıştı. Ağaçlığa doğru ateş ederken nasıl yiğitçe davrandığını düşünüyordu. Kim başarabilirdi ki bunu? övünüyordu kendisiyle. Bu savaş ta pek kötü değildi canım, insan kendine güvense, gerisi kolaydı. Ruslara korkmadığımızı göstermemiz gerek. Korkunun ardından bu acayip gurur boşalımı geliyordu. Steiner'e baktı; öfkeyle doluydu gözleri.

—"Tanıdığım en salak herifsin. Kalk bakalım."

Kern, şaşkın şaşkın ayağa kalktı, Maag'a döndü; Maag, tüfeğini kurcalıyor, utanç içinde ormana bakıyordu.

—"Yürüyün bakalım," dedi Steiner. Ormana doğru ilerledi. Uzaktan izlediler onu.

Kısa bir aramadan sonra Rus'u buldu Steiner. Çalıların arasında yatıyordu zavallı, elleri böğründeydi. Steiner birkaç adım ötesinde durdu, ilgiyle inceledi onu. Kern ile Maag ne yapacaklarını şaşırmışlardı.

Kendini ilk toparlayan Maag oldu. "Haklamışız," dedi çalımla. "İyi nişan aldığımı biliyordum zaten."

Kern öfkeyle ona cevap yetiştirmek üzereyken Steiner girdi araya.

Her hareketini korkuyla izleyen Rus'a yaklaştı. Bu da ihtiyar bir adamdı. Son yedekler, diye düşündü Steiner. Rus'un tüfeğini aradı gözleriyle; çalıların arasına gizlenmişti. Maag'a döndü sonra. "Gerçi bir alayı yerlebir edecek kadar kurşun harcadınız ama bu adamı ele geçirmemiz iyi oldu. Git, Kruger'i getir buraya, öbürleri yerlerinden ayrılmasınlar." Maag koşarak uzaklaşırken Kern hâlâ Rus'a bakıyordu tedirgin gözlerle. Ansızın acımıştı ihtiyara, önünde çaresiz yatıyordu zavallı; yüzü acıyla kasılıyordu zaman zaman.

Gözlerini Steiner'e dikmişti. Steiner, Rus yapısı tüfeği inceliyordu.

Acaba ne yapacak bu herifi? diye düşündü Kern. Böyle

ihtiyarları da niye yollarlar cepheye.. Maag vurdu herhalde. Ben havaya ateş ediyordum. Biraz hafiflemişti sıkıntısı.

Birini öldürmek güç işti, hele böyle zavallı ihtiyarları. Başını çevirdi; Maag'la Kruger geliyorlardı.

— "Ne oldu?" diye sordu Kruger.

Steiner Rus'u işaret etti. "Burada ne yaptığını sor." Kruger iki kere yeniledi soruyu; yaralı adamın dudakları kıpırdadı. Sesi öyle hafif, öyle titrekti ki Kruger ne dediğini anlamak için eğilmek zorunda kaldı. Kruger onun sözünü bitirmesini bekledi, Steiner'e döndü. "Atlara gözcülük ediyormuş."

Steiner sevinmişti. "Ben de öyle düşünmüştüm. Korkulacak şey kalmadı demek. Silâh seslerini duydu herhalde. Sor bakalım, atların başında başkaları da var mıymış?"

Rus, başını hayır anlamında salladı.

Steiner, elini palaskasına soktu. "Evlerde kaç kişi varmış toplam olarak?"

Bu kere karşılık vermedi Rus. Kruger soruyu Rusçaya çevirince, gözlerini kapadı, başını öte yana döndürdü. Steiner kaşlarını çatmıştı. Her geçen dakikanın bir değeri vardı, çarçabuk hareket etmesi gerekiyordu. Buz gibi bir sesle, "Konuşmazsa, ağaca asarız," dedi. "Söyle kendisine." Kruger yalvarırcasına anlattı ihtiyara Sonunda çaresiz, omuz silkti. "Söylemiyor."

Steiner, yaralı adama doğru bir adım daha attı, tüfeğinin dipçiğini onun başının üstünde tuttu bir süre. "Konuşmak zorunda," dedi. "Bir daha sor."

Kruger, öbür adamların yüzlerine baktı. içi bulamyordu ama yapılacak başka şey yoktu. Ellerini kollarını oynatarak, olanca gücünü harcayarak söyleneni eksiksiz iletmeye çalıştı ona. Rus gözlerini yavaşça açtı. Steiner'in bakışları bomboştu. Buruşuk bir kâğıdı andıran yüzden ufak bir gülümseme geçti, birşeyler mırıldandı.

—"Ne diyor?" dedi Steiner.

Kruger öfkeyle omuz silkti. "İhtiyar olduğunu söylüyor."

—"Orasını biz de biliyoruz," dedi Steiner serinkanlılıkla. "Başka?"

—"Vuracağımızı söyledin mi?" Kruger başıyla evet dedi. Bir an, ihtiyara karşı büyük bir hayranlık duydu Steiner. Dudakları kurudu. Parmağı tetikteydi ama daha duruyordu. Gözlerini kapayıp tetiği çekti; yaraya incecik bir deri parçasıyla bağlı kalan kabuğu yırtıp atar gibiydi. Fazla ses çıkmadı, namlu yere boşalmıştı sanki. Rus'un gövdesi düştü. Gözlerinin akı göründü; ayakları bir iki kere dövdü yeri, sonra kalakaldı.

Steiner, çevresindekilerin sapsarı kesilmiş yüzlerine şöyle bir baktıktan sonra ses çıkarmadan yola koyuldu. Eve yaklaşırlarken Kruger'e döndü. "Sen makinelinin başına.

Unutma, pencerelerden kimseyi çıkarmayacaksın. Bir de içini göreyim şunların."

Köşeyi dönerken duvara sıkı sıkı yapıştılar. Köprüde Hollerbach'la Schnurrbart onları bekliyordu, merak içindeydiler. Steiner elini kaldırıp işaret verince koştular, iki büklüm koştular, sırayla evlerin önünden geçtiler. "Ne oldu?" diye sordu Schnurrbart.

Steiner anlattı.

—"Şimdi ne yapıyoruz?"

—"İçeri gireceğiz." Hollerbach'a döndü: "Sen burada kal. Tüfekle bütün kapılarla pencereleri yandan kontrol edebilirsin. Kimse kaçmasın sakın. Ona Rus'tan aldığı tüfeği uzattı. "Şunu al, bizimkilerden çok üstün yapısı." Öbürleri evin duvarına sıkı sıkı yapışmışlardı, yerlerinden kıpırdamak istemiyorlardı. "Gözünüze bir şey çarpmadan sakın ateş etmeyin, ben emir vermeden de koşmaya kalkışmayın." Kern heyecanla yanağını sıvazladı. "Sen..." çarçabuk toparlandı... "yani sana bir şey olursa?"

Steiner dik dik baktı onun yüzüne. "O zaman Schnurrbart alır kumandayı. Merak etme umudunuzu boşa çıkaracağım." Kern birşeyler mırıldanacaktı ki Steiner eliyle kesti sözünü.

—— "Bu iş için az değil miyiz?" diye sordu Maag.

—"Değiliz. Hep birlikte girersek sığışamayız bu kulübelere. Birkaç öncü yeter de artar bile." Konuşurken palaskasından bir el bombası aldı.

Pencerelerin çoğu çatışma sırasında camsız kalmıştı. İlk pencerenin altına süründü Steiner. Bombanın halkasını çekti, ayağa kalktı hemen, bombayı evin içine fırlattı. Ağır bir eşyanın boş bir odada düşerken çıkardığı gürültüyü andıran bir ses yükseldi. Adamlar gevşediler. Steiner'in yeniden pencereye koşusunu, bir an duraladıktan sonra başını pervaza doğru kaldırışını gözlediler. Birkaç saniye evi inceledi Steiner; sonra kalktı. "Boşmuş," dedi yavaşça.

Öbürleri de yaklaşıp pervazdan baktılar. Kepenkler sıkı sıkı kapalı olduğundan içersi yarı karanlıktı; yine de kocaman, dikdörtgen biçimindeki odanın boş olduğu ilk bakışta belli oluyordu. Eşya yoktu; yeri kalın bir toz tabakası kaplamıştı.

—"Yanılmamışım," dedi Schnurrbart. "Baca tütmüyordu çünkü."

—"Ama öbür evlerdekiler tütüyordu," dedi Maag. Steiner, Hollerbach'a döndü. "Sen benimle öbür köşeye geleceksin. Orası daha yakın. Zaten iki ev kaldı; merak edilecek bir şey yok."

Yavaşça ilerledi. Durdu birdenbire. Yüzündeki gerginliğin yerini müthiş bir hayret almıştı; gözlerine inanamıyordu sanki. Adamlar buz kesildiler. Steiner başını uzatmış, bir şey dinliyordu. Sonra ötekilere işaret verdi. Onlar yaklaşınca da parmağını dudaklarına götürdü, "Susss!" dedi. Evden, inleyen, hıçkıran kadınların sesleri geliyordu. Adamların şaşkınlıktan dilleri tutulmuştu.

Schnurrbart damağını bastırdı, koluna bir çimdik attıktan sonra başını hayretle sallamaya başladı.

—"Oynatıyorum galiba," diye kekeledi Maag.

Kern kahkahasını tutmak için iki büklüm olmuştu. "Kadın ha!" dedi Maag'a.

Maag derin bir soluk aldı, korkusu geçmişti. Yarı umut yarı korkuyla dilini dudaklarında gezdirdi. "Belki de bir genelevdir."

Kern pis pis güldü. Neden olmasındı? Belki de gezginci genelevleri vardı Rusların. Heyecandan pantalonunu çekiştiriyor, boyuna ayak değiştiriyordu.

Hollerbach kızmıştı. "Delisiniz siz. Aklınız fikriniz nerede." Durumun gülünçlüğünü sezen Schnurrbart, "Belki de bir doğumevidir," dedi. "Çocuklar, bir doğumevine ateş açtık desenize!"

—"Madalya hak ettik," diye kikirdedi Kern Maag'ın sırtına bir şaplak indirdi.

Steiner, öfkeli bakışlarla süzdü onu. "Kes sesini," dedi sertçe. "Hiç bir şey bilmiyoruz daha." Hepsini teker teker gözden geçirdi. "Budala mısınız nesiniz? Durumunuzu öğrenin önce."

Öbürlerinin aksine, Steiner çok öfkelenmişti. Bunca ter dökerek yönettiği harekât ne gülünç bir sonuca varmıştı. Aptal durumuna düşürülmüştü işte. Kapıya yaklaştı. Yüzüne bir sertlik, bir hainlik gelmişti. Bir sıçradı üst basamağa fırladı, kilidi zorladı. İçerdeki sesler kesildi.

—"Belki de bir tuzaktır," diye fısıldadı Schnurrbart, tüfeğine sarıldı.

Steiner kilidi zorluyordu. "Sürmüşler," dedi. "iki el bombası verin bana!"

Schnurrbart, iki bomba çıkardı palaskasından, Steiner'e uzattı; Steiner usta ellerle kapakları açtı.

— "Aman dikkat!" diye haykırdı Kern bir adım geri çekilerek. Steiner, bombaların halkalarından bir ip geçirdi, onları kilide tutturdu. Adamlara başıyla köşeyi işaret etti. Koşarak uzaklaştılar. Sonuncu da gittikten sonra Steiner asıldı halkaların ipine. Kapı tokmağının altında bombalar, kaynar suyla dolu bir çaydanlık gibi fokurdamaya başladılar.

Adamlar içlerinden sayıyorlardı: "Yirmi iki, yirmi.üç, yirmi dört..."

Steiner, koşarak döndü köşeyi, hemen ardından da patlama oldu. Gümbürtü, ormandan ormana yankılandı uzun uzun; adamlar, Steiner'in ardından tahta parçalarıyla dolu basamakları çıkarlarken ses hâlâ kulaklarında vınlıyordu.

Kapı menteşelerinden sökülmüştü; Schnurrbart bir tekmede yere indirdi. Sinirleri gergin, odayı gözden geçirdiler. Bir çeşit sofaydı burası, arkaya sürüyle şey yığılmıştı. Gözleri karanlığa alışınca, her iki yanda birer kapı ayırdettiler.

Steiner, tüfeğini doğrulttu. Yavaşça girdi içeri. Adamlar hemen ardından

geliyorlardı. Kabaralı çizmelerin altında gıcırdıyordu tahtalar. Dışardan, ılık güneşte salınan sazların oradan gelen kuş sesi, büyük, garip bir gürültüyle böldü loşluğu.

Ansızın başka bir gürültü duyuldu. Steiner durdu. Önce ses, sofanın gerisinden geliyor sandı. Karanlık, yağmurlu bir gecede rüzgâr bacalarda, çatılarda uğuldarken sobadan nasıl garip bir inilti yükselir, öyle bir sesti işte. inilti gittikçe arttı, sonra yumuşak iç çekişlere bıraktı yerini. Yukarlardan geliyor, duvarlardan süzülüp bütün odayı dolduruyordu. Korkunç bir şeydi.

Steiner'in gözleri kısılmıştı. Garip iniltilerin büyüleyici etkisinden boşuna kurtulmaya çalışıyordu. Kafası durmadan emirler yağdırıyordu bedenine, ama o nedense garip bir şekilde dıştan bakıyordu kendine, çaresizlik içinde kıvranan benliğini gözlüyordu. Kendinden birkaç metre uzakta bir yerde, duruma el koymaya yetkisi olmayan bir yabancı gibi eli kolu bağlı seyrediyordu güçsüzlüğünü. Ter damlıyordu çenesinden. Acı çekiyor, öfkeyle kızgınlık arasında gidip gidip geliyordu. Sisli bir uzaklıktan Kern'in anlaşılmaz bir şeyler mırıldandığını duydu. Sonra iniltilere, hıçkırıklara son veren bir patırtı oldu. En yüksek hızındayken enerjisi kesilmiş bir türbin gibi kalakaldı Steiner. Kern'in yerde duran tüfeği ilişti gözüne —patırtının nedeni buydu demek— sonra Kern'in kapıya koştuğunu, dışarı fırladığını gördü. Schnurrbart'la Maag, ağızları bir karış açık, ardından bakakalmışlardı.

Olay öylesine gülünçtü ki, Steiner birdenbire bıraktı kendini. Ürkünç kahkahalar atmaya başladı, iki büklüm oldu; anormal hareketlerle sarsılıyordu bedeni. Soluk alabilmek için başını her kaldırışında Schnurrbart ile Maag'ın korkudan sapsarı kesilmiş yüzlerini görüyor, yeni bir kahkaha tufanına kapılıyordu. Schnurrbart, sinirlerinin dayanamayacağını anladı.

Hollerbach'ın beti benzi atmış yüzü göründü kapıda; zavallı şaşkınlıkla izledi onları, sonra ateş etmek üzere hazırladığı tüfeğini yavaşça indirdi. "Aklınızı mı kaçırdınız siz?" diye kükredi. "Ne oluyor Tanrı aşkına?"

Bu öfkeli ses Steiner'i kendine getirdi. Tüfeğini omuzuna astı, elleriyle yüzünü sıvazladı, soldaki kapıya doğru yürüdü, açtı kapıyı. Yarısı kocaman bir fırınla kaplı dar bir odaya girdi, isten kapkara kesilmiş çaydanlıktaki su taşmış, cızırtılarla yanan ocağa dökülüyordu. Karşı duvarda üstüne kapkacak sıralanmış uzun bir masa duruyordu. Bir de birkaç iskemleyle bir sıra vardı, o kadar. Steiner odaya bir göz attıktan sonra döndü; Schnurrbart'la çarpıştılar. O da kapkâcağı, tencereleri gözlüyordu. Hepsi

girmek istediler.

Steiner onları sofaya doğru itti, öbür kapıya yöneldi. Kapının önünde Hollerbach'a döndü. "Kern nerede?"

Hollerbach gülümsedi. "Bilmem ki. Koşarak köprüye doğru gittiğini gördüm en son."

"Yaa!" dedi Steiner, soğuk bakışlarla süzdü onu. Sesi biraz daha sertleşmişti. "Sen neredesin peki?"

Hollerbach şaşırmıştı, önce söyleneni şaka sandı. Ama Steiner'in sesi öyle öfkeli çıkmıştı ki. Anlayamadan sordu:

—"Buradayım ya... görüyorsun."

— "Görüyorum elbet," dedi Steiner hiddetle. "Peki nerede olman gerekirdi?"

Hollerbach'ın dizleri çözüldü. Görevinin pencereleri gözlemek olduğunu hatırladı birden. Kapıya doğru son hızla koştu.

Schnurrbart, Steiner'in yanına yaklaştı. "Ne oldu sana?"

—"Nasıl ne oldu?"

Schnurrbart duraladı. Steiner gerçekten deli gibi davranmaya başlamıştı. Söylese miydi acaba. Belki de doğru değildi o anda söylemek. "Şey diyecektim..." dedi yavaşça.

Yine durdu. "Bu iş sinirlerimi iyice bozdu. Tencereleri falan gördün mü?"

—"Kör değiliz ya," diye kesip attı Steiner.

Maag tedirgindi, onları izliyordu. Keşke Kern'in yaptığını yapsaydı ama fırsat kaçmıştı bir kere. Kapalı kapıya bir göz atarak, "O seslerin nereden geldiğini öğrenebilseydim," dedi. Steiner karşılık vermedi. Kadın gibi davrandığını düşünüyordu. İstediğin kadar kulp tak, bal gibi sinirleri boşalmıştı işte. İlk defa başına geliyordu bu. Kararsız, kapıya' baktı; kapının gerisinde bu tencerelerin sahipleri vardı her halde; korktuğunu hissetti. Birkaç saat önce güler geçerdi söyleseler. Oysa şimdi yalnızca neden korktuğunu anlamaya çalışıyordu. Dorn'la yaptıkları son konuşma geldi aklına.

Ama o daha kafasını toparlayamadan Schnurrbart duruma el koydu. Sessiz sedasız seyretmekteydi Steiner'i. Onun dakikalar boyu kıpırdamadan durduğunu görünce sabredememişti. Steiner'i göğüsledi, kendi geçti kapının önüne, tüfeğini kaldırdı, bütün kurşunları boşalttı yarıklardan içeri. Steiner irkilmişti önce. Oysa şimdi Schnurrbart kilidi zorlarken kılı bile kıpırdamadan seyrediyordu. Bir -iki kurşundan sonra kapı açıldı. Steiner de

tüfeğine davrandı; Maag, duvara yapışmıştı. Schnurrbart, usulca indirdi tüfeğini, birşeyler mırıldandı. Steiner duymadı. Daracık sofada yankılanan silâh sesleri kulaklarını sağır etmişti. "Gel bak," diye yineledi Schnurrbart yüksek sesle. Yanına yanaştılar. "Bakın," dedi Schnurrbart.

Steiner yutkundu. Odanın duvarına boylu boyunca battaniyelerle hasırlar serilmişti. Kapının tam karşısındaki köşede eski bir elbise dolabı duruyordu. Geride, yüzlerinde hem direnç hem de korku okunan Rus üniforması giymiş birtakım kadınlar vardı. Silâhsızdılar. Gözlerini girenlere dikmişlerdi. Steiner yavaşça odaya girerken birbirlerine sokuldular; yüzleri büsbütün sarardı. Ayak ucunda üstü çıplak bir genç kadın yatıyordu; sağ memesinin üstünde kanlı bir sargı vardı. Gözleri kapalıydı; Steiner yanına gelirken yine inlemeye başladı. Dışarda sofadalarken sinirlerini bozan inilti buydu demek. '

Steiner odanın ortasında durmuş, tek kelime söylemeden kadınlara bakıyordu. Kendini kaybetmesi bu yüzdendi ha, ağlayan bir kadın yüzünden, bir... Öfkeden aklı karmakarışık olmuştu; yüzü utançla yanıyordu.

Onun duygularını anlayan Schnurrbart kolunu tuttu.

—"Kendine gel Rolf," dedi, "herkesin başına gelir böyle şeyler. Hepimizin sinirleri bozuk ki nasıl. Yeter ki bu kadarla kalsın. Ne yapacağız şimdi bunları?"

Steiner, dalgın gözlerle baktı ona. Sonra kadınlara döndü. "İster kadın ister erkek olsunlar çeteci değiller mi?" dedi kısık bir sesle.

—"Çeteci değiller hayır," dedi Schnurrbart usulca. "Rus askeri bunlar düpedüz. Hem..." gülümsedi. "Silâhları yok." Steiner'in aklı başına gelmişti. "Askerseler, bu durumda savaş tutsaklarına nasıl davranabilirsek öyle davranacağız."

—"Yani kurşuna mı dizeceğiz?" diye haykırdı Schnurrbart.

—"Başka yolu var mı? İçlerinden biri kaçar da bizden önce Rus mevzilerine varırsa, işimiz bitik demektir."

Maag'ın şaşkınlığı geçmişti. "Steiner haklı," dedi. . "Kadınları öldürmemiz gerek."

Odanın ortasında durmuş, ne yapacaklarını bir türlü kestiremiyorlardı. Schnurbart dudaklarını ısırıyordu boyuna. Kadınları vurmak fikrine alışamıyordu, daha iyi bir çözüm yolu bulmaya çalıştı. Sonunda, "Bağlıyalım onları en iyisi," dedi. "Bağlayıp kilit vuralım üstlerine."

Steiner küçümsercesine süzdü onu. "Sen kovboyla kızılderili

hikâyelerine pek düşkünsün galiba. Burası Rusya, Batı Amerika değil oğlum." Sesi öfkeden titriyordu. "Hem neyle bağlayacaksın onları bakalım? Donlarıyla mı? Sütyenleriyle mi? Nereye kilitleyeceksin? Sağlam tek tahta kalmamış. Sen karışma bu işe anladın mı? Bana bırak da..." Birdenbire sustu. Gözü, hasırın üstünde yatan kadına ilişmişti. Gözlerini açmıştı kadın. Belki de onun bağırışını duyunca ayılmıştı.

Güzel, değirmi yüzünde öyle bir korku vardı ki Steiner'in öfkesi bir anda yatıştı.

Çabucak öbür kadınları da inceledi. Hepsi aşağı yukarı aynı yapıdaydı: İri elmacık kemikli, düz kara saçları sıkıca geriye taranmış. Birkaçının çizgileri biraz daha inceydi, garip bir çekicilikleri vardı. Rus üniforması giymişlerdi. Kalçalarına kadar inen bol gömlekleri bellerinde geniş palaskalarla sıkmışlardı. Büyük memeli, sağlam yapılı kadınlardı; gömlekleri iyice açığa vuruyordu çizgilerini. Pantalonlarını Rus subaylarının giydiği uzun konçlu deri çizmelerin içine sokmuşlardı

— "Bir şeyler yapalım," dedi Schnurrbart. "Dışardakiler çatlıyorlardır meraktan."

Steiner başını salladı. Tüfeğini aldı omuzundan. "Kadınları görünce büsbütün çıldıracaklar," dedi. "Kruger'i yolla buraya. Yoldaki gözcülerin yanına birer gözcü daha kat. Geri kalanları yandaki eve götür; orada kim varsa buraya gelsin. Dikkatli ol, bir erkek daha var aralarında."

—"Onu da nereden çıkardın?"

—"Apaçık ortada. Öldürdüğümüz iki adam, arabaların sürücüleriydi, ama üç araba vardı hatırlarsan."

—"Sen gelmiyor musun?" dedi Schnurrbart.

Steiner başını salladı. Schnurrbart kapıya doğru giderken, o Maag'a seslendi "Sen burada kalacaksın," diye emretti. "Kadının yarasına bakalım bir."

Yaralının üstüne eğilince kaçmaya çalıştı kadın. Steiner sıkı sıkı kavradı onu. "Yavaş ol," dedi. "Ne yapacağımı sandın?"

Dikkatle çözdü sargıyı. Büyük bir yaraydı, derindi. Meme ucundan bele kadar uzanan koyu kahverengi sıyrık, iki santim genişliğindeydi. Steiner sargıyı açınca, yeniden kanamaya başladı yara. Düşünceli düşünceli baktı kadına. Maag'a sıcak su getirmesini söyledi. Öbür kadınlar yerlerinden oynamamışlardı. Duvara üstüste yığılmış, Steiner'in hareketlerini korkuyla izliyorlardı. Kadının kanayan memesinin üstüne eğildiğinde, davranışının ne kadar yersiz olduğunu kavradı Steiner. Onun yüzüne baktı: yine

kapamıştı gözlerini. Sağ kaşının üstünde ufak bir kesik vardı. Gözleri, düzgün burundan dolgun dudaklara, sonra ister istemez memenin yarasız bölümüne kaydı: yüreğin her atışında titriyordu. Steiner'in içinden bu yumuşacık eti avuçlamak geldi. Yüreğin her atışında kan, kadının daracık kalçalarından aşağı süzülüyordu. Battaniyenin üstündeki leke gitgide büyüyordu.

Kadın gözlerini bir kere daha açınca Steiner sordu: "Canın yanıyor mu?" Kadın başını sallayarak sözlerini anladığını belirtti. "Acı biraz sonra geçecek," dedi Steiner. Kadının yüzü asıldı. Dudaklarını oynattı, ama hiç ses çıkmadı.

Maag geldi, bir şişe sıcak su koydu yere.

—"Bu yeter her halde."

Steiner başını salladı. O yarayı temizlerken Maag kadını görebileceği bir yerde durmuş, seyrediyordu ama utancından başkalarının gözlerinden sakınmıştı kendini. Yaranın bele kadar indiğini görünce, kadının pantalon düğmelerini çözmüştü Steiner, pantalonu aşağı doğru sıyırmıştı.

Maag ansızın titremeye başladı. Kısık çıkıyordu sesi.

—"Yardım edeyim mi?" Sonra Steiner'in vereceği karşılığı beklemeden eğildi, kadının belini kavradı ve sanki istemeden ellerini pantalondan içerilere kaydırdı.

—"Saçmalama," dedi Steiner sertçe.

Bir an Maag, Steiner'in ne demek istediğini anlamaya çalıştı. Ama ellerini çekti. Bedeninin her yanında iştahlı bir sızı halinde ayaklanmıştı tutku. Steiner'i birkaç dakika odadan çıkmaya nasıl razı edebilirdi, yüzü alev alev yanıyordu. Hiç bir şey gelmiyordu aklına. Önüne çıkabilecek ilk fırsattan yararlanmaya karar verdi. Kadınları öldürmezden önce ne yapıp yapıp yatacaktı biriyle. Bir daha ele geçmezdi böyle bir fırsat. Kendini gülünç duruma düşürmesi söz konusu değildi. Üstelik bir başarırsa, hayatını zehir eden bu kuşkudan kurtulmuş olacaktı. Ama nasıl? Şimdi olursa olurdu.

Bu arada Steiner yarayı temizlemişti. Cebinden çıkardığı ilk yardım çantasından ilâçlı bir bez aldı, yarayı sardı. O sırada telâşlı ayak sesleri duyuldu dışardan; Kruger, Schnurrbart ve Hollerbach bağıra bağıra içeri girdiler. Steiner yaralı kadına bir daha göz attı. Başı yana düşmüştü, gözleri kapalıydı.

Yine kendinden geçmişti besbelli, daha iyiydi böylesi. Adamlara döndü Steiner, "Nasıl işler?" diye sordu.

—"İyi." Schnurrbart gülümsedi. "On üç kadınla bir harem ağası bulduk. Dışardalar."

Steiner sordu. "Karşı koydular mı?"

"Yok canım. Yerde büzülmüş oturuyorlardı; korkudan ödleri patlamış."

Gözleriyle kadınları inceleyen Kruger, "Ne olup bittiğini anlatsan," dedi. Yüzü seyiriyordu; burnunu çekti. "Ateş üstünde oturuyoruz sandık."

"Senin kabaların bende olsa, ateş vızgelir." Ansızın hatırladı Steiner. "Kern nerede?"

Adamlar birbirlerine baktılar. "Dönmedi daha," dedi Kruger bir an durduktan sonra. "Köprüye doğru bir koşuyordu, görsen peşine şeytan düşmüş sanırsın. Biz de sizi hakladılar sandık. Bunun nesi varmış?" Başıyla yaralı kadını gösterdi. Steiner umursamazcasına omuz silkti. "Vurulmuş. Seken bir mermi parçası olsa gerek."

—"İyi de olmuş," dedi Kruger. "Kadınlara üniforma giymek yaraşır mı? Bunları öyle pataklamalı ki bir ay kıçlarının üstüne oturamasınlar."

—"Zaten uzun boylu oturacak değiller," dedi Steiner. Kruger kaşlarını çattı. "Schnurrbart da buna benzer bir lâf etti. Ben yokum bu işte."

—"Zaten sana ihtiyacım da yok," dedi Steiner.

—"Kendin mi öldüreceksin hepsini?"

Steiner karşılık vermedi. Son beş-on dakikadır hep bu sorun kurcalıyordu kafasını. Düşündükçe işin içinden çıkamıyordu. Sonunda bir süre düşünmemeye karar verdi. Başka bir çıkar yol bulamazsa, kendisi öldürecekti elbet. Bacaklarının arasında ne olursa olsun Rus, Rustu.

Hollerbach'a gidip arabaları araştırmasını emretti, belki yiyecek bir şeyler bulurdu. İçlerinden biri çay ve kahve pişirecekti; yoldaki gözcüler köprünün üstüne çekileceklerdi; iki asker evde kalıp tutsak kadınları gözleyeceklerdi.

Bir an düşünceli düşünceli önüne baktı. "Şimdilik bu kadar. Kruger, bir şey isteyeceğim senden."

Erkekler, sırayla dışarı çıkarlarken Steiner yine kadınlara döndü. Baştaki korku yavaş yavaş geçmeye başlamıştı. Yine birbirlerine sıkı sıkı yapışmış duruyorlardı ama fısıldaşmaya başlamışlardı kendi aralarında; adamlara bakıp kıpırdamadan duruyorlardı. Steiner'in kendilerine doğru bir adım attığını görünce, dikkat kesildiler. "Sor bakalım Kruger," dedi Steiner sert bir sesle, "nereden gelip nereye gidiyorlarmış... başkalarını bekliyorlar mıymış. Söyle onlara, yalana başvururlarsa hepsini dereye atacağız."

—"Yüzme biliyorlarsa bütün emeklerimiz boşa gider," dedi Kruger.

Yakasında subay kokartı taşıyan bir kadını çağırdı. Kadının yüzünde hem korku vardı hem de cüret. Kruger tüfeğini kaldırınca, yavaşça öne çıktı. Soruları çarçabuk ve korkusuzca cevaplandırdı.

Kruger çeviriyordu söylediklerini. "34. Kadın Havan Taburundanmışlar, Maikop'tan Krimskaya'ya gidiyorlarmış. Şimdi..."

—"Krimskaya'da durum nasılmış?" diye söze karıştı Steiner. Kruger yine kadına döndü: dikkatle dinliyordu. Sonra öbür kadınlara döndü, bir süre konuştular. Soruyu cevaplarken sık sık ellerini sallıyor, söylediklerini pekiştirmek istiyordu.

—"Krimskaya'yı dün gece Ruslar işgal edecekmiş," diye çevirdi Kruger. "Kadın pek emin değil ama. Maikop'ta havancıları beklemişler. Tabur dün sabah Krimskaya'ya hareket etmiş."

—"Neden buradaymışlar?" diye sordu Steiner.

—"Sivil biri, ormandan kestirme yol olduğunu söylemiş. Dün gece gelmişler buraya, Krimskaya'ya gideceklermiş." Steiner düşündü. Rus kadının söyledikleri doğru olabilirdi, yine de dikkat etmek gerekirdi. Gerçekten Krimskaya Rusların eline geçtiyse mahvolmuş sayılabilirlerdi. Şimdi yeni bir dert çıkmıştı başlarına, şehrin çevresinden dolaşmaları gerekecekti. Gerçi bu ihtimali düşünmüştü önceden, öyleyken bir karamsarlık çöktü üstüne.

Kapının oradan kısık bir öksürük sesi geldi. Schnurrbart bitkin bir halde duruyordu kapıda. Gözgöze geldiklerinde, "Demek öyle," dedi.

—"Ne öyle?" diye sordu Steiner.

—"Krimskaya işi."

—"Artık kadınların bizden önce şehre varmamalarını sağlamalıyız, ne pahasına olursa olsun. Öbürleri neredeler?"

—"Dışardalar. Senin işin bitsin diye bekliyordum. Getireyim mi?"

Steiner başını salladı. "Evet, gözcüleri de unutma. Bizimkiler döndüler mi?"

—"Hepsi buradalar," dedi Schnurrbart.

Steiner, Maag'a döndü. "Sen ve Zoll burada kalacaksınız. Kadınlardan biri ses çıkaracak olursa hemen vurursunuz."

—"Ya adam?" diye sordu Schnurrbart. "Yani onu da... hemen..."

—"Genç mi?"

—"Yok canım, öbürleri gibi ihtiyar o da."

—"Şimdilik buraya getirin," dedi Steiner. "Hepsinin birden icabına bakarız." Kruger, gözlerini duvara dikmişti. "Ben de adam öldürmeye can

atıyorum sanma," dedi Steiner. "Sizin budalaca şakalarınızı dinlemekten bile zor bir iş bu, artık var sen düşün."

Dışarı çıktılar; tutsaklar, Zoll ile Anselm'in buyruğuna uyarak duvara dizilmişlerdi. Steiner en alt basamakta duraladı.

Sıranın sol ucunda araba sürücüsü duruyordu, sırtı kamburlaşmış, başı görünmez olmuştu. Kurnaz bakışları vardı, çirkin çiçek bozuğu yüzünde Asyalı olduğunu belirten çizgiler hemen göze çarpıyordu. Tıknazdı, yaşına göre çok güçlü olduğu her halinden belliydi. Steiner'in kendisine baktığını görünce, ileri doğru bir adım attı, elini yalvarırcasına havaya kaldırdı, "Yüzbaşım..." dedi. Steiner, tüfeğini onun göğsüne doğrultmuştu. Adamlar geri çekildiler korkuyla, kadınlar çığlıklar atıp duvara yapıştılar.

—"İçeri girsinler," dedi Steiner. "Gözcüler nerede?" Schnurrbart köprüyü gösterdi." Ormanın kenarındalar."

—"Kimler?"

—"Dietz ile Pasternack."

Steiner, basamaklardan uzaklaştı; Zoll ile Anselm'in tutsakları içeri sokuşlarını izledi. Adamların hepsi iri iri Rus somunları yakalamış, iştahla çiğneyip duruyorlardı. Yirmi dört saatten beri yemek yemediğini düşündü. Mutfağın açık penceresinden Dorn'un başı göründü bir süre. Steiner, kızgınlığına karşın, ister istemez güldü. Dorn'un marifeti, diye geçirdi içinden; Schnurrbart daha iyi birini seçebilirdi mutfak nöbeti için. Kern'i söz gelimi. Ansızın Kern'in hâlâ ortalıkta olmadığı geldi aklına. Bir gelsin, neler söyleyecekti o budalaya. Kern ormana dalmış gitmişti, korkudan mutlaka. Tüfeğini omuzuna asarak arabalara doğru yürüdü. Steiner.

Yolda, atlar konusunda hiç bir şey sormadığı geldi aklına. Durdu, Kruger'e seslendi. Karşılık gelmedi. Hemen geri döndü. Doğu Prusyalı, öbür adamların arasında durmuş, elini kolunu sallıyor, tatlı tatlı konuşuyordu. Hep ukalâlık ederler zaten, diye düşündü Steiner gittikçe kabaran bir öfkeyle.

Yaklaştı Kruger'e, "Burada durup söylev çekmenin ne yararı var? Bunca önemli iş beklerken..." Kruger ona isyancı bir bakış fırlattı. "Kahrolası atlardan çok daha önemli bir konu üstüne konuşuyorduk biz."

Bir an Steiner'in içinden Kruger'in suratına bir yumruk patlatmak geldi. Ama kendini tuttu. Gergindi sesi. "Burada yalnız benim ağzımdan çıkanlar önemlidir."

—"Burnun büyük de ondan," dedi Kruger.

—"Sizin gibi salak olacağıma burnum büyük olsun daha iyi," dedi

Steiner. "Hadi toparlanın bakalım. Atlar da on dakikaya kadar buraya gelsin."

Kruger ile Anselm içeri, ihtiyar Rusu getirmeye koştular. Steiner, "Hadi yürü," dedi Schnurrbart'a. Birlikte evin çevresinde dolaştılar, arabaların birinde duran Hollerbachla karşılaştılar.

Onların geldiğini duyunca, yüksek sesle, "Neredeseniz yahu?" diye haykırdı Hollerbach. "Burada tek başına yosun mu tutacağız yani?"

Steiner arabaya doğru yürüdü, içeri baktı. Donanım kutularının altında iki ağır havan topu duruyordu; topların sapını inceledi. "Müthiş," dedi Schnurrbart.

Hollerbach, arabanın arkasındaki muşambayı kaldırmış, bir tüfek çıkartmıştı altından. Steiner'e uzattı tüfeği.

—"Yepyeni gözüküyor," dedi Schnurrbart.

—"Başkaları da var mı?" diye sordu Steiner.

—"Bakalım." Hollerbach muşambayı sıyırdı. "Arabanın yarısı dolu. Ne yapıyoruz bunları?"

Steiner elindeki tüfeği evirip çevirdi. Karar vermeye çalışıyordu besbelli. Sonunda, "Bakın;" dedi. "Bu silâhları yanımıza alacağız. Herkes taşıyabildiği kadar mermi de alacak. Geri kalanları dereye atarız. Galiba tek çıkar yol, arabaları köprüye sürüp suya itmek."

—"Doğru," dedi Schnurrbart esneyerek. Kollarını arabanın kenarına dayamıştı, gün ışığında gözlerini kırpıştırıyordu. "Peki bizim tüfekler ne olacak?" diye sordu. "Onları da sürükleyecek değiliz ya..."

—"Tabiî. Onları da atarız suya, olur biter."

—"Bilmem ki," dedi Hollerbach kaşlarını çatarak. "Gerçi onların tüfekleri bizimkilerden kat kat üstün, kabul. Yalnız ya bir mesele çıkarsa. Meyer asar valla hepimizi."

—"isterse assın," dedi Steiner, "aldırmıyorum artık. İçinde bulunduğumuz durum olağanüstü tedbirler almamızı gerektiriyor. O boktan tüfekleri korumak gibi bir duygu nereden ileri geliyor? Onları dolduruncaya kadar Rus tüfekleri nasılsa delik deşik eder bizi. Üstelik geriye üç donanım kutusu kaldı kala kala."

Schnurrbart başını eğmişti. "Bana kalırsa emir emirdir," dedi sırıtarak. "Ben de şu tüfeği suya atmak için fırsat kolluyordum yıllardır."

—"Tayın sorunu nasıl gidiyor?" diye sordu Steiner. "İyi bir şeyler buldunuz mu bari?"

—"Birkaç düzüne ekmekle birkaç kutu konserve," diye karşılık verdi

Hollerbach. "Nereden gönderilmiş, biliyor musun?" Yüzü ansızın ciddileşivermişti.

—"Nereden bileyim?" diyerek omuz silkti Schnurrbart. "Sibirya'dan yollamışlardır garanti."

—Hollerbach gülerek konserve kutusunu uzattı. "Made in U.S.A."

Schnurrbart tükürdü. "Scheisse. Şu Rusya'da neden çakıldık kaldık bilmem ki. Uluslararası anlaşmazlığı kaldırmak için her halde. Amma iş ha! Plütokratlar Komünistlere et yolluyor!"

—"Bizi tepelemek konusunda anlaşıyorlar ama," diye iç çekti Hollerbach. Arabanın kenarına oturdu, ayaklarını aşağı sallandırdı.

Steiner sinirli bir kahkaha attı. "Hiç üzülmeyin siz. Bu etlerin karşılığını yakında alırlar nasılsa, fazlasıyla hem." Hepsi düşünceye dalmışlardı. Sonunda Hollerbach başını salladı, bir bilge tavrıyla, "Hep Yahudilerin işi," diye mırıldandı.

Schnurrbart elleriyle kulaklarını tıkadı. "Kes artık," dedi, "boş mideyle hiç çekilmiyor bu lâflar."

—"Politikayı ancak aç karnına dinleyebiliyorum kendi adıma," dedi Steiner. Tüfeğini arabaya koydu. "Hadi çeneyi keselim de işe koyulalım."

—"Hadi." Hollerbach kollarını sıvayıp hazırlandı.

—"İlk iş ne?" dedi Schnurrbart.

—"Önce tüfeklerle donanım kutularını indirelim, sonra yemekleri. Geri kalan ne varsa, dereye atacağız." Boşaltmaya başladılar.

Dietz ile Pasternack, köprünün öte yanındaki ormanın kenarındaydılar, yere yatmışlardı. Kısık sesle konuşuyor, gözlerini yoldan ayırmıyorlardı. "Ben kararımda kesinim," diyordu Pasternack. "Bir eve döneyim, her işi oluruna bırakacağım."

İşleri oluruna bırakacakmış, diye düşündü Dietz. Artık nasıl becerebilirse... Dişlerinin arasına bir ot sıkıştırdı, dirseklerinin üstünde doğruldu. "O kadar kolay değil," dedi. "Bak..." Bir an durdu, neden kolay olmadığını nasıl anlatacağını tarttı. "Bak," dedi, "ben memleketteyken duvarcıydım. Liseye gitmek istedim ama olmadı, para yetmedi."

—"Ne okumak istiyordun?"

—"Tıp. Doktor olmak istiyordum. Kendimi bildim bileli düşkünümdür tıbba."

Pasternack düşüncelere dalmıştı. "Para yetmiyorduysa neden başka bir meslek seçmedin? Satıcılık falan gibi." Dietz'in ince, güçsüz gövdesini inceledi. "Duvarcılık güç gelir sana."

—"Evet," dedi Dietz iç çekerek. İşten eve dönüşte hep nasıl bitkin olduğunu hatırladı; arasıra kendini yatağa atar, yorgunluktan ağlardı. "Başka iş yoktu ki," dedi sonra, "ben okulu bitirdiğimde babam işsizdi. İş bulma kurumlarının kapılarını aşındırdım ama boşuna. Bir keresinde bir büroya girmeyi denedim ama istemediler. Okulda notlarım çok iyiydi oysa."

Pasternack sevecenlikle salladı başını. Dietz sevindi. "Gerçekten güç bir hayattı," diye sürdürdü. "Sanki benim işim yoktu bu dünyada. Sonra bir gün babam bir inşaat işi olduğunu duymuş; gittim, aldılar. Bir deneyecektim, daha iyi bir iş çıkana kadar; gelgelelim girdikten sonra çakıldım kaldım."

—"Hep öyle olur," dedi Pasternack. "Bana da öyle oldu Babam kaza geçirdikten sonra madende çalıştım, ta kur'aya kadar."

Bir sessizlik. Dietz dalgın dalgın yerde yürüyen ufacık bir böceği gözlüyordu. O geçip gittikten sonra, "Biliyor musun," dedi, "iş aklıma gelince memlekete neden dönmek istediğimi anlayamıyorum. Hele bizim ustabaşını bir görsen şu ordudaki serserilerden bin kat kötüdür. Hiç değilse arada bir kestirebilirsin burada, oysa orada bir cigara içimliği vaktin yoktur. Bir keresinde bir tuğla fırlatmıştı üstüme hiç unutmam, tam sırtımın ortasına. Ölebilirdim belki." Olayı hatırlayınca, utançtan ve hırstan gözleri yaşlarla dolmuştu. Yutkundu hızlı hızlı.

—"Her yerde var böyle eşoğlu eşekler," dedi Pasternack. "Canımızı çıkarıyorlar bizim." Başını sallayıp iç çekti. "Alçaklar."

Dietz hüzünlü hüzünlü gülümsedi. "Ondan aldırmıyorum ya işte. Memlekette anamızı belliyorlardı, burada da aynı.

Hangisi daha beter bilmem." Kuru bir dal kopardı, kırdı. "Neresinden bakarsan bak, boğazımıza kadar gömülmüşüz." Pasternack mutsuz bakışlarla boşluğu gözlüyordu. Sırtı güneşten ısınmıştı. Bu durgunluk, bu keskin ot kokusu. Öder kıyısında geçirdiği günleri aklına getiriyordu. Daha bıyıkları yeni yeni terlerken babasıyla yüzmeye giderlerdi oraya. Su kenarlarına gidince hep o günleri hatırlıyordu, hayatının en mutlu günleriydi.

Dalgın dalgın köprüye bakarken Kern ilişti gözüne; yavaş yavaş köprüye yaklaşıyor, dört yanı kolaçan ediyordu. Dietz de görmüştü onu, seslendi. Kern ansızın döndü. Sonra gevşedi, onlara doğru seğirtti.

—"Ne yapıyorsun burada?" diye sordu Dietz, şaşırmıştı.

Kern çenesini kaşıyor, bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu. Evlere doğru baktı tedirgin gözlerle. "Gitmek zorunda kaldım," dedi kesik kesik, "Allahın belâsı şu mide."

Öbür ikisi gülüştüler. Makineli tüfeğin arkasında Kern'le birlikte dururlarken onun ansızın koşup gittiğini görmüşlerdi.

—"Steiner seni arıyordu," dedi Pasternack. "Böyle aklına esince kaçamazsın ki!"

— "Kaçmak mı?" Kern öfkeli görünmeye çalışıyordu. "Ne kaçması? Gitmek zorundaydım dedim ya. Ayyy!" Yeniden sancılanıyormuş gibi yaparak karnını tuttu. "Hiç böyle bozulmamıştı barsaklarım. Ayakta duramıyorum. Ne oldu? Sizin burada ne işiniz var?"

—"Gözcülük ediyoruz," dedi Dietz.

—"Ruslar ne âlemde?"

—"Ruslar mı?" diyerek bir kahkaha attı Pasternack. "Kızları soruyorsun yani."

Kern dik dik bakıyordu. "Demek kızmışlar ha!"

—"Tabiî, evler tepeleme kız doluymuş. Havan taburundanmışlar."

Kern "sarardı. Çenesi titriyordu. Steiner öldürür beni, diye düşündü, amma sersemlik ettim. Ormana doğru koş muş, kendini yere atıp yüreğinin gümbürtüsünü dinlemişti. Ama dakikalar geçip de beklediği silâh seslerini duymayınca sinirlenmişti. Korkuyla görev duygusu arasında bocalamış, ne yapacağını şaşırmıştı. Sonunda güçlükle ayağa kalkmış, geri dönmüştü. O sırada çalılıklardan bir gürültü duymuş, korkusu büsbütün artmıştı; sesin bir hayvandan geldiğini anlayıncaya kadar bir ağacın arkasında gizlenmişti.

Pasternack ile Dietz gibi Steiner de bu özüre inanmayacaktı. İki adamın yüzünde sert bir bakış vardı, korkusundan şaşkına dönmüştü.

Pasternack esnedi. "Hadi git de bize yiyecek bir şeyler yollamalarını söyle. İçim kazınıyor."

Kern duraladı.

—"Vurmazlar seni, merak etme," diyerek güven verdi Dietz.

—"Steiner'i bilmez misin," dedi Kern yavaşça; eli, yüzündeki yanık izine gitti.

Dietz kahkahayı bastı. "Bir daha yapmaz."

Kern birkaç saniye karar veremedi. Doğruldu. "Peki," dedi, "sonra görüşürüz."

Köprüyü geçerken öbürleriyle karşılaştı. Arabalardan birini itiyorlardı, işlerine öylesine dalmışlardı ki onu görmediler bile. Schnurrbart oktan çekiyor, Hollerbach'la Steiner ise sırtlarını arabaya vermiş, geri geri yürüyor, adım adım köprüye doğru ilerliyorlardı.

Schnurrbart baktı. Kern yalvarırcasına parmağını dudaklarına götürdü,

hızla yaklaştı onlara. Yandan omuz verdi; itmeye başladı. Kısa bir süre sonra köprüye varmışlardı. Arabayı yarım metrelik bir eşikten aşırtmak zorunda oldukları için durdular, soluk aldılar.

Steiner, içinden küfür ederek alnındaki terleri sildi. Ansızın Kern'i gördü. Hollerbach da görmüştü, "Hay Allah, nerelerdeydin yahu?" diye haykırdı. Sessizce birbirlerine baktılar.

—"Neredeydin?" diye sordu Steiner yavaşça.

Kern kıpırdandı ama karşılık vermedi. Steiner soruyu yineleyince kekeledi, "Ormanda, şey barsaklarım, çorba dokundu herhalde."

—"Yaa," dedi Steiner.

Kern, üstünden bir roket geçiyormuşçasına başını eğdi. Schnurrbart, onun titremeye başladığını sezdi. Steiner'in kişiliğinin bu çözümlenmez etkisini oldum bittim kavrayamamıştı. Kern, Steiner'den daha uzun boylu olduğu, üstelik titrememeye vargücüyle çalıştığı halde, hakettiği dayağı korkuyla bekleyen bir öğrenciden farksızdı. Omuzları düşük, yüzü sapsarı; korkunun canlı bir simgesiydi sanki.

Schnurrbart ansızın öylesine bir tiksinti duydu ki, bulantı acılık olup ağzına yerleşti. Bu iğrenç sahneye bir son vermek gerekiyordu.

—"Üsteleme," dedi Steiner'e. "Kapının dışında beklerken hepimiz korkudan deli gibiydik. Kern cepheye nakledileli birkaç gün oldu, unutma. Böyle şeyler herkesin başına gelir." Biraz durdu, sonra saldırgan bir tavırla ekledi. "Senin de sinirlerin bozulmuştu, unutma."

Steiner yavaşça döndü. Schnurrbart, onun gözlerini görünce irkildi. Gelgelelim aşırı bir tepki göstermedi Steiner. Tek kelime söylemeden arabanın üstünde duran tüfeğini aldı, çantasının kayışına iki sıra fişek yerleştirdikten sonra köprüye doğru yürüdü. Ağaçların arasında yitti gitti. Adamlar korkuyla birbirlerini süzdüler.

—"Şimdi mahvolduk," diye mırıldandı Kern.

Hollerbach Schnurrbart'a, "O olaydan söz etmemeliydin!" dedi öfkeyle. "Huyunu bilmez değilsin."

Schnurrbart, hâlâ korku içinde, Steiner'in kaybolduğu noktaya bakıyordu. Yanlışlıkla kendi evini ateşe veren, sonra da tüten dumanların içinde yıkıntıyı gözleyen biri gibiydi. Hollerbach omuzunu sarsıncaya kadar ses çıkarmadan öylece durdu. "Koş peşinden," dedi Hollerbach,

"git getir onu."

—"Gelmez!" diye mırıldandı Schnurrbart. Kern'e döndü ansızın. "Hep senin yüzünden, sersem!" diye patladı.

Kern, onların öfkeli yüzlerine suçlu suçlu baktı, karşılık vermedi.

—"İşte Kruger de geliyor," dedi Hollerbach. Kruger, Anselm ve erkek Rus tutsak evlerden çıkmışlardı. İkişer çift midilli yürüyordu önlerinden.

Kruger gülerek el salladı. "Yakaladık midillileri!" dedi sevinçle. "Artık atçılık oynayabiliriz." Yüzlerinin asıklığını fark edince Anselm'e döndü. "Şu midillilerle şu herifi eve sokup bağla bir yere." Sonra adamların yanına seğirtti. "Ne var?" diye sordu. "Ne oldu?"

—"Daha ne olsun?" dedi Hollerbach güçlükle. "Steiner gitti."

—"Gitti ne demek?" diye sordu Kruger; yüreği hızlı hızlı çarpmaya başlamıştı.

—"Sor da anlatsın sana," dedi Hollerbach, sulara bakıp kara kara düşünen Schnurrbart'ı göstererek.

Kruger sinirlenmişti. "Ne oldu yahu? Anlatsana."

—"Allah kahretsin," diye homurdandı Schnurrbart. "İnsan her ağzından çıkanı tartıya vuracak değil ya." Kruger'e olanı biteni anlattı.

Kern'e döndü Kruger. "Seni kahrolası alçak seni!" diye bağırdı. "Ben göstereceğim sana ama dur..."

—"Kesin," diye bağırdı Hollerbach. "Ne yapacağımızı kararlaştırsak daha iyi olmaz mı?"

Tedirgin bir sessizlik. Neden sonra Schnurrbart konuştu: "Yapacağımız tek şey var: Steiner'in plânını uygulamak.

Önce arabaları dereye atacağız; sonra her birimiz bir Rus tüfeği alacak, çekip gideceğiz. Belki de ilerde bizi bekliyordur"

— "Sen de inanmıyorsun ya söylediğine," diye homurdandı Kruger. Öfkesini zaptedemiyordu. "Sen de dilini tutsaydın, olmazdı!"

Schnurrbart öfkeyle cevap vermek üzereydi. Gelgelelim Kruger'in haklı olduğunu biliyordu, birliği bu duruma düşürdüğü için suçluyordu kendini, üstelik bu suçluluk duygusuna birliğin güvenliğinden sorumlu olmak gibi bir duygu da yüklenmişti. Tek kelime söylemeden arabaya koştu, donanım kutularını dereye atmaya koyuldu. Bir süre izlediler onu. Sonra Kruger bir küfür savurup çözdü palaskasını. "Orada ağzınız bir karış açık duracağınıza davranın," diyerek atladı arabanın üstüne. "Eninde sonunda cehennemi boylayacak değil miyiz." Eğildi, ağır bir sandığı kucakladı. Öbürleri de sıvandılar, çılgınlar gibi çalışmaya başladılar.

Köprüyü geçtikten sonra Steiner, gözcülerle karşılaştı. Adını çağırdıklarını duyunca ister istemez bu güneşli Nisan sabahına döndü düşünceleri. Durdu, kendisine doğru yavaşça yaklaşan Dietz'e baktı. "Bir

şey mi var?. dedi Dietz: dostça, küçücük bir oğlan gülümsemesiyle baktı yüzüne "Yiyecek bir şey yollasaydın bize. Çok acıktık."

Steiner kararsızdı. Öfkesi geçmişti, pek emin değildi kendinden. Karşısındaki güleç yüze tedirgin gözlerle baktı. "Çok geçmeden yollarlar," dedi sertçe. "Schnurrbart ya yiyecek bir şey yollar, ya da yeni gözcü gönderir sizin yerinize."

—"Neden Schnurrbart?" diye söze karıştı Pasternack. "Sen geri dönmüyor musun?"

Steiner'in karşılık vermediğini görünce meraklanmışlardı. Dietz tüfeğinin kayısıyla oynuyordu. "Bir şey mi oldu yoksa?" dedi.

Steiner başını salladı. Birlikten ayrıldığını söylemek çok güç geliyordu. "Ben bir dolaşacağım," dedi. "Aman tetikte durun."

Kuşku içindeydiler. "Kern'i gördünüz mü?" diye sordu Pasternack.

Steiner, evet dedi başıyla. Kısa bir sessizlik oldu. Sonra Dietz çekinerek sordu: "Yine vurdun mu ona?"

Steiner sırıttı. "Neden vuracakmışım?"

—"iyi, iyi," Dietz hoşnut, içini çekti. "Ben de onu düşünüyordum Kern kötü bir insan değil biliyorsun; cepheye alışamadı daha."

—"Kabul," dedi Steiner. "Yalnız hiç alışamayacakmış gibi geliyor bana. Ancak bir kadının üstüne bindiğinde kendini erkek sanan tiplerden o." Dietz'in kızardığını görünce güldü, sırtına bir yumruk indirdi. "Sen uslu çocuksun değil mi?" dedi.

—"Canımızı kurtarabilecek miyiz buradan dersin?" diye sordu Pasternack.

—"İnşallah."

—"Ama Ruslar Krimskaya'daymışlar."

Steiner, yere indirdi bakışlarını. Tedirgin olmuştu bu konuşmadan, bir an önce kesmek istiyordu. "Şehrin çevresinden dolanacağız, o kadar. Daha kötü durumlar atlatmıştık biliyorsun."

—"Tabiî." dedi Dietz canla başla. "Sen ne yapar eder bizi bu belâdan kurtarırsın."

Sesi öyle güven doluydu ki Steiner ne yapacağını şaşırmıştı. Sonra ansızın döndü, ağaçların arasından geçip yola oradan da ormana doğru yürüdü.

Dietz, hayranlıkla izliyordu onu. "Becerecek," dedi güvenle. "Mutlaka kurtaracak bizi buradan."

—"Elbette," diye onayladı Pasternack. Sonra yerlerine döndüler.

Steiner köprüden uzaklaştıkça, adımları yavaşlıyordu. Dietz'in söylediklerini unutamıyordu. Gövdesinin çevresine dolanan, onu habire köprüye doğru çeken esnek bir kayış gibiydiler bu sözler. Her adım atışta ip gerginleşiyordu; beline kadar suya gömülmüş, akıntıya karşı çabalamaya çalışan birinin bacakları gibi yorgundu bacakları. Sonunda durdu, ardına bir göz attı. Çıt çıkmıyordu. Yol, kıvrıla büküle geçiyordu ormandan, iki yanında çalılık vardı. Tepedeki sık yapraklardan gün ışığı sızıyordu. Durmadan yutkunuyordu Steiner. Bütün bedenini kaplayan, fiziksel duygularını bile gerçek dışına iten bir boşluk vardı içinde. Bitkin, bir ağacın altına çöktü, tüfeğini bacaklarının arasına sıkıştırdı. Keşke Dietz ile Pasternack'ı da alsaydı yanına. Sonra çarçabuk başını salladı. Vicdanınla pazarlığa girişemezdin. Bir süre Dietz'i düşündü. Sık sık bu çocuğa ne gibi duygular beslediğini anlamaya çalışmış ama bir şey çıkaramamıştı. Yiğit bir bebekten başka neydi ki Dietz? Sadık bir yüreği, sadık bir köpeğinkini andıran gözleri vardı. Ama ne kadar çabalarsan çabala başka erdem bulamazdın onda. Yine de Steiner, Schnurrbart'tan da, hepsinden fazla Dietz'i özleyeceğini düşündü. Tuhaf. Belki oydu; yani belki delikanlı, şimdiye kadar gizli kalmış bir sapıklığını çıkarıyordu ortaya.

Düşündükçe sıkıldı. Gözlerini kapadı, bir daha düşündü. Başka olasılıklar aklına gelince içi bulandı. Olamazdı. O konuda neler düşündüğünü çok iyi bilirdi; iğreniyordu.

Düşünmek bile saçma.

Cebinden bir cigara çıkardı, yaktı. Kısık gözlerle yola bakarken Dietz'le ilişkisini yeniden gözden geçirdi. Kaç kere, öbürlerinin fark etmeyecekleri şekilde kayırmıştı oğlanı. Fark etmemişler miydi gerçekten? Schnurrbart arasıra bir-iki lâf değdirmişti. Ama raslantı da olabilir. Hem Schnurrbart'ın dediğine kim aldırır?

Ansızın bastıran bir öfke nöbetiyle Steiner, yarı içilmiş cigarasını yere attı. Köprüdeki olay (bir an unutmuştu sahi), o konuşma geldi aklına. Başkası olsa neyse ama Schnurrbart söylemişti o sözleri. Pasternack ve Dietz ile birlikteyken, gururunun kırılışını önemsememeye başlamıştı ama bu demek değildi ki Schnurrbart'ı bağışlayacak.

Schnurrbart, onu bir köşeye çekip söyleseydi bunları, kolaydı. Ne var ki herkesin gözü önünde aşağılanmayı kaldıramıyordu. Düşündükçe, birliği kendi yazgısıyla başbaşa bırakmaya kesin karar veriyordu.

Birkaç dakika daha oyalandı, kara kara düşünüyordu Sonunda başını sallayıp saatine baktı. Dokuz buçuktu; yitirilecek zaman kalmamıştı. Birlik

neredeyse yola koyulurdu. Kalkarken Dietz'i düşündü yine, bir açıklama yapamayışına sinirlendi. Düpedüz salaksın sen, dedi kendi kendine; bu gidişle, pörsük memelerinin arasına bir bebek sıkıştırıp yatan ihtiyar kızlara döneceksin. Hoşuna gitti bu benzetme; sessiz bir kahkaha attı. Sonra ayağa fırladı. Tüfeğine uzanacağı sırada kocaman bir gölgenin kıpırdadığını gördü. Zoll dışında bütün adamlar mutfakta oturuyorlardı. Zaman kazanmak için köprüdeki gözcüleri de çağırtmıştı Schnurrbart; yola çıkmadan önce hep birlikte yemek yiyorlardı. Arabalar derenin dibini boylamıştı; hepsinin elinde Rus yapısı tüfekler vardı. Dorn'un yaptığı çayı içiyor, Amerikan malı konserve kutularındaki etleri silip süpürüyorlardı. Rus ekmekleri nemli ve ağırdı, yine de iştahla yiyorlardı. Yalnız Schnurrbart iştahsız gibiydi. Dietz ve Pasternack'la konuştuğunu duyuncaya kadar Steiner'in geri döneceğini ummuştu. Ama artık hiç umudu kalmamıştı. Steiner ayrılmıştı birlikten. Atılacak adımları kararlaştırmak kendisine düşüyordu bundan böyle.

Bir süre Kruger'in asık yüzüne baktı. Derken tutsakları gözleyen Zoll geldi aklına. "Çabuk ol," dedi Maag'a, "git nöbeti devral da Zoll da bir şeyler yesin. Birazdan gidiyoruz." Maag ağzına kocaman bir rosto dilimi atarken başını salladı. Schnurrbart'ın midesi bulanmıştı. Yine Kruger'e döndü; gözgöze geldiler. Kruger'in yüzünde sıkıntı okunuyordu. Aynı şeyi düşündüklerini anladı. Ne yapacaklardı tutsakları?

Steiner gittiğine göre sorumluluk tek kişiye yüklenemezdi. Kruger karşı koyarsa tek başına kurşuna dizemezdi kadınları. Adamların yüzlerini inceledi tek tek. Dorn, Dietz, Pasternack ve Hollerbach da kazan kaldırırlardı kuşkusuz. Kern ile Anselm'in nasıl bir tavır takınacaklarını kestiremiyordu. Zoll ile Maag'sa gözlerini kırpmadan vururlardı, emindi. Ne olursa olsun kadınların kurşuna dizilmesinde diretirse birliğin önderi olarak iyice sarsılırdı durumu. Zaten kendine kalsa, bir an bile düşünmezdi bu cezayı uygulamayı.

— "Ne düşünüyorsun?" diye sordu Kruger. Schnurrbart duraladı. Kapıya bir göz attıktan sonra, "Kadınları ne yapacağız?" diye sordu.

Adamlar yemeği bırakıp ona baktılar. Bu sorunun kaçınılmaz olduğunu biliyorlardı, yine de irkildiler. Birbirlerinden kaçırdılar gözlerini.

İlk konuşan Dorn'du. Çatalını masaya bıraktı, gözlüğünü çıkardı, camlarını silerken sordu: "Sence ne yapalım?" Schnurrbart karşılık vermedi.

Dorn öbürlerine döndü. "Onları vursak da vurmasak da durumumuz değişmez bence. Şiddetle karşıyım." Böylesine kararlı oluşu, karşı çıkmaya itti Schnurrbart'ı. "Demek şiddetle karşısın," dedi öfkeyle. "Lütfen sorabilir

miyim bu şiddet neden ileri geliyor?"

Dorn serinkanlıydı. "Sorabilirsin tabiî. Çünkü biz askeriz, katil değiliz. Üstelik şu anda çok daha önemli bir sorunla karşı karşıyayız. İçinizde taburun nerede mevzilenmiş olduğunu bilen var mı?"

Hiç kimse karşılık vermedi. Schnurrbart omuz silkti. "Haritadan anlarız," dedi dargın dargın.

—"Doğru." Dorn gülümsedi. Sonra beklenmedik bir sertlikle, "İyi ama," dedi, "harita kimde?"

Schnurrbart'ın yüreğine bir bıçak saplanmıştı sanki. Başını çevirdiğinde, Kruger'in ürkmüş yüzüyle karşılaştı, Hollerbach havaya fırladı: "Steiner! Harita onda." Adamlar şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar.

Yalnız Dorn sakindi; bunca sakin olduğuna şaşıyordu. Duyguların, ruhu geçici bir şekilde zehirlediklerini, bu yüzden de yaşamayı bozmalarına kesinlikle engel olmak gerektiğini çok önceden anlamış biri gibiydi. Yanına yığılıp kalan Pasternack'a sordu. "Steiner sizinle konuşurken haritanın sözünü etti miydi?"

Pasternack usulca, "Hayır," dedi.

—"öyleyse çıkar yol kalmıyor," dedi Dorn serinkanlı. Kruger'in bastırılmış öfkesi birden açığa çıkıverdi.

Yumruğunu vargücüyle masaya indirerek kükredi. "Cehenneme kadar yolu var! Harita da cehenneme kadar! Ne yapayım haritayı ben? Benim haritam var! İşte!"

Durdu, Rus yapısı tüfeğini masanın üstüne indirdi. Kaplar yuvarlandı, sıcak çay yayıldı her yana.

Adamlar sıçrayıp korundular. Kern'in pantolonu sırılsıklam olmuştu, "Seni Rus melezi seni!" diye haykırdı.

Kruger döndü, bir an baktı, sonra anlaşılmaz bir şeyler söyleyerek onun üstüne atıldı. Öyle hızlı çarpmıştı ki Kern sırt üstü masaya uzandı.

Adamlar yerlerinden fırlayıp küfrü bastılar. "Kesin!" diye haykırdı Schnurrbart. Sesi duyulmadı bile.

Kern masanın üstünden kayıp yere düştü. Hemen fırladı ayağa, Kruger'in suratına üst üste birkaç yumruk patlattı. Güçleri eşitti. Kolları yeldeğirmenleri gibi çalışıyordu; yumruklarını havadan koparıp alıyorlardı sanki. Adamların çoğu, çevrelerine toplanmış kışkırtıyordu dövüşçüleri. Dietz titreyerek duvara yaslanmıştı. Her yumrukta gözlerini kapıyor, dudaklarını yalıyordu. Kruger bir Saldırıya daha geçip ikisi birden yerde yuvarlanmaya başlayınca sesini buldu Dietz, dövüşü öfkeyle izleyen

Schnurrbart'a dönerek bağırdı. "Durdurmak gerek bunları, dursunlar!"

Schnurrbart başını salladı.

Hollerbach'a bir göz attı çabucak. Dövüşen adamlara iki yandan yaklaştılar. Kern kalkmış, Kruger'in üstüne atmıştı kendini; kıllı elleriyle boğazına yapışmıştı. Hollerbach'la Schnurrbart, onları umutsuzca ayırmaya çalışıyor, gelgelelim bir türlü sıkıca kavrayamıyorlardı.

Schnurrbart, havada sallanan bacaklardan birini tutmaya yeltendi; Kern'in tekmesini yedi kasığına. Sendeledi, yere yıkıldı. Doğrulduğunda yüzü acıyla doluydu; tam o sırada bir tüfek patladı, maden parçaları yağdı üstlerine.

Schnurrbart arabaların boşaltılması işinde yardım etmek üzere Maag'ı yanına çağırınca, Zoll kadınlarla yalnız kalmıştı. Dışarda adamlar çalışırken o, sırtını kapıya vermiş, dikkatle kadınları gözlüyordu. Küçücük odada otuz kadar insan üstüste yığılıydı. Gözcünün işini kolaylaştırmak amacıyla Schnurrbart, tutsakları ardarda dizmiş, bacaklarını açıp ellerini ön sıradakilerin omuzlarına dayamalarını emretmişti. Birbirlerine yaslanınca daha bir rahatlamışlardı, öte uçta, başı kadınların birinin kucağında, yaralı kadın yatıyordu. Hâlâ kendinde değildi. Tutsaklar başlarına ne geleceğini bilmiyorlardı ama korkuları azalmıştı biraz.

Aralarında fısıldaşıyorlardı; Zoll kendisiyle alay ettiklerini sandı. Sık sık gülüşmeleri başka nasıl açıklanabilirdi ki... Kaç kere bağıra bağıra küfrederek yola getirmeye çalışmıştı onları, gelgelelim bir iki kere şaşkın şaşkın yüzüne bakmışlar, sonra yine fısıldaşmaya koyulmuşlardı. Sonunda vazgeçti.

Ön sırada, tam karşısında tek erkek tutsak oturuyordu; öbürlerinin aksine çok düşünceliydi. Zoll, onun durmadan yanındaki kadınla konuştuğunu fark etti. Ne konuşuyorlardı acaba? Zoll'ün içinden herifin kafasına tüfeğini indirmek geldi. Ama zaten birazdan öldürülmeyecek miydi? Bunu düşününce kızgınlığı geçti. Vakti varken iki çift lâf etsin zavallı.

Uzun bir süre bu hiç anlamadığı dile kulak verdi; neden Rusça öğrenmemişti sanki; sinirleniyordu, ingilizce ya da Fransızcadan kötü not aldığı zaman anasıyla babası nasıl kafasını şişirirlerdi. Ne yararını görmüştü bu azarların?

Öğrendiğinin yarısını hiç kullanamıyordun, öbür yarısını unutuyordun zaten.

Kadına baktı. Daha önce de gözüne çarpmıştı bu kadın. Taş çatlasa yirmisinden fazla değildi. Yüzü oldukça güzeldi; başını kaldırıp da gri

gözlerini gözlerine diktiğinde bir tuhaf oluyordu Zoll. Alımlı kız, diye düşündü. Ne yazık ki yalnız değildiler. Onun hırpani üniformanın içinde bile güzel görünen bedeninde gezdirdi gözlerini. İri memeleri, gömleğini geriyordu sıkı sıkı; Zoll o gömleğin düğmelerini nasıl çözeceğini düşledi. Boktan bir şey, diye düşündü; ellerinin altında bir sürü kadın olsun da iş tutamasınlar! Daha fazla düşünmemek için pencereden baktı. Adamlar arabaların yanında delice çalışıyorlardı. Donanım kutularını dereye attılar. Boş arabayı köprüye doğru sürdüler, tahtalar kırılana kadar korkuluklara bindirdiler birkaç kere; sonunda araba kenardan suya yuvarlandı. Su fışkırdı her yanından.

Hoşnutlukla gülümsedi Zoll. Ruslar gelsin de kullansın bu arabayı bakalım. Adamlar şimdi öbür arabaya gitmişlerdi; ilgiyle izledi. Maag alnındaki teri siliyordu. İyi ki kendisini çağırmamıştı Schnurrbart. Bir iş eksilmişti başından. İçinde Schnurrbart'a karşı bir sevgi uyandı. Şimdiye kadar üstlerinden hep tiksinmişti oysa. En iyisi bundan sonra Schnurrbart'la iyi geçinmeli, ne zararı var? Steiner gerçekten gittiyse, Schnurrbart birlik kumandanı olacaktı.

Ne güzel! Birkaç dakika önce Schnurrbart gelip de Steiner'in gittiğini söylediğinde, bir yük kalkmıştı üstünden, ilk gördüğü gün nefret etmişti Steiner'den. Belki de yalnız ondan korktuğu için.

Sabahki tartışmalarını hatırladı öfkeyle utanç karışımı bir duyguyla. Güneş ışınlarıyla oynadığı oyun gerçekten çocukçaydı, gülünçtü. Ama aslında Steiner'le aralarında süre gelen sürtüşme buna yol açmıştı. Sinirlerin bir kere bozuldu mu tamam. Alçak herif de payına düşeni yapmıştı. Düşüncelere dalmış, tutsakları bütün bütün unutmuştu Ansızın ardında bir inilti duydu. Döndü, kuşkuyla inceledi hepsini. Yine deminki sessizliklerine bürünmüşlerdi. Yalnız uçtaki köşede, yaralı kadının hafifçe inildediği yerde duranlardan birkaçı başlarını çevirmişlerdi.

— "Susun!" diye bağırdı Zoll. Odanın bir yerinde gülüşmeler oldu.

Zoll dudağını ısırdı. Pis orospular, diye düşündü. Bunları... Parmağıyla tetiği kavradı. Karşısındaki yüzleri öfkeyle gözden geçirdi.

Birdenbire kalakaldı. Tam karşısında oturan kadın -adamın konuştuğu- kıpırdanmaya başlamıştı. Başını önüne eğmiş, gömleğiyle oynuyordu. Üst iki düğmeyi açmıştı; göğüslerinin ara çizgisi görünüyordu. Zoll yutkundu, adama baktı; gözleri kapalıydı adamın, kestiriyordu. Öbür kadınlar fısıldaşmayı kesmişlerdi. Ya uyuyor ya da başları önlerine düşmüş yere bakıyorlardı. Oda öylesine sessizdi ki dışarda Schnurrbart'ın adamlara

verdiği emirler açık açık duyuluyordu. Zoll, midesinde bir gariplik hissetti. Tüfeği yokladı, emniyet kanadı kapalıydı.

Başını yeniden kaldırdığında, Rus kadınla gözgöze geldi: Kadın gözlerini dikmişti yüzüne, gömleğinin bir düğmesini daha açıyordu. Zoll şaşkın bakarken, gözünü kırptı, yavaşça gülümsedi. Zoll soluğunu tuttu. Bu işin içinde bir iş olabileceği şöyle bir geldi aklına, ama erkeklik gururu baskın çıktı; Dudaklarını yaladı, kayıtsızca bakmaya çalıştı kadına: İnce kirli parmaklarıyla son düğmeyi çözmek üzereydi.

Zoll pencereden dışarı baktı. Adamlar, son arabaları köprünün kenarından itiyorlardı Birkaç saniye dereyi gözlediler sonra eve doğru yürümeye başladılar. Kabarlı çizmeler basamakları çıktı, sofaya doğru yürüdü. Kapı açıldı birdenbire,

Schnurrbart başını uzattı. "Her şey yolunda mı?" Zoll başını salladı. Gözucuyla Rus kadının göğsünü örttüğünü, başını yere eğdiğini gördü.

—"Birkaç dakika sonra nöbeti devredeceksin," dedi Schnurrbart. "Maag yeryemez gelir, sen de yersin."

Gözleriyle tutsakları taradı. "Uyuyorlar mı?"

—"Galiba," diye kestirip attı Zoll. Schnurrbart'ın gelmesine müthiş öfkelenmişti, bir an önce çekip gitseydi bari.

Gelgelelim Schnurrbart oyalanıyordu. Kadınların hali kuşkulandırıcıydı. Uyumaları tuhaf, diye düşünerek odanın ortasına kadar yürüdü.

—"Derdin ne senin?" diye terslendi Zoll. "Her şey yolunda dedik."

—"Kadınlara oturmalarını emretmiştim; yatmayacaklardı." Zoll, verdiği kararı tutamayacağını anlamıştı. Schnurrbart da Steiner gibi belâ olacaksa, zamanında haddini bildirmek gerekirdi. "Ben senin derdini anlayamadım," dedi öfkeyle. "Bırak, öyle otursunlar istedikleri gibi. Bir şey yapmaya kalkışırlarsa canlarına okurum."

Kadınlar bağırışmayı duymuşlardı. Doğruldular, korkuyla gözlediler ikisini.

—"Şimdi oldu sanki!" diye bağırdı Zoll. "Yatarken hır çıkarma olanakları daha azdı." Döndü, bağırdı. "Yatın bakalım!"

Rus kadınlar boş gözlerle bakıyorlardı.

Zoll, birine doğru yürüdü, çizmesiyle omuzunu dürtüp geriye itti kadını. "Yatın diyorum!" diye bağırdı.

Öbürleri de anlamışlardı. Zoll onların usulca yere uzanışlarını keyifle gözledi. "Böyle daha kolay değil mi gözcülük etmek?" diye sordu Schnurrbarta.

Schnurrbart tedirgindi. Omuz silkti. "İyi ama yüzlerini göremiyorsun."

Zoll sırıttı. "Yüzlerini görüp de ne yapayım? Kıçları daha çekici."

—"Hergele sen de," diyerek çıktı Schnurrbart.

Zoll, kapıyı bir tekmede iterek Rus kadına döndü. Gözlerini açmış, ona bakıyordu. Bacaklarını aralamış, dizlerini hafifçe yukarı kaldırmıştı; onu yüreklendirmeye çalışıyordu.

Kıpırdamadığını görünce, gömleğini iyice açtı, iç çamaşırının altından memesini tutup yukarı doğru kaldırdı. Soluğu kesilerek bembeyaz etin kenardan taşmasını gözledi Zoll.

Alt dudağını ısırdı, bütün bedeni yay gibi gerilmişti. Yine de yerinden kıpırdayamıyordu. Gözleri, dimdik yukarı kalkan, gergin, koyu kahverengi meme uçlarındaydı. Kadın eliyle yanına çağırınca, kendini tutamayacağını anladı.

Öbür tutsaklara baktı çarçabuk; adamın üstünde bir süre durdu bakışları. O da öbürleri gibi gözleri kapalı duruyordu ama Zoll kuşkulandı yine de. Saçma, diye düşündü. Kaç atımlık barutu var ihtiyar keçinin? Gözlerini kadının çıplak memesine çevirdi, neler olabileceğini düşündü. Bir şey olmazdı kendini bıraksa. Adamlardan biri içeri girmezse tabiî. Acele etmesi gerekiyordu. Burada mı ama?

Silkindi. Otuz kadına gösteri yapmak hiç de hoşuna gitmiyordu. Üstelik kayıtsız görünen bu uykulu adama da güvenemiyordu. Belki de kadının üstüne çıkmasını bekliyordu herif. Bunu akıl edince biraz duruldu. Bu Rusların hiç birine güvenilemezdi, evet. Karar veremeden tutsakları bir daha gözden geçirdi Davranışlarında kuşku uyandıracak hiç bir şey yoktu.

Sonra bu açılıp saçılan kadının, biraz önce uyuklayan herifle ateşli bir konuşmaya dalmış olduğunu hatırladı. Kötü kötü baktı kadına. Kadın içinden geçenleri okumuştu sanki, usulca ona doğru sürünmeye başladı. Öyle baştan çıkarıcıydı ki Zoll'ün kuşkuları bir anda dağıldı. Nereye götürebilir onu? Sonunda bir çözüm yolu buldu. Başıyla çağırdı kadını "Gel," diye fısıldadı yavaşça, "idi syuda."

Kadının yüzündeki kışkırtıcı gülümseme silindi. Artık korku okunuyordu gözlerinden.

Gülümsedi Zoll, "Demek utangaçlık numarası yapacaksın," dedi. "Bize sökmez bunlar anladın mı?" Eğildi, sıkı sıkı yapıştı omuzuna, ayağa kaldırdı. "Bana sökmez," diye homurdandı.

Hâlâ gözleri kapalı uyuklayan adama bir göz attı. Adamın yüzü sapsarıydı nedense. Zoll ansızın kapıya koştu, kadını bileğinden tutup

sürükledi. Deliler gibi çevresine bakındı. Karşıki odadan adamların sesleri geliyordu. Birkaç saniye dinledi; gözlerini kısmış, kadının bileğine sıkı sıkı yapışmıştı.

Bir yakalarlarsa mahvoldum, diye düşündü.

Kadına döndü; boştaki eliyle gömleğini iliklemeye çalışıyordu. "Ne olursa olsun," diye mırıldandı memesini avuçlayarak. Ona dokununca heyecanı büsbütün artmıştı. Tüfeğini doğrulttu, konuşmadan dış kapıyı gösterdi. Kadın öylece duruyordu; ağzı seyiriyordu boyuna. "Yürü," diyerek onu kapıya iteledi Zoll.

Basamaklarda kadın kaçmaya kalkıştı. Zoll, buna hazırlıklıydı iyice sıktı bileğini. "Gel," dedi soluk soluğa; öbür eve doğru koştular. Kadını iteleyerek çıkardı merdivenden, sofaya itti. Bu ev de öbürlerine benziyordu: bir yanda mutfak, öbür yanda odalar. İki kapı da açıktı. Kadını sofanın sağındaki odaya sürükledi. Yerde tutsakların battaniyeleriyle birtakım ıvır zıvır duruyordu.

O tüfeğini bir yere dayamaya çalışırken kadın elinden kurtuldu, kapıya doğru koştu. İki adımda yetişti Zoll. Beline yapıştığı gibi geriye çekti onu, yere yıktı, sonra heyecandan soluk soluğa üstüne atıldı.

Kadın kendini savunmaya çalışıyordu; küçücük yumrukları Zoll'ün suratına iniyordu ardarda, sonra bağırmaya başladı. Tutku gözlerini kör etmemiş olsaydı, bu direncin anlamını kavramaya çalışırdı Zoll. Ama düşünmedi bile. Onu çırılçıplak soydu, sonra yüzünü bir battaniyeyle örterek sesini kesti. Kadın hayvan gibi inildiyordu altında. Vlâdimir Ignatiev köprüye doğru koşarken çığlıkları duydu, yüreği daraldı. Zavallı Ninotchka, diye düşündü; gözlerinden yaslar akıyordu, zavallı küçük Ninotchka! Alman askerinin kızı boş odaya sürüklediğini pencereden görmüş, sonra fırlamıştı. Her an tüfeklerin patlayacağını, ardından haykıracaklarını beklemişti ama çıt çıkmamıştı. Artık köprüye varmıştı; orman, yeşil ellerini ona doğru uzatıyordu. "Daha hızlı koş Vlâdimir Ignatiev," diyordu orman. Yüksek ağaçların sığınağındaydı şimdi. Soluk soluğa kalmıştı; köklere takılıyor, sık çalılıkta elleriyle ayaklarıyla yol açmaya çalışıyordu, sonra yola vardı. Bir an durup soluk aldı, sonra yine koşmaya başladı. Yolun köşesini dönerken ansızın duraladı, korkuyla baktı; önüne cehennem uzanıyordu sanki. Yüreği çılgın gibi atıyordu, kısılan soluğu ciğerlerinin içini dağlayıp geçen kaynar sudan farksızdı.

On adım ilerisinde, sabah evin önünde konuşmaya çalıştığı Alman askeri duruyordu. Sırtını bir ağaca dayamış, düşünceye dalmıştı. Vladimir Ignatiev

kımıldamayı göze alamadı. Kollarını iki yanına bıraktı; kafası darmadağınıktı, düşünceleri sopanın bir vuruşuyla dört yana dağılan küçücük toplar gibiydi Ormanın dost yüzü değişmişti artık; ağaçlar ürkünç gözlerle onu izliyorlardı. "Tanrım!" diye mırıldandı Vladimir Ignatiev. Kalın ceketinin altında gövdesi sırılsıklamdı; alnından akan ter, gözbebeklerini yakıyordu.

Alman, yerinden oynamamıştı. Başını bir çevirse, bütün emekler boşa gitmiş olacaktı, kaçmasını sağlamak için kendini feda eden Ninotchka'nın çığlıkları da, hepsi. Yok yok boşa gitmemeliydi bunlar. Vladimir'in buruşuk bir kâğıt parçasını andıran yüzü gerildi. Yumruklarını sıktı.

Öldürmeliydi bu adamı, sonra tüfeğini alıp Krimskaya'ya doğru koşmalıydı. Hemen şimdi. Atılmaya hazırlanırken Alman birdenbire kalktı ayağa, eğilip tüfeğini alıyordu. İşte o anda Vladimir, düşen bir ağaç gibi kendini Almanın üstüne attı; birlikte yere indiler.

Hiç beklenmedik bir saldırıydı bu, ama Steiner tepki göstermekte gecikmedi. Düşerken hafifçe dönmeyi başardı, kendisine saldıranı tanıdı. Hemen iki büklüm oldu, uzandı, parmaklarını adamın gözlerine soktu. Boğazını sıkan parmaklar gevşedi o zaman, bir çığlık attı Rus. Steiner, bir sansar çevikliğiyle yan döndü, bir süre yerde yuvarlandıktan sonra ayağa fırladı. Adamın bir sıçrayışta çalılara daldığını görünce koştu; tam tüfeğini kapıyordu ki ayağı bir ağaç köküne takıldı yüzüstü kapaklandı. Gerçi çarçabuk toparlanmıştı ama yine de zamanında yetişemedi. Bütün mermiler bitene kadar rasgele ateş etti. Başını kaldırıp dinledi sonra, sessizliğin içinden kırılan dalların yankısı duyuluyordu. Bir an sonra sesler ormanın derinliklerine gömülmüştü; sessizlik, deniz gibi örttü üstünü.

Bir an kalakaldı Steiner, hâlâ kulağı havadaydı. Adamın ardından koşmanın bir işe yaramıyacağını çok iyi bildiğinden, buna yeltenmemişti bile. Bu sık ağaçlıklı ormanda adam yakalamak için bütün bir bölük gerekirdi. Üstünü başını silkelerken acıyla gülümsedi. Bir birliğe kumanda etmek, Schnurrbart gibi kuş beyinlilerin işi değildi ne olsa. Cezasını çeksin itoğlu it, temizlesin bakalım.

Döğüş sırasında düşen sırt çantasını almak için eğildiğinde ceketinin cebinden bir kâğıt parçası düştü. Dondu kaldı.

Harita, dedi kendi kendine, harita bende kalmış. Yavaşça kâğıda uzandı. Harita olmadan Schnurrbart asla bulamazdı yolu. Öfkeyle ormana baktı, yeni mevzilerin nerede olduğunu çoktan bildirmiş olması gerekirdi onlara; kendine bir küfür savurdu içinden; hiç değilse, kuzeyden girilebileceğini

söyleyebilirdi canım, Krimskaya'nın güneyi bataklıktı.

Düşündükçe canı sıkılıyordu, haritayı alıp gidemeyeceği ortadaydı Schnurrbart'a hiç değilse bir başarı şansı tanımak gerekirdi, öte yandan şimdi dönüp haritayı verse, adamlar bir daha kolay kolay bırakmazlardı onu. En çok da bakışlarından ürküyordu. Kruger ne diyecekti sözgelimi?

Hollerbach? Ya Dietz? Dorn'un bakışlarından neler okunacaktı? Ama ne olursa olsun haritayı vermesi şarttı. Gerisi birliğe dönüp de nelerle karşılaşacağına bağlıydı. Hemen harekete geçti. Tüfeğine yeni bir şarjör taktı, donanım kutusunu alıp hızla yürümeye başladı. Köprüye vardığında döndü, çevresini kolaçan etti. Gözcüleri göremeyince başını salladı, evlerin oraya baktı. Bomboş görünüyordu evler, garip bir sessizlik vardı. Tedirginliği arttı. Rus'un kaçmış olduğunu hâlâ bilmemeleri imkânsız! Köprüyü geçer geçmez gözüne atlar ilişti. Üçüncü eve bağlanmışlardı; başları önlerinde öylece duruyorlardı.

Steiner rahat bir soluk aldı. Atları almadan yola çıkamayacaklarına göre, içerdeydiler demek. Sessizlik ürkütücüydü ama içi oldukça rahatlamıştı. Usulca tutsakların bulunduğu eve doğru yürüdü.

İlk evin önünden geçerken garip bir inilti geldi kulağına. Çarçabuk döndü, pencereden içeri kuşkuyla baktı. Ses kesilmişti. Parmaklarının ucuna basarak merdiveni çıktı, sofaya gelince durdu, kulak kabarttı. Yine duyuldu inilti; bu kere biraz daha hafifti. İlgiden çok merakla kapıya yanaştı, yavaşça kapıyı açıp içeri baktı. Soluğu kesiliyordu az daha. Yine de ses etmedi. Yüzü kıpkırmızıydı. Demek böyle, diye düşündü, demek sessizliğin nedeni bu! Hemen öbür yapıya koştu basamakları üçer dörder çıktı, mutfak kapısını yavaşça araladı. Buda ne demek oluyordu? Hemen tüfeğini ateşledi. Adamlar yere yapışmışlardı; eşikte tüfeğiyle duran Steiner'e şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Kern ile Kruger birbirlerine kenetlenmiş masanın altında yatıyorlardı. Kern gevşemişti biraz, Kruger sendeleyerek ayağa kalktığında o tam bir kütük gibi kalakaldı olduğu yerde. Adamlar şaşkın şaşkın, bir hareketsiz kalan Kern'e, bir kapıya doğru yalpalayarak giden Kruger'e bakıyorlardı; Steiner'in önüne gelince doğrulmuş soluk soluğa durmuştu bir süre. İki adam bir şey söylemeden bakıştılar.

Ansızın gülümsedi Kruger. Burnunu kaşıdı, omuzunun üstünden Kern'e bir bakış fırlatarak, "Tamam, işi bitti!" dedi. Steiner habire gözlerini kırpıştırıyordu. Önceki şaşkınlığı yavaş yavaş müthiş bir kuşkuya dönüşmüştü. Gözlerine inanamıyormuşçasına kendisini süzen Schnurrbart'a döndü, sordu. "Tutsaklara kim gözcülük ediyor?"

Schnurrbart bir an duraladıktan sonra, "Zoll," dedi. Soluk alamıyordu bir türlü.

—"Demek Zoll," dedi Steiner. Birdenbire her şey günışığına çıkmıştı. Sofayı koşarak geçti, kapıyı açıp odaya baktı.

Kadınlar ayağa kalkmış, duvar boyunca dizilmişlerdi; yüzleri sapsarıydı. Steiner, gözlerini kısarak inceledi onları. Sonra arkasında biriken askerlere döndü. Yüzü korkunç bir hal almıştı

—"Tanrı aşkına ne oluyor söyle,." diye kekeledi Schnurrbart.

—"Şimdi öğrenirsiniz," dedi Steiner hınçla. "Sizin gibi salakları beş dakika yalnız bırakmaya gelmez. Hadi hazırlanın bakalım. Kimse yerinden kıpırdamasın!" Sonra onların soru sormalarına kalmadan koşarak uzaklaştı.

Dorn'un sesi titriyordu, "Nerede Zoll gerçekten?" diye sordu. Schnurrbart dudağını ısırdı ama karşılık vermedi.

Steiner kapıyı tekmeleyerek açtığında Zoll pantalonunu giyiyordu. Rus kadın yerdeydi; iniltisi duyuluyordu, çırılçıplaktı.

Eşikte duran Steiner'e hayretle baktı Zoll. Bir süre bakıştılar. Sonra Steiner yavaşça odaya girdi, yavaşça Zoll'ün yanına yaklaştı; yüzyüze geldiler. Rus kadının iniltisi kesilmişti.

Steiner, Zoll'ün gözlerindeki korkuyu görünce için için sevindi. Onu o anda vursa, ne olurdu acaba? Düşmanın tam ortasında çaresiz kalan bir birlik kumandanının yetkileri, bir savaş gemisi kaptanından ya da divan başkanından pek mi farklıydı ki? O kadarını bilmiyordu; bildiği tek şey, artık Zoll'e katlanamadığıydı. Başka bir çözüm yolu kalıyordu geriye. Çevresine bakındı; pencerenin yanıbaşında duran tek kapılı kocaman dolaba ilişti gözü. Odanın hemen hemen bütün sol köşesini kaplıyordu elbise dolabı. Sapasağlamdı ama kilidi yoktu, tahta bir mandalla kapatılıyordu.

—"Aç şu kapıyı," dedi Steiner Zoll'e. Zoll yerinden oynamadı. Pantalonunu çekmeye çalışıyordu; son birkaç dakikada içinden geçenler yüzünden kolaylıkla okunabiliyordu.

Steiner'in buyruğu korkusunu büsbütün arttırmıştı. Gözüyle tüfeğini arandı. Ne yazık ki erişemeyeceği kadar uzakta, odanın öbür uçundaydı tüfek.

Gözgöze geldiler. Steiner yüzünü buruşturdu. "Ben senin yerinde olsaydım, denemezdim," dedi soğuk bir sesle. "Nasılsa uzakta. Hadi aç şu dolabı."

—"Neden?" diye sordu Zoll. Sert olmaya çalışıyordu. Steiner, tüfeğiyle göğsünü dürttü. "Çok soru soruyorsun," dedi yavaşça.

Zoll, onun acımasız gözlerine baktı. Biliyordu, kıpırdayacak olsa, Steiner gözünü kırpmadan ateş edecekti. Yine de son bir çaba gösterdi. "Neden açacağımı söylemezsen, açmam." Steiner öfkeden köpürüyordu. Tetiği çekmemek için olanca gücünü harcadığı belliydi. "Hadi," dedi kısık bir sesle. "Hadi çabuk ol."

Zoll, iyiden iyiye korkmuştu. Çarçabuk döndü, dolaba yürüdü, azıcık araladı kapıyı.

—"İyice aç," dedi Steiner.

Zoll, sonuna kadar açtı kapıyı. Dolabın içi bomboştu. Steiner sevinçle gülümsedi. Başını bir an çevirince, Rus kadının bakışlarını duydu üstünde. O gri gözlerin içinde insanın içini titreten bir alev yanıyordu. Elinde bir tüfek olsaydı, hiç kuşkusuz ikimizi de vururdu, diye düşündü Steiner.

— "Dolaba gir," dedi.

Zoll hemen bir adım attı içeri; gözleri korkudan büyümüştü. Böyle çok vakit kaybediyorum, diye düşündü Steiner.

Yürüdü, tüfeğin kabzasını Zoll'ün yüzüne indirdi.

Bir çığlık attı Zoll. Pantalonunu tutan elleri gevşedi; kanayan burnuna bastırdı avuçlarını.

Steiner umursamadan elbise dolabına tıktı onu. "Gösteri bitti," dedi serinkanlılıkla. "Alkışlar da dindi. Artık seyirciler çıkış kapısına doğru koşuyorlar. O zaman ne olur bilir misin?"

Zoll'un gövdesi gitgide geriliyor, direnmeye hazırlanıyordu. Steiner tüfeğini kaptı. "Anlamıyorsun. Oyun bitti. Her oyunun sonunda perde iner... bak işte böyle." Konuşurken bir yandan da kapıyı yavaş yavaş kapıyordu. Sonunda hızla çarptı, tahta mandalı takıp bir adım geri gitti. "Ses edecek olursan, vururum!" diye bağırdı.

Dolabı duvardan uzaklaştırıncaya kadar iteledi. Öyle ki dolabın arkasıyla duvar arasında sıkışabileceği bir yer açılmıştı şimdi. Duvara iyice yaslandı, bir vuruşta devirdi dolabı. Yerden bir toz bulutu yükseldi, ardından Rus kadının sapsarı yüzü göründü. Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu.

Sonra Zoll haykırmaya başladı. Kabaralı pabuçlarını tahtalara indiriyordu; o zaman Steiner, tüfeğinin kabzasıyla dolabın arkasına vurdu. Ses kesildi.

— "Gürültüyü kes," diye bağırdı Steiner. "İçerde olduğun sürece başına bir şey gelmez. Kadını burada bırakıyorum." Kadına döndü, bileğinden tutup dolabın yanına sürükledi onu; yere çöktü kadın, elleriyle üstünü örtmeye çalıştı.

Gözlerinde hâlâ o ateş vardı ve Steiner, Zoll'ü nasıl bir yazgının beklediğini düşününce titredi. Bir an tarttı durumu. Sonra kesin kararını verdi. Zoll'ün tüfeğini aldı, kapıya doğru yürüdü.

Çıkarken bir şey takıldı ayağına. Baktı, Rus kadının üniformasını görünce duraladı. Ansızın aklına öyle acayip bir şey gelmişti ki sindirebilmek için bir süre bekledi. Eğildi, üniformayı aldı, evirip çevirdi. Sonra yüzünde sevinçli bir gülümsemeyle odadan çıktı.

Adamlar yola çıkmaya hazırdılar. Mutfağın ortasında gözleri kapalı inildeyen Kern'i gözlüyorlardı. Schnurrbart da üstüne eğilmişti Kern'in; ceketini açmış, gömleğini çıkarmış, midesine masaj yapmaya koyulmuştu. Ötekiler Kruger'in yaptığı jiujitsu numarasını tartışıyorlardı. Kern yavaş yavaş kendine geliyordu. İniltisi durmuştu. Ansızın gözlerini açtı, doğrulmaya çalıştı.

—"Günaydın," dedi Schnurrbart gülümseyerek; içi rahatlamıştı.

Kern boş boş baktı ona. Sonra Kruger'i görünce aklı başına geldi. Acıyla buruşturdu yüzünü, bir küfür savurdu: "Ne oldu yahu?" diye sordu; midesini ovuşturan Schnurrbart'a şaşkın şaşkın baktı. Anlıyamıyordu bir türlü. Kruger'i yere yatırmış, üstüne çıkmış, boğazına yapışmıştı güzelce. Belleği orada bitiyordu işte. Çevresinde sırıtan yüzleri görünce Schnurrbart'ın ellerini ittiği gibi ayağa fırladı.

O sırada Steiner girdi içeri. Masaya doğru yürüyüp üniformayı attı. Sonra Kruger'e döndü. "Kendine gelebildin mi bari?" dedi usulca.

Kruger palaskasını düzeltti, terleyen yüzüne düşen saçlarını geriye iterek, "Eh," dedi, "şöyle böyle."

—"Öyle diyelim öyle olsun. Hadi yürü bakalım." Sofayı geçip tutsakların bulunduğu odaya geldiler. Konuşmalar ansızın kesildi; kadınlar heyecanla başlarını kaldırdılar. "Söyle, soyunsunlar!" diye buyurdu Steiner.

Kruger onun yüzüne bakıyor, ne kadar yanılmış olduğunu düşünüyordu. Steiner aynı buyruğu yineleyince omuz silkti, kadınlara dönüp istenileni anlattı. Tutsakların yüzleri sapsarı oldu birden, kıpırdanmaya başladılar, yine de boyun eğmediler. Steiner tüfeğini indirdi, kurşunların yarısını yere boşalttı. Kadınlar korkudan bağırıp çağırmaya başladılar, ellerini havaya kaldırdılar. "Kendi istekleriyle soyunmazlarsa hepsini teker teker soymak zorunda kalacağız," dedi Steiner kurşun seslerinin arasından. "Söyle onlara, istediğimiz yalnızca üniformaları... yoksa... kimse ırzlarına geçmeyi düşünmüyor artık."

Kruger, Steiner'in üniformaları ne yapacağını anlayamamıştı ama bu iş

hoşuna gidiyordu. Steiner'in söylediklerini neşeli bir sesle Rusçaya çevirdi.

Bu kere hemen davrandılar kadınlar. Öylesine paniğe kapılmışlardı ki gömleklerini, düğmeleri çözmeden çekip çıkarıyorlardı. Kurşun sesini duyan öbür askerler odaya doluşunca, yerlerinde kalakaldılar. Kadınlar çizmelerini çıkarmışlardı, şimdi sıra pantalonlarındaydı Yırtık pırtık iç çamaşırları memelerini güçlükle gizliyordu. Kimileri yün don giymişlerdi; çoğunun üstünde uzun erkek donları vardı.

Erkeklerin karşısında yarı çıplak bir köşeye büzülmüş, kinli bakışlarla onları süzüyorlardı.

Maag dudaklarını ıslattı. "Aman, of be," diye mırıldandı, içi bir tuhaf olmuştu. Öbür adamlara bakınca onların da aynı durumda olduklarını gördü. Hepsi öne doğru hafifçe yaylanmışlardı; müthiş bir tutku okunuyordu bakışlarında. Dorn gerilerde kalmıştı, öfkeden deli gibiydi. Gerçi bu iğrenç sahnenin ne demek olduğunu tamtamına o da kavrayamamıştı ama herkesin en ufak utanç duymadan bu gösteriye katılmasına katlanamıyordu. Öndekileri dirsekleyerek Steiner'e doğru ilerledi. "Bu iğrençlik de ne demek oluyor?" dedi öfkeyle.

Steiner soğuk bakışlarla süzdü onu. "Daha önce kadın kıçı görmedin mi hiç?"

Dorn, tiksintiyle baktı onun kayıtsız yüzüne. Karşılık vermesine kalmadan Kruger, onu dirseğiyle dürttü. "Boşver," diye mırıldandı. "Dedikleri hoşuna gitmiyorsa gözlüğünü çıkarırsın. O da olmazsa, git dolaş biraz."

Dorn, haksızlığa uğramış gibiydi. Öfkeyle sırtını döndü, pencereye yürüyerek dışarıyı seyretmeye başladı. Şu son beş-on dakikada anlaşılmaz bir sürü şey olup bitmişti. Neden geri dönmüştü Steiner? Rus tutsak nerelerdeydi? Zoll neredeydi? Kadınların soyulması ne demekti?

Kadınların işi bitmişti. Üniformaları yığın halinde yerde duruyordu. Erkekler, aç gözlerle bakıyorlardı çıplak bedenlerine. Steiner bu bakışları görünce gülümsedi.

Akıllarından neler geçirdikleri apaçık ortadaydı. Ne yazık ki yitirilecek zaman kalmamıştı.

Kaçan tutsak, en geç üç saatte Krimskaya'ya varırdı. Steiner erkeklere döndü. "Üniformalarımızı değiştireceğiz. Yerdekilerden üstünüze uyanları alın, mutfakta değişin üstünüzü. Kendi üniformalarınızı da sarıp, çantalarınıza atın. Tamam mı?"

—"Şunları mı giyeceğiz yani?" dedi Maag telâşla.

—"Ne var?"

—"Bir şey yok da. Kadın üniforması diyecektim."

—"Bütün Ruslar, kadın - erkek, aynı üniformayı giyerler," dedi Steiner bozularak. "Sen bir ayrım gördün mü?" Maag yan gözle Schnurrbart'a bakıp yardım istedi.

Gelgelelim Schnurrbart da bir şey anlamamıştı.

—"Fikir olarak fena değil," dedi Kruger ekşi bir yüzle. "Yalnız üniformalar çok kirli."

Steiner, şimşek gibi bir bakış fırlattı. "Daha dün, bizim domuzdan farkımız kalmadı diye kendin söylemiştin.

Kadınların üniformaları bizimkilerden kirli değildir nasılsa; titizlik etme boşuna." Tartışmayı korkuyla izleyen kadınlara döndü. "Sor bakalım en son ne zaman yıkanmışlar. Bizden sonradır mutlaka."

Kruger'in verebileceği karşılık kalmamıştı. Yere baktı. "Ne oldu sahi?" dedi sonra, "İvan kaçmış mı?"

— "Kaçmamak için deli olması gerekir," dedi Steiner iğneleyici bir tavırla. "Canla başla çalışsaydınız bundan iyi bir fırsat yaratamazdınız. Asıl şaştığım nokta, kadınlar neden onunla birlikte kaçmamışlar."

—"Bunda şaşılacak bir şey yok," dedi Kruger alınarak. "Korkudan elleri ayakları tutmuyor. Hem, Zoll nerede sahi?" Ansızın bir sessizlik oldu. Adamlar Steiner'e baktılar. "Şu anda güven içinde her halde," dedi. "Merak edilecek bir şey yok."

—"Kaçtı mı yoksa?"

—"Sen onun yerinde olsan ne yapardın?"

Kruger omuz silkti. Hepsi kadınlardan birinin eksik olduğunu fark etmişlerdi. Belki de Zoll, Steiner'in geri döndüğünü görmüş, kadını yanına alıp ormana sığınmıştı. O zaman Steiner'in elindeki üniforma kimindi? Bu işte bir bit yeniği var ya, dedi Kruger çenesini kaşıyarak.

Steiner uzun boylu düşünecek vakit bırakmamıştı. "Alın üniformaları yerden," diye bağırdı. "Beş dakikaya kadar yola koyuluyoruz."

—"Beş dakika ha!" diye haykırdı Maag; müthiş bir hayal kırıklığına uğramıştı. "Kadınlar ne olacak peki?" Steiner karşılık vermedi. Adamlar üniformaları aldılar, mutfağa gidip değişmeye başladılar. Odadan en son Steiner çıktı. Kapıda dönüp geriye baktı. Tutsaklar, çıt çıkarmadan duruyorlardı, çok acayipti görünümleri. Çizmelerini giymişlerdi, bacakları, beyaz, incecik değnekler gibi duruyordu kocaman kara çizmelerin içinde. Onlara bakarken içi yandı Steiner'in. Çarçabuk sofaya çıkıp kapıyı ardından

çekti. Sonra üniformasını çıkardı.

Kruger tam beş üniforma denemişti. Durmadan terliyor, içinden küfürler savuruyordu. Neden sonra üstüne uyan bir pantalon buldu. "Ne parlak fikir be!" diye bağırdı üstüne bir göz atarak.

Hollerbach alayla gözlüyordu onu. İçinde bulundukları durumun ne kadar gülünç olduğu ortadaydı. Gelgelelim Steiner'in dönüşüne öylesine sevinmişti ki daha tatsız emirleri bile yerine getirmeye hazırdı. Bedenine oturan bir pantalon bulduktan sonra yerdeki yığından bir de gömlek çıkardı, öbürlerini gözlemeye koyuldu. Adamlar çarçabuk giyiniyor, dönüp bir iki adım attıktan sonra —gülünç görünmemek kaygısıyla— üstlerine daha iyi oturan giysiler arıyorlardı.

Kern, bulduğu pantolonun içine güçlükle girebilmişti; beline kadar çekerse paçaları dizlerinin üstünde kalıyordu. Eliyle bir süre pantolonun bacağını yokladı, sonra gülmemek için kendini güç tutan Hollerbach'a döndü. "Görüyorsun ya halimi," diye yakındı. "Oynatacağım valla. Ne parlak fikir be! Ruslar beni görseler gülmekten çatlarlar."

—"Doğru, doğru," diye güldü Hollerbach. "En iyisi sen öne çık. Ruslar seni görünce gülmekten tüfeklerine davranamazlar."

Kern, üzüntüyle başını salladı. "Ne yapacağım ben? Bu halde dolaşamam." Kaygılı gözlerle açıkta kalan bacaklarına baktı. Hollerbach omuzuna vurdu hafifçe. "Çok kötü değil canım.

İstersen bir tane daha dene."

—"Hepsini denedim. Belimi saran bir bu var."

—"O zaman tozluklarını sar dizlerine. Ben de öyle yaptım. Görünüş önemli değil, işimiz yürüsün de."

—"İş ona kaldıysa," diye söze karıştı Maag. "Ruslar bizim Rus olmadığımızı anlamayacaklar mı ki?" Gömleğini çekiştirdi. "Saçma! Ruslar bu kadar budala mı?

Kasketlerimizle çizmelerimize baksalar, yeter." Hollerbach, palaskasını bağlarken başını kuşkuyla salladı. "Göreceğiz. Karanlıkta o kadar göze çarpmaz. Unutma ki ön hatları karanlıkta yaracağız."

—"Bu kılıkta ha!" Kern, sinirli bir kahkaha attı. "Tabura vardığımızda bizimkiler ateş açacaklar üstümüze. Rus sanacaklar bizi."

— "Sen sıkma canını," dedi Hollerbach. "Üniformalarımız yanımızda."

—"Al sana bir araba yük daha. Şu bohçanın haline bak." Kern ceketiyle pantolonunu battaniyesine sarıyordu. Gerçekten de koskoca bir denk çıkmıştı ortaya.

—"Çok saçma," dedi Maag. Gömleğini iliklerken kadınları hatırlıyor, sıkılıyordu. Hayatının fırsatı kaçıp gitmişti elinden. Zamanı neden daha iyi değerlendirememişti? Zoll ile birlikte gözcülük ederlerken fırsat avucunun içindeydi. Bir kadın alır, nöbetleşe çıkarlardı dışarı. Ne var ki yüzünü kızartıp Zoll'e açılamamıştı bir türlü. Sonra Schnurrbart gelmişti işte, araba işi için çıkmak zorunda kalmıştı. Ama bu Kadar çabuk gideceklerini nasıl kestirebilirlerdi? Düpedüz kör talih, başka bir şey değil. Her şeyine el koyarlar bu alçaklar, diye düşündü acı acı. Oldum bittim kurtulamadım şanssızlıktan, Monika da ayrılır benden bu gidişle. Dalgın gözlerle yere baktı. Şurada çamur demiyor toz demiyor eşekler gibi çalışıyorsun aylarca, sonra ufacık bir eğlenme fırsatı çıkıyor, al sana! Kendine müthiş acıyordu, Steiner'e sövdü içinden.

Hepsinin nedeni Steiner'di. O ne bilir bu güçlükleri. Steiner hiç güçlük çekmeden bir kadını kendine bağlayabilir.

Düşündükçe hıncı artıyordu. Benim yaradılışımda birinin neler çektiğini anlayabilir mi? Bir anlasalar... şu "esir tüccarları" bir anlasalar, Allah kahretsin!

Bir süre kendi kendine mırıldandı; derken Steiner göründü kapıda, acele etmelerini söyledi. Şaşkın şaşkın baktılar.

Rus üniforması çok değiştirmişti onu. Daha geniş omuzlu görünüyordu, yüzü bile başkaydı. Eskisinden de sert, diye düşündü Dorn.

Steiner: "Aptal aptal bakmayın," dedi. "Burada daha fazla oyalanırsak Ruslar bastırırlar."

İtişe kakışa kapıya yürüdüler. Tozlukları dizlerine dolamışlardı; gömlekleri bellerinden aşağı sarkıyordu; siperli kasketlerinde Rus kokartları vardı. Sırt çantalarının ağırlığından kayışları omuzlarını kesiyordu. Steiner ile

Kruger, tutsakların yanına girerlerken öbürleri başlarını sallayarak birbirlerine baktılar. Yeni bir giysi diktiren kadınlar gibi uzun uzun üstlerini başlarını incelediler.

—"İyi ki döndü," dedi Schnurrbart.

Dorn, tedirgin bakışlarla tutsakların yattığı odanın penceresine baktı. "Onları vurmaya kalkarsa, başka bir birliğe naklimi isterim," dedi.

—"Ama önce Tabura gitmen gerek." diye hatırlattı Hollerbach. Ensesini kaşıdı. "Doğruyu söylemek gerekirse benim de hoşuma gitmiyor bu iş. Kendime habire önce canımız gelir diyorum, sonra kadınlar." Kimsenin bir şey demediğini görünce gözlerini kırpıştırarak güneşe baktı. "Bugün hava

güzel," dedi. "Galiba bahar geliyor sonunda." Schnurrbart bezgindi. "Eve bir döneyim, isterse Kuzey Kutbu kadar soğuk olsun."

Hollerbach iç çekti. "Ben Tabura kadar gitmeye razıyım. Zoll de amma sorumsuzmuş. Ne düşünüyordu kimbilir?"

Sustu Hollerbach, köprüye, suyun yüzeyinde dalgalanan sazlara baktı. Brigitte ile Würzburg'a yaptıkları yolculuk ansızın geldi aklına. Bir pazar günüydü. Eski şatoya çıktıktan sonra bir sıraya oturmuş, aşağılarında uzanan şehre bakmışlardı. Katedralin, Neumünster Kilisesinin çanları çalıyordu. Main Irmağının öte yanındaki tepeler, göğün koyu mavisi altında hafifçe kımıldıyor, asmaların gölgesine uyup sallanıyorlardı sanki. "Keşke daha sık gelsek buraya," demişti Brigitte.

Bunları hatırlayınca acı, hüzünlü bir gülümseme yayıldı Hollerbach'ın dudaklarına. Dört ay süreyle her kuruşunu biriktirip, o pazarı Wünsburg'da Brigitte ile geçirmeyi kurmuştu. Yoksuldular. Çocukken zengin olmayı, bir araba alıp dünyayı dolaşmayı düşlerdi. Gelgelelim çok geçmeden dünya, bir ucu Mudau'ya açılan daracık bir geçitten başka bir şey olmamıştı gözünde, kaçmak olanaksızdı. Ufuk çizgisi, küçük kilisenin arkasındaki ormanda bitiyordu; orada dağlar, göğe kadar yükselip özlemleri ustaca engelliyorlardı.

Gelecekte nasıl bir hayat süreceğini görebiliyordu: babasının bütün hayatı boyunca yaptığı gibi o da demiryollarının bir istasyonunda gişenin arkasına oturup bilet satacak, yolcuların yüzlerine boş boş bakacak, sordukları saçma sorulara, terbiyesizliklerine sinirlenecek, yine de onlara hizmette kusur etmeyecekti. Sonra onların dünyaya giden trenlere binişlerini gözlerken hep geride kalacak, sanki o kulübeye zincirlenmiş gibi yerinden kıpırdayamıyacaktı.

Gözlerini ovuşturup çevresine bakındı. Kimse onunla ilgili değildi. Schnurrbart ile Dorn, öbürlerinin yanına gitmişlerdi. Donanım kutuları atlara yükleniyordu. Atlar tedirgin, eşinip duruyorlardı. Gür yeleleri, küçük, kibirli gözleri vardı. Maag bir değnek kaptı, dürtmeye başladı. Çılgınlar gibi çiftelemeye başladı atlar, tepindiler. Hollerbach başını salladı. Bunlar attan ne anlar, diye düşündü, yardıma koştu. Würzburg, binlerce kilometre ötedeydi yine.

Steiner, tutsakları bir daha neden görmek istediğini anlayamıyordu. Kruger ile birlikte odaya girdiklerinde kadınlar yere oturmuş, battaniyelere sarınmışlardı. Kötü kötü baktılar Steiner'e; Kruger de yan gözle baktı. Hiç de niyeti yoktu cellâtlık etmeye. Steiner kadınları öldürmekte diretecekse

kendisi yapsındı bu işi. Steiner, onun aklından geçenleri anlamışçasına güldü. Erkek tutsak kaçıp gittiğine göre artık kadınları kurşuna dizmenin bir anlamı kalmamıştı tabiî. Zaten baştan beri kesin kararlı değildi bu konuda belki, bilmiyordu..

Yaralı kadın çarptı gözüne, öbür kadınlar birkaç battaniyeyle sarmalamışlardı onu. Gözleri açıktı, ona bakıyordu. Steiner yaklaşırken, öbür kadınlar vebalıymış gibi kaçıştılar. Kadının önünde durdu. "Nasılsınız? diye sordu.

Karşılık vermedi kadın. İri elâ gözleri vardı; daha önce neden fark etmediğini düşündü Steiner. "Savaş sırasında üniforma giyerseniz, düşmandan size kadın gibi davranmasını isteyemezsiniz," dedi yavaşça. "Anladınız mı?" Yine karşılık gelmedi yalnız kadının yüzünden, söylediklerinin anlaşıldığını sezdi Steiner. Bütün Ruslar gibi inatçı, dedi kaşlarını çatarak. "Üniformalarınızın geri kalan kısmı mutfakta, alabilirsiniz. Herhalde Krimskaya'dan yardım gelir birazdan."

Onun gözbebeklerinin şaşkınlıkla aydınlandığını görünce sevindi, kalktı gidiyordu; tam o sırada konuştu kadın: "Neden söylediniz bunları?" Almancası kusursuzdu; sesi yumuşak, pürüzsüzdü.

Şaşkın, ona baktı Steiner. Ne güzel ses! Biraz daha konuşsaydı keşke. Üstüne eğildi, "Bu odada iki kişi eksik," dedi, "Siz de benim kadar biliyorsunuz bunu."

Açıklanmaz bir heyecanla başını kaldırdı kadın. "Vladimir kaçtı mı?" diye sordu. Sormuyordu da bildiğini anlatıyordu sanki.

Steiner başını salladı. "Buradaki adamı diyorsanız, evet... kaçtı."

Kadın döndü, öbür kadınlara bir şeyler anlattı. Ansızın hepsinin gözleri aydınlanmıştı, anlamlı bakışlarla birbirlerini süzüyorlardı. Kadın Steiner'e baktı. "İki kişi eksik, demiştiniz."

—"Kız öbür evde."

— "Şey..." Kadın diliyle dudaklarını ıslattı. "İyi mi?"

—"Kimse o yüzden hastalanmaz," dedi Steiner alayla.

Kadının yüzü ansızın karardı. "Size yakışmıyor," dedi yavaşça. "O yüzden hastalanan çok, ta buramızdan yaralandık." Elini battaniyenin altından çıkardı, göğsünü gösterdi.

Steiner tüfeğini omuzuna asmıştı, eğilip sordu: "Nasıl oluyor da Almancayı bu kadar iyi biliyorsunuz?"

Kadın duraladı bir an. Sonra, "Çocuklara öğretiyorum da ondan," dedi. "Öğretmenim de..." Mesleğinden gurur duyduğu belliydi.

"Yaa," dedi Steiner. "İyi ama neden Almanca öğretiyorsunuz?"

—"Siz neden Fransızca ya da İngilizce öğretiyorsunuz?"

—"Çünkü Fransa'yı aldık, yakında İngiltere'yi de ele geçireceğiz de ondan. Anlıyor musunuz?"

Kadın usulca başını eğdi. Konuşmaktan yorulmuştu, kara gölgeler geziniyordu yüzünde. Ölecek, diye düşündü Steiner, içi yandı. Bu düşünceyi kovalamak istedi. "Hepimiz öleceğiz, neden üzülelim," sonra sordu: "Eee?"

Kadın bir süre yüzüne baktı, sonra gözlerini kapadı. "Karşılığını siz de biliyorsunuz," dedi bitkince.

Steiner başını salladı, doğruldu. "Daha o gün gelmedi," dedi. "Almanya'ya daha çok yol var."

Kadın yeniden açtı gözlerini; titrek ışıklar parlıyordu gözlerinde. Yavaşça başını döndürdü, güçlükle duyuluyordu sesi: "Bizim... için... o kadar değil... Ama... sizin... için uzak." Steiner onun usulca ölen yüzüne baktı. Sonra yavaşça kalkıp odadan çıktı. Kruger peşinden geliyordu. Dışarda, bir an durakladı Steiner. Köprünün ötesinde ağaçlar sessiz ve hain duruyorlardı. Ağaç dallarının boğumları, ahtapot kollarına dönmüştü: yemyeşil yapraklarla kaplıydılar ve kıyının öte yanındaki insanlara koyu gölgelerini yansıtıyorlardı. Steiner titredi. Bu görüntüyü savmak için yüzünü sıvazladı. Oynatıyorum galiba, diye düşündü. Ormanın uğursuz perdesine çarpıp yankılanıyordu ölen kadının söyledikleri. Yine de onun söylediklerinden çok sesi bir şeyler uyandırmıştı içinde. Yüreği hızla çarpıyordu, anılar dört bir yana dağılmıştı. Şimdi başka bir ağaçlık vardı çoktan unutulmuş bir çayırın sesleriyle çınlayan. Uzun otlar salınıyorlardı rüzgârda, yabani sümbüller oynuyordu, çiçeklerin tomurcuklarında o yabansı pembe pırıl pırıl yanıyordu, karalı beyazlı kelebekler dört dönüyorlardı havada . Ormanın üstünde ciddî ve güçlü havasıyla dağ yükseliyordu; granit doruğunda beyaz bulutçuklardan bir halka vardı. Bir ses, konuşuyordu habire, çocukça, aşk dolu sözler söylüyordu, yumuşak bir ses, karanlık bir ses, sonra çayır, orman, dağ, bulutlar ve gök, bu sabırsız ağzın her dokunuşunda eriyip gidiyorlardı. Steiner soluk soluğa durdu, yüzü yasla gerilmişti.

Kruger omuzuna dokununca kendine geldi. Adamlar atların yanında duruyorlardı; onların Rus üniforması içinde bezgin duran yüzlerine baktı, sonra yine ormana. Yavaş yavaş indi merdivenlerden, onları yanına çağırdı.

Sonra köprüye doğru yürüdü. Adamlar bitkin adımlarla hemen ardından seyirttiler, ormanın yeşil gölgeleri sardı çevrelerini.

Elbise dolabı ahşaptı. Yalnız yere yakın bölümde, yani kapının orada bir parmak boyunda bir çatlak vardı. Altındaki yükselti yüzünden temiz hava içeri girebiliyordu. Zoll mide üstü yatmış, ağzını çatlağa dayamıştı. Steiner'in dolabı devirmesinden bu yana on dakika kadar geçmişti. Zoll kıpırdamıyordu. Düşerken başını kapıya vurmuştu, gözlükleri kırılmıştı. Bu ahşap kafesten kurtulmak için delicesine çalışmıştı önce ama sonunda vazgeçmişti. Steiner'in her zamanki tatsız şakalarından, tuzaklarından biriydi bu; adamlar neredeyse gelir çıkarırlardı onu. Sırıtan suratlarını görebiliyordu, onlara ne söyleyeceğini bile düşünmüştü.

Tekrar tekrar kendine soruyordu: nasıl oluyordu da o anda başkası değil de Steiner giriyordu içeri? Belki Schnurrbart yalan söylemişti; sırf Steiner Zoll'ü yakalayabilsin diye.

Yapar o alçak! Zoll böyle suçüstü yakalandığı için küfrediyordu kendine. Çaresizlikten yumruklarını sıkıyordu. Kıpırdamadan yatarken tırmalama sesleri duydu. Başını kaldırıp kulak verdi. Belki de Rus kadındır, diye düşündü.

Steiner orada bırakacağını söylemişti ya. Korkutmak için bir numara daha. Belki de adamlar dolabın çevresinde duruyor, imdat istemesini bekliyorlardı dört gözle. Yok, o kadar uzun boylu değil. Tam tersine. Yüksek sesle ıslık çalmaya başladı, Steiner'in tüfeği yüzünü müthiş acıtmıştı ama o aldırmadı, onların şaşkın bakışlarını gözünün önüne getirdi, gülümsedi.

Dolabın içi gitgide ısınıyordu. Türk hamamındaydı sanki; üstünde yalnız gömleğiyle pantalonu olduğu halde terlemeye başladı. Yine Steiner geldi aklına. Bunu ödetirim ona, dedi kendi kendine, bir kurşunda hesabını görürüm.

Dişlerini sıkıca kenetleyip karanlığı gözledi. Sıcak artıyordu; sonunda gömleğinin düğmelerini çözdü, pantalonunu indirdi, sırtüstü döndü. Beni yumuşatacaklarını sanmasınlar, diye düşündü. Beklemekten usanınca çıkaracaklar beni ister istemez. Gözlerini kapayıp uyukladı. Görüntülerle anılarla doluydu kafası. On sekizinci doğum yılı armağanı olarak babasının verdiği Mercedes'te kurulmuş gördü kendini.

Gözleriyle arabayı izleyen, araba yanlarından geçerken adımları yavaşlayan, binmeye can atan kızlar geldi gözünün önüne, "Nereye gidelim?" diye sorardı ve karşılık hep aynı olurdu. "Nereye olursa." Zoll

gülümsedi. Böyle araba gezintileri için biçilmiş kaftan sayılabilecek yüzlerce kuytu yer bilirdi, nereye olursa dendiğinde gidilecek yerlerden. Bir ara özel birtakım anılar geldi aklına, heyecanlandı. Rus kadınlarla olan son serüvenini düşündü, nasıl olgunlaşabileceğini tarttı. Çok çabuk boşalıyorum, diye düşündü tedirgince. Ellerini başının altına koydu, on beş dakika kadar yattı öylece. Sonra yine kuşkulanmaya başladı. Steiner işi bu kadar uzatamazdı; Öbür adamlar mutlaka karşı çıkarlardı. Pantolonunu ayağına çekti yüzüstü döndü, kulağını dolabın yanına dayayıp dinlemeye başladı; soluğunu tutmak için öyle bir çaba harcıyordu ki dayanamadı.

Sessizlikte, tedirginliği korkuya dönüştü. Ansızın birliğin yola çıkmış olabileceği geldi aklına. Gururunu ayak altına alıp haykırmaya başladı. Önce yavaşça, çekinerek bağırıyordu, sonra gittikçe arttı bağırtısı, sonunda düpedüz inlemeye başladı. Eğildi, topuklarıyla dolabın altını tekmelemeye koyuldu. Ellerini çatlağa soktu, kanatıncaya kadar kapıyı çekiştirdi. Sonunda soluksuz, kalakaldı.

Gittikçe, Steiner'in kendisini orada bıraktığına, dışardan yardım görmezse bu dolapta ilelebet kapalı kalacağına inanmaya başlıyordu.

Sırtüstü yatıp karanlığa baktı. Gözlerinin önünde kırmızı benekler uçuşuyordu; gözlerini yumunca, ışıklı yuvarlar haline geliyordu benekler; yeniden açmaya görsün dört yana sıçrayan kıvılcımlar oluveriyorlardı. Kendimi bırakmamalıyım, diye düşündü. Ses etmemeliyim.

Düşünmeye çalıştı. Dışardan birtakım gürültüler duyar gibi oldu. Ne olduğunu anlayamadan dolabın yerinden oynadığını hissetti. İki kere başını tahtaya çarptı, sonra günışığı ansızın Öyle bir bastırdı ki gözleri kamaştı. Şaşkınlıkla doğruldu, üstüne eğilen alay dolu yüzlere, bedenine soğuk terler döktürten öfkeli bakışlara, kirli iç çamaşırlarının altından taşan memelere şaşkınlıkla baktı; sonra uzandılar, saçını, giysilerini, kollarını bacaklarını yakalayıp odanın ortasına attılar onu. Kendini savunmaya kalkışınca, eli kolu bağlandı, giysileri yırtıldı, acımasız yumruklar indi üstüne.

Tam tepesinde ırzına geçtiği Rus kadını duruyordu. Saçları alnına dökülmüştü; gözleri, içerden aydınlatılan yeşil bir cam gibi duruyordu. Ne öbürleri gibi vurdu ona, ne de sövdü.

Yalnız tepesinde duruyor,, sessizce yüzüne bakıyordu. Ve Zoll, alnından akan kan ağzından burnundan fışkırırken, gövdesinin her yanına inen tekmelerle tokatlar altında kıvranırken, kenetli dişlerinin arasından inleyerek acıdan neredeyse bayılmak üzereyken onun yüzünden başka hiç bir şey göremedi. Kendi dişlerinin izlerini gördü memelerinde, çürüklerle

dolu boynunu, gözlerinin acımasız parıltısını gördü.

Ansızın öbür acıları bir anda silen bir acı saplandı içine, yüreğine kızgın demir gibi işledi. Artık insan çığlığına bile benzemeyen bir çığlık kopardı; kadınlar tokat yemiş gibi geri çekildiler, kulaklarını elleriyle tıkadılar. Ama çığlık sürdü.

Duvarlarda büyük titreşimler yaratan korkunç bir hayvan böğürtüsüydü bu, sürdü, sürdü; sonunda kadınlardan biri korkusunu altetti, böğüren, kıvranan, kaynayan gövdenin üstüne atladı. Öbürleri de atladılar onun ardından; tekmeliyor, çiğniyor, bağırıyorlardı, sonunda en ufak inilti, en ufak titreme bile ezilip gitti kocaman çizmelerin altında. Onun işini bitirip de odadan çıktıklarında güneş ışınları doldu içeri; hırpalanmış gövdenin ayakları bir ışın kümesinde yüzüyordu.

Yüzbaşı Stransky, Binbaşı Vogel'i yoklamaya karar vermişti sonunda. O akşam yola çıktı. Üçüncü Tabur Karargâhı, batıya doğru hafif bir eğimle inen bir otlağın ortasında, 121.4 Tepesi'nin kuzeyindeydi. Kıyıları sık çalılarla örtülü olan küçük bir ırmak, korunakların hemen yanından akıp gidiyordu. Stransky kapıyı açtığında içerdeki mum ışığını gördü, Vogel'in bir konuğu olduğunu anladı. Kiesel oturuyordu karşısında.

Vogel kalktı. "Olur şey değil!" diye haykırdı. "Ne sürpriz bu böyle!"

Stransky, Kiesel'in varlığından duyduğu sıkıntıyı gizlemeye çalışarak gülümsedi. "Uygunsuz bir zamanda gelmedim ya."

"Saçmalama!" Vogel içtenlikle elini sıktı. "Dün bekliyordum seni, hoş ne zaman gelsen sevinirim ya!" Bir köşeden birkaç şişe çıkarıp masanın üstüne dizdi.

Kiesel yutkundu. "Saygılarımı sunarım Vogel. Burada, Rusya'nın güney yöresinde otuz yedilerin Moselle şarabını bulup çıkarmak! Duyan olursa konuklar kapını aşındırırlar artık."

Binbaşı şişelerden birinin tıpasını çıkarırken bir kahkaha koyverdi. "İnsan örgütlemeyi bilmeli, yeter. Eski bir asker için de pek güç bir iş değil beyler." Bardakları doldurdu. "Hem biz de bir Moselle şişesi kadar gülünç kaçmıyor muyuz buralarda! Hadi sağlığınıza!"

Bardaklarını vurdular. Stransky yavaşça yudumladı şarabını. "Müthiş binbaşım," dedi, "bu kuru dudaklar nicedir ölümsüzlük şarabından tatmamışlardı"

Binbaşı tatlı tatlı gülümsedi, sonra bir paket sigara koydu masanın üstüne. Sigaraları yakarlarken Stransky etrafına baktı. Mumların solgun ışığı duvar tahtalarına dev gölgeler işliyordu. Binbaşının çatılmış

tahtalardan yapılma yatağı kapının yanındaydı. Yatağın baş yanında içi herhalde giysi dolu bir sandık duruyordu. Binbaşının tüfeği, fişekliği ve yağmurluğu çivilere asılmıştı.

Stransky işlemeyen sigarasını üstüste çekti. Yanmaya başlayınca döndü, bacak bacak üstüne atarak binbaşıya sordu: "Burada oluşumuz neden gülünç geliyor size binbaşım?"

Vogel kısacık kesilmiş kar beyazı saçlarını salladı. Bardağını hafifçe öteye itti. "Açıklayayım Herr Stransky," dedi, "Böyle boyuna itfaiyecilik oynayacaksak, ateşin bulunduğu yerden en az yüzlerce kilometre uzakta durmamızın bir anlamı yok. Yani şimdiki durumumuzun. O yüzden gülünç kaçıyoruz." Stransky, kaşlarını çattı. "Sizi anlayamıyorum. Çok önemli bir görevimiz var burada, onu yerine getirmekle yükümlüyüz. Bana kalırsa bir önyargıdan hareket ediyorsunuz. Hem..." kibarca güldü... "anakaynağı kurutulmuş bir güç bile tek başına işler yapabilir. Değil mi Herr Kiesel? Ya da belki siz daha yararlı olabileceğimiz bir yer söyleyebilirsiniz bana. Bu köprübaşının stratejik önemi tartışılamaz bence."

Kiesel'in karşılık vermesine kalmadan binbaşı yumruğunu masaya indirdi. "Stratejik önem mi? Dekoratif önem demek daha doğru." Öne doğru eğildi, dirseklerini masaya dayadı. "Siz uyuyor musunuz? Bugüne kadarki aşamalar önümüzde." Güldü. "Duvara çarpmaya kadar ilerleyen, sonra da geri dönen körlerden farkımız yok. Sola, sağa, şuraya, buraya.

Sonuç ne, biliyor musunuz?" Göğsü inip inip kalkıyordu. Gür kaşlarının altından kinle bakıyordu gözleri. Stransky, tedirgin gözledi onu. "Söyleyeyim size. Boşuna güç harcamak. Tükenmek. Kargaşa. Katillik." öfkeyle kaldırdı bardağını, büyük bir yudum aldı.

Stransky kuşkuyla gülümsedi. "Herkes aynı düşünceyi paylaşmayabilir," dedi serinkanlılıkla. "Büyük deneylerin birikimiyle konuştuğumuzdan kuşkum yok. Yalnız lütfen şunu unutmayın ki Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana savaş tekniğinde büyük değişmeler oldu. Artık söz gelimi Verdun'daki gibi kan revan içinde kalıncaya kadar atılmıyoruz ileri. Düşmanın zayıf noktalarını arıyoruz. Bu da hareket gerektirir."

—"Pöf!" Vogel elini salladı. "Yeter bu saçmalar. Ne zayıf noktası? Biz güçlü noktaları bulduğumuzu sanıyorduk, zayıfları değil. Saygınlık, ün; orduların çiğnenmesi, yokolması pahasına bütün bunlar. Bakın." Parmaklarıyla saymaya başladı, "önce Leningrad'da bir kargaşa, sonra Moskova'da burun kanaması, sonra Stalingrad'daki ameliyat, en sonunda da Kafkasya'da kesilip biçilme. Ne geçti elimize? Yoksa siz bir şey geçti diye

mi düşünüyorsunuz?" Stransky ters bir cevap vermemek için kendini güç tuttu.

Vogel öylesine öfkeliydi ki şu anda tartışmayı ileri götürmek akıllı bir davranış olmazdı.

Binbaşı bardakları yine doldurdu. "Ben asıl nerede yanıldığımızı anlamak istiyorum!" dedi sinirli bir sesle.

—"Biz yalnızca başkalarının başlattığı bir işi sürdürdük," dedi Kiesel. "Şimdi de, bana kalırsa, yerimizi alanları tanıtıp dünya tarihi sahnesinden çekilmemiz gerekiyor."

—"Doğu halklarını mı?" diye sordu binbaşı. Kiesel başını salladı.

Stransky acı acı gülümsedi. "Sözleriniz, etkilemekten çok şaşırttı beni," dedi. "Bir subayın ağzından bu sözleri duymak gerçekten beklenmedik bir şey. Rusları kendi gözlerinizle gördünüz. Nasıl olur da bu barbarlar bizden yönetimi devralabilirler?"

Kiesel gülümsedi. "Sandığınızdan da kolay. Unutmayın ki bir ulusun tarihi on yıllarla değil, yüz yıllarla, bin yıllarla ölçülür. Sözgelimi Komünizm, Doğu halklarını büyülü uykularından uyandırmaya yarayan bir borazan sesidir. Birkaç yıl sonra evrimin kısacık ama kaçınılmaz bir parçası olduğu anlaşılacaktır."

Binbaşı konuşmanın sakıncalı bir yere geldiğini sezmişti. Konuyu değiştirmek amacıyla kayıp birlikten haber sordu. "Daha bir haber alamadınız mı?"

Stransky sıkıntıyla haber alamadığını bildirdi. Binbaşı, üzgün üzgün salladı başını. "Onları yok saymamız gerekecek.

Durum pek umutlu değil. Kaç kişiydiler?"

—"On bir."

—"Kurtulamazlar, sayıları çok az. Yakından bilirim. Bir keresinde ben de aynı duruma düşmüştüm. Birinci Dünya Savaşı sırasında Soissons'dayken. Lanet bir şeydir. Yola çıktığımızda bir bölük adamdık, kala kala sekiz kişi kaldı geriye." Boşluğa daldı bir süre.

Stransky bu arada konuyu kaydırma fırsatını bulmuştu. Kiesel'e döndü. "Tümende durum nasıl sizce?"

—"Genel durum mu yoksa bizim özel durumumuz mu?"

—"Bizim durumumuz."

— "Ruslar geniş çapta bir saldırıya hazırlanıyorlar, Krimskaya'daki istihbaratımız yeni yeni tümenlerin geldiğini bildiriyor."

—"Öyleyse kıyasıya bir çatışmaya gireceğiz demektir," dedi binbaşı.

"Ama bunu da atlatırız nasılsa. Hiç değilse beni siperimden çıkaramazlar," diye ekledi.

Kiesel gülümsedi. "Tam bir asker gibi konuştunuz!"

Bu eski savaş kurdunun cesareti konusunda bir sürü öykü dinlemişti. "Zaten başka çözüm yolu da yok. Ruslar bir gedik bulurlarsa işimiz bitti demektir."

Stransky sert bir baş hareketiyle bu sözleri onayladı. "Haklısınız. Daha bugün bölük kumandanlarıma aynı şeyi söyledim. Köprübaşını tutmamız gerek, tutacağız da. Ben yürekten inanıyorum."

— "Elbet tutacağız." Kiesel dudaklarını buruşturdu. "Deliler gibi savunacağız kendimizi, öyle ki köprübaşı hepimize mezar olacak, kocaman bir aile mezarı; hem de ne için... falanca gün bu kahramanca savunulmuş topraklardan genel strateji başka türlü gerektiriyor diye kendi isteğimizle geri çekilebilmek için."

—"Çok karamsarsınız," dedi Stransky. "Neden durumumuzun olumlu yanlarını görmezlikten geliyorsunuz? Düşmanın üstün gücünü oyalayacak, böylece cephedeki yükü azaltmış olacağız."

—"Çok romantiksiniz Yüzbaşı Stransky," dedi Kiesel soğuk bir sesle. "Bizim bulunduğumuz yerden savaşın kaderine önemli bir katkıda bulunacağımızı düşünmek çok garip."

—"Aferin!" diye haykırdı binbaşı. "Gerçekten Stransky, deminden beri neler söylüyorsun sen? Ölenler boşuna ölüyor." Artık iyiden iyiye öfkelenmişti; başını önüne eğmiş, pusmuş duran Stransky'yi öfkeyle süzdü.

—"Yüzbaşı Stransky kendi düşüncelerini savunmakta haklı." Kiesel durumu kurtarmaya çalışıyordu. "Bence..." zorla gülümsedi... "bence böylesine umutsuz bir durumda bile içimizde çıkar yol arayanların bulunması hepimizin iyiliğinedir. Keşke ben de aynı görüşü paylaşabilseydim. Her şey daha kolay olurdu," dedi yavaşça.

Binbaşı homurdanarak bardağını eline aldı. Sonra ev sahibi olarak görevini hatırladı. Tatlı bir sesle, "Öyle asma suratını canım," dedi Stransky'e, "kırk yılda bir biz de içimizi boşaltalım dedik. Bozulma." Kiesel'e döndü. "Ben köylüleri düşünüyorum asıl. Biliyorsun, yirminci yüzyılımızın en şanssız bulgusu onlar. Sanırım Yüzbaşı Stransky ile hiç değilse bu konuda birleşiyoruz."

Stransky bu arada kendini toparlamıştı; her zamanki kibirli gülüşü maske gibi duruyordu yüzünde. "Bu sonuca nereden geldiğinizi anlamıyorum," dedi. "Her asker savaş zamanında güçlüklerle, yoksunluklarla boğuşur.

Neden Alman askeri öbürlerinden daha çok çeksin?"

—"Anlamıyorsun ha?" Binbaşı masaya öyle sert bir yumruk indirdi ki bardaklar şangırdadı. "Nedenini söyleyeyim sana. Adamlarımızda ülkü diye bir şey kalmadı. Ne dünyanın özgürlüğü için savaşıyorlar ne de Batı kültürünü kurtarmak için. İstedikleri yönetim şekli uğruna çarpıştıkları da yok.

Canlarını kurtarmak için savaşıyorlar yalnızca, o zavallı talihsiz hayatlarını. Bunu da anlamıyor san..." Ansızın sustu. Stransky soğuk bakışlarını yüzüne dikmişti. "Az mı?"

—"Çok önemli tabiî," dedi Kiesel. "Ama yetmez. Aksi halde adamların çoğu cepheden kaçarlardı bugüne kadar. Belki de..." binbaşıya döndü... belki de tartışmanıza başka bir ışık tutabilirim. Et dayanıklıdır, kâğıdın dayanıklı oluşu gibi.

Üstüne konan her şeyi kaldırır. İyiye kullanılabilir, kötüye çekilebilir. Ve nicedir ülkü adı altında öteye beriye çekiştirildiği için kötüye kullanılmıştır. Ölmesine, öldürmesine gözyumulmuştur; artık yalnız kendi için yaşıyor sanılmıştır.

Ama bütün bunların ötesinde sıradan bir asker namusu vardır: arkadaşlarını bırakıp kaçmasına engel olur bu namus. Bir de her şeyin eninde sonunda düzeleceğine ilişkin son bir umut kıvılcımı kalmıştır."

—"Bugünkü durumumuzu düşünürsek," dedi Stransky kabaca, "böyle konuşmalar ihanetin eşiğine getirir insanı. Bir askerim ben, ülkemin çıkarlarını kendi görüşlerimin üstünde tutmak görevimdir."

Kiesel güldü. "Hepimiz görevimizi yapıyoruz Yüzbaşı. Umarım bir gün tarih, yetkili Alman subaylarının vicdanlarıyla giriştikleri bu korkunç savaşı değerlendirebilecektir." Son derece ciddî bir tavırla eğildi. "İnanç uğruna savaşmak, kahramanlık gerektirmez. Ölülerin geriye bırakabildikleri tek ve son bildiri fedakârlığın anlamsızlığı olunca başlar kahramanlık. Bunu unutmayın Yüzbaşı Stransky."

Mumlardan biri bitmişti; fitil erimiş mumun içine düşünce kendiliğinden söndü. Binbaşı kollarını kavuşturmuş, dalgın dalgın oturuyordu. Ansızın ayağa kalktı. "Geç oldu. İzin verirseniz mevzilere bir göz atayım."

Kiesel bardağını sonuna kadar dikti, kalktı. Stransky de kalktı onun ardından. Binbaşı onları kapıya kadar uğurladıktan sonra Kiesel'le el sıkıştı. Stransky'ye döndü; "Bu alayda hain yoktur Yüzbaşı, yalnızca sağduyu sahibi kimseler vardır. Bazıları kullanırlar sağduyularını, bazıları kullanmazlar. Bunu söylemek tedbirsizlik olabilir ama gerçek düşüncem bu

yolda. İyi akşamlar baylar."

Kapı kapanınca iki subay birbirlerine baktılar. Stransky kendini tutamadı artık, "Katlanılmaz bir adam!" diye patladı.

—"Sizce öyle mi?" dedi Kiesel. "Ben Binbaşı Vogel hakkında çok önceden bir kanıya varmıştım, görüşümü değiştirmek gereğini hiç duymadım. Birinci sınıf bir eski askerdir, üstelik çok sevimli bir insan. Sizin düşünceleriniz gerçekten ilginç. İyi geceler." Resmî bir selâm verdikten sonra yürüdü gitti.

Stransky, sağına soluna bakmadan tepeyi tırmanmaya koyuldu. Ne yapacağını kestiremeyecek kadar öfkelenmişti. Ayaklarının altında toprak, karanlık ve kıpırtısız yatıyordu; sırtı kambur, hareketsiz bir hayvan gibi. Stransky içinin titrediğini hissetti. Korunağın ufak tefek rahatlıkları bile gözünde büyüyordu, hızla güneydeki yamaçtan inmeye başladı. Yarı yola gelince durdu ansızın. Yıldızlardan garip bir vınlama sesi geliyordu; giderek korkunç bir kükremeye dönüştü ses. Stransky hemen yere attı kendini, yüzünü kollarına gömdü. Bomba, müthiş bir gürültüyle patladı.

Kıvılcımla karışık bir rüzgâr tozu toprağa kattı, pis bir barut kokusu yayıldı. Stransky kıpırdanmadan yatıyor, soluğunu tutmuş, gelecek saldırıyı bekliyordu. Uzaktan aynı vınlama başlayınca parmaklarını toprağa sokup gözlerini kapadı.

Ama bu kere başının üstünden geçti bomba, tepenin ötesinde bir yerlerden tok bir ses geldi. Sonra derin bir sessizlik oldu. 121.4 Tepesine ilk bombalar atılmıştı.

Bir süre Stransky olduğu yerde kaldı. Dakikalar geçip de yeni bir bomba patlamayınca kalktı yerinden, ağzındaki kumu sildi, bacaklarını yokladı. Yaralanmaması mucize gibi bir şeydi. Ölüm öylesine yakınından geçmişti ki.

Korunakta hemen yatağa attı kendini. Uzun bir süre tavanı gözledi Kiesel aklına her gelişinde müthiş bir öfke sarıyordu benliğini. Davranışını hafifletecek özürler aramaya başladı. Fransa'da geçirdiğim dönem yumuşattı beni, diye düşündü. Eski Stransky değilim artık Elbette Paris'te kaldığı iki yıl, derin izler bırakmıştı üstünde. Bir karargâh taburunun kumandanıydı o sıralar, binlerce sivilin gözünde taçsız bir kraldı. Albayın villasındaki şölenler, Fransız şarapları, uçarı kadınlar; gözlerini yumup anıların akışına bıraktı kendini.

Sonra doğu cephesine naklini istediğini söylediğinde albayın yüzünde beliren alaycı gülümsemeyi gördü. Albayın sözleri şu an bile çınlıyordu

kulaklarında. "Seni durduramam," demişti albay, "çünkü biliyorum ki sen gitmezsen doğu cephesi bir iki güne kadar düşecek Hadi git bakalım kalın kafalı kahraman." Öbür tanışlarıyla dostları da şaşkına dönmüşlerdi; Fransız Rivierasındaki malikânesini Kongo'daki saz kulübesiyle değişen bir adam vardı sanki karşılarında. İşte şimdi on gün geçmiş geçmemişti ki Fransa'yı özlemişti. İyi ki sağlam ilişkiler kurmuştu da istediği anda oraya naklini sağlayabilirdi. Ama çok erkendi daha. Önce üniformasının göğsündeki şu boşluğu doldurmak şarttı. Gözlerini yumdu, gri kumaşın üstünde Demir Haç'ın nasıl duracağını düşündü. Uzun bir yüz belirdi karşısında, bir el koluna hafifçe dokundu; büyüleyici bir ses yüreğini allak bullak eden, kafasını karıştıran şu sözleri fısıldadı: "Cesur erkeklerden hoşlanırım ben. Kadınlara övgüler düzmekle yetinmeyen, ölümle de kadınlarla yatar gibi yatan erkekleri..."

Ansızın kapı vuruldu. "Gir," diye bağırdı sert bir sesle. Teğmen Triebig dudaklarında saygılı bir gülümsemeyle kapıda duruyordu. "Sizi geç saatte rahatsız ettiğim için özür dilerim ama imzalanacak birkaç şey vardı da."

—"Ver bakalım," dedi Stransky ters ters. O evrakı gözden geçirip imzasını atarken Triebig, yumuşak bakışları, dudaklarında çakılı kalan gülümsemesiyle onu izliyordu. Sonunda Stransky imzalanmış evrakı itti, yüzüne baktı: Bu herif de gözlerini kaçırır boyuna. Biraz kurcalayalım bakalım, belki bir şeyler öğreniriz. Emir subayının nasıl bir adam olduğunu bilmek hakkıydı.

Başıyla iskemleyi gösterdi, sesine dostça bir hava vermeye çalışarak, "Otursanıza," dedi. "Bir türlü iki çift lâf edemedik sizinle."

—"Haklısınız," dedi Triebig kibarca.

Stransky cigara uzattı. "Ne kadar zamandır buradasınız, yani bu taburda demek istiyorum?"

—"Dört ay oluyor. Tuapse'de katılmıştım tabura."

—Daha önce neredeydiniz?"

—"Fransa'nın güneyinde, Bordeaux'da." Triebig yumuşamıştı.

—"Ya!" dedi Stransky şaşırarak. "Hangi birlikte?"

—"Üçyüz on ikinci Kıyı Koruma'da."

—"Nakil güç gelmiştir öyleyse, değil mi? Niye nakledildiniz sahi?"

Triebig ne cevap vereceğini şaşırdı birden. Resmen, kendi istemişti naklini ama aslında şu anda hiç de sözünü açmak istemediği ufak bir olay yüzünden mecbur kalmıştı.

Stransky'nin öksürdüğünü duyunca telâşla toparladı kendini. "Kendim

istedim, gönüllü olarak."

Stransky tedirginliğini fark etmiş, onu kuşkuyla izliyordu. "Çok ilgi çekici!"

Triebig sıkıntıyla kıpırdandı. Stransky'nin ne söyleyeceğini merakla, korkuyla bekliyordu; yüzbaşının bir daha aynı konuya değinmeyip Güney Fransa'nın güzelim kırlarından söz açtığını görünce rahatladı. "İnanır mısınız, çok yer gezdim ama o bölgeye gittim mi bir başka olurum. Çok güzel bir memleket, havası büyülüyor insanı. Rüzgârı bile başka türlü kokuyor, belki de denizin yakın oluşundan."

Triebig başını salladı. "Evet, ben de tıpatıp söylediklerinizi hissetmiştim."

Dalgın gözlerini köşeye dikmişti. Hepsini yeni baştan yaşıyordu: suyun katışıksız mavisi, beyaz çakıllarla dolu kıyı, yumuşak rüzgârın parıltısı, palmiyelerin derin, ıslak yeşili. İçini çekti. "Fransa'nın güneyi baştanbaşa bir tek bahçedir.

Kıyıda güzelim malikânelerde kaldık. Gece, gündüz ne zaman istersek yüzüyorduk. Anlatılmaz bir şeydi: o deniz, palmiyeler, plajlar, insanlar, her şey..." Anıların yoğunluğuna dayanamadı sustu.

Stransky onun nasıl duygulandığını hayretle izlemişti. Bilgiç bilgiç gözünü kırptı, "Kadınlar diyorsunuz yani."

Triebig başını kaldırdı. "Efendim, anlayamadım?"

—"Kadınlar dedim, insanlar derken kadınlar demek istiyordunuz tabiî."

Triebig omuz silkti. "Yok yani ben şey..." Şaşırmıştı. "Kadınları düşünecek vaktim olmadı pek."

—"Hadi canım." Stransky şaka ediyordu, "işgal ordusundan olacaksınız da kadınlara ayıracak vakit bulamayacaksınız, yapmayın, ben de Fransa'daydım!"

Triebig alelacele yanlışını düzeltmeye çalıştı. "Tabiî arasıra fırsatlar çıkmadı değil. Yalnız doğrusunu söylemek gerekirse, işim başımdan aşkındı."

Bu açıklamanın hiç de inandırıcı olmadığını farketti birden, kumandanın yüzünü kaygıyla inceledi.

Stransky kaşlarını kaldırdı. "Başka işler ha! Fransa'da işiniz başınızdan aşkındı öyle mi?"

Stransky pirelenmişti. Bu nakil işi midesini bulandırıyordu. Fransa'dan böyle hayranlıkla söz açan birinin, Rusya'ya naklini istemesi garipti doğrusu. Birkaç madalya uğruna kahramanca bir ölümü göze alacak birine

de benzemiyordu ki Triebig. Stransky onun nakil konusunu nasıl alelacele geçiştirdiğini hatırladı.

Biraz daha kurcalayacaktı, karar verdi.

—"Fransa'daki işleriniz konusunda soru sormak bana düşmez. Kimsenin özel hayatını didiklemek istemem. Bence..." Durdu. Triebig'in rahatladığı öylesine belliydi ki ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Ama çabuk toparlandı, gelişigüzel bir tavırla sürdürdü konuşmasını. "Evli misiniz?"

Triebig başını salladı. "Hayır. Evlenecek zaman mı oldu? Askerî okula başladığımda yirmi yaşındaydım. Vakit bulamadım tabii."

—"Haklısınız," dedi Stransky. Daha tedbirli, genel bir soru sordu sonra: "Askerliği seviyor musunuz?"

—"Elbette," dedi Triebig üstüne basa basa. Stransky bir üst olarak sevinmişti. "Bunu duyduğuma sevindim."

—"Bambaşka bir dünyada yaşamak gibi bir şey," diye ekledi Triebig.

Mum bitmek üzereydi. Stransky kalktı, bir mum daha yaktı. Sonra yine oturdu. "Bu dünyayla sivillerin dünyası arasında ne gibi ayrımlar gördüğünüzü öğrenmek isterdim," dedi.

Kollarını göğsünde kavuşturmuş, cevabı bekliyordu. Triebig utanmıştı, gülümsedi. "Anlatması güç," dedi. "Havada, ortamda bir değişiklik var mı desem..." Omuzunu silkti. "Gerçekten bilmiyorum." .

—"Yaman bir gözlemcisiniz," dedi Stransky. "Yalnız ortamı yapan, atmosferi yaratan, insanların kendileri değil midir?"

—"Tabii."

Stransky bir cigara daha yaktı, yanan kibriti yere attı. Kibrit sönene kadar bekledi. Birkaç dakika önce belli belirsiz duyduğu kuşku iyice biçimlenmeye başlamıştı.

—"içinde bulunduğumuz dünya gerçekten çok değişik," dedi. "Bir tehlikeler dünyası; erkeklere özgü bir dünya, kadınsız bir dünya. Kendimiz de duyuyoruz bunu, biliyorsunuz Triebig. Geçmişte imkânsız gördüğümüz her şey, sivil hayatta imkânsız görünen şeyler bal gibi gerçekleşiyor burada." Güldü. "Sözgelimi insan orduda erkeklerin hiç de söylendiği gibi kadınlara bağımlı olmadıklarını öğreniyor. Ben zaten eskiden beri biz erkeklerin kadınsız da yapabileceklerine inanırdım. Kadına bağımlı olmak, erkek yaradılışının en zayıf noktalarından biridir bence. Bence erkeğin doğal yazgısı aslında çocuk yapmak değil özgür olmak, hükmetmek ve savaşmaktır, yani başka sözcükler kullanmak gerekirse, kadınların sevimli bir süs, bir çeşit meze olmaktan öteye gidemedikleri erkekçe bir hayat

sürmektir. Yoksa katılmıyor musunuz bana?"

Triebig'in aklı karışmıştı. Stransky, bir an fazla ileri gidip gitmediğini düşündü. Ama yok, bu adamdan korkmanın gereği yoktu. İyi bir yem atmıştı; kuşkusunda yanılmıyorsa Triebig hemen saldıracaktı bu yeme.

Sessizlik umut kırıcıydı. Triebig içine kapanmıştı. Kötü deneyler bu konuda tedbirli olması gerektiğini aşılamıştı bilincine. Tetikteydi. Parmaklarını kenetledi, başparmağına baktı. "Katılmadığımı sanmıyorum," dedi. Duraladı. Stransky bir teklifte bulunacaksa yoluna bir engel çıkarmamalıydı. Bu sinir bozucu oyunu kaç kereler oynamıştı, bir adım daha ileri gidebileceğini biliyordu.

Olabildiğince saf görünmeye çalışarak gelişigüzel bir cevap verdi: "Bence özel bir sorun bu, kişiye göre değişir. Kadınsız yapamayan erkeklerin yanı sıra kadınlara hiç bel bağlamamış erkekler de vardır."

—"Ya siz hangi sınıftansınız?" diye sordu Stransky. Triebig kararsızdı. "Belli olmaz" dedi, kesin bir karşılık vermemiş olmak için. "Yalnız galiba mecbur kalırsam, kadınsız da yaşayabilirim."

—"Bunu duyduğuma gerçekten sevindim," dedi Stransky. Bir süre yanan cigarasının ucuna baktı. Sonra ansızın gözlerini Triebig'e dikti. "Yani erkeklerin dostluğunu kadınlarınkine yeğ tutuyorsunuz."

Triebig gözlerini kısmış, onu gözden geçiriyordu. Terlemişti, iskemlesinde kıpırdandı. Bundan sonra söylenecek her söz, müthiş bir tuzak olabilirdi. "Duruma bağlı."

—"Sahi mi?" Stransky gülümsedi. Triebig karşılık vermedi bu soruya. "Sırf üniforma giyiyorsunuz diye günlük hayatınızda her zaman gösterdiğiniz cesaretten yoksun kalmanızın gereği yok. Yine de size yardım etmek için duygularınızı ben söze dökeyim." Stransky'nin yüzü aydınlanmıştı. "Siz erkeklerin dostluğunu her durumda kadınlarınkine yeğ tutuyorsunuz."

Bu çıplak gerçek odanın sessizliğinde bir süre asılı kaldı. Triebig, kabuğuna çekilen bir salyangozdan farksızdı. Çenesi titriyor, korku, rıza ve umut karışımı bir duyguyla Stransky'ye bakıyordu; onun yüzündeyse dostça bir ilgiden başka bir şey yoktu. Susmanın onaylama anlamına çekilebileceğinden korkan Triebig, "Öyle bir şey demedim," diye mırıldandı.

Stransky başını sallayarak güven verdi ona. Doğru yolda yürüdüğünü anlamıştı, her şey tek karta dayanıyordu artık. Yavaşça diretti: "Tabii demediniz, yalnız ben demenizi isterdim." Dostça gülümsedi. "Bırakalım şu

saklambacı Triebig. Yalan söylemenin gereği yok, hele benim gibi birine! Doğru bildim, değil mi? Evet desene."

Triebig dudaklarının kendiliğinden aralandığını hissetti. Durmaya çalıştı ama söylenen söylenmişti bir kere.

Stransky'nin yüzündeki gülümseme ansızın silindi. İskemlesine yaslandı; ilk defa görüyormuş gibi tepeden tırnağa süzdü Triebig'i. Gözlerinde derin bir tiksinti okunuyordu. "Ne kadar ilginç Teğmenim," dedi sertçe. "Gerçekten çok ilginç. Doğrusunu söylemek gerekirse daha önce hiç sizin gibilerle alışverişim olmamıştı."

Triebig korkudan donakalmıştı, ağzı çığlık atmaya hazırlanıyormuş gibi açılmıştı. "Anlayamadım..." diye kekeledi.

— "Çok iyi anladın," diye kükredi Stransky. "Beni salak yerine koymuyorsun ya? Evet dedin, değil mi?" Triebig'in dudakları titriyordu, karşılık vermedi.

Stransky ayağa fırlayıp karşısına dikildi. "Söyle bakalım," diye bağırdı. "Evet dedin. Yüzüme karşı yalan atmaya kalkışma. Evet dedin, değil mi?"

Onun öfkeden çılgına dönmüş yüzünü tam karşısında gören Triebig korkudan gözlerini kapadı. Stransky omuzundan tutup sarsınca, "Evet," dedi usulca.

Stransky hemen bıraktı onun omuzunu, bir adım geri gidip emretti: "Ayağa kalk!"

Titreyerek emre uydu Triebig. Yavaş yavaş, tepeden tırnağa onu inceledi Stransky. Yeniden konuştuğunda sakinleşmişti: "Şu kadarını söyliyeyim. Burada böyle işler karıştırmaya kalkarsan astırırım seni! Şimdi defol karşımdan, yirmi dört saat gözüme görüneyim deme... Defol!" diye bağırdı yerinde çakılı kalan Triebig'e.

Triebig bir saniye kumandanın allak bullak olmuş yüzüne baktı. Sonra döndü, kapıya çarptı, sendeleyerek dışarı çıktı. Stransky birkaç dakika yerinden oynamadı. Bir cigara yaktı, gülümsedi. Bir haftadır ilk defa kendinden ve dünyadan hoşnuttu.

Triebig kapının dışında donuk gözlerle ağaçlara bakıyordu. Siperlere makineli tüfekler yerleştiriliyordu. Kurşun sesleri pek yakından geliyordu, iz mermileri karanlık tepelerden ateşli çizgiler çizerek geçiyordu. Uzun bir süre kımıldayamadan, hiçbir şey düşünemeden durdu Triebig.

Bütün benliği ezilmiş, alçalmış, hiçe indirgenmişti. Bacakları titreyerek korunağına doğru yola çıktı. Basamakları indi, kapıyı kapadı, taş gibi düştü yatağına. Kendimi vurmalıyım, diye düşündü. Hemen kendimi vurmalıyım.

Tabancasına uzandı. Ama çeliğin soğuğunu alnında hissedince kolunu hemen indirdi, ani bir hareketle tabancayı fırlatıp attı. Sonra yüzüstü döndü, başını battaniyeye gömerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Stransky'yi öldürecekti.

O ikindi geç saatlerde birlik, Ruslarla karşılaştı. Tam bataklığın ucundan dolaşmışlardı ki Dietz'in yedeğindeki atlardan biri ansızın kurtuldu, dörtnala ağaçların arasına daldı. Adamlar durdular, suçlayan bakışlarını Dietz'e diktiler; o şaşkın şaşkın atın boşalan yerine bakıyordu. Tayın da atla birlikte gittiği için acısı içlerine çökmüştü.

— "Sersem!" diye haykırdı Kruger.

Steiner yanaştı. "Bir ipi bile doğru dürüst tutamaz mısın?" diye bağırdı Dietz'e. "Ya şu atı bulup getirirsin ya da başına gelecek var."

Dietz bir saniye onun öfkeli yüzüne baktı. Sonra döndü, kaçan atın ardından seyirtti. Ayakları yaralarla kaplıydı; son birkaç saat yürümekte büyük güçlük çekmişti. Ama şimdi acısını ve yorgunluğunu unutmuştu. Dikkatsizliğinin cezasını çekmeli, atı bulup getirmeliydi. Birkaç dakika, ağaçlarla çalılar arasında koştu; tökezliyor, düşüyor, yeniden ayağa fırlıyordu; yüzü, elleri dikenlerden delik deşik olmuş, kanamaya başlamıştı. Soluk soluğaydı, biraz yavaşladı.

Sonra durdu. Bir ağaca yaslanıp yumruklarını inip inip kalkan göğsüne bastırdı. Gözünden yaşlar akıyordu.

Ağaçlar kararmaya başlamıştı bile, ormanda tam bir sessizlik egemendi. Başını biraz çevirince Rusları gördü Dietz. On metre kadar ötesinde durmuş, kendisine bakıyorlardı. Beş kişiydiler, uzun kaputlar giymiş, çevresine koyun kürkünden bantlar geçirilmiş kalpaklar takmışlardı; tüfekleri Dietz'in üstüne çevrilmişti; Dietz derin bir soluk aldı. Korkmamıştı, ama duyduğu şaşkınlık, giderek bütün bedenini sarmış, bacaklarını yere çakılmış iki kazık haline getirmişti. Ansızın birlik geldi aklına. Derhal Steiner'e haber vermeliydi, adamları uyarmalıydı. Nasıl şaşıracaklardı kimbilir! Atın kaçmasını bile bağışlayacaklardı. Buna öyle sevindi ki, Rusları unuttu nerdeyse. Onların yavaş yavaş kendisine doğru geldiklerini görünce uyuşmuş bacaklarını topraktan çekip çıkardı, gerisin geri deliler gibi koşmaya başladı. Arkasından birinin haykırdığını duydu, omuzlarını kaldırdı. Nasıl şaşıracaklar, diye düşündü, ne şaşacaklar ama! Yüzü korkudan çarpılmıştı, ama vereceği haberin nasıl bir etki yapacağını düşününce gülümsedi.

Arkasındaki ses haykırarak uyarıyordu. Düşünmesini güçleştiriyordu bu

ses ama çok önemli değildi. Ansızın bir şey çarptı sırtına; yüzüstü kapaklandı. Başının üstünden makineli tüfek sesleri geliyordu. Önce birinin kafasına bir kaya parçası fırlattığını sandı, yattığı yerde kalakaldı.

Tepesinde kurşunlar vızlıyor, ağaçlara çarpıp havada garip bir vınlama bırakıyorlardı. Neden böyle deli gibi ateş ediyorlar? diye düşündü Dietz. Ayağa kalkmaya çalıştı. O zaman artık bedenine söz geçiremeyeceğini farketti.

Kollarını kaldıramıyordu; sırtında acayip bir basınç vardı. Büyük çaba harcayarak elini çantasının altına sokup sırtını yokladı; hiçbir şey anlayamadı.

Yan dönmeye çalışınca ateş gibi yandı göğsü. Yüzünü toprağa dayadı, inlemeye başladı.

Dietz atı yakalamak için gidince adamlar yere çökmüşlerdi, yorgunluktan başları önlerine sarkmıştı. Steiner, atların yanında ayakta duruyordu. Çok geçmeden karanlık bastıracaktı, oysa orman bitecek gibi görünmüyordu daha. Bu yürüyüş sırasında, atların yararından çok zararı dokunduğunu keşfetmişti; inatçılıkları yüzünden sürüyle vakit yitiriyordu. Adamların durumlarından kuşkulanmasa, çoktan salıverecekti hepsini. Gelgelelim adamlar uzun süre kesintisiz yürümüşler, yorgunluktan bitkin düşmüşlerdi. Normal koşullar altında şu aldıkları yolun üç katını alırlardı. Ama dikenli çalıların çıkarttığı güçlükler, yol üstündeki çaylar, bataklık, büyük daireler çizmelerine yol açmış, güçlerini yeyip bitirmişti. Rus tutsağın kaçışı, yoldan yürümelerini engellemişti. Birkaç yüz metre kadar derenin kıyısını izlemişler, pusulaya bakıp ormanın ortasından geçerek güneybatıya yönelmişlerdi. Karşılarına bir dönemeç çıkınca yoldan ayrılmışlardı ister istemez. Şimdi ormanın göbeğindeydiler.

Steiner küfrederek saatine baktı. Dietz atın peşinden gideli üç dakika olmuştu; ansızın bir tedirginlik kapladı içini. "Bakayım ne yapıyor," dedi. Dietz'in koştuğu yöne doğru ilerlerken verdiği emrin ne kadar saçma olduğunu düşündü. Bir at bir kere koşmaya başlamasın, insan yetişemezdi ardından. Adımlarını hızlandırdı. Ormanda yön bulmak başlı başına bir sorundu; Steiner içgüdüsüne güveniyordu. Üç yüz metre kadar gitmişti ki birtakım sesler geldi kulağına.

Ansızın bir ağaca toslamış gibi durdu, dinledi. Sesler çok geçmeden haykırışlara dönüştü; gelgelelim sözcükleri seçemiyordu. Ruslar, diye düşündü korkuya kapılarak.

Karanlık ormanın içlerine baktı.

Ateş başlayınca iki büklüm oldu, bir ağacın arkasına fırlayıp tüfeğine davrandı. Hava birdenbire vınlamalarla dolmuştu; kurşunlar ağaç gövdelerine çarpıyor, arı gibi vızıldayarak tepesinden geçip yumuşak toprağa iniyorlardı. Adamları toplayıp gelmek çok zaman alacaktı. Eğer Dietz hâlâ sağsa, (ki ateş sürdüğüne göre sağ olsa gerekti) her saniyenin değeri vardı. Ağaçtan ağaca koşarak ilerledi. Sonra namluyu doğrultup rasgele ateş etmeye başladı. Bir ara ağaçların arasında bir karaltı görür gibi oldu; Dietz olabilir diye düşünerek ateş etmedi. Oysa düşman askeri vardı karşısında. Kurşunlar tepesinden geçiyordu. Bir küfür savurarak ağacı siper aldı. Ruslar karşılarında bir tek adam olduğunu anlarlarsa hemen çevresini kuşatırlardı; o zaman kurtuluş yoktu işte.

Korkuları çok geçmeden doğrulandı. Sağında bir makineli tüfek ateşe başlamıştı, çok yakından geliyordu ses. Bütün tedbirleri elden bırakarak fırladı ortaya, ağaçların arasına daldı. Sonra kendini yere atarak yuvarlana yuvarlana öbür ağaca ulaştı. Ateş kesilmişti; belki de vurmuştu adamlar birini. Tüfek sesleri yalnız karşıdan geliyordu artık, önündeki sık çalılıktan. Namlulardan çıkan alevlerden düşmanın yerini kestirmeye çalıştı ama ortalık aydınlıktı daha. Bir süre kıpırdamadan yattı, tepeden geçen kurşunlara baktı. Böyle ateş etmekte devam ederlerse ağaçlarda yaprak kalmayacak, diye düşündü; biraz daha ilerledi.

Heyecanı yatışmaya başlamıştı. Bundan daha kötü durumlar yaşamıştı öyle ya. Birliği merak etmese, iyice durulacaktı.

On dakika sonra karanlık bastıracaktı; Ruslar hiçbir şey yapamayacaklardı o zaman. Kara bir huş ağacının yayvan gövdesine yaslanıp çevresini gözledi. Ruslar hâlâ tepelerdeki yapraklara rasgele ateş ediyorlardı. Karşılık vermedi bu ateşe. Dietz'e ne olmuştu acaba? İnşallah vurulmamıştı. Hiç değilse üstündeki Rus üniforması kafasını karıştırırdı Rusların. Kuşkusuz, ağaçların arasında bir yere sığınmış, karanlığın inmesini bekliyordu. Öbürleri neredeydiler acaba? Tam bunu düşündüğü sırada cehennem gibi bir ateş yağmuru başladı.

Ateş seslerini duyan adamlar ayağa fırlayıp şaşkın şaşkın çevrelerine bakınmışlardı. "Steiner," diye kekeledi Kruger, Schnurrbart'a baktı.

Schnurrbart suskundu. Tüfeğine davrandığında elleri titriyordu. "Atları da al," dedi Pasternack'a. "Donanım kutularını üstlerinden indir."

Sonra donanım kutularını indirmeye koyuldu; verdiği kısacık emirleri büyük bir telâşla yerine getiriyorlardı adamlar. Bir kaç saniye sonra tüfek seslerinin geldiği yöne doğru atıldılar. İlk kurşunlar tepelerinden geçmeye

başlayınca dağıldılar, ateşe karşılık verdiler.

Ansızın Steiner çıktı karşılarına; doğrulmuş, o yana bakıyordu. İlk gören Maag oldu, bağırmaya başladı hemen. Adamlar ateşi kestiler; Steiner koşarak yanlarına geldi. Onu karşılarında görünce anlatılmaz bir rahatlık duydular.

—"Ne şans!" diye kekeledi Kruger. Steiner'in omuzuna bir şaplak indirdi. "Ne yapıyoruz?" diye sordu telâşla, "Dietz nerede?"

—"Arayacağız." Steiner sinirliydi. Karşıdaki ateş ansızın kesilmişti.

—"Kaçtılar," dedi Anselm. "Kaç kişiydiler?" diye sordu Steiner'e.

—"Bilmem."

Bir süre karar veremeden durdular; Schnurrbart sabredemedi, "Peşlerinden gidecek miyiz?" diye sordu. Steiner başını salladı. "Neye yarar? Dietz'i arayıp bir an önce yola koyulmalıyız. Atlar nerede?"

Schnurrbart eliyle geriden gelen Pasternack'ı gösterdi.

—"Hadi bakalım," dedi Steiner. "Dietz buralarda bir yerdedir herhalde."

Ağaçların arasına dağılıp aramaya başladılar. Rusların yakında olabileceklerini düşündüklerinden son derece tetik duruyorlardı. Bir süre sonra Dietz'e seslenmeye cesaret ettiler. Karanlık artmıştı, arama gitgide güçleşiyordu. Bir iki kere Steiner bir işaret mermisi atmayı düşündü, gelgelelim çok tehlikeliydi bu. Kuşkulanmaya başlamıştı. Dietz yakınlarda olsaydı, kendisini çağırdıklarını mutlaka duyardı. Belki de geceyi burada geçirip aramaya yarın devam etmek daha akıllıca bir işti. Ansızın adının bağrıldığını duydu Steiner. Profesör'ün sesini tanıdı, hemen koştu. Adamlar toplanmış, kendisine bakıyorlardı.

—"Ne var?" diye sordu heyecanlı.

Bir sessizlik oldu. Sonra Kruger konuştu. "İşte burada." Yerde kara bir şey yatıyordu.

Karanlığa karşın Steiner Dietz'i hemen tanıdı. Yanına diz çöktü, sırt çantasını çıkarıp sırtüstü yatırdı onu. Kruger feneri tuttu ve Steiner Dietz'in kaput düğmelerini çözdü. O delikanlının gömleğini açarken, öbürleri eğilip baktılar. Göğüste ve karında yara izi göremeyince rahat bir soluk aldılar hep birden. Sonra yüzleri ansızın dondu, ağızları açık kaldı. Steiner, Dietz'i yüzüstü döndürmüştü şimdi, sağ kürek kemiğinin altında fındık büyüklüğündeki iki deliğe şaşkın şaşkın bakıyordu. Kan izi yoktu, yaraların kenarlarında pembe birer halka vardı yalnız.

—"Verdammt," diye fısıldadı Kruger. Elindeki fener titremeye başladı.

—"Ölü mü?" diye sordu Anselm.

Steiner karşılık vermedi. Kolunu Dietz'in beline doladı, kaldırdı biraz. Sonra çarçabuk yaraları sarmaya koyuldu. Dietz'in yüreği hâlâ atıyordu, çok hızlı ve düzensiz bir atıştı bu.

—"Atları getirin," dedi.

İki atı yanyana bağladılar, battaniyelerden bir sedye yapıp usulca Dietz'i atların sırtına yatırdılar. Tek kelime söylemiyorlardı.

—"Hemen yola çıkmalıyız," dedi Steiner. Kruger'e döndü. "Sen ve Schnurrbart bizi biraz geriden izleyeceksiniz.

Rusların ardımızdan gelip gelmediklerini sık sık kontrol edin."

Tüfeğini omuzuna astı, geldikleri yöne doğru yürüdü. Pasternack ile Dorn atlara bakıyorlardı; öbürküler Dietz'in yanındaydılar, düşmesin diye gözlüyorlardı. Gözgözü görmüyordu. Yıldızlar arasıra beliriyordu yaprakların arasından. Çizmelerinin altında kuru dallar ürkünç bir gürültü çıkarıyordu sessizlikte. Schnurrbart ile Kruger oldukça geriden geliyor, arada bir dönüp arkalarını kolaçan ediyorlardı. Orman bomboştu, ıssızdı.

—"Gitmişler," diyerek iç çekti Kruger. "Kabak Dietz'in başına patlayacakmış!"

Schnurrbart başını salladı. "Daha başlangıçtayız," dedi. "Ruslar izimizi buldular bir kere; gün doğsun da gör."

—"Scheisse," dedi Kruger. Ansızın Zoll gelmişti aklına. "Pis alçak," diye homurdandı. "Bir elime geçirseydim."

—"Kimi?"

—"Kimi olacak? Zoll'ü tabii."

Schnurrbart bir an sustu. "Cezasını çekti, üzülme."

—"Ne demek istiyorsun?" Schnurrbart omuz silkti, bir şey demedi.

—"Orman devriye doludur şimdi," dedi Kruger. "Ağaçlıktan bir çıkalım, kimbilir nasıl bir karşılama töreni bekliyor bizi!" Schnurrbart içini çekti.

Dietz geriden geliyordu, atların dizginlerini tutuyordu; susuzluktan ölecekti neredeyse. Ansızın at fırladı gitti elinden; Steiner öfkeyle geldi yanına. Onun öfke saçan yüzünden kaçtı Dietz, ormana koştu atın peşinden. Bazan hayvana öylesine yaklaşıyordu ki elini uzatsa yakalayabilecekti sanki. Ama at daha hızlı koşuyordu, her keresinde kurtuluyordu. Kollarını uzattı, bağırdı, ağlamaya başladı. Ansızın durdu at. Dietz yanına yaklaşırken atın beş kafalı bir Rus haline geldiğini gördü; kafanın on gözü birden ateş saçıyordu. Bağırmaya başladı, o korkunç yüzlerin birbiri içinde eriyişini, o kocaman ağzın haykırışını gözlerken ansızın tanıdı karşısındaki yaratığı: evet evet, yerden bir tuğla almak için eğilen ustabaşıydı bu. Dietz

döndü, çılgınlar gibi fırladı ağaçların arasında; arkadan gelen haykırışlar gittikçe çoğalıyordu, sonunda bir şey çarptı sırtına; yere düştü, inlemeye başladı.

Sonra kaldırdılar yerden galiba. Bir yerlerden anlatılmaz güzellikte düş yaratıklarının tatlı şarkıları yükseliyordu. Şaşkınlıkla kaldırdı başını, mutlu bir gülümseme dolaştı yüzünde. Biri, şarkıya onun da katılmasını istedi. Ağzını açıp söylemeye başladı: "Ey dağlar, ey ovalar." Gözlerinden yaşlar akıyordu; söyleyemiyordu artık, hıçkırıklarla tıkanmıştı. Ama gözlerini kapayıp dinledi, duygulanarak dinledi, şarkı eriyip gidene kadar.

Gözlerini açtığında birinin kendisini kucağında sallayıp ninni söylediği duygusuna kapıldı; güzel imgeler canlandı gözlerinin önünde. Eger'de, evinde gördü kendini; eski şehrin sokaklarında dolaşıyor, ırmağın kıyısına gidip çakıl taşları fırlatıyordu suya. Bir kayığa atladı, yoruluncaya kadar akıntıya karşı kürek çekti. Sonra sandalı akıntıya bıraktı, Fichtelgebirge'nin yeşil ormanlarına dalgın dalgın baktı; sessiz vadilerde kenar köşe köylerde bisikletiyle gezinirken gördü kendini. Kayık, durgun suda tatlı tatlı oynuyor, güneş sıcacık parlıyordu. Ansızın annesinin yakınan sesi yükseldi, çalışacağına boş boş dolaştığı için azarlıyordu onu. Yine karardı içi; acı, gittikçe ağırlaşan kara bir palto gibi sardı bedenini, yere çekti, toprağa gömdü.

Uzun bir süre sonra —sanki yıllar geçmişti aradan— gözlerini açınca Steiner'in yüzünü gördü. Doğrulmaya çalıştı ama Steiner bırakmıyordu. "Kıpırdama yerinden Bebek," dedi, "Hiç kıpırdamamalısın."

— "Hiç kıpırdamamalısın," diye fısıldadı Dietz, yattı.

Steiner saatine baktı. Geceyarısını bir saat geçmişti. Başını çevirip adamları gözden geçirdi. Nöbetçi dışında hepsi battaniyelerine sarınmış uyuyorlardı. Atlar boyunlarını eğmiş, küçük düzlüğü kuşatan kocaman ağaçların arasında duruyorlardı. İki saat süreyle karanlık ormanda taban teptikten sonra bulmuşlardı burayı; Steiner geceyi orada geçirmeye karar vermişti. Nöbet cetvelini yaptıktan sonra Dietz'in yanına oturmuş, onun başını koluna dayamış, kuşkuyla beklemeye başlamıştı. Dietz'in her kıpırdanışında feneri yüzüne tutuyor, dikkatle inceliyordu. Bu yüzü belki yüzlerce kere görmüştü. Elmacık kemiklerinin altında çürükler belirmişti; ten gergin, balmumu rengindeydi, gözlerin çevresinde derin gölgeler, gittikçe yayılan ve bütün yüzü karartan gölgeler vardı. Dietz sabaha sağ çıkmayacaktı. Steiner bunu anlayınca içinde birşeylerin koptuğunu hissetti. Yine de acı duyamadı bir türlü.

Bir süre sonra Dietz yine gözlerini açtığında üstüne eğildi, "Sancın var mı?" diye sordu. Sesi boğuk çıkıyordu.

Dietz, gözlerini iri iri açarak baktı ona. Sonra başını yan çevirdi, "Su," dedi. Steiner'in ağzına tuttuğu mataradan su içti, sevgiyle içini çekti.

— "Tamam mı?" diye sordu Steiner.

Dietz başını salladı. İyiden iyiye kendine gelmişti her halde; boğazından geçen, midesini doldurup bedeninin bütün damarlarına yayılan soğuk suyun akışını duyuyordu besbelli.

Gelgelelim konuşmaya kalkışınca, günün olayları nöbet sırasında gördüğü ateşli düşlere karışıyor, içinden çıkılmaz bir ağ haline geliyordu. Başını çevirdi yavaşça:

"Neyim var benim?"

Steiner, hemen karşılık vermedi.

Dietz'in sesi yalvarıyordu. "Neyim var, söyle. Neden söylemiyorsun?"

Steiner yutkundu. "Önemli değil," dedi sertçe. "Bir kurşun sıyırıp geçmiş, o kadar." Durdu, sonra kendini kayıtsız olmaya zorladı. "Gerçekten o kadar."

—"Çok mu kötü durumum?"

—"Yok canım, bir sıyrık altı üstü. Meraklanmaya bile değmez."

—"Doğru söylemiyorsun," dedi Dietz. Sesinde öyle bir kesinlik vardı ki Steiner soluğunu tuttu.

—"Neymiş doğru söylemediğim?" dedi çaresizce.

—"Meraklanmaya değmediği. Yalan söyleme bana; göğsümün parça parça olduğunu hissedebiliyorum."

—"Göğsünde bir şey yok," dedi Steiner, "Arkadan vurulmuşsun." Alnında ter birikmişti. "Yarın bir sedye yapıp atların üstüne atacağız seni, doğru tabura. Öbür gün hastane treninde olursun, memleketine dönersin."

Dietz karşılık vermedi. Steiner atlardan söz açınca olanları hatırlamıştı. "Özür dilerim," dedi, "at için, yani kaçırdığım için. Şey..."

Steiner sözünü kesti. "Bırak şu allahın belâsı atı. Zaten salıverecektik."

—"Gerçekten mi?"

—"Tabiî, yoksa söylemezdim."

Dietz gözlerini kapadı, düşünmeye çalıştı. Atın ardından koşuyordu, yakalayamamıştı. Sonra durmuştu, sonra...

Gözlerini açtı, korkunç bir çığlık attı.

Adamlar uyandılar, korku içindeydiler. Çığlık makara gibi boşalıyordu Dietz'in boğazından, bitmek bilmiyordu. Adamlar korkuyla yanaştılar.

"Ruslar duyacak," dedi Kruger.

Steiner, feneri Dietz'in yüzüne tuttu. "Sus yavrum korkma, hepimiz yanındayız." Neden sonra çığlık durdu. "Bir doktor olsaydı," dedi Steiner. "Morfin yapmak şart."

—"Doktor olmak istiyordu," dedi Pasternack. Biraz durduktan sonra ekledi. "Yaşayacak mı dersiniz?" Steiner karşılık vermedi. "Siz yatın yerinize en iyisi," dedi sonra.

—"Sen yatsana," dedi Schnurrbart. "Ben bakarım. Birkaç saat uyu bari."

Steiner başını salladı. "Yorgun değilim."

Adamlar yerlerine döndüler. Steiner, Schnurrbart'ın başucunda dikeldiğini görünce kaşlarını çattı. "Ne var?" dedi. "Yorgun değilim dedim sana."

—"Keçi inadı seninkisi."

Steiner tam öfkeli bir cevap verecekti ki Dietz'in sesi duyuldu. Gözlerinin açık olduğunu ikisi de görmemişlerdi. "Kavga etmeyin n'olur," dedi yavaşça. "Neden kavga ediyorsunuz gene?"

Steiner ondan yana döndü. "Kavga etmiyoruz."

—"Kavga ediyorsunuz. Barışın, barışın n'olur." Steiner feneri söndürdü."Lütfen," diye fısıldadı Dietz.

Steiner, yanıbaşında kıpırdamadan duran Schnurrbart'a baktı. Dietz'in karanlığın içinden kendine doğru uzanan elini tuttu, oğlanın ıslak alnından okşarcasına geçirdi elini. "Lütfen." Ses güçlükle çıkıyordu,

Steiner başını salladı. Sonra Dietz'in bu hareketi izleyemediğini fark etti. Onun üstüne eğildi, "Peki," dedi.

Başını kaldırdığında Schnurrbart yanından usulca uzaklaşıyordu. Dietz kıpırdamadan yatıyordu. Steiner onun aydınlık, değirmi yüzüne baktı. Ormanda çıt çıkmıyordu.

Sonra bir hışırtı başladı ağaçların arasında; yaprakların sesi yükselirken ölen adamın yüzü de garip bir değişikliğe uğradı. Yüz çizgileri inceldi, saydam hale geldi. Duru, beyaz alnının altındaki kaşlar büyük birer kavis çizdi; gür, kestane rengi büklümlerin altında kulakları görünmez oldu. Steiner soluğunu tutup eğildi. Kara halkalar dolanıyordu gözlerinin önünde, yine de karşısındaki yüzü açık seçik görebiliyordu... Yarı aralık kırmızı dudakların arasından küçücük pırıl pırıl dişler görünüyor; kocaman kara gözler çaresizlik içinde kendi gözlerini arıyor. Steiner'in gücü tükenmek üzere. Kızın yüzüne vuran kar tanelerini görüyor yalnızca; çıplak elleri bu

dayanılmaz soğukta müthiş sızlıyor. Birkaç dakika önce Anne, dar yamaçtan aşağı kaymıştı. Steiner onun ardından koştu, kendisine doğru uzanan elleri yakaladı. O da kaydı, kaydı, sonunda ayağını bir şeye takmayı başardı. Şimdi yüzüstü yapışmış yatıyor, kızın yüzü hemen altında. Biliyor onu kurtaramayacağını, öyle bakıyor sadece. Kız ağzını açıp bir şeyler söylüyor, ne var ki söylediklerini duymuyor Steiner. Sanki ölü, yalnızca onun gözlerini görüyor..,

—"Sende yürek diye bir şey yok Anne."

—"Var, Rolf. Bak göstereyim sana istersen." Elini alıp küçücük göğsünün üstüne koyuyor. Her zaman böyledir. Steiner öfkelenmeye görsün o hemen "Hayır," der ve küçücük tatlı bir davranışla silâhını alır elinden.

— "Ama bana bunun ne kadar güç geldiğini anlamıyorsun." "Anlıyorum Rolf."

—"Öyleyse sevin sevinebildiğin kadar."

—"Bana katlanmaya çalış."

Steiner iç çekiyor, kızın yüzünü elleri arasına alıp inceliyor. Gözleri dudaklarına takılıyor, "Ağzın," diyor.

—"Ne olmuş ağzıma?"

— "Hiiç, bilmem..." Utanıyor, gülüyor. "Senin ağzını öpen erkek bir daha unutmaz."

—"Böyle şeyler söylemesene Rolf. Sinir bozucu şeyler bunlar..." Gözlerini kaçırıyor. "Üstelik üzücü de," diye ekliyor ciddiyetle. Birdenbire kollarına atılıyor. Bedenini sıkı sıkı yapıştırarak, "Her zaman hoşlanacak mısın benden?" diye soruyor.

—"Sensiz ne yaparım ki?"

Doğrulmaya çalıştığında saçından sıkı sıkı yakalıyor. "Bu cevap değil. Söz ver bana."

Hava durgun, ılık. Çayırda hafif bir esinti var; ağaçlar kollarını göğe doğru uzatıyorlar. Bir kelebek geçiyor yanıbaşlarından, otların arasında yitip gidiyor. Yavaşça uzanıyor kızın eline, alıp dudaklarına götürüyor.

—"Hep," diyor, "hep seveceğim." O mutlu bir kahkaha atınca başını alıp göğsüne bastırıyor, "Sana şu kadarını söyleyeyim," diyor, güzel olan her şeysin sen." Onun başının üstünden ormana göğe doğru uzanan dağa bakıyor: "Buzulların tepesindeki hava gibisin sen, gözlerim kamaştığı için bakmaya cesaret edemediğim nesnelere benziyorsun.

Hem kendinsin hem de kendinden çok daha fazlası."

Kız yavaşça ona çeviriyor başını, gözleri yaşlarla dolu. "Bir daha

söylesene," diye fısıldıyor.

Ama o başını sallıyor. "Böyle şeyler ancak bir kere söylenir. Yalnız bir kere denenebilen bütün güzel şeyler gibi."

Kız başını onun göğsüne yaslıyor, "Babam gibi konuşuyorsun," diyor.

—"Sen de hâlâ on dört yaşında bir çocuk gibi davranmıyor musun?"

—"Neden öyle söylüyorsun?"

Elini onun incecik, gergin bacaklarında gezdiriyor; beyaz etekliğin altından çıplak eti geliyor eline. "Bu yüzden." Birkaç saniye konuşmuyorlar. Sonra kız onun alnına düşen kara bir tutam kara saçı eliyle geriye itiyor, "En iyisi sona kalsın," diyor.

— "İyi olduğunu nereden çıkarıyorsun?" diyor Steiner usulca. "Bazıları hiç hoşlanmazlar."

Kız yaslanıyor göğsüne ve Steiner karmakarışık duygular içinde bocalarken onun göğüslerinin omuzuna değdiğini hissediyor. "İyi olmalı," diyor Anne düşünceli düşünceli, "Yoksa sen bu kadar üstüne düşmezdin."

Bu akıllı cevap karşısında Steiner, ne diyeceğini şaşırıyor. "Akıl almaz bir kızsın sen," diyor. Kaşları çatılıyor. "Seni tanımadan önce insanlar üstüne en ufak bir fikrim bile yokmuş."

—"Ya şimdi, var mı?"

—"Elbette."

—"Oh, Rolf!" diyerek sarılıyor göğsüne. "Bazen öyle korkuyorum ki."

Steiner şaşkınlıkla gözlüyor onu. "Sen mi korkuyorsun Anne? Neden korkuyorsun Tanrı aşkına?"

Kısacık bir süre yere bakıyor kız, bocalıyor. Sonra omuz silkiyor. "Haklısın. Şımarık bir çocuğum ben. Yalnız öbür gün gidiyorsun; dün gece de babam savaş çıkabileceğini söyledi; sen de o zaman, yani biz..." Birdenbire hıçkırmaya başlıyor. Öpüp avutmak kabil değil.

Durulmasını bekliyor Steiner. Sonra, "Baban saçmalamış," diyor. "Savaş çıksa bile, bir aya kalmaz biter."

Zoraki bir güven var sesinde; kız gözlerinin içine bakıyor.

"Bana bir konuda söz verebilir miydin?" Steiner kaygıyla inceliyor yüzünü. "Savaş çıkarsa, Zürich'e bizim yanımıza geleceksin. Babam nasıl olsa bir iş bulur sana, savaş bitene kadar bizimle kalırsın. Söz mü?"

—"Yapamam bunu Anne," diyor sertçe. Kız, kırgın başını öte yana çevirince elini omuzuna koyuyor, "Anlayışlı ol sevgilim, insan askerden kaçamaz. Yasalardan, polislerden kaçarsın ama kendi vicdanından asla. Zaten yapamam," diyor usulca. Soluğu öfkeyle daralmış, yere bakıyor

Anne. "Ama benden kaçabiliyorsun? Sırf şu lanet savaşın yüzünden benden uzaklaşabiliyorsun. Benim hiç bir önemim yok senin gözünde. Bunu söylemek istiyorsun, değil mi?"

— "Saçma sapan konuşuyorsun," diyor Steiner, tedirgin bir sesle. "Hiç bu halde görmemiştim seni. Bak..." Yatıp onu da yanına çekiyor. "Anlamaya çalış. Senden ayrılırsam kısa bir süre sonra yine birarada olacağımızı biliyorum. Ama evi terkedersem bir daha geri dönemem. Başıboş, aylak herifin biri olurum, ister misin bunu?"

Kız, karşılık vermiyor. Steiner'in gözü, gökte yoğunlaşan bulutlarda. Yağmur yağacak, diyor kendi kendine. Anne, yanında yatıyor, gözleri kapalı. Onun omuzlarının sarsıldığını fark ediyor, usulca tutuyor elini. "Anlamalısın," diyor yavaşça. "Sudan çıkmış balığa çevirme beni. Bunu isteyemezsin Anne; o kadar bencil değilsin." Başını salladığını görünce eğilip öpüyor onu. Yanyana uzanmış, yatıyorlar, dağın gümüş doruğuna bakıyorlar sessizce.

Ansızın kalkıyor Anne. "Yalnız senden bir şey isteyeceğim, hayır demeyeceksin bana."

—"Yapabileceğim bir şeyse, tabiî."

—"Yarın yine dağa tırmanmak istiyorum. Bir kere daha dağımıza çıkalım." Kaşlarını çattığını görünce eğilip yalvarırcasına gözlerine bakıyor. "Yarın sabah ilk trene bineriz. Dörtte falan burada oluruz, bol bol vakit kalır."

— "Hava dönüyor," diyor Steiner bulutlara bakarak. Anne, başını sallıyor. "Yarına kadar düzelir." Reddedemiyor Steiner. Dorukta taze kar var daha, bu mevsimd ehavanın ne olacağını kimse kestiremez. Yine de... Karar veremiyor.

Politik durum günden güne kötüledi son üç dört haftada; savaş ihtimali uzak değil. Anne'e korkularından söz açmadığı halde onun doğru söylediğini biliyor. Belki de birlikte geçirecekleri son gün bu, hiç değilse uzun bir süre için. Doruğa kadar tırmanamazsak döneriz, zararı yok, diyor kendi kendine. "Onların" dağı bu. iki yıl önce dorukta karşılaşmamışlar mıydı. Anne'in öpücüklerine, "Peki," diye karşılık veriyor, "olur."

Tekrar tekrar bir yere dayamaya çalışıyor dirseklerini, kollarını kasıp kuvvet toplamaya çabalıyor. Ama gücü tükenmiş. Anne, başı hâlâ yukarda, gözlerinin içine bakıyor. Rüzgâr azaldı; kar savruluyor çevrelerinde. Elleri, kolları soğuktan uyuşmuş, duymuyor. Yamacın kenarında başı aşağı sarkmış yatarken kan üşüşüyor başına, kulaklarında sağır bir uğultu

başlıyor. Bedenine söz geçiremeyeceğini anlıyor. Anne'in yüzü ıslak. Kar tanelerinin ona vurup vurup eridiklerini görüyor, elini uzatıp silmek geliyor içinden; Anne'in dudakları seğiriyor, gözleri korkuyla açılmış; onu yatıştırmak için bir şeyler söylemeye çalışıyor, ne ki kendi dilsiz korkusunu açığa vurmuş oluyor yalnızca, sesi çıkmıyor. Anne ansızın gözlerini kapayınca, ellerinin gevşemiş olduğunu hissediyor...

Uğultu gittikçe artıyordu. Hiç aralık vermeden havayı dolduran, bilincine girip onu gerçeğe döndüren tekdüze bir uğultu. Doğrulduğunda sırtının ıslaklığını duydu, şaşkınlıkla kaldırdı başını. Yağmur yağıyordu. Ağaçların tepeleri rüzgârda hışırdıyordu ama Steiner yalnızca seslerden anlıyordu, yoksa ağaçlar karanlıkta gizlenmişlerdi. Birkaç saniye hiç bir şey anlamadan çevresine bakındı. Sonra elinde yumuşak ama soğuk, cansız bir şey tuttuğunu anladı. Büyük bir tiksintiyle çekti elini, ayağa kalktı. Üstü başı sırılsıklam olmuştu. Titredi. Ne oldu? diye düşündü. Sonra yaşadığı anda buldu kendini. Orman, birlik ve... Dietz Dietz'in öldüğünü sezdi ansızın. Yerde feneri aradı, buldu, yaktı.

Dietz'in ağzı açıktı, yarı kapalı gözkapaklarının altında gözlerinin akı pırıl pırıl yanıyordu. Daha şimdiden tanınmaz haldeydi. Steiner bütün bu süre içinde onun ellerini sıkı sıkı kavramış olduğunu anladı, ürktü. Çabucak eğildi, ölü adamın altından battaniyeyi çekti, yüzüne örttü. Sonra uyuyan adamlara baktı.

Schnurrbart usulca ona doğru geliyordu. Feneri söndürdü. Duygusuzlaşmıştı iyice. Rüzgârın saldırısına uğrayan orman inliyor, homurdanıyordu. "Öldü," dedi Steiner. Fırtına bu sözcükleri koparıp aldı dudaklarından. Yüzünü yağmura kaldırdı, bir an gözlerini yumup durdu, yineledi, "Öldü." Schnurrbart'ın kolunu tuttu, onu ağaçların altındaki düzlüğe çekti. Sonra sırt çantasını çıkardı, battaniyesini aldı, yere yaydı. Birlikte oturdular, muşambayı omuzlarına çekip yoğun karanlığı gözlediler.

Sonraları, fırtına biraz dinince "Kurtaramazdık zaten," dedi Schnurrbart.

Steiner sessizce başını salladı. Böyle yaraların iflah olmadığını biliyordu.

—"Onun için de iyi oldu böylesi," dedi Schnurrbart. "Bütün yol boyunca taşımamız, üstelik Rus hatlarından geçirmemiz gerekecekti ki olamazdı." Steiner yine başını salladı.

Schnurrbart elini onun koluna dayadı. "Sinirlerimiz bozulmasın bu yüzden," dedi yalvarırcasına. "Önümüzde neler var, unutmayalım. Daha önce hiç böyle bir durumda, bu kadar kötü bir durumda kalmamıştık."

—"Biliyorum "

Schnurrbart, onun yüzünden bir şeyler anlamaya çalıştı. Steiner'in sesi ürkütücüydü. "Öyleyse cesaretini yitirme," dedi. "Son zamanlarda sana ne oldu bir anlayabilsem...

Eskiden bambaşkaydın Rolf."

—"Biliyorum," dedi Steiner. Esinti, tepelerindeki yaprakları oynattı; iri damlalar düştü başlarının üstüne. Alaycı ve kibirli görünmeye çalıştığı zamanlarda Steiner'i hiç sevmemişti.

Ama şimdi, keşke eskisi gibi olsa diye içi gidiyordu. Son birkaç saatte hep onu düşünmüştü. Eskiden, böyle umutsuz anlarda, güçlükler birbirinin üstüne bindikçe bilenirdi Steiner. Şimdiki durumu anlaşılır gibi değildi; yalnızca Dietz'in ölümü ile açıklanamazdı bu. Yalnız belki önemli bir öğeydi bu ölüm. Araştıracaktı, bakalım.

—"Eninde sonunda hepimizin başına gelecek," dedi. "Önce kimin gittiği fark etmez pek." Steiner karşılık vermedi. "Çok severdim oğlancağızı, Allah kahretsin..." Yere tükürdü, gözlerini karanlığa dikti.

Steiner öyle beklenmedik bir soru sordu ki Schnurrbart şaşırdı. "Tanrıya inanır mısın?"

Çabucak kendini toparladı Schnurrbart. Bu sorunun karşılığını çocukken öğrenmiş, şimdiye kadar da hiç tartışmamıştı. Bütün tartışmaların dışındaydı bu konu. "Tanrıya inanıyor muyum? Tabiî. Hiç değilse yargılarımızı yöneten Biri'nin varlığına inanıyorum."

Steiner acı acı güldü. Beklediği karşılığı duymuştu. "Sen her şeyi kolayından alıyorsun," dedi. "Ben de bir zamanlar öyle düşünürdüm. Ama eğer Tanrı varsa, sadistin biri. Kesin inancım bu benim."

—"Delisin sen." Schnurrbart bu küfürden irkilmişti. "Gerçekten delisin, yoksa dünyada sadizmin değil... sevgi diyebileceğimiz bir duygunun belirtilerini bulurdun. Yadsıyor musun bunu?"

—"Orası beni ilgilendirmez," dedi Steiner küçümsercesine. "Madalyonun öbür yanına bakalım. Sözgelimi ben açlıktan ölmek üzereysem, birisi de bana bir bakraç su verirse bu sevgi midir sence?"

Tartışmanın nereye gideceğini kestiremeyen Schnurrbart, yarım ağız başını salladı.

—"İyi." Karanlığa karşın başını salladığını fark etmişti Steiner. "Demek bu sevgi. Peki aynı kimse bir iki yudum içtikten sonra bakracı elimden alırsa bu da sevgidir, değil mi?" Schnurrbart'ın karşılık vermediğini görünce yaklaştı. "Buna verecek karşılık yok, değil mi? Ben sana buna ne denileceğini söyleyeyim. Sadizm, boktan, pis sadizm, en aşağılık bir

adamın aklına getirebileceği cinsten bir sadizm. Benim görüşüm bu, sen istediğini düşünmekte serbestsin." Schnurrbart gözlerini kapadı, yeni, doğru bir karşılık bulmaya çabaladı. Uzun bir süre, yağmurun sesinden başka ses duyulmadı. Schnurrbart, "Sen öyle inan," dedi kesik kesik. "Kendi adına konuş yalnız. Bir şey söyleyeyim: Kimi insanlar, ellerinden alınan bir bakraç su için öylesine yanarlar ki, yanlarında akıp giden ırmağı görmezler, iyi geceler." Ansızın kalktı, yürüdü gitti.

Ertesi sabah Dietz'i gömdüler. Yağmur hâlâ yağıyordu, bulutlar alçaktaydı. Adamlar, dikdörtgen bir mezar kazdılar, iliklerine kadar ıslanmış, durup beklediler. Soğuk bir rüzgâr düzlüğü kasıp kavuruyordu. Steiner, mezarın içine girdiğinde öbürleri yavaşça yanına yaklaştılar. Dietz'i bir çadır bezine sarmışlardı; kocaman çukurda küçücük, zavallı duruyordu.

Adamlar, kısa saplı kürekler almışlardı ellerine.

—"Ne bekliyoruz?" diye sordu Kern sinirli bir sesle. Steiner onların kirli, sakalları uzamış yüzlerini teker teker gözden geçirdi. "Belki de bir cenaze töreni düzenlemek istiyorum, kimbilir.." Kolunun yanıyla yağmurdan ıslanmış yüzünü sildi. "Böyle şeylerle uğraşmayız çoğunluk," dedi kısık bir sesle, "ama Dietz için değer. Dietz memleketinde ölmüş olsaydı, mezarının çevresinde en az yüz kişi karalar giyip el bağlardı. Kimileri gerçekten ağlarlardı, kimileri de ağlamak gerektiğinden." Yine yüzünü sildi. Hepsi ağızları bir karış açık onu dinliyorlardı. "Bir süre sonra yeniden karşılaştıklarında, 'Yazık, tüh yazık,' derlerdi birbirlerine, 'Ne de gençti; zaten iyiler fazla dayanamaz bu dünyada.' Sonra keyifle göbeklerini gözden geçirir, hâlâ göbekli oldukları için sevinirlerdi, Allanın besili domuzları!" Steiner ansızın bağırmıştı.

Adamlar irkilip geri çekildiler. Schnurrbart onun omuzlarının inip inip kalktığını fark etti.

—"Birkaç haftaya kalmaz unuturlardı onu," diye devam etti Steiner. "İnşallah içinizden kimse onu unutmaz. Unutanlara acırım doğrusu."

Eğildi, bir avuç toprak attı önündeki mezara. Hiç ses çıkarmadan mezarı örtmeye başladılar.

Bir saat sonra, sırtlarında çadır muşambasıyla yola koyulmuşlardı; yağmur dinmemişti daha. Atların ikisine makineli tüfeğin ağır donanım kutularını yüklemişlerdi. Öbür atları salıvermişlerdi. Her an Ruslarla karşılaşabileceklerini gözönünde tutarak tüfeklerini ateşe hazır duruma getirmişlerdi; yavaş yavaş, gözleri tetikte ilerliyorlardı. Schnurrbart, Dorn ile fısıldaşıyordu. "Ne garip bir konuşmaydı, tam Steiner'e göre."

Dorn başını salladı. "Hayatımda duyduğum en acayip mezarbaşı söylevi. Ne denirse densin çok özgün bir adam olduğu su götürmez bir gerçek."

—"İnsan çok değişik şeyler düşünebilir onun hakkında."

—"Biliyorum. Yine de onu hakkıyla değerlendirmek güç. Bir zamanlar büyük bir sarsıntı geçirmiş her halde; tuhaflığı ancak böyle açıklanabilir."

Schnurrbart kuşkuyla baktı. "Sana açıldı mı?"

—"Doğrudan doğruya açılmadı," dedi Dorn. "Söylediği ufak tefek şeylerden çıkardım."

—"Yaa."

Bir süre sustular, yürüdüler. Schnurrbart, Dorn'a Steiner ile Anne konusunda bir şey anlatmanın doğru olup olmayacağını düşündü, anlatmamaya karar verdi.

Sıranın önlerinde bir dalgalanma oldu. Adamlar, yüz metre kadar ötedeki sık çalılığa bakıyorlardı. Beride, orman seyreliyor, dik, boz bir yokuş başlıyordu.

—"Geldik." Steiner saatine baktı. "Karanlığa kadar burada konaklayacağız. Hadi." Karmakarışık otların arasından bir yol açtılar. Hendeğin öteyanında uzun otlarla kaplı bir tarla uzanıyordu. Yüz metre ilerden başlayan tepeler zinciri çoraktı; tek ot yoktu toprakta. İlk tepeyle aralarında kalan çayırda bir çay akıyordu. Dardı çay, geçilmesi güç değildi. Adamlar sessizlik içinde karşılarındaki manzarayı gözlüyorlardı. Akılları ormanda yaptıkları uzun yolculuktaydı. Elli beş saat önce uzakta bir karaltı halinde gördükleri tepeler, bu yağmurlu öğle saatinde tam karşılarındaydı. O zaman varmak için can attıkları bu yer, ne kadar iç kapayıcıydı şimdi. Dietz'i düşündüler. Rüzgâr, yağmur yüzlerini boyuna kamçılıyordu.

Tepelerin dorukları sisten yumaklarla çevriliydi; gökten boz ve kara bulutlar, kaya parçaları gibi çöküyorlardı aşağılara. Steiner başını kaldırdı, ağaçlardaki fısıltılara kulak verdi. "Otları bir yere bağlayıver," dedi Schnurrbart'a. "Bu gece salacağız onları. Bir gözcü yeter; hem çayırı gözler hem de tepeleri. Geriden bir saldırıya uğramayız sanıyorum. Sizler de kendinize iyi bir yer bulun çalıların arasında, gözüme görünmeyin..."

Adamlar, ses çıkarmadan emre uydular. Kuru sayılabilecek bir yere battaniyelerini, muşambalarını serdiler. Anselm, ormanın kenarında gözcülüğe geçti. Öbürleri konservelerini açıp ekmeklerini çıkardılar. Yemekten sonra uzanıp cigara tüttürmeye başladılar.

O ikindi uyumukla geçti. Hava değişmedi, çok çabuk bastırdı karanlık; saat altıda yeniden yola düzüldüler. Atları geride bırakmışlardı. Çayırın bazı

yerleri öylesine bataktı ki çok geçmeden çizmeleri çamur doldu. Çay küçücüktü. Steiner nasılsa daha fazla ıslanamayacağını düşünerek kayıtsızca girdi çaya, hangi yöne doğru yürümenin daha akıllıca olabileceğini kestirmeye çalıştı. Belki onuncu keredir iki gün önce uzaktan gördüğü şehrin nerede olabileceğini kestirmeye çalıştı; dış çizgiler çok belirsiz gelmişti o zaman, yine de tepeler şehrin ortasından güneyine doğru uzanıyordu galiba.

Çayın kıyısına çıkmak üzereyken durdu birden. Öbürleri de oldukları yerde kalakaldılar. Beş yüz metre kadar ötelerinde, tepelerin üstüne bir işaret mermisi fırladı; beyaz ışık, görünmeyen bir ipliğe bağlıymışcasına asılı kaldı havada, sonra çayırın üstüne indi, otların arasında yitti gitti. Her yer karanlığa gömüldü eskisi gibi.

—"Cepheye varmışız!" diye kekeledi Pasternack. Steiner sudan çıktı, ileri doğru bir - iki adım attı. İşaret mermisini ateşleyen asker, sağda bir yerlerde olmalıydı, yakında bir yerlerde, Krimskaya yönünde.

Öbürleri Steiner'in çevresinde toplandılar.

—"Ne yapacağız?" dedi Schnurrbart.

—"Tetikte olun," dedi Steiner. "Birbirinizden ayrılmayın." Karârını vermişti artık. Tüfeğini omuzundan aldı. "Bir şey görürseniz uyarmadan ateş edin. Tamam mı?"

Yavaşça tepeye doğru yürüdüler, yamacı tırmanmaya başladılar. Bastıkları toprak dümdüzdü; arasıra adamlardan biri kayıyor, sonra ayağa kalkıp bir küfür savuruyor, ellerini pantalonuna siliyordu. Neden sonra doruğa varıp soluk almak için durdular. Burunlarının ucunu göremiyorlardı.

Rüzgâr eskisi kadar sert değildi ama yağmur hiç durmaksızın yüzlerini kamçılıyor, ıslak üniformalarından içeri giriyor, terli sırtlarından soğuk soğuk sızıyordu. Steiner, dinlenecek kadar vakit bıraktıktan sonra batıya yöneldi.

Yine yokuş aşağı iniyorlardı şimdi. Ama çok sürmedi. Düzlükten geçtikten sonra yine tırmanmaya başladılar. Ansızın bir ses yükseldi karanlığın içinden: "Vnimaniye!" Adamlar, biraz ötelerinde bir bomba patlamış gibi irkildiler. Bu beklenmedik ses, kanlarını dondurmuştu. Hemen yüzüstü yere yattılar. Steiner geride kalan Kruger'e döndü, fısıldadı: "Cevap versene salak, cevap ver çabuk!"

Kruger anlayana kadar birkaç dakika geçti. Doğruldu, ellerini ağzına tutarak bağırdı, "Trovarişçi... tovarişçi!" Soluklarını tuttular. Karşıdan hiç ses gelmiyordu. Rusun elinde tüfeği yoktu her halde. Yanyana durup koyu

karanlığı tedirgin gözlerle incelediler. "Anlamıyorum," dedi Steiner. "Ne dedin ona?"

—"Yoldaş olduğumuzu," diye kikirdedi Kruger. "İnandı galiba."

Ürkek ürkek çevrelerine bakındılar. "Amma gösteri ha!" dedi Maag. "Mayın tarlasında dans ediyor gibiyim. Ne yapacağız şimdi?"

—"Yürüyeceğiz," dedi Steiner. "Ama daha dikkatli olmamız gerek. Gürültü etmeyin. Bizi duydular, ama göremezler nasılsa. Hadi."

Birlik, atlamaya hazırlanan çok bacaklı bir hayvan gibi onun ardından yürüdü. Bir saat kadar yeni bir olay çıkmadan tepelerden inip çıktılar. Yumuşak toprakta yürüme zorluğu, yamaçların dikliği, sanki hiç bitmeyecekmiş gibi uzanan yollar, eteklerine varıncaya kadar dorukları görünmeyen dağlar, karşılarına her an düşman çıkabileceği tehlikesi, adamların sinirlerini altüst etmişti. Gittikçe kayıtsızlaşıyorlardı. Steiner'in azarları bile uyarmıyordu onları.

Kruger ile Schnurrbart bile kendilerini bırakmışlardı. Hafif hafif aksıyordu Kruger. Yarım saattir dayanılmaz bir ağrı vardı topuğunda, gittikçe de kötüleşiyordu. Yüzüldü her halde, diye düşündü, çizmesini çıkarıp baksa mıydı ki?

Gelgelelim Steiner sıyrık yüzünden mola vermezdi, biliyordu. Kruger içinden bir küfür savurdu. Bir süre parmak uçlarına basarak yürümeyi denedi, ama çizmelerinin çamurla dolu oluşu işi büsbütün güçleştiriyordu; her adımda parmaklarının arası suyla dolup taşıyor, fasır fosur sesler çıkıyordu. Tam da sırası, diye düşündü öfkeyle, tam bana göre bir şey.

Yürümeye bunca alışkın olan ayaklarının böyle bir iş çıkarması inanılır gibi değildi gerçekten; talimsiz bir asker olsa neyse... Islak çorapları topuğunda toplanmıştı besbelli, yağmurdan ıslanmış deri de sürtüşmeye dayanamayıp

yüzülmüştü. Ağrıya dayanamıyordu. Omuzunda ağır makineli tüfeğin basıncı; sırt çantasındaki bütün gerekli ıvır zıvırın ağırlığını kaldıramayan kalçalarındaki sızı terleyen bedenine yapışan ıslak üniforma, adım atmanın başlı başına bir sorun olduğu bu batak toprak, karanlık, yağmur, güvensizlik, evet bunlar acıyan topuğunun yanında hiç kalıyordu şimdi.

Ansızın durdu, makineli tüfeği yere koydu. Steiner ta önden duydu gürültüyü. "Deli misin nesin?" dedi Schnurrbart korkuyla. Kruger, karşılık vermedi. Yere çöktü, çizmesinin bağlarını çözmeye koyuldu. Çizmesiyle çorabını sıyırdıktan sonra topuğundaki şişi elledi. Steiner yanına vardığında onun yüzüne bakmadı bile.

— "Muhallebi çocuğunun ayağı nasır mı tutmuş?" Steiner'in sesi küçümseme doluydu. Kruger karşılık vermedi. Ayağını uzattı, sancıyan topuğunu yağmura tuttu, ohhh! dedi.

Steiner'in yüzü asılmıştı. Eğildi, makineli tüfeği alarak, "Ne yaptığını sorabilir miyim?" dedi. Kruger karşılık vermemekte direniyordu. Adamlar yaklaştılar, sırıttılar.

Sonra, biri ansızın hepsinin kıçına birer tekme vurmuşçasına yere kapaklandılar. Tam önlerinde, Kruger daha önce durmasa şimdi varmış bulunacakları noktada, gece, bir ateş topu gibi patlayıvermişti. Korkunç bir gürültü duydular; ağızları şaşkınlıktan açık kaldı. Steiner yüzünü Kruger'in sırtına gömmüştü.

Kruger ağrıyan topuğunu unutmuştu bile, korkudan gözlerini yummuştu. Patlama, aynı şiddetle sürüyordu. Sonunda Steiner başını yavaşça kaldırdı; üç yıldır sıkı bir savaş eğitiminden geçtiği için yaralanmadığını anlamıştı. Bir an sonra durumu kavradı.

Birlik, bir Rus bataryasından bilemedin elli metre uzaktaydı, kimbilir hangi pusuya sinmişti düşman!

Steiner yavaşça ayağa kalktı. Batarya hiç durmadan ateş ediyordu. Öbürleri de teker teker ayağa kalktılar. Yalnız Kruger, Kern ve Pasternack oturuyorlardı yerlerinde. Kruger, çizmesiyle çorabını sağ elinde tutuyordu, çıplak ayağı kara toprağın üstünde beyaz bir benek gibiydi. Steiner ses etmeden baktı. Sonra makineli tüfeği onun bacaklarına yaslayarak, "Hadi, üşütmeden geçir şu çizmeyi ayağına," dedi. Adamların omuzları titremeye başlamıştı; rüzgârda sallanan yapraklar gibiydiler, katıla katıla gülüyorlardı.

Kruger bu neşe sağanağını görmezlikten geldi, elindekileri yere dayadıktan sonra iki eliyle ayağını kaldırdı, topuğunu yokladı. "İğnesi olan var mı?"

Steiner yavaşça palaskasının altından kocaman bir kancalı iğne çıkardı. "Çabuk ol ama," dedi; sesi hiç de sert değildi. Kruger başını salladı. İğneyi batırdığı gibi su fışkırdı yaradan. "Hepinizin kafası biraraya gelse bu kadar su çıkmaz," dedi. Suyu çıkardıktan sonra cebindeki sargı beziyle topuğunu sardı. "Tamam," dedi, yırtık çorabıyla delik çizmesini giydi, çarçabuk ayağa kalktı. Tam o sırada yaylım ateşi kesildi.

—"Kısa bir ateş kes," diye mırıldandı Schnurrbart. "Birazdan..."

—"Şşşt!" Steiner kabaca susturdu onu. Başlarını kaldırıp kulak verdiler. Şaşılacak kadar yakınlarında bir yere bombalar düşüyordu; birbirlerine baktılar.

Kruger, "Şimdi şu bombaların düştüğü yere varmak değil miydi amacımız?" dedi bilgece bir tavırla.

Şaşkınlık ve korku içindeydiler. Bu sözleri duyunca güldüler, sevgiyle baktılar Kruger'e. Şu anda hepsi kendileri kadar birbirlerini de düşünüyorlardı. Ne daha çok ne daha az.

Öylesine yakındılar ki.

Rus bataryasının çevresinde büyük bir kavis çizerek yürüdüler. Eski kayıtsızlıkları silinmişti; her an tetikteydiler. Yine tırmanmaya başladılar ve bu kere yokuş hiç bitmeyecekmiş gibi geldi. Steiner ansızın durunca korkuyla başlarını kaldırdılar. Yağmur, boyuna bitkin yüzlerini kamçılıyordu. Steiner'in gözlerini tepeye dikmiş olduğunu gördüler. "Ne var?" diye sordu Kern heyecanla. Steiner önlerinde uzanan karanlığı gösterdi. Birkaç saniye, hiç bir şey anlamadan baktılar. Sonra birden fark ettiler. Tepenin dış çizgileri karanlıkta arasıra iyice beliriyor, sonra yine karanlığın içinde eriyip gidiyordu, bir şişe mürekkebin içine su katılıyormuş gibi. Onlar bunun anlamını kavrayamadan Steiner hızla yürüdü.

Birkaç dakika sonra tepenin doruğuna varmışlardı; soluk soluğa durdular, heyecandan titriyorlardı. Ayaklarının altında güneye inen dik bir yamaç vardı. Çok aşağılarda uçsuz bucaksız bir düzlük uzanıyordu. Doğudan batıya doğru usulca hareket eden fenerler kısılmıştı; Batı göğü onların beyaz ışıklarıyla pırıl pırıl yanıyordu. Adamların boğazlarına bir yumruk tıkandı, bütün çabalarına karşın gözleri doldu.

Yutkunmaya başladılar, ıslak yüzlerini sildiler ellerinin tersiyle.

"Cephe," dedi Maag; sesi saygı doluydu.

—"Cephe ya," dedi Kern, dua ediyormuşçasına ellerini birleştirdi. Büyülenmiş gibi batıya bakıyorlardı.

Steiner elini kaldırdı, ışık zincirini gösterdi. Tok bir sesle, "Işte Krimskaya yolu," dedi, "Tabur batıda bir yerde olmalı. Unutmayın sakın, birbirimizden ayrılmak zorunda kalırsak..." Schnurrbart, bir göz attı ona. Yolda yoğun bir trafik olduğunu ilk o fark etti. "Arkadaşlar," dedi, "orada bir şeyler dönüyor galiba."

—"Ne?" dedi Steiner. "Biz tabura varalım, gerisini onlar düşünsünler." Yere çöktü. "Biraz dinlenelim burada." Schnurrbart tedirgindi. "Tehlikeli olmaz mı?"

—"Yok canım! Hiç değilse ne olup bittiğini görebiliyoruz. Oturun. Son durağa geldik."

—"Nasıl geçeceğiz karşıya?" diye sordu Kruger. "Ordular var yollarda."

Steiner gülümsedi. "O yüzden bizim gibi bir avuç Rusa kimse aldırmaz." Saatine baktı. "Dokuz buçuk. Bol bol zamanımız var. Üçten önce geçmenin anlamı yok, yol dolu." Adamlar oturdular, fısıldaşmaya başladılar.

—"Başarmamıza imkân yok," diye dayattı Kern. "Başka bir yol deneyelim. Rus siperlerinin önünden geçişimizi düşünün. Yok canım, çılgınlık bu!"

— "Gerginleşmeyin," dedi Steiner alayla. "Buraya kadar geldik, bundan sonrasını da başaracağız hiç kuşkunuz olmasın." Dorn'a döndü. "Değil mi Profesör?"

Dorn, gözlerini kaçırıp yere baktı. Kern'in düşüncelerine yürekten katılıyordu, nelerle karşılaşabileceklerini gözünün önüne getirince içi korkuyla doldu. Öte yandan Steiner'e alay fırsatı vermek de istemiyordu. Yavaşça omuz silkmekle yetindi.

Steiner, gözucuyla onu süzüyordu. Kısa bir kahkaha attı. "Bana katılmıyorsun galiba. Nasıl istersen. Yalnız bu iş benim pek hoşuma gitti. Ne istiyorsunuz tanrı aşkına? Hiç değilse bir çukurda oturup her an tepende bir bomba patlamasını beklemekten iyidir. Haksız mıyım?" Çevresindeki çekingen yüzleri bir bir inceledi. Kendi sesini duyunca rahatlamıştı; söylediklerine gerçekten inanıyordu çünkü. Her türlü kararı alırken yalnızca kendi içgüdüsüne dayanışı, müthiş bir güven veriyordu içine. Sonra ansızın kavgacı bir tavır takındı; alaylı sözlerle iğneledi durdu onları.

Sonunda Kruger dayanamadı. "Yeter artık," dedi. "Bunda gülünecek ne var anlamıyorum. Dietz'in başına gelen de çok gülünçtü her halde, değil mi?"

Steiner, bedenine kızgın demir sürülmüş gibi irkildi. İçi acıyla doldu, son birkaç saat içinde Dietz'i aklına hiç getirmeyişinin şaşkınlığı da vardı bu acıda. Oğlanın hiç mi değeri yoktu gözünde? Her saniye artan, yoğunlaşan dayanılmaz bir acı vardı yüreğinde; bütün cesaretini, umudunu sömüren, Kruger'e karşı korkunç bir öfkeye dönüşen bir acı. Adamlar bu anî değişikliği fark etmişlerdi; Schnurrbart, önünde oturan Kruger'i sertçe dürttü dirseğiyle. Kruger dudağını ısırdı. Ağzından hiç istemeden çıkmıştı bu sözler, pişmandı.

Dorn da üzülmüştü; zararsız, gelişigüzel bir konuşma gereksiz yere büyütülüyordu. Araya girdi: "Her sözümüzü altın terazisiyle tartmayalım canım," dedi. "Savaşın her açıdan korkunç olduğu konusunda nasılsa birleşiyoruz." Steiner'in yüzünden nefret akıyordu; ıslak toprağa boylu boyunca uzandı. Konuşma kesildi.

Sonraları, tepeden inerlerken olay hepten unutulmuştu. Steiner'in bütün dikkati engebeli arazideydi. Cephenin büyük kısmı batıdaydı, yalnız bir noktada doğuya doğru bir çıkıntı vardı. Belli aralarla parlayan ışıklar, cephenin durumu hakkında fikir vermeye yetiyordu; Steiner, Alman kumandanların bütün strateji kurallarını hiçe sayarak ana savunma hattını neden böylesine genişlettiklerini kavramaya çalıştı. Belki de arazinin özelliği yüzünden, çünkü şu anda bulunduğu yerden araziyi tamtamına göremiyordu.

Bu arada tepenin eteğine gelmişlerdi, cepheye doğru yürümeye başladılar. Tepelerin dar bir açıyla kuzeye kıvrıldığı yere kadar yürüdüler; arazi kesintisiz uzanıyordu önlerinde. Toprak yine bataklıktı, yürümek güçleşmişti.

Cepheye iyice yaklaşmışlardı. Havan toplarının sesi geliyordu kulaklarına, arasıra da makineli tüfek ateşleri. Son birkaç dakika içinde Steiner yavaşlamıştı, önlerini kesen karanlık bir engele doğru yürüyordu şimdi. Yakına geldiklerinde, bunun omuz hizasına kadar yükselen bir çalılık olduğunu gördüler; daracık bir derenin iki kıyısını kaplamıştı çalılık. Derenin suyu derin değildi ama akıntı şaşılacak kadar güçlüydü.

Karşı kıyıda ansızın durdu Steiner. Telefon hattına benzeyen bir şeye takılmıştı. Kablo, derenin bir iki metre ötesinden geçiyor, çalılıkların arasından cepheye doğru uzanıyordu.

Steiner düşünceli düşünceli kabloyu yokladı, durdu bir süre. Adamlar çevresine üşüştüler, Anselm, "Keselim mi?" diye sordu.

— "Delirdin mi sen?" Dedi Hollerbach. "Ruslar tepemizde bitiverirler."

Steiner düşündü. Teli yokladığı anda Birliği düşman mevzilerinden nasıl geçireceğini keşfetmişti. Daha gece yarısı bile değildi, tasarısını uygulayamazdı. "İki saat bekleyeceğiz. Gün ağarmadan hemen önce en uygun zaman. Dinlenin biraz." Sırt çantalarını atıp derenin kıyısına çöktüler, çalılıklar arasına gizlendiler. Steiner bir an durdu, sonra kedi adımlarıyla karanlığa doğru yürüdü.

Yarım kilometre kadar kabloyu izledi, derken bir Rus gözcüyle karşılaştı. Yüzüstü kapaklandı, gözlerini biraz ötede duran adama dikmişti. Adamın ıslık çaldığını fark etti. Sırtı dönüktü gözcünün; görülme tehlikesi olmadığını anlayınca biraz daha yaklaştı. Keşke Kruger'i de getirseydim yanımda, diye düşündü. İleri hat, elle tutulabilecek kadar yakındaydı. Aydınlatma fişeklerinin ışığında gözcünün karaltısı açık seçik görülüyordu. Steiner, gittikleri yönün Alman cephesindeki çıkıntıya denk geldiğini gördü,

sevindi; istediği gibi uygulayabilecekti plânını.

Ne yapacağına kesin karar verdikten sonra yavaşça, hiç ses çıkarmamaya çalışarak geri geri süründü; gözcüden iyice uzaklaşınca da ayağa kalktı. Çalılığa yaklaşırken önce soluna, sonra yola baktı ve daha önceki gözlemlerini pekiştirdi. Belli bir noktada araçların ışıkları söndürülmüştü, nereye gittikleri anlaşılmıyordu. Ruslar herhalde malzemelerini oraya yığıyorlardı, küçük bir köy olsa gerekti orada. Karanlıkta bu uzaklıktan bir şey seçilmiyordu, haritadan anlardı artık. Adamların yanına vardığında, meraklı bakışlara aldırmadan haritanın başına çöktü, fenerin ışığında incelemeye koyuldu Doğru düşünmüştü. Yolun iki kilometre kadar güneyinde küçük bir köy vardı; batıda, cephenin hemen berisinde ise ormanlık bir arazi uzanıyordu, ormanın kuzey ucu da anayola bitişiyordu. Araziyi incelerken bir sayı çekti ilgisini: 121.4. Düşünceye daldı. Bir tepeydi bu her halde, ileri hattaki sapmayı açıklayan bir tepe.

Başını haritadan kaldırdı, plânını adamlara açtı. Sonuç olarak, "Önce kaç tane korunak olduğunu anlamamız gerek. Aklınızı başınıza toplarsanız yürür bu plân. Yalnız çabuk hareket etmeniz, ses çıkarmamanız gerekiyor. Ateş ederken kapıları kapayın, bir de iyi nişan alın," diye bağladı sözü.

— "Ya gürültü..." dedi Schnurrbart.

Steiner'in sabrı tükenmişti. "Cephede gürültü eksik olmaz. Kapıları çekin dedim. Daha iyi bir öneriniz var mı?" Karşılık vermediler. Önlerinde kesin bir sınav vardı artık. Heyecanları geçmeye başlamıştı. Steiner'in cesur plânı, çılgınca görünmüyordu gözlerine, düşündükçe akılları yatıyordu.

Kern, cepheyi gözlerken mırıldandı. "Sessiz bir bölge burası," dedi. "Ne ateş var ne bir şey."

—"Bizim bölük de ara sıra sessiz bir yere gelsin bırakın da... dedi Kruger.

Schnurrbart keyifliydi. "Burası sessiz bir yerse bizim bölüğün işi yok! Şuradaki fener alayına bakın hele. Paskalya mı gelmiş ne?"

—"Yok canım." Maag araçların ışıklarıyla aydınlanan yolu gözlüyordu.

—"Bizim topçuların sesi kesildi yine," diye homurdandı Kruger. "Tam gözcülere göre bir iş var orada. Ne olduğunu anlayamıyorlar mı ki?"

—"Donanımlar bitmiştir," dedi Schnurrbart. "Unutma ki bizim donanım denizden geliyor. Hele son perde bir başlasın, elimizdeki de yetmeyecek."

—"Başlasın ha!" dedi Maag alayla gülerek. "Başladığında bütün kablolarımızı kesip bütün bataryalarımızı havaya uçuracaklar. Şimdi şurada olup biten de az şey değil." Eliyle sık sık projektörlerle aydınlanan göğü,

sürekli bir vınlama sesinin dolaştığı güney kesimini gösterdi.

—"Orası neresi acaba?" diye sordu Kruger.

—"Bilmem," dedi Steiner. "Novorossiysk her halde. Bize ne zaten?"

—"Bence o kadar önemsiz değil," dedi Schnurrbart, titriyordu; muşambasını omuzlarının üstüne çekti. "Ruslar oradan bir gedik açarlarsa yandık. Denize yollanırlar dosdoğru; biz de, iki yandan sarılmış oluruz."

Kruger başını salladı. "Savaşı kaybedersek memleketine de dönemezsin," dedi Kruger.

Schnurrbart cevap vermedi. Erika'yı düşündü. O başka biriyle evlenirdi, kendisi de hayatının geri kalan bölümünü taş kırarak ya da bir kömür madeninde çalışarak geçirirdi. Başını eğdi; bacaklarının arasından toprağa baktı.

—"Neresinden bakarsan bak çıkar yol yok," dedi Maag. "Savaşı ister kazanalım, ister kaybedelim sorumluluk bizim sırtımızda kalacak. Savaşı kazansak bile bu paçavraları üstümüzden atmamıza izin verecekler mi sanıyorsunuz?

Kandırmayın kendinizi."

—"Saçmalamasana," dedi Kruger öfkeyle. "Bizim gibi köylüleri ne yapsınlar savaş bitince? Bize para vermek zorunda kalmayınca nasıl sevinirler kimbilir."

—"Bok sevinirler!" dedi Maag. "Savaşı kazanmak için önce dünyanın yarısını yenmemiz gerek, yarısını yensek bile işgal altında tutmamız gerek sürekli olarak. Kim yapacak bu işleri? Parti mi? Zaferi kutlamaktan başka şey yapmaya vakit bulamaz onlar."

—"Partiyi bana bırakın," diye homurdandı Kruger. "Savaş bir bitsin, gösteririm onların partisine de ordusuna da."

Maag alaylı gözlerle süzdü onu. "Kendin inansan bari. Savaş bitinde ne yapacaksın, ne iş tutacaksın? Turp mu yetiştireceksin?"

—"Sana ne? Ne istersem yetiştiririm. Şu kahrolası üniformadan kurtulup özgür bir adam olayım da." öbürleri de kulak vermişlerdi konuşmaya. Güneydeki topçu ateşi yavaşlamıştı, bir sıra kırmızı kıvılcım yükseldi havaya. "Saldırıya geçiyorlar," dedi Anselm heyecanla. "İnşallah kurşunla dolar barsakları." Güneye doğru baktılar; gök, kana batmış gibi kıpkırmızıydı. "Bir şey yanıyor," dedi Anselm. "Bu havada saldırıya geçmek, tam Ruslara yaraşan bir gösteri." Kruger, "Geç oldu," dedi Schnurrbart'a. "Ne bekliyor bizimki?"

—"Üzülme, cehennem kapanmadan yetişirsin," dedi

Schnurrbart.

—"Orasını düşüneceğiz. Onlar beni ele geçirmeden önce en az birkaç düzinesinin hesabını görürüm eğer Kruger'sem.

Sen ne diyorsun plâna?"

—"Hangi plâna?"

—"Korunaklar meselesine canım. Kaç tane olduğunu bile bilmiyoruz. Belki de kablo ana sipere gidiyordur hem."

—"Daha iyi ya. işimiz kolaylaşır."

Kruger silkindi. "Öf şu yağmur. Sırılsıklam oldum. Bir de karanlık bindirdi."

—"Bir kaç dakika sonra karanlığa şükredeceksin. Bak, yola çıkıyoruz galiba."

Steiner yavaşça ayağa kalkmıştı.

—"Gidiyor muyuz?" diye sordu Maag.

—"Evet."

Adamlar, muşambalarını topladılar, sardılar. Kruger, plânı yineleyen Steiner'in yanında duruyordu. "Şimdi durumu biliyorsunuz," diyerek sözünü bağladı Steiner, "cesaretinizi yitirmeyin, gerisini bana bırakın."

Adamlar, gözlerini karanlığa diktiler, dikkatle ilerlediler. Her şey şu beş on dakika içinde çözümlenecekti. Yağmur yüzlerine çarpıyor, görmeyi güçleştiriyordu. Steiner sıkıntılıydı. Yönü şaşırmış mıydı acaba? Durdu, kuşkuyla karanlığa baktı. Ansızın birinin seslendiğini duydular.

Hazırlıklı oldukları için kılları bile kıpırdamadı. Steiner, Kruger'in kolunu dürttü: "Çabuk, cevap ver!"

Kruger derin bir soluk aldı. Sonra bağırdı: "Potselui minya v Şopu... idi suda." Ses çıkmadı. Bir adım attı, sert bir sesle haykırdı. "Byeda!"

Steiner dudaklarını ısırıyordu. Adamlar heyecandan soluk soluğa kalmış, tüfeklerini ateşlemeye hazır tutuyorlardı.

Yakınlarda bir yerden bir Rus makineli tüfeğinin sesi geldi; gürültü hiç bitmeyecekti sanki; sinirleri müthiş gerginleşmişti.

"Allah kahretsin," diye fısıldadı Maag, iki adım geri gitti. Kruger, tedirgin bakışlarını Steiner'e çevirdi; zora başvurmaya karar vermek üzereydi Steiner.

Bu gergin anda biri çıktı karanlıktan. Steiner yutkundu, sinirleri öylesine boşalmıştı ki bir an yerçekiminden kurtulduğunu sandı. Tüfeğini indirdi Rus, bir iki adım ötelerinde durmuş, ilgiyle gözlüyordu onları. Cılız bir delikanlıydı; uzun ceketinden çıkan cılız boynuyla bir çuvala tıkılmış

izlenimini uyandırıyordu. Tüfeği sağ kolunun altındaydı, namlu yere dönüktü. "Kuda?" diye sordu. Sesi tiz, biraz cırtlaktı; en ufak bir kuşku bile duymadığı belliydi sesinden.

Kruger cebini karıştırdı, bir cigara çıkarıp uzattı. "Papirossa?"

Rus içtenlikle başını salladı. Ötekiler, yüzünün ancak bir kısmını görebiliyorlardı. Cigarayı ceketinin cebine yerleştirdi, "Spasibo," dedi. Gözlerini Steiner'e dikmişti; kasketlerinin kuşku uyandırıcı bir hali mi vardı acaba? Ama sonra

Kruger'e döndü yine, yineledi soruyu, "Kuda?"

Kruger belirsizce salladı elini, cephede gözcülük etmeye gittiklerini söyledi. "Sen neredensin?" diye sordu.

Rus tatlı tatlı konuşmaya başladı; hayatının tekdüzeliğini bozan bir konuğu neşelendirmeye çalışan ev sahibi gibiydi. Dolambaçlı bir iki soru sorarak adamın bir Rus taburunun gözcüsü olduğunu anladı; karargâh üç yüz metre uzaktaydı. Korunak sayısının dört olduğunu öğrenince endişelendi Kruger. Cepheden gelen sesleri dinleyen Steiner'e baktı.

Gözgöze geldiler; Kruger gözünü kırptı. Bir iki söz daha söyledikten sonra Rus'a elini uzattı, "Dosvidanya," dedi. Steiner anlamıştı. Rus, tüfeğini sol eline aktarıp sağ elini uzattı. Steiner hızla yana doğru bir adım attı, tüfeğini havaya kaldırdı. Rus gördü. Kruger'in demir pençesinden elini kurtarmak için kıvrıldı, büküldü; korkudan deliye dönmüştü. Tüfeğin kabzası ensesine indiğinde ağzını açmış, haykırmak üzereydi. Korkunç bir çatırtı duyuldu. Kruger onun cansız gövdesini yavaşça yere yatırdı. "Işi tamam," dedi.

—"Biraz geriye git," dedi Steiner.

—"Tamam dedim sana." Kruger geri geri gitti.

—"Emin olmak gerek," dedi Steiner soğuk bir sesle. Rus'un tüfeğini aldı, iki kere tepesine indirdi. Sonra uzağa bir yere fırlattı. Adamlar yaklaştılar, yüzleri sapsarıydı."

—"Korkunç," dedi Dorn.

— "Şu önümüzdeki birkaç dakikada daha da korkunç şeyler göreceksiniz," dedi Steiner. Kruger'e döndü. "Ne dedi?"

—"O kadar kolay değilmiş işimiz," dedi Kruger kararsızca. "Dört korunak varmış. Biri tabur karargâhı..." Bütün öğrendiklerini bir bir anlattı.

Steiner omuz silkti. "Nasılsa denemek zorundayız. Her korunağa iki adam girecek. Biri dışarda kalacak, gözcülük edecek." Dorn'a döndü. "Senlik bir iş." Dorn rahatlamıştı, başını salladı. "Hadi bakalım," dedi

Steiner. görev dağıttı. "Unutmayın, tutsak almak yok. Kurşun harcamaktan kaçınmayın. Hadi bakalım." .

Yine yürüdüler. Birkaç metre ötelerinde tümsekler çarptı gözlerine; cılız bir ışık geliyordu. Korunaklar Steiner'in sandığı gibi belli bir sıra izlemiyorlardı, darmadağınıktılar; aralarından derin bir hendek geçiyor, zigzaglar çizerek cepheye kadar gidiyordu.

Işık, kapıların birinin altındaki boşluktan geliyordu. Karanlığa karşın, çeşitli yerlerden gelen telefon kablolarının, korunaklardan birinin kapısının yanındaki dikdörtgen bir açıklıkta birleştiğini gördüler. "Haberleşme merkezi," diye fısıldadı Kruger.

Steiner, yapıları gözden geçirdi. Taze toprakla doluydu korunaklar, çok sağlam görünüyorlardı. "Ben ateş açıyorum. İlk kurşunu duyar duymaz hemen içeri girip çekin kapıyı.

Fenerleriniz çalışıyor mu?"

Başlarını salladılar. "İyi öyleyse. İçerde kaç Rus olduğuna bağlı, ona göre biriniz ışığı tutar öbürünüz ateş edersiniz. Tamam mı?" Dorn'a döndü. "Sen dışarda dur. Gelen Stalin bile olsa aldırma, ateş et." ikişer ikişer hendeğe indiler. Kruger'in ayağı kaydı ıslak toprakta. Kendini toparlamaya çalıştı, ne ki ağır tüfek engel oldu. Hemen ardından gelen Anselm yardıma koştu ama artık çok geçti. Kruger, tam karşıdaki korunağın kapısına çarptı, kapı kırılınca da boylu boyunca uzandı içeri. Birkaç saniye kendine gelemedi. Kalkmaya davrandığında biri yüzüne bir ışık tuttu, sert bir ses bir şeyler söyledi. Arkadan gelen Anselm, Kruger'in üstünden içeri baktı. Yarı giyinik bir Rus askeri, elinde bir pil bataryası, avaz avaz haykırıyordu.

Tam o sırada susturucu takılmış tüfeklerin sağır sesi başladı. Rus, hendeğe tuttu feneri.

İlk korkuyu atlatan Kruger hemen Rus'un çizmelerine yapıştı.

Subay, diye düşündü. Bir çekişte yere indirdi adamı. Anselm tüfeğini doğrultuyordu. "Ateş etme," diye bağırdı soluk soluğa. "Kafasına vur, kafasına!"

Anselm kararsızdı. Belki başkaları da vardı korunakta. Yerde boğuşan adamların arkasında kalan masada bir mum yanıyordu, bir ranza vardı beride, yere battaniyeler serilmişti.

—"Vur!" diye inledi Kruger.

Rus bütün gücüyle dövüşüyordu. Elindeki fener hendeğe yuvarlanmıştı, her yer aydınlıktı. Neden sonra Anselm saçından yakaladı onu, tüfeğin kabzasını başına indirdi. Kruger, sudan çıkmış bir köpek gibi silkindi.

"Nasıl gidiyor?", diye sordu tüfeğine davranarak.

—"Bilmem." Anselm heyecanlanmıştı. "Öyle sakin ki."

Yerde kaskatı yatan Rus'a baktı. "Ne yapacağız bunu?"

—"Bilmem. Belki işimize yarar."

Korunağa bir göz attı. Rus'un üniforması bir çividen sarkıyordu. Kruger sevinçliydi. "Yüzbaşı. Kumandan her halde. "Şanslıymışız."

—"Ölmediyse tabiî," dedi Anselm. "Ama Steiner tutsak istememişti."

—"Sonra öldürürüz istersek." Kruger eğildi, Rus'un nabzını yokladı. "Hafif hafif atıyor." Ateş kesilmişti. Hendeğe yuvarlanalı iki dakika geçmiş geçmemişti. Rus'un kolunu bıraktı. "Ne olup bittiğini bir anlasak. Bu..." Durdu. Biri koşarak geliyordu, önce eğilip gizlendiler, sonra Schnurrbart ile Kern'i gördüler karşılarında.

—"iyisiniz ya?" dedi Schnurrbart, Rus'a bir göz atarak.

—"Sizin korunak ne âlemde?" diye sordu Kruger. "Dört kişiydiler."

—böldüler mi?"

—"Evet. Uyuyorlarmış zaten. Kolay oldu."

—"Ya Hollerbach ile Steiner?" diye sordu Kruger sinirli bir sesle, terli yüzünü yenine kuruladı.

—"Bilmem," dedi Schnurrbart. "Gidip bakalım." Kruger, Anselm'e döndü. "Sen Rus'a gözkulak ol."

—"Yaşıyor mu hâlâ?" diye fısıldadı Kern.

—"Yaşıyor," dedi Kruger. Üçü telâşla koşmaya başladılar. Steiner haberleşme merkezine kendisi girmişti; yavaş yavaş açtı kapıyı, ilkin, sırtı kapıya dönük, uyuklayan bir adam gördü. Sonra bir horlama sesi duyunca başını iyice içeri uzattı, geniş korunağa bir göz attı; duvara üç sıra ranzalar dizilmişti, birbirlerini dik açılarla kesiyorlardı. Korunağın arkadaki geniş duvarını, sağ yan duvarını boydan boya kaplıyorlardı. Hepsinde birer Rus askeri, kalın kahverengi battaniyesine sarınmış yatıyordu. Çoğunun sırtı kapıya dönüktü. Solda iskemlede uyuklayan adamın karşısında santral duruyordu. Duvardaki tahta çubukta tüfekler asılıydı. Odayı iki mum aydınlatıyordu.

Steiner kapıyı yine kapadı, Maag'a döndü. "Sen sağdakileri hallet..." diyecekti ki bir gürültü duyuldu.

Bir ses anlaşılmaz bir şeyler haykırıyordu. "Ruslar," dedi Maag soluk soluğa. Steiner bir an duraladı. Sonra kapıyı bir tekmede açıp içeri daldı. Santralin başındaki Rus ayağa fırlamıştı. Steiner gülümsemeye çalıştı. Maag içeri girene kadar gülümsemekte devam etti. Sonra yavaşça kapıyı çekti.

Gözucuyla çevresini kolaçan etti; yataklarda kıpırdananlar olmuştu. Karşısında duran Rus, uzun boylu, hüzünlü yüzlü, saçları kırpılmış biriydi.

Tam ağzını açacağı sırada kalçasından bir kurşun yedi. Steiner, adamın gözbebeklerinin korkudan iri iri açıldığını fark etti ama o kadar; duygularını tamtamına açığa vuramadan ölüp gitmişti. Kurşunların hızıyla topuğunun üstünde bir kere dönüp yüzüstü kapaklanırken o kara şaşkınlık hâlâ gözlerinde duruyordu.

Steiner sıçradı. Yataklarda bir harekettir başlamıştı. Havayı tekmeleyen bacaklar gördü, ölüm korkusuyla yerinden uğramış gözler, yere düşen battaniyeler. Korku çığlıklarına bir son verdi Steiner'in ölüm saçan tüfeği. Maag da ateş ediyordu. Kapıya sırtını vermiş, hafifçe eğilmişti; yüzü gergindi. Steiner ile Maag, tüfeklerinin kabzasını göğüslerine dayamış, bacaklarını açmış, ateş saçan namluları sıkıca kavramaya çalışıyorlardı. Kurşunlar, ranzalardan tahta parçaları söküyor, havaya sıçrayan gövdeleri kum torbası gibi indiriyordu yere; ağzı açık kalmış, korku dolu suratları, biçimsiz et yığınlarına çeviriyordu. Steiner deli gibiydi.

Nesneler gözlerinin önünde yüzüp duruyordu. İki tüfeğin bu kapalı yerdeki çılgın gümbürtüsü, bilincini yoketmişti sanki. Üstteki ranzalardan birinden bir karaltı atladı; dev adımlarla yanına doğru yürüdü. Hiç düşünmeden namlusunu yaklaşan yüze çevirdi —yalnız kankırmızı gözlerle, açık ağzı görebiliyordu— ateş etti. Ağırlaşan gövde onu da yere sürükledi. Ansızın bir sesizlik oldu. Maag korkuyla adını bağırdı bir yerden. Steiner homurdanarak göğsündeki yükten sıyrılmaya çabaladı. Rus'un gövdesini yana itti; Maag'ın kapkara yüzünü gördü. Doğruldu.

— "Yaralandın mı?" diye sordu Maag korkuyla. Steiner Usulca başını salladı hayır anlamında. Rus, yanıbaşında yatıyordu. Onun yüzüne bakınca kusmaya başladı Steiner.

Öğürürken bütün bedeni öne doğru eğiliyordu. Öğürtü nöbeti uzun sürdü, öyle ki sonunda kendi kusmuklarında boğulacakmış gibi bir duyguya kapıldı. Maag çaresizlik içinde onu gözlüyordu.

Kapı tekmelenerek açıldı; Hollerbach ardında Pasternack'la girdi. Steiner'i yerde görünce durdular. Maag'ın anlatmasına kalmadan Schnurrbart ile öbürleri girdiler. Birkaç saniye sonra bütün Birlik, yerlerinden ayrılmayan Dorn ile Anselm'in dışında herkes Steiner'in üstüne eğilmiş, bir şeyler yapmaya çalışıyordu. Steiner ne olduğunu anlayacak kadar kendine gelmişti. Çok kötüydü; kalkmasına yardım ettiler, dizleri titriyordu. Sonra kapının açık olduğunu görünce kendisine yardım için

uzanan elleri itti, "Sersemler, kapıyı kapayın!" diye haykırdı.

Kruger güldü. "Demedim mi? İçinin yarısı dışarı çıkmış ama yüreği yerinde. Nasılsınız generalim?"

Steiner elinin tersiyle sildi ağzını, kötü kötü baktı. Maag kapıyı kapadıktan sonra çevrelerine bakındılar. "Tam bir mezbaha!" dedi Schnurrbart. "Şu körolası savaş!"

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Kruger heyecanla. "Birazdan konuklarımız gelirler. Gürültüyü duymuşlardır mutlaka."

—"Zararı yok," dedi Steiner. "Daha ceset alır burası. Sizin korunaklarda durum nasıl?"

Adamlar anlattılar. Hollerbach ile Pasternack içlerinde en şanslı olanlardı. Uyuyan iki düşman subayı uyanmaya fırsat bulamadan öbür dünyayı boylamışlardı

Steiner Kruger'e döndü. "Kumandanı sorguya çekebilecek miyiz?"

—"Ben yanından ayrıldığımda hâlâ uyuyordu," dedi Kruger. "Gidip bakayım."

—"Hadi," dedi Steiner. Kruger çıktı. Steiner cebini karıştırdı, bir paket cigara çıkardı, Schnurrbart'a uzattı paketi. Bir cigara da kendi almıştı, yerde uzanmış gövdelerin üstünden geçerek yanan muma doğru eğildi. O sırada santraldeki koyu kahverengi kapak düştü, bir vınlama duyuldu. Adamlar donup kalan Steiner'e baktılar. Vınlama kesildi.

Schnurrbart geldi. "Ne yapsak?" dedi. "Karşılık vermezsek, gelip bakarlar."

—"Kruger'i çağırın," dedi Steiner, cigarayı dudağından çekti. Schnurbart koşarak çıktı. Steiner aracı inceliyordu. Alman ordusunda kullanılanın tıpkısıydı. Parlak düğmelere bakarken bir şey geldi aklına; önce başını iki yana salladı sonra ister istemez güldü. Adamlara döndü; merakla kendisini inceliyorlardı. Maag bir şey söylemek için ağzını açtı. Tam o sırada vınlama yine başladı; Maag konuşmaktan vazgeçip sabırsızca baktı kapıya.

—"İçinizde Rusça "Bekle" sözcüğünü bilen var mı?" Hepsi hayır dediler.

—"Gidip bakayım, neden oyalanıyorlar?" dedi Kern. Schnurrbart ile Kern koşarak geldiler. Schnurbart, durumu Kruger'e anlatmış olmalıydı, çünkü Kruger hemen santrale doğru yürüdü, düğmeye bastı. Almacı kulağına yaklaştırdı, "Da," dedi. Yüzündeki gerginlik konuştukça azalıyordu.

Boşta kalan eliyle kola uzandı, birkaç kere çevirdikten sonra, "Haraşo,"

dedi. Sonra almacı yerine koydu.

—"Neymiş?" dedi Steiner.

Kruger gülüyordu. "Amma iş ha! Hattı denetliyorlarmış. Kimin aklına gelmişse..."

Steiner rahat bir soluk aldı. "Bunu düşüneni hemen kur şuna dizmeli."

Kapı yine açıldı; uzun boylu bir Rus subayını iteleyerek Anselm girdi içeri. Adam sapsarıydı. Yerdeki cesetleri görünce üstüste yutkundu. Boğazındaki adem elması inip inip kalkıyordu. Biraz sonra büsbütün sarardı, gözlerini bir noktaya dikerek sallanmaya başladı. Hepsi onun baktığı yöne döndüler. Yukardaki ranzalardan birinden bir Rus'un cesedi sarkıyordu. Başaşağıydı; eliyle yerde görünmeyen bir şeye uzanıyordu sanki. Kapkara bir pıhtı yığınına dönüşmüş kafasından yerdeki tahtalara durmadan kan damlıyordu.

Yerde kocaman bir göl olmuştu kan.

Schnurrbart, açık saçık bir söz söyleme gereğini duydu. "Bikri izale olmuş fukaranın," dedi.

—"O da ne demek?" dedi Maag.

—"Ne, ne demek?"

—"O lâf. Bikir mi izale olmuş ne?"

Schnurrbart, ranzadaki cesetten ayırdı gözlerini. "Bakirelerin ölmeden atlattıkları ölümden bin kat beter bir sınav."

Adamlar kikirdediler; sessizlik bozuldu. Steiner yine Rus'a döndü, tepeden tırnağa inceledi onu. Sonra Kruger'e çıkıştı: "Kim dedi sana tutsak al diye?"

—"Canın çekince öldürürsün," dedi Kruger.

Steiner başını salladı. "Şimdi fikrimi değiştirdim ama gelecekte emirlerime kılı kılına uyacaksın, anladın mı?" Kruger bozulmuştu, cevap vermedi.

—"Hadi, yaylanalım artık," dedi Schnurrbart. Ansızın müthiş bir korku kaplamıştı içini; yerde yatan ölüleri gördükçe korkusu artıyordu.

Steiner onu dinlemedi bile. "Beş dakika farketmez," dedi. "Burada biraz daha işimiz var. Hiç harita buldunuz mu?" Kruger'e soruyordu.

—"İşim başımdan aşkındı," dedi Kruger öfkeyle.

—"Öyleyse şimdi git bak. Bu herif kumandan olduğuna göre, korunağında mutlaka mevzilerin haritası vardır."

—"Ne düşünüyorsun?" dedi Schnurrbart.

—"Bir dakika." Steiner Rus'a eliyle işaret etti. "Gel bakalım." Rus,

başını kaldırıp baktı, hâlâ kapının yanında duruyordu.

Üniformasının ceketini giyecek vakti olmamıştı. Dik yakalı gömleği çamur içindeydi. Steiner, onun kenetli dudaklarına baktı. Çabuk boyun eğecek cinsten değildi bu herif.

Yumuşatmak gerekecekti.

Kern arkadan itti, "Duymadın mı?" diye bağırdı. Rus, öfkeli gözlerle süzdü Kern'i, yumruklarını sıktı.

—"Getirin onu buraya," diye emretti Steiner.

Kern Rus'u çeke çeke getirdi. "Surata bak," dedi Kern,

"şeytan diyor bir yumruk indir çenesine..."

— "Belki sonra gerekir." Steiner, öbürlerinin yerdeki cesetleri kaldırıp gelişigüzel ranzaların üstüne atışlarını gözledi, yolu açıyorlardı. Yeniden kusmak geldi içinden, güçlükle tuttu kendini.

Kapı açıldı. Kruger bir sürü kâğıtla girdi içeri, kâğıtları santralin oraya attı. "Hepsi bu kadar," dedi.

Steiner haritaları açtı, baktı. Gülümsedi sonra. "Güzel çizilmiş. Meyer çok sevinecek." Eliyle çizgilerin üstünden gitti. Kendisininkinden çok daha iyiydi bu harita. Cephe, kırmızı kalemle işaretlenmişti; bölüklerin bulundukları kesimler dikkatle gösterilmişti, yalnız sayı konmamıştı.

Bölük karargâhının çevresinde kırmızı bir halka vardı. Steiner, ana savunma hattındaki o garip çıkıntının açıklamasını da buldu burada. Schnurrbart omuzunun üstünden ilgiyle haritaya bakıyordu. "Görüyor musun?" dedi Steiner. "Tam karşımızda bir bayır var, eğer bizim bölük orada değilse kafamı keserim. Cephe şuradan dolaşıyor." Kahverengi gölge vurulmuş alanı gösterdi. "Nerede olduğumuzu biliyoruz artık."

Parmağını haritadan ayırmadan düşündü bir süre. Tam çıkıntının oradan karşıya geçmeye çalışmak en doğrusuydu. En kısa, en kolay yol. Kruger'e döndü. "Şimdi göster kendini bakalım. Çünkü sen olmadan, yani Rus'un yardımı olmadan aklıma gelen plânı gerçekleştiremem. Bak." Kruger, haritanın üstüne eğildi. "Şu açıyı görüyor musun?" Kruger başını salladı. "İyi, işte karşıya oradan geçeceğiz. Hangi bölük mevzilenmiş orada, öğrenmek istiyorum."

—"Hangi Rus bölüğü mü?" diye sordu Kruger.

—"Tabii. Öte yanda ne olup bittiğine şimdilik aldırmıyorum; gidince bakarız."

Schnurrbart, piposunu ağzından çekti. "Harita göstermiyor mu? Yani hangi bölük olduğunu?"

Steiner sinirli sinirli salladı başını. "Gösterseydi, Rus'a sormak zorunda kalmayacaktık."

—"Bir deneyelim," dedi Kruger. Konuşmayı asık suratla dinleyen Rus'a döndü. Kruger haritayı uzatıp konuşmaya başlayınca, dudaklarını kenetledi Rus, başka yana kaçırdı gözlerini.

Steiner başını kaldırdı. "Kahramanlık etmek istiyor," dedi. "Ama sanırım vazgeçirebiliriz." Kalktı, Rus subayına baktı. Adamın pantalonunun kayışı yoktu. Steiner öyle çabuk davranmıştı ki Rus kendini savunana kadar düğmeler çözülmüş, pantalonu yere inmişti. Birkaç saniye kendisine sırıtarak bakan adamları müthiş bir öfkeyle gözledi.

Pantolonunu çekmek için eğildiğinde Steiner yüzüne öyle bir yumruk indirdi ki sırtüstü yuvarlandı yere, inlemeye başladı.

—"Daha başlangıçtayız," dedi Steiner öfkeyle. "Çırılçıplak soyun onu."

Adamlar şaşırmışlardı. "Çabuk olun!" diye kükredi. Ses çıkarmadan emre uydular. Rus uzun boylu direnememişti, yerde çırılçıplak yatıyor, bitkinlikten, öfkeden titriyordu. Steiner yine yerine oturdu, soğuk soğuk baktı. "Ayağa kalk," dedi sert bir sesle. Sanki söyleneni anlamış gibi kendiliğinden ayağa fırladı Rus. Soyununca cılız, çaresiz biri oluvermişti. Ağzı burnu kan içindeydi; elinin tersiyle yüzünü kuruladı. "Anadan doğduğu kılıkta kahramanlık yapmaya kalkışanı da hiç görmedim," dedi Steiner.

Palaskasından süngüsünü çıkarıp ustaca yere fırlattı; Rus'un yanıbaşına düştü süngü. "Konuşmazsa, hadım ederiz onu," dedi. Çok ciddiydi. "Her şey bu adama bağlı. Eğer yalana başvurursa ya da konuşmamakta direnirse başımıza sürüyle

belâ gelebilir. Anlıyor musunuz?"

Önce Steiner'in asılmış yüzüne, sonra da Rus'a baktılar adamlar. Steiner gerçekten haklıydı; tabura bunca yaklaşmışken Rusların eline düşme tehlikesi, hepsinin acıma duygularını silip süpürmüştü. Kern tırnaklarını ceketinin yenine sürterek, "Gerekirse parça parça ederim onu," diye homurdandı.

— "Öyleyse anlaştık," dedi Steiner. "Söyle ona Kruger, anlat."

Kruger sık sık yerde duran süngüyü göstererek telâşla bir şeyler anlattı. Rus'un yüzünde önce utanç belirdi, korku, öfke ve en sonunda kararlılık. Bu yüzü yakından inceleyen Steiner, onun nasıl bir tepki göstereceğini anladı.

Yanılmamıştı üstelik. Kruger haritayı Rus'un önüne uzatınca, adamın elmacık kemikleri gerildi, sert bir sesle, "Nyet!" dedi. Odadan sinirli bir

homurtu yükseldi. Adamlar öfkeyle Rus'a yaklaştılar.

Steiner ayağa kalktı, her adımını ölçerek yaklaştı tutsağa. Durdu, süngüyü saplandığı yerden aldı, evirip çevirme ye başladı. "Demek konuşmayacaksın," dedi usulca. Öne doğru bir adım atarak emretti: "Çabuk uzatın şunu yere." Hepsi Rus'un üstüne çullandılar bir anda. Bağırmaya kalkıştığını görünce Kruger, suratına bir tokat indirdi. Dizlerine, kollarına çöküp yerinden kıpırdamasına engel oldular. Rus ölümcül bir korkuyla Steiner'e bakıyordu. Steiner sağ eliyle süngüyü tutmuştu, yavaşça eğildi. Tam kolunu kaldırdığı sırada anlaşılmaz sesler çıktı Rus'un dudaklarından.

Kruger soluğu kesilmiş, dinliyordu. Gülerek Steiner'e döndü.

"Fena değil. O noktada üçüncü bölüğün mevzii varmış. Birinci ve ikinci bölükler sırasıyla solda ve sağdaymışlar." Adamlar rahat bir soluk alıp Steiner'e baktılar. O hâlâ öfkeyle Rus'u gözlüyordu. Kimsenin araya girmesine kalmadan ayağını kaldırdı, adamın bacaklarının arasına bir tekme indirdi. "Çıldırdın mı sen?" diye haykırdı Kruger. Rus bir çığlık attı, acıdan iki büklüm oldu. Hepsi kinle baktılar Steiner'e.

Steiner sabırsızca salladı başını. "Bu herif daha istediğimi yapacak kadar yumuşamadı."

—"İstediğini öğrendin ya," diye karşı çıktı Kruger.

—"Tabii, ama daha işin başındayız." Hepsi şaşırmışlardı. Gülümsedi Steiner. "Herifi santrale götür."

Rus'u zorla ayağa kaldırdılar, korunağın öbür ucuna sürükleyip bir iskemleye oturttular. Steiner eğildi, bağlantıları incelemeye koyuldu.

—"Ne yapacaksın?" diye sordu Schnurrbart.

—"Şimdi anlarsın," dedi Steiner. Kruger'e seslendi. "Üçüncü bölüğü arayacağız."

Çıldırdığını sandılar bir an. Birkaç saniye onların şaşkınlığını keyifle gözledi Steiner. "Öyle ya," dedi. "Telefonla üçüncü bölüğü arayacağız. Şu herif" -iskemlede eli bacaklarının arasında, acıyla kıvranan Rus'u gösterdi- "bölük kumandanına bir keşif kolu yolladığını söyleyecek."

—"Keşif kolu mu!" Schnurbart ansızın bir kahkaha atıp dizine vurdu.

Öbürleri daha tamtamına anlayamamışlardı. Kruger burnunu kaşıdı, alnını kırıştırdı; neden sonra kocaman bir gülümseme yayıldı yüzüne. "Bu müthiş bir... hay allah... nereden..." Steiner'in omuzuna bir yumruk indirdi. "Senin gibi bir orospu çocuğuna daha rastlamadım!"

Öbürleri hâlâ şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. "Daha kavrayamadınız mı ulan sersemler?" diye kükredi Kruger. "Bu Rus yavrusu, kumandanına bir

keşif kolunun geçeceğini bildirecek; onlar da ateş etmeyecekler. Bizi koruyacaklar üstelik, anladınız mı?"

Steiner dudaklarını büzdü. "Canım o kadarı da fazla," dedi. "O kadarını bekleyemeyiz." Gülümsemesi kaybolmuştu.

"Yalnız şunu bilin ki bu herif yanlış lâf edecek olursa bütün birlik başımıza çöker. Bak Kruger, iyi dinle, hazırlıklı ol."

—"Sen onu merak etme," dedi Kruger hınçla.

Kruger, Rus'a istenileni bildirdi. Eğer akıllı başlı davranırsa onu da savaş tutsağı olarak yanlarında götüreceklerdi, hadım edilip kan kaybından ölmekten çok daha iyiydi böylesi. Rus kıstırılmıştı; boynunu eğdi.

Kruger, almacı onun eline verdi. Kern arkasına geçti. Usulca, neredeyse sevecenlikle ellerini adamın boğazına geçirdi. Rus, başını eğdi, omuzlarını kaldırdı, almacı kulağına bastırdı. Steiner ile Kruger gözgöze geldiler. Sonra Steiner kara düğmelerden birine basıp kolu çevirdi. Çıt çıkmıyordu.

Steiner parmaklarını tahtaya vurmaya başladı. Acaba çılgınlık mı yapmıştı; biraz sonra anlayacaklardı. Ansızın imkânsız geldi bu plân. Keşke hiç açmasalardı telefonu, ama artık çok geçti. Tutsak, konuşmaya başlamıştı. Yavaşça konuşuyordu; ancak çok dikkatli biri sesindeki heyecanı sezebilirdi. Adamlar, gözlerini ona dikmişlerdi; yumrukları sıkılıydı, soluklarını tutuyorlardı.

Anselm gözlerini yummuştu. Olamaz, başaramayız bunu, diye düşünüyordu boyuna. Bu telefon konuşmasının müthiş bir fiyaskoyla sonuçlanacağına öylesine inanmıştı ki. Rus susmuştu; Kruger rahat bir soluk alarak almacı yerine bıraktığı halde Anselm'in gözleri hâlâ yumuluydu. "Başardık," dedi Kruger. Anselm gözlerini açtı, çevresindeki sapsarı yüzlere baktı.

—"Kime anlatsak inanmaz buna," diye fısıldadı Pasternack. "Dietz de görebilseydi."

Steiner yavaşça döndü; dudakları titriyordu. Schnurrbart elini onun omuzuna koydu. "Sen olmasaydın," dedi, "buradan çıkamazdık. Kesinlikle, inan bana."

—"Daha durun bakalım, acele etmeyin," dedi Steiner kabaca. "Kurtulmuş sayılmayız henüz. Hem -Kruger'e döndü- "sen olmasan çıkamazdık işin içinden."

—"Haklı," diye haykırdı Anselm. Gitti, Kruger'in elini içtenlikle sıktı. "Gerçekten sen becerdin. İyi ki yanımızdaymışsın."

Kruger çok sevinmişti. Hoşnutluğunu gizlemeye çalışarak

"Aman canım," dedi. "Steiner olmasa benim Rusçam kaç para ederdi?"

— "Birbirimizi sonra yağlarız," dedi Schnurrbart. "Galiba bir an önce yola koyulsak, çok daha iyi olacak."

Steiner'in yüzüne bakıp emir beklediler. "Rus'u da götürüyoruz," dedi Steiner. "Ölülerden birinin üniformasını giydirin ona; subay üniforması dikkati çekebilir. Kruger ile Kern'in arasında yürüyecek. Kaçmaya kalkışırsa, hemen başına bir şey indirirsiniz. Ateş etmeyin. Kruger, söyle ona, ağzını açacak olursa kendini ölmüş bilsin. Bizim başımıza belâ açabilir, gelgelelim kendisine hiçbir yararı dokunmaz bunun."

Kruger söylenenleri Rusçaya çevirirken adamlar cesetlerden birini soymaya başlamışlardı. Steiner Rus haritalarını dikkatle cebine yerleştirdi. Tutsak, kanlı üniformayı giyiyordu. Korunaktan çıkmazdan Önce santrali söktüler.

Adamlardan her biri bir hatıra aldı yanına. Yerdeki Rus subayı üniformasını parça parça ettiler. Derken Maag, Hollerbach ve Dorn da geldiler; Steiner olanları yavaş sesle anlattı onlara. Sonra hendek boyunca yürümeye başladılar. Yağmur hâlâ yağıyordu; insanın içine işleyen bir yağmur.

Cephe derin bir sessizlik içindeydi. Aydınlatma fişekleri sık sık göğe fırlıyor, bulutlar arasında bir süre durduktan sonra yavaşça yere düşüp sönüyorlardı. Schnurrbart, Kern'in ardından yürüyordu. Tüfeğini sağ omuzuna asmış, ellerini cebine sokmuştu; düşünceliydi. Hendek biraz sonra yol düzeyine yükseldi; hafifçe yukarı doğru eğimli çorak bir düzlüğe geldiler. "İki gece içinde amma iş becermişler," diye fısıldadı ardından gelen Maag.

Schnurrbart başını salladı. Bu Ruslar köstebekten farksız, diye düşündü. Hiç kuşkusuz Krimskaya'nın sivil nüfusunun topunu seferber etmişlerdi; yağmur yağmasaydı, bir istihkâm birliğiyle karşılaşmaları kaçınılmaz bir şeydi. Daha da güçleşirdi işleri. Şu durumda bile Alman siperlerine varıncaya kadar bir sürü tehlikeyle karşılaşacaklardı.

Ansızın aklına bir şey geldi. Koşarak adamların arasından geçti, Steiner'e yaklaştı. "Sence bütün Rusların geldiğimizden haberleri var mıdır?" diye sordu.

— "Tabiî var," dedi Steiner. "Bak. Gözüne bir şey çarpmıyor mu?"

—"Çarpıyor," Schnurrbart başını salladı. "Aydınlatma fişeklerini söylüyorsun, değil mi?"

—"Evet," dedi Steiner alayla. "Yalnız senin gördüklerini değil

göremediklerini söylüyorum."

—"Anlayamadım," dedi Schnurrbart. Dorn atıldı: "Anlaşılmayacak bir şey yok."

Adamlar dönüp baktılar. "Biliriz, akıllısındır." diye homurdandı Schnurrbart.

—"Bunu anlamak için özellikle akıllı olmaya gerek yok," dedi Dorn sinirlenmeden. "İyice bakarsan tam önümüzdeki Rusların hiç mermi atmadıklarını görürsün; bütün mermiler öbür yandan geliyor."

—"Evet," diye onayladı Steiner. "Demek ki Ruslar, bizim karşıya geçmemizi bekliyorlar. Bundan sonra birbirinizden hiç ayrılmayın. Karşımıza birisi çıkarsa, Kruger cevap verir." Tüfeğini omuzundan alıp Rus'a doğru yürüdü. "Senden ses çıktığını duymayayım," dedi sertçe, "parçalarız yoksa!"

—"Ne dediğini anlamıyor ki," dedi Kern.

—"Bu kadarını anlar, merak etme." Steiner uzun, kararlı adımlarla öne geçti yine. Haritaya göre, tabur kumanda merkeziyle üçüncü bölük mevzileri arasında bir kilometrelik yol vardı. Yarısına gelmişlerdi herhalde. Birbirlerine kenetlenmişçesine yürüyorlardı.

Kern, tutsağa o kadar yakındı ki bedenleri birbirine değiyordu. Omuzlarına büyük bir sorumluluk yüklendiğinin farkındaydı Kern; Steiner'i hoşnut etmek istiyordu. Rus kuşku uyandıracak bir şey yapacak olursa, hemen öldürecekti onu; ama varsın kendisi de bu arada ölsün. Bunu düşününce gururlanıyordu. Sanki on yıldır hep birlikteydiler; kendisini ayrılmaz bir parçası gibi görüyordu Birliğin. Böyle çılgın heriflerle bir arada olmak müthiş bir şey, dedi kendi kendine. Hepimiz gerekliyiz birbirimize. Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için. Bu sözü nereden öğrendiğini unutmuştu, ama her söyleyişinde ürperiyor, içinde birşeyler kıpırdıyor, gözleri yaşla doluyordu. Müthiş bir şeydi dostu olmak.

Ayağının altındaki yapışkan toprağın çıtırtılarına, cepheden gelen gürültülere kulak verirken iyiden iyiye duygulanıyordu.

Dostluk her şeydir canım, diye düşündü. Arada sırada kavga etmenin ne zararı vardı; önemli olan başın dertteyken yanındakilere güvenebilmekti. Şu çocuklara nasıl güveniyordu! İyi ki bu Birlikteydi de başkalarının yanında değildi. Savaş bir bitsin, hepsini hanına çağırıp ağırlayacaktı. Bu fikir çok hoşuna gitmişti. Başını çevirdi, yanında yürüyen Dorn'a sevecenlikle baktı. Düşündükçe heyecanı artıyordu. İki hafta kalırlardı handa; canları ne isterse yerlerdi, yataklarında yan gelirlerdi: Kocaman bir de levha asacaktı kapıya:

Toplantı nedeniyle kapalıdır.

Gerçekten yapacaktı dediğini, her gece kilerden en iyi erzakı çıkarıp önlerine getirecekti. Oturacak, geçmişten söz açacaklardı birlikte; bu karanlık gecede yaptıkları yürüyüşü, o lanet ormandan nasıl geçtiklerini, kadınları nasıl soyduklarını, Rus topçularıyla nasıl karşılaştıklarını, nasıl korktuklarını anacaklardı. Gözünün önüne getirebiliyordu: hepsi büyük yuvarlak masanın çevresinde oturmuşlardı; kahkahalar atıyor, birbirlerinin sırtlarına vuruyor, bardaklarını tokuşturuyorlardı. O sırada ayağa kalkıp bir konuşma yapacaktı, basit ama dokunaklı bir konuşma; hepsi ayağa kalkıp saygı duruşuna geçecekler, Dietz'i düşüneceklerdi, Dietz'in nasıl... her neyse... Gözlerinin önündeki görüntüyü kovalamak için yüzünü sildi.

Bu arada cepheye öylesine yaklaşmışlardı ki aydınlatma fişekleri atılırken yere kapaklanmak zorunda kalıyorlardı. Rus kesimi tam bir sessizlik içindeydi; öyleyken, karşıdan gelen makineli tüfek ateşi yüzünden uzun süre sürünmek zorunda kaldılar.

—"Sersemler!" diye fısıldadı Kruger. Steiner'in yanına yanaştı.

Steiner yere kapanmış, ileriyi gözlüyordu.

—"Geldiğimizi haber vermek için bir kart yollasaydın bari," diye homurdandı Steiner. "Rusların sessizliğinden kuşkulanıyorlar galiba."

Karşılarındaki eğimli araziyi gözlüyordu. Çamurla kaplıydı toprak. Yürümek güçtü. İyi ki yağmur dinmişti. Öbür tarafta, yüz adım ilerde bir aydınlatma fişeği yükseldi. Birkaç saniyelik bir süre her yan aydınlandı. Tam önlerinde, bir taş atımlığı mesafede kara bir duvar yükseliyordu. Rus istihkâmı, diye düşündü Steiner. Tepenin doğu yamacı da açık seçik görülebiliyordu. Alman hattı oralarda bir yerdeydi herhalde. Fişek sönerken adamlara çabucak bir göz attı.

Yerde kıpırtısız yatıyorlardı. Sırtındaki ağırlık ansızın çoğalmıştı sanki, güçlükle doğruldu. Bir an karar veremedi. "Ne var?" diye fısıldadı Kruger. Steiner'den karşılık gelmedi. Birliği bu ıssız bölgeden geçirmek, son yüz metrede hepsinin hayatını tehlikeye atmak, şimdi çılgınlık gibi geliyordu ona.

Kaşlarını çattı, durumu yeniden gözden geçirdi. Birliği kendi makineli tüfeklerinin ateşiyle taranmaktan kurtarmanın tek yolu vardı.

Adamlara işaret verdi, anlattı tasarısını. "Ya vurulursan?" diye sordu Kruger endişeyle.

—"Birazcık şansımız varsa, işler yoluna girer," dedi Steiner. "Ben vurulursam, bir kere de Schnurrbart dener. Seçme yapma olanağımız yok.

Benimle gel sen. Güçlük çekmeden karşıya geçeceğiniz bir yer kararlaştıralım. Dönüp işaret mermilerini kolla. Onbeş dakika içinde bir şey olmazsa, Schnurrbart gelir peşimden. Ben..." Kendini yere attı. Müthiş bir gürültü duyuldu; yüzlerini ıslak toprağa gömdüler. Sonra korkunç bir patlama sesi... birkaç saniye içinde sırtları tepeden yağan irili ufaklı toprak parçalarıyla doldu.

Vınlamanın kesilmesini beklediler, sessizlik derin bir su gibi örttü üstlerini. Steiner başını kaldırdı, sarsıntının verdiği şaşkınlığı altetmeye çalıştı. Bütün yıl, donanım yoksunluğundan yakınıp dururlar, diye düşündü öfkeyle, böyle bir anda da ellerindekini saçıp savururlar.

Adamlar canlanmışlardı. Schnurrbart çamurlu yüzünü sildi, içinden bir küfür savurdu. "Bu orduyu bilirim ben, ata ata bir bomba atarlar, onunla da ancak kendi adamlarını vururlar."

Korkuyla karanlığı dinlediler.

—"Kendine gel," dedi Steiner. "Ne yapalım, atacaklarsa atacaklar." Kruger'e döndü. "Yola çıkmamız gerek.

Soracağın bir şey var mı?"

—"Olur mu hiç?" dedi Kruger asık bir yüzle. Tüfeğini yanında duran Maag'a uzattı. Tutsak toprağa çökmüş, öne doğru eğilmişti, kıpırdamıyordu bile. "Onu hiç gözden kaçırma," dedi Kruger Kern'e. "Bu arada gürültü ederse, yandık demektir."

—"Etmez," dedi Kern, parmağını salladı.

—"İyi şanslar," diye fısıldadı Schnurrbart.

Steiner başını salladı. İkisi karanlığın içinde yitip giderlerken öbürleri kaygılı gözlerle onların arkasından baktılar. Sonra yere oturup beklemeye koyuldular.

Kruger ile Steiner, iki büklüm, Rus siperinin oraya sürünmeye başlamışlardı. Bir iki metre kala Kruger Steiner'in ayağını yakaladı. "Ne var?" dedi Steiner. Kruger solu işaret etti. Steiner birkaç saniye baktı, Rus gözcüyü farketti. Gözcü siperin içindeydi; miğferi toprak yığınının üstünden belli belirsiz görünüyordu.

—"Sağa kayalım," diye fısıldadı Kruger. Büyük bir dikkatle kaygan toprağın üstünde ilerlemeye çalıştılar. Daha yüz metre gitmişlerdi ki Steiner ansızın durdu. Kruger, soluk soluğa onun yanına süründü. Üniformaları bedenlerine yapışmıştı sanki, yüzleri elleri çamur içindeydi.

—"Kimse görüyor musun?" dedi Steiner.

— "Görmüyorum."

Steiner kararsızdı. Kalktı, iki büklüm yürümeye başladı. Sipere vardığında Alman hatlarından bir fişek daha atıldı. Çabucak dizüstü çöktü, siperi kolaçan etti. Kimsecikler yoktu. Kruger'in yanına gelmesini bekledikten sonra, "Burayı

iyi belle," dedi. "Karşıya geçeceğiniz nokta burası. Tam burası, anlıyor musun?" Palaskasını düzeltti. "Tüfeğimi alabilirsin. Nasılsa bana gereği yok."

—"Neden?" diye fısıldadı Kruger; tedirgindi.

Steiner siperin öte yanına baktı. Sağda bir yerden Alman makineli tüfeğinin sesi geliyordu. Steiner kıvılcımların yıldızlar gibi geceye karışışını gözledi. Şimdi her yan karanlıktı; ölüm ülkesi, kara ve düşmanca uzanıyordu önünde.

—"Kaçaklar silâh taşımaz da ondan. Hadi dön yerine artık." Kruger duraladı. Sonra uzandı, Steiner'in kolunu sıktı. "Sana bir şey olursa," dedi vahşi bir sesle, "bu piçlerin tekini sağ bırakmam."

—"Sayıca çok fazlalar," diye mırıldandı Steiner. "Hadi yürü bakalım."

Kruger'in sürünerek uzaklaşışını gözledi; toprağa düşen karanlık gölge çevredeki karanlığa karışana kadar. Ansızın müthiş bir yalnızlık duygusuna kapıldı. Dudakları sıkı sıkı kenetli siperi gözledi bir süre. Keşke dönüp adamlardan birini yanına alabilseydi. Birini... Kendisinden işaret beklediklerini düşününce toparlandı. Dikkatle hendeğin öte yanına tırmandı, öbür fişeğin ateşlenmesini bekledi. Ateş sönüp bittikten sonra doğruldu. Yüreği ansızın deli gibi çarpmaya başlamıştı; ister istemez yere çöktü. "Kalk ayağa alçak," dedi kendi kendine, "ayağa kalk!" Bacakları titriyordu; soluk almaya çabaladı, parmaklarını yumuşak toprağa geçirdi.

Birkaç saniye, korkusuna karşı amansız bir savaş verdi, bedenini yere yapıştıran, istemini yok eden korkuya karşı. Yüzü çarpılmıştı; Alman cephesinin oraya dikiliydi gözleri. Dişlerinin arasından bir küfür savurdu, bedenini harekete geçmeye zorladı. Ne var ki gece, dayanılmaz bir yük gibi yığılı duruyordu omuzunda. Bir an boğulacağını sandı; ölüm iniltisine benzer bir ses çıktı dudaklarından, ağzından damlayan salyayı ellerinde duydu. Bir hayvan gibi çabalıyordu artık. Ansızın bütün alan aydınlandı yine. Bu kere ayrı ayrı yönlerden iki mermi ateşlenmişti; dimdik yükseldiler göğe, hafif esintiye uyup yana kaydılar bir süre, sonra yere indiler. Steiner yeniden çöken karanlığa karşı diretircesine omuzlarını dikleştirdi, ağzını açıp ileri atıldı.

Hiçbir şey görmüyor, duymuyordu. Ayakları yerde sürükleniyordu

yalnızca, birkaç saniye sonra karşıya geçmişti; tramplenden atlamış gibi havada uçuyordu. Öbür mermi ateşlendiğinde, Alman hattının yirmi metre uzağındaydı. Kollarını kaldırıp haykırmaya başladı.

İKİNCİ BÖLÜM

Meyer, siperin dibindeki suya bata çıka ilerliyordu; yağmurdan sırılsıklamdı yüzü. Derken ayağına bir şey takıldı; düştü. Küfrederek kalktı ayağa, el yordamıyla ayağına takılan nesneye uzandı. Siperin duvarına sıkışmış bir tahta parçasıydı bu ve ne yaparsa yapsın yerinden kımıldamıyordu, öfkeyle bir tekme indirdi. Derken siperin sol yanında bir açıklık çarptı gözüne, makineli tüfek yuvasına benziyordu. Üstelik bir de sıra koymuşlardı oturmak için.

Doğrulduğu sırada başını tavandaki kirişlerden birine çarptı. Dışarı baktı, gelgelelim dışarsı da içersi kadar karanlıktı. Yine de burada nedense rahatlamıştı biraz, 'yağmurun sesi hoşuna gidiyordu. İçini çekerek sıraya çöktü, omuzlarını kaldırıp yağmurun tekdüze mırıltısını dinlemeye koyuldu. Gözlerini kapadı. Uzun bir süre sonra —artık dakikalar sonra mı, saatler sonra mı, bilemiyordu— bir ses duyup irkildi. Bir insan sesi duymuştu, siperin girişindeki dikdörtgen açıklıkta bir insan karaltısı ilerliyordu. "Ne oluyor?" diye sordu.

Dışarısı sessizdi. Meyer, gözlerini dört açmıştı şimdi. Eli hemen tabancasına gitti, ayağa fırladı. Teğmen Gausser'ın sesini duydu: "Bu oyukta hangi sıçan gizleniyormuş bakalım..."

Meyer, utançtan gizlenmeye çalıştı önce. Ama sonra zekâsı yetişti imdadına, gülmeye başladı. "Benden söz ediyorsanız Teğmen Gausser, dost bir subaya karşı daha saygılı bir dil kullanmanızı isterdim."

Dışardan biri şaşkın şaşkın haykırdı. Gausser'in zayıf gövdesi belirdi. "Bay Meyer," dedi kesik kesik. "Nasıl girdiniz bu mağaraya canım?"

—"Girişten Gausser, tıpkı sizin gibi." Karanlıkta birbirlerini süzdüler; ama bulanık çizgilerden başka bir şey göremediler. "Uyumuşum," dedi Meyer. "Uyumuş kalmış olacağım. Hoş geceyi ha burada geçirmişim ha kendi korunağımda. Peki sizin bu saatte burada ne işiniz var? Çoktan uyumuşsunuzdur sanıyordum. Kiminle konuşuyordunuz?"

—"Çok soru soruyorsunuz," dedi Gausser "Ben de sizin gibi o tahtaya takıldım. Mevzileri geziyordum da. Kimse yok yanımda; kendi kendime konuşuyordum. Uyandırdım sizi galiba. Oturayım mı?"

—"Tabiî," dedi Meyer. Yanyana oturup birer cigara yaktılar.

—"Hava da berbat," dedi Gausser.

Meyer başını salladı. "Biraz daha böyle giderse korunaklarla siperler

başımıza çökecek."

Bir sessizlik oldu. İlk şaşkınlığı atlattıktan sonra Gausser, Meyer'in neden oraya geldiğini düşünmeye başlamıştı.

Birliğin yolunu bekliyor herhalde, diye düşündü. Belki de gün ağarıncaya kadar bekler. İçinde sıcak bir hayranlık uyandı ona karşı.

Meyer geceler boyu burada yollarını gözlediğine göre, adamlarına çok bel bağlamıştı. Bir an bu konuya değinmenin doğru olup olmadığını tarttı. Meyer'in bir şey söylemediğini görünce sustu. Biraz sonra oradan buradan konuşmaya başladılar, arasıra kuşkulu gözlerle saatlerine bakıyorlardı.

Gözlerinden uyku aktığı halde kalkıp gitmek istemiyorlardı. Gelgelelim gittikçe az konuşur oldular, sonunda konuşmaları yağmurun tekdüze pıtırtısını bile bastıramayan tek heceli seslere dönüştü. Sustular.

Üçüncü Bölük, 121.4. Tepesinin doğu yamacı çevresinde mevzilenmişti. Bir saat önce dinmişti yağmur. Cephe, derin bir sessizliğe gömülmüştü, ileri hattaki makineli tüfek yuvalarından birinde er Faber, bir hafif makineli tüfeğin arkasında duruyordu. Saat üçte devralmıştı nöbeti. Geniş omuzlu, az konuşan, uysal bir adamdı. Yine de kendi Birliğindeki arkadaşları onun ağzını açtığı zaman her sözcüğün hakkını verdiğine inanırlardı. Sözcükleri titizlikle seçerdi, düşünceleri, dinleyenlere tıpkı memleketinin durgun gölleri gibi derin ve gizemli gelirdi. Kara Orman'dandı Faber. Savaştan önce odunculuk yaptığı için sık çam ormanlarındaki patikaları anasının alnındaki kırışıklıklar kadar iyi bilirdi. Üç yıl önce askere alınmış, üniformayı isteksizce geçirmişti üstüne. O zamanlar yirmi dört yaşındaydı. Ve o zamandan beri Teğmen Gausser kumandasındaki Üçüncü Bölükten ayrılmamıştı; üstlerince sevilen bir askerdi. Tutarlı, güvenilir bir insandı. Şimdi omuz hizasına gelen makineli tüfek yuvasında kıpırdamadan tetikte duruyor, gözleriyle önündeki karanlığı tarıyordu; kulakları dikiliydi. Hiç değişmiyordu gürültüler: yakınlarda bir siperden gelen öksürük, makineli tüfeğin metalsi sesi, siperin dibindeki çamurlu toprağa basan çizmelerden fışkıran su. Artık duyar duymaz tanıyordu bu gürültüleri. Öyleyken, son on beş dakikada dikkat kesilmişti nedense. Kendisini uyuşuk kayıtsızlığından çekip çıkaran, içine gittikçe tedirginlik salan bu duygunun nedenini kendisi de bilmiyordu. Sonra anladı: Rus mevzilerinde çıt çıkmıyordu, olağanüstü bir şeydi bu.

Sinirleri iyiden iyiye gerilmişti. Sık sık aydınlatma fişeklerine başvurmak zorunda kalıyordu; yakın siperlerdeki adamlar gittikçe daha sık aralarla 'ateşliyorlardı mermileri. Ama gözlerini ne kadar kısarsa kıssın,

endişesini doğrulayacak bir şey göremiyordu ortalıkta. Mermilerin toprağa her düşüşünde, gözlerini yumuyor, karanlığa alıştırmaya çalışıyordu. Tabancasını yeniden doldurduğu sırada birlik kumandanına akıl danışmanın doğru olup olmayacağını düşündü. Yakındaki gözcüye gidip onun fikrini soracaktı ki ansızın irkildi, bir mermi daha ateşledi.

Sağdan uyarıcı bir ses yükseldi. Merminin ışığında yamacı iki büklüm tırmanan bir adam çarptı gözüne; karaltı birdenbire durdu, kollarını havaya kaldırdı. Almanca birtakım sözcükler geldi kulağına. Faber, ellerini makineliden çekip yirmi metre kadar ötesindeki adama büyülenmiş gibi baktı; giyiminden Rus olduğu anlaşılıyordu. Sonra Faber, her zamanki ağır kanlılığından umulmayacak anî bir çıkış yaptı; seslenme mesafesi içinde kalan gözcülere seslendi hemen; sonra da Onbaşı Steiner olduğunu haykıran Rus askerine, ellerini kaldırıp yavaş yavaş sipere doğru ilerlemesini söyledi. Büyük bir tehlike göze aldığının farkındaydı, bal gibi Rus tuzağı olabilirdi bu. Parmaklarını makineli tüfeğin tetiğinden ayırmadan bekledi; öyle ki karanlığa karışan adamın her hareketini izleyebiliyordu. Sonra, sipere atlamasını emretti ona. Bitişik siperlerden eline tüfeğini alan yardıma koşuyordu. Karşılarında iki büklüm, siperin duvarına yaslanan, soluk soluğa ayakta durmaya çalışan Steiner'i kuşkuyla süzüyorlardı. Faber bir mermi daha ateşledi.

Beklenmedik bir başka konuğun gelmediğini görünce, yeni gelene sorular yağdıran arkadaşlarına döndü.

—"Susun!" Bir süre sessiz sessiz inceledi adamı. Sonra yavaşça, "Demek Steiner sensin," dedi. Adam başını salladı. Faber elindeki feneri onun yüzüne tuttu. Çamur içindeydi adamın yüzü, sakalları uzamıştı; tanımanın olanağı yoktu. "Peki ötekiler neredeler?"

—"Biraz daha vakit harcayacak olursanız," dedi Rus üniformalı adam, "Sibirya'da yoklarsınız onları, işaret bekliyorlar, önce yeşil sonra beyaz işaret mermileri. Çabuk olun diyorum size!"

Faber kararsızdı. Steiner'i bir iki kere görmüştü. Eğer bu adam Steiner değilse, verecekleri işaret Rusları oraya çekmeye yetecekti. Ötekiler de kararsızdılar. Bölüğe katıldıkları birkaç hafta olmuştu; Onbaşı Steiner'i tanımıyorlardı.

Kararsızlıklarında haklılar, diye düşündü Steiner acıyla. Büyük bir uyuşukluk kaplamıştı bedenini, bir şey gelmiyordu elinden. Üçüncü Bölüğe ulaşıp sipere girdikten sonra ona bir kilometrelik ölüm yürüyüşü boyunca hız veren, gövdesini Alman mevzilerine ulaştıran müthiş güç, ansızın suyu

"kesilmiş bir fıskiye gibi sönüp gitmişti. Beden tepkisini gösteriyordu: gözlerini yumup uyumak, yığılıp kalmak geldi içinden.

Gelgelelim gecenin derinliklerinde Birliği haber bekliyordu ondan. Kendini toparlamaya çalıştı; bu oyunun nedenlerini anlattı adamlara, çantasını açıp üniformasını gösterdi.

"Eşeklik etmeyin," dedi biraz canlanarak, "Meyer ya da bölükten başka biri şu anda burada olsaydı, kim olduğumu söylerdi size. Ne yazık ki kimseyi uyandıracak vakit kalmadı. Ben Rus olsaydım..."

Sustu. Adamlar, bu sözler söylenirken Faber'in dönüp tabancasını evirip çevirdiğini görmemişlerdi. Kimsenin engel olmasına kalmadan önce yeşil sonra beyaz bir mermi aydınlattı göğü.

—"Deli misin sen?" diye haykırdı adamlardan biri. Öbürleri siperin kenarında korkuyla birbirlerine bakıyorlardı.

Faber, makineli tüfeğin arkasında duruyordu; sönen ışınları seyretti bir süre. Sonra döndü: "Siz yerlerinize dönün. Ateş etmek gerekirse ilk ben ederim."

—"Ben çavuşa gidene kadar beklemeliydin," diye diretti adamlardan biri.

Faber başını salladı. "Onbaşının dediği doğruysa, vaktimiz yok."

—"Ya doğru değilse?"

Faber, Steiner'e baktı. "O zaman karnını kurşunla doldururum... Yürü bakalım," dedi Steiner'e.

—"Nereye yürüyeyim?" Steiner şaşkındı.

Faber eliyle siperin kenarını gösterdi. "Şuraya çök bakalım, makineli tüfeğin namlusundan, üç adım öteye çök.

Gelenlere söyle, sipere teker teker girsinler, silâhlarını atarak."

—"Ya dediğini yapmazsam," diye bozuldu Steiner.

—"O zaman ilk asker görünür görünmez ateş açarım." Steiner, siperden çıkıp gösterilen yere çöktü; ötekiler yerlerine döndüler. Nem, giysilerine işliyordu. Karanlığı gözlerken öfkeyle doluyordu içi. Gelgelelim tedirginliği geçmişti. Adamın zekâsına bayılmıştı; hayatında ilk kere bir erin sözüne karşı koymadan dinlediğini hatırlayarak güldü kendi kendine. Müthiş bir oğlan, diye düşündü, ben de olsam bu kadar becerirdim. Son anda soğukkanlılığını yitirmese bari. Sırtına kurşun yemek hiç istemiyordu doğrusu. Başını çevirdi, iri kıyım genç, makineli tüfeğin arkasında dimdik duruyordu. "Senin adın ne?" diye sordu.

—"Sonra söylerim. Süs şimdi."

Steiner kaşlarını kaldırdı. Sonra başını sallayıp gülmeye başladı. "Bulunmaz bir adamsın sen," diye fısıldadı, "gerçekten senin gibisi yoktur." Adamın beyaz bir leke gibi duran yüzüne baktı.

Tanın ağarmasına bir saat vardı. Gece tepenin çevresini kopkoyu sarmış, siperlere, makineli tüfek yuvalarına sinmiş, bütün çukurları teker teker doldurmuştu. Oysa doğuda gecenin yüzü ölen bir adamın teni gibi sarıydı; yarılan karanlıktan sarımsı bir ışık sızıyordu. Steiner ayaklarını topladı, yine ileriye dikti gözlerini. Adamlar neredeyse gelirlerdi. Ansızın büyük bir tedirginlik duydu. Meraklanacak bir şey yoktu oysa. Ruslar sesini duyup kuşkulanmışlardı belki, Alman siperinden fırlatılan mermilerin ışığında kollarını salladığını belki görmüşlerdi. Yine de karşı cephede çit çıkmaması güven vericiydi. Birkaç kere tüfek sesleri duyduğunu sandı. Ama belki de gerisinden geliyordu sesler, emin değildi. Tekrar tekrar saatine baktı. Yeşil merminin ateşlenmesinden bu yana topu topu dört dakika geçmişti ha! Tedirginliği artıyordu.

Dönüp bir şey söylemek üzereydi. Makineli tüfeğin başındaki adam suss! dedi birden. Steiner onun kulağının keskinliğine şaştı, çünkü kendisi ayak seslerini ancak birkaç saniye sonra duyabildi. Önce belirsiz, tekdüze bir patırtı oldu; kesik kesik solumalarla ayak sesleri yaklaştı. Önünde uzanan karanlık canlanmıştı sanki; arkasından ateşlenen mermi bu kıpırdanmaya bir son verdi, her yanı ışığa boğdu. Yokuşun ortasında, ikiyüz metre ötesinde adamları duruyordu.

Schnurrbart ile Kruger'i seçti hemen; yanyana yürüyor, tepeye bakıyorlardı. Makineli tüfeğin başındaki asker birşeyler söyledi. Steiner adamlarına emretti: silâhlarını atacak, uzun aralarla teker teker yaklaşacaklardı.

Mermi söner sönmez Schnurrbart göründü. "Ne oluyor?" dedi soluk soluğa. Steiner'i öfkeyle süzdü. "Ne oturuyorsun burada ne var?"

Steiner'in karşılık vermesine kalmadan Faber yetişti. Schnurrbart'ın sesini duyar duymaz makineli tüfeği bırakmıştı. Siperden çıktı. "Sinirlenmeyin," dedi özür dilercesine. "Kontrol etmemiz şarttı."

Steiner yavaşça ayağa kalktı. Tutulmuş sırtını sıvazladı. "Kontrol etmenin daha kolay yolları da vardır oğlum," dedi. "Freiburg'a bir telefon yeter; benim doğduğum yer orası." Öbür adamlar da gelmiş, Steiner'in çevresine üşüşmüşlerdi. Elini sıkmaya çalışıyorlardı hepsi. Yuvanın iki yanından mevzi nöbetçileri koşa koşa geliyorlardı; birliğin dönmeyi başardığı söylentisi kulaktan kulağa dolaşıyordu. "Bir yarım şişe şnapsı hak

ettik," dedi Kruger keyifle. Birbirlerini dürtüp güldüler.

Steiner, Schnurrbart'a döndü. "Her şey yolunda gitti mi?"

—"Dur anlatayım sana," dedi Schnurrbart keyifle, "önce beklemek zor geldi; her yanımız karıncalanmaya başlamıştı; ama mermileri görünce ekspres kesildik inan. Yolda..." Yolculuğu bütün ayrıntılarıyla anlatmaya başladı. Steiner pek dinlemiyordu. Bir daha ele geçiremeyeceği bir şeyi yitirmişçesine ötelere dalmıştı. Ama yitirdiğinin ne olduğunu bilmiyordu.

Faber ses çıkarmadan onu gözledi bir süre. "Bence geriye bakmadan önce on adım daha ileri atmanız gerekiyordu," dedi.

Steiner yavaşça yüzünü ona döndürdü. "Ne demek o?"

—"Çocukken bir kere ormanda yolumu yitirmiştim de," dedi Faber. "Belki bilirsiniz bu duyguyu. Her neyse, babam ertesi günü buldu izimi. Eve döndüğümüzde de bunu söyledi bana."

Steiner başını salladı "Demez mi?" Bir an duraladı sonra, "Bir önerim var," dedi. "Bana yani bizim Birliğe katılmaz mısın?"

—"Katılırım elbet."

—"İyi öyleyse," dedi Steiner. "Meyer'le konuşurum ben." Uzandı, sıkı sıkı tokalaştı Faber'le. Sonra ötekilere döndü. "Hadi gidelim," dedi gülerek. "Meyer'e baskın verelim.

Herhalde uyandırdığımız için kızmaz!"

Ana sipere doğru yürüdüler. Ötekiler, hayranlıkla arkalarından bakıyorlardı.

Gausser uyandığında bir süre nerede olduğunu kestiremedi. Yanıbaşında Meyer düzgün soluklar alarak uyuyordu.

Yataklarında rahat rahat yatacaklarına bir makineli tüfek yuvasında uyuyakalmışlardı Kendi davranışına da şaşıyordu; neden uyandığını düşününce büsbütün arttı tedirginliği.

Genel olarak ağırdı uykusu; ateş altında bile uyuyabilirdi, yerinin rahatsız olması hiç önemli değildi. Geçti vakit; saatine baktı, dörde geliyordu. Gün neredeyse ağarırdı. Bir an Meyer'i uyandırmayı düşündü, ama adamcağız öyle derin bir uykudaydı ki içi götürmedi.

Etrafı kolaçan etmek amacıyla ayağa kalktı. Ansızın sesler geldi kulağına. Koşarak fırladı dışarı, gözleri hayretten açılmıştı. Yer yer ağaran karanlığın içinden bir sıra adam geliyordu; başlarında kendi bölüğünden biri vardı. Adam sevinçle kaldırdı elini. "Efendim gözünüz aydın! Onbaşı Steiner döndü."

İnanamadan, üstelik biraz da kuşkuyla Rus üniforması giymiş askerleri

gözden geçirdi Gausser. Yeni gelenlerden biri özensiz olmaya özellikle çalışarak yalapşap bir selâm çakıp rasgele konuşmaya başlayıncaya kadar da durumu tam kavrayamadı. Ama onu gördükten sonra hemen sipere koştu Gausser; Meyer hâlâ uyuyordu. Kolundan tutup ayağa kaldırdı. "Ayılın Meyer," diye bağırdı kulağına, "ayılın Meyer, konuklarınız var!"

Sonra uyanmamakta direnen kumandanı dışarı sürükledi; adamlar gülümseyerek bekliyorlardı. Meyer öfkeyle sıyrıldı onun kolundan.

"Delirdiniz mi Gausser? Nereden aklınıza..." Rus üniformalarını görünce sustu ansızın. Eli tabancasına gitti. Gausser koluna yapıştı. "Sakin olun Teğmen Meyer. Sizi de hoşnut etmek çok güç canım, önce Birliğin dönüşünü dört gözle bekliyorsunuz, sonra da Steiner'inizi karşınızda görünce beynine kurşun sıkmaya hazırlanıyorsunuz."

— "Steiner mi!" Meyer gözlerini oğuşturdu, duyduklarına inanamadı. Onu keyifle gözleyen Steiner, garip bir duygunun boğazında bir yumruk olup kaldığını, içinin ürperdiğini, omurgasından ensesine, oradan da yüzüne anlatılmaz bir ürpertinin yükseldiğini farketti. Dudakları durmaksızın seğiriyordu; saçma sapan bir şey söylememek için alt dudağını ısırdı. Meyer uzanıp elini tuttu, uzun bir süre sıktı avucunun içinde; Steiner gözlerini kapadı. Gausser usulca ayrıldı yanlarından.

Telefonun acı sesi, Stransky'yi gece yarısı derin uykusundan uyandırdı. Karanlıkta ayağa kalkmaya çalışırken, giysilerini astığı iskemleye çarpıp tökezledi; iskemle yere devrildi. "Allah kahretsin," dedi kendi kendine, bir tekme savurdu, parmakları nasıl acımıştı. Telefon hâlâ çalıyordu. Yüzü acıdan burularak sekti, masadaki telefona uzandı, almacı kaldırıp adını söyledi. Meyer'in sesini duyunca içinden ilkin telefonu yere fırlatmak geldi. Ama bölük kumandanının söyledikleri aklını başına getirmeye yetti. Ne diyordu?

Steiner dönmüştü, bir Rus tabur karargâhını silip süpürmüştü. Ama nasıl olur... "Doğru mu gerçekten?" diye sordu.

Meyer'in yüzündeki neşe bir anda silindi. "Soğuk şakalardan hiç hazetmem!" dedi sert bir sesle.

Stransky masaya oturdu, düşündü. Sonra Meyer'e, tutsağı ve Birliği hemen korunağına getirmesini söyledi. Kapattı telefonu. Bir süre nasıl davranacağını kestiremedi. Birliğin dönüşü, çözümü hiç de kolay olmayan sorunlar çıkarıyordu ortaya. Bunların başında da onbaşının terfisi konusunda verdiği söz geliyordu. Elbette istese Meyer'le aralarında geçen konuşmayı unutmuş görünebilirdi. Gelgelelim Meyer mutlaka hatırlatmanın

bir yolunu bulurdu. Önün küstahlığına göğüs germek, verdiği sözü tutmaktan çok daha güçtü aslında. Olayların Meyer'i doğrulamasına değil kendisinin Steiner'i terfi ettirerek bu doğrulanmayı pekiştireceğine bozuluyordu. Düşündükçe diş biliyordu Meyer'e.

Mumu yaktı, giyindi. Şu Steiner denen herifi iyice inceleyecekti. Alay kumandanının böylesine değer verdiği bir adama karşı cömert davranmak, en akıllıca yoldu.

Tamam, üstçavuşluğa yükseltecekti onu.

Tam palaskasını bağladığı sırada kapı vuruldu. Çabucak pencereye koştu, dışarı baktı. Gün ağarıyordu. Siperin kenarında bir sürü adam duruyordu; yalnızca başlarını görebiliyordu. Sabahın soğuk, boz ışığında yorgun görünüyorlardı.

Dışarı çıktığında Meyer'i karşısında buldu. Onun yüzündeki zafer sevincini görünce dudağını ısırdı. Basamakları tırmanıp, konuşmadan denetledi adamları. Yanyana duruyorlardı, başlarını havaya kaldırmış, gözlerini ileriye dikmişlerdi, önemli bir andı bu onlar için. Üstlerinde hâlâ Rus üniformaları vardı. Stransky kaşlarını çattı. Meyer'e döndü; teğmen gülümsedi, "Üniformaları söylemeyi unuttum kumandanım. Bunlar..."

Stransky elini sabırsızca salladı. "Açıklamanızı sonra dinlerim. Tutsak hangisi?" Meyer, arka sırada' dikkatle dinleyen Rus'u gösterdi. Tabur subayları da korunaklarından çıkmış, oraya gelmişlerdi. Stransky, Triebig'e döndü. "Tutsağı bir korunağa yerleştirin, kaçmamasına dikkat edin."

Meyer, karışmadan edemedi. "Yüzbaşıymış efendim."

— "Şu anda savaş tutsağıdır," dedi Stransky.

Sonra yine adamlara döndü. "Onbaşı Steiner hanginiz?" Steiner bir adım öne çıktı, ağır ağır hazırola geçti. Stransky, onu görünce hayal kırıklığına uğramıştı. Anlatılanlardan başka bir adam canlandırmıştı kafasında, belirsiz biriydi bu, ama karşısında duran Steiner'e hiç mi hiç benzemiyordu; küçümsercesine süzdü onu. Meyer'in kendisine baktığını farkederek doğruladı. "Sizi üstçavuşluğa yükseltiyorum Steiner, bu andan itibaren!" diye bağırdı. Onun yüzünü inceledi. Yine düş kırıklığına uğradı ama. Sanki bir ağaca söylemişti bunları. Hiç şaşırmış görünmüyordu Steiner; yalnız kollarını hafifçe gerişinden söylenenleri duymuş olduğu anlaşılıyordu.

Stransky kaşlarını çattı. Meyer'e döndü. "Siz ve çavuş, içeri gelin."

Steiner, önden yürüyen iki subayı izlerken yorgunluktan dizlerinin titrediğini hissetti. Meyer'in korunağında içtiği altı bardak şnapsa karşın soğuktan tirtir titriyordu.

Birlik, onun gidişini gözledi. Soğuk, tatsız bir gündü; hava sisliydi. Dört yanlarını saran çamurlu tepeler, görünümü büsbütün iç sıkıcı hale getiriyordu. Schnurrbart esnedi, dişleri birbirine vuruyordu. Kruger'e döndü. "Ne karşılama töreni ama değil mi? Brandt burada olsaydı.." Kumandanın korunağına öfkeyle bir göz attı.

—"Görür görmez pis bir herif olduğunu anlamıştım zaten," diye homurdandı Kruger.,

Birbirlerine sokulmuş duruyorlardı; üşümüşlerdi, kırgındılar. Tabur subaylarının yönelttiği soruları bölük pörçük cevaplarla geçiştirdiler. Coşkunluklarından iz kalmamıştı.

Pis, ıslak üniformaları büsbütün arttırıyordu karamsarlıklarını; tek istekleri uyumaktı. Bir süre sonra gözcülerin çağrısına uyup korunaklara dağıldılar. Steiner'i beklemeye başladılar.

O sırada yeni üstçavuş, tabur kumandanının masasına oturmuş, kısacık cümlelerle son birkaç günün olaylarını anlatıyor, bilgi veriyordu. Meyer olayların birçoğunu önceden duyduğu için ses çıkarmadan dinliyordu; Stransky sık sık sorular sorarak kesiyordu konuşmayı. Steiner önce sabırla karşılık verdi bu sorulara ama tedirginliği gitgide arttı.

Gözleri kapanıyordu uykudan; onun halini gören Meyer, konuşmaya son vermenin zamanı geldiğini anladı, zaten belli başlı olaylar anlatılmıştı.

Stransky, kendi tüfeklerini ne yaptıklarını sorunca Meyer boğazını temizledi. "Bunları başka zaman konuşsak olmaz mı kumandanım? Galiba Çavuş Steiner ayrıntılara giremeyecek kadar yorgun. Üstelik adamlar dışarda bekliyorlar; ıslak üniformalarla üşütecekler."

Stransky'nin gözleri öfkeyle parladı. Gelgelelim karşı koyacağı bir şey yoktu ortada; sevecen görünmeye zorladı kendini. "Daha önce hatırlatsaydınız ya," dedi. "Ne yapayım, Alay'a rapor vermek için bazı ayrıntılara girmek zorundayım." Cigarasını söndürdü, yukardan alarak süzdü Steiner'i.

"Ayrıca bu üniformayı giyenleri sorguya çekmeye alışmışım bir kere, onlardan bilgi almak hiç âdetim değil. Değişik bir deney oldu benim için de. Birliğinizi Kanskoye'ye götürün.

Bu geceye kadar uyur, uykunuzu alırsınız. Levazım kulu gelince burada olursunuz; daha sormak istediğim bazı şeyler var size." Steiner'in kirli üniformasını bir daha gözden geçirdi. Sonra bilgiççe gülümsedi. "O zamana kadar doğru dürüst bir Alman astsubayı haline gelirsiniz... Ama bu üniforma da pek fena durmuyor üstünüzde; yoksa savaştan önce oyuncu

muydunuz?"

Meyer, bu sözlerdeki gizli hakareti sezmişti. Steiner'in tavrında hiç bir değişiklik olmadı. "Savaştan önce değildim," dedi.

Stransky kollarını kavuşturdu. Adamın sesinde hoşuna gitmeyen bir hava sezmişti. "Savaştan önce'nin üstüne pek bastınız," dedi.

Steiner baktı, omuz silkti. "Size öyle gelmiş."

— "Ya?" Stransky öfkeyle çenesini sıvazladı. Bu adamın halinde bir tuhaflık vardı; sanki eşitiyle konuşuyordu.

Sözcükleri titizlikle seçmesi, Stransky'nin kendiyle konuşan astına koyduğu sınırları yalnızca ses tonuyla aşması büsbütün sinir bozucuydu. Haddini bildirmeye karar verdi. "Galiba kendinizi biraz büyütüyorsunuz çavuş," dedi.

Steiner'in bitkin yüzüne kırmızılık geldi birden. Gözleri neredeyse kapkara kesildi. Yine de sesi değişmedi "Şu anda öyle bir kaygım yok."

Stransky öfkeden çok şaşkınlığı andıran bir duyguyla baktı ona. Soğuk bir sesle. "Görüyorum ki," dedi, "içinizden geldiği gibi konuşuyorsunuz. Yalnız size üstlerinize saygıda kusur etmemenizi salık veririm. Hiç değilse şu andaki durumunuz ve geleceğiniz üstlerinize bağlı, bunu unutmayın." "Unutmam sanıyorum," dedi Steiner serinkanlılıkla. "Yalnız bir insan kendini nasıl düşünüyorsa öyledir genellikle." Stransky iskemlesini itti, kalktı. Yüzü solmuştu. Korunağın loşluğunda masadaki mumlar bezgin bezgin yanıyordu, oysa günışığı gittikçe artan parıltısıyla doluyordu odaya. Hava dumanlıydı. Steiner'in içinden, dışarıya temiz havaya çıkmak geldi. Meyer ile birlikte kumandanı izleyip ayağa kalkarlarken az daha yıkılacaktı.

Stransky, onun getirdiği haritaları alarak Meyer'e döndü. "Alay'a raporumu yazıyorum; tutsağı hemen Kiesel'e yollayın."

Yine Steiner'e döndü. "Bana göre hava hoş, istediğinizi düşünün. Yalnız üniforma giydiğinizi asla unutmayın. Hiç akıldan çıkarmayın bu söylediklerimi." Telefona uzandı; Steiner gitmekte serbestti artık.

Dışarı çıkarlarken Meyer, elini omuzuna dayadı. "Yararlı bir öğüt," dedi. "Bundan sonra tabur kumandanımızın bambaşka bir adam olduğunu aklından çıkarmazsın."

Steiner karşılık vermedi. Adamları teker teker çıkardılar korunaklardan; Meyer her biriyle ayrı ayrı el sıkıştı. "Bol bol uyuyun. Birkaç günlük bir izin koparmaya çalışacağım sizler için." Sonra yine Steiner'e döndü, Kanskoye'ye nasıl gideceklerini anlattı. "Yirmi dakika sonra oradasınız.

Fetscher sizinle ilgilenecek. Haber saldım Eee..." Duraladı, sesini

alçalttı. "Söylediklerimi sakın unutma," dedi.

Birlik, Meyer'in tutsağın konduğu korunağa doğru yürüdüğünü gördü. Schnurrbart topuklarını yan yana getirip kükredi: "Bundan böyle kıçlarınızı birbirinden ayırmayın, Birlik kumandanımız çavuşluğa yükseltildi." Gülerek Steiner'in yanına yanaştılar, sırtına yumruklar indirdiler.

— "Şimdi kocaman bir kumandansın artık," dedi Anselm sevgiyle. "Konuşurken 'efendim' diyelim mi?"

—"Sus, salak sen de!" diye öfkeyle bağırdı Steiner. "Ne kadar kocaman bir kumandan olduğumuzu öğrettiler bize orada!" Eliyle kumandanın korunağını gösteriyordu.

—"Bir şey mi oldu yoksa?" diye sordu Kruger. Steiner bitkindi, elini salladı."Boşver. Sonra konuşuruz..." Cümleyi bitiremedi.

—"Hoşlanmadığın bir şey mi varmış?" diye sordu Schnurrbart aksi aksi.

Steiner omuz silkti. Tüfeğini omuzuna attı. "Hadi gidelim bakalım. Şu ıslak meretleri bir atsam üstümden." Kıvrılarak akan çayı izlediler. Gök bulutluydu, ama yağmur dinmişti besbelli. Çayın çevresindeki sazlık, çamurlu tepelerin çoraklığına karşın taptaze duran yeşillik canlandırmıştı adamları. Düşünceleri ayaklarından önde gidiyordu; bilemedin bir dönemeç ötedeki sıcacık, kupkuru bir karargâhta dinlenişleri geliyordu gözlerinin önüne. Biri bir şarkı söylemeye başladı. Hollerbach da katıldı ona, sesleri geçitte yankılandı durdu:

Biz ovalar avcısı Ulus bekçileriyiz

Üç yıldır kar - buz demez Tayın sormaz gezeriz.

Ey askerler ileri! Aksın akacak kanlar! Ancak savaştan sonra Gelecek komutanlar!

İlerde, ağaçların arasında ilk evler belirmişti. Çevreleri, sırtlarına yumruklar indiren ellerini sıkan, sorular yağdıran hayranlarla kuşatıldı. Neden sonra iri kıyım bir çavuş belirdi, küfrederek susmalarını emretti, Steiner'e ve öbürlerine bakıp başını salladı. Sağlam yapılı, iyi yüzlü bir adamdı; bir karasabanın arkasında hiç yadırganmazdı. Birkaç kere bir şeyler söylemeye davrandı, gelgelelim Rus üniformalarını görünce öyle şaşırmıştı ki ağzını açamadı.

Steiner gülümsedi. Fetscher'le oldum bittim iyiydi araları. Yavaşça topuklarını biraraya getirdi, hazırol taklidi yaparak elini kasketine götürdü. "Bir dakika kumandanım..." Çavuşun yüzü kıpkırmızı kesildi. Ansızın sesini bulmuştu ve Steiner'in konuşması, bir sürü ağza alınmadık küfürün arasında duyulmadı bile.

— "Bir soluk al bari," dedi Steiner sonunda. "Deponda küfür kalmadı yedekte. Bize nerede kalacağımızı göstersene." Fetscher bir süre daha küfretti durdu, ama sonunda gösterdi kendini; bütün Birlik her türlü gereksinimleri sağlanmak üzere evlere yollandı. Steiner, Fetscher'in evine gitti.

Eşikten içeri girer girmez sırtından attı çantasını, Fetscher' in sözünü kesti. "Sus bakalım. Uykum var, açım, ilk iş yıkanmak istiyorum. Yalnız bırak bakalım beni."

Fetscher dışarı çıktı. Steiner yıkanmış, tıraş olmuş bir halde mutfaktan çıktığında aş kabı masanın üstünde duruyordu, sıcak çorba doluydu.

Oturdu Steiner. Garipti ama açlığı geçmişti, sıcak su yorgunluğunu da gidermişti. Nedense bir eziklik, bir sıkıntı vardı üstünde. Tabura dönmüşlerdi işte. Meyer, Noel armağanı almış bir çocuk gibi sevinmişti, kendisi çavuş olmuştu, adama dönmüştü yeniden, hepsi iyi güzel, yine de... Çenesini dirseklerine dayayarak pencereden baktı; ağaçların taptaze yeşilinde güneşin kırık dökük çizgileri oynaşıyordu. Stransky ile aralarında geçen konuşmayı anımsayıp kaşlarını çattı. Demek böyle bir herif... Bakalım, ne olacaktı. Stransky cinsinden nice tabur kumandanı gelip geçmişti, o da geçip giderdi nasılsa. Kendini beğenmiş budala eşeğin biri, ciddiye almanın gereği yok. Şu kendini beğenmiş serseriler nelerine güvenirler acaba? Atalarına mı? Soylarını seçmek kendi ellerinde değil ki. Paralarına mı? Paraları da babadan kalma. Eğitimlerine mi? Eğitim görecek vakitleri olmuş, iyi ya!

Güldü, aş kabını bir köşeye itti. Kalktı, yavaşça pencereye yürüdü. Maag geçiyordu; kolunda yepyeni bir üniforma vardı, yüzünden sevinç akıyordu. Steiner, onu karşıdaki eve girene kadar izledi. Hiçbir ereği yok, sığ herifin biri, diye düşündü acı acı. Tabura kavuştukları için sevinçten yerlerinde duramıyorlar. Burada evlerindeymiş gibi güven içindeler, korunuyorlar. Ya kendisi, kendisi nerede güvende hissediyordu kendini? Freiburg'da mı? Yok canım, iki yıldan beri onu bekleyen yoktu ki orada. Alnını soğuk cama dayadı, gözlerini kapadı. Anne yaşıyor olsaydı, diye düşündü. Anne!

Onu bir daha göremeyeceğini kesinlikle anlamıştı şimdi. Alay Karargâhında birliğin geri döndüğü haberi bomba gibi patlamıştı. Brandt hemen Kiesel'e haber yolladı. Kiesel, kumandanın böyle keyifli halini pek az görmüştü. Saat erken olduğu halde Brandt'ın önünde bir şişe duruyordu, Kara Orman'dan gelme gerçekten diye üstüne bastı. Kiesel tek bardakla yetindi, aç karnına içemiyordu.

— "Sen de sofunun birisin," dedi Brandt bardağını doldurarak. "Prost!" Bardağı bir yudumda dipledi. "Sana baştan söylemiştim zaten Steiner'in bu işi başaracağını. Ne oğlan ama, değil mi Kiesel? Ne oğlan! Onun gibi birkaç yüz kişi olsa Ruslar rahat soluk alamazlardı."

—"Ayrıntıları duydunuz mu?" diye sordu Kiesel.

—"Hem de ne ayrıntılar! Stransky'yi zorla konuşturdum. Hiç hoşuna gitmedi; onu bir süre gözaltında tutalım gerçekten. Sen becerirsin bu işi Kiesel."

—"Ne demek istediğinizi anlamadım," dedi Kiesel şaşırarak.

—"Yakında anlarsın. Unutma ki Stransky'nin başı Steiner yüzünden derde girdi, üstelik nasıl bir adam olduğunu biliyorsun. İyi ki geveze," diye ekledi keyifle.

—"Stransky mi geveze?" diye haykırdı Kiesel.

—"Saçmalama, Steiner geveze tabiî. O yüzden dikkatli olmak gerek. Dinle de anla bakalım neler yapmış hergele."

Birliğin başından geçenleri anlatırken sık sık kahkahalar atıyor, yumruğunu masaya indiriyordu. "Şimdi ne yapacağım, biliyor musun?" diye sordu.

—"Terfi ettireceksiniz onu," dedi Kiesel.

—"Zaten terfi etti. Stransky hemen o işi çözümlemiş, üstelik üstçavuşluğa yükseltmiş rütbesini. İyi ki kendiğilinden hareket etti de konuşmak zorunda kalmadım. Yok canım, ben başka bir şey düşünüyorum, Gursuf'a iki haftalık bir tatile yollayacağım Steiner'i. Sen ne dersin?"

—"Hakkı," dedi Kiesel. Gursuf, Kırım'ın güney kıyılarında küçük bir kaplıcaydı; tümenin dinlenme kampı vardı orada. Kiesel elindeki mektubu uzattı. "Kusura bakmayın ama benim de özel bir ricam var. Kayınımdan geliyor bu mektup. Teğmen Marz'dan."

—"Ne olmuş ona?"

Kiesel duraladı, sonra hüzünlü bir kahkaha attı. "Cepheye naklini istiyor, doğu cephesinde direniyor. Şu anda Leipzig garnizonunda bölük kumandanı. Gençleri bilirsiniz. Buraya gelmezlerse bir şey yitirdiklerini sanıyorlar. Aklına koymuş bir kere; bilirim, istediğini elde etmeden vazgeçmez."

Brandt başını salladı. "Sen de yanında olsun istiyorsun galiba."

— "Evet. İçim daha rahat olurdu. Belki de tümene yazıp isteyebiliriz onu."

—"Olur," dedi Brandt bir yandan not alarak. "Kaç yaşında?"

—"Yirmi dört. Kara Orman'dan, Villingen'li. Ailesinin bir saat fabrikası var."

Brandt'ın daha fazla soru sormasına kalmadan kapı vuruldu. Teğmen Triebig'in tutsağı getirdiğini haber verdi bir asker.

Brandt, içeri giren Triebig'i selâmladı. "Siz hemen dönebilirsiniz," dedi. "Stransky'yi Birliğinin dönüşünden ötürü benim adıma kutlayın. Çavuş Steiner'i saat altıda burada bekliyorum, söyleyin kendisine. Haritalar sizde mi?" Triebig haritaları masaya koydu, çekildi. Yolda araziyi, iyice gözden geçirdi. Alay Karargâhının bulunduğu tepenin arkasında nefis bir kır görünümü vardı. Derenin kıyısından

121.4. Tepesinin eğri yamacı yükseliyordu. Hendekler açık seçik görülebiliyordu. Bu arazi düşman kesiminden de aynı açıklıkla görülebiliyordur, diye düşündü Triebig; adımları ister istemez hızlandı. Dereye varana kadar hızlı yürüdü, sonra yavaşladı yine. Son günlerde sık sık Stransky ile yaptığı konuşma geliyordu aklına, daha budalaca davranamayacağını düşünüyordu. Ama eski sinirliliği kalmamıştı. Stransky'i öldürme kararı belirsiz bir dilek haline gelmişti; Cologne sokaklarında bir bahar günü dolaşmak kadar zararsız bir dilek. Stransky ile ilişkilerinde telâşa kapılmamaya karar vermişti. Belki bir şey çıkardı ansızın; fırsatları kollamak gerekiyordu.

Steiner, beşi biraz geçe yola çıktığında Rus makineli tüfeklerinin sesi vadide yankılanıyordu. Anayolu bıraktı, tehlikeli bölgenin çevresinden dolandı. Sonuçta, Alay

Karargâhına varması bir saat sürdü, birkaç dakika gecikmiş oldu. Korunaklar ustalıkla sıralanmıştı bu bölgede. Dik bir yamacın eteğindeydi korunaklar, düşman tüfeklerinin menzilinden iyice korunmuş oluyorlardı böylece. Steiner, kumandanın korunağını sora sora buldu; öbürlerinden hiç ayrımı yoktu yapının.

Brandt kapıya çıkıp karşıladı onu, içtenlikle sıktı elini.

"Demek geldin sonunda," dedi yüksek sesle, "her zamanki gibi biraz gecikerek, askerliği unutarak." Bir kahkaha atarak Steiner'i iskemleye doğru itti.

Steiner, onun ablak, dost yüzüne baktı, pişmanlıkla omuz silkti. "Yol umduğumdan da uzun sürdü, şeyden..."

—"Özür dilemenin gereği yok," diyerek kesti Brandt, karşısına oturdu. "Böyle şeylerden tedirgin olsaydım, çoktan söylerdim tutumunu değiştirmeni." Yine güldü, başını salladı. "Bu seferki başarın öbürlerini

gölgede bırakıyor doğrusu.

Başarabileceğini hiç ummuyordum."

—"Şansımız yardım etti," dedi Steiner.

Brandt bacak bacak üstüne attı. "Yalnız şansa kalsaydı şu anda burada oturuyor olamazdın," dedi yavaşça. "Şimdi bir şey atlamadan teker teker anlat bakalım." Cebinden bir paket cigara çıkardı, uzattı. Steiner teşekkür etti, bir cigara yakıp anlatmaya başladı. Rus kadınlarla karşılaşmaları bölümüne gelince Brandt birkaç not aldı elindeki kâğıda.

Steiner susunca, "Mükemmel bir iş basardın Steiner," dedi. "Uzun süredir hiç böyle keyiflenmemiştim. Bunu sana rahatlıkla söyleyebilirim, çünkü iyi tanıyoruz birbirimizi.

Raporun son derece değerli bizim için; generale kendim ileteceğim. Umarım biraz ilgilenir durumumuzla. Patronlar burada dinlendiğimizi sanıyorlar, senin gördüklerin belki gözlerini açmaya yarar."

Steiner ses çıkarmadan gözlüyordu onu. Brandt'la ilişkileri baştan beri iyiydi, kendisi hiç bir çaba göstermediği halde. Kanları çekmişti birbirini; hele Studenok'taki olayda kumandan büsbütün bağlanmıştı ona. Alay Kumandanlığına getirildikten sonra Brandt, Steiner'e kendi yanında idarî bir görev vermişti ama Steiner birlikten ayrılmak istememiş, nazikçe geri çevirmişti bu öneriyi. Brandt'ın duyduğu düş kırıklığı o gün bugün gözünün önünden gitmiyordu. Nedenleri sorulduğunda, adamlarıyla çok iyi anlaştığını söylemişti Steiner. Kimseye bağımlı olmak istemediğini, hele ne kadar iyi yürekli olursa olsun bir alay kumandanına bağlı kalmak istemediğini nasıl anlatabilirdi. O günden beri karşılaşmamışlardı; şimdi kumandanın bu olaya değinmediğini görünce, rahatladı Steiner. Yine de bir tedirginlik vardı içinde; bir an önce salıverilmek istiyordu.

Brandt masanın üstüne birtakım kâğıtlar fırlatıp da Kırım'da ertesi günden başlamak üzere iki haftalık bir tatile yollandığını bildirince yeteri kadar sevinemedi bile.

Kumandanın yavaş yavaş sinirlendiğini görünce peki demek zorunda kaldı. "Öyle emrediyorsanız tabiî efendim... Yalnız, yani tedirginliğimin nedeni şu: birliğimdeki herkes hak etti bu tatili, benim tek başıma..."

—"Ben senin hiç bu gibi şeylere aldırdığını görmedim daha önce," diye sözünü kesti Brandt. "Yarın tatile çıkıyorsun, o kadar. Bölük kumandanına haber verdim bile." Ayağa kalktı. "Bazan üst'ün olduğumu unutmamı güçleştiriyorsun Steiner."

—"Neden unutmaya çalıştığınıza şaşıyorum." Steiner de kalkmıştı

ayağa.

Brandt'ın dudakları kıpırdıyordu, sesi titredi, "Senin gibi bir hergele görmedim hayatımda. Yarına kadar buradan çekip gitmezsen süngüyle kovalarım seni."

Steiner'in omuzlarını tuttu, kapıdan dışarı itti onu. Steiner şaşkın şaşkın tepeyi tırmanmaya başladı, karşıdan gelen subayı görmedi bile. Subay, tepeden tırnağa süzdü onu. Alay emir subayıydı karşısındaki. "Demek Steiner sensin," dedi subay. Steiner umursamazlığını belli etmemeye çalışarak ayaklarını yanyana getirip selâm çaktı. Yüzbaşının yüzünde bir gülümseme dolaştı. "Yanılmamışım," dedi. Yavaşça yürüdü, kumandanın korunağına girdi. Steiner şaşkın şaşkın baktı onun arkasından. Sonra ıslık çalarak yürüdü.

Tabur merkezine geldiğinde saat sekizdi. Ruslar akşama doğru ateşi kestikleri için olaysız varmıştı karargâha.

Stransky ile yarım saat sonra buluşacağı için Meyer'e uğradı önce. Teğmen yürekten karşıladı onu, tatile çıkacağı için kutladı.

—"Yüzbaşıya haber verdim," dedi. "Pek sevinmedi ama emir emirdir, Yüzbaşı Stransky bile karşı çıkamaz verilen emre." Sonra cigarayla şnaps sundu konuğuna. "Göreceksin, iki haftalık tatil ne iyi gelecek. Yalnız sen dönene kadar işler iyice karışmasa bari."

—"Karışır mı dersin?" diye sordu Steiner.

Meyer ciddiydi, başını salladı. "Rusların hazırlıklarından büyük bir saldırıya geçecekleri anlaşılıyor. Biz de çıkıntıda olduğumuza göre iyice ayak altındayız. Şu kahrolası tepe!" diye ekledi öfkeyle. Dışardan, mermi sesleri geliyordu. "Duydun mu? On yedi - ikilik, bir top olsa gerek. Her gün yeni yeni silâhlar getiriyorlar."

—"Nasılsa bol bol var ellerinde," dedi Steiner.

Meyer masaya yaslandı. "Çoktandır açılmak istiyordum sana. Stransky konusunda dikkatli ol. Seni sevmemeye karar vermiş bir kere. Tüfekleri mesele yapacağa benzer." Steiner güldü. "Ben o olayı Albay Brandt'a açtım bile; hiç ses çıkarmadı."

—"iyi öyleyse." Meyer rahatlamıştı. Saatine baktı. "Yola koyul bari, saat sekize geliyor."

Steiner bardağını dipledikten sonra kasketine uzandı. Tokalaşırlarken, "Bizi unutma izindeyken," dedi Meyer.

—"Bölükte uzun zaman görev yapanlar unutur mu?" dedi Steiner.

Dışarsı karanlıktı, dağınık bulutların arasında yıldızlar parıldıyor,

yumuşak bir esinti tepeyi okşuyordu. Steiner derin bir soluk aldı. Bahar geliyordu galiba. Memlekette şimdi çam ağaçlarının tepesindeki son karlar erimeye başlardı. Kendi duygularıyla düşüncelerinin böyle bir yol izlemelerine şaşıp kalmıştı. Sıla özlemi miydi bu? Anılara karşı duyulan bir sıla özlemi belki. Yeni bir kıvançla tabur karargâhına giden en kestirme yola yöneldi, hendeğe girmedi bile.

Kumandanın korunağına vardığında Stransky bir harita inceliyordu. "Geldiniz demek, dedi, "buyurun oturun. Üç dakika geciktiniz."

—"Karanlıktı dışarsı," dedi Steiner gelişigüzel, gösterilen yere oturdu.

Stransky cebinden bir cigara tabakası çıkardı, bir cigara aldı içinden, tabakanın üstüne vurdu birkaç kere. Steiner kayıtsız bakışlarla izledi onu. Stransky belki de bir cigara verecekti; kabul etmeyi canı çekmediği için sert bir yüz takındı.

Ama Stransky hiç oralı olmadı. "Bazı karanlık noktaları aydınlığa çıkarmak için çağırdım sizi," dedi. "önce kazalar konusunda bilgi edinmek istiyorum. İki adamınızı yitirdiğinizi söylüyordunuz?"

—"Orasını anlatmıştım," dedi Steiner. Bu konuya değinmek istemiyordu.

Schnurrbart, "Zoll çıkıp gelse bile, sırf ailesini düşünerek yeni bir olay uydurmalıyız," demişti. Fikir birliğine varmışlardı. Zoll'ün kaybolduğunu söyleyeceklerdi. Steiner, Stransky'e verdiği ilk raporda gerekli açıklamayı yapmıştı; Stransky'nin bunca üstelemesi sinirine dokunuyordu. "Ruslarla karşılaştığımızda hava kararmak üzereydi zaten," diye isteksizce sürdürdü, "Dietz sırtından iki kurşun yedi, Zoll de kayıplara karıştı."

—"Aradınız mı onu?" diye sordu Stransky.

Steiner omuz silkti. "Vakit yoktu. Tek kişi için bütün birliğin hayatını tehlikeye atamazdım. Bu kadarcık kayıpla atlattığımızı düşündükçe seviniyorum."

—"Yazılı raporunuzda gerekli açıklamayı yaparsınız," dedi Stransky. "Bu gibi durumlarda insanların göz göre göre yokolup gitmesine engel olmak gerekir. Neyse, şimdilik bırakalım bu konuyu. Anlayamadığım bir başka nokta var. Neden değiştirdiniz silâhlarınızı? Siz de pekâlâ bilirsiniz ki her asker silâhından sonuna kadar sorumludur. Yoksa bilmiyor muydunuz bunu?" Karşılığı beklemeden devam etti. "Üstelik bizim silâhların Ruslarınkinden kat kat üstün olduğu bir gerçekten..."

Steiner'in başını salladığını görünce kaşlarını çattı. "Ne dediniz?"

—"Tam tersine," dedi Steiner. "Bize sorarsanız Alman tüfekleri hiç kalır Rus tüfeklerinin yanında. Hangi askere sorarsanız sorun, size aynı şeyi

söyleyecektir."

—"Saçma sapan, sorumsuz sözler bunlar," diye kestirip attı Stransky. "Bizim mühendislerimizin çizdiği, bizim fabrikalarımızın imal ettiği silâhlar, hepsinden üstündür.

Anavatanın nice nice fedakârlıklar sonucu elinize verdiği bu silâhları canınız pahasına korumanız gerekir."

Steiner elinde olmadan gülümsedi. "Yalnız unutmayın ki silâh kullanmayı kendimiz istemiş değiliz."

Stransky derin bir soluk aldı. "Sizden son defa sesinizin tonuna dikkat etmenizi istiyorum. Buraya tartışmak için çağırmadım sizi. Ben bizim silâhların Ruslarınkinden üstün olduğunu söyledim, buna karşı çıkılması..."

Cümlenin gerisini dinlemedi bile Steiner. Stransky ile dalaşmak istemiyordu. Bırak konuşsun, dedi kendi kendine.

Biraz dinlendiği halde üstünden bir türlü atamadığı bitkinlik, yeniden bastırıyordu. Uzaklardan geliyordu Stransky'nin sesi, boyuna vızıldayan bir arı gibi. Steiner ellerine baktı, parmaklarını oynatmaya çalıştı. Kaskatı, kıpırtısızdı parmakları; nedenini düşündü. Bacaklarını kımıldattı bu kere, kaslarını gerdi, sonra esneyerek yine ellerine çevirdi bakışlarını.

Kumandanın sesi yükseldi; Stransky öfkeyle bağırıyordu şimdi. Steiner bir şey anlamadan başını kaldırdı, onun yüzüne baktı. Stransky ayağa kalkmıştı, yüzü kıpkırmızıydı; her zaman donuk donuk bakan gözleri ateş saçıyordu. Ne oluyor? diye düşündü Steiner. Suskunluğun etkisi, diye düşündü. Kılımı bile kıpırdatmadan yanlış bir şey yaptım galiba. Omuzuna uzanan elin kendisini sarsalayarak ayağa kaldırdığını duydu, o anda bile aynı şeyi düşünüyordu. Şaşkın şaşkın kumandanın yüzüne bakıp gözlerini kırpıştırdı. Sonra bir silkinişte kolunu kurtardı, iskemleden sarkan Rus yapısı tüfeğine uzandı. Stransky'nin yüzüne bakmadan kapıya yöneldi. Karanlıkta bir yıldız sağanağı çarptı yüzüne. Bir an gözlerini yumdu. Yarın akşam, diye düşündü, yarın akşam Gursuf'tasın.

Dağları, denizin coşkun dalgalarını, beyaz kumsalı gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Gözlerini açtı sonra, çevresine baktı. Loş, ıssız kum tepeciklerini andıran korunaklar, ağaçların çevresine serpiştirilmişti. Ne durgundu hava! Düşüncelere dalarak dere boyunda yürümeye başladı. Kanskoye'ye geldiğinde saat dokuzu biraz geçiyordu.

Fetscher'in evinden sesler yükseliyordu. O kapıyı açarken adamlar sustular. Büyük masanın çevresinde —önlerinde şişeler, bardaklarla— bütün Birlik oturuyordu; ona baktılar. Schnurrbart eliyle boş bir iskemle

gösterdi. "Otursana." Steiner şaşkın gözlerle süzdü onları. "Neden bu kadar ciddisiniz?" diye sordu otururken, çevresine bakınarak bir karşılık bekledi.

Kruger biraz utanarak kalktı ayağa. Boğuk bir sesle konuştu: "Fetscher senin yarın gideceğini söyledi. İçki ayarlamada da üstüne yok şu Fetscher'in. İyi bir konuşmacı değilimdir, iki hafta da epey çok bir süre, ama çocuklar sana bir şey söylememi istediler."

Duralayınca Steiner başını sallayarak yüreklendirdi onu. Adamlar gülüştüler.

Kruger sert bir bakış fırlattı onlara, sözünü sürdürdü: "Ne diyordum, evet iki hafta çok uzun bir süre, çok çok uzun, bildiğin gibi değil. İnşallah geldiğinde hepimiz yine burada oluruz, ne diyordum evet inşallah..." Kaşlarını çattı, burnunu tuttu. "Allah kahretsin şu savaşı, yalnız önce bizim başımızı yiyecekse, sen de yanımızda ol isterdik." Adamların güldüklerini görünce kekelemeye başladı. "Tabiî yani sen de öl demiyorum da hepimiz birlikte, daha doğrusu hepimiz bir arada olalım burada, oturalım, sen de yanımızda ol, bizimle birlikte..." Sustu; yüzü kızarmıştı.

Masaya bir yumruk indirdi, öfkeden titreyerek döndü adamlara. "Beceremeyeceğimi söylemiştim size sersemler!" Bardağına uzandı, bir dikişte hepsini içti, bir yandan da avucuna gizlediği kâğıt parçasına göz atmaya çalışıyordu. Herkes fark etmişti.

—"Senin yerinde olsam konuşmaya baştan başlardım," dedi Schnurrbart saf saf.

—"Şimdi bir şey diyecektim..."

—"Biliyorum ne diyeceğini," dedi Schnurrbart. "Ezberledim artık."

—"Öyle mi?" Kruger ona doğru uzandı masanın üstünden. "Öyleyse diyeceğimi yaparsın," diye kükredi. "Seni gidi pis geveze, pala bıyıklı külhanbeyi bozuntusu seni..." Öfkesinin geri kalan bölümü, adamların çılgınca kahkahalarına karıştı. İskemlesine çöktü, önüne baktı.

Steiner elini onun omuzuna koydu, ayağa kalktı. Herkes susmuştu.

—"İnsanın konuşamayacağı şeyler vardır," dedi yavaşça. "Biz birbirimizi biliyoruz, bir şey söylemenin gereği yok.

Konuşmanın başarısızlığa uğramasının asıl nedeni

-Kruger'e döndü - "konuşmacının beceriksizliği değil, konunun güçlüğü. İnsanları birbirlerine bağlayan bir sürü şey var, aşk, saygı, alışkanlık falan. Bunların üstüne konuşulabilir. Gelgelelim bizim aramızdaki bağ bu cinsten bir bağ değil. Üniformamız bile bağlayamaz bizi birbirimize, ancak bir araya getirmeye yarar." Sustu, adamların ciddileşen yüzlerini inceledi.

Masanın üstünde yarıya kadar yanmış dört mum duruyordu;

Steiner bir an hiçbir şey düşünmeden eriyen mumlara baktı. Sonra başını kaldırdı. "Arasıra bu bağın niteliğini sezdiğimiz oluyor. Ne var ki aklımıza geleni söylersek saçma kaçacak. En iyisi, duygularımızı kendimize saklayalım. Birbirimize duygularımızı göstermek için bundan çok daha elverişli durumlarla karşılaşacağız. Şimdilik duygularımızla yetinelim."

Oturdu, bardağını doldurdu; sessizlik hâlâ sürüyordu. Masanın şurasında burasında başlayan bölük pörçük konuşmalarda eski kayıtsızlıktan iz yoktu. Steiner uzun bir süre konuşmadı. Bir terslik olmuştu; daha önceki deneylerinde hiç karşılaşmadığı garip, tedirgin edici bir değişiklik olmuştu içinde. Yalnız içinde de değil, bütün çevresini sarmıştı tedirginlik. Gözlerini boşluğa dikti. O zamandan, o günden bu yana hayatı bitimsiz bir geçitte usul usul ilerlemekten başka neydi ki? Uzakta belli belirsiz seçilen bir ışığa doğru durmaksızın yürümek. Garip bir görüntü çakılmıştı önüne, sanki gözünü açsa nerede olduğunu anlayabilecekti de açamıyordu. Daha doğrusu zaten açıktı gözleri. îki eliyle kavradı bardağını; kesik kesik soluyordu. Elini uzatsa dokunabileceği o parıltıya, köşeyi dönünce varabileceği açıklığa ulaşmak için bütün gücünü harcıyordu. Sonunda düş kırıklığına uğrayarak iskemlesine gömüldü. Çaresiz, diye düşündü; tam anlayacağım, kavrayacağım sırada...

Sağında oturan Profesör'e "Bu gece felsefe yapmak yasak ama," dedi, "bir şey soracağım sana."

—"Sor." Dorn, gözlüğünü düzeltti, dikkat kesildi.

—"Sormak parayla değil ya'," dedi Steiner. Sesini alçalttı; birdenbire o şakacı hali kalmamıştı. "İnsan unutmak için ne yapabilir?"

Dorn'un ince yüzü ciddileşti. Steiner'den kaçırdı gözlerini, şarap bardaklarına baktı. Değerli bir sofra takımının parçalarıydı, yemek arasında sık sık bunları incelemiş, Rusya'da hâlâ böyle şeylerin bulunmasına şaşmıştı. İnce ayaklı bardaklardan birine uzandı, içindeki şarabı diktikten sonra bardağı ışığa tuttu. Parmaklarının arasında usulca çevirdi. Kristal ışık saçıyordu dört yana. Sonra masaya bıraktı bardağı; Steiner'le gözgöze geldiler. "İşte cevabı," dedi Dorn. "Yaşa, yaşamanın tadını çıkar; gör, başkalarınca görül, buna benzer bir sürü şey, ama sen de bilirsin bunları."

Konuşma hararetlenmişti. Adamlar böbürlenme dönemine girmek üzereydiler. Anselm bardağını doldurdu. "İhtiyar senden ne istiyordu?" diye sordu Steiner'e.

—"Önemli değil, raporu tamamladım."

Bir süre Stransky üstüne konuştular. "Ona gösteririz," diye böbürlendi Anselm. "Birkaç hafta geçsin bakalım, hizaya getiririz onu. Hiç değilse sen iki hafta kafa yormayacaksın onun üstüne; yolladıkları yer neresiydi?"

—"Gursuf," dedi Steiner.

Anselm imrenerek iç çekti. "Ne ateşli kadınlar vardır orada kimbilir?"

—"Vardır belki, Benim dinlenmekten başka düşüncem yok." En sevdikleri konuya gelmişlerdi; son şişeleri kadınlar üstüne konuşarak bitirdiler. Sonra şarkı söylemeye başladılar. Şakalar tatsızlaşmaya başlayınca Steiner dışarı çıktı. Karanlık yolda yürümeye başladı, duru gece havasını bol bol içine çekti. Bir süre sonra ayak sesleri duydu. Dorn yetişti ardından. "Engel olmuyorum ya?" diye sordu.

Steiner terbiyesizce bir cevap vermemek için güç tuttu kendini, ellerini cebine soktu. "Pek değil. Neden çıktın?"

—"Biraz hava alayım dedim."

Yanyana eve doğru yürüdüler gerisin geri. Steiner, evin arkasındaki tepeyi gösterdi. "Şurada dinlenelim biraz." Tepeyi vardıklarında toprağa çöktüler, aşağılardaki evlere baktılar. Adamların söyledikleri şarkılar kulaklarına kadar geliyordu. Steiner gözlerini yumdu.

İm Feldquartier auf har tem Stein Streck leh die müden Glieder Und sende in die Nacht hinein Der Liebsten meine Lieder.

Bu eski asker şarkısını dinlerken bütün burukluğunu silip süpüren, yüreğini büyük bir dinginlikle dolduran müthiş bir yorgunluk hissetti. Yumuşak gece havası anıları depreştiriyor, içini sıla özlemiyle, anlatılmaz bir sevinçle kıpırdatıyordu. İki haftalık tatile ilk defa seviniyordu. Bir sabırsızlık duydu, bir an önce orada olmak istedi. Uzayıp giden denizi görmek, nasıl can atıyordu denizi görmeye. Yine şarkıya kulak verdi. Hollerbach'ın tenor sesi, hepsininkini bastırıyordu.

Vielleicht werd ich bald bei dir sein, Annemarie,

Vielleicht scharrt man schon morgen ein Die ganze Kompanie, die ganze Kompanie.

Şarkı bitti. İki adam ses çıkarmadan oturdular. Gökte milyonlarca yıldız titreşiyordu; evler ağaçların arasına gömülmüş, uykuya dalmışlardı. Uyuyorlardı evet, her şey garip bir şekilde yakın ve kocamandı. Steiner aşağılara baktı; şarkıyı geçirdi belleğinden, şarkıyı söyleyen adamları düşündü: Yağmacı Nazi sürüsü, Hun akıncıları, barbarlar, canciğer arkadaşları.

Dakikalar geçiyordu. Neden sonra aşağıdaki ağaçların arasından bir ışık

belirdi. Biri kapıyı açmıştı. Eşikte Schnurrbart göründü; evden dışarı yürüyüp çevresine bakındı, birilerini ararcasına. "Bizi merak ediyorlar herhalde," dedi Dorn.

— "Galiba." Steiner ayağa kalkıp seslendi. Schnurrbart içeri girdi. Kapı kapandı, karanlık bastırdı yine.

Adamlar şarkıya başlamışlardı. Steiner de mırıldandı ezgiyi. Sonra Dorn'u çekip ayağa kaldırdı. Birkaç dakika daha sessiz durdular, karanlık tepelere baktılar.

—"İnsan kendi başına kalınca hurda demirden farkı kalmıyor," dedi Steiner sert bir sesle. Dorn başını sallayıp onayladı. Tepeden aşağı inerlerken Steiner elini Dorn'un omuzundan çekmedi. Eve girdiklerinde eli hâlâ onun omuzundaydı.

İki gün sonra öğleye doğru Steiner, yüklü bir kamyonun arkasında yolculuğun son durağına doğru yol alıyordu. Sonunda indi, kaldırımın kenarında durdu, aracın takırtılar çıkararak yokuştan aşağı gidişini gözledi. Yolda yüzüne çarpan rüzgârın etkisinden kurtulunca, güneşin ne kadar yakıcı olduğunu fark etmişti. Üniformasının üstüne giydiği ağır kamuflaj kılığı, sıcağı bin kat beter etmeye yetiyordu.

Fetscher donanımını da yanında götürmesini salık vermişti, insan başına neler gelebileceğini kestiremezdi ki. Rus tüfeğini Alman tüfeğiyle değişmişti. "İzinde olduğun sürece," demişti Fetscher, "dikkatli davran. Bu tüfeği askerî polisler görürlerse, hemen tutuklarlar seni. Cephe gerisine gidiyorsun oğlum, unutma." Haklıydı. Steiner de yola çıkmadan önce sırt çantasını tepeleme doldurmuştu.

Sırtındaki çantanın ağırlığını duyarak bir süre kararsız bekledi. Yol sessizdi, ıssızdı. Besbelli günün bu saatinde küçük kasabanın sakinleri, kendi evlerine çekilmeye alışkındılar. Sokağın iki yanına sıralanan evler, sulak tropikal bitkilerin yetiştiği bahçelerin içine kurulmuşlardı. Kasaba, neredeyse dimdik izlenimini uyandıran bir yamacın eteğinde kurulmuştu. Öte yanda deniz, göğün mavisiyle birleşiyor, pırıl pırıl parlıyordu. Bodur çamlarla uzun palmiyeler beyaz kumsala bir şerit çektikten sonra uzayıp gidiyor; bembeyaz dalgaların üstünde yükselen dev kayalar, taş kesilmiş fıskiyeleri andırıyorlardı.

Steiner, bu erinç verici görünümden güçlükle ayırdı gözlerini, yürüdü. Bahçe kapısının kemerinden geçen askerin üstünde yalnızca gömlek ve pantalon vardı. Steiner konuşurken başım bile sallamıyordu. Yine de Tümen

Dinlenme Evini şaşırmadan gösterdi. Ev oldukça yakındaydı; kumsala yakın dört yanı açık bir alana kurulmuştu; pencereler kocamandı, girişte mermer sütunlar çarpıyordu göze. Çatıya iri çam ağaçlarının gölgeleri düşüyordu. Steiner yaklaşırken kapı açıldı. Bir çavuşla Kızılhaç'tan bir hastabakıcı çıktılar. Steiner onlara doğru yürüdü. Çavuşun kayış gibi suratı hiç hoşuna gitmemişti; yepyeni üniforması, kılıç gibi ütülü pantalonuysa, büsbütün sinirine dokunmuştu. Çok iyi bilirdi böylelerini.

Çavuş, Steiner'i tepeden tırnağa gözden geçirdi. "Ne istiyorsun asker?"

Steiner, parmaklarını sırt çantasının kayışlarına geçirip sordu: "Bana mı sordun asker diye?"

Çavuşun yüzü büsbütün gerildi. Steiner onu bırakıp yanındaki hastabakıcıya baktı. Güzel, bebek yüzlü bir kızdı; parlak gözleri vardı. Öfkeyle kendisini süzüyordu.

—"Peki, nesin asker değilsen?" diye kükredi çavuş. "Burada ne işin var senin? Ne istiyorsun bakalım?"

Steiner gülümsedi. "Suyu, kaloriferi olan, denize bakan bir oda. Elinizde var mı böyle bir oda çocuğum?"

Çavuşun ağzı açık kalmıştı; kız kıkırdayıp duruyordu. Steiner elini cebine atıp kâğıtlarını çıkardı, çavuşa uzattı. Adam kısaca gözden geçirdi kâğıtları; yüzü yavaş yavaş değişti.

Konuştuğunda sesi çekingen çıkıyordu. "Şu giysinin içinde kim olduğu da anlaşılmıyor ki ilk bakışta..." Hastabakıcıya döndü. "Nereye yerleştireceğiz? Bütün odalar dolu."

—"Burada mı kalacak?" diye sordu kız hayretle.

—"Evet. Çavuş Steiner, iki haftalık izinde." Öfkeyle gülümsedi. "Nasıl ayarlarlar bu işi bilmem. Buraya grup halinde yollanır askerler, her grup on gün kalır. Odalar dolu." Steiner sıkılmaya başlamıştı. "Bir dolap vardır belki. O da yoksa, kendi paramla bir oda tutarım."

—"Yasak," dedi çavuş, "kendiniz oda tutamazsınız." Bir an düşündü.

—"Yukarıya alabiliriz," dedi hastabakıcı telâşla. Çavuş onu süzdü. "Nasıl yukarıya?"

Kız başını salladı. Çavuş duraladı bir süre. Sonra yine Steiner'e döndü. "Özel konuklar için bir odamız vardır da, yalnız üçüncü katta."

Steiner önce ona, sonra hastabakıcıya baktı. "Özel konuklar için mi?" Kızın kızardığını görünce gülümsedi. "Peki. Asansör yok her halde."

Çavuş kahkahayı bastı. "Hizmetçilere o kadar özen göstermiyorlarmış," dedi şakayla. "Bu ev Rus yöneticilerinden birininmiş de. Yukarı kattaki

odalarda hizmetçiler otururmuş. Şimdi hazır ederiz. Şu sıraya oturup bekleyin. Çabucak biter." Ağaçların altındaki beyaz boyalı sırayı gösterdi. Sonra hastabakıcıyı çağırdı; birlikte içeri girdiler. Steiner çantasını çıkardı, kamuflaj ceketinin düğmelerini çözüp sıraya çöktü. Denizin ötelerine daldı gözleri. Oralarda, ufkun ötesinde bir yerlerde Türkiye vardı, Suriye, Arabistan, Hint Okyanusu: koca dünya, serüvenler ve genişlik duygusu, adalar, gençlik düşleri, istek ve doyum. Dalgaların beyaz köpüklerine daldı. Buradaysa, arasıra dalgaların düzenli çarpışıyla zedelenen pürüzsüz, olağanüstü bir sessizlik egemendi. Gözleri yarı kapalı, denizin ninnisine kulak verdi. Tatlı bir bitkinlik duydu, bulutsuz Nisan sabahının sıcaklığının tadını çıkardı. Arasıra serin bir rüzgâr, dalgaların yüzeyini kırıştırıyordu, sonra çamlar durgunluğu bir yana bırakıyorlardı; bahçeler salınan gölgelerle doluyordu.

Nerede olduğunu bile unutmuştu. Kulağının dibinde bir ses duyunca irkildi, uzun bir süre kendini toparlayamadı. Kapının eşiğinde hastabakıcı duruyordu, beyaz başlığıyla gölgelenmiş yüzünü kendisine çevirmişti. Yavaşça kalktı yerinden, sırt çantasını omuzlayıp ona doğru yürüdü. "Uykuda maydınız?" diye sordu kız.

—"Değildim ama birazdan dalacaktım. Hazır mı oda?"

—"Hazır. Beğeneceksiniz." Birlikte merdivenleri çıkarlarken kız durmaksızın konuşuyordu. "Şanslısınız gerçekten, öbür astsubaylar iki üç kişi bir odaya sığışmaya çalışıyorlar.

Birinin böyle ansızın çıkıp gelmesi ilk defa oluyor. Ha, odalarımız yanyanadır, sırası gelmişken söyleyeyim." Steiner, gözucuyla onu süzdü: "Umarım horlamıyorsunuzdur, kulağım çok keskindir de."

Üçüncü kata çıkmışlardı. Kız odalardan birine yanaştı, "işte burası," diyerek Steiner'in önüne geçmesini bekledi.

Eşikte bir an duraladı Steiner, odayı inceledi. Yatak sol yandaydı; başucu tarafı, kanatlı pencerelerin altına geliyordu. Odanın ortasında küçük bir masayla iki iskemle vardı. Sağ duvarı boydan boya kaplayan sedirin üstüne bir sürü yastık atılmıştı.

Steiner döndü, hastabakıcıyla burun buruna geldi. "Beğendiniz mi?" diye sordu kız.

Başını salladı, masaya doğru yürüyüp çantasını koydu üstüne. Sonra pencereye gitti, dışarı baktı.

—"Her akşam güneşin batışını gözleyebilirsiniz buradan," dedi kız; tam arkasındaydı.

Steiner dönerken, kolu kızın göğsüne değdi. Kaşlarını çattı.

"Güneşin batışı sizin odadan da görünüyor mu?"

—"Tabiî." Kız güldü. "Odalarımız yanyana demiştim ya."

—"İyi öyleyse," dedi Steiner soğuk bir sesle. "Güneşin batışını gözlemek için buraya gelmek zorunda değilsiniz." Ceketini çıkarırken hastabakıcının öfkeli bakışlarını duydu üstünde. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti kızın, sesi titriyordu. "Burada sürüyle oda var."

—"Mutlaka vardır," dedi Steiner. "Siz de hepsini bir bir yoklamışsınızdır. Yönetmelik nerede?"

Kız kapıya doğru yürürken yarı yolda döndü, öfkeyle yüzüne baktı. "Burada yönetmelik de yoktur rütbe ayrımı da.

Yalnızca konuklarımızın uymalarını istediğimiz bir program vardır, o kadar. Şurada işte." Parmağıyla duvara asılı kâğıdı gösterdi, kapıyı hızla çekti ardından.

Steiner gülümsedi kendi kendine. Programa bir göz attı. Saat birden üçe kadar olan süre dinlenmeye ayrılmıştı. Yetmiş seksen kişinin barındığı bir yapıdaki bu garip sessizlik başka türlü açıklanamazdı zaten. Akşamüstü altı buçukta yemek odasında servis başlıyordu. Saatine baktı. Daha üç bile değildi; denize girmeye karar verdi. Eşyasını yerleştirdikten sonra yavaş yavaş kumsala doğru yürüdü. Soyundu, daldı suya. Kıyıdan elli metre kadar ötede, dalgaların arasında yükselen bir kayaya hızlı kulaçlarla yüzdü. Kayanın tepesinden her yanı rahatça görebiliyordu. Kıyı girintili çıkıntılıydı; dalgaların beyaz köpüğü gümüş bir kemer gibi çevreliyordu kıyıyı. Kasaba, yarım kilometre kadar dümdüz bir çizgi halinde uzayıp gidiyordu. Dağın sarp yamaçları evlerin üstüne yıkılacak gibiydi.

Steiner dalıp gitmişti ki bir ses geldi kulağına. Baktı, dalgalarla boğuşan bir genç gördü. Sonunda kayaya vardı delikanlı, soluk soluğa çıktı sudan, ıslak bir köpek yavrusu gibi silkindi. "Ya Kamerad," dedi, "hayat dediğin buna derler." Kırmızı mayosunu bedenine sıkıca bastırıp suyu akıttı, güneşten açılmış sarı saçlarını salladı, Steiner'in yanına ilişti. Bedeni çelimsizceydi biraz, ama kafası biçimli, gözleri parlak, yanakları pembeydi. "Of be!" dedi neşeyle. "Bundan iyisi can sağlığı. Sosyalist işçi devletinin kaymak tabakası bayağı biliyormuş yaşamayı. Değil mi?"

—"Enayi değiller ya."

Delikanlı başını salladı. "Nerede kalıyorsun sen? Daha önce hiç raslaşmadık."

—"Bir saat önce geldim," dedi Steiner.

—"Yeni bir grup mu gönderildi?"

—"Yok, ben geldim yalnız."

—"Ya. Nerede kalıyorsun peki?" Merakını gizlemek için hiçbir çaba göstermiyordu.

Steiner dinlenme evini gösterdi.

—"Feci bir yer," dedi sarışın delikanlı küçümsercesine. "Görünüşüne bakıp da yanılma."

—"O da ne demek?" dedi Steiner. En aşağı yetmiş asker barınıyor orada."

—"Canım adamlardan söz etmiyorum ben. Sen bizim kaldığımız yeri göreceksin. Şu sokaktan yürü, altıncı ev. Pek gösterişli bir yapı değil ama kantini harika."

—"Ya?" Oğlan pek gevezeydi; Steiner yalnız kalmak istiyordu. Onu başından savmak için, "Belki bu gece uğrarım," dedi.

Oğlan, sırtına bir yumruk indirdi. "Yaşa. Unutma ha! Hem..." bir sır söyleyecekmişçesine yanaştı "kızlarımızın üstüne yoktur. Hele iki kız var ki. Bir tanesi göğsünde Demir Haç taşıyormuş gibi dimdik tutuyor memelerini."

—"Kadın mı?" diye sordu Steiner gelişigüzel.

—"Tabiî. Hastabakıcı ama yüksek tabakadan ha! Müthiş kızlar. Toplantılardan hiç eksik olmazlar."

—"Hiç mi?"

—"Hiç. Dilediğin gibi gönlünü eğlendirirsin. Yalnız o Demir Haç memeli olan Teğmen Mannhelm'ındır; ona el süremiyoruz. Kimse dokunamıyor." içini çekerek suya baktı. "Her yerde aynı. Heriflerin omuzlarında bir yıldız olmayagörsün, biz askerler yaya kalırız."

Öylesine efkârlanmıştı ki gülmekten kendini alamadı Steiner. "Zararı yok," dedi. "O orospularla uğraşmaktansa bir bardak şarap ya da bira içerim daha iyi."

Sarışın delikanlı karşı çıktı. "Orospu değiller ama. Gertrud'u bir gör, fikrini bak nasıl değiştireceksin. "

—"Boşuna üsteleme," dedi Steiner biraz sinirlenerek. "Sizin kantine bu akşam uğrarım. Ama canım kadın istese, herhalde altı evlik yolu katetmem." Başını hoşça kal anlamında salladıktan sonra suya daldı, kıyıya doğru yüzdü. Giyinirken, bir an, oğlana fazla sert mi davrandığını düşündü.

Hastabakıcıyla aralarında geçen konuşmayı anımsadı. Her yerde aynıdır bunlar. Bu akşam bir şişe bira ısmarlardı sarışın delikanlıya, arayı

düzeltirdi. Hem oğlanın kantin konusunda verdiği bilgi önemsenmeyecek gibi değildi.

Düşündükçe ağzı sulanıyordu. Ağzına bira koymayalı ne kadar olmuştu ki? Hesapladı. Ama oğlan biradan söz etmemişti. Etmiş miydi yoksa? Her neyse, gidip bakardı. Birasız kantin duyulmuş şey değildi.

Yüzdükten sonra dirilmişti iyice; yolun toz toprağından kurtulunca, eski günler, sivilken yıkanıp tıraş olup çıktığı Cumartesi geceleri gelmişti aklına, o havadaydı artık. Eve yaklaşırken kapının eşiğinde yüksek sesle konuşan adamlar gözüne çarptı. Konuşmayı kesip ilgiyle süzdüler onu. Birkaç saniye, aralarına katılıp katılmama konusunda bir karara varamadı. Bu arada adamlar onun rütbesini fark etmiş, kabuklarına çekilmişlerdi. Yanlarından geçerken selâmlarına hafifçe başını eğerek karşılık verdi. Odasında hemen yatağına uzandı, uykuya daldı.

Uyandığında karanlık basmıştı. Bir süre gözleri yarı kapalı tavana baktı. Hastabakıcıyı düşündü. O kadar kaba davranmasaydı olmaz mıydı yani? Bir küfür savurarak kalktı, saçını taradı, üniformasını giydi. Akşam yemeği saati geçmek üzereydi. Telâşla merdivenlerden indi. Yemekhane, geniş, güzel bir odaydı. Üç sıra masa, odanın yarısını kaplıyordu hemen hemen. İskemlelerin çoğu tutulmuştu; Steiner, odanın öte ucunda güçlükle bir yer bulabildi. Daha doğrusu iki iskemlenin arasına sıkıştı. Adamlar ilgiyle incelediler onu, aralarında fısıldaşmaya başladılar. Tam yerine yerleşeceği sırada bir ses duydu: "Sizin yeriniz önde, burası askerler için."

— "Benim yerim de burası zaten," dedi Steiner yanıbaşında oturan askere. Adam şaşkınlıkla gözden geçirdi onu, sonra gülümsedi, yemeye devam etti. Öbürlerinin yüzleri de ışımıştı; biraz daha sıkışıp yer açtılar ona. Önünde ne tabak vardı, ne çatal; bakındı Steiner. Koca koca çanaklar gidip geliyordu. Hastabakıcılardan biri yanaşınca bir tabakla, çatal bıçak istedi.

Kız, parmağıyla masanın öte ucunu gösterdi. "Oraya gideceksiniz. Çavuşlarla onbaşılar orada yerler."

—"Çavuş olduğuma göre," dedi Steiner sert bir sesle, "bir tabak getirmenizi isteyebilirim sizden. Yoksa kendim alırım." Adamlar ilgiyle başlarını kaldırdılar. Hastabakıcı çanağı masaya koydu; güzel yüzü öfkeden kıpkırmızıydı. "Kuralları değiştirmek istiyorsanız, bana değil Çavuş Müller'e söyleyin derdinizi." Yürüyüp gidecekti; Steiner koluna yapıştı. Kaşık sesleri bir anda kesildi; bütün gözler ona çevrildi. Steiner masanın öbür ucuna baktı; kayış suratlı çavuş, yanında bir takım astsubaylarla kendisini gözlüyordu.

Steiner sesini yükseltti. "Bir kere, sesinizin tonunu hiç mi hiç beğenmedim bayan, üstelik azaltıla azaltıla kuşa çevrilmiş bu karavanayı yemek için de yer aramaya hiç niyetim yok. Hadi bir tabak getirin bana."

Hastabakıcı çaresizlik içinde çavuşların masasına bir göz atı. Kayış suratlı çavuş koşarak geldi. "Burada kurallara uyulur," dedi öfkeyle. "Üstçavuşlar da uyarlar aynı kurallara. Bizimle oturacaksınız. Özel işlem yok, anlaşıldı mı?" Steiner derin bir soluk aldı. Hastabakıcının kolunu bıraktı. "Hangi kurallara uyacağım, söyler misiniz?" dedi serinkanlılıkla.

—"Odanızda asılı ya," diye kestirip attı çavuş.

—"Her odada asılı mı?"

—"Elbette."

—"Yaa." Steiner önündeki adamlardan birinin omuzuna vurdu. "Odandaki talimatı getiriversene bana."

Adam kalktı, koşa koşa uzaklaştı. "Ben özel işlem peşinde değilim," dedi Steiner. "Bu bir ilke sorunudur; baştan çözümlenmesi gerekir."

Çavuşun sesi öfkeden boğuk çıkmaya başlamıştı "Ne sorunu olduğunu yakında öğrenirsiniz. Burada önderlik taslamaya kalkışmayın yalnız."

—"Önderlik benden çok size uygun düşer," dedi Steiner. İğreniyordu, ne var ki dönüş yoktu artık. Kapıya baktı.

Adam dönmüştü. Kayış yüzlünün çevresinden dolanıp ballı kâğıdı Steiner'e uzattı. "Buyurun."

—"Çok teşekkür ederim," dedi Steiner. Kuralları tekrar tekrar gözden geçirdi; iyi ki yanılmamıştı.

—"Eee?" dedi çavuş sert bir sesle.

Steiner alayla güldü. "Siz beni hepten karacahil mi sandınız?" Artık gülümsemiyordu. Kendisini büyük bir merakla gözleyen adamlara baktı. "Burada astsubayların ayrı yiyeceği konusunda bir kural yok. Var mı yoksa?"

—"Belirtmek gerekli mi?" dedi kayış suratlı. "Gelenek öyle." Steiner kaşlarını çattı. "Bildiğim tek şey varsa, burada gerek yazıyla gerek sözle askerlerin durmaksızın aldatıldığıdır. Ben bu eve dinlenmeye geldim, kışlaların, talim alanlarının baskısını hatırlamak için değil." Söyleyecek söz bulamayan çavuşun elinden kaptı kâğıdı masaya çarptı. "Kendinize gelin artık. Yarın sabah burada kahvaltı edemezsem başka yerde doyururum karnımı. Afiyet olsun!" Buzlu bir sessizliği yararak yürüdü kapıya. Dışarda, pencerelerin birinin önünden geçerken yemekhanede herkesin sessiz, kıpırtısız durduğunu gördü. Islah diye bir şey kalmamıştı; odasından

kasketini alıp dışarı çıktı.

Sokağın solundaki evleri sayarak yürüdü. Altıncı ev, bir arsanın ortasındaydı. Ağaçların arasında, gözden uzak bir yerde, döşeli kaldırımdan ışıklı pencerelere doğru yürüdü. Açık bir kapının ağzında dışarı çıkmaya hazırlanan biriyle çarpıştı; ikindi üstü denizde karşılaştığı sarışın oğlandı bu. Kolunu tuttu: "işte geldim."

Oğlan gözlerine inanamayarak baktı ona. Steiner güldü. "Ne var? Unuttun mu beni yoksa?"

—"Yok," diye kekeledi delikanlı. "Ben sizin... Yani çavuşum, ben..." Yutkundu; Steiner'in rütbesini öğrenince boncuk boncuk ter belirmişti yüzünde.

Steiner dirseğiyle hafifçe dürttü onu. "Saçmalamasana oğlum. Karşılaştığımız insanlar hakkında her şeyi öğrenseydik tariki dünya olmamız gerekirdi. Senin sözünü ettiğin kantin nerede bakalım? Boğazım kurudu." Merdivenin dibinde uzun bir koridor vardı, koridorun ucundaki kapıdan kahkahalar, şarkılar yükseliyordu. "Fena değil galiba," diyerek çocuğun ardından odaya girdi Steiner. Odayı dolduran yoğun cigara dumanına gözlerini alıştırmaya çalıştı, iki düzine adam, küçük yuvarlak masaların başına çökmüşlerdi; bardaklar, şişeler duruyordu önlerinde; karşı kapıya dayalı duran akortsuz piyanonun eşliğinde şarkı söylüyorlardı bağıra çağıra.

Steiner oğlanın ardından tezgâha doğru yürüdü. Gömleğinin kollarını sıvamış bir asker, barmenlik ediyordu. Steiner'e ters ters baktı.

Sarışın delikanlı eğilip kulağına bir şeyler fısıldayınca yüzü değişti adamın. "Ne buyurdunuz?" dedi.

—"Neler var?"

—"Kırmızı şarapla bira."

Steiner bira istedi. Adam tezgâhın üstüne iki bira şişesi bırakınca Steiner hayretle açtı gözlerini. "Rusya'da Pilsen ha?" diye haykırdı. "Düşte miyim neyim' Beş şişe ver bana."

—"ikimiz bir güzel çekeriz biraları," dedi sarışın.

—"ikimiz mi!" diyerek bir kahkaha attı Steiner. "İkimiz de ne demek?" Ben şu beş şişenin hakkından tek başıma gelirim. Bebek mi sandın sen beni? Altı aydır bu anı bekliyordum. Altı ay birasız kalmak ne demek, bilir misin sen? Tadını bile unuttum."

—"Şişe başına üç marktır fiyatı," dedi barmen.

—"İsterse yüz mark olsun," diye haykırdı Steiner. "Cebimdeki para ne

güne duruyor? Al bakalım!" Cebinden bir tomar kâğıt para çıkardı "Altı aylık maaş, savaş zammı, nerede harcayacağız bunları?" Hesabı tezgâhın üstüne bıraktıktan sonra şişeleri koltuğunun altına sıkıştırıp bir masaya yollandı; şişeleri tek tek dizdi önüne. Sarışın oğlan, başını sallayarak ardından seğirtti, yanına oturdu. Masadaki öbür adamlar satranca öylesine dalmışlardı ki onların farkına bile varmadılar. Steiner şişelerden birini aldı eline, etiketi sevgiyle inceledi. Günlerdir su bile içmemiş gibi yanıyordu boğazı. Şişeyi açarken elleri titriyordu.

—"Paranın üstü burada," dedi sarışın. "Beş mark verdiler üste; orada bıraktın."

Steiner elinin tersiyle savurdu parayı. Bardağı itti; şişeyi götürdü dudaklarına, içerken, hazdan gözlerini yumuyordu. "Amma istifçisin ha!" dedi sarışın. "Hiç görmedim böyle bira içen!" Güldü. "Tepeüstü geleceksin, söylemedi deme. Savaş öncesinden kalma bira bu!"

Steiner ağzını eliyle silip gülümsedi, "ilk üç şişede kafayı bulmam nasılsa. Ondan sonrasına da boşver." ikinci şişeyi açtı.

—"Beş markın burada." Sarışın, masanın altından çıkardığı parayı uzatıyordu. Steiner aldı onu, yırttı, bir kenara attı.

Oğlan üzülmüştü. "Nen var senin?" diye sordu.

—"Bir daha paradan söz açarsan şişeyi kafana yersin. Neye yarayacak bu para? Ölesiye içmeye mi?"

—"Eve yollayabilirsin," diye kekeledi delikanlı.

—"Ev ha!" Steiner kabaca güldü. Satrançcılar başlarını kaldırıp baktılar. Steiner aldırmadı bile onlara, ikinci şişeyi de ağzına götürdü, yarısını dikti. "Sen evine para yolluyor musun?"

—"Elbette."

—"Nedenini söyler misin bana?"

Sarışın omuzunu silkti. "Döndüğümde hazır bulayım diye."

—"Döndüğünde mi! Yani mezar taşın dikilsin diye? Düşün, taşın üstünde adın yazılı, adın altında da "Ulus için, vatan için öldü," gibi saçma sapan şeyler..."

Sarışın, tedirgince kıpırdandı. Steiner masaya yaslandı. "Meraklanma. Bir buçuk şişe dişimin kovuğunu bile doldurmaz. Daha yerinde kafam; keyfimi bulmam için beş şişe yuvarlamam gerek. Yalnız sana şunu söyleyeyim: cennet çayırlarında çıplak ayak dolaşırken paraya gereksinme duymayacaksın, cehennemde ateşçilik yaparken de duymazsın ya!"

—"Karamsarlığı bıraksana," dedi sarışın, gücenmişti.

—"Tabiî. Belki de Sibirya'da taş kırarsın, şansın yaver giderse, ya da memlekete döner, yıkıntıları temizlerken bir yandan da 'Heil Hitler!' diye bağırırsın."

—"Sus artık." Sarışın, satranç oyununa dalmış görünen adamları kuşkuyla süzdü; söylenenleri mutlaka duyuyorlardı. Steiner bozulmuştu. Üçüncü şişeyi dikmeye hazırlanıyordu. "Hepimiz acınacak herifleriz aslında," dedi yavaşça. "Bıkkınlıktan öleceğiz neredeyse, zaten korkudan öleceğiz yoksa." Tükürdü.

—"Sen de böyle konuşursan..." Sarışın, Steiner'in göğsündeki şeritleri hayranlıkla gözlüyordu.

Steiner küçümsercesine güldü. "Şunların karşılığında, biliyor musun ki... Bir bilseydin..." Sustu, bakışlarını yere çevirdi. "Sen neden içmiyorsun sahi? Git içecek bir şey al kendine." Masanın üstüne attı paraları. Sarışın tezgâha gitti, iki şişeyle döndü.

—"Şimdi keyiflenmeye başladım," dedi Steiner dördüncü şişeyi açarak. Yeni gelenler vardı. Piyanist yorulmuş, yakındaki bir masaya oturmuştu.

Üniformalar arasında bir hastabakıcının beyaz giysisi pırıl pırıl parlıyor, gözü alıyordu. Sarışın yerinde kıpırdandı.

"Basurun mu var yoksa?" dedi Steiner sert bir sesle. Sarışın başını salladı. "Gertrud'un nerede olduğunu düşünüyorum da..."

—"Demir Haç göğüsleri olan mı o?"

—"Yok, öbürü."

Steiner cigara paketini çıkardı. Uzattı. "Cigara içmem," dedi sarışın.

Kendininkini yakarken, "Cigara içmiyorsun, içkiye düşkünlüğün yok," dedi Steiner acıyarak, "paranı olduğu gibi eve yolluyorsun. Ne tat alıyorsun yaşamaktan peki?"

—"Ben hoşnutum halimden. Hem parayı bizimkiler harcarlar belki."

—"Annenle baban mı?"

—"Evet."

—"Tabiî harcarlar," diye homurdandı Steiner. "Ben de iki yıl önce öyle düşünüyordum. Benimkilere yazdım, yolladığım parayla bir tatile çıkmalarını, dinlenmelerini söyledim." Ellerine baktı; dudakları titriyordu.

—"Eee?" diye sordu sarışın. "Dediğini yaptılar mı bari?"

—"Tatile çıktılar çıkmasına," dedi Steiner. Sesi boğuktu. Sarışın, merakla eğildi. "Sonra ne oldu?"

Steiner cigarasından derin bir soluk aldı. Yüzü kıpkırmızıydı; alnında ter damlaları belirmişti. Şişeyi aldı, geri kalan birayı da dikti. "Sonra,"" dedi,

"sonra... ah..." Cigarayı yere atıp ayağıyla ezdi, sonuncu şişeyi açtı. "Kes artık," diye tersledi oğlanı. "Çok soru soruyorsun sen, soru soracağına iç. İç bakalım, iç."

Konuşmadan içtiler bir süre. Sarışın yine tezgâha yollandı. Yalpalıyordu, iskemlelere tutunuyordu arasıra. Hanımevlâdı! diye düşündü Steiner onu gözlerken; bu oğlanlar içki kaldırmazlar! Kendi kendine mırıldanarak başını ellerine dayadı. Odadaki sesler uzak bir belirsizlik içinden, çarpılarak ulaşıyordu kulaklarına. Biri şarkı söylemeye başlamıştı. Piyanist çalıyordu. Steiner ezgiye katıldı.

Ansızın büyük bir kayıtsızlık kapladı içini. Kantin, dönüyordu gözlerinin önünde; duvarlar belli belirsiz yükseliyor, sert, dik köşeler yumuşuyor, her şey kadın memesi gibi yumuşacık yusyuvarlak oluyordu. Sarışın, şişelerle dönünce Steiner onun sırtını sıvazladı. Keyfi gelmişti. "Daha, daha da içeceğiz; bunlar bitsin, yenileri gelecek; bu gece deliler gibi içiyoruz."

—"Deliler gibi," dedi sarışın, şişenin tıpası gürültüyle açıldı. "Dört gün sonra yine ateşin ağzındayım,"" dedi sarışın. "Smolensk'e gidiyorum. Hiç duydun mu adını?"

—"Tabiî," dedi Steiner. "Duymaz olur muyum hiç? Shakespeare'in doğduğu yer. Her şey Rusya'da doğar, Rusya'da kalır. Her şey."

Gülüşüp bardaklarını tokuşturdular. Satranççılar taşlarını bırakıp onların yanına yanaştılar. Steiner iki şişe sürdü önlerine. "Alın bakalım. Boşuna neden yoruyorsunuz kafanızı? Kazanmak yok nasılsa." Ansızın şarkı söylemeye başlamıştı, yumruklarını masaya vurup tempo tutuyordu.

Auf der Strasse nach Tuapse Marschiert ein Bataiilon Und das sind die Reste Von unserer Division.

Öbür masalara bir sessizlik çökmüştü. Piyanist gülerek bakıyordu onların masasına. Köşeden biri katıldı şarkıya, sonra bir başkası. Sıra nakarata gelince hep bir ağızdan bağırarak söylediler:

Wir konnten schon Tuapse sehn Und mussten vvider stiften gehn Wie einst Napoleon.

Şarkı kesilmişti. Adamlar bardaklarını kaldırdılar, kana kana içtikten sonra başka bir şarkıya başladılar. Steiner yedinci şişeyi açıyordu ki arkasında bir ses duydu.

Sarışın hemen ayağa fırladı;"Gertrud!" diye haykırdı.

"Gelebildin sonunda! Şuraya otur bakalım. Geldiğine öyle sevindim ki." Yan masadan bir iskemle aldı. Yüzü aydınlanmıştı bayağı; heyecanına gülmemek elden gelmiyordu.

Steiner şişeyi masaya bırakarak döndü. Solgun bir yüz vardı karşısında; uzak duran, değerini bilen bir yüz. Ensesine topladığı kestane rengindeki gür saçları, geniş alnını büsbütün açığa çıkarıyordu. İri, badem gözlerinde müthiş bir güven okunuyordu. Yüz çizgileri ince, düzgündü; hele yumuşak ağzının köşeleri insanı tedirgin edecek kadar sevimliydi. Onun sarışın delikanlının karşısına oturuşunu, masadaki öbür adamları dostça selâmlayışını kısık gözlerle izledi Steiner. Sarışına döndü kız. "Çok içmişsin Klaus," dedi. Kalınca bir sesi vardı ve Steiner yüreğine ansızın bir bıçak sokulmuş gibi irkildi. Eğildi, iskemlesini biraz geriye itip kalkmaya davrandı.

Hastabakıcının azarı üstüne sarışın delikanlı, suçlu suçlu başını önüne eğmişti. Utançtan ne yapacağını şaşırmıştı. Başını kaldırdı, "Gertrud bu," dedi, "tanıdığım en iyi kız. Ama içki içen birini cennetten kovulmuş sayıyor."

Steiner boğazını temizledi. Kendini toparlayamıyordu bir türlü, bir yanlışlık yapmıştı sanki, cigarasını yakıp aklını başına toplamaya çalıştı. Gelgelelim yedi şişe sert bira, etkisini göstermeye başlamıştı bile. Yüzü bir maskeyi andırıyordu; elini dudaklarından geçirdi. "Belki de hanımefendi çok incil okuyordur," dedi boğuk bir sesle. Sözler ağzından çıkar çıkmaz pişman olmuştu. Hastabakıcı gözlerini ona dikmişti. Cigarasının dumanı arasından kızın yüzü belli belirsiz bir beyazlık halinde görünüyordu; yine şişeye uzandı. Canı cehenneme! diye düşündü. Bu üniformalı orospular hakkımda ne düşünürlerse düşünsünler!

Şişeyi bitirdi, gürültüyle koydu masanın üstüne. Hastabakıcı gözlerini yüzünden ayırmıyordu; şaşkınlığı arttı Steiner' in. "Dediğim hoşunuza gitmedi mi yoksa?" dedi küstahça.

Kız duymazlıktan geldi. Sarışına döndü, sordu: "Kim bu?"

—"Bir tanıdık," dedi sarışın utanarak. Yalvarırcasına Steiner'e baktı.

—"Şaşırdım doğrusu," dedi hastabakıcı. "Nereden buldun onu?"

Steiner'in öfkesi doruğa varmıştı. Sarışının karşılık vermesine kalmadan iki eliyle masayı itip ayağa kalktı. "Oğlanın yeni aldığı donmuşum gibi söz ediyorsunuz benden," dedi. "Ama don olsaydım, sizin donunuz olmak daha çok işime gelirdi. îyi geceler." Yalpalayarak tezgâha doğru yürüdü, elli mark bıraktı, "iki şişe daha ver; üstü kalsın."

Barmen şaşkın şaşkın baktı. "Sahi mi söylüyorsun?"

—"Tabiî. Bir gün kıçını silersin bu parayla." Sonra adamın şaşkın yüzüne bakmadan şişeleri kavradı, öte yana yürüdü. Gözucuyla baktığında

sarışınla hastabakıcı hararetli bir konuşmaya dalmışlardı.

Piyanonun yanında duraladı. Birkaç dakika, adamın tuşların üstünde gezinen parmaklarını izledi, sonra omuzuna dokundu: "Volga volga'yı biliyor musun? Biliyorsan çal."

—"Biliyorum tabiî. Beş dakika olmadı çalalı."

—"Gerçekten mi?" Steiner uzun uzun düşündü. Başını salladı sonra. "Hatırlayamadım. Bir daha çal istersen."

— "İstediğin kadar çalarım," dedi adam.

Steiner boş bir yer buldu piyanoya yakın. Masadaki adamlar dönüp baktılar, ama ses çıkarmadılar. Şişelerini masaya bıraktı. "Ne o?" dedi "Suratımı beğenmediniz mi? Ne yazık ki başka surat yok yedekte." Oturdu, bir şişe açtı. Adamlar gülüşerek sağlığına içtiler. Gürültünün arasından Volga şarkısı belli belirsiz duyuluyordu.

—"Sussanıza biraz," dedi Steiner. Başını salladı; yüreğinin kısa ama hızlı vuruşlarına kulak verdi. Yıkılacak kadar sarhoştu, yine de kendini bütün bütüne bırakmamıştı daha. Hastabakıcıyla sarışın oğlanın oturdukları masaya baktı. Bir an gözgöze geldiler. Kız hemen kaçırdı bakışlarını.

Steiner bir cigara daha yaktı. Bu kadar içmemeliydim, diye geçirdi içinden. Öfkeyle iki yana salladı başını. Kadınlar ne umurundaydı sanki, hele hastabakıcılar! Alayla gülümsedi. Her uzun eteği Anne sanacak kadar şaşkın mıydı yani?

Dumanı içine çekerek düşüncelere daldı. Tutunacak bir şeyi olmalıydı kişinin, eliyle dokunabildiği için gerçek, anlamlı bir şey, yoksa sırf anlamlı bir şeye tutunayım diye uydurduğu düşsel bir yaratık değil. Başı gitgide ağırlaşıyordu. Bütün gücünü harcayarak son şişeyi de dikti, iskemleyi itip kalktı. Oda çevresinde dönmeye başlamıştı. Dudaklarını sıkıp derin bir soluk aldı. Masadaki adamlar gülerek bakıyorlardı. Onların güldüğünü fark edince doğruldu. Kapıya doğru yürüdü yavaşça, sendeleyerek merdivenlerden çıktı.

Dış kapıda duraladı bir süre. Temiz akşam havası büsbütün kötü gelmişti. Yalpalayarak kumsala doğru yürüdü; yüzmek mi istiyordu canı, bilmiyordu. Birden sendeledi, boylu boyunca yere uzandı. Alnı yarılmıştı. Kıpırdamadan, yarı baygın yattı. Ansızın bir ses çarptı kulağına. Omuzuna uzanan kola bir yumruk indirdi. Biri acıyla inildedi.

— "Defol!" diye haykırdı Steiner. "Ya defolur gidersin, ya da..."

Güçlükle ayağa kalktı, alnından akan kan gözlerine giriyordu. Pek bir şey göremeden ilerledi, kumsala varınca soyundu. Tam suya dalacağı sırada

yine o kol tuttu omuzunu; aynı yalvaran, üsteleyen ses kulağında çınladı: "Çıldırdınız mı Tanrı aşkına? Bu halde nasıl..." Hastabakıcının kaygılı gözlerini gördü karşısında.

Pırıl pırıl bir geceydi. Dolunay, yusyuvarlak, sarı bir lâmba gibi duruyordu gökte. Dalgalar ağır ağır kıyıya vuruyor, çakılları söküp çıkarıyor, sonra da topraktaki bir çatlağa siniyormuşçasına eriyip gidiyorlardı. Steiner gözlerini perdeleyen kanı sildi. "Bana bir daha dokunursan tuttuğum gibi denize atarım seni. Derdin ne? Seni ilgilendiren bir yanım mı var yoksa?" Ansızın gülümsedi. "Duyduğum kadarıyla erkekler sarhoşken işe yaramazlarmış," diye ekledi sonra.

Kızın gözlerinde müthiş bir tiksinti vardı ama yerinden kıpırdamadı. "Defol!" diye bağırdı Steiner.

Beline kadar girdi suya, kendini dalgaların akışına bıraktı Mir süre akıntıya karşı yüzdü, kollarıyla bacakları kaskatı kesilip uyuşuncaya kadar kıyıya dönmedi. Ta uzaktan kızın kendisini beklediğini görüyordu; karanlık bahçenin önünde bir heykel gibi dikiliyordu. Sudan çıktığında dişleri birbirine Vuruyordu Steiner'in. Giysilerine uzanacağı sırada midesi bulandı. Çabucak döndü, yüzünü suya sokup kusmaya başladı. Bedeni öğürtülerden sarsılıyordu, ciğerlerinde hava kalmamıştı nerdeyse; yine de daha derinlere bıraktı kendini, sudan başını çıkarmadı.

Ansızın biri bacaklarına yapışıp gövdesini kumsala çekti. Soluk soluğa uzandı sırtüstü, hastabakıcının korkudan gerilmiş yüzünü gördü.

"Ne yapıyorsunuz?" diye kekeledi kız. "Ne yapıyorsunuz siz?" Uzun uzun inceledi onu. Öfkeyle utanç karışımı bir duygu sarmıştı içini. Kusmuğun acısı dilindeydi hâlâ, mide kasları gerilip duruyordu. Yeniden kusmamak için elinden geleni yaptı. Alnı yine kanamaya başlamıştı. Acısını göstermemeye çalıştı, doğruldu. "Defolup gitmezsen..." Sustu, giysilerine uzandı.

Birdenbire başka bir şey gelmişti aklına. Beş metre kadar ötede, göğüs hizasında bir bahçe duvarı yükseliyordu.

Yavaşça duvara doğru yürüdü, kendini çekti, öte yandaki yumuşak toprağa düştü. Şaşkın hastabakıcı ardından yetişmeden bahçenin karanlığına daldı sürüne sürüne, çimenlere uzandı. Bekledi. Eğer kız kantine gidip yardım isteyecekse, bir an önce buradan uzaklaşması gerekirdi. Canı sıkılmıştı. Kızın duvar boyunca uzaklaşan ayak seslerini duyabiliyordu. Bahçe kapısına varmış olmalıydı şimdi. Sinirleri gerilmişti. Serin gece havasında tirtir titrediği halde yerinden kımıldamıyordu. Ağaçlar ay ışığını

bütün bütüne örtmüşlerdi. Kızın beyaz üniformasını seçiyordu uzakta; kendisini arıyordu besbelli. Başını kollarına dayadı, yavaş yavaş inlemeye başladı. Derken kız başının uçundaydı, sevecen sesiyle bir şeyler söylüyordu, sonra yanına oturdu.

Steiner öylesine çabuk harekete geçmişti ki, daha ilk şaşkınlığından kurtulamadan kızcağızın direncini kırmış, ses çıkarmasını engellemişti. Bir çekişte yere yatırdı onu, üstüne atladı, eteğini başına geçirdikten sonra dizini bacaklarının arasına bastırdı. Bir süre sonra çekildi, serbest bıraktı onu. Kızın yavaş yavaş doğrulusunu, üstüne başına çekidüzen verdikten sonra yüzüne sessiz sessiz bakışını gözledi.

—"Neden ardımdan geldin?" dedi usulca.

Karşılık vermedi kız. Yavaşça başını sallamakla yetindi. "Çok cesursunuz Hemşire Gertrud. Yalnız bir dahaki sefere insancıl ellerinizi sarhoş adamların üstüne koymaya kalkmayın. Yanlış anlaşılabilir davranışınız."

—"Çılgınsınız siz." Üniforması kadar beyazdı yüzü şimdi, sık sık soluyordu.

—"Hepimiz çılgınız," dedi Steiner. "Çılgın bir çağda yaşıyoruz; geriye kalan birkaç akıllı başlı kişi de olağanlığın bir işe yaramadığını anlayamadıklarından dikenli tellerin arasında oturuyorlar." Gülümsedi, alnındaki yarayı yokladı. Konuşurken neşesi yerine gelmişti: "Yüzyılımızda her şey tepeden tırnağa değişiyor. Geçmişte kötü olarak nitelendirilen ne varsa gelecekte iyi diye adlandırılacak, bir zaman geçerli olanlar da kötülenecek. Artık kadınların üstüne çullanmayacağız, altta kalacağız uslu uslu. Öyle bir gün gelecek ki çocukları bile biz doğuracağız da karılarımız işe gidecekler." Güldü. "Evet, büyük bir çağ var önümüzde hemşire hanım. Çılgınlık öylesine genelleşecek ki tımarhaneler boşaltılacak." Ona doğru bir adım attı, sesini alçalttı. "Siz de benim kadar çılgınsınız, çünkü normal olsanız böyle alelacayip adamların yanında dolaşıp duracağınıza evinizde oturup çorap örer, yemek kitapları incelerdiniz. Yanlış mı?"

—"Babam doktordur," dedi kız usulca.

—"Daha iyi ya. Kızını bu iki ayaklı tekelerin arasına salmanın ne demek olduğunu biliyordur. Ben babanız olsaydım sizi bir temiz pataklar, sonra kilere kapatırdım."

Döndü, duvara tırmandı, öbür tarafa inip giysilerini buldu. İyice ayılmıştı artık, yalnız başı çatlayacakmış gibi ağrıyordu. Giyindikten sonra yine duvarın üstünden bahçeye baktı. Hastabakıcı kıpırdamadan olduğu yerde

duruyordu.

Yüzü silinmişti, arkasındaki koyu geceden ayırdedilemiyordu. Bir an ona dostça bir şey söylemek geçti içinden. Sonra caydı, omuz silkti, Tümen Dinlenme Evi uzaktan görünene kadar ağaçların arasından yürüdü. Bir iki pencere dışında bütün pencereler karanlıktı. Saat onda yat borusu çalıyordu. Saat ona gelmişti her halde. Adımlarını hızlandırdı, kapı açıktı, yavaşça çıktı merdivenleri. Odasının önüne gelince duraladı. Sonra usulca bitişikteki odaya yürüdü, kulağını kapıya dayayıp dinledi. Koridora bir göz attı, kimsenin gelmediğini görünce yavaşça anahtarı çevirdi.

Karanlık odadan telâşlı, uykulu bir ses yükseldi, "Kim o?"

—"Üç kerede bul," diyerek kapıyı ardından usulca çekti. Bir an sessizlik oldu. Sonra bir battaniyenin savrulmasını andıran bir hışırtı duyuldu. Gözleri karanlığa alışmıştı artık; beyazlı bir gölgenin yataktan çıkıp yanına yaklaştığını gördü. Kız tanımıştı onu, durdu, "Çabuk çıkın odamdan," dedi öfkeyle.

—"Sinemalardan mı öğrendin bu numarayı? Merak et canım, aspirinin var mı diye soracaktım, o kadar. Başım çok ağrıyor."

İki adım daha yaklaştı kız, geceliğinin etekleri bileklerine dolaşıyordu. "Sarhoşsun sen," dedi tiksintiyle.

Onu gözden geçirdi Steiner. "Artık değilim. Denize boşalttım bütün içtiklerimi. Aspirinin var mı?"

Kız duraladı. Kapıya doğru yürüdü; Steiner kolunu yakaladı, sıkıca kavradı belinden. "Işığı mı yakacaktın?"

—"Evet."

—"Işığa gerek yok," dedi, kızın kollarını usulca okşadı. Geceliği sağ omuzundan kaymıştı; onun bunu bile isteye isteye yaptığını fark etti Steiner. Bu arada kız savunmaya geçmişti. "Bırak beni!" diyordu soluk soluğa. "Bırakmazsan bağırırım. Bağırırım diyorum sana."

—"Tabiî bağırırsın."

Memeleri diri ve yumuşaktı, öpmeye çalıştığını anlayınca yüzünü kaçırdı Steiner, onu yatağa yatırdı.

Sonra yatakta yanyana yatarlarken Gertrud geldi aklına. Neden kantine koşup yardım istememişti acaba? Hiç kuşkusuz değişik bir kızdı o, şu yanında yatan, adını bile bilmediği kıza hiç benzemiyordu. Gülümsedi, "Adın ne senin?"

—"Inge derler arkadaşlar." Steiner'in bir şey söylemediğini görünce yaklaştı, göğsünü okşadı. "Sevdin mi adımı?"

—"Tabiî sevdim. Neden sevmeyecekmişim?"

—"Kim bilir bunu kaç kıza söylemişsindir?"

Güldü Steiner. "Şu ana kadar Inge adında bir kızla tanışmamıştım. Yani yatakta," diye ekledi sonra. Doğrulmaya çalıştı. Kız sıkı sıkı yapıştı koluna. "Nereye gidiyorsun?"

—"Yatağıma."

—"Ama burada benimle de yatabilirsin," dedi kız gücenerek. Başını salladı Steiner. "Uyuyamam ki o zaman." Kız, battaniyeyi çenesinin altına çekerek onun giyinişini gözledi. Giyindikten sonra yanına geldi Steiner, yatağın üstüne eğilip, "İyi geceler," dedi.

—"Öpmeyecek misin beni?" öfkeden sesi titriyordu kızın. Steiner eğildi, omuzuna gelişigüzel bir öpücük kondurdu.

— "Bu kadarcık mı?"

—"Yetmiyor mu? Para mı istiyorsun yoksa?"

Başının altındaki yastık alev almış gibi sıçradı kız yerinden, sonra yatağa attı kendini, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Steiner bir an durdu, ne yapacağını şaşırmıştı. Sonra yavaşça çıktı odadan, kapıyı çekti. Koridorda durdu, gözlerini kapadı. Hıçkırık sesi kesilince odasına girdi. Uzun bir süre pencereden denizi gözledi. Uyku diye bir şey kalmamıştı, bitkinliği de bütün bütüne yok olmuştu. Yavaş yavaş soyundu yine. Başağrısı da geçmişti; ne var ki alnındaki yara zonklayıp duruyordu. Mumun ışığında çevresine kan oturmuş kesiği inceledi. Yatağa yatıp gözlerini yumdu. Mum eridi, söndü. Acık pencerenin öte yanında deniz göğüs geçiriyor, kıyıya doğru delicesine koşuyordu; ay, korkunç bir maske gibi suyun üstünde asılı duruyordu eski bir mabut gülümseyişiyle.

Steiner, ertesi sabah erken kalktı. Yirmi dört saat hiç durmamacasına uyumuş gibi canlı, diriydi. Alnındaki kanı dikkatle sildi, üstüne bir flaster yapıştırdı, tam zamanında girdi yemek odasına. Askerlerin arasında bir yer ayırmışlardı ona. Adamların çoğu sofranın başındaydılar, selâmına göz kırparak karşılık verdiler.

Bir gece önce yönetmeliği getiren çocuk, iskemlesini çekti, "Kutlarız sizi Çavuşum," dedi.

—"Çanlarına ot tıkadınız," dedi bir başkası. "Alnınıza ne oldu öyle? Biriyle mi dalaştınız yoksa?"

Steiner yerine oturdu. "Yok canım, burnumu sürttüm biraz." İskemlesine çöktü, arkaya yaslandı.

—"İşte Lord Hazretleri geliyorlar," dedi biri. Herkes dönüp kapıya baktı;

astsubaylar görünmüşlerdi. Kayış suratlı en arkadan geliyordu. Steiner'in bulunduğu yöne bakmadan oturdular. Steiner, bir ara Inge'nin onlara servis yaptığını gördü. Kahvaltıdan sonra odasına çıktı, ortalığı föyle bir düzeltti, kumsala yürüdü. Sabah ayazına karşın uzun bir süre oyalandı suda. Neden sonra bir sıranın üstünde kendisini seyreden sarışın delikanlı çarptı gözüne. Steiner onu görmezlikten geldi, giyeceklerinin bulunduğu yere doğru yüzdü, giyindi.

Ansızın Hemşire Gertrud'dan söz etmek geldi içinden; Ancak sarışınla konuşabilirdi bu konuda. Yavaş yavaş onun bulunduğu yöne doğru yürüdü, adının bağrıldığını duyunca, şaşırmış gibi yaptı. "Bu saatte burada işin ne?" Sıraya çöktü.

—"Başına ne oldu?" diye sordu oğlan.

Steiner flastere dokundu. "Ufak bir kaza," dedi. "Sen daha kaldın mı benden sonra?"

—"Kantinde mi?"

—"Kantinde."

Denize baktılar. Uzun bir süre sonra sarışın sordu: "Sen sonra Gertrud'u gördün mü?"

—"Neden sordun?" dedi Steiner kuşkulanarak.

—"Hiiç, aklıma geldi de. Senin arkandan o da çıktı; çok sarhoş olduğunu, başına bir şey gelebileceğini söyledi."

—"Sen neden çıkmadın onunla?"

Delikanlı sinirli bir kahkaha attı. "Ben de zom olduğum için yararımdan çok zararım dokunurmuş, öyle dedi. Bir saatten fazla kantinde bekledim ama dönmedi."

—"Yaa," dedi Steiner dalgın dalgın.

Sarışın, kuşkuyla gözlüyordu onu. Eğildi, yerden bir taş alıp suyun üstünde sektirdi. "Her neyse," dedi, "bu sabah da bir garipliği vardı."

—"Kadınların öyle günleri olur."

Sarışın başını salladı. "Yok, öyle bir şey değil bu. Burnumu başkasının işine sokmayı pek sevmem ama dün gece neler olup bittiğini bilmek isterdim doğrusu."

—"Sorsana kendisine."

Sustular. Kumsal, yavaş yavaş canlanıyordu. Tek başına, gruplar halinde gelenler oluyordu. Çoğu hemen denize koşuyor, bazıları güneşlenmek üzere kuma uzanıyorlardı. Sarışın oğlandan daha fazla bilgi alamayacağını anlayınca kalktı Steiner. "Hoşça kal, biraz işim var da..."

—"Bu akşam gelmeyecek misin?"

Steiner başını salladı. "Hayır. Bu kadar çılgınlık yeter şimdilik."

— "Ama daha öbür kızı görmedin bile. Demir Haç memeli olanı. Dün akşam ortalıkta yoktu. Kadın diye ona derim ben." Steiner kaldırdı kaşlarını. "Teğmeninki değil miydi o?"

—"Boş ver canım. Senin gibi bir erkeğin yanında o fıçı göbekli teğmenin sözü mü olur?"

—"Yapma," dedi Steiner gülerek. Oğlanın kıskançlığı sezilmeyecek gibi değildi. Bu delikanlıyla Gertrud'un aralarında bir şey olabileceğini düşününce nedense içi yandı. Oysa ona neydi canım? Kıyı boyunca ilerlerken, sabahki neşesinin yerinde yeller esiyordu.

O akşam yemekten sonra şehri dolaşmaya karar verdi Steiner. Çiçek bahçelerinin keskin, tuzla karışık kokusunu içine çekerek yürüdü. Bir gariplik vardı üstünde; sık sık duruyor, dağların yamaçlarını ya da denizi gözlüyordu.

Yamaçlardan, yükseltilerden, uçurumlardan geçen daracık bir patikada yürüyordu sanki, canlılığın ve dinginliğin arasından kavşağa doğru ilerliyordu; bütün yolların kesiştiği noktaya. Oradan bambaşka bir yöne sapan yepyeni bir yol olabileceğini düşününce acı acı gülümsedi. Bir tek yol vardı onun için, rahat bir soluk alabilmek amacıyla şu tatil köyünde mola veren bütün adamlar için bir tek yol vardı... cepheye giden yol. Bir an, gözlerini kapadı. Hiç düşünmemeli bunları, dedi kendi kendine. Keskin kenarlı bir usturaya benziyordu bu düşünceler; kendisine ayrılan zamandan değerli bir gümüş yaprağını daha kesip götürüyordu, o kadar. Yavaş yavaş geldiği yoldan geri döndü. Bu saatte kimseler yoktu sokakta. Evlerin pencerelerinden karanlık avlulara ışık sızıyordu. Kumsala çevirdi adımlarını. Dağlar, kapkara bir engel gibi göğe yükseliyorlardı. Soluk soluğa batıya, solan günün son ışınının, göğü alev saçan bir kılıç hızıyla böldüğü yere doğru koşuyorlardı. Gök kan içindeydi, deniz gözalabildiğine kana boyanmıştı. Steiner'in içi titredi.

Birisiyle konuşmak, bir insanla ilişki kurmak geldi içinden, kendisine doğru yürüyen sarışın delikanlıyı görünce o yüzden çok sevindi. Delikanlının ağzı kulaklarına varmıştı. "Hah!" dedi. "Senin için ayarladım kızı, bekliyor!"

— "Kimi?"

—"Ilse'yi canım," dedi sarışın telâşla, "hani..."

Bu adı duyunca irkildi Steiner. Oğlanın omuzuna yapıştı, heyecanla, "

Ilse de kim? Kim Ilse?" diye fısıldadı. "Demir Haç memeli olan," dedi sarışın kolunu kaçırarak. "Geliyor bak!"

Ayın önünde bulutlar vardı, yine de kumsaldan yürüyen hastabakıcının beyaz üniformasını seçti Steiner.

— "Bana bak ben..."

—"Eğlenmeye bak..."

Steiner'in sözünü bitirmesine kalmadan sarışın delikanlı koşarak uzaklaştı. Hastabakıcı geliyordu. Steiner kasketini gözlerinin üstüne eğdi. Saçmalıyorum, diye düşünüyordu bir yandan, ilse adında milyonlarca kız vardır. Ama kızın sesini duyunca bedenini bir titreme aldı. Cebinden fenerini çıkardı, onun yüzüne tuttu. İri siyah gözlerini yumdu kız, gülüyordu. "Söndür şu ışığı..." elini gözlerine siper etti... "göremiyorum." Steiner tek söz söylemeden feneri söndürdü, cebine attı.

—"Kızları böyle uzun uzadıya inceler misin hep?" diye sordu. Yalın, sıradan bir sesi vardı.

Steiner yan çevirdi yüzünü, "Özür dilerim," diye mırıldandı. "Karşımdakini iyice tanımak isterim."

Küçük bir kahkaha attı kız. "Beğendin mi bari?" Steiner çabucak sağa sola bir göz attı. Kızın kendini savunmasına zaman bırakmadan elinden tutup çekti onu, yanına yatırdı. Tam altındaydı şimdi kız, hâlâ gülüyordu.

Steiner kasketini çıkardı, ceketinin cebine soktu, "İyi akşamlar ilse," dedi.

Kızın gülüşü dondu dudaklarında.

"Beğenmez olur muyum seni hiç?" Kabaca güldü, sıkı sıkı sarıldı ona. "Yitip giden bir şey yok," dedi. "Geçmiş ölmüyor, hortlayıp çıkıyor karşımıza."

Kurtulmaya çalışıyordu kız. Yüzü acıdan çarpılmıştı; kollarının ağırlığı altında çırpınıyor, inliyordu, Birdenbire gevşedi, kendini bıraktı, kollarından sıyrılıp yere düştü. Steiner üstüne eğilmişti. Gözleri yerinden uğramıştı kızın, ağzı seğiriyordu boyuna. Tanrım, diye düşündü Steiner, Tanrım. Düş görüyordu galiba. Ama yok, gerçeğin ta kendisiydi bu. Gözlerini yumdu. On üç ay geçmişti aradan, o günden beri tam on üç ay...

Bohemya ormanında geceler yumuşaktır, kışkırtıcıdır. Hastanenin bitişiğindeki kocaman parkta kiraz ağaçlarının kokusundan geçilmez. Dağ yamaçları çamlarla doludur, gece göğüne karşı bir masal ormanı gibi dikelirler. Steiner'in hastanede geçirdiği ikinci hafta bu. Bir hafta sonra salıverecekler. Bacağındaki yara bütün bütüne iyileşmiş; mutlu olmaması

için hiç bir neden yok. Bu hastabakıcı ilse... Yarasına baktığından bu yana kafası hep onunla meşguldü.

Kız ona böylesine ilgi göstermeseydi belki de düşünmezdi üstünde. O akşam da yanına oturmuştu parkta, açıkça sunuyordu kendini.

—"Ne buluyorsun bende?" diye soruyor Steiner. "Bu hastanede yüzden fazla yatak var. Sana benden çok daha iyi davranacak bir sürü adam bulabilirsin."

Kız elini kaldırıyor. "Belki de ince olmayanlar daha çok çekiyor beni."

Biraz geri çekiliyor Steiner, kiraz ağaçlarının beyaz baharlarına bakıyor. "Şeyler gibi konuşuyorsun..." Susup, dudaklarını ısırıyor.

—"Kimler gibi?" diye soruyor kız. Yüzünü iyice yaklaştırıyor. Uzun kara saçlarından bir tutam dudaklarına değiyor. "Kimler gibi?" diye yineliyor sorusunu. Karşılık vermediğini görünce kolunu omuzuna dolayıp gülümsüyor. "Orospuların nasıl konuştuğunu nereden biliyorsun bakalım? Onu diyecektin değil mi?"

İstemediği halde hayranlık duyuyor Steiner ona. "Belki de seni tanıdığım için," diyor boğuk bir sesle.

—"Beni tanıdığın için mi?" İnatçı bir çocukla uğraşırcasına diretiyor. Onun soluğunu yüzünde duyuyor Steiner. "öyleyse beni iyi tanımıyorsun," diyor kız yumuşak bir sesle. "Daha iyi tanımak ister misin?"

Deliyim ben, diyor Steiner. Kızın yüzü öylesine yakınında ki başka hiç bir şey görmüyor gözü. Yavaşça onun ağzının önüne dökülen saçlara uzanıyor dişleriyle. Dudakları birleşince, kendine sıkı sıkı çekiyor onu.

Böyle başlamıştı. Üç gün sürmüştü ama. Şimdi yine önünde kumda yatan kıza ne kadar uzun bir süredir baktığını hesab etti.

Doğruldu, kız da gözlerinin içine bakıyordu. "Kalk ayağa!" diye emretti. Sesindeki kesinlikten ürktü kız, hemen kalktı. Birkaç metre ötedeki sıraya sürükledi Steiner onu; kız karşı koymuyordu. "Otur," dedi. Kendisi de oturdu yanına. Bir ân ne yapacağını kararlaştıramadı. Hiç beklemiyordu bu karşılaşmayı. Titreyen elleriyle bir sigara yaktı. Sigaranın yanan ucuna baktı; derken bir ağlama sesi geldi kulağına.

—"Gözyaşları ha, ilse?" dedi. "Neden? Aslında geçen sefer ağlaman gerekmez miydi?"

Kız döndü, müthiş bir öfkeyle, "Pis itoğlu it!" diye haykırdı. Steiner güldü, onun yürekliliği hoşuna gitmişti. "İtoğlu it miyim ben?"

—"Evet," dedi kız öfkeyle. "Oldum bittim itoğlu itsin sen. Kadınlara nasıl davranılacağını bilmezsin."

—"Bir kadın zorla bir erkeğin koynuna girerse," dedi Steiner soğuk bir sesle, "ondan ne bekleyebilir ki? Eninde sonunda ya yalnız kalır yatakta, ya da kıçına bir tekme yer.

Orospuların yazgısıdır bu."

Kız irkilmişti. Steiner gülümsedi. "Eskiden sözcükler karşısında bu kadar alıngan değildin," dedi. "Kendini ele veriyorsun ilse."

Kız bir sıçrayışta ayağa kalkmaya davrandı ama Steiner kolunu bırakmadı! "Dur bakalım, daha işimiz bitmedi." Sigarayı fırlattı. "Bizim ufak serüvenin nasıl başladığını biliyorsun. Ben değildim isteyen. Senden bir şeyler öğrendim, onu gizlemiyorum. Gelgelelim bütün öğreneceklerimi ilk geceden öğrenmiştim zaten, yeni bir şey çıkmayacağını da biliyordum." Alayla gülümsedi "Erkekler, ilk yattıkları kadına gösterdikleri beceriksizliği asla unutamazlar; hele o kadın senin gibi görmüş geçirmiş biriyse. Üçüncü gece hakkında ne düşündüğümü yüzüne söyledim. Aklımı başıma toplamam için üç gece yetmişti.

Sonra..."

öfkesi tazelenmişti yine. Binbaşı Dietrich'in hastabakıcılar ve doktorlarla odasını arayışını, eşyalarının arasında saati bulduğu zaman yüzünde beliren ifadeyi bir türlü unutamıyordu. Kötü bir düştü. Savaş divanına verilmiş, hüküm yemiş, ceza taburunda günleri aşağılanmakla geçmişti. Bunları andıkça öfkeden yumruklarını sıkıyor,

bayılacak gibi oluyordu. Tatsız rastlantıların peşpeşe gelmesi değildi bu, daha baştan anlamıştı. Baştan sona akıllıca düzenlenmiş bir tertipti. Yalnız kızın kendi ağzından da duymak istiyordu.

Başını salladı ilse. "Ne dediğini anlayamadım," dedi. Doğruyu söylüyormuş gibi bir içtenlik katmaya çalışıyordu sesine, ama Steiner o sesin titrediğini fark etmişti; kötü kötü güldü.

— "Bilmiyorsun demek," dedi usulca. "Bilmezsin tabiî. Yalnız bol bol zaman var önümüzde. Bu akşam nasıl olsa hatırlayacaksın. Bitişikteki odada operatörün kol saati çalınmıştı. O saat ertesi gün benim eşyalarımın arasında bulunmuştu, değil mi? Onu oraya bir kişi koyabilirdi, o da sendin ilse."

Kızın yüzünün sarılığı karanlıkta bile seçilebiliyordu. Gülmeye çalıştı ama sesi öylesine garip çıktı ki sustu. "Delirmişsin sen," dedi sonunda. "Böyle bir şeyi neden yapayım?"

—"Neden mi?" Yırtıcı bir kahkaha attı Steiner. "Daha üçüncü gece sana yarış beygiri değil insan olduğumu söylediğim için. Neden olacak başka?"

Kız karşılık vermedi. Ortalık gitgide aydınlanıyordu. Ay, dağların üstüne yükselmişti şimdi, denize dalmazdan önce oyalanıyordu biraz. Steiner defterini çıkardı cebinden, karıştırıp boş bir sayfa buldu. Feneri yaktı sonra, ilse, tedirgin, onun hareketlerini izliyordu. Defterin üstüne eğilip bir şeyler yazmaya başladığını görünce sordu, "Mektup mu yazıyorsun bana?"

Kayıtsız görünmeye çalışıyordu ama boşuna. Steiner, yazdığını bitirinceye kadar karşılık vermedi. Sonra yazdıklarını okudu, başını keyifle salladı. "Tamam," dedi kalemle kâğıdı kızın kucağına koyarak. "İmzala şunu."

—"O da ne?"

—"İtirafın. Yazılı istiyorum."

Ansızın ayağa fırladı kız, kaçmaya çalıştı. Steiner hazırlıklıydı, iki adımda yetişti arkasından, ilse tekmeler, yumruklar savuruyordu boyuna. Steiner sertleşmek zorunda kaldı. Onu saçından tuttuğu gibi denize sürükledi, dizlerine kadar girdi suya, kızın başını bastırdı. Sonra çekti çıkardı: "imzalayacak mısın?"

Ilse öksürdü, soluk almaya çalıştı; kımıldayacak hali kalmamıştı. Steiner kucaklayıp götürdü, sıranın üstüne yatırdı onu, kalemle kâğıdı çıkarıp feneri yüzüne tuttu: Saçlarından alnına, oradan da ellerine damlıyordu sular. "Bunlar gereksizdi," dedi yavaşça, "ikimiz için de tatsız oldu. Yatakta benden üstündün ama burada sözün geçmez." Kâğıdı defterin üstüne koyup uzattı. "İmzalamazsan yine batırırım kafanı, hem bu kere boğuncaya kadar."

Onun titrek elleriyle kâğıdı imzalayışını izledi. Kâğıtla defteri aldı, dikkatle cebine yerleştirdi. Sonra feneri yaktı. "Gidebilirsin artık."

Kız kıpırdamıyordu. "Gidebilirsin," dedi azarlarcasına.

Kız sendeleyerek kalktı ayağa. Baktı. "Beni ihbar edeceksin demek," dedi kuru bir sesle.

Steiner başını salladı.

— "Tanrım," diye mırıldandı kız, "ne yapacağım şimdi?" Steiner omuz silkti. Kız usul usul uzaklaşıyordu, ıslak etekleri uzun bacaklarına yapışmıştı, boynu eğikti, omuzları inip inip kalkıyordu. Hiç acımadı Steiner: Bir süre denizi gözledi. Sonra cebinden kâğıdı çıkardı. El yazısının titrekliğine karşın adı açık seçik okunuyordu: Ilse Baumann. Kızın soyadını hiç sormadığını düşünerek şaşırdı. Bir an duraladı. Sonra kâğıdı paramparça etti, parçaları suya fırlattı.. Dalgaların üstünde dağılıp gitti kâğıt parçaları.

Odasına doğru giderken bir zamanlar bir yerde okuduğu söz geldi aklına: bağışlamayı bilmeyen kişi, kendi mutsuzluğunu taşır gölgesinde. Bir süre

yatakta bu sözü düşündü, pek kavrayamadı anlamını.

Ertesi gün kumsala doğru yürürken bir hastabakıcının o yana geldiğini gördü. Gertrud'u tanıdı hemen, karşıya geçti. Kızın adımları hızlanmıştı; yanından geçip gitmek istiyordu besbelli. Önüne çıktı Steiner: "Keşke sizinle şimdi tanışsaydık," dedi.

Kız durdu, dudakları titriyordu. Konuştuğunda soğuk ve gururluydu sesi. "Her şeyi olduğu gibi kabul etmek gerek. Bozulanları onarmak, yalnızca istemekle olsaydı." Günışığında yüzü büsbütün İnce görünüyordu Steiner'in aklında kaldığından da alımlıydı, düpedüz güzeldi. Ellerini nereye koyacağını şaşırdı Steiner, cebine soktu. "Belki de haklısınız," dedi yavaşça. "Ama insan bozulanı önemsemek ya da önemsememekte serbesttir."

Kız kararlı bir şekilde salladı başını. "Ben her şeyi olduğu gibi görürüm, sonradan görmek isteyeceğim gibi değil." Steiner, sevinçle dinliyordu onun sesini. "İlkeleri olan bir insansınız siz, orası öyle," dedi. "Yalnız aramızda kalsın ama ilk karşılaşmamızın başka türlü olmasını istemez miydiniz?"

—"Ben genel düşüncelerimi söylüyordum," dedi kız. Yüzü hafifçe kızarmış, günbatımında bir buzulun alabileceği renge bürünmüştü.

—"Kadın olsaydım," dedi Steiner içtenlikle. "Hiç genelleme-yapmazdım." Sonra konuyu hemen değiştirdi. "Kantindi ki biralardan ötürü kutlarım sizi. Bu akşam uğrayacağım. Gelir misiniz?"

Gertrud başını salladı. "Hayır."

—"Bir şişeden fazla içmem."

—"Size uzun bir su kürü salık veririm."

Sonra hızla yürüdü gitti. Steiner biraz şaşırmıştı, ağaçların arasında yitene kadar baktı arkasından. Odasına doğru yürüdü; düşünceli, biraz da üzüntülüydü.

Çavuş Fetscher kaygılar içindeydi. Odasındaki pencereden asık bir yüzle dışarıyı gözlüyordu, ama ilkbahar sabahının o anlatılmaz parıltısını görmeden. Belirsiz aralarla duyulan homurtu, öğle üstünün sessizliğini bozuyordu; Fetscher başını her kaldırışında bir küfür savurup sessizliğine gömülüyordu yeni baştan. Sonunda kalktı, dışarı çıktı.

Sokaktan o yana doğru gelen şarap fıçısı kılıklı adamlara yatacak yer bulmuştu. Askerler bir evin duvarının gerisinde çukur kazmakla meşguldüler. Başlarını kaldırdılar.

— "İşi bırakın artık," dedi Fetscher karamsar bir sesle. "Yarın sabah cepheye gidiyorsunuz."

—"Bu kadar çabuk mu?" diye haykırdı Pasternack. "Hani bir haftalık tatilimiz vardı?"

—"Ben de öyle sanıyordum," diye homurdandı Fetscher. "Kumandanın emri böyle ne yazık ki. Tabur Karargâhına gidecekmişsiniz."

Kruger çukurdan çıktı, giysilerindeki toz toprağı eliyle süpürdü. "Orospu çocukları n'olacak! Bir haftalık dinlenme izni verirler, üç gün sonra hadi iş başı!"

Öbürleri ellerindeki araç gereçleri öfkeyle bir yana savurdular. "Meyer ne diyor bu işe?" diye sordu Schnurrbart. Fetscher omuz silkti. "Nereden bileyim? Bilsem ne yararı dokunur ki?" Gözlüğünün camlarını silen Dorn'a döndü. "Seninle görüşmek istiyorlarmış, subayların eğitimi konusunda. Triebig, arasın dedi."

Dorn karşılık vermek üzere ağzını açtı ama vazgeçti.

Hollerbach gülümsedi. "Aman," dedi. "Çok geçmez, bizi tanımazlıktan gelirsin, burnun büyür."

—"Saçmalamasana sen," diye kestirip attı Dorn.

Kruger bir sigara yaktı. "Daha önceden kestirebilseydik," dedi Fetscher'e, "korunağını kendin yapmak zorunda kalırdın.".

Öbürlerine döndü. "Aslında ha burada olmuşuz, ha tabur karargâhında, fark etmez. Ruslar kokumuzu aldıklarına göre... Acaba orada ne yükleyecekler sırtımıza?"

—"Aynı şey," dedi Fetscher.

—"Yani korunak mı kazacağız?" diye sordu Kern.

—"Tabiî."

—"Ama orada yeterince korunak vardır nasılsa," dedi Anselm.

— "Fetscher yüzünü buruşturdu. "Tabur Kumandanı daha sağlam bir tane istiyormuş."

—"Korkuyor ha?" diye söze karıştı Schnurrbart. Fetscher pek hoşlanmamıştı bu sözden, "Emir böyle, o kadar," dedikten sonra yürüyüp gitti.

—"Şimdi ne yapalım?" diye bağırdı Schnurrbart arkasından.

—"Bugün tatil, ne isterseniz yapın. Üniformalarınıza bir çekidüzen verin."

Fetscher yazı masasına oturmuş, kâğıtları karıştırıyordu; mutsuzdu. O gün belki onuncu keredir aynı şeyi düşünüyordu: bir kumandanın, bir birlik kumandanının özel evrakını İstetmesi için önemli bir şey olsa gerekir. İki gün önce Stransky aramış, Üstçavuş Steiner'in dosyasını ivedilikle talim

karargâhına yollamasını emretmişti.

Fetscher nedense bir bityeniği sezmişti bu işin içinde, dosya ertesi gün geri gönderildiği halde içi rahatlamamıştı bir türlü. Stransky, bir zamanlar Steiner'in sicilini lekeleyecek bir davranışı bulunduğunu öğrenmişti artık. Fetscher çok eskiden duymuştu bu Olayı, kendince bir karara varmıştı. Üstelik bu suçlayıcı belgelerin kimsenin eline geçmemesi için de ne gerekirse yapmıştı. Stransky'nin öğrenmesi onu neden böylesine tedirgin ediyordu, anlayamıyordu bir türlü. Acaba Steiner'e yazsa mıydı bu konuda? Ama mektup Gursuf'a zamanında yetişemezdi ki. En iyisi, işleri oluruna bırakmak, kokuyu çok önceden almış olması gereken Meyer'le konuşmaktı. Bir küfür daha savurarak önündeki evrakı incelemeye çalıştı. Ama boşuna, îki saat sonra dışarı çıktığında elinde Kruger'in onbaşılığa yükseltilmesini öneren kâğıt vardı.

—"Ne derseniz deyin," dedi Schnurrbart, "bu kesimdeki "eşsizlik bir hafta daha sürmez, kokuyu alıyorum."

Dördü oturmuş cigara içiyorlardı. Kruger yere tükürdü, sonra Dorn'a, "Akıllıysan kuyruğunu kaptırmazsın," dedi. "Ruslar hır çıkarmaya kararlıysalar, işimiz bitiktir. Salaklaşma.

Senin eğitim kursu bitene kadar savaş da biter nasılsa, savaş bitince de subay ya da asker olman fark etmez."

—"Vicdanımın sesini dinliyorum ben," dedi Dorn.

—"Vicdan ha!" Kruger öfkeyle pofladı. "Cesedin de vicdanı mı olurmuş? Evlisin sen, değil mi?" Dorn yavaşça başını salladı. "Öyleyse ne düşünüyorsun? Karını unutma.

Çocukların da var üstelik, değil mi?"Dorn yine başını salladı. Kruger piposunu üstüste çeken Schnurrbart'a döndü. "Bu serseme ne buyrulur? Hem karısi var hem çocukları, ama sırf Vicdanı yüzünden bu fare kapanından kaçamıyor, Adolf'un subayı olmak istemiyor."

—"Delinin biri canım," dedi Schnurrbart yavaşça. "Deli ki ne deli," dedi Anselm; tahta bir sandığın üstüne oturmuştu, elinde armonikası vardı.

Dorn başını önüne eğmişti. Gece oluyordu. Doğu'da, cephenin olduğu yerde kargaşa sürüp gidiyordu; sık sık kıpkırmızı ışıklarla aydınlanıyordu gökyüzü. Schnurrbart sordu: "Karının adı ne?"

Dorn başını kaldırdı: "Maria."

— "Ya çocuklarınki?"

—"Betty ile Jürgen."

Schnurrbart başını salladı. Piposunu ağzından çekip boğuk bir sesle

konuştu: "Benim arkamda yolumu bekleyen, bir Maria, bir Betty bir Jürgen olsaydı, benim ve onların başına gelecekleri kararlaştırmaya hakkım olup olmadığını düşünürdüm. Yalnız bunu düşünürdüm, yoksa vicdanın canı cehenneme."

Kruger hayranlıkla baktı ona. "Papaz gibi konuştun ama haklısın aslında," dedi. Dorn'a baktı sonra. "Senin yapacağın beni ilgilendirmemeli. İlkeleri saptamak kolay değil. Yalnız şunu söyleyeyim: bir daha kahramanlık taslamak istersen, seninle Taş Devri'ne kadar konuşmam. Bunu aklından çıkarma."

Dorn başını kaldırdı, üzüntülüydü. Adamların söylediklerini o daha önceden düşünmüş, tartmıştı. Subaylığa karşı duyduğu tiksinti olmasa, bu tiksintiyi bir bastırabilse çoktan boyun eğecekti istenilene. Yine de başka bir şey vardı. Onlara iletmeye çalıştı düşüncesini: "Siz işi olduğundan daha basit bir hale getiriyorsunuz. Şimdiye kadar birbirimize alışmadık mı, hem..."

Kısa bir sessizlikten sonra Kruger homurdandı: "Koyu duygusallıktan başka bir şey değil bu. Senin cıvataların gevşemiş arkadaş..." Duygularını gizlemek için elini kolunu vargücüyle sallıyordu. "Sana ne diyorum? Birkaç güne kadar, topumuz iki seksen uzanacağız yere. O zaman ne yararı olacak bunların, ha?" Dorn'un gözlerinin içine baktı. "Hiç yararı olmayacak, değil mi? Şimdi çekip gidersen en azından bizi kıyma haline getirişlerini gözlemek zorunda kalmazsın.

Hem de ne kıyma!" Sözlerini pekiştirmek için bir osuruk koyuverdi. Schnurrbart öksürerek bastırdı gürültüyü. "Bana göre hava hoş!" dedi Kruger ansızın ayağa kalkarak. "Yarın sabah sirk başlıyor yine."

Schnurrbart da kalktı, esniyordu. "İyi düşün," dedi Dorn'a.

"Çocuklarının seni özledikleri kadar özlemezsin bizi. İyi geceler." Kruger'in ardından eve doğru yürüdü.

Dorn kalkacağı sırada Anselm, omuzuna elini koydu. "Bir dakika," dedi. "Sana sormak istediğim bir şey var." Dorn'un içinden konuşmak gelmiyordu, yine de başını salladı. "Evet?"

Anselm, söze nereden başlayacağını kestiremeden durdu bir süre. Sonunda, "Sen katoliksin, değil mi?" dedi.

—"Evet," dedi Dorn; şaşırmıştı.

—"Has bir katolik misin?"

—"Galiba."

Anselm, ellerini göğsünün üstünde kavuşturdu. "Ben de öyle

düşünmüştüm ama emin olmak istedim. Uzun süredir seninle konuşmak istiyordum. Artık gideceğine göre, ertelemenin gereği kalmadı."

Bu giriş etkilemişti Dorn'u. Anselm'in karanlıkta belli belirsiz seçilen yüzüne bakıp bir şeyler çıkarmaya çalıştı. "Ne düşünüyorsan söyle bana, çekinmeden."

—"Söylemek kolay değil," diye kekeledi Anselm. Sonra toparlandı. "Ben de katolikim. Belki de kadınlardan falan söz ettiğim için küçümsüyorsundur beni."

Dorn başını salladı. "Hepimizin zayıf yanları var." Anselm rahatlamıştı. "Seninle konuşuluyor işte," dedi hoşnutluk içinde. "Aslında, söylediklerimin yarısını indir, yani insanböbürlenmeyi seviyor ne olsa." Utanarak güldü. Bu konuda zengin deneylerim var, ama kendiliğinden oldu bütün bunlar, insan karşı duramıyor ki. "Dorn'un sustuğunu görünce tedirginliği yeniden bastırdı. Boğazını tuttu, sesini alçalttı. "Sen evli bir adam olarak anlamazsın belki bunları ama insan belli bir yaşa varınca karşı duramıyor. Katılmıyor musun yoksa?"

—"Çok güç tabiî."

Anselm yakına geldi, sesi yakarır gibiydi. "Söyleyeceğime inanmanı isterim. Kiliseye de, günah çıkarmaya da gocunmadan gittim hep, ama bir kere kadınla yattıktan sonra anlamı kalmadı bunların. İki kere günâh çıkarttım.

Papazı duymalıydın; beni sorumsuzlukla mı suçlamadı, etin günahlarından mı söz etmedi? Düpedüz hainmişim gibi davrandı bana, ben de günah çıkartmayı, kiliseye gitmeyi hepten boşladım sonunda."

Sustu, tedirgin bakışlarla başı önünde duran Dorn'u inceledi. Dorn, elini onun omuzuna koydu. "Ne kadar güçlü olduğunu anlamışsındır her halde."

Anselm sinirli bir kahkaha attı. "Geceleri uyuyamıyorsam, kadın görünce deliye dönüyorsam, güçlü olmamın ne yararı var? Çok sık düşündüm bu konuyu, inan. Belki de şimdiden bir iki yıl sonra evlenmeye karar versem ya da bir ev almak için para biriktirmeye kalksam bir değişiklik olurdu. Yine de kurtulamazdım ama. Bedenim gereksiyor bir kere, onsuz insanlıktan çıkıyorum."

Dorn içini çekti. "Beden bir çıkar yolunu buluyor eninde sonunda," dedi inanmadan.

—"Onu biliyorum," diyerek başını salladı Anselm. "Önceleri öyle belki, ama sonradan işin daha da güçleştiğini kabul etmelisin. Gece düş görmeye başladığın zaman, sabah sersem gibi kalkıyorsun yataktan. Hem..." alayla

güldü... "düşünde gördüğün ne ki? Cennet mi? Cehennem mi? Hadi canım..." başını salladı... "iyi ki günah çıkartırken gördüğümüz düşleri anlatmamız gerekmiyor. Ağlanacak bir şey çıkardı ortaya, gülünecek değil."

Söylenecek şey kalmamıştı. Dorn, düşünceli bir tavırla yaktı cigarasını. Sırf bu konu yüzünden kiliseyle bağlantılarını kesen binlerce kişiyi düşündü. Anselm'in bakışlarını üstünde duyuyordu, omuzunu silkti. "Sana yardım edemiyeceğim," dedi. "Genç yaşta evlendim; duygularını anlayabiliyorum ama tamtamına ne olduğunu kestiremiyorum."

—"Felsefe okumuşsun," dedi Anselm çaresizlik içinde. Dorn acı açı gülümsedi. "Evet, felsefe okudum, ama bu sorunu en iyi bir papaz çözümler. Benden çok daha akıllıca şeyler söyleyebilir sana. Tümen papazıyla görüşsene bir kere.

Ayaklarını sıkı sıkı yere basan bir adamdır. Her şeyi anlat ona. Seni suçlamaz, yardım eder, bir yerlere yöneltir."

"Bıktım usandım hepsinden," dedi Anselm tiksintiyle. "Böyle söylememelisin," dedi Dorn ciddileşerek. "Belki de senin karşılaştığın papaz çok katı fikirliydi. Hepsi öyle olamaz ki. Geri dönmek istiyorsan yol her zaman açıktır.

Yalnız Tanrı konusunda kuşkularından vazgeçmen gerekir."

—"Düşüneyim bakayım," dedi Anselm. "İçeri geliyor musun benimle?"

"Biraz daha kalacağım."

Anselm iyi geceler diledikten sonra gitti. Dorn yine içini çekti. Cigarasını fırlatıp attı, bulutsuz nisan göğünün altında oturdu bir süre daha. Subay olsa mıydı ki? Düşündükçe güçleşiyordu karar vermesi. Karısından gelen son mektubu anımsadı; merak etmemesini, evde her şeyin yolunda gittiğini söylüyordu. Evde... Kollarını bacaklarına doladı, başını yıldızlara doğru kaldırdı. Evim, diye geçirdi içinden, gözleri yaşlarla doldu. İçeri girdiğinde saat geceyarısını çoktan geçmişti.

Ertesi sabah erkenden yola çıkıp tabur karargâhına vardılar. Schnurrbart, emir subayının korunağına gitti. Birliğin geldiğini haber verdi. Triebig'in sırtında bir gömlek vardı, yüzü gözü köpük içindeydi, ustura elindeydi. Bu kadar erken saatte tedirgin edildiği için kızmış görünüyordu. Traş olduktan sonra Schnurrbart ile birlikte dışarı çıktı, adamlara talimat verdi. "Sallanmayacaksınız," dedi, "korunak yarın akşama kadar hazır olmalı. Gerekli araç gereci levazımcılardan alabilirsiniz."

Bir baş işaretiyle Dorn'u içeri çağırdı; birlikte korunağa girdiler. Ona bir sigara uzattıktan sonra hemen konuya geldi. "Sizi sıkmak istemiyoruz," dedi

dostça, "ama sizin yeteneğinizde birinin gerçek yerine oturması gerekli. Şu anki durumunuzda, bulunduğunuz rütbede rahat etmenize imkân yok en azından. Subaylara, belli bir düzeyin üstündeki insanlara büyük gereksinme duyuyoruz; neden çekimser davrandığınıza aklım ermiyor bir türlü. Birkaç gün sonra evinize döneceksiniz ki bu da az şey değil. Hem Rusya'dan kurtulma şansı da açık. Şu kadarını söyleyeyim ki sizin yerinizde olsam, bir an düşünmezdim."

Dorn acıyla salladı başını. Bütün gece boyunca gözünü kırpmamıştı, enine boyuna gözden geçirmişti bu sorunu yine de bir karara varamamıştı. Triebig bir süre daha konuştuktan sonra masanın üstüne bir takım kâğıtlar koydu. "Yapacağınız tek şey imzanızı basmak. Elbette önce izne çıkıp evinize döneceksiniz, paskalyayı ailenizle birlikte geçireceksiniz."

"Bilmemki." Dorn kâğıtlara bakıyordu.

Triebig ayağa kalktı. "Size birkaç saat daha zaman veriyorum. Düşünün taşının, iki sularında gelip kararınızı bildirin."

Dorn başını salladı, yavaşça ayağa kalktı.

— "Sizi anlayamıyorum doğrusu," dedi Triebig tedirgin bir sesle, "yerinizde başka biri olsaydı sevinçten oynardı." Dorn kötü bir şey söylememek için kendini güç tuttu, selâm verip dışarı çıktı.

Bu arada adamlar öbür korunakların sağına düşen bir noktada, meyve bahçesinin tam ortasında kocaman dikdörtgen bir çukur kazmaya başlamışlardı. Dört metre derinlikte olacak demişti tabur kumandanı, emir böyleydi. Kruger sivri uçlu küreğini topraktaki kök yığınlarının arasına daldırdı hırsla, bir yandan da küfürler yağdırıyordu.

Schnurrbart bile dayanamadı sonunda. Doğruldu, alnındaki teri sildi, "Kessene sesini biraz," dedi. "Sinirlerim zaten bozuk."

Öbürleri de işi bırakıp ters ters baktılar Kruger'e. Kruger umursamadı bile. "Dört metre ha!" diye kükredi. "Hiç böyle şey duydunuz mu? Sanki korunak yapımında değil madende çalışıyoruz. Bari asansör de koyalım içine. Yüzbaşı korkudan donunu dolduracak nerdeyse."

Daha da söyleyecekti ama Dorn geliyordu uzaktan bakılınca, hortlaktan farkı yoktu. "Ne var yahu?" diye haykırdı Schnurrbart. "Bir şey mi çıkardılar yoksa?"

Dorn konuşmadan başını salladı, soyunmaya başladı.

— "Ne var?" diye üsteledi Anselm. "Gitmiyor musun yoksa?"

—"Gidiyorum, gidiyorum," dedi Dorn.

Kruger sırıttı. "Eee sonunda aklını başına devşirdin. Suratına bakan da

cenazeye gittiğini sanacak. Boş ver alışırsın zamanla. Bir kere trene kurul, eve doğru yola çık, bir şeyciğin kalmaz."

Dorn hiç ses çıkarmadan küreğini aldı.

Öğleye kadar göğüs hizasında bir çukur kazdılar. "Yemek molası," dedi Schnurrbart küreği bir yana atarak.

Çukurdan çıktılar, yanlarında getirdikleri kumanyayı çıkarıp ağaçların arasına dağıldılar. Dorn tek başına oturdu.

Biraz sonra Anselm geldi yanına, onu konuşturmaya çalıştı. Gelgelelim Dorn'un ağzını bıçak açmıyordu; Anselm vazgeçti, sessizce yemeğini yemeye koyuldu. Gökte bulutlar dolandığı halde güneş yakıcıydı. Cephe sessizdi; havan topları, makineli tüfek sesleri arasıra bölüyorlardı sessizliği. Dorn üzgün Üzgün yere bakıyordu, çok değerli bir şeyini yitirmiş gibiydi. Ailesini düşünmeye çalıştı, cebine uzanıp karısının yazdığı son mektubu çıkardı. Mektubun sonundaki kargacık burgacık yazıyı görünce yüzü yumuşadı: "Babacığım, çabuk gel."

Mektubu yere bırakırken başını çevirecek oldu. Öbürleri yere yapışmışlardı. Ne oluyor acaba? diye düşünebildi ancak.

Sonra müthiş bir patlama. Patlamanın basıncıyla sırtüstü yere yuvarlandı. Gökyüzüne bakan yüzü hiç değişmemiş, usul bir sevinç vardı dudaklarında. Camları kırılmış gözlüğü yanıbaşında duruyordu.

Kalın duman sütunu çatladı yer yer. Ağaçların örselenmiş dalları sallandı, adamlar kıpırdandılar. Yüzleri korkudan sapsarı, yerlerinde doğruldular. Çukurun kenarında Anselm ile Dorn, uyuyormuş gibi yatıyorlardı. İlk kendini toplayan Schnurrbart oldu; yavaşça yaklaştı yanlarına. Profesör'ün yırtık üniformasının parçaları arasından kıpkırmızı kesilmiş etini görünce döndü, Anselm'in başucuna çöktü. Yüzüstü yatıyordu Anselm, parmakları toprağa gömülmüştü.

Schnurrbart çevirdi onu. Yüz diye bir şey kalmamıştı. Öbürleri, iki ölünün başucunda ses çıkarmadan durdular.

Korunaklardan sesler geliyordu. Stransky bir iki saniye güründü, şöyle bir baktı onların bulunduğu yöne, hemen Korunağına girdi.

Birkaç dakika sonra Triebig geldi. "Ölmüşler mi?" Başlarını salladılar. Yüzü bembeyazdı. Diliyle dudaklarını ıslattı. "Geceye kadar burada kalsınlar," dedi. "Sonra aldırırız." Bir iki adım daha giderek bombanın açtığı deliği inceledi. Sonra korunağına doğru yürüdü.

—"Yıldırım gibi indi," dedi Kern.

—"Her zaman yıldırım gibi iner zaten," dedi Schnurrbart. Dorn'a

baktılar. Cansız gözleri, dalların arasından gökteki incecik bulut şeritlerini inceler gibiydi. "İyi adamdı Profesör," dedi Kern boğuk bir sesle. "Bu pis, lanet savaş... böyle bir adam, bu kadar bilgili bir adam." Gözlerini silip yutkundu.

Kruger'in yanıbaşında duran Pasternack ansızın döndü. Alnını bir ağaca dayadı öylece kaldı.

—"Neden ağlıyorsunuz bakalım?" diye haykırdı Kruger. "Hanginiz paçayı kurtaracaksınız sanki? Güldürüyorsunuz adamı." Çukurun başına yürüdü, küreğini aldı, deli gibi kazmaya başladı. Hollerbach ses çıkarmadan onun ardından gitti.

—"Siz ne bekliyorsunuz?" dedi Schnurrbart ötekilere.

—"Böyle mi bırakacağız onları?" diye sordu Maag.

—"Ben örterim. Bu iş burada bitsin artık."

Dalgın dalgın yürüdüler. Schnurrbart bir süre daha cansız gövdelere baktı. Sonra Profesörün çantasına uzandı, muşambalarla yağmurlukları çıkarıp iki ölünün üstüne örttü; öyle ki artık yalnız kabaralı çizmeleri görünüyordu. Dorn'un sağ kolunu battaniyenin altına sokmaya çalışırken sıkılı yumruğundaki kâğıt çarptı gözüne. Güçlükle çekti kâğıdı, baktı; bir mektuptu. Yavaşça doğruldu. Gözleri çizmelere takılmıştı şimdi de. Alman ordu çizmesi, 10 numara. Ansızın bu çizmelerin ilk sahibi geldi aklına; Dorn'dan kısa bir süre sonra bölüğe katılmış, sonra makineli tüfek kurşunlarıyla delik deşik olmuştu. O zaman Dorn, Fetscher'dan daha yeni ve daha rahat görünen bu çizmeleri istemişti. O günden bu yana aşınıp gitmişti kabaralar, taban deliklerle doluydu. Ne kadar yol almıştı bu çizmeler, nerelerden geçmişti? Küçücük bir Çek kasabasının döşeli kaldırımlarında keyifli takırtılar çıkaran, mart güneşinde pırıl pırıl yanan bu çizmeler nereden nereye gelmişlerdi? Schnurrbart yolları ezbere biliyordu.

Slovakya'nın düzgün yollarında, Polonya'nın tozlu patikalarında, Ukrayna'nın dar sokaklarında, isteplerin çiğnenmiş çiçekleri üstünde, Kafkasya'nın ıssız ormanlarında durmadan yürümüşlerdi. Gündüz - gece, dere - tepe, dağ - deniz demeden.

Yol hiç bitmiyordu. Deri, tozdan ve sıcaktan yer yer çatlamıştı. Bu çizmeler yağmur - çamur demeden bata çıka yol almış, bataklıklardan, dizboyu kardan geçmişti.

Delicesine bir hesaba girişti Schnurrbart: evet, en aşağı altı milyon adım atmıştı bu çizmeler. Şimdi ise ulaşacakları yere gelmiş, dinleniyorlardı işte; çirkin, eski püskü. değersizdiler, ılık güneş çatlak derinin üstünde

parlıyordu. Hiç ses çıkarmadan, sabırla bekliyorlardı, yapıldıkları deri kadar sabırlıydılar.

Schnurrbart ansızın gözlerinden yaşlar aktığını fark etti. Evet, Dorn çizmeleriyle bedenini geride bırakmıştı.

Akşamüstü adamlar onun gövdesiyle çizmelerini bir atın üstüne atacaklardı. Tepelerin arasında bir yerde ordu mezarlığı vardı; ölüden kalanlar oraya gömülecekti. Yalnız tahta bir haç kalacaktı geriye - haç, bir de karısının,

Betty'nin ve Jürgen'in acıları.

Schnurrbart mektuba baktı, sonra yine çizmelere. Bir şeyi hepten akıldan çıkardığını düşündü: felsefenin durmak bilmeyen devinimini. Felsefe Doktoru Dorn, varlığının temel anlamını, nesneler arasındaki bütün ilişkileri kavramıştı şimdi, çünkü ölümün çözemeyeceği sorun yoktur. Belki şimdi öyle bir sezme gücüyle doluydu ki daha fazla bilgiye gereksinme bile duymuyordu; öylesine yalındı her şey, bütün büyük olaylar gibi korkulacak kadar yalındı. Yavaşça mektubu cebine koydu. Pasternack hâlâ ağaca yaslanmış duruyordu. Gitti, elini onun omuzuna dayadı. "Hadi," dedi usulca. Öbürlerine karıştılar.

Gursufta son akşamdı. Kumsaldaki sıraya çökmüş, denize bakıyorlardı. Steiner dirseklerini bacaklarına dayamış, çenesini elleri arasına almış, hüznünü altetmeye çalışıyordu. On dört gün süren düş bitmişti işte. Öbürleri gibi o da cepheden gelecek çağrıya uymak zorundaydı; sarışın delikanlı nasıl on gün önce gitmiş, Merkez'in kaynayan kazanına atılmıştı. Kimseyi unutmuyorlardı. Baştan beri biliyordu bunu, pek aldırmamıştı da. Öbür sorunlar kadar önemsiz bir sorundu o zamun gözünde. Birlikteki arkadaşlarını yeniden göreceğini düşündükçe bu dingin, güzel yerden ayrılırken duyacağı ufak iç sızlaması da yok olacaktı kuşkusuz. Zaten gelecek hep gölgelemez miydi yaşanılan anın sevincini? Ne var ki yaşanılan andan geleceğe doğru uzanan bir şey oluvermişti. On gün önce aklının kıyısından bile geçiremeyeceği bir şey. Şimdi...

Denize baktı, boğazına tıkanan yumruk boğucuydu.

Buradan gittikten sonra da duyacaktı denizin ezgisini, dalgalar yine kıyıya vuracak, çamlar rüzgârda salınacak, güneş her akşam bu saatte denize dalıp gidecekti. Hepsi, hepsi geride kalacaktı.

Koluna bir el dokundu. "Düşünme artık Rolf."

Acı acı gülümsedi. "Çok yaklaştı da," dedi usulca. "Düşünmeden edemiyorum."

Kız içini çekti, başını onun omuzuna yasladı. "Oysa dün ne kadar da uzaktaydı," diye fısıldadı. "Yıldızlar kadar uzaktı." Onu kendine çekti. "Yıldızlar çoğu zaman insanlardan daha yakındırlar bize; yarın benden binlerce ışık yılı uzakta olacaksın."

—"Yani ne kadar uzak?"

—"Ne kadar mı?" Kaşlarını çattı Steiner, alnını kırıştırdı. Denize baktı sonra. "Denizin üstünden yürü, yürü, yorgunluktan adım atacak halin kalmayana kadar. O zaman ilk adımı atmış olursun."

—"Kaç adım var önümde?"

Göğe kaldırdı gözlerini. "Kaç yıldız varsa, o kadar."

—"Öyleyse uzak gerçekten."

Başını salladı. Kolunu kızın beline dolayıp yüzüne baktı. "O akşam kantine gelmemeliydin."

—"Daha mı iyi olurdu sence?"

—"Aynı soruyu dün sorsaydın, hayır derdim."

—"Ya bugün?"

Umutsuz bir gülüş belirdi dudaklarında. "Bugün ne diyeceğimi bilemiyorum."

—"Gelmek istememiştim."

—"Ama geldin."

—"Evet."

—"Seni nasıl bekledim, bilemezsin. Hem gerçekten bir şişeden fazla içmedim."

Kız çabucak öptü yüzünü, elini saçlarında dolaştırdı. "Sözünü tuttun," dedi sevecenlikle.

Sustular. Steiner o buluşmayı hatırladı. Onun kumsalda kendisiyle gezinmeye çıkmaya ne kadar çabuk razı olduğunu düşündü, oysa böyle bir tehlikeyi göze alacak deneyden yoksundu. Çok az konuşmuşlardı o gece, ertesi gece yine buluşmuşlardı; gittikçe artmıştı paylaştıkları şeyler. Birbirlerinin aracılığıyla yeni şeyler keşfetmişlerdi çevrelerinde, daha önce hiç gözlerine çarpmayan şeyler; ve birbirlerine yaklaştıkça Steiner'in alaycılığı, sertliği kendiliğinden yok oluvermişti.

Odasında yalnız kalınca hep onunla son buluşmalarını anıyor, onun söylediklerini hatırlıyor, içindeki burukluğun eriyip gittiğini, gizli, bastırılmış duyguların usulca yeşerdiğini duyuyordu.

Ansızın bütün bunlar olup biterken onun hakkında hiç bir şey bilmediğini düşündü. Canı sıkıldı. "Senin hakkında çok az şey biliyorum."

Kız gülümsedi. "Bir erkeğin bir kadın hakkında çok şey bilmesi iyi değildir zaten."

"Anlayamadım."

Kız, sesini alçalttı. "öğrenilenler çabuk unutulur." Hala anlamamıştı; "Galiba başka başka şeylerden söz ediyoruz," dedi.

Kız başını salladı. "Hayır. Yalnız neden benim hakkımda birşeyler öğrenmek istiyorsun?"

"Cevabı kolay. Seninle bir gün yine karşılaşmak istediğimden."

"Peki, neden karşılaşmak istiyorsun benimle?"

Steiner'in bakışları sertleşmişti. O zaman kız, hemen tuttu elini. "Bak, ikimiz de kadınla erkek arasında ayışığında gezmekten ya da arasıra öpüşmekten daha önemli bir şey olması gerektiğini bilecek kadar olgunuz, sağduyu sahibiyiz."

"Neden söylüyorsun bunları?" dedi Steiner yavaşça."

Kız gözlerini kaçırdı. Sonra başını dimdik kaldırdı havaya. "Çünkü," dedi kaçınmadan. "Çünkü son ana kadar mutlaka bir şeyi düzeltmeyi düşünmeni istemiyorum. Hele benim adıma."

Soluk soluğa onun yüzüne baktı Steiner. "Ters bir duygu mu bu?" diye sordu sonunda.

—"Evet, ters bir duygu." Önün yere baktığını görünce ekledi. "Ters olmasaydı bir daha karşılaşmak istemezdik zaten." Sesi güçlenmişti şimdi. "Beni yanlış anlama. Ben daha da az tanıyorum seni. Ama bildiklerim söylediklerimi doğrulamaya yeter sanırım."

Steiner anlamıştı şimdi. Başını salladı, bedenini usulca çekip göğsüne yapıştırdı. "Biliyorum ne demek istediğini. Belki de duyguların gelişmesi, büyümesi için zamanın gerekli oluşundandır bu. Hiç zamanımız olmadı ki."

— "Belki vardı da kullanmayı bilemedik," dedi kız dalgın dalgın ,"ya da böyle olması kaçınılmazdı."

—"Senin de Profesörle Schnurrbart'tan geri kalan yanın yok."

—"Onlar da kim? Daha önce hiç sözlerini etmemiştin."

—"Biliyorum," dedi Steiner. "Kendi gözünle görseydin, tanısaydın olurdu, anlatamam şimdi. Belki de onlar olmasaydı seninle karşılaşamazdım."

—"Bulmaca gibi konuşuyorsun."

—"Bulmaca diye bir şey yoktur. Zihin yetersizliğine bulmaca deyip rahatlıyoruz."

—"Felsefe yapıyorsun şimdi de."

Steiner güldü, ayağa kalktı, onu da kaldırdı kolundan tutup. "Gel," dedi yavaşça.

Akşamın kara çizgisi geçti gökten, yalnız denizin karanlığa karıştığı yerde o parlak ışık durup duruyordu; bir süre daha titredi, sonra ölü bir adamın suratı gibi büzüştü, oynaşan binlerce ışık saçtı suyun yüzeyine; en sonunda karanlık kara bir perde gibi ufku kapadı, her şeyi gizledi gözlerden.

Kolkola kumsal boyunca yürüdüler. Steiner yangözle süzüyordu kızı. Denize doğru uzanan çıkıntıya doğru yürüyüp yere çöktüler. Onun bedenini yanıbaşında hissetti Steiner, kolunu beline doladı; kız hemen yaslandı uzanan kola. "Neden oluyor bütün bunlar?" diye sordu fısıldayarak.

—Neler?"

—"Savaş, kıyım."

—"Belki de biz karşılaşalım diyedir." Doğruldu. "Önceden kararlaştırılan şeylere inanır mısın?"

—"Bilmem ki." Parmakları, ağzının kıyılarında dolaşıyordu. "Neye inandığımı, ne söylememi istediğini bilmiyorum ki.

Yalnız ikimizin karşılaşabilmesi için birçok şeyin biraraya geldiği bir gerçek."

Steiner başını salladı. Kızın sesi yankılar uyandırmıştı içinde. Eğildi, soluğunu yüzünde duydu. "Peki bir daha ne zaman karşılaşacağız?"

O gözlerini kapadı, "Yıldızların üstünde ya da altında bir yerlerde. Belki..."

Steiner uzun bir öpüşle susturdu onu. Elleriyle bacaklarına dokununca irkildi. Kız, gözlerini açtı. Sonra kollarını Onun boynuna doladı, içini çekti. Duru ve canlıydı teni. Steiner usulca soydu onu, özenle, sevecenlikle. Karşı koymadı kız, soğuk gece havasında elleriyle dokunduğu bedeni usulca titriyordu.

Uzun bir süre sonra geldikleri yoldan geri döndüler. Tanıştıkları yapının dolaylarına geldiklerinde Steiner, "Hâlâ senin hakkında her şeyi biliyor sayılmam," dedi.

—"Yazarım sana."

Başını salladı. "Nasıl istersen. Adresi unutma sakın." Alçak duvarın üstünden yapıyı gözledi. "Erkenden yola sıkacağım, bir daha görmeyeceğim seni. Belki de savaş bitene kadar karşılaşamayacağız. Nerede oturduğunu neden söylemiyorsun bana?"

—"Hepsini yazacağım." Kız usulca göğsüne yaslandı. Steiner bu garip davranışın nedenini kavrayamamıştı, eğildi, onun yüzüne baktı. Daha iyi

görebilmek için çenesini kavradığında kız yavaşça öte yana çevirdi başını, "N'olur yapma," diye fısıldadı. Sonra birdenbire kollarını onun boynuna doladı, delicesine öptü, bıraktı, koşmaya başladı.

Steiner, karanlıkta yitip gidene kadar gözledi onu. Arkasından seslenmek geldi içinden; gelgelelim sesine söz geçiremiyordu. Bir iki adım attı sendeleyerek, sonra duraladı. Arkasından dalgaların tekdüze, ağır ve yaslı mırıltısı geliyordu. Bir süre ağaçlara baktı. Sonra döndü.

Kumsaldan dinlenme evinin oraya kadar ağır ağır yürüdü. Kapıda bir an durdu, dağlara baktı. Göğün basıncı altında ezilmişlerdi sanki. Onların eğik omuzlarının üstünde ay duruyordu; ayın yüzü soğuk ve anlamsızdı. Steiner omuzlarını kaldırdı, dudakları oynadı. Tıpkı dua eder gibi, "Nasıl istersen," diye fısıldayan kendi sesini duyunca yadırgadı. Odasına çıktı.

Tekdüze yaşamanın içinde Paskalya kimsenin ilgisini çekmeden geçip gitti. Baharın bile farkında değildiler. Yalnız arasıra siperlerden ya da korunaklardan çıkıp, derin hendeklerden başlarını kaldırarak güneş ışığına yarı kapalı gözlerle baktıklarında, çevrelerini unuttukları oluyordu. Ne yazık ki uzakta bir bomba patlıyordu o sırada, toz - duman bulutu başlarının üstüne çökeliveriyordu. O zaman hayvanlar gibi yere çöküyorlardı; yüzleri sertleşiyor, öfkeden kızarıyordu. Küfür sallayıp korunaklarına dönüyor, orada hendeğin ucundan masmavi görünen gök şeridine bakmayı özlüyorlardı yine.

Beklenilen Rus saldırısı henüz başlamamıştı. Kocaman tüfekler, gittikçe daha büyük tüfekler kurşun saçıyordu bulundukları mevzilere. Tepe, bütün gün, bombaların saçtığı toz toprak bulutuyla kaplı oluyordu, geceleriyse uçaklar öyle alçaktan uçuyorlardı ki adamlar başlarını omuzlarının arasına sıkıştırıyor, pusuyorlardı korunaklarında. Düşman saldırısının ne zaman başlayacağı umurlarında bile değildi.

Aylardır, yıllardır bekleme sanatında ustalaşmışlardı. Bu uzun eğitimden gelen hünerle cambazlar gibi dolaşıyorlardı makineli tüfek yuvalarında, hendek kenarlarında; çünkü biliyorlardı ki atacakları tek yanlış adım, gösterecekleri en ufak beceriksizlik yüzünden bir daha kıpırdamamacasına yere serilebilirlerdi. Mevzilerin durmaksızın ateşe tutuluşu, Rus keşif uçaklarının her geceki saldırıları, geri mevzilerin ağır bombardıman altında tutuluşu taburda büyük kayıplara yol açıyordu. Gün geçmiyordu ki üzücü bir olay çıkmasın.

Yurtlarından binlerce kilometre ötede, yazgıları üstüne kesin kararı verecek bu 1943 yazının bulutsuz göğü altında Rus saldırısını bekleyen

askerler, savaşın yeni ve korkunç bir şekil alışını, cepheden anayurda kadar genişleyişini çaresizlik içinde izliyorlardı. Çevrelerindeki bildik yüzler, gitgide azalıyordu; gittikçe çatışmanın anlamsızlığını kavrıyor, suskunlaşıyor, umutsuzluğa düşüyorlardı.

İkinci Bölüğün korunakları geniş bir hendek boyunca, yirmi beş otuz metre aralarla sıralanmıştı. Görev başında olmayan askerler, sert tahta yataklarına uzanıp dinleniyorlardı.

Steiner yine aralarındaydı. Bir hafta önce katılmıştı tabura. Döner dönmez, Fetscher çağırmıştı onu; uzun uzun konuşmuşlardı; Fetscher alay kumandanını dinlemesini, hemen karargâha naklini istemesini salık vermişti. Dorn'un ölümü müthiş bir sarsıntı yaratmıştı Steinerde, yine de çavuşun iyi niyetli öğüdünü hemen reddetti. Onu bölükten ayırabilmek için bir değil bir düzine Stransky gelse kâr etmezdi, öyle demişti.

Birlikteki arkadaşlarıyla karşılaşması, gürültüsüz patırtısız olmuştu. Schnurrbart ile Kruger onbaşı kokartlarını takmışlardı, Steiner kutlayınca acı acı güldüler. "Bunların bana yararı ne?" dedi Kruger boğuk bir sesle, "değil mi ki en çok bir ay sonra çevremde emir vermek istediğim kişilerden hiç biri kalmayacak?" Anselm ile Dorn'un ölümleri unutulmamıştı hâlâ. Steiner de çok geçmeden o karamsar havaya girdi; Gertrud'un kaçamak davranışlarını hatırladıkça büsbütün artıyordu karamsarlığı. İyi ki bunları düşünecek vakti yoktu. Grupları yeniden bölümlere ayırmıştı; vaktinin çoğunu birkaç gün önce gelen acemileri yetiştirmeye harcıyordu. Mevzi çatışmalarının olanakları ve sakıncaları konusunda bilgi veriyordu onlara, yaklaşan kaçınılmaz çalışmanın ne gibi bir seyir izleyeceğini çiziyordu ki zamanı gelince akıllarını şaşmasınlar.

Korunağındaki masada oturmuş, Faber'in tayınını dikkatle bölüştürüşünü dalgın dalgın gözlerken de aklı fikri onlardaydı. Faber'in iri, ciddi yüzü, kemerli burnu, çıkık çenesi, ince dudakları bu kesme işini çok ciddiye aldığını gösteriyordu. Bıçağı tutuşunu gören, onu baltasını hangi noktaya sallayacağını kararlaştıran bir oduncu sanırdı.

Gözleri derin göl rengindeydi Faber'in Üçüncü Bölükten İkinciye geçişine tek karşı çıkan, Teğmen Gausser'di.

Gausser, bu güvenilir askeri elinden kaçırmak istememiş, ancak Meyer'in ricası sonucu boyun eğmişti. Sonraları Meyer Steiner'e bir daha gözüne birini kestirdiğinde gidip Ruslar arasından tutsak almasını söylemişti ona. Yine de gerçekleşmişti nakil ve Faber şimdi İkinci Birliğin makineli tüfekçisiydi.

Korunakta ranzalarda yatan beş kişi yüksek sesle horluyorlardı. Beşinin arasında eski birlikten kalan tek asker, Kern'di. Maag ile Pasternack öbür korunakta Kruger'in kumandasına verilmişlerdi; Hollerbach ile Schnurrbart ise geriye kalan tek korunağı dört acemi ile paylaşıyorlardı. Birlikte otuz kişi vardı şimdi, yine de "eskiler" birbirlerinden ayrılmak zorunda kalacakları için hiç hoşnut değillerdi bu artıştan. Hollerbach, Maag ve Pasternack'la birlikte olmak istemişti ama Steiner yeni gelenleri cephe deneyi geçirmiş birinden yoksun bırakmanın haksızlık olacağını ileri sürmüştü. Zaten, demişti Kruger, iki haftaya kalmaz bütün birlik tek korunağa sığar hale gelir.

Kara Ormanlı yemeğini bitirmişti. Yağlı parmaklarını pantalonuna sildi. Steiner ranzalardaki adamları kaygılı gözlerle inceliyordu. "Pek iş yok bunlarda," dedi Faber. Steiner dalgınlığından sıyrıldı. Başını salladı. "Biliyorum ama başka ne bekleyebiliriz ki? Zavallıların cepheye gelişi çok kötü bir zamana rasladı. Dört hafta eğitim görecekler, sonra doğru ateşin ağzına. Korkarım epey dert açacaklar başımıza."

— "Bence de," dedi Faber. "Ağaç bile zamanında eğilmeyi öğrenmeli. Yoksa ilk fırtınada kırılır gider."

Steiner gülümsedi. "Sen ağaçtan başka örnek bilmez misin kuzum?"

—"Bilmem sayılır," dedi Faber usulca.

Steiner cigarasını çıkardı, uzattı, "içer misin?"

—"Yok."

—"Peki." Omuzunu silkti, bir cigara yaktı.

Faber'le birçok kereler konuşmuş, ailesinin St. Blasien yakınlarında küçük bir çiftliği olduğunu öğrenmişti.

Gelgelelim oduncu öylesine ketumdu ki başka bir şey alamamıştı ağzından. Yalnız bir kere çekingenliği bırakarak coşmuştu ağaçlar konusunda tartışırlarken. İlgilendiği, yakından bildiği tek konu buydu. Steiner konuşmayı o yöne kaydırdı. "Ben çimenin büyüyüşünü duyanlardan değilimdir zaten," dedi. "Ağaçlara gelince... o konuda bildiğim tek şey de ağaçların güzel oldukları, kereste olarak işe yaradıklarıdır. Galiba onlar üstüne başka bir şeyler öğrensem fena olmayacak."

Faber'in yüzü değişmemişti. Kocaman ellerini masanın üstüne koydu. "Ağaçlar konusunda insan her zaman yeni birtakım şeyler öğrenebilir. Bizim oralarda ormanda kaç tane ağaç olduğunu merak eden bir adam vardı. Kesin sayısını bilmek istiyordu, saydı sonunda."

—"Ağaçları mı saydı?" dedi Steiner inanamadan.

—"Yaa. Bir fırçayla bir kutu beyaz boya aldı, daldı ormana. Saydığı her ağacın üstüne beyaz bir işaret koydu." "Deliymiş adam düpedüz." Faber başını salladı. "Bu işe başladığında altmış beş yaşındaydı, yardımla geçiniyordu üstelik. On beş yıl kadar ormanda dolaştı durdu, bütün rastladığı ağaçları damgaladı."

—"Onu tımarhaneye koymak gerekirmiş ya.."

—"Böyle diyenler de oldu," dedi Faber. "Yalnız etkin bir takım dostlarının aracılığı sayesinde ona dokunmadılar; Üniversitede öğretim üyeliği yapmıştı, ünlü bir gökbilimciydi Kendisini bu saçma sapan işten vazgeçirmeye kalkışanlara yalnızca güler, bütün hayatını yıldızları incelemekle geçirdiğini, yine de ormandaki ağaçların sayısını bilemediğini söylerdi."

—"Ne anlamı var bunun?" dedi Steiner. "Belki de göğü öylesine uzun bir süre gözlemlemiştir ki ayağının altındaki toprağı unutup gitmiştir. Ne oldu sonunda?"

—"Bir kaç yıl önce öldü."

"Yapabileceği en iyi şey de buymuş zaten. On beş yıl İçinde kaç ağacı damgalayabilmiş acaba?"

"Kimseye söylemedi yaşadığı sürece. Yalnız bir gün döndüğünde kesin sayıyı keşfettiğini anlatmış. Ağaçlar söylemişler, dediğine göre. O günden sonra da öldü zaten." "Tanrı rahmetini esirgemesin," dedi Steiner. "Böylelerine acımak gerekir. Bana kalırsa... ben hayatımın son on yılını daha verimli bir işe harcamak istiyorum. Ağaçların konuştuklarını duyduğum zaman bir şişe nitrogliserin içer atlarım Jungfrau dağının tepesinden. Sen ne diyorsun bu işe peki? İnanıyor musun onun dediklerine?"

Faber usulca ayağa kalktı. "Benim yaşadığım bölgelerde İnsanların işleriyle inançları başka başkadır," dedi usulca. Ağaçların kendilerine özgü bir dili olduğuna inanırlar, çünkü güvenilir, sağlam şeylerden söz eder ağaçlar. Bizim köylülerimiz de ağaçlara benzerler."

Steiner kuşkulu bakışlarla süzüyordu onu. "Galiba, kentlilere bir şeyler dokunduruyorsun."

Faber'in ciddi yüzünden hafif bir gülümseme geçti. "Siz ağaçların yapraklarısınız."

—"Öyle mi dersin? Bu da az şey değil hani. Yaprak olmasa ağaç neye yarar!"

—"Yapraksız ağaç yine ağaçtır," dedi Faber. "Ama ağaçsız yaprak

kurumuş, tükenmiş bir şeydir ve yaprak her zaman ağaçtan önce ölür." Korunaktan çıktı.

Makineli tüfek yuvasında Maag ile Pasternack boşalmış donanım kutularının üstüne oturmuş, tahtalardaki budaklara yapıştırmışlardı yüzlerini. Sıcaktı içersi, giysilerini çıkarmışlardı. Belli aralarla ağır havan toplarının sesi geliyordu kulaklarına. Plop plop plop! ağaçkakanın tahtayı oyması gibi bir şeydi. Bombalar tam arkalarındaki tepeye iniyordu.

Pasternack içini çekti. "Bu savaş ne kadar sürecek acaba?" Maag çilli yüzünü buruşturdu, yere tükürdü. "Zafere kadar," dedi böbürlenerek. "Bir gün hem de pek yakında kara talihi altedeceğiz."

—"Artık inanamıyorum buna."

—"Ben de inanamıyorum doğrusu," dedi Maag. "Ama aldıran kim? Boğazımıza kadar çamura batmışız bir kere, önemli olan o."

Pasternack omuz silkti. "Saçma bu dediğin," dedi gücenerek.

—"Hiç de saçma değil," diye cevabı yapıştırdı Maag. "Kayanın tepesinden yuvarlanacağımıza çamura batalım daha iyi. İş siyasete dayanıyor ki ben bunda yokum arkadaş." Yine tükürdü. Pasternack'ın üzgün bakışlarını görünce onun omuzuna bir şaplak indirdi. "Merak etme, nasılsa kurtulacağız bu cehennemden. Yalnız bu savaştan sağ çıkmak istiyorum, bütün kaygım bu. Çamura saplandığı sürece arabanın yanındayım ama uçurumdan yuvarlanmaya başladığı an atarım kendimi dışarı."

—"Boynun kırılır."

—"Doğru, yine de dikkat ederim atlarken, hiç üzülme sen." Yakınlarına bombalar düşüyordu boyuna. Yere kapandılar.

Kara bir duman girdi yarıktan. Hava biraz aydınlanınca ayağa kalktı Maag, homurdandı, bombanın düştüğü çukura baktı. "Şu kahrolası havan topları," dedi, "üç buçuk metre yakına düşselerdi kemiklerimiz toz olurdu." Başka bir şey gelmişti aklına. "Belki şu köprüde rastladığımız kızlar ateş ediyorlardır. Dedim ya, onları öldürseydik, daha iyi olurdu." Pasternack giysilerindeki tozu silkeledi. "Ne yararı olurdu ki? Bir sürü yedek vardır. Üstelik kadın, üniformalı da olsa kadındır."

Maag'ın karşılık vermesine kalmadan Schnurrbart göründü. Maag gülümsedi ona. "Ne var ne yok Onbaşım?" Schnurrbart, donanım kutularından birini çekip üstüne oturdu. "Bir daha bana onbaşı demeye kalkışırsan, seni tut- tuğum gibi atarım şu hendekten dışarı." Piposunun dumanını içine çekti, keyifle tavana doğru savurdu. "Ne olabilir ki?

Savaşı kaybetmek üzereyiz, biliyorsunuz."

Maag çizmesinin ucuyla toprağı dürttü öfkeyle. "Nasıl kanıtlayacaksın bunu?"

"Haritalara bak istersen," dedi Schnurrbart.

Bir süre konuşmadan durdular, yarıktan dışarıyı gözlediler. Sonunda Maag bir küfür savurdu. "Ne var yani? Her ordunun başına gelebilir bu. Belki başkaları kazanır savaşı, bunda şişinecek bir şey yok ki. Hepsi bize karşı birleşmişler kendi aralarında. Hele müttefiklerimizi hiç hesaba katma, bir boka yaramıyorlar. Japonlar dışında tabiî." Ansızın bir öfke kaplamıştı içini. "Bugün elini sıkıp gülücükler yolluyorlar, yarın bakıyorsun arkandan vurmuşlar seni. Hepsinin canı cehenneme!"

"Kimin?"

Başlarını çevirince Kruger'in kapıdan iki büklüm içeri girmeye çalıştığını gördüler.

"Hepsinin, senin de," diye homurdandı Maag. Kruger göğsünü öne çıkardı. "Hey, üs'tünüzle konuşuyorsunuz; kendinize gelin."

"Öyleyse gelir kıçımı öpersin."

Kruger kızardı. "Bugünlerde içinizden birinin canı fena yanacağa benzer," diye bağırdı.

Schnurrbart başını kaldırdı. "Kesin hırlaşmayı," dedi usulca.

Gözü yerde kıvranıp duran bir solucana takılmıştı. "Şu zavallı hayvanı örnek alın bari," dedi alaycı bir sesle. "Bütün gün çamurda yattığı halde yakınmak nedir bilmiyor."

Maag tiksintiyle salladı başını. "İğrenç şeyler bunlar," dedi. "Neye yaratıldıklarına şaşıyorum zaten."

Kruger ilgiyle inceledi böceği. "Gelgelelim başını kesmeye kalksan, bedeni yaşamayı sürdürüyor," dedi.

— "Ne yazık ki bazı onbaşılar için aynı durum sözkonusu değil," dedi Schnurrbart.

Maag kikirdedi; Kruger öfkeyle baktı ona. Sonra Schnurrbart'a döndü, "Adamların yanında böyle yersiz sözler söylemesen daha iyi olur," dedi soğuk bir sesle.

Schnurrbart yutkundu, genzine bir şey kaçtı, öksürdü; öbürleri Kruger'in öfkeli suratına şaşkın bakakaldılar. Kruger kalktı, çizmesiyle ayağının dibinde duran solucanı ezdikten sonra yürüdü. "Bugünlerde sık sık benim üstüme düşünmek zorunda kalacaksın," dedi.

Schnurrbart başını salladı. "Yüznumaraya gidince başka ne yapacağım zaten?"

Kruger dışarı çıktı. "Ne var bunda?" diye sordu Maag. "Şaka da kaldırmıyor."

Schnurrbart yerde hâlâ kıvranmakta olan solucana baktı bir süre. "Her şey şaka zaten," dedi, çıkıp gitti.

Maag omuz silkti. "Savaş humması başladı bunlarda," dedi öfkeyle. "Kıçıma kadar..."

Pasternack ses çıkarmadı. Breslau'daki evini düşünüyordu; her şey birdenbire bir kat daha güçleşmiş, umutsuzlaşmıştı.

Akşamüstü korunaklarında oturmuş, gevezelik ediyorlardı. Steiner ranzaya çökmüş, Schiller'in şiirlerini karıştırıyordu ama kayıtsızca. Anlatamayacağı bir tedirginlik vardı içinde. Faber masaya oturmuş, mektup yazıyordu, iri, kıllı elleri kâğıdın yarısını kaplıyordu; arasıra dalgın dalgın, yanan mumun ışığına bakıyor sonra bir iki kelime daha yazıyordu. Yanıbaşında Kern'le iki acemi iskambil oynuyor, çene çalıyorlardı. Steiner bir süre gözledi onları. Sonra öbür korunakları gözden geçirmeye karar verdi. Kalktı.

O anda kapı açıldı, bölük kumandanının ablak yüzü göründü. Kalkmaya davranan adamları elini sallayarak yerlerine oturttu. "Rahatınızı bozmayın." Sonra Steiner'e döndü. "Benimle gelsene, mevzileri dolaşacağım." Sesi öylesine tatsızdı ki Steiner şaşırdı. Tek kelime söylemeden tüfeğini alıp Meyer'in ardından yürüdü.

Ilık, durgun bir geceydi. Makineli tüfek yuvasını, öbür mevzileri denetlediler. Meyer konuşmuyordu; gözcülerin verdiği raporları ses çıkarmadan dinliyordu, her zamanki gibi iki çift sözle gönüllerini almaya kalkmıyordu bile. Bölüğün sağ kanadına vardıklarında durdu, gerisin geri yürümeye başladı. Yine durdu, hendeğin tepesinden içeri bir göz attı. "Ruslar aynı yönde ilerlemeye devam ederlerse aşağı yukarı buraya çıkacaklar."

Steiner başını salladı. İki günden beri Rusların ormandan başlayan, sonra ortadaki geniş düzlüğü aşıp Alman mevzilerine ulaşan bir hendek kazdıklarını biliyordu. "Yaklaştıklarında onlara hoşgeldin demeye gitmemiz gerekecek galiba. Ama öbür günden önce bitiremezler kazıyı."

—"Öyle diyelim de öyle olsun." Meyer bir adım geriledi; Steiner bir tuhaflık sezdi onun halinde. Bu garip davranış sininirine dokunmaya başlamıştı. "Berbat bir iş," dedi Meyer gelişigüzel. "Bu ikindi Triebig'le konuştuk. Senin rütbeni bir süre önce indirmişler öyle mi?"

Steiner bir an gözlerini yumdu. Bekliyordu bunu, yalnız bu kadar çabuk

değil. Stransky hızlı çalışıyor, diye düşündü, tiksintiyle büzdü dudaklarını.

"Doğru," dedi buz gibi bir sesle. Meyer başını salladı. "Neden peki?"

—"Onu da biliyorsunuzdur," dedi Steiner telâşlanmadan. Meyer başını salladı. Suratı asılmıştı. "Ben olayı tek yanlı olarak biliyorum. Şimdi aslını öğrenmek isterim. Herhalde söyleyecek bir şeyin vardır." Bu son sözleri söylerken emir verir gibi bir sertlik gelmişti sesine.

Steiner kaşlarını çattı. "Bence açıklamanın gereği yok," dedi. "Hiç kimseye, hattâ bölük kumandanına bile hesap vermek zorunda değilim."

—"Gerçekten mi söylüyorsun bunları Steiner?"

—"Gerçekten söylediğimi biliyorsunuz bal gibi. "Sesi sertti, inatçıydı.

Birbirlerini birkaç saniye süzdüler. Sonra Meyer tek kelime söylemeden yürüdü gitti. Steiner yerinden kıpırdamadı, küçümseyen bakışlarını karanlığa dikmişti. Sersem, diye düşündü öfkeyle, salak şey! Bir süre sonra ıslık çalmaya başladı. Parmak uçlarına kadar yayılan, başını içki içmiş gibi döndüren bir uyuşukluk kapladı bedenini. Bira, diye düşündü bir kahkaha atarak. Ansızın Rus makineli tüfeğinin takırtısı duyuldu; kurşunlar o kadar yakınından geçiyordu ki ister istemez diz çöktü, küfretmeye başladı. Korkusu bir an sürdü. Hemen yakındaki makineli tüfek yuvasına girdi. Karanlıkta hendeğe atlamaya çalışan biriyle çarpıştı. Maag'ın sesini aldı birden, omuzuna yapıştı. "Nereye?" Avaz avaz bağırıyordu.

—"Yardım istemeye," diye kekeledi Maag.

— "Bunun için mi bırakıyorsun yerini?" diye kükredi Steiner, Maag'ı yuvanın içine itti. Karanlıkta makineli tüfeğe uzanırken bir yandan da Maag'a çıkışıyordu.

Yarıktan dışarı baktı. Ruslar ateşi kesmişlerdi. Bir iki bomba geçti tepeden, yakınlarda bir yerde patladı. "Keşke daha Önce..." Sustu," Maag'a döndü. "Tabanca nerede?"

—"Burada," dedi Maag, uzattı. Steiner bir fişek ateşledi, makineli tüfeğin madenî bölümünde garip bir takırtı oldu, vınlayan kurşunların ürkünç sesi doldurdu havayı, arıkovanına düşmüşlerdi sanki. Tam karşımızdalar her halde," dedi Maag korku içinde, "şu siperlerde!"

Steiner, makineli tüfek yuvasının tam altındaki yamaçta kocaman bomba çukurları gördüğünü hatırladı. "Git öbürlerini çağır," diye emretti. Son birkaç saniyede ateş hafiflemişti. Steiner ne yapacağını düşündü. Herhangi bir adım atmadan önce Meyer'e danışmak zorundaydı; hiç de istemiyordu bunu. Adamların geldiğini görünce başka şeyler düşünmeye başladı.

İlk giren Schnurrbart oldu. "iyi akşamlar arkadaşlar," dedi neşeyle.

"Mutfak nerede? Kurşun çorbası alacaktım da." Steiner gülümsedi. Kruger ile Hollerbach'ın da gelmelerini bekledi. Sonra durumu kısaca özetledi onlara. "Onları sürüp çıkarmamız gerek," dedi. "Yoksa biz davranamadan biterler tepemizde." Sustu.

Girişten Meyer'in heyecanlı sesi geliyordu. Güçlükle girdi içeri. "Ne oluyor?"

Konuşmadan verilen raporu dinledi. Steiner sözünü bitirince kaşlarını çatıp öylece durdu bir süre. Sonra başını kaldırdı. "Baraj yapın," diye buyurdu, "ben kumandana haber vermeye gidiyorum." Koşarak uzaklaştı.

Steiner yine tabancayı aldı, Maag'ın verdiği fişekleri de alarak Bölük Kumandanının ardından seğirtti. Önce birini ateşledi, sonra ikinciyi. Onların havaya kırmızı yeşil ışıklar saçarak toprağa düşüşlerini gözlerken topçuların aydınlatılan bölgeyi görmeleri için dua etti. Hatların kilometrelerce ilerisinde neler olup bittiğini düşünüyordu; adamlar koştular, yeni baştan doldurdular silâhlarını. Steiner soluk soluğa kalmıştı. Biraz sonra telâşlı ayak sesleri duyuldu; sert bir gümbürtünün hemen ardından Meyer girdi içeri. Gürültü gitgide arttı, müthiş bir vınlama halini aldı, çok geçmeden patlamalar başladı. Steiner, teğmenin ardısıra makineli tüfek yuvasına doğru yürüdü. Adamlar sabırsızlık içinde bekliyorlardı.

— "Kumandanın emirleri," dedi Meyer. "İkinci Takım hemen bir karşı saldırıya geçecek. Çukurları kuşatacak, alabildiğiniz kadar tutsak alacaksınız. Steiner, sen yöneteceksin harekâtı. Bir plânın var mı?"

Steiner bir süre düşündü. "Üç yönden saldırıya geçeriz: Kruger batıdan, Schnurrbart doğudan, ben güneyden." Sonra tasarıyı kabataslak özetledi. "Yaylım ateşi başlayınca, topların desteği gerekecek, ormanın kıyısındaki Rus mevzilerine girdiğimizde. Hepsi bu kadar galiba."

Meyer başını salladı, "Plân iyi; inşallah uygulamada da başarılı olursunuz."

Steiner adamlarına hazırlanmalarını emretti. Makineli tüfek yuvasından çıkmadan önce Meyer'e döndü yine. "Bizim mevzilere kim geçiyor?"

"Birinci Takım. Emir verdim. Bir dakika, Steiner." Unların çıkmalarını bekledi Meyer. "Sana bütün yüreğimle şanslar dilerim," dedi duralayarak. "Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki seni anlamak bazen çok güç oluyor."

"Belki," dedi Steiner. "Belki." Sonra adamların ardından koştu.

Ateş kesilmişti. Havada yanık barut kokusu dolanıyordu. Hendek boyunca yürürken yüreğinin hızla çarptığını fark etti Steiner. Korunağında dört yedek fişeklik taktı palaskasına, Faber'le konuştu, adamlara acele

etmelerini söyledi. Çok geçmeden Birlik yola çıkmaya hazırdı. Hepsinin sinirleri gergindi. Silâhların şangırtısı bir türlü dinmek bilmiyordu; Steiner sık sık uyarıyordu adamları. Arasıra bir Rus makineli tüfeğinin kesik ateşi duyuluyor, kurşunlar zararsızca geçip gidiyordu başlarının üstünden.

Kruger yüzünü buruşturdu. "Bana daha iyi bir iş veremez miydin sanki? Yamaçta hiçbir şey yapmadan yangelip yatacağım, saçma bir iş bu."

—"O kadarla kalsa şanslısın," dedi Steiner. "Schnurrbart'la ben saldırıya geçince düşman için kaçacak tek yön kalıyor, doğu. Cehennemde sanacaksın kendini o zaman." Schhurrbart'a döndü. "Anlaşıldı mı?"

Schnurrbart başını eğdi. Uzakta Meyer'in alçak sesle konuştuğunu duyuyorlardı.

—"Hadi bakalım," dedi Steiner. Kruger'in karanlıkta yitip gidişini gözledi. Sonra kolunu havaya kaldırdı, öbürleri ardından geldiler. Haberleşme merkezinin bulunduğu siperden yüz metre kadar batıya götürdü onları. Yamacı usulca inmeye başladılar.

Düzlüğe vardıklarında son talimatı verdi. "Siz burada bekleyin," dedi Schnurrbart'a. "Tam beş dakika sonra saldırıya geçin. Ateş başlar başlamaz biz yetişeceğiz. Tamam mı?"

—"Tamam," diye homurdandı Schnurrbart; el sıkıştılar.

—"Şansınız açık olsun." Hollerbach'la da vedalaştıktan sonra

Steiner ıssız yolun güney doğusuna doğru götürdü adamlarını.

Schnurrbart gidişlerini gözlüyordu. Sonra adamlarına döndü: "Birbirinizden ayrılmayın, el bombalarını sık kullanmaktan çekinmeyin. Unutmayın, bütün Alman ulusunun gözü sizin üstünüzde."

Adamlar yavaş sesle gülüştüler, içlerinden biri "Scheisse," dedi.

Schnurrbart küfrü savurana baktı. Son gelen acemilerdendi, soluk yüzlü, on sekiz yaşında bir oğlan. "Ne yapalım oğlum?" dedi Schnurrbart. "Çatışma başlayınca kıçını tutamayacaksın, biliyorum."

—"Niye biz geçiyoruz saldırıya anlamıyorum," dedi bir başkası. "Bence burada durup çavuşun oraya gitmesini beklemeliyiz, daha iyi olur."

Schnurrbart öfkeyle arkasına döndü. "Kapa çeneni oğlum. Biraz daha konuşursan, doğduğuna pişman ederim seni."

—"Biz de dün doğmadık," dedi adam. Asi bir sesi vardı.

—"Dün değilse evvelki gündür," dedi Schnurrbart saatini bakarak.

—"Vakit tamam her halde," dedi Hollerbach, Schnurrbart saati cebine attı. "Bir dakikamız daha var."

Steiner'in gittiği yöne doğru baktı. Ansızın iri iri açıldı gözleri. Kolunu

kaldırdı.

—"Biri geliyor," diye fısıldadı Hollerbach.

Gök yıldızlarla kaplıydı, öyleyken tepenin eteği koyu bir karanlığa gömülmüştü, göz gözü görmüyordu. Yavaşça yanlarına yaklaşan birtakım karaltılar gördüklerini sandılar. Kendilerini yere attılar, alınlarındaki çelik miğferleri geriye itip soluk almaya cesaret edemeden beklediler. Karaltılar gittikçe belirginleşti, silâhların gürültüsü sardı etrafı. Yere yapışmışlardı, tüfeklerinin kabzaları omuzlarına dayalıydı. Steiner'le adamları ormana doğru yol alıyorlardı. Rus siperlerine yaklaştıkları anda Steiner ansızın yere attı kendini. Biraz ötede, güneyden güneydoğuya doğru yürüyen bir sıra karaltı almıştı gözünü, karanlığın içinde usulca ilerliyorlardı. Telâşla yana kaydı, adamları onu izlediler; biliyordu ki böyle giderse iki - üç metre fark kalacaktı aralarında. Sürünerek epeyce yol aldı adamlar. Ruslar uzaklaşınca doğruldular. "Kaç kişiydiler dersin?" diye fısıldadı Steiner.

"Bilmem ki," dedi Faber. "Yüz kişi falan her halde." "Schnurrbart'la burun buruna gelecekler."

Faber başını salladı. "Ne yapsak?"

Steiner kararsızdı. Gerçekten kapana kıstırılmışlardı. Bir yanda orman vardı, ağaçların karaltısı belli belirsiz seçiliyordu karanlıkta, öte yanda da Ruslar, Schnurrbart'la bir düzine adamını silindir gibi ezip geçeceklerdi. Birinin haber iletmesi gerekiyordu Schnurrbart'a. Gelgelelim zamansız ateş açmakla plânının içine edebilirdi. Çabuk karar vermesi gerekiyordu, dişlerini kenetledi; ter damlaları belirli alnında. Öbürleri hiç kıpırdamadan durdular, sinirleri gergin kuzeye doğru baktılar, çatışma neredeyse başlardı.

Steiner öne atıldı birden. Tam o sırada Alman mevzilerinin bulunduğu yerden bir cehennem gürültüsü yükseldi. Steiner ormanın kenarına telâşla göz attı; sonra makineli tüfek gümbürtüsü altında sesleri bile duyulmayan bir düzine kadar karabinanın ateşe başladığı yere doğru koştu. Beş - altı aydınlatma fişeğinin aynı anda ateşlendiği alan ışığa boğuldu birden. Bağırmalar, tüfek seslerine karıştı. Tamam, diye düşündü Steiner, hendeğe girdiler Ruslar.

Durdu. Müthiş bir gürültü oldu tepelerinde. Yüzükoyun yere yattılar, yüzlerini ellerine gömdüler. Oysa Alman topçularının ateşiydi bu; anlayınca ayağa fırlayıp koşmaya başladılar.

Steiner ne düşüneceğini bilmiyordu, karmakarışıktı kafası. Yerdeki karaltıları ayırdedince geri döndü, koşarak tırmandı yamacı, hendeğe girdi. Düşmanı gafil avlayabilirlerdi; bir düzine iyi nişanlanmış el bombası baskın

yapan Rusları paniğe uğratabilirdi. Faber, makineli tüfeğin arkasına geçti, ateşe başladı.

Ne var ki Ruslar, bu yeni duruma şaşılacak kadar çabuk ayak uydurdular; direnç arttı. Steiner, adamlarından ikisinin yamaçtan aşağı cansız yuvarlandıklarını gördü. Tam bu çaresiz çatışmaya son vereceği sırada beklenmedik yardım ulaştı.

Kruger. adamlarıyla birlikte kararlaştırılan noktaya varmıştı. Sürünerek ilerliyor, fısıldaşıyorlardı. "Bu plân yürümez." Maag, sinirle tüfeğinin kayışını çekiştirdi.

Pasternack ona katılmıyordu. "Neden? Bence pekâlâ yürür. Biz arkadan ateş etmeye başlayınca Ruslar neye uğradıklarını şaşıracaklar. Hiç beklemiyorlar bunu." Kruger, tetikteydi, karanlığı gözlüyordu.

— "Ne düşünüyorsun sen?" diye sordu Maag.

Doğu Prusyalı omuz silkti. "Durun bakalım, patlamadınız ya? Hem gevezeliği kesin de gözlerinizi dört açın. Bir dakika sonra şenlik başlıyor."

—"Başlasın," diye homurdandı Maag, ukalâca.

Kruger sabırsızca saatine baktı. "Karavana istemem ha!" dedi acemilere. "Ruslar yaklaşırken bir aydınlatma fişeği ateşleyeceğim. Elleme mangal kömürü gibi toplarsınız canınızın çektiğini."

Tedirgin bir sessizlik oldu. Yine saatine baktı. Sıkıntısı öbürlerine de bulaşmıştı; adamların birçoğu ayağa kalktılar. Onlara çıkışacağı sırada müthiş bir yaylım ateşi başladı. "Tamam," diye fısıldadı Maag soluk soluğa.

Kruger ayağa fırladı. Siperler bir anda ışığa boğulmuştu. "Çılgın bunlar," diye haykırdı çaresizlik içinde. "Neden atıyorlar bu mermileri?"

—"Her şeyi gözönüne sermek için." diye kekeledi Maag. Kruger elini kaldırdı. Gelgelelim yaylım ateşi başlamıştı bir kere, patlamalar tüfeklerin sesini bastırıyordu.

—"Bir şey dönüyor orada," diye haykırdı Maag. "Bunlar Rus tüfekleri."

Kruger düşünmeye çalıştı. Eğer karşı saldırı çıkmaza girdiyse -ki öyle anlaşılıyordu- kendilerine ihtiyaç vardı. Bir an Steiner'in emrine körü körüne uymayı geçirdi içinden.

Burada kalıp öbürlerinin çatışmaya girişini gözleyebilirdi rahatça. Sonra aklına Schnurrbart geldi; siperlerde her şey pamuk ipliğine bağlıydı artık. Sesi korkudan tıkanarak emir verdi adamlara. Ses çıkarmadan ama isteksizce uydular verilen emirlere, tüfeklerini doğrultup beklediler. Çukurlara doğru yürüyorlardı. Siperlerden fırlatılan fişekler, çıplak toprağı aydınlatıyor, kıpırdayan gölgelerle dolduruyor, acıma bilmeyen bir açık

seçiklikle ayrıntılar kazıp çıkarıyordu karanlıktan. Çukurlara otuz adım kala ateş başladı.

Pasternack inleyerek yere çöktü; başka biri görünmeyen bir nesneye, uzanırcasına ellerini havaya kaldırdı kendi topuğunun üstünde döndükten sonra gürültüyle yere düştü. Kruger kocaman adımlar atarak koştu, bir, iki el bombası fırlattı toprağın üstünde beliren kafalara. Ruslar toprağa gömülmüşlerdi sanki. Gümbürtünün sona ermesini bekleyemedi bile; birkaç saniye sonra çukura atladı.

Kıvranın bir gövdeye takıldı ayağı, düştü, sırtüstü yuvarlandı, tüfeğine davrandı hemen. Çukurun kenarında iki Rusun usulca gözden kayboluşlarını izledi; kurşun sesleri duyuldu, sonra sessizlik bastırdı.

Sendeleyerek ayağa kalkarken Maag'ın adını haykırdığını duydu. Sesi çıkmıyordu bir türlü, delikten dışarı çıktı.

Adamlar birkaç metre ötede yan yana duruyorlardı.

—"Öbürleri neredeler?" dedi boğuk bir sesle.

Maag omuzunun kenarından baktı. Sağ kolu kaskatı sallanıyordu. "Neyin var?" diye sordu Kruger.

—"Koluma bir şey oldu," dedi. "Ama Pasternack'ın işi tamam."

— "Öldü mü?"

—"Evet. Göğsünün tam ortasından vuruldu."

Kruger, gözüne bir şey kaçmış gibi üstüste kırpıştırdı gözlerini. Çukurdan bir inilti geliyordu. Adamlar oraya doğru koşuyorlardı, Kruger onlara engel oldu. "O herifin bize zararı dokunmaz nasılsa. Biz öbür çukurlara bir göz atalım."

—"Gereği yok," dedi Maag. "Geberdi gitti hepsi. Her halde sayıca çok değillerdi. Şimdi ne yapacağız?"

—"Steiner'le Schurrbart'ı arayacağız," dedi Kruger. "Ötekiler neredeler?"

—"Yaralandılar, Şurada yatıyorlar. Götürecek miyiz onları da?"

Kruger bir an düşündü, sonra başını iki yana salladı. "Sonra bakarız. Kaç kişiler?"

—"Beş."

—"İyi. Belki birkaç kişi daha çıkar, o zaman hepsini birden götürürüz."

Öfkeli gözlerle süzdüler onu." Bana bak..." dedi içlerinden biri;

—"Kes," diye haykırdı Kruger. "Size konuşun diyen olmadı. Neden gelmediniz peşimden?"

Sert bakışından gözlerini kaçırdılar, karşılık vermediler. Yaylım ateşi kesilmişti; batıdan süren çatışmanın sesleri geliyordu hâlâ. El bombalarının

patlayışını rahatlıkla duyabiliyorlardı. Tepeden bağırışmalar işitildi, aydınlatma fişekleri birbirini izliyordu. Kruger işaret verdi. Tepenin doruğunda birinci takımdan adamlarla karşılaştılar; adamlar heyecanla bağırıyorlardı.

—"Ne oluyor?" diyerek bir küfür salladı Kruger. Adamlardan biri, Rusların siperlere baskın yaptıklarını, Meyer'in elindeki bütün adamları toparlayıp onları püskürtmeye hazırlandığını söyledi.

—"Öyleyse gidelim," dedi Kruger, yürüdü.

Birinci Takım da ardından geliyordu. Yüz adım kadar ötede büyük patlamaları çığlıklar izledi. Sonunda, Rusların açtığı gediğe vardılar. Hendekten çıkan birkaç karaltı koşmaya başladı ileri doğru. Bir an Meyer'in tok sesini duydular. Sonra kulakları yırtan bir gümbürtü oldu, Rus askerleri koşarak indiler yamaçtan, kaçıyorlardı. Kruger namluyu üstlerine boşalttı. Yeni bir fişeklik çıkaracağı sırada Steiner'le Faber'i gördü; birkaç metre ötesindeydiler. Bir saniye gördüklerine inanamıyormuş gibi süzdüler birbirlerini.

Kruger yine bastı küfürü. "Schnurrbart nerede?" Steiner yamaçtan aşağı baktı. Rusları püskürten Alman askerleri tek tek, ya da gruplar halinde dönüyorlardı.

Meyer de aralarındaydı. Steiner'i görünce, "Ne var?" diye sordu heyecanla.

Steiner omuz silkti. Gereksiz bir soruydu bu.

Kruger bir adım atıp öne çıktı: "Çukurları temizledik!"

—"Gerçekten mi?" Meyer çok şaşırmıştı. "Şimdiye kadar neden söylemedin?"

—"Vakit mi oldu ki?" diye homurdandı Kruger.

—"Nasıl başardınız bu işi?"

Steiner kısaca anlattı. "Tam geri çekileceğimiz sırada sizin gösteri başladı. Biraz gecikseydiniz..." Hollerbach'ı görünce durdu. Önündekileri iterek onun yanına yaklaştı. "Schnurrbart nerede?"

—"Odadadır her halde," dedi Hollerbach.

—"Neredlast?"

Hollerbach kekelemeye başladı. "Namlularımız boşalana kadar ateş ettik. Ruslar üstümüze gelince tepeye tırmanmaya başladık. Schnurrbart'ı görmedim."

—"Ya!" Steiner öfkeyle baktı ona. Sonra koşarak inmeye başladı yamaçtan; Kruger, Hollerbach ve Faber de ardından gittiler. Sonunda,

buldular Schnurrbart'ı; yüzüstü yatıyordu. Steiner uzun bir süre baktıktan sonra eğildi, dikkatle inceledi onu. "Yaşıyor," dedi boğuk bir sesle. "Çabuk hastaneye götürelim."

Schnurrbart'ı usulca kaldırıp dik yamacı tırmandılar. Hastane ağzına kadar doluydu. Doktorların işi başlarından aşkındı; Schnurrbart'a bakacak birini bulmak çok güç oldu. Yerde yanyana yatan yaralılar arasında tanıdık yüzler gördü Steiner. Kapının yanında barsakları dağılmış bir adam yatıyordu. Yüzü kan içindeydi; tanınmayacak haldeydi.

Steiner ona bakarken içinde kabaran kusma isteğini güçlükle bastırdı, dişlerini sımsıkı kenetledi. Böylesine kötü yaralar almış birinin yaşaması inanılacak şey değildi.

Schnurrbart'ı bir battaniyenin üstüne yatırmışlardı. Kruger, onun miğferinin kayışını çözdü, bağırdı: "Kafasından yaralanmış!"

Steiner'in eli ayağı tutulmuştu, gözlerini yumdu. Sonra Faber'in sesini duydu: "Deli misin sen? Sıyırmış geçmiş kurşun." Steiner derin bir soluk aldı. Gözlerini açtı.

Adamlar Schnurrbart'ın pantolonunu kesmişlerdi. "Bacağından da yaralanmış," dedi Kruger.

—"Baldırından," dedi Hollerbach. "Kurşun delip geçmiş." Steiner, Schnurrbart'ın yüzüne bakacak kadar cesaretlenmişti. Şakağından sızan kan, kalın sakalının arasında kayboluyordu. Yüzü solgun, kirliydi, yanakları çökmüştü, bildik Schnurrbart'ı andıran yanı kalmamıştı. Onu görünce müthiş bir acı duydu Steiner. Boğazına bir yumruk takılmıştı, genzi yanıyordu. Korunağın gürültüleri, yaralı adamların iniltileri, yavaş sesle konuşan doktorlar ve hastabakıcılar, araçların çıkarttığı sesler, gömleklerinin kollarını sıvamış, oradan oraya koşuşan doktorların verdiği emirler, mumların ışığı, hepsi her şey cansız bir dekordu sanki. Karşısında, beş yıldır yanından ayrılmayan bir adamın sakalları uzamış, maskeli yüzü duruyordu.

Birileri tartışıyordu. Doktorlardan biri Kruger'e bağırıyordu. "Çıkıp gidin buradan. Burası bekleme salonu değil." Steiner'e döndü sonra, "özür dilerim çavuşum, odanın boşalması gerekiyor."

Steiner, adamlara dışarı çıkmalarını söyledi. İstemeyerek uydular emre. "Siz durumun ne olduğunu söyleyin, ben de çıkacağım," dedi doktora, eliyle Schnurrbart'ı gösterdi.

—"Bir dakika sonra bakacağım."

Biraz sonra geldi. Kanlı ellerini gazlı beze sildi,

Schnurrbart'ın önünde yatan adama baktıktan sonra durdu. "Yaralı mısınız?" diye sordu.

Steiner başını salladı. "Ben değilim. Şu askerin durumunu öğrenmek istiyorum yalnız."

Doktorun Schnurrbart'ın üstüne eğilişini, sağ şakağın altındaki yarayı elleyişini sakin sakin gözlemeye çalıştı. "Miğfer giymiyor muymuş bu?"

—"işte miğferi," dedi Steiner. Çelik miğfere bakarken gözleri iri iri açıldı korkudan. "Şuna bakın!" dedi kocaman deliği göstererek.

Doktor miğferi aldı elinden, inceledi. "Çok şanslıymış doğrusu! Kurşun arkadan gelmiş, madeni delip dönmüş, dışarı çıkmış. Olacak şey değil."

—"Yarası kötü mü?" diye sordu Steiner.

Doktor yine Schnurrbart'ın üstüne eğilmişti. "Yok canım. Hafif bir beyin sarsıntısı geçiriyor. Birazdan kendine gelir."

—"Ya bacağı?"

—"Şimdiden bir şey söyleyemem. Kemik zedelenmediyse bir aya kadar ayağa kalkabilir." Öbür hastaya geçti.

—"Neymiş?" diye sordu Hollerbach dışarda.

Steiner elini salladı. "Bir şey yokmuş. Dört haftaya kadar döner buraya."

Rahatlayarak iç çektiler. "Salak," dedi Kruger sevinçle. "O sarsak kafasını kollamasını kaç kere söylemiştim.

Pasternack'ı biliyor musun?"

—"Öldü mü?" dedi Steiner kısık bir sesle.

—"Öldü."

Steiner dudağını ısırdı. "Başka ölen var mı?"

—"Maag," dedi Kruger. "Mezarlığa götürdüler bile. Birliğin yarısı telef oldu. Haa, Meyer seni arıyor. Geleceğini söyledik."

—"Beklesin biraz" diye homurdandı Steiner.

Yüzbaşı Stransky tehlikeli serüvenler atlatmıştı. Önce harekâtın sonucunu korunağında beklemeye karar vermişken sonra fikrini değiştirmiş, Triebig'i de yanına alarak İkinci Bölüğe kadar gitmişti. Düşman saldırısı başladığında mevzilere yeni varmışlardı daha. Stransky hemen dönmüş, gerisin geri korunağına yollanmıştı. Varır varmaz da korkudan titreyen emir subayına adamları toplamasını korunağın önünde savunmaya hazır duruma geçirmesini emretmişti. Sonra, Alaya telefon edip bilgi vermişti durum hakkında. Çavuş Fetscher, eli tüfek tutan herkesi toparlayıp tabur karargâhına getirecekti, hem de derhal. Kaygılı alay kumandanına verdiği bilgiyi renkli ayrıntılarla süsledi; son mermiye kadar dayanmaktan söz etti.

Biraz sonra Çavuş Fetscher muhabere subaylarıyla çıkıp geldiği sırada Teğmen Meyer telefon etti, düşmanın püskürtüldüğünü, mevzilerin yeniden ele geçirildiğini bildirdi. Sonuçta, Fetscher'le yanındakiler, içlerinden küfürler savurarak yine de rahatlayarak geri döndüler; alay kumandanı da mutlu haberi öğrenmiş oldu.

Artık Stransky Meyer ile Steiner'i bekliyordu, sabırsızdı. Kendi deyimiyle bu gibi "kötü raslantıların" nasıl geçiştirileceğini anlatıyordu Triebig'e. "Her şey soğukkanlılığı yitirmemeye, çabuk ve kesin hareket etmeye dayanır," dedi.

Meyer ile Steiner geldiklerinde Stransky olaylar hakkında bilgi istedi Steiner'den. Üç subay kulak kesilmiş dinliyorlardı. Stransky sık sık hoşnutsuzluğunu belirten sözler söylüyor, Steiner de duymazlıktan geliyordu söylenenleri. Rapor bitince Stransky, Meyer'e döndü: "Kötü. Demek Rusların hendeğe girmeleri önlenebilirmiş."

—"Olağan koşullar altında elbet önlenebilirdi," dedi Meyer. "Ama mevziler sağlam değildi bir, sonra adamlar kararsızdılar, kendi arkadaşları vardı ilerde. Tepeden çıkan adamların Ruslar olduğunu anlayıncaya kadar iş işten geçti."

—"Farketmez," dedi Stransky sertçe. Masadan bir mum aldı, elinde döndürdü birkaç kere, sonra Steiner'e döndü. "Böyle bir durumu önceden düşünmeniz gerekirdi. Baskın birliğinin kumandanı, bütün olasılıkları hesaba katmak zorundadır." Meyer güç tuttu kendini, karşılık vermedi. Steiner'in sesi duyuldu. "Bana verilen görev, çukurları temizlemekti. Yüz kadar Rus askeriyle karşılaşacağımı ne ben biliyordum, ne de başkası."

—"Hemen saldıracaktınız Ruslara," diyerek söze karıştı Triebig. "O zaman buralara kadar gelemezlerdi."

Steiner küçümsercesine baktı ona. "Saldırmayışımın nedenleri öylesine açık ki üstünde konuşmayı gereksiz buluyorum."

Stransky yumruğunu masaya indirdi. "Sizinle aynı fikirde değilim. Bu gibi durumlarda ne yapılacağını bilmiyorsunuz siz." Meyer'e döndü. "Keşke size verseymişim bu görevi.

Besbelli takım kumandanınızın yeteneklerini biraz büyütmüşüz."

Meyer, Steiner'e baktı. Daha önce aralarında geçen kırıcı konuşmaya karşın haksızlık edemezdi ona. Öfkesi sesinden belli oluyordu konuşurken: "Size katılmıyorum kumandanım. Ben de bu durumda tamtamına Steiner'in davrandığı gibi davranırdım."

Stransky ona baktı. "Bunu duyduğuma üzüldüm. Kendinizi birlik

kumandanıyla bir tutacaksanız, siz bilirsiniz; yalnız iyi sonuçlar çıkmaz bundan."

— "Yüzbaşı haklı," dedi Triebig yumuşak bir sesle. "Bu gibi durumlar yalnızca serinkanlılık değil başka kişisel erdemler de ister. Çavuş Steiner'in kişiliğini biliyoruz. Davranışından kuşkulanmakta haklıyız."

Bir sessizlik oldu. Steiner'in yüzündeki kan çekilmişti. Meyer çabucak ayağa kalktı. "Belki siz kişilik konusunda uzmansınız," dedi Triebig'e alayla, Stransky'ye döndü sonra. "Başka emirleriniz var mı?"

Stransky oturduğu yerden baktı ona; gözleri parlıyordu. "Şimdilik bu kadar. Yarın sabah ölenlerin listesini getirirsiniz. Saat dokuzda raporunuzu bekliyorum.

Gidebilirsiniz."

Korunaktan birkaç adım uzaklaşmışlardı ki Steiner durdu. "Yapmam gereken bir iş var," dedi usulca.

Meyer karanlıkta onun yüzünü göremiyordu ama sesinden ürktü. "Başını belâya sokarsın," dedi, "saçma bir şey yapma sakın."

Steiner başını salladı. Meyer bir an duraladı, sonra omuzunu silkip uzaklaştı.

Steiner yavaşça geriye döndü, biraz dolaştıktan sonra ağaçlar arasında görünmeyeceği bir yer buldu. Kumandanın korunağının önünde bir nöbetçi duruyordu. Steiner uzun bir bekleyişe hazırladı kendini. Plânını bütün ayrıntılarıyla gözden geçirdi yeniden. Oldukça basitti yapacağı. Bütün iş, o saatte başka bir yerde olduğunu doğrulayabilmesine dayanıyordu ki Kruger ile Hollerbach, Steiner'in yanlarında olduğu konusunda and içerlerdi seve seve; emindi bundan. Dakikalar birbirini izledi. Korunaklardan birinde ışık yandı. Bir adam yavaşça çıktı dışarı, çevresine bakındı, kapıyı örttü, gözcüyle biraz konuştuktan sonra ağaçların arasında yitip gitti. Steiner, eğri bir kütüğün arkasına gizlendi. Gözcü, tüfeğini öbür omuzuna aldı, bir ileri bir geri volta atmaya başladı. Neden sonra sağa doğru yürüdü, bahçenin batı ucuna geldi, durdu. Seçilmez olmuştu artık. Steiner tam ağacın arkasından çıkacağı sırada bir gürültü duydu.

Ağaçların arasında bir gölge belirdi, duraladıktan sonra kedi adımlarıyla Triebig'in korunağına yürüdü. Steiner meraklanmıştı. On dakika sonra Triebig göründü.

Kumandanın korunağından çıktı, sağına soluna bakmadan, dosdoğru kendi korunağına doğru ilerledi. Çıt çıkmıyordu içerde, konuşma falan duyulmuyordu. Steiner şaşırdı. Bir süre sonra kapının yanındaki pencereden

görünen ufak ışık da söndü. Kuşkulanmış ti iyiden iyiye. Ne oluyordu acaba? Merakını yenemedi. Gözcünün kendisini göremeyeceğine emin olduktan sonra yavaşça yaklaştı, karanlıkta yoklaya yoklaya merdiveni indi, kapıda durup dinledi; tüfeğini kolunun altına sıkıştırmıştı. İçerde kıpırtı yoktu. Kapıyı usulca araladı, kayıverdi içeri.

Telâşlı birtakım hareketler oldu, sonra yine sessizlik çöktü odaya. Usulca kapıyı çekti, kapıya arkasını verip el fenerini yaktı. Ranzada iki adam yatıyordu; birisi Triebig'dı. Elinde tabancası, gözleri korkudan açılmış, el fenerinin ışığına bakıyordu. Triebig'in yanındaki askeri de görmüşlüğü vardı bir yerlerden; taburdandı. Steiner feneri masaya bırakırken, yerdeki giysilere takıldı gözü. Katlanılmaz sessizlik sürdü.

Steiner masanın çevresinden dolaşıp yatağa yanaştı, elindeki Rus tüfeğini sopa gibi tutuyordu.

— "İndir şunu," diye fısıldadı tabancayı göstererek. Triebig kımıldamadı. Solgun yüzüne ansızın yürüyen kan, saçlarının diplerine, gözlerinin akına dolmuştu bir anda. Anlaşılmaz bir ses çıkardı, battaniyeyi çıplak omuzlarına çekmeye çalıştı. O sırada Steiner'in eli uzandı; battaniyeyi bir ucundan kavrayıp aldı üstünden, yere fırlattı.

- "Kalk ayağa!" diye bağırdı Triebig'e. Onun bileğine yapıştı, elindeki tabancayı sökerek alıp masanın üstüne koydu. Triebig ne yapacağını kestiremeden ayağa kalktı. Öbür adam duvara yapıştı, bacaklarını topladı. Çocuksu yüzünde öyle müthiş bir korku okunuyordu ki Steiner üzüldü onun adına.

—"Kapıyı sürgülemen gerekirdi," dedi. "O zaman suçüstü yakalanmazdın böyle de muz oğlu domuz."

—"Ne istiyorsun benden?" diye fısıldadı Triebig.

—"Az kalsın unutuyordum." Steiner'in yüzünde yabansı bir gülümseme dolaştı. "Hatırlattığın için teşekkürler." Triebig geri geri gidip duvara yapıştı, titriyordu.

"Stransky'nin yanında hakkımda söylediklerinden ötürü seni dövmeye gelmiştim," dedi Steiner. "Yalnız bağırmana nasıl engel olabileceğimi düşünüyordum. Şimdi seni rahat rahat dövebilirim, sesini çıkaramazsın."

—"Çıkarırım," diye kekeledi Triebig.

Steiner başını salladı. "Çıkaramazsın," dedi kesin bir ses le. "Çıkarırsan yardıma gelenler burada neler olup bittiğini de anlarlar. Stransky ne der acaba?"

Triebig dudaklarını oynattı ama sesi çıkmadı. Ansızın fırladı, giysilerinin

bulunduğu yere koştu. Eğilip alacağı sırada, Steiner kabaralı çizmesiyle bastı elinin üstüne. Triebig bağırmak üzere açtı ağzını. Yalnızca bir inilti çıktı.

—"Artık unutmazsın dediğimi." Dedi Steiner öfkeyle. Ayağını çekti, Triebig'i omuzundan tutup kaldırdı. "İstersen ağzına bir mendil tık. Ses çıkarma da gerisi beni ilgilendirmez.

Unutma, kellen gider ha!"

Ansızın indirdi yumruğunu. Triebig'in suratının ortasına indi yumruk. Kendini savunmaya çalıştı, gelgelelim Steiner'in yumrukları acımasız iniyordu birbiri üstüne. Bilekleri acıyana kadar vurdu Steiner. Sonra kaldırdı adamı, yatağın üstüne fırlattı.

Öbürü iyice yapışmıştı duvara.

—"Adın ne senin?" dedi Steiner. Çocuk karşılık vermedi.

—"Adın ne senin?" diye sertçe yineledi. "Keppler."

—"Bunun emir eri misin?" Çocuk başını salladı.

—"Kalk bakalım, giyin, defol git buradan! Konuşacak olursan savaş divanına veririm seni. Anlaşıldı mı?" Çocuk usulca başını salladı. Triebig'in üstünden atlayıp yataktan indi. Steiner tüfeğini aldı, Triebig'e baktı: bayılmıştı. Ayılması epey sürerdi her halde. Keppler'e tek kelime söylemeden korunaktan çıktı. Usulca merdiveni tırmandı, çevresine bakındı.

Gözcünün karaltısı uzakta belli belirsiz seçiliyordu. Steiner onun arkasını dönmesini bekledi, iki büklüm koşarak ağaçların arasına daldı, yamacı tırmanmaya koyuldu. Gün doğmak üzereydi. Gece karanlığı sürüyordu daha. Tepenin gerisinden tek tuk tüfek sesleri duyuluyordu. Gece, usul usul eteğini çekiyordu yıldızlardan. Korunağına varınca Steiner durdu, Meyer'e gitmesi gerekip gerekmediğini düşündü.

Bölük kumandanı uyuyor olmalıydı. Karar veremeden baktı hendekten yana. Kendini kirli hissetti.

Ansızın bir ışık yaladı yüzünü. Şaşırarak başını kaldırdı. Doğuda gök açılıyordu. Ufuk alev alevdi, birkaç saniye sonra kocaman bir dalgayı andıran bir gümbürtü vurdu mevzilere.

Steiner basamakları koşarcasına indi, kapıyı bir tekmede açtı. Karşısında altı kişi vardı, şaşkın gözlerle yüzüne bakıyorlardı. Masanın üstünde bir mum, usul usul yanıyordu. Kapıyı çekti, saatine baktı.

—"Saat daha üç," dedi Faber.

—"Yaa," diye mırıldandı Steiner. "Üç daha."

Yarbay Brandt, yarı giyinik ranzasında oturuyordu. Uykulu gözlerle

pabuçlarına uzanırken Krimskaya'daki casuslara küfürler yağdırıyordu bir yandan: hani Rus saldırısı Mayıs ortalarında başlayacaktı? Belki de Ruslarla canciğer dosttular bu herifler, özellikle yanlış bilgi veriyorlardı.

Pabuçlarını giymişti, başını önüne eğip düşündü bir süre. Dışarda öyle bir gürültü vardı ki duyan, taş bir yoldan yüz tane kamyon geçiyor sanırdı. Korunaktaki eşya zangırdadı, pencerenin camı sallandı, mumun titrek ışığı sönmek üzereydi.

Ansızın telefon çaldı. Brandt, Kiesel'in sesini aldı. "Başlıyor kumandanım."

—"Zaten hiç durmamıştı ki," diye homurdandı Brandt. "Beş dakikaya kadar burada olun " Almacı yerine bıraktı, bir süre durdu. Baraj ateşiyle uyanmıştı uykusundan. Rüyasında operadaydı. Şimdi hangi operayı gördüğünü hatırlamıyordu. Belki de Figaro'nun Düğünü'ydü dedi, gözlerini kapayarak.

Kapı vuruldu. Üniformasını giyerken Kiesel girdi içeri. O anda telefon yine çaldı. Brandt koştu. "General," diye mırıldandı Kiesel'e göz kırparak.

Ansızın yokoldu gülümsemesi. Başını düşünceli düşünceli salladı. "Tabiî Generalim. Gerekli emirleri derhal veririm." Telefonu kapadı. "Cephe boyunca şiddetli top ateşi açılacak. Bütün yedekler harekete geçirildi. General, Rusların şimdiye kadar böylesine bir saldırıya geçmediklerini söylüyor. Galiba beklediğimiz başımıza geldi." Santralle bir kaç kelime konuştu, "işte," dedi öfkeyle. "Cepheyle bağlantımız kesildi daha şimdiden."

—"Telsiz var," dedi Kiesel.

Brandt başını salladı. "Bağlantı kurmaya çalışıyorlar." Korunağın öbür köşesine yürüdü, bir şişe şnaps çıkarıp iki bardağa doldurdu. "Bugün genel kuralı bozmak zorundasın," dedi, "önümüzde ateşli bir gün var; sıcak bir şeyler indirelim mideye."

Kiesel başını salladı, içtiler. Brandt bardağını bıraktı masanın üstüne, saatine baktı. "Üçü yirmi geçiyor. Uvertür iki saat sürer."

Zaman ilerledikçe, taburlardan gelen raporlar gitgide kötüleşiyordu. Stransky, ormanlık bölgenin kenarında motor sesleri duyduğunu bildirmişti. Kiesel mesajı okurken başını salladı. "Stransky baraj ateşi sırasında bile motor sesi duyabiliyorsa," dedi, "tanklar kapısına dayanmış demektir." Kısa bir süre sonra taburlarla bağlantı kurulmuştu ve Brandt kumandanlarla konuşma olanağını buldu. Cepheye yardım gönderdiğini söyleyerek güçlendirmeye çalıştı onları. Birkaç dakika sonra hatlar yine kesildi.

Muhaberecilerin yarısı kabloları onarırken can vermişlerdi. Brandt vazgeçmelerini söyledi; saldırı başlayana kadar telsiz bağlantısı yeterdi.

Gök yavaş yavaş aydınlanıyordu. Ateş sesleri artmıştı, gittikçe yakınlaşıyordu düşman. Brandt Kiesel'e döndü; pencereden dışarı bakıyor, cigarasını içiyordu Kiesel. "Gel," dedi "bir de dışardan bakalım şu gösteriye. Ne dersin?" Kiesel gülümsedi. "İstemesem bile asıl fikrimi söyleyemezdim zaten. Bulunduğumuz durumların yüzde doksan dokuzunda terbiyeli olduğumuz ya da görev duygusu gözettiğimiz için cesaret gösteririz."

— "Ya yüzde birinde?" diye sordu Brandt.

Kiesel kapıyı aralayıp cigarasını dışarı fırlattı. "Çılgınlığımızı ortaya vurmak için."

Hava, tam karşıdaki sarp yamacı görebilecekleri kadar ağarmıştı. Göğün donuk grisine gümüş çizgiler karışmıştı; yıldızlar ağır ağır siliniyorlardı. Tepenin ardından kesintisiz top ateşleri duyuluyordu Yamacı tırmanırlarken, "Cehennem gibi," dedi Kiesel. Biraz daha ilerlediler, bir duvarla karşılaşmışçasına kalakaldılar sonra. Doğuda gözalabildiğine bir volkan uzanıyordu. Ufuk; kıvrılan, bükülen, püsküren bir canavardı; kocaman gövdesiyle titriyor, sapsarı alevler saçıyor, toprağa alev püskürtüyor, bir an bile boş durmuyordu. Karalı - mavili tepelerin arasında yıldız sağanaklarıyla dolu kapkara girintiler uzanıyordu.

Bıçak ucu gibi sipsivri tepeler, yanan göğe karşı dikiliyordu. Batıda, uzaklarda, ay gözü yarı kapalı bir kiklops gibi duruyordu gökte. Brandt, Kiesel'in omuzunu tuttu.

Biraz ötedeki sipere doğru yürüdüler, birkaç gün önce kumandanın emriyle kazılmış bir siperdi bu. Gözcüler için kazılmıştı; o yüzden de geniş mazgallar vardı kapısında.

İçerde Teğmen Spannagel ile karşılaştılar, İkinci Topçu Bölüğünün gözcülerindendi. Telsizi yanındaydı; beklenmedik konukları görünce sevindi. Spannagel'in telefonundan yararlanarak muhaberat birliğine nerede olduğunu bildirdi Brandt; mesajların oraya iletilmesini istedi. Sonra durumu sordu Spannagel'e. Teğmen ateşe hazır olduklarını bildirdi; telsiz bağlantıları sağlamdı, Rusları püskürtmeye yetecek kadar donanım da vardı ellerinde.

Brandt dürbünle karşıki tepeyi gözledi. Bu arada Kiesel ile Spannagel alçak sesle kendi aralarında konuşuyorlardı.

Serinkanlı görünmeye çalıştığı halde bu genç, ince yüzlü teğmenin sinirli

olduğu apaçık ortadaydı. Durmadan ayak değiştiriyordu. "Şu Rusların kullandığı kurşunların yarısı bizde olsaydı görürlerdi günlerini," dedi.

—"Yeterince donanımın olduğunu söylemiştin," dedi Kiesel.

—"Var, var tabiî ama saldırı başladığında kullanacağım. Ruslar ormanda gizlendikleri sürece bunları saçıp savurmanın gereği yok. Taburdan beş yüz mermi verdiler. Ne kadar çabuk tükeniyor, anlatamam!"

—"Biliyorum, biliyorum. Onların gücü ne sence?" Spannagel omuz silkti. "Bilmem. Rus seferi başlayalıberi taburdayım, böyle şey duymadım. Bir kulak verin bakın.

Böylesine bir harcamaya örnek bulabilmek için Birinci Dünya Savaşı'na dönmek gerek."

—"Rusların bizi ne kadar ciddiye aldığını gösterir bu da," dedi Kiesel. "Güney cephesinin hızlı taburlarıyla karşılaşacaklarını biliyorlar."

—"Avutmayalım kendimizi. Cephede ne olup bittiğini bilmiyoruz."

Kiesel kaygıyla salladı başını. Saatine baktı. "İki saattir sürüyor. Çok geçmeden bombardıman uçakları sökün eder."

—"Sonra da tanklar. Daha elverişli bir arazi isteselerdi, bulamazlardı."

Brandt söze karıştı. "Ateş bir - yirmi bir - nokta - dörtte yoğunlaşıyor galiba. Ruslar yolu kullanmayacaklar. Tepeyi almaya kalkışacaklar. O zaman anayolun üstündeki tank engelleri bir şeye yaramayacak. Arkadan saldırıya uğrayacağız."

—"Tepeyi alırlarsa, yandık demektir," dedi Kiesel ciddi bir sesle.

Brandt'ın yanına yaklaşıp birlikte araziyi gözden geçirdiler. Göğün bulanık rengi gittikçe arınıyor, yeni doğan günün soğuk ışığında ufuktaki kızıllık silinmeye başlıyordu. Gün ışığı, doğudan tepelerin üstüne doğru yürüdü, alacakaranlıktan bir bir çıkardı toprağın yumuşak engebelerini. Tepelerin doruğunda duran bozumsu, kara toz bulutu dağılıyordu gitgide, gelgelelim daha uzaklarda doğuda yükselen duman bulutu yüzey şekillerinin seçilmesini engelliyordu.

Kiesel ansızın başını kaldırıp kulak verdi. Önceleri yalnızca havayı titreşimlerle dolduran ince bir vınlama duyuldu.

Sonra göğü baştan başa kaplayan bir uğultuya dönüştü bu ses. Hepsinin benzi atmıştı. "İkinci adım," dedi Brandt serinkanlılıkla. "Uçaklar."

Telefonun açı sesini duyunca irkildiler, Spannagel almacı kavradı, dinledi, Brandt'a döndü. "General, kumandanım." Brandt telefonu aldı, omuzları ister istemez dikleşti. "Evet Generalim?"

—"Sizin orada durum nasıl Brandt?" Sesi tizdi, uzaklardan, sanki başka

bir gezegenden geliyordu.

—"Aynı," dedi Brandt. "Siperleri bombardımana tutuyorlar. Büyük kayıp veriyoruz korkarım ki."

Dışarda korkunç bir gürültü oldu. Brandt gözucuyla bakınca Kiesel ile Spannagel'in duvara yapıştıklarını gördü.

Telsizciler yere kapaklandılar. Brandt almacı kulağına yapıştırdı; "Generalim..."

Hattın öbür ucundaki ses kaygılıydı. "Ne oluyor? Brandt ne var?"

Siper sallanmaya başlamıştı. Kulakları sağır eden bir gürültü bütün sesleri bastırdı... Brandt boştaki eliyle dirseğe tutundu, tavana baktı. Telefondaki ses susmuştu. Mazgaldan içeri kapkara bir duman sızıyordu. Kiesel'in haykırdığını duydu. Tavandaki tahtaların arasından toprak yağmaya başlamıştı; her yan beyaz bir duman içindeydi. Brandt öksürdü. Telefonu bırakmıştı, bacakları titriyordu, yere yığıldı usulca, sırtını duvara verip soluk almaya çalıştı.

Birkaç dakika sonra patlama sesleri azaldı, havadaki duman bulutu yavaş yavaş dağıldı. Brandt ayağa kalkıp Kiesel'e baktı; kapının yanında duruyordu Kiesel, elini gözlerine siper etmişti. Spannagel yerdeydi.

Kiesel elini yüzünden çekti, gözlerini kırpıştırdı. Brandt'la gözgöze gelince başını salladı. "Üçüncü adım," dedi bağırarak. "Muhabere merkezindeki baraj yıkılıyor."

Emir almışçasına hep birden koştular, mazgaldan dışarıya baktılar. Havada motor sesleri vardı. Çeşitli bölgelerden gelen patlamalar, bombardımanın daha bitmediğini gösteriyordu. Subaylar, bütün araziyi kaplayan beyaz sise bakakaldılar. Kiesel, yıllarca önce bir dağın doruğuna çıktığında duyduklarını andı; bulutlardan yapılmış aşılmaz bir şeddin üstünde bulmuştu kendisini.

Kumandan kolunu tutuyordu. "Duman," diye haykırdı Brandt. "Sis bombaları attılar." Sahra telefonuna doğru koştu, manivelayı çevirdi. Hat" ölüydü.

Kapıya doğru giderken içeri girmekte olan biriyle çarpıştı. Adam hazırola geçti hemen. "Saldırıya geçiyorlar kumandanım. İkinci Taburdan telsiz aldık: tanklar yaklaşıyorlar, topçular hazır olsun."

Telsizciler iş başındaydılar, kulaklıklarını takmışlardı ki, eski sinirliliği kalmayan Spannagel'deydi gözleri; Spannagel Kiesel'in yanında duruyordu Doğruldu. Sesi serinkanlı, emin ve pürüzsüzdü: "Ateş emri."

— "Ateş emri," diye yineledi telsizcilerden biri tekdüze sesiyle,

Spannagel yine dürbüne uzandı. "Bütün tabur: ateş!" Saldırı otuz kilometrelik cephe çizgisine yöneltilmişti; merkez, Krimskaya'nın batısındaki mevzilerdi. Büyük bir ilerleme kaydedilmedi; oysa Almanlar, yirmi ya da otuz Rus tümeninin birden harekete geçtiğini düşünmüşlerdi. Saldırı birkaç tank tugayının yoğun sis bombalarının koruyuculuğu altında siperleri darmadağın etmeleriyle başlamıştı.

Almanların gösterdikleri büyük çabaya karşın Ruslar 121.4 Tepesinin doruğuna vardılar. O günkü raporda belirtildiğine göre, Kuban köprübaşına yöneltilen saldırıda Ruslar, Birinci Dünya Savaşı'ndakini andırır ölçüde malzeme kullanmışlardı. Yer yer sızmalar olduysa da karşı saldırılar karşısında dayanamayıp geri çekilmişti düşman.

O sabah, 121.4 Tepesindeki askerler bir çığ gibi gelen Rus piyadelerine karşı koyacak güç göremiyorlardı çevrelerinde. Topçulardan sağ kalanlar, yerle bir olmuş siperlerden delicesine kaçıyor, Tabur Kumandanlığına ulaşmaya çabalıyorlardı. Kurtulanları biraraya topluyordu Triebig, kumandanlık karargâhının savunuşuyla görevlendiriyordu.

Steiner'in adamları eski yerlerindeydiler; bu mevkileri ne kadar tutabileceklerini kendileri de kestiremiyorlardı. Üç saat süren saldırı sırasında tam bir uyuşukluk içinde yerlerinde kalmış, sayısız cigara içmiş, tek kelime konuşmamışlardı.

Dışarda seslerin kesildiği, uçak motorlarının uğultusu dindiği an Steiner tüfeğini kapmış, çelik miğferini başına geçirdiği gibi tepedeki hendeğe dalmıştı; Faber, Kern ve ötekiler ardından geliyorlardı. Beyaz bir duman bulutu içinde gözgözü görmüyordu; adamlar öbür makineli tüfek yuvasını güçlükle bulabildiler. Deliğin kenarında durmuş, her yanı örten duman bulutunu kaygıyla inceliyorlardı. Steiner tüfeğini omuzuna astı. "Ben Meyer'e bakayım," dedi. "Makineli tüfeği yerleştirin; biraz sonra yine başlayacak."

Faber omuz silkti. "Korkarım kimseyi bulamayacaksın. İşler yolunda gitmezse nerede buluşacağız?"

— "Tabur kumandanlığında," dedi Steiner. "Yalnız son kurşununuzu harcamadan gelmeyin." Bir an oyalandı, oduncunun tüfeğe yeni bir şerit geçirişini gözledi. Kern çömelmişti, yüzü boyuna seyiriyordu. Sinirleri iyice bozulmuştu. Kern ile Faber'in yanısıra üç kişi daha vardı siperde. Onlar biraz daha sakindiler, oysa ki cepheye son gönderilen acemilerdendiler. Acemiler için ne kadar güç bir başlangıç, diye düşündü Steiner, acıyarak baktı onlara.

Birdenbire Schnurrbart'ın yanlarında olmadığı geldi aklına.

İyi ki o girmemişti bu çatışmaya. Ama Hollerbach'la Kruger mutlaka... Dalgın dalgın atladı hendeğe, çevresine bakındı, kulak kesildi. Üç metro öteyi göremiyordu. Her yönden tek tük tüfek sesleri geliyordu. Biraz sonra motor gürültüleri duyuldu yine. Bu seslerin havadan mı yoksa aşağılardaki tepenin yamacından mı geldiğini anlayamadı. Bir süre durdu, ne yöne gideceğini düşündü. Hollerbach'ın korunağı tabur kumandanlığının yakınlarında olduğuna göre, Kruger solda bir yerlerdeydi her halde, bölük kumandanlığının oralarda.

Motor sesleri gittikçe yükseliyordu; inceleyecek zamanı kalmamıştı. Önce Kruger'ı aramaya karar verdi; böylece Meyer'le de bağlantı kurabilecekti. İki büklüm, acele acele yürüdü ana siperde. Duvar yer yer çökmüştü, birçok yerlerde kocaman toprak kümeleri yolunu kesiyordu. Piyadeler yerlerinde değillerdi. Tedirginliği artıyordu. Ansızın yolunun üstünde yatan bir adamla karşılaştı, başı gövdesinden kopmuş, biraz ötedeki toprak yığınına karışmıştı. Ağız korkunç bir çığlık atmak için aralanmıştı, kendisini yardıma çağırıyordu sanki. Steiner gözlerini kapayıp başın üstünden atladı. Bir kafa altı üstü, diye düşündü, bir kafa. Bütün gövdesini titreme almıştı.

Hendek sert bir eğimle sola kıvrılıyordu. Bölük kumandanlığı öbür dönemeçteydi mutlaka. Farkında olmadan adımlarını hızlandırdı. Tam önünde bir bombanın açtığı korkunç Hendek sert bir eğimle sola kıvrılıyordu. Bölük kumandanlığı öbür dönemeçteydi mutlaka. Farkında olmadan adımlarını hızlandırdı. Tam önünde bir bombanın açtığı korkunç bir uçurum duruyordu. Kapkara kesilmiş toprakta tahta parçaları ve molozlar görünüyordu; koyu bir duman çökmüştü çukurun dibine; beyaz bir göl olmuştu. Steiner parmaklarıyla hendeğin sert, toprak duvarını yokladı.

Bacakları uyuşmuştu ansızın, adım atamıyordu. Bölük kumandanlığı, diye düşündü, Teğmen Meyer! Birkaç saniye olduğu yerde kaldı, sonra çukurun çevresinden dönüp yavaş yavaş yoluna devam etti.

Duman daha da artmıştı şimdi; yerler yapış yapıştı. Derken bir korunak daha çarptı gözüne, içeri baktı. Hiç düşünmeden, umutlanmadan bakmıştı. Şaşkın kalakaldı.

Önce bir sırt gördü, geniş, bildik omuzlar. Ağzını açtı, sesi çıkmıyordu. Ama karşısındaki sırtın kımıldadığını görünce hemen süründü içeri, elini tanıdık omuza koydu. Adam döndü birden; Steiner, Kruger'le göz göze geldi. Ses çıkarmadan birbirlerine baktılar.

Kruger mazgal deliğine döndü yine. "Geliyorlar," dedi. Sesi bir tuhaftı, canlılıktan yoksundu.

—"Tanklar," diye fısıldadı Steiner. Ağır makineli tüfeğin öbür yanına geçti. Motorların uğultusu gitgide fazlalaşıyor, yaklaşıyordu. Çelik şangırtıları duyuluyordu. Görüş alanı artıyordu. Duman perdesi tepeden aşağı doğru kayıyordu; artık sarp yamacın birkaç metre ötesini görebiliyorlardı.

Yalnız daha aşağılarda duman koyu bir çorba gibiydi, tembel doğuya, doğmak üzere olan güneşe doğru akıyordu.

—"Yanlarında piyadeler de varsa," dedi Steiner, "buradan çıkamayız."

Kruger başını salladı. Yüzü bir maske gibi anlamsızdı.

—"Öbürleri neredeler?" diye sordu Steiner.

—"Bilmiyorum. Bombalar atıldığında korunaktaydılar."

—"Sen neredeydin peki?"

—"Buradaydım.",

—"Bütün saldırı boyunca mı?" diye haykırdı Steiner. Kruger başını salladı. "Seni bekliyorduk," dedi güçlükle, büyük bir çaba harcayarak konuşuyordu. "Hollerbach'la ben. iki buçuğa kadar bekledik; gelmediğini görünce Hollerbach gitti, ben de..." omuz silkti... "benim uykum yoktu. Makineli tüfeğin başındaki oğlandan nöbeti devraldım, tam o sırada başladı işte. Çıkamazdım artık, oturdum bekledim, sonra bombalar düştü, korunaklar göklere uçtu ve..." Sustu. — "Korkunç bir şey," dedi Steiner.

Kruger yavaşça başını çevirdi. "Asıl korkunç olan, benim burada tek başıma dört saat oturuşumdu. Yalnızlıktan kötü hiç bir şey yok. Öğrendim artık."

Motorların gümbürtüsüne kulak verdiler. Ses öylesine yakından geliyordu ki tankları neden göremediklerine şaştılar. Kruger bacaklarını iki yana açmış, makineli tüfeğin başında duruyordu.

Ansızın başını kaldırdı. Tam tepelerinde bir gümbürtü oldu, ses yükseldi gittikçe, sonra aşağılardaki bulut yığınına dalıp kayboldu. "Bizim baraj," dedi Kruger bağırarak.

, Aşağıdan yükselen kara bulutun tankların sesini bastırışına kulak verdiler. Daha önce davranmaları gerekirdi, dedi Steiner. Neden bunca zaman bekledi bu sersemler? Aşağıda kaynayan kazandan koca bir namlu yükseldi önce, çelik zırhlı bir tank yamaçtan yukarı tırmanmaya başladı, bir düzine kadar Rus piyadesi tanka tutunmuştu; Steiner garip bir coşkuyla baktı tanka. T-34 diye düşündü... hep bu lanet T-34'ler.

Kruger'in makineli tüfeği çevirişini, ateşe başlayışını kayıtsız bakışlarla izledi. Tanktaki adamlar taş gibi yuvarlanıyorlardı sarp yamaçtan aşağı; kaynayan duman kümesi yutuveriyordu onları. Tank ilerledi, ilerledi, sonra gözden kayboldu. Tek kurşun atmadan. Ne var ki başka bir tank vardı ardında, ondan sonra da başkaları. Kruger, makineli tüfeği yerinden söktü, "Hadi," dedi, "gidiyoruz!" Steiner belli belirsiz başını salladı. Müthiş bir uyuşukluk sarmıştı bedenini, adım atacak hali yoktu. — "Hadi," diye bağırdı Kruger.

O sırada tanklar başladılar. Tank toplarının gümbürtüsü bütün gürültüleri bastırıyordu; patlamalar yamacın yukarılarında kulakları yırtarcasına yankılanıyordu. Yüzlerce makineli tüfeğin sesi "Oooorraaay!" bağırtılarına karıştı.

Kruger'le Steiner yere çömeldiler, kapıya bakmaya başladılar. Ruslar hendeğe girmişlerdi besbelli. Alman barajı geri çekilmişti anlaşıldığına göre; topçular bir süre mevzileri dövmüşler, sonra tepeye çekilmişlerdi.

Bizi gözden çıkardılar, diye düşündü Steiner. "Artık kurtulamayız buradan," dedi. Sesi gürültüde duyulmadı.

— "Artık çok geç!" diye bağırdı Kruger kulağına.

Steiner başını salladı. Hiç bir şey hissetmeden Kruger'in kapkara yüzündeki beyaz çizgilere baktı. Yıkasa yüzünü, diye düşündü, koşup yıkaması gerek hemen. Düşüncesinin saçmalığını kavrayınca usulca güldü. Tam o sırada bir karaltı çarptı gözüne, oturduğu yerden üstüste ateş etti.

Karaltı kayboldu. Steiner Rusların neler yapacağını kestirebiliyordu. Biraz sonra el bombaları, birbirine sıkı sıkı bağlanmış patlayıcı maddeler gelecekti. Gözlerini kapayıp binlerce parçaya ayrılacağı anı beklemekten başka yapacak şeyi yoktu. Soluk almaya bile cesaret edemeden hendeğe baktılar. Günışığı sızıyordu.

Bıkkın, çaresizlik içinde sonunu beklerken Gertrud'u düşündü Steiner. Belki de bir mektup gelirdi bugün. Tabiî geri yollanırdı; Fetscher kırmızı bir kalemle, "Gefailen für Gross Deutschland" yazardı zarfın üstüne. Şimdiye kadar kaç zarfa yazmıştı bu sözcükleri. Gursuf'taki karşılaşmada savaşın genel çizgisi içinde ufacık bir olay olarak kalırdı.

Dayanılmaz bir bekleyişti bu. Kruger yavaşça sürünmüş, dışarı bir göz atmıştı. Sessizdi dışarısı. Motor gürültüleri uzaklaşmıştı, kurşun vızıltıları yamacın üst kesimlerinden geliyordu artık. Yalnız arasıra bir Alman makineli tüfeğinin takırtısı duyuluyordu. Topçu ateşleri kesilmişti. Kruger son derece ağır hareket ederek girişe doğru yürüdü, birkaç dakika

kımıldamadan durduktan sonra başını dışarı uzattı, hendeğe göz attı.

Steiner arkasından baktığı halde onun bedeninin birdenbire gevşediğini sezdi. Çabucak yanına gitti, tüfeği elindeydi. "Bir şey yok burada," dedi Kruger şaşkınlıkla. Hendek bomboştu; Rusların izi bile kalmamıştı.

Yalnız sol yandan yeni bir ses geliyordu; hendek boyunca koşan insanların çizmelerinden çıkacak bir patırtı. "Ruslar geliyor," diye kekeledi Kruger.

Steiner dizüstü çöküp tüfeğini doğrulttu. Ayak sesleri yaklaştı; bir soluma duyuldu, sonra adamlar gördüler... yok Ruslar değildi bunlar. Üçüncü Bölüğün askerleriydi.

Canlarını dişlerine takmış kaçıyorlardı, silâhı yoktu çoğunun, üniformaları yırtıktı, yüzleri kan içindeydi.

Kruger rahat bir soluk aldı. Sonuncu adam da gittikten sonra peşlerinden koşmak istedi ama Steiner engel oldu. "Dur," diye fısıldadı, "kalabalıktan kaçın." Kulak verdiler.

Ansızın, son derece yakınlarda bir yerde bir motor uğuldadı, korku çığlıkları yükseldi; topların ardından makineli tüfek, ateşe geçti. Ancak el bombalarının çıkarabileceği çatırtılar, gözleriyle görmedikleri bu dramı tamamladı.

—"Rusların kucağına düştüler," diye fısıldadı Kruger. Steiner çatlak dudaklarını diliyle ıslattı. Hendeğin kenarından bakmak için karşı konmaz bir istek duyuyordu ama kendini tuttu.

Kruger, elindeki tüfeğe umutsuz bir kurtuluşun anahtarına bakarcasına baktı. Sonra omuzunu silkti. "Olmaz," diye mırıldandı, "geri dönemeyiz. Burada kalacağız." Onun çaresizliğine güldü Steiner, ama gülümseyiş, yadırgı kalıyordu yüzünde. Umutlu değildi hiç, yine de en kötüsünü atlattıklarına ilişkin bir inanç belirmişti yüreğinde.

Düşünceleri gittikçe berraklaşıyordu.

— "Burada kalamayız," dedi kesin bir sesle. "Ruslar neredeyse gelirler. Bütün hendeği tarıyorlar baştan başa. Yoksa o adamlar neden kaçsınlar?"

Kruger burnunu kaşıdı. "Bilmem. Burada kalırsak gelecekler, dışarı çıkarsak, biz onlara gitmiş olacağız. Öbürleri gibi." "Ama bir kere denemeliyiz şansımızı," dedi Steiner. "Yanımdan ayrılma." İki büklüm olup hendek boyunca yürümeye başladı, sağa doğru. Kruger tüfeğini sağ eline aldı. Bölük kumandanlığı korunağının yıkıntılarına ulaştılar, çukura girip öbür yana tırmandılar. Her yer öylesine sessizdi ki çizmelerinin gıcırdamasına engel olmak için parmak ucunda yürüyorlardı. Yalnız tepenin

oralardan tek tük tüfek sesleri duyuluyordu.

Steiner'in korunağına gelince içeri bir göz attılar. Kapı açıktı. Kimseler yoktu. Yolun asıl güç bölümü şimdi başlıyordu; emekleyerek ilerlediler. Köşelerden birini dönerken, bir bombayla hendeğin dibine çakılmış bir adam gördüler. Bombanın kanadı sırtında vantilatör gibi duruyordu; kırmızı maden güneş ışığında yanıyordu pırıl pırıl. Sırtından, sonra da göğsünden geçip yere çivilemiş adamı, diye düşündü Steiner. Gözlerini kapadı, adamın barsaklarına basarak yürüdü. Kruger hemen ardından geliyordu. Yüzleri kir içindeydi, alınlarından akan ter gözlerine giriyordu.

Şuraya buraya saçılmış araçların, üniforma parçalarının, yarı yıkık hendek duvarına çarpıp dağılmış insan kol ve bacaklarının üstünden yürüdüler; 121.4 Tepesinin çorak toprağı; balmumundan yüzler, sıkılı yumruklar ve kanlı bez parçalarından oluşan bir döl yatağını andırıyordu artık. Tek bir et parçası haline gelmiş üç cesedin yakınından geçtiler; adamların ağızları açıktı, tepelerin üstünde masmavi Uzanan göğe küfürler yağdırıyorlardı sanki.

Steiner yüzüne vıcık vıcık yapışan sıvıyı silerken tepeden bir ses yükseldi; hemen yere kapaklandılar. "Stoy!" diyordu ses. Durdular. Bir Rus makineli tüfeğinin takırtısı duyuldu. O anda ayağa fırladı Steiner, duvarın üstünden sarkıp delicesine ateş ettikten sonra koşarak ilerledi. Kruger soluk soluğa, arasıra tökezleyerek geliyordu ardından. El bombaları patlıyordu; bağırtılar yükseliyordu hendekten. Bir ara, kürk Kalpak giymiş esmer bir yüz göründü. Steiner nişan almadan ateş etti. Yüz çekildi; karanlık bir nesne ıslık çalarak üstlerine doğru yuvarlandı. Steiner el bombasını görünce gözleri iri iri açıldı, kendini sırtüstü yere fırlatacağı sırada Kruger'in soluğunu duydu ensesinde. Bombanın üstünden atladı, bir sıçrayışta hendeğin öbür dönemecine vardı, yere yattı. Bir patlama öldü, o sırada ağır bir gövde düştü üstüne. Kruger'in sesini duydu; bir el gövdesini kaldırdı yerden; Kruger'in şaşkın yüzüyle karşılaştı.

— "Yürü," diye homurdandı Kruger, "hadi, hadi yürü." Yorgunluktan bitkin bir halde, sendeleyerek ilerlediler; bağırtılar ve tüfek sesleri gittikçe hafifliyordu. Ansızın durdular. Dokuz on metre ötelerinde yolu bir Rus tankı kesiyordu, "işimiz tamam," dedi Kruger. Canavarın kulesi döndü döndü; öyle ki top tam üstlerine çevrilmişti artık.

Steiner boğuk bir ses çıkararak ileri atıldı, Kruger de ardından geldi; tek beden gibiydiler.

Alay Kumandanlığında olaylar hızla gelişiyordu. Saldırı biter bitmez

Brandt haber merkezine koşmuş, gelen raporları incelemiş. Tümeni aramıştı. Durumun kötülüğünü bütün ayrıntılarıyla anlatmış, generalden Stuka'ların yardımını istemişti. Biraz sonra Kiesel gelmişti korunağa; Rus saldırısının İkinci Tabur mevzilerinin önünde hızını kaybettiğini, yalnız Birinci Tabur'un bulunduğu tepedeki siperlerde olanca hızıyla sürdüğünü bildirmişti. Bu arada ürkütücü mesajlar gelmişti Stransky'den. İkinci ve Üçüncü Bölüklerden artakalan askerlerin tabur kumandanlığında toplandıklarını bildiriyordu. Evet, ana savunma hattı, 121.4 Tepesinde çökmüştü; hiç kuşku yoktu. Topçu ölçmecisinin dürbününden Brandt durumun umutsuzluğunu kendi gözleriyle görmüştü zaten. Korunağında masadaki haritaların üstüne eğilmiş duruyordu; yanında Kiesel ile alaydan iki subay vardı.

Brandt başını kaldırdı. "Gedik, Gausser'in kesiminde açılmış olsa gerek," dedi üzüntüyle. "Yitirilecek vaktimiz yok.

Yardım Alayı gelene kadar beklersek gecikiriz. Bakın." Subaylar başlarını haritaya uzattılar. "Vogel'e bir şey olmamış," diye sürdürdü Brandt. "Mevzileri tutuyor hâlâ. Ruslar tepenin doruğuna varınca arkadan kuşatacaklar onu."

— "Korner'in bölüğü ne durumda?" Soruyu, muhabere subaylarından Teğmen Mohr soruyordu.

—"Korner'in durumu sağlam," diye karşılık verdi Brandt. "En az tehlikede olan o. Sağ kanatta Stransky var; dağılan askerleri kumandanlıkta toplayıp on dakikaya kadar saldırıya geçecek."

—"Alay yedekleriyle birlikte mi?" diye sordu Kiesel.

—"Hayır. Yedekleri beklersek Vogel kuşatılır dört yandan. Ona ve Stransky'e telsizle gereken emirleri verdim. Vogel, tabur kumandanlığına kadar uzanan mevzileri bırakıp güneyden tepeye saldırıya geçecek, Stransky ile de orada buluşacaklar."

—"Anlıyorum," dedi Kiesel. "Yani ana savunma hattı artık tepenin çevresinde dolanmayacak da üstünden geçecek. Cephe yeniden düzenlenmiş olacak böylelikle."

—"Anlıyorum," diyerek söze karıştı Mohr. "Yalnız ilerleyen Rus birlikleri -ki büyük çoğunluğu tank birlikleri olsa gerek- Stransky ile Vogel'in ileri hattaki boşluğu doldurmak üzere buluşacakları noktanın batısına onlardan çok daha önce varacaklar."

— "Orası doğru," dedi Brandt çenesini sıvazlayarak. Yalnız tek başına kalan Rus gücü, Kanskoye'den saldırıya geçen alayla karşılaşacak. İçinizi

rahatlatmak için söylüyorum, alay en yeni silâhlarla donatılmıştır."

Karamsar yüzler aydınlandı. Brandt parmaklarını masaya vurdu. "Alaydan yardım gelir gelmez tepeyi geri alacağız, güvenin bana. Stuka'ların desteğiyle saldırıya geçeceğiz, Ruslar kapana sıkıştırılacaklar."

Öbür subaylar iyiden iyiye inanmışlardı bu sözlere. Saatlerine baktılar, kendi aralarında fısıldaşmaya başladılar; bu arada Brandt telefonla gereken yerleri aradı. Alayın irtibat subayı Teğmen Stroh, nedense onlar kadar iyimser değildi. "Tepeye saldırmak pek kolay değil," dedi düşünceli bir sesle. "Ruslar kimbilir ne kadar topçu yığmışlardır oraya. Adamlarımız tepeye vardıklarında aşılmaz bir barajla karşılaşacaklar mutlaka."

Kiesel, masanın başında telefonla konuşan Brandt'a bir göz attıktan sonra, "Kumandan da farkında söylediklerinizin," dedi yavaşça. "Yalnız, iyimserliği sağduyunun üstünde tutmak bir kumandanın görevidir."

—"Bölük kumandanlarından haber var mı?" diye sordu Mohr. Kiesel üzüntüyle başını salladı. "Bazılarından var. Meyer'in öldüğü sanılıyor. Merkel ile Schwerdtfeger yaralanmışlar. Gausser'den hiç haber yok."

Stroh içini çekti. "Yani Birinci Tabur'da subay diye bir şey kalmamış."

—"Stransky ile Triebig'i saymazsak, öyle. Korner de iki bölük kumandanını yitirmiş. Güç bir durum."

Kumandanın ayağa kalkışını merakla izlediler. "İyi bir haber," dedi, "Tümenden gelen rapora göre saldırı hemen hemen bütün hatlarda geri püskürtülmüş. Birkaç gedik açılmış ama onlar da etkisiz hale getirilmiş." Mohr'a döndü. "Stransky ile Vogel'e telsizle mesaj verilecek: karşı saldırıyı on dakika kadar ertelesinler. Stuka'lar neredeyse burada olurlar. Adamları bombaların üstüne sürmek istemem.

Şimdilik bu kadar."

Mohr koşarak çıkarken Brandt, Stroh'a döndü. "Spannagel'e haber verin, Potzenhardt ile bağlantı kurun. Stuka saldirisi biter bitmez tepeye doğru bir koruma ateşine gereksinme duyacağız. Elindeki en son adamı, en son kurşunu esirgemesin."

—"Hâlâ Vogel'in yanında mı o?" diye sordu Stroh.

—"Evet kumandanlık karargâhının yakınlarında bir yerde. Tabur aracılığıyla ara onu. Vogel'in hattı hâlâ bozuk." Stroh koşarak çıktı. "Evet," dedi Brandt, "şimdi biraz içki içelim. Galiba hak ettik."

Bardakları doldurdu, bjrini karşısında sessiz sessiz oturan Kiesel'e uzattı. İçtiler. Kiesel kumandanın bitkin yüzünü ilgiyle inceliyordu.

"Düşündüğümü açıkça söyleyeyim mi?" dedi.

Brandt homurdanarak iskemlesine çöktü. "Söyleyemez sin dediğimi hiç hatırlamıyorum, yalnız önceleri izin istemezdin. Ne var?"

—"Tepeyi geri alamayacağız," dedi Kiesel sertçe.

Brandt gözlerini kısarak baktı. Sinirli bir gülümseme yayıldı dudaklarına: "Bana öğüt mü veriyorsun Kiesel?"

—"Öbür tarafın yüzlerce tüfek var elinde unutmayın ki."

—"Unuttuğumu mu sanıyorsun?"

Kiesel omuz silkti. Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu. Brandt şişeye uzandı, bardağını doldurdu. Sesi duru ama soğuktu. "Tümenden, Rusları başlangıçtaki mevzilerine sürmek emrini aldım, her ne pahasına olursa olsun. General başarabileceğimizi umuyormuş."

—"General mi?" diye sordu Kiesel.

Brandt bir dikişte bardaktaki içkiyi bitirdikten sonra masanın üstüne eğildi. "Sana bir şey söylemek istiyorum Kiesel Eğer emir subayım olarak özel görüşlerini iletmek istiyorsan, buna bir engel yok. Bu arada olsa olsa benim sana beslediğim iyi duyguları, bir de alaydaki görevini tehlikeye atıyorsundur. Oysa ben alay kumandanı olarak generale bir şey kanıtlamak istiyorsam, bütün alayı ölüme sürükleyerek yapmak zorundayım bunu." Sesi yükseldi. "Bütün alayı diyorum Kiesel ve benim için bir alay sayılardan değil de insanlardan oluştuğuna göre, günün her saatini bu gerçeği düşünerek geçirdiğime, yalnız kendimin değil dört bin kişinin yazgısını elimde tuttuğuma göre burada oturup senin değerli düşüncelerini dinlemeyi gereksiz buluyorum." Kiesel, onun buruşuk yüzündeki acıyı görünce sustu, dudağını ısırdı, "özür dilerim, bağışlayın."

—"Kes sesini ne olur," dedi Brandt. Yüzü yine eski halini almıştı. Kiesel'in bir şey içmemiş olduğunu fark edince bardağı diplemesini söyledi.

—"Aslında," dedi alçak sesle, "ya ta üstte olacaksın ya en altta; ya sıradan bir er ya da başkumandan; ama bizim gibi soluk alacak hava bulamayanlardan değil. Ne üretiyoruz ne tüketiyoruz biz, yalnızca alıp aktarıyoruz. Öff!" Nefretle sıktı kocaman yumruklarını.

Kiesel kollarını göğsünün üstünde kavuşturdu. "Alış fiyatı yüksekti zaten," dedi yavaşça. "Üniformanızın fiyatını hatırlayabiliyor musun?"

—"Şaka mı ediyorsun?" Brandt'in sesi sertti.

—"Şaka kaldırmayacak kadar ciddi bir konu bu. Biz üniformalarımızı satın almadık, bir değiş tokuşa girdik yalnızca. Vicdanlarımızı sattık, bunları aldık. Şimdi eski durumumuza dönmek istiyoruz ama artık çok geç."

—"Çok mu geç dersin?" diye fısıldadı Brandt.

—"Çok geç," diye yineledi Kiesel korkusuzca. Gözleri parlıyordu. "Daha ellerimizi kaldırıp da Führer, halk ya da bilmem ne için and içtiğimizde vakit geçmişti, o zamandan fark etmiştik işin içinde bir iş olduğunu, yalnız kendimize bile itiraf edecek gücümüz yoktu."

Brandt'in yüzü bembeyaz kesilmişti. "Sus!" diye gürledi "Sana son olarak susmanı söylüyorum Kiesel. Böyle konuşmana izin veremem, anladın mı, izin vermem!" Ayağa fırladı, odada bir aşağı bir yukarı gezinmeye başladı. Sonunda masanın yanında durdu. "Söylediklerin doğru bile olsa," dedi, "adamlarımız dışarda ölümle pençeleşirken bunları söylememen gerekir, senin de söylememen gerekir, benim de. İşte -yumruğunu masada duran haritaların üstüne indirdi- "benim görevim bu; alayım burada mevzilenmiş durumda, Ruslar da şuradan sızmışlar içeri. Şu anda beni bundan başka hiç bir şey ilgilendirmiyor, yarın da ilgilendirmeyecek. Bu savaşı kaybedecek olursak, kendi yüzüme tükürme gereksinmesini duymadan durabileceğim bir aynanın önünde; kendi adına aynı şeyleri söyleyemeyecek birini hep uzak tutacağım yanımdan. Anlatabildim mi acaba?"

— "Anlattınız," dedi Kiesel. Kumandanın boşalışını büyük bir serinkanlılıkla izlemişti. Böylesi bir tartışmanın zamanı değildi besbelli; başka bir gün yine aynı konuya dönmeye karar verdi. Yine de konuşmayı yaparken, kendisinin aynaya bakmamayı yeğleyeceğini, çünkü orada vicdanını kendisine pis pis sırıtırken görmekten korktuğunu, o zaman içinde uyanan kuşkulardan gözlerini kapasa bile kurtulamayacağını söylemekten kendini alamadı. Bunun üstüne Brandt, tek kelime söylemeden korunaktan çıktı. Derken müthiş bir vınlama doldurdu havayı; beklenilen uçaklar geliyordu.

Kiesel de dışarı çıktı, yüz kadar ağır bombardıman uçağı büyük bir V çizerek ilerliyordu gökte, 121.4 Tepesine doğru. Tepenin arkasında kayboldular. Birkaç saniye sonra ardarda patlamalar duyuldu; soluğunu tuttu; kulakları sağır olacaktı gürültüden.

Subaylar korunakların önünde durmuş, garip bir hoşnutlukla gözlüyorlardı uçakları. Kiesel, tepedeki gözetleme noktasına giden Brandt'ın ardından gitmenin doğru olup olmayacağını tarttı bir süre, sonra onu yalnız bırakmaya karar verdi.

Korunağına girdi, masasına çöküp uyuklamaya başladı; telefonun acı ziliyle fırladı yerinden. Çavuş Hüsser'in sesiydi bu; Taburdan gelen son

bilgilere dayanarak, karşı saldırının başarılı olduğunu bildiriyordu. Üçüncü Taburla bağlantı kurulmuştu. Kiesel sevinçle iç çekti. "Kumandana bildiririm," dedi; başka haber gelirse gözetleme noktasına iletilmeliydi.

Koşarak çıktı, tepeyi tırmandı; Brandt'ı dürbünün başında buldu. Telsizciler gözlerini mazgal deliğine dayamışlardı. Kiesel'in yaklaştığını görünce Brandt, "Tepedeler!" diye haykırdı sevinçle. "Başardılar Kiesel; gedik tıkandı. Bak, kendi gözünle gör."

Kolundan tutarak mazgala çekti onu, gösterdi. Bambaşka bir adam olup çıkmıştı; demin aralarında geçen tatsız tartışmayı unutmuştu bile. Kiesel, Birinci Taburdan gelen mesajı iletti.

Brandt keyifle ovuşturuyordu ellerini. "Yazık ki orada değildik," dedi. "Rusya'da bulunduğum süre içinde böyle bir hava saldırısına raslamadım. Yüz tane uçak." Bir kahkaha attı. "O kadar uçağımız yok sanıyordum." Spannagel'e döndü. "Şimdi sıra sende. Alaydan gelenler birazdan burada olacaklar." Kiesel'i kolundan tutup çekti. "Belki de hatlar düzeltilmiştir," dedi. "Stransky ile konuşayım."

Konuşmadan yamaçtan aşağı yürüdüler; yolda Çavuş Hüsser çıktı karşılarına. "Bağlantı kuruldu kumandanım," dedi. "Yüzbaşı Stransky sizinle görüşmek istiyor. Alaydan takviye gelmiş de."

—"İyi, iyi." Brandt sevinçle sıvazladı onun omuzunu, koşarak korunağına girdi, telefona yöneldi. Kiesel, Stransky'nin heyecanlıymış izlenimini veren sesini duyuyordu ama sözcükleri seçemiyordu bir türlü. Brandt birkaç kere başını salladıktan sonra, "Çok iyi Stransky," dedi. "Hemen harekete geçin. Sizi topçularla destekleriz. Alayın hemen arkasından gidin ve mevzileri ele geçirin. Sizin orada durum nasıl?" Telefonu kapattığında yüzündeki gülümseme silinmişti. "Demek doğruymuş." Kiesel'e döndü. "Stransky'nin emrinde subay kalmamış. Tepeye girişilen karşı saldırıyı kim yönetmiş biliyor musun?"

—"Triebig," dedi Kiesel.

Brandt başını salladı. "Hayır, Steiner. Oğlan yaralanmış üstelik. Kolundan."

—"Steiner mi?"

—"Evet." Brandt bir an duraladı, sonra Kiesel'in kayınbiraderinden söz açtı ansızın.

—"Birkaç güne kadar burada olur," dedi Kiesel; tedirgindi.

—"İkinci Bölüğe veririz," dedi Brandt. "Birazdan yazıyla yedek isteyeceğim. Birinci Bölüğün nasılsa yerinde yeller esiyor. Mutlaka..."

Dışarda ansızın başlamıştı topçu ateşi. "Tamam," dedi Brandt heyecanını belli etmemeye çalışarak. Gel, yukarı çıkalım yine." Kiesel ardından yürüdü.

Steiner hiç düşünmeden hareket ediyordu. Gizli bir güç, bedenini ileri doğru itiyordu sanki. Kruger de bütün yeteneklerini kaybetmişti; tank topunun kara namlusu, kanını donduran bir uçurum seriyordu gözlerinin önüne. Yine de topçudan, bir saniyenin bilmem kaçta kaçı bir farkla atik davrandı. Kulaklarını sağır eden bir patlama duydu. Tanktan dört metre kadar ötede yere kapanmış, yatıyorlardı; yüzleri ıslak toprağa gömülüydü. Arkalarında hendek, kara bir bulutla kaplıydı.

Sırtına düşen toprak yığınlarının durmasını beklemeden elleri üstünde sürünmeye başladı Steiner. Hendeğin yıkık duvarları arasında dar bir yarık buldu, hemen içine girdi, gözlerini kapadı. Otuz dört ton, diye düşündü, üstümde otuz dört ton ağırlık var. Otuz dört ton ağırlığın altında Kruger'le birbirlerine öylesine yakındılar ki Steiner'in elleri onun ayaklarına değiyordu. Her saniye motor gürültüsünü bekliyordu. Toprak yığınlarının kımıldadığını, bedenini yavaşça sıkıştırdığını sandı. Başı, kolları ve omuzlarıyla yolun ortasında duran yumuşak ve karanlık nesneye olanca gücüyle yüklendi; bastırdı. Ansızın çöktü toprak; birkaç metre aşağı düştü. Bir saniye sonra ağır bir gövde yuvarlandı üstlerine; Kruger'in sesini duyunca gözlerini açtı.

Yorgunluktan titreyerek, soluk soluğa birbirlerine baktılar. Bir bomba çukurundaydılar, Steiner hâlâ tutunduğu o yumuşak nesnenin bir insan gövdesi olduğunu gördü. Vıcık vıcık bir şeydi, boşalmış, kanlı bir çuvalı andırıyordu. Bıraktı Steiner, yukarı baktı.

Tank kıpırdamamıştı yerinden; sağ paleti, parçalanmış tekerleklerin üstüne sarkmıştı. Steiner tüfeğini kavradı, kalktı. Kruger'in makineli tüfeği ortalıkta görünmüyordu; bir şey sormadı bu konuda. Çukurdan çıktılar, sürünerek ilerlediler hendekte, başlarını bile çevirmeden. Yavaş yavaş yol alıyorlardı. Tepeden bir yerden ateş sesleri geliyordu.

Tek tük mermiler başlarının üstünden geçiyor, sağdan sola, soldan sağa gidip geliyorlardı boyuna. Aldırmadılar bile. Son derece bitkin ve kayıtsızdılar artık.

Hendeğin tabur kumandanlığına doğru kıvrıldığı kavşağa vardılar. Yokuş aşağı gidiyorlardı şimdi, güneş ılık ılık vuruyordu yüzlerine; onlar farkında bile değildiler. Bacakları, bedenlerinden ayrı birer parça gibiydi, cansızdı. Güneş ılık ılık parlıyordu oysa, güzel bir bahar günüydü.

Askerler, meyve bahçesinin bir ucunda, tüfeklerin arkasında yatıyorlardı. Yüzlerinde son saatlerin acı deneylerinden kalma izler okunuyordu. Hollerbach boş gözlerle Faber'e bakıyordu; Faber ise gözlerini yummuş, öylece oturuyordu.

Kern bir matarayla geldi yanlarına, matarayı yere bıraktı, bir küfür savurdu.

—"Hiç mi yok?" diye sordu Hollerbach.

Kern başını salladı, yanlarına çöktü. "Kimsede yok," dedi asık yüzle. "Oradaki su içilir gibi değil. Cesetler yüzüyor içinde. Susuzluktan ölürüm, daha iyi."

—"Sahra mutfağının gelişini beklemek zorundayız öyleyse" dedi Hollerbach.

Kern bir kahkaha attı. "Mutfak gelene kadar suya gerek kalmayacak. O zaman nasılsa bütün ordu tek aş kabından yiyecek." Tepeye doğru baktı. "Artık gelmezler," diye mırıldandı "gelecek olsalardı çoktan gelirlerdi. Faber'e döndü. "Onları aramalıydık aslında."

—"Çok geç," dedi Faber. "Kendin de biliyorsun ya çok geç olduğunu. Ruslar hendeğe girmişlerdi, cephanemiz de kalmamıştı."

—"Bir atımlık bile," dedi Kern.

Hollerbach içini çekti. "Steiner'in bu duruma nasıl düştüğüne hiç aklım ermedi."

—"Benim de," dedi Kern üzüntüyle. "Onun gibi bir adam nasıl olur da bu kadarını akıl edemez."

"Ölüm akıl erdirilecek bir şey değildir ki," dedi Faber. Gece gibi bastırıverir. Alacakaranlık çökmeyegörsün, artık elden hiç bir şey gelmez."

"Amma da benzetme ha!" Kern garip bir şekilde duygulanmıştı. Üşüyormuşçasına kaldırdı omuzlarını. Yaralı bir askeri taşıyan dört kişi geçti yanlarından; bacakları muşambanın kenarından garip bir açı çizerek sarkmıştı. Sedyecilerle taşıdıkları yükün ağaçların arasında yitip gitmelerini gözlediler. Kern çelik miğferini çıkardı, başını kaşıdı. Olanları acıyla anıyordu. Şu anda bile tankları gördüğü zaman geçirdiği sarsıntıyı atamamıştı. Faber'in üstlerine doğru gelen Ruslara nasıl durmaksızın ateş ettiğini hatırladı; tam o sırada bir asker koşarak dalmıştı makineli yuvasına, Rusların sağdan gedik açıp girdiklerini haber vermişti.

Faber yine de kıpırdamamıştı yerinden; son şerit de tükendikten sonra geri çekilmeye başlamışlardı. Yolda Hollerbach ile adamları çıkmıştı karşılarına, tabur kumandanlığına birlikte gitmişlerdi. Ama ne Steiner vardı

ortalıkta, ne de Kruger. Her halde hendeğin bir yerinde yığılıp kalmışlardı. Kern bunları düşündükçe, yüreği yanıyordu. Geçmişte bu iki adamla arasında geçen tatsız olayları hatırlamak bile su serpmiyordu içine.

Ansızın Hollerbach çığlıkla inilti arası bir ses çıkardı. Kern, onun ayağa kalktığını, çılgınlar gibi elini kolunu salladığını gördü. Faber de tepeye bakıyordu. Yukarda, omuz yüksekliğindeki muhabere siperinde iki kişi belirmişti; dünyada artık hiç bir şey ilgilerini uyandıramazmışçasına, başlarını önlerine eğmiş, yürüyorlardı.

"Steiner," diye mırıldandı Kern, gözlerine inanamamıştı. Bahçe, ansızın bağırıp çağıran, birbirlerini iten heyecanlı askerlerle doldu. Son askerin kumandanlığa varışından bu yana yarım saat geçmişti; kimse başkalarının da sağ kalabileceğini ummuyordu artık. Kern ile Hollerbach gelenleri karşılamaya koşarlarken kalabalıktan biri kumandanın korunağına seğirtti. Çavuş Steiner'in döndüğünü haber verdi. Çok geçmeden kumandanın korunağına gitmesi emri geldi Steiner'e.

Steiner ağırdan alıyordu. Faber ve öbür adamlarla iki çift söz ettikten sonra sıraya dizilmiş meraklı yüzlerin arasından korunağa doğru yürüdü habercinin ardısıra.

İçeri girdiğinde Stransky'i haritayı inceler buldu; yaşlanmıştı Yüzbaşı, yüzü bomboştu. Eliyle iskemleyi gösterdi. Steiner oturdu. Stransky, kolları arkasında, birkaç volta attı odanın içinde, sonra Steiner'in karşısında durdu. "Tepeden mi geliyorsun?" diye sordu.

Steiner başını salladı. Hoşnutsuzluğunu gizleyebilmek için yere baktı.

—"İşler nasıl?" diye sordu Stransky.

Soru garip geldi Steiner'e. Omuzunu silkti: "Aynı."

—"O da ne demek?" Stransky'nin gözleri kısılmıştı; öfkeliydi.

—"Rusların elinde bizim mevziler," dedi Steiner.

Stransky ters bir şey söylememek için güç tuttu kendini. Haritanın başına geçti. "Bir karşı saldırıya girişeceğiz," dedi. "Amaç, Üçüncü Taburla bağlantı kurmak." Planı kısaca özetledi. "Stuka'lar neredeyse sökün eder. Karşı saldırıyı yönetecek biri gerek. Bu görevi üstlenmek ister miydiniz?" Steiner bekliyordu bunu. "İsteyeceğimi sanmam," dedi yavaşça. "Böylesi durumların üstesinden gelecek yetenek yok bende."

Stransky kapıya yürüdü, birkaç saniye pencereden dışarıyı gözledi.

—"Unuttuğunuz bir şey var yalnız," dedi. "Aslında sizin isteyip istememeniz benim umurumda bile değil. Düşünün, bu davranışınızı haklı gösterebilecek bir kanıt ileri sürebilecek misiniz bakalım."

—"Şimdiye kadar sürmediğimi nereden çıkarıyorsunuz?" dedi Steiner serinkanlılıkla.

Stransky kapıya yaslandı. "Disiplin tanımayışınızdan, bir." Durdu. "Bir de biliyorsunuz gençler düşünmek zahmetine katlanmazlar pek; hele gerektiğinde başka birinin kendileri adına düşüneceğini bilirlerse."

Steiner kaşlarını çattı. "Anlamadım."

—"Daha da açıklayabilirim," dedi Stransky küçümseyen bir tavırla. "Bana karşı dürüst davranmak zorunda değilsiniz.

Astlarımın yüzüme karşı yalan söylemelerine zaten alışığım. Yalnız hiç değilse bir kere kendi kendinizi kandırmaktan kaçının."

Ne demek istediğini anlamamıştı Steiner, "Çalışayım bakayım," dedi alayla.

—"İyi. Öyleyse şu soruya karşılık verin önce: sizin bu bağımsızlık gösteriniz yalnızca —sivil terimlerle konuşuyorum— nüfuzlu bir amcanız olmasına bağlı değil mi?"

Steiner öfkeyle ayağa fırlamak üzereydi ki Stransky başını yavaşça salladı. "Elbette kimse kişisel özelliği diye nitelendirmesini istediği davranışlarının başkalarınca desteklendiğinin anlaşılmasını istemez..."

Söyleyeceğini söyledikten sonra susmuştu.

Steiner ayağa kalktı, küçümseyen bakışlarıyla onu süzdü. "Karşı saldırıdan söz ediyordunuz," dedi bağırırcasına.

—"Evet," dedi Stransky. "Şimdi o konuya geliyorum. Görüyorsun ya Steiner, her ne kadar bazı yönlerden sizinle benzeşsek de çok önemli bir ayrım var aramızda."

— "Rütbeniz," diye atıldı Steiner.

Stransky gülümsedi. "Ondan söz etmiyordum. Eğer bu ayrıcalıktan yararlanmak isteseydim, konuşma bambaşka bir yön alırdı. Çok gençsiniz daha. Hiç kuşkusuz benim yerimde olsaydınız, üst rütbede bulunmanın verdiği bütün ayrıcalıklarından yararlanırdınız. Benim bundan kaçınmam, sizi düşündürmeli, işte aramızdaki önemli ayrım."

Steiner sevimli görünmeye çalışan bu yüzü güvensizlikle inceledi. "Gözden kaçırdığınız bazı noktalar var. Bir kere, demin değindiğiniz ilişkiler bir çaba sonucu doğmuş değildir, raslansaldır. İkincisi, bunları hiç bir zaman istemedim ve kullanmadım. Kullansaydım, bana şu anda emir veremezdiniz siz. Öbür..."

Sustu. Stransky elini kaldırmış, susmasını söylemişti. Bir vınlama sesi kaplamıştı korunağı. "Stuka'lar," dedi Stransky telâşla. "Konuşmayı başka

zaman sürdürürüz. Bakın." Haritaların üstüne eğildi, karşı saldırının ayrıntılarını bir kâğıda karaladı. "Tepeye ulaştığınızda, alayı bekleyeceksiniz, onların ardından eski mevkilerinize gideceksiniz dosdoğru. Anlaşıldı mı?"

Bombardıman başlamıştı bile; Steiner başını salladıktan sonra korunaktan çıktı. Adamlar kümelenmiş, kendi aralarında konuşuyorlardı. Tepenin doruğundan, kara bir duman bulutu göğe doğru yükseliyordu.

Steiner birkaç saniye duraladı, uçakların dimdik dalışa geçip bombaları koyverişlerini gözledi. Garip bir tad duyuyordu onlara bakarken; yumruklarını sıktı. Meyer için, diye düşündü. Meyer, Pasternack, Dorn, orada yatan kim varsa onlar için.

, Bir bağırtı duydu kulağının dibinde. Kruger o yana doğru geliyordu. "Ne var?" diye sordu.

—"Scheisse," diye homurdandı Steiner, acemileri toplamasını emretti. Hepsi çevresinde toplanınca, ne yapacaklarını anlattı onlara; mangalar arasında işbölümü yaptı. Sonunda, dalgın dalgın burnunu kaşıyan Kruger'e döndü. "Sen benim yanımda kalacaksın. Sen, Hollerbach, Kern ve Faber benimle kalacaksınız."

—"Alçaklar," diye sövdü Kruger. "On dakika dinlenmeye izin vermiyorlar."

—"Üstüne on metre toprak yığılırsa iyi dinlenirsin," dedi Steiner.

Yüz kişilik küme, silâhlarını kaldırmış, onun işaretini bekliyordu. Elini kaldırdı Steiner, yamacı tırmanmaya başladı. Uçak motorlarının uğultusu batıda eriyip gidince, adamlar dağınık düzende yola koyuldular; öncü kümenin ardından mermiden delik deşik yamacı tırmandılar. Daha hiç atış olmamıştı. Steiner başını önüne eğmiş yürüyor, bir Rus tankı çıkagelirse ne yapması gerektiğini düşünüyordu.

Tankların çoğunluğu Kanskoye'nin ötesinde bir yerde ateş püskürüyordu o anda, yine de belki birkaç tane bırakmışlardı tepede. Bir tane bile yeterdi ya. Steiner hiç umutlu delildi; bu bitkin hâlde, üstelik moralleri böylesine bozukken daha motor sesini duyar duymaz kaçar giderlerdi adamlar.

Kocaman bir çukurun çevresinden dolaşırken, Hollerbach yanaştı yanına. O da aynı şeyi düşünüyordu besbelli. "Tanklar gelirse ne yapacaksın?" diye sordu sinirli bir sesle. Steiner omuz silkti. "Ne bileyim ben?"

Tepe sarptı; tırmanırken soluk soluğa kalmışlardı ama doruğa yaklaşmışlardı artık. Steiner arkasına baktı, adamların gelip gelmediklerini gözledi ve bir an garip bir hoşnutluk, bütün taburu yönetmekten doğan bir

çeşit gurur duydu. Sonra gülümsedi. Arkasında topu topu yarım bölük adam vardı. Stransky geldi aklına; bu saldırıyı bir yüzbaşı yönetmeliydi, kıçı kırık bir takım kumandanı değil. Herifin kibirine bak! diye düşündü müthiş bir tiksintiyle. Eğim gitgide düzleşiyordu; yamacın sol yanında kalan eski mevkileri görünüyordu uzaktan. Hiç bir yerde hayat belirtisi yoktu. Sanki Ruslar çok önceden tepenin berisine geçmiş, batıya doğru ilerlemişlerdi. Dümdüzdü yol; artık daha da hızlanmışlardı.

—"Neredeyse ateş açarlar," dedi Kruger soluyarak. Sanki bu sözler bekleniyormuş gibi, ilerden bir yaylım ateşi yükseldi. Durdular, çevrelerine bakındılar. Yanmış, kavrulmuş toprak yer yer duman bulutlarıyla kaplıydı, ufka kadar dümdüz bir çizgi halinde uzanıyordu, bembeyaz işaret mermileriyle parıl parıl yanan ufka kadar.

—"Üçüncü," dedi Steiner; Kruger'in anlamadığını sezince ekledi: "Tepenin öbür yanınd Üçüncü Tabur saldırıya geçti. İşaret vermeliyiz onlara."

Faber'in elinden tabancayı aldı, ardarda üç işaret mermisi ateşledi. Arkasına bakınca ta aşağılarda kumandanlık karargâhını görebiliyordu. Onun arkasında da alay kumandanlığına giden bayır vardı. Gök bulutsuzdu; görüş alanı genişti.

Kuzeye doğru yürüdükçe çatışma sesleri artıyordu. Adamların çoğu bomba çukurlarına girmişlerdi; çelik miğferleri kara mantarlar gibi görünüyordu toprağın üstünde.

—"Ne bekliyoruz?" diye sordu Kruger, ayaklarının altındaki çorak toprağa öfkeyle bakarak.

Kern, bacaklarını bir bomba çukurunun içine uzatmış oturuyordu. Faber, makineli tüfeğin başındaki Hollerbach'ın yanında duruyordu.

—"Ne acelemiz var?" diye homurdandı Kern. "Tabakhaneye bok mu yetiştiriyoruz?" Steiner'e döndü. "Tepeye vardık işte; Üçüncü Tabur gelene kadar bekleyebiliriz burada." Gerçekten de parlak bir öneriydi bu. Adamlar bakıştılar "Yola devam edersek," dedi Hollerbach, "ormandan görürler bizi. O zaman işimiz iş."

Steiner kararsızdı. Kern inceledi onu. Kendisi, ilk kurşun atıldığında bir bomba çukuruna girecek, çatışma bitene kadar da çıkmayacaktı, karar vermişti. O günlük o kadar şans yeterdi, insan üstüne varmamalıydı şansının.

Kimsenin ses çıkarmadığını görünce, "Bakın," diye atıldı. "Verilen emirleri yerine getirdik, artık bilmem nemize kadar. Bu sersemler ne

yaptıklarını sanıyorlar zaten? Tanksavar tüfeğimiz bile yokken ne demeye tankların üstüne sürüyorlar bizi?"

Sessiz sessiz konuşulanları dinleyen Faber, Birinci Bölüğün acemilerinden ikisini gözlüyordu bu arada. Biraz ötede oturmuş, merakla konuşulanları dinliyorlardı. Faber, Steiner'in kararsızlığının alay konusu edileceğini sezdi, sinirlendi. Çelik miğferini başına geçirdi ansızın. "Bence gitsek daha iyi olur," dedi yavaşça, parmağıyla silah seslerinin geldiği yönü gösterdi. "Onların yardımına koşmalıyız, emir böyle."

Steiner kaşlarını çattı. "Emirlerin ne olduğunu bana öğretmek zorunda değilsin," dedi ters ters. "Tepenin doruğunda mıyız, değil miyiz?"

—"Değiliz," dedi Faber güvenle.

Steiner onun mavi gözlerinde bir aşağılama sezdi. Ağzını açıp bir karşılık verecekti. Ansızın sustu, sırtını ona döndü, kocaman adımlarla silâh seslerinin geldiği yana doğru yürüdü. Faber ile Hollerbach hemen ardından geldiler; Kruger ses çıkarmadan yerinde kalakaldı, arkalarından tedirgin gözlerle baktı öbürlerinin çukurlardan çıktıklarını görünce, Kern'e döndü. "Hadi yürü."

—"Geliyorum, sen git," diye homurdandı Kern yerinden kıpırdamadan.

Kruger biraz yanaştı, öfkeyle sordu: "Ne o? İstifanı mı veriyorsun yoksa?"

—"Sana ne?" dedi Kern asi bir sesle. Yine de yerinden kalktı, pantalonundaki tozları eliyle süpürürken küfürler yağdırıyordu bir yandan. "Siz reziller ölmeye can atıyorsunuz."

—"Bir an önce ölsek keşke," dedi Kruger.

Ağır adımlarla iki büklüm yürüyen adamlara yaklaştılar. Kern'in öfkesi yatışmıştı. Yüzü korkudan sapsarıydı; başı önünde hiç bir şey olmamışçasına yol alan Kruger'e bakıyordu. Birkaç yüz metre yürüdüler. Kern, her adım atışında çevrelerini kuşatan ufkun kilometrelerce geriye kaydığını fark etti; korkusu gittikçe artıyordu. Başını çevirecek cesareti yoktu, çünkü biliyordu ki artık ormanın ucundan, yani Rusların toplarını yerleştirdikleri bölgeden rahatça görülebiliyorlardı. Bir süre, Rus topçu gözcülerinin Alman piyadelerini uzaktan kendi adamlarından ayırdedemiyeceklerini düşünerek avundu. Kalabalığın önünde çırılçıplak yürüyor gibiydi. Yanında bir sürü insan olduğu halde Ruslar için tek hedef oydu sanki.

Ansızın durdu. Uzaktan patlama sesleri geliyordu; içgüdüsüyle başını eğdi. Müthiş bir gümbürtü duyuldu; topraktan Kapkara duman kümeleri

yükseldi havaya; korkudan gözlerini kapayıp yere kapaklandılar. Steiner, Hollerbach'ın ardından bir çukura atladı. Bombardıman uzun süreceğe benziyordu. Fetscher'in "Mermi, değdiği yere bir daha değmez," diye nasıl direttiğini andı. Saçma. Kulak kesilip dinledi.

Sonra başladığı gibi ansızın bitiverdi bombardıman. Steiner uzun süre kulaklarına inanamadı. Kuşku içinde, sessizliğe bir türlü güvenemeyerek çukurdan çıktı. Ortalıkta hiç bir şey olmadığını görünce hemen harekete geçti. Toz ve duman bulutunun dağılmasını beklemeden, avaz avaz seslenmeye başladı adamlara. Birkaç saniye sonra hepsi onun ardından koşuyor. Önlerine çıkan engellerin üstünden atlayarak hızla ilerliyorlardı.

Ruslarla karşılaşma, iki taraf için de beklenmedik bir olaydı. Arazi hiç umulmadık bir yerde kuzeye kıvrılmıştı; Steiner ile adamları, tepenin doruğuna vardıklarında birkaç saniye ses çıkarmadan durdular, önlerindeki manzaraya bakakaldılar.

Ayaklarının dibindeki sarp yamaç da, arazinin geri kalan bölümleri gibi baştan aşağı bomba çukurlarıyla doluydu; Ruslar tümünü eline geçirmişti bunların. Askerler, yanyana yere yatarak aşağılardaki görünmeyen düşmana ateş açtılar. Hiç bir şeyden kuşkulanmadan sırtlarını tepeye vermiş Rus askerleri, tüten toprağın üstünde öylesine garip bir görüntü çiziyorlardı ki adamlar bir an ne yapacaklarını şaşırdılar.

Steiner gözucuyla Faber'in ağır makineliyi kuruşunu gözledi. Büyük bir saygı vardı davranışlarında. O tüfeğin başına geçince, ötekiler kendilerini toparladılar. Steiner yumruğunu havaya kaldırınca tüfeklerin ve makineli mermilerinin sesi bir çığ gibi indi tepeden aşağı. Rusların arkalarındaki tepeye acılı gözlerle bakışlarını izledi Steiner; tam o sırada beyaz bir işaret mermisi utkuyla yükseldi. Namluyu delicesine boşaltırken sarhoş edici, anlatılmaz bir coşku duydu, öyle ki korunmayı unuttu. Ama irkildi ansızın, topuklarının üstünde döndü, tüfeği elinden düşüp de korkulu bir çığlık duyana kadar ne olduğunu anlayamadı. Geri geri yürüdü, sağ omuzunu tuttu, yüzü acıdan büzülmüş bir halde dizüstü çöktü.

Kruger yanındaydı. İlgiyle üstüne eğilmiş, ateş sesleri arasında boğulan bir şeyler söylüyordu. Hollerbach ile Kern de hemen koştular. Birkaç metre taşıdıktan sonra özenle yere yatırdılar onu.

"Çok mu ağır?" diye sordu Kruger. Steiner başını salladı. Onları yüreklendirmek istiyordu "Sıyırıp geçti galiba," dedi zorlukla, omuzuna baktı; üniforması gitgide kararıyordu. Dayanılmaz bir sancı değildi gerçi, ama bedeninin üst yanını bir uyuşukluk kaplamıştı.

İlerde taburun askerleri bir esintiyle tepeden aşağı sürüklenmişçesine gözden kaybolmuşlardı. Steiner karşı saldırıyı yönetme görevinin kendisine verildiğini hatırladı birden. Ağzını açmasına kalmadan, önce çığlıklar sonra keyifli naralar duyuldu.

"Tamam," diye haykırdı Kruger. Faber'in makineli tüfeğin

başında durduğu yere kadar koştu, yamaçtan aşağı baktı. "Üçüncü Taburla buluştular!" diye bağırdı. "Ruslar kollarını havaya kaldırmışlar, teslim oluyorlar." Döndü. "Seni hemen bir sağlık merkezine götürürüz," dedi. "Ama önce yarayı bir gözden geçirelim."

Yavaşça üniformasını çıkardılar, kanla sırılsıklam olmuş gömleğini kestiler. "Omuz yarası." Kruger teşhisi koymuştu. "Kurşun içerdedir mutlaka. İnşallah kemiğe değmemiştir." Kanayan yarayı hemen sardılar. Steiner'in yüzü sapsarıydı, ama ayakta durabiliyordu. Kruger ile Kern, Steiner'in kolarına girerlerken Hollerbach onun sırt çantasını aldı yerden. Rus yapısı tüfeğini omuzuna astıktan sonra peşlerinden yürüdü. Tepenin üstündeki yoldan bir daha geçmek sakıncalıydı; o yüzden askerlerin tutsakları çevirdiği yöne doğru yamaçtan aşağı indiler. Birkaç dakika sonra Üçüncü Tabur karargâhına varmışlardı. Ancak o zaman Faber'in de yanlarında olduğunu fark ettiler.

İlk yardım merkezi, kumandanlığın birkaç yüz metre batısındaki bir girintideydi. Yürürlerken, Steiner karşı saldırının tam anlamıyla başarıya ulaştığını düşünüp seviniyordu. Şimdi yeniden mevzilenip gelecek takviyeyi bekleyebilirlerdi. Biraz daha iyiydi artık; omuzunun seğirmesi dışında bir şeyi yoktu. Arazi hafif eğindendi; biraz sonra ilk yardım merkezinin korunağına vardılar; sık çalılar arasındaydı korunak. Ufak yaralar almış adamlar; kollarında başlarında beyaz sargılar, ayakta durup konuşuyor, ya da oturuyorlardı.

Steiner'in omuzu yeniden sargılandı. Doktor karanlığa kadar beklemesini öğütledi, Rus tankları çevrede kol gezerken sağlık merkezine gitmek, çok tehlikeliydi. "Sana bir iğne yaparım," dedi, "bu akşam bizimkilerle birlikte gidersin, kamyonla. Kanskoye'de bir saat önce yeni bir sağlık merkezi kuruldu."

Steiner kararsızdı. "Şimdi yola çıksam daha iyi," dedi. "Kanskoye'ye kadar yürüyebilirim."

— "Ama tepeden geçmek zorundasın," diye uyardı doktor.

—"Biliyorum. Yalnız elimden geldiğince yamacın bu kesiminde kalmaya çalışırım, içlerden yürürüm."

—"Sen bilirsin. Dereyi, kuzeye kıvrılana kadar izle, sonra tepeden dosdoğru karşıya geçeceksin. Yolu bulamama diye bir sorun yok." Korunağa girdi.

Steiner adamlarına döndü. "Çok kalmayacağım," dedi. "Böyle surat etmeyin canım. Aslında benden kurtulduğunuza için için seviniyorsunuzdur ya."

—"Kim seviniyormuş?" diye bağırdı Kruger, burnunu kaşıdı. Steiner gülümsedi. "Herkesten çok da sen." Kruger öfkelenmişti, "Ben ha!" diye bağırdı.

—"Tabiî."

—"Yavaş olun," dedi Hollerbach.

Gelgelelim Kruger gitgide öfkeleniyordu. "Kıçımı yala sen benim..." diye kükredi.

Steiner güldü. "Bayılırsın yalasam, değil mi?" dedi neşeyle. Kruger hırsından soluyordu, döndü gitti. Çalıların arasında yokoldu.

—"Öyle dememeliydin," diye çıkıştı Hollerbach.

—"Amaan," dedi Steiner; kendisi de pişmandı söylediğine. "Kız gibi adam, dokunmaya gelmiyor, ama beş dakika sonra da bir şey kalmıyor öfkesinden." Faber hiç bir şey söylemeden yanlarında dikiliyordu. "Freiburg'a gidecek olursam," dedi Steiner ona, "ailenin hatırını sorarım. Bir uğrayayım mı? İster miydin?"

—"Çok sevinirler," dedi Faber. "Benim için tasalanmasınlar, söyle. Barbara'yı görürsen, ona da merhaba de benim adıma."

—"O da kim? Sevgilin mi yoksa?"

Hafif ama hin bir gülümseme dolaştı Faber'in dudaklarında. "Huş ağacı gibi bir kız, tepeden tırnağa tomurcuk."

Her yanı sıcak bir durgunluk kaplamıştı; sanki ne savaş vardı artık, ne de 121.4. Tepesi. Yeşil çalıların arasından batıya doğru daracık bir ırmak akıyor, arazi şekilleri kilometrelerce değişmeden uzayıp gidiyordu. Steiner ayrılık sızısını duydu içinde; zararsız ama acılı bir hastalığı andırıyordu. İnsan ayrılığa alışamıyordu; hep yeni baştan aynı şekilde yaşanıyordu işte. Sağlam kolunu uzattı. "Belki de Schnurrbart'la karşılaşırım. Benden önce dönerse, söyleyin siz küçük çocuklara iyi baksın." Duraladı. Sonra sabırsız, duygulu bir sesle herkesle çarçabuk el sıkışmaya başladı.

Hollerbach, Kanskoye'ye kadar birlikte gelmek istedi.

—"Arada sırada iki satır yaz," dedi Kern. Gözleri nemlenmişti. Steiner, onun dudaklarının titrediğini fark edince şaşırdı. Hemen yola koyuldular.

Az ötede Kruger bekliyordu onları, Steiner'e terslendi:
—"Bana bir şey getir gelirken."
—"Mezartaşı mı istiyorsun?" dedi Steiner.
Kruger güldü; düzgün dişleri göründü dudaklarının arasından. "Asıl ben sana alacağım mezartaşı. O değil de bana bir şişe kolonya getirmeni isteyecektim."
—"O niye o?" diye sordu Steiner kuşkuyla.
—"Belki yine aynı korunağa düşeriz, ne olur ne olmaz bulunsun."
Steiner başını salladı. "Getireceğim tabiî, çünkü benim burnum çok keskindir."
—"Seni uzun bir süre görmemek ne kadar iyi gelecek bilimezsin," dedi Kruger öfkeyle.
Hollerbach gülümsedi. Steiner, "Yanılıyorsun," dedi yavaşça. "Ben de arasıra bu gibi duygulara kapılırım da..."
Kruger'in karşılık vermesine kalmadan yola çıktı, "Boş ver" diye bağırdı giderken.
Kruger bir süre arkalarından baktı. Sonra ellerini ağzına tutarak, bağırdı: "Çabuk gel ha!"
Steiner sağlam kolunu kaldırdı, salladı.
Uzun bir süre, Steiner ile Hollerbach konuşmadan yürüdüler. Hollerbach sevgiyle bakıyordu ona arasıra. Yaralıyken böyle bir yürüyüşü göze almak az şey değil, diye düşünüyordu.
Biraz sonra canının geriye, yeniden ateşin ağzına dönmek İstemediğini fark etti.
"Ben de seninle gelebilseydim," dedi.
—"Nereye?" dedi Steiner.
—"Eve tabiî."
Adımları yavaşladı. Steiner tepelere doğru baktı. "Ev mi?" diye sordu hafif bir sesle. "Neresi o?"
—"Ne demek istiyorsun?"
—"Evinin nerede olduğunu biliyor musun sen?"
—"Salak değilim ya."
—"Orası belli değil," diyerek gülümsedi Steiner. Sonra yine ciddileşti. "İsanın evi, mutlu olduğu yerdir, değil mi?"
—"Tabiî."
—"Peki sen evinde mutlu muydun? Gerçekten mutlu muydun?"
Hollerbach duraladı.

Steiner durdu. "Demek değildin. Ev duygusu, alışkanlıktan başka bir şey değil aslında, bir de nerede geceleyeceğimiz sorununu çözümlüyor. Sevdiğin birkaç kişinin arasında oluyorsun, onları yitirince de hiç katlanamıyorsun eve; çevrendeki her şey sana onları hatırlatıyor. Eve dönmek demek, evdeyken sahip olamadığın şeylerden kendi isteğinle vazgeçmen demektir aslına bakarsan. Günlük yaşamanın berbat sıradanlığının bir örneğidir, yüzüne yerleşen kırışıklıkları sana gösteren alçak bir aynadır, o kadar. İnan bana, hayatımızdaki yanılgılardan en büyüğü, bir yerde bir evimiz olduğu inancıdır. Her yerde ip üstünde yürüyor gibi tetikteyiz oysa. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

—"Hayır," dedi Hollerbach.

Steiner kaşlarını çattı. "Şaşmam. Kurnaz bir eğitimin sonucu bu. Çocukluğumuzdan başlayarak bağladılar gözümüzü; ne sağa bakabildik ne sola. Tam göreceğin sırada, bir kemik fırlatırlar önüne köpeğe atarcasına, sustururlar seni. Bir süre onu kemirip oyalanabilirsin, unutabilirsin. Yaşına, tutkularının gücüne göre kemiğin boyu da değişir. Her şeyden -okulundan, işinden falan- bıktığın anda da en büyük kemik fırlatılır. Asıl numara bu kemikte gizlidir zaten; onu kemirmekten, başka bir şey düşünmezsin artık; dişlerin çürüyüp gidene kadar başka konularda kafa yormaktan alıkoyar seni Öff..." Tiksintisini belli edercesine salladı elini.

—"Nen var senin?" diye sordu Hollerbach.

—"Bilmem ki," dedi Steiner. "İnsan hep artık düşleri olmayacağını sanır. Ama inan bana, en büyük düş, kendisini düşsüz sanmaktır."

Bir kilometreden biraz fazla gitmişlerdi; omuzu kötü sancımaya başlamıştı. Kanskoye'nin karşısına varacaklardı birazdan, tepeyi geçeceklerdi. Sayısız araçların tekerlek izlerini taşıyan yola baktı Steiner. Batıya doğru uzanıyordu yol, bir tepeciğin ardında gözden kayboluyordu. Mutlaka Krimskaya'ya gidiyordu, tepenin çevresinden bir yay çizerek. Sol yanlarında, yirmi metre kadar ötede, dere birdenbire kuzeye kıvrılıyor, sonsuz bir ovada eriyordu. Doktorun sözünü ettiği yer, burası olmalıydı. Steiner durdu.

—"Ne var?" diye sordu Hollerbach, alnında biriken terleri sildi.

—"Karşıya geçeceğiz," dedi Steiner. "Ama önce birer cigara yakalım."

Oldukları yere çöktüler; Steiner omuzlarına attığı ceketini çıkardı. Sargısı daha kanlanmamıştı iyi ki. Cigaralarını yakarlarken, Hollerbach tasalı gözlerini onun yüzüne dikti:

—"Ne dediğini tamtamına anlayamıyorum," dedi. "Önümüze fırlatılan

kemikten söz ederken onlar diyorsun boyuna. Kim 'onlar'?"

—"Onu bir bilsem hepsini çözmüş olurdum zaten," dedi Steiner. "Ama kanıtlanabilecek bir şey değil bu; ya inanırsın ya inanmazsın doğruluğuna. Belki bir gün tam anlamıyla çözebilirim."

Yanındaki adamı inceledi. Hollerbach'ın yüzü kıpkırmızıydı, kir içindeydi. Çelik miğferini çıkarmıştı, sarı saçları alnına dökülmüştü. Ne kadar az tanıyorum onu, diye düşündü Steiner. Birbirimizi tanıyacak zaman bile yok; üç yıldır aynı çamurun içinde debelenip duruyoruz da adlarımızdan başka bildiğimiz yok. Ayıp. Yazık bize.

—"Yazık bize," dedi Hollerbach.

Steiner aynı şeyleri düşünmüş olduklarına sevinerek, "Neden?" diye sordu.

"Her şeyden ötürü," diye açıkladı Hollerbach. "Eskiden hep Mudau'dan -doğduğum kasabadır Mudau- kaçıp uzaklaşmak isterdim, şimdi keşke geri dönsem diye can atıyorum. Sonra demiryolundaki boktan işim geliyor aklıma, bezginlik duyuyorum. Neden böyle olsun canım?"

"Gerektiğinden fazla kafa yoruyoruz bu konular üstünde." dedi Steiner dalgın dalgın. Omuzunu yokladıktan sonra sözünü sürdürdü:

"Derler ki, insanın kusursuzluğa ulaşabilmesi için hayvanın biraz altında kendinin biraz üstünde bir bileşime varması gerekir. Bir çelişkiler bütünü çünkü insanoğlu: bir yandan Tanrıların balını düşlerken öte yandan kızarmış domuzun başına çöker keyifle; sevgiden söz eder, oysa eline geçen ilk fırsatta orospularla yatmak ister canı, iyilikten dem vurur, öbür insanların hayatını cehenneme çevirir öte yandan. Çok pis bir durum."

Ansızın konuyu daha fazla deşmemeye karar vermişti, kaşlarını çatıp uzaklara baktı. Hollerbach bir şey söylemek istedi. Tam o sırada büyük bir gürültü koptu arkalarında.

İnsanın yüreğini ağzına getiren bir gümbürtü duydular. "Tanklar!" diye haykırdı Hollerbach. Steiner başını salladı. Oturdular, kıpırdamadan kulak verdiler. Bu birkaç patlama uzun bir çatışmanın başlangıcıydı besbelli. Bombardıman gürültüsü gittikçe artıyordu ve aradan tüfek atışları duyuluyordu. "Alaydan gelen yardım," dedi Steiner.

Stransky'nin tanksavarlardan söz açtığı aklına geldi. Biraz sonra motor sesleri de yaklaştı. Hollerbach, ırmağın kıyısındaki sık çalılıklara göz attı. Gizlenebilirlerdi oraya. Yerlerinden kıpırdamadılar, tepeye baktılar. Bulundukları yerden pek bir şey görünmüyordu, biraz yakarlarında yamacın eğimi azalıyordu çünkü, bir düzlük başlıyordu.

Rus tankının yamaçtan aşağı son hızla indiğini gördüklerinde, tank yetmiş metre ötelerindeydi. Steiner bir çığlık atıp Hollerbach'ı uyardıktan sonra çalılığa doğru koştu. Hollerbach da ardından geliyordu ama birkaç adımdan sonra durdu, Steiner'in sırt çantasını unuttuğunu ayırdeti. Döndü, kaptı çantayı, sonra büyük adımlar atarak Steiner' in ardından koştu. Steiner'in birkaç metre ötesinde ırmak uzanıyordu. Ona bağırmak, soldan gitmesini, çalıların orada daha sıklaştığını haber vermek istedi. Derken müthiş bir patlama oldu; toprak açıldı ve Hollerbach kesilmiş bir ağaç gibi kaskatı yuvarlandı çukura. Hiç bir şey hissetmiyordu ama bilinci yerindeydi hâlâ. Steiner'in durduğunu, kendisine baktığını gördü. "Git!" diye haykırıyordu ona. "Irmağa atla." Gelgelelim bütün gücüyle bağırdığı halde sesini duyamıyordu bir türlü; buna öylesine şaşırdı ki son birkaç dakika başka hiç bir şey düşünemedi. Steiner, nereden çıktığı anlaşılmayan bir duman bulutu arkasında görünene kadar dalgınlığı sürdü. Sonra onu yerde gördü. Yengeç gibi yan yan sürünüyordu yerde, ama bir karış bile ileri gidemiyordu. Hali çok gülünçtü; Hollerbach güldü ister istemez. Sonra çevresini büyük bir sessizliğin kapladığını fark etti. Başını çevirdi ve bakışları dondu.

Steiner'in de bilinci yerindeydi, yalnız bedeninin her yanına kıymıklar saplanmıştı sanki. Acıdan bayılmak üzereydi, yerde kıpırtısız yatan Hollerbach'a doğru sürünmeye çalışıyordu. Çabasının ne kadar boş olduğunu anlamıyordu bile. Hızla inen tankın, çaresiz Hollerbach'ın üstüne doğru geldiğini gördüğü andan sonra ne yaptığını bilmiyordu; deliler gibi çırpınıyordu, gözleri dışarı uğramıştı, ağzından köpük geliyordu. Kollarıyla bacakları suya atılan bir taşın çevresindeki halkalar gibi durmadan boşu boşuna kıpırdayıp duruyordu. Neden sonra ölü gibi katıldı kaldı; bembeyaz yüzünde yalnız gözleri iki kor parçası olmuş, yanıyordu.

Tank, kımıltısız gövdenin on metre kadar yakınına geldi. Hollerbach başını çevirdi. Steiner ağzını açtı, bağırdı. Öyle bir çığlık kopardı ki toprak sallandı; fırtına, tepeleri önüne katıp götürdü, tıpkı ufuktan ufuğa yarışan kocaman dalgaları andırıyordu tepeler. Yukarı baktığında, gökle toprak arasındaki boşluğun usulca dolduğunu, durmaksızın savrulup gelen, sağanak olup üstüne üstüne yağan kuru yapraklardan kapkara kesildiğini gördü. Tankın Hollerbach'ın kıvranan gövdesinin üstünden geçişini, onu derinlere bastırışını, tekerleklerinden kanlı bir iz bırakarak doğuya doğru yol alışını görmeden izledi. Toprak, sıcak öğle güneşinin altında hiç değişmeden eski görünümünü sürdürüyordu. Yalnız ırmağın kıyısında, sık

çalıların arasında Steiner'in kımıltısız yatan gövdesinin yanıbaşında birkaç kuru yaprak Vardı, çalılığın ötesinde gökle toprak arasındaki boşluk. İçilmiş kocaman bir ağzı andırıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Steiner, tren penceresinden görünen telgraf direklerini belli belirsiz seçebiliyordu. Rayların gürültüsü azaldı. Yine mektuba baktı.

Doğu'da bir yer Sevgili Rolf,

Şu anda Güney Denizi'nde yaşayan bir adalı gibi güneşte kapkara yanmış bir halde, kum seddinin üstünde oturmuş, bacaklarımı suya sallıyorum. Ayaklarım pek hoşnut bu durumdan. Dün gece bir Rus hücumbotu yanaştı buraya ama Kruger tüfeğiyle savdı onu başımızdan. Kendisi öyle diyor.

Bugün iki saat denize daldı Kruger, sonunda iki eski çizme buldu ama ikisi de sol ayak. Kaptanla ikinci kaptanın çizmeleri bunlar, diye diretiyor. Gerisin geri suya fırlattık tabiî. (Yani çizmeleri, adamları değil.) Üç haftadır Karadeniz kıyılarındayız, can sıkıntısına karşı amansız bir savaş veriyoruz. Bütün gün dinleniyor, geceleri de uyuyoruz bol bol. Ne hayat ama! Yazık ki sen yanımızda değilsin. Bu salaklar satranç bilmiyorlar, oysa ne iyi vakit geçirebilirdik.

Sana Maag'ın döndüğünü yazmış mıydım? Evde habire yemek yemiş, bir göbek salıvermiş ki görme. Faber dün takvime baktı; sen yaralanalı üç ay geçmiş aradan. Zaman nasıl geçiyor, değil mi? Şimdilik bu kadar. Bu sıcakta mektup yazmak kolay iş değil. Kruger ile Kern tepemde dikilmiş, mektubu okuyorlar; yazım kargacık burgacıkmış. Yalnız anlatımın güzelliği, bu ayıbı örtüyordur sanırım.

Kendine iyi bak, dikkatli ol da seni başka bir birliğe vermeye kalkmasınlar döndüğünde, gözünü dört aç. Ana cephede işler iyice kızışmış diyorlar.

En iyi dileklerimle.

Eski dostun SCHNURRBART

Steiner kucağına koydu mektubu. Üç ay, diye düşündü. Ona otuz ay gibi gelmişti oysa. Mektubu yine cebine yerleştirdikten sonra gözlerini kapadı. Mayıs başlangıcında yaralanmıştı; demek şimdi Ağustos güneşi kasıp kavuruyordu cephedeki çorak toprağı. Dönüşünde bölüğü Kırım'da bulacağını sanmıştı. Kuzeydeki cephe gittikçe batıya kayıyordu, durum her geçen gün biraz daha kötüleştiği halde Kuban'daki köprübaşını bırakmaya

kalkışmamışlardı. Herkes yeni bir Stalingrad bekliyordu.

Pencereden baktı, dalgın dalgın kırları gözledi. Tekerleklerin gürültüsü ninni gibi geliyordu. Kompartımandaki yolcuların çoğu uyukluyordu. Başları düşmüş, gözleri kapalı, rahatsız koltuklarda kıvrılıvermişlerdi. Yarı uyur yarı uyanık bir halde bu bitmez yolculuğun ne zaman son bulacağını düşünürken - on gündür trenden inmemişti- üç ayın olaylarını getirdi gözlerinin önüne.

Kendine geldiğinde, sağlık merkezindeki kirli ranzada yatıyordu, Almanya'ya dönüş yolculuğunun ilk durağıydı burası. Oraya nasıl gittiğini hatırlamıyordu. Belki de Üçüncü Taburdan birtakım askerler bulmuşlardı. Gece ameliyat edilmişti, anesteziden ayıldığında sahra hastanesine götürülüyordu. İki gün sonra hastane treniyle Przemsyl'e yollanmış, oradan da Passau'daki hastaneye gelmişti.

Şaşılacak kadar çabuk iyileşmişti. Göğsündeki, kollarıyla bacaklarındaki yaralar çarçabuk geçmişti. Omuzundaki yara da zahmet vermemişti.

Hastaneye gelişinden bir ay kadar sonra Schnurrbart'tan İlk mektubu almıştı: Almanya'ya dönemediği için yakınıyordu.

Onun yarası hafifti, ancak Odessa'ya kadar gidebilmiş, bir ay sonra sağlam raporunu alıp tümene dönmüştü. Rus topçularının Alay'ı bozguna uğrattığını yazıyordu; cephe tepeden geçiyormuş şimdi. İzin söylentileri dolaşıyormuş, yedeklerin geleceğinden, yeni bir kumandanın getirileceğinden söz ediliyormuş, köprübaşını ellerinde tutabilmeleri için Steiner'in yanlarında olması şartmış. Öyle diyordu Schnurrbart.

Üç mektup daha gelmişti ondan. Söylentiler doğru çıkmıştı. Tümen kıyıdaki mevzilere çekilmiş, birkaç haftalık bir izin çıkmıştı. Son mektubu - elindeki mektubu- yola çıktığı gün almıştı. Kerch'e vardığında, tümenin Novorossiysk'ye nakledildiğini öğrenmişti.

Birkaç kilometrelik bir yol vardı önünde. Kocaman bir sandığı andıran vagonun koltuk yayları bozuktu. Her sallanışta, lokomotifin tiz düdüğünün her ötüşünde camlar sarsılıyor, Steiner dalgınlığından sıyrılıyordu.

Yolcuların yüzlerini inceledi. Hepsi kıdemli askerlerdi görünüşlerine bakılırsa, sıladan dönüyorlardı besbelli; arasıra gözlerini açıyor, büyük bir kayıtsızlıkla pencereden bakıyor, yine uykuya dalıyorlardı sonra. Steiner'in karşısındaki koltukta bir onbaşı oturuyordu. Onun gözleri de kapalıydı; trenin her sallayışında olağanüstü uzunluktaki boynunun çevresinde başı, yayla tutturulmuş gibi zıplayıp duruyordu. Kemikli yüzü bitkin, cansız görünüyordu.

Birdenbire gözlerini açınca, gözgöze geldiler. "Vardık sayılır," dedi Steiner.

Adam uzandı, dışarı baktı. "On dakika daha var." Esnedi. "Uzun bir tünele geliyoruz. Ondan sonra tamam."

—"Sık sık geliyorsunuz buraya galiba..." dedi Steiner.

—"Evet. Postayım."

Steiner ilgiyle inceledi onu. İyi iş, diye düşündü; bana göre. "Gar kasabada mı?" diye sordu.

Adam yüzünü buruşturdu. "Garı sorma. Bir saat çekiyor. Ne var ki yol fena değil, bir de bazen kamyona raslıyorsun, götürüyorlar."

— "Nasıl bir yer burası?" diye sordu Steiner. "Ben ilk geliyorum da."

Onbaşı omuz silkti. "Sakin, sessiz bir yerdir. Bol bol şampanya var üstelik. îç içebildiğin kadar."

—"Şampanya mı!" Steiner şaşırmıştı.

Adam başını salladı. "Duymamış miydin? Mahzenler çoktur burada. Savaş on yıl sürse de bitmez şampanyalar."

—"Sürmese daha iyi," dedi Steiner ters bir sesle. Lokomotifin düdüğü iki kere uzun uzun öttü. "Tünele geldik," dedi onbaşı. "Tamam." Ayağa kalktı, eşyalarını toplamaya başladı. Steiner de kalktı. Kompartımandakiler uykulu uykulu davrandılar, eşyalarını çıkarmaya koyuldular. Bir dakika sonra tünele girmişlerdi; her yan karanlıktı.

Günışığına çıkınca vagon sallandı, sonra sert bir şekilde durdu. Adamlar birbirlerinin üstüne yığıldılar, sövmeye başladılar.

—"Sanki koyun götürüyorlar," dedi içlerinden biri. "Öbürü güldü: "Koyun değiliz de neyiz?" Steiner kapıyı açtı, atladı. Onbaşıdan kurtulmak istediği için hızla turnikeye doğru yürüdü. Kartını uzattıktan sonra dışarı çıktı, çevresine bakındı bir süre. İstasyonda küçük yapılar vardı. Eskiden vagon deposu olarak kullanıldığı anlaşılıyordu. Dönüp bir göz attı. Vagonları ayırıyorlardı; bir an, içinde bir eziklik hissetti. Üstüste derin soluklar aldı. Kendin istedin bunu, diye düşündü. Hastalık iznini kullansaydın, şu anda evinde Freiburg'da olacaktın.

Hızlı hızlı yürümeye başladı; birkaç dakika sonra son yapılar da geride kalmıştı. Yol dümdüz batıya yöneliyordu, güzel bir yerdi burası gerçekten. Onbaşı abartmamıştı demek. İki yanda bağlar uzanıyordu. Olgun üzümlerin tadı ve iriliği, bir zamanlar güney Fransa'da tattığı, bir daha da eşine raslayamadığı üzümleri andırıyordu. Durup durup kopardı üzümlerden. Arkasına bakınca, trenin dağınık düzen yürüyen yolcularıyla karşılaştı.

Hızlandı. Şurada burada, asmaların yeşil yaprakları arasından küçücük beyaz boyalı evler göze çarpıyordu. Her yan tertemizdi, pırıl pırıldı; Rusya'da gördüğü yerlere benzemiyordu; Loire'ın güneyinde sanıyordu insan kendini. Gideceği yere yaklaşırken, denizin keskin kokusu geldi burnuna. Ufku kaplayan parlak mavi sisin arasından sarı bir ışıkla aydınlanan karaltılar belirdi. Bir dağ sırasının birbirini izleyen doruklarıydı bunlar. Öylesine dalmıştı ki arkasından gelen kamyonu duymadı bile; biri seslenince irkildi

"Nereye?" diye sordu adam. "Freiburg'a," dedi Steiner. Adam hiç renk vermeden kapıyı açtı. "Ben de oraya gidiyorum zaten. Atla."

Steiner çantasını kavradı, adamın yanına atladı. "Ben sık sık yolcu almam böyle," dedi adam vites değiştirirken. Kamyon hareket etti. "Katı yürekliliğimden değil. Ama iki piç almıştım, iki kutu salçayı yürüttüler."

—"Levazımcı mısın?" diye sordu Steiner.

—"Yazık ki öyle." "Neden yazık?"

Şoför güldü. "Ne büyük sorumluluk altındayız bilemezsin, belâ desen gırla."

"Neden naklini istemiyorsun?"

—"Nereye naklimi?"

—"Bizim Birliğe. Ne güzel, sımsıcak, temiz ranzalarda yatıyoruz biz."

Adam yine güldü. "Çılgın değilim. Nereye gitsen boş. Allah kahretsin şu orduyu."

Yolun iki kenarındaki evler gittikçe çoğalıyordu. Kasabanın eteklerine varmışlardı anlaşılan. Steiner pencereden sarktı. Yol yokuş yukarı eğimliydi; tepeye vardıklarında denizi gördü. O zaman, anıların acılığına dayanamayıp ellerini yüreğine bastırdı. İki hafta önce bu duyguları atlattığını düşünüyordu; çıkar yol olmadığına karar vermiş, bu konuda düşünmemeye hazırlamıştı kendini, oysa bal gibi aldanmıştı işte.

Manzaraya bakarak oyalanmaya çalıştı. Dağlık kıyı çizgisi, büyük bir girinti oluşturuyor; kasaba o girintinin çevrisinde bir yarım ay biçiminde uzayıp gidiyordu. Mimarî, Zürich'i andırıyordu. Evlerin çoğu beyaz boyalıydı.

Şoförün sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı. "Geçen hafta boşaltıldı evler," diyordu. "Sivillerden aldılar. Yazık ama kadınları bir görseydin." Steiner onun heyecanlı konuşmasını duymuyordu bile. Kamyon durunca kendine geldi. "Burada ineceksin," dedi şoför. "Sağdan ilk sokak. Rıhtımın orada mevzilendiler galiba." Frene bastı. Steiner bir paket sigara uzattı ama şoför

almadı. "Bu nesneler bizim elimizden geçiyor zaten. Hadi iyi yolculuklar."

Steiner kamyonu köşeyi dönene kadar izledi. En fazla dört katlı olan evler, sıcak öğle güneşinde sessizdiler. Kabaralı çizmeleri ıssız kaldırımda büyük yankılar çıkarıyordu.

Rasladığı bir inzibata yolu sordu.

Karargâh, rıhtıma giden yolun üstündeki bir sıra sevimli evde kurulmuştu. Steiner, karşısında hemen selâma geçen bir askere sordu: "Hangi bölüktensin sen?"

—"İkinci Bölükten," dedi adam.

Steiner tepeden tırnağa süzdü adamı. Daha önce hiç görmemişti. "Kaçıncı takım?"

—"İkinci."

Kendi birliğinden tanımadığı bir adamla konuşmak tuhafına gitmişti. Resmiliği bir yana bırakarak sordu: "Kumandanınızın adı ne?"

Hemen cevabı yapıştırdı asker: "Onbaşı Schnurrbart efendim."

Steiner gülmemek için kendini zor tuttu. Schnurrbart'ın asıl adı tarihe karışmıştı besbelli. Askerden kendisini Schnurrbart'a götürmesini istedi.

Evler duvarlar ve çitlerle çevrili küçük avluların ortasına kurulmuştu. Asker, yeşil çitle çevrili bir yapıya götürdü Steiner'i. Yemiş ağaçları vardı şurada burada; ama yapraklara bakan, korkunç bir kasırganın ağaçları yerlebir ettiğini sanırdı. Çiçek tarlalarını ayrıklar kaplamıştı, yalnız çakıllı yol bakımlıydı. Steiner usulca bahçe kapısını açtı; hiç gürültü çıkarmamaya çalışıyordu. Evin giriş kapısı kapalıydı; birkaç adim yürüdü, köşeyi döneceği sırada durdu ansızın.

Sıralardan birinde Schnurrbart oturmuş, yüz metre ötedeki denizi gözlüyordu; yüzünü güneşe vermişti, gözleri yarı kapalıydı, piposu her zamanki gibi ağzındaydı tabiî. Sanki dünya yaratılalı beri burada, aynı yerde oturuyordu; her zamanki gibi zayıf, sinirli, bol sakallıydı yine. Steiner yüreğinin hızla çarptığını hissetti, gülümsedi, gözlerini sildi. Yavaşça yanına gitti unun, çantasını sırtından çıkarıp sıraya çöktü. Kollarını sıranın arkasına dayayarak Schnurrbart'ın yüzünü yandan incelemeye koyuldu.

Schnurrbart gözlerini açmamıştı daha. Piposunu ağzından çıkardı, başını biraz geriye atarak, "Dinlendiniz mi çocuklar?" dedi.

"Evet," dedi Steiner.

Schnurrbart'ın yüzünde önce hiç bir değişiklik olmadı. Sonra ansızın bütün çizgileri birden değişikliğe uğradı. Gözlerini açtı usulca, başını çevirdi. Bakıştılar, hiç ses çıkarmadan, birbirlerini kollayarak, olağanüstü

bir sessizlik içinde.

Neden sonra Schnurrbart başını denize doğru çevirdi. "Bu havada balıklar müthiş ısırıyorlar adamı."

Steiner sustu. Uzun bir sessizlik. Bahçe, kıyıya hafif bir eğimle uzanıyordu; çitin yeşil parmaklıkları arasından denizin yağlı yüzeyine uzanan iskeleler görünüyordu. "Yine de," dedi Schnurrbart, "yani yağmur yağarken de ısırdıklarını gözönünde tutarsak..."

Steiner gürültüyle esnedi, eliyle ağzını kapadı.

"Aslında her türlü havada ısırırlar ya..." dedi Schnurrbart.

—"Yapma yahu?" diye mırıldandı Steiner, içine müthiş bir dinginlik çökmüştü.

—"Seni daha beklemiyorduk," dedi Schnurrbart ansızın. "Evde durumlar nasıldı?"

Steiner cebine attı elini, biraz arandıktan sonra bir kâğıt parçası bulup çıkardı. Schnurrbart'ın kucağına attı kâğıdı. "Şunu oku," dedi sert bir sesle.

Mektup kısaydı. "Sevgili Rolf," diye okudu Schnurrbart, "davranışımı anlayamayacağını biliyorum ama elimden başka türlüsü gelmedi. Kantindeki ilk karşılaşmamızda sana gerçekten kızmıştım. Sonra acıdım, en sonunda da sevdim seni. Bir gün kurtulabileceğimi umuyordum. Çünkü evliyim Rolf, üstelik kocamı sevdiğimi sanıyordum bir zaman.

Benimle o kadar evlenmek istiyordu ki, rıza gösterdiğimi noter aracılığıyla bildirmiştim. Seninle birlikte geçirdiğimiz son gece, kesin olarak boşanmaya karar vermiştim. Bir hafta sonra kocamın ağır yaralandığını bildiren haber geldi. Sağ bacağını kesmek zorunda kalmışlar. Kendimle sıkı bir hesaplaşmaya girdim; şimdi biliyorum ki onu bırakmaya hakkım yok. N'olur çok kötü düşünme benim hakkımda.

Sana karşı dürüst davranmadım, ama seni sevdim, sevdiğim için de yitirmeyi göze alamadım. Bağışla beni. Gertrud." Schnurrbart mektubu geri verdi. Steiner dalgın dalgın denize bakıyordu. "Demek adı Gertrud," dedi Schnurrbart.

Steiner başıyla evet dedi.

—"Nerede karşılaşmıştınız?"

—"Gursuf'ta."

Schnurrbart şaşırmıştı. "Gursuf'ta ha! Neden eve gitmedin peki?"

—"Gitmediğimi nereden çıkarıyorsun?"

"Gitseydin bu kadar çabuk dönemezdin," dedi Schnurrbart güvenle.

Steiner öne eğildi; dirseklerini dizlerine dayadı, başını eğdi. "Evde ne

işim var?" dedi bezginlik içinde. "Hastanede bu mektubu aldıktan sonra içimden gelmedi gitmek." Schnurrbart, Steiner'in ailesinden hiç söz açmadığını hatırladı. Ama sormaya da cesaret edemedi. Steiner ansızın konuyu değiştirdi; Kern'le Kruger'den haber sordu.

"Uyuyorlar," dedi Schnurrbart. "İkindi uykusu Zaten buraya geldik geleli uyandıklarını görmedim ki."

Schnurrbart anlatıyordu: Kruger'le kendisi bu evde kalıyorlardı; Kern, Faber ve Maag yandaki evdeydiler. Stransky kışla disiplininde diretiyordu çünkü. Yeni bölük kumandanı Teğmen Marz barut gibiymiş.

Steiner cephe konusunda bilgi isteyince Schnurrbart parmağıyla koyu gösterdi. "Mevzi, büyük fabrikanın yakınlarında, sağda bir yerde. Dürbünle bakarsan, dikenli teli görebilirsin. Burada pek bir şey olmuyor, yalnız arasıra öğle üstleri onyedi - ikiliklerin sesi yükseliyor."

—"Daha önce kim tutuyormuş burayı?" diye sordu Steiner. Schnurrbart elini küçümsercesine salladı. "Denizciler. Ne hayat sürmüşler ama!" Çenesi açılmıştı artık, bütün haberleri peşpeşe sıraladı. İkisi de Hollerbach'tan söz etmekten kaçındılar.

Schnurrbart piposunu yaktı, bacaklarını uzattı. "Güneşte oturmak güzel," dedi. "Eve döner dönmez haftalarca güneşte tembel tembel yatacağım; işlerin yoluna girdiğini düşünüp sevineceğim bol bol."

—"Nasıl yoluna girdiğini?" diye sordu Steiner.

—"Bayağı," dedi Schnurrbart. Piposunu içine çekerek, karşı kıyıya baktı. "Ne düşünüyorum, biliyor musun? Şimdiyi yaşamayı unuttuk, umudumuzu geleceğe bağladık, oysa şimdi yaşadığımız şeydir hayat ve tersine davranırsak onu ıska geçmiş oluruz."

—"Dur bir dakika," dedi Steiner. "Ne dediğini tam anlayamadım."

Schnurrbart düşünceliydi. "Ben de kaçırdım zaten," dedi tedirgince. "O sırada aklımdaydı. Yazabilirdim bile, öylesine iyi kavramıştım ki."

"istersen ben ne anladığımı söyleyeyim," dedi Steiner. "Şimdiki anın gerçek, geleceğin bir düş olduğunu söylüyorsun; tersini düşünürsek, hayatın elimizden kaçıp gideceğine inanıyorsun."

— "Tamam," dedi Schnurrbart. "Bunu demek istemiştim işte." Kendi düşüncelerini başkasının ağzından dinleyince şaşırıp kalmıştı; birkaç saniye, kendisinde daha önce hiç fark etmediği bir yetenek bulmuşçasına durdu, düşündü. Steiner garip bir bakışla süzüyordu onu; demek ki önemli bir felsefî gerçeği dile getirmişti.

"Yaa işte böyle," diyerek pekiştirdi sözlerini.

Ansızın bir şey unuttuğunu fark etti. "işin en tuhaf yanını söylemedim daha," dedi heyecanla. "Bir kaç gün önce Alay'a, Kiesel'i görmeye gitmiştik Kruger'le."

— "Kiesel'i mi?" diye sordu Steiner kaşlarını çatarak. "Ne istiyormuş sizden?"

—"Ne bileyim ben. Benim yaralandığım gece var ya, o gece Stransky'yi görüp görmediğimizi sordu bizden. Sen görmüş müydün?"

Steiner şaşkın şaşkın başını salladı. "Nereden göreyim? Kumandanlık karargâhında kalmıştı o."

—"Ben de öyle düşünmüştüm zaten," diye homurdandı Schnurrbart. "Biz görmediğimizi söyledik. Kiesel sen dönünceye kadar beklemek zorunda kalacakmış."

—"Tuhaf." Steiner bir süre düşündü, sonra işin içinden çıkamayacağını anlayınca omuz silkti. "Biraz rahat bıraksınlar beni, başka şey istemem. Döner dönmez işe koşuyorlar adamı."

Schnurrbart piposunu yere vurduktan sonra kalktı. "Gelir misin benimle?" diye sordu. "Kruger'i uyandıracağım."

—"Kaçar mı!" dedi Steiner çantasını sırtlayarak.

Eve girdiler, uzun bir koridordan geçtiler. En uçtaki kapının önünde durdu Schnurrbart, tokmağı yavaşça çevirip kapıyı araladı. "Derin uykuda," diye fısıldadı.

Steiner içeri baktı. Kruger, ranzaya boylu boyunca yayılmış horluyordu. Schnurrbart odaya gireceği sırada Steiner durdurdu onu. Cebinden küçük bir şişe çıkardı, göz kırparak uzattı. "O da ne?" dedi Schnurrbart şaşkın şaşkın. "İçki mi?" Steiner başını hayır anlamında salladı. Kapıyı yavaşça açtı, Kruger'e tetik adımlarla yanaştıktan sonra şişeyi onun saçlarına, giysilerine boca ediverdi. Geriye kalan birkaç damlayı, yatağın yanında duran çizmelere boşalttı. Mutlu bir gülümsemeyle, parmak uçlarına basarak kapıya yürüdü. "Şimdi uyandırabiliriz," dedi usulca.

Schnurrbart kokladı. Her geçen saniye artan keskin, baygın bir koku sarmıştı odayı. "Kolonya," dedi Steiner.

—"Feci kokuyor," diye fısıldadı Schnurrbart. "Nereden buldun bunu?"

—"Gümrükten kaçırdım," dedi Steiner. Schnurrbart bir dakika beklemesini söyledi, koşarak çıktı. Kruger kımıldadı, yan döndü. Schnurrbart bir düzine porselen tabakla çıkageldi.

—"Ne oluyor?" diye sordu Steiner.

Schnurrbart sırıttı. "Uyandır şunu. Mutfak tabak dolu." Odaya girdiler.

"Hazır mısın?" dedi Steiner. Schnurrbart tabakları havaya kaldırdı, yere fırlattı; bu arada öylesine tiz bir çığlık atmıştı ki Steiner bile irkildi.

Kruger yanıbaşında maden ocağı parlamışçasına fırladı ayağa.

Yüzü önce kıpkırmızı kesildi, sonra da bembeyaz. Yerdeki tabakları görünce işi anladı. Ayağa fırladı, Steiner'e çarptı, öfkeyle bağırdı. "Bunu yapmak için mi döndün?" diye kükredi. "Neden geldin sanki yine başımıza?"

Steiner onun alı al moru mor kesilen yüzüne bakarak gülümsedi. "Özlem yüzünden," dedi. "Senin özlemine dayanamıyorum."

Kruger neredeyse üstüne atılacaktı. Gömleğini kaptı, çizmelerini ayağına geçirdiği gibi odadan çıktı gitti. Onlar da ardından yürüdüler. Kruger, bahçedeki sıraya somurtkan bir suratla çökerken, Schnurrbart'la Steiner iki yanına oturdular.

—"Hiç düzelme olmamış," dedi Steiner.

—"Düzelmeyecek. Umutsuz bir vaka," dedi Schnurrbart. Kruger homurdanarak sıktı yumruğunu. Steiner, yatıştırmak istercesine onun kolunu sıktı. "Hadi ihtiyar serseri, yelkenleri indir bakalım."

Sesi öylesine yumuşaktı ki Schnurrbart şaşkın şaşkın baktı. Steiner'in bu kadar tatlı bir sesle konuştuğunu hiç duymamıştı daha önce. Kruger'de de etki aynı oldu. Bir süre daha homurdanmayı sürdürdü ama öfkesi gittikçe azalıyordu; kabuğuna çekilen bir salyangoza dönmüştü.

—"Hah şöyle," dedi Steiner. Ses çıkarmadan oturup denizi gözlediler, üniformaları yırtık pırtık üç asker, bir sırada yanyana oturmuş, güneşin tadını çıkarıyorlardı.

— "Eve dönmenin şerefine içelim," dedi Schnurrbart.

Ayağa kalktı. "Ben gideyim de öbürlerini çağırayım."

Eve döndüler. Steiner odaları dolaştı. Üç büyük oda oldukça iyi döşenmişti. Her halde sivillerin, giderken eşyalarını birlikte götürmelerine izin verilmemişti; her şey olduğu yerde duruyordu. Steiner, Kruger'le birlikte salona girerken koridordan telâşlı ayak sesleri duyuldu. Kapı hızla açıldı; Kern, onun ardından da Maag ile Faber göründüler. Birkaç saniye tek kelime söylemeden baktılar Steiner'e.

Steiner onların bildik yüzlerini, titreyen dudaklarını, gözlerinde okunan sevinci gördü; uzun bir süredir böyle bir duyguya yabancıydı. "Buradayız işte," dedi boğuk bir sesle.

Schnurrbart elinde şişelerle seğirtti. "Ağlaşmayı bırakın." Onları odaya iteledi.

Steiner'le ilk tokalaşan Kern oldu. Onun ardından sıra Maag'a geldi. Steiner, Faber'in gözlerindeki soruyu fark edince, onun ailesini yoklamak konusunda verdiği söz geldi aklına. "Düş kırıklığına uğrattımsa özür dilerim ama," dedi usulca, "size gidemedim."

Faber başını salladı. "Dün Barbara'dan bir mektup aldım," dedi. "Senin hâlâ gelmediğini yazıyordu. Bekliyorlardı da."

—"Bekliyorlar mıydı?" diye sordu Steiner buruk bir sesle. "Beni mi bekliyorlardı?"

—"Mektubumda senden söz etmiştim de," dedi Faber. Steiner nasıl teşekkür edeceğini kestiremedi, utanarak gülümsedi.

—"izne çıkmadın mı?" diye sordu Maag.

Steiner başını hayır anlamında salladı ama açıklamaya girişmedi.

Schnurrbart, şişeleri masanın üstüne dizmişti. "Oturun hadi," diye bağırdı. "Bak bakalım, beğenecek misin?" Masanın üstündeki altı şişe şampanyayı gösterdi gururla, Steiner'in yüzüne baktı. Bir değişiklik olmadığını fark edince omuz silkti. "Sen de hiç şaşırmıyorsun kardeşim!"

—"Neden şaşırayım?" dedi Steiner gülerek."Novorossiysk'nin şampanya mahzeni üç aylık çocukların dilinde!"

Oturdular, Schnurrbart bardak getirmemişti; şişelerden içtiler. Kern yüzünü buruşturdu. "Çok sıcak yahu... Bira ol saydı şimdi. Hani..." Sustu ansızın, havayı kokladı.

—"Ne var?" diye sordu Maag.

—"Kolonya kokuyor yahu," dedi Kern.

—"Bana da öyle geldi."

Bütün gözlerin kendinden yana çevrildiğini görünce hain hain güldü Kruger. "Steiner'in marifeti."

Kern yine kokladı. "Yok canım Steiner değil, sen kokuyorsun."

—"Deli," diye bağırdı Kruger. "Sen yeni bir burun al kendine, eskisi bir boka yaramıyor."

Schnurrbart araya girdi. "Boğuşmayın canım. Hepimiz leş gibi kokuyoruz aslında." Şişeyi kaldırdı havaya. "Şampanya içinde yüzen Alman ordusunun şerefine!"

—"Topluca atılacağım çukurun şerefine!" dedi Maag.

Şişeler boşaldı. Kern ağzını sildi. "Açsanıza şu pencereyi yahu!"

—"Sen açsana," dedi Maag. Ama kalktı, pencerelerin pancurlarını açtı. Masaya dönerken Steiner'in arkasında durdu. "Steiner değil kokan," dedi yüksek sesle.

—"Tabiî değil," diyerek katıldı Kern. "Hep söylerim ya. Bazı kimseler rütbelerinin yükseltilmesini kaldıramazlar. Biraz yükselmeye görsünler, asıl renkleri ortaya çıkar. İt oğlu itler, n'olacak!" Kruger'e anlamlı bir bakış fırlattı.

Kruger'in yüzü gitgide kızarıyordu. "Ben kokmuyorum," dedi. "Asıl leş gibi kokan, Steiner!"

Adamlar gülüşmeye başladılar; Faber'in her zaman ciddi olan yüzünde bile bir gülümseme dolaştı. Hepsi Steiner'e baktılar; güya öfkeli öfkeli başını sallıyordu.

—"Özür dilerim Onbaşı Kruger," dedi ciddi bir sesle. "Ama insan üstüyle böyle konuşmaz."

Kruger ayağa fırladı. "Senin rütbenin içine edeyim! Rütbe değil itlik söz konusu burada, kokmuşluk söz konusu." Soluk almak için durduğu sırada, odaya sert adımlarla bir teğmen girdi; omuzları dimdikti. Canlı mavi gözleriyle adamlara baktı. Hepsi ayağa fırlamış, hazırola geçmişlerdi. "Rahatınıza bakın!" dedi sert bir sesle. Masaya doğru yürüdü. "Bu saatte içkili toplantı yapıyorsunuz demek."

Sanki bir şey sormuyor, bir açıklamada bulunuyordu. Gözü, masanın öbür yanında duran Steiner'e ilişti. "Bu da kim?" Steiner topuklarını biraraya getirdi, "Üstçavuş Steiner," dedi, "hastaneden yeni döndüm."

Teğmenin gözleri açılmıştı. "Steiner mi?" diye yineledi. Sonra başını salladı, elini masanın üstünden uzattı.

"Ben bölük kumandanınız Teğmen Marz. Tanıyor muydunuz beni?"

—"Şöyle, böyle," dedi Steiner.

Marz kaşlarını kaldırdı. Sonra gülümsedi. "Ben de sizin hakkınızda az şey biliyorum. Bazıları iyi, bazıları değil. Hemen takım kumandanlığı görevini alacaksınız. Düzen ve disiplin. Başıboşluktan hiç hoşlanmam. Bir anlaşmazlık olursa, gelir benimle konuşursunuz yüzyüze, ama arkamdan dedikodu etmek yok. Anlaşıldı mı?"

Steiner başını salladı, şaşırmıştı. Tay gibi huysuz, ele avuca sığmaz bir oğlan, diye düşündü.

Marz öbürlerine döndü. "Bir saat sonra teftiş var. Kumandanın kendisi geliyor. Hiç kimse kaytarmaya kalkmasın."

Kruger'in yanında duruyordu; ansızın başını kaldırdı. "Kim bu kokuyu süren?"

Kruger yangözle Steiner'e baktı, gülümsedi.

—"Size söylüyorum Onbaşı," dedi Marz sert bir sesle, "Oğlan mısınız

nesiniz?"

Kruger ne diyeceğini şaşırmıştı. Teğmen gözlerinin içine bakıyordu; çaresizlik içinde omuz silkti. "Ben... şey ben değilim ama..."

Kumandanın gözleri ateş saçıyordu. "Yaa," dedikten sonra ellerini Kruger'in saçında dolaştırdı, burnuna yaklaştırdı "Kokla şunu!" diye emretti.

Kruger korkuyla kokladı. Öyle şaşkındı ki Steiner ansızın büyük bir suçluluk duygusuna kapıldı.

Teğmen basbas bağırıyordu. "Kadın gibi koku sürünecekseniz, sizin bileceğiniz iş... Yalnız bana yalan söylemeye kalkışırsanız yakanıza yapışırım. Unutmayın bu dediğimi!"

Kruger'in kendine gelmesine kalmadan çekip gitti.

—"Gerçekten de çok pis kokuyorsun," dedi Steiner. Kruger, yanına koştu hemen, Steiner'in kolunu yakaladı.

"Bu savaşın nasıl biteceğini bilmem," dedi soluk soluğa. "Yalnız senin başına ne geleceğini bal gibi biliyorum." Steiner kaşlarını çattı, özellikle kibar davranmaya çalıştı: "Ne var yani evlâdım?"

—"Ben senin evlâdın değilim," diye kükredi Kruger.

Schnurrbart yanlarına gelmişti; büyük bir hayranlıkla kokuyu içine çekti. "Ne güzel koku yahu!" diye fısıldadı, gözlerini yumarak.

— "Gül kokusu canım," dedi Kern. "Dikenli bir gül kokusu," dedi Maag.

Kruger deli gibi fırladı odadan.

Tabur Karargâhı, rıhtımdan yediyüz elli metre kadar uzaklıktaydı; birbirine bitişik yapılardan oluşmuştu. Bölük kumandanları, Stransky'nin düzenlediği brifinge katılıyordu. Teğmen Marz, hasır bir iskemleye çökmüş, Stransky'nin açıklamalarını sıkıntıyla dinliyordu. Birinci Bölüğün kumandanı Teğmen Moninger, pencereden pürüzsüz Ağustos göğünü gözlüyordu dalgın dalgın. Onun yanında Üçüncü Bölüğün kumandanı Teğmen Hahn duruyordu; eliyle ağzını kapayıp esnediğini gizlemeye çalışıyordu. Teğmen Stallmann parmaklarını incelemeye koyulmuştu. Bir bağlasa şu sözü, diye düşündü Marz, Stransky'ye bakarken.

Stransky, masanın başında duruyordu; çok duygulu bir konuşma yapmaya çalıştığı belliydi. Subayların uyuşukluğunu görünce büsbütün yükseltmişti sesini. "Saldırıdan savunmaya geçmenin şanssızlığı içindeyiz. Anlık çatışmalar yanıltmasın bizi. Şu sıralar askerleri savaşa hazır bulundurmak sorunu bence eskisinden de önemli. Taburu savaş düzeninde, saldırıya hazır durumda tutmak yolunda en önemli etken, bence sıkı

disiplindir." Elini masaya vurarak sözlerini pekiştirdi. "Bölük kumandanlarından her türlü başıboş davranışın hesabını sormalarını istiyorum. Avareliğe hoşgörü gösterilmeyecek. Askerlerin donanımlarını düzene sokmaları için en elverişli zamandayız. Ben bu konuyla bizzat ilgileneceğim." Altın kol saatine bir göz attı. "On beş dakika sonra teftiş başlıyor. Silâhları da denetleyeceğim." Triebig'e döndü.

"Başka bir şey var mıydı?"

— "Sanmam efendim," dedi Triebig aşağıdan alarak. Stransky, ceketinden görünmeyen bir toz parçacığını silkeledi eliyle, "öyleyse bugünlük bu kadar." öbürleri çıkarken, Marz yaklaşıp sordu: "Nereden başlayacaksınız teftişe, kumandanım?"

Stransky sert bir karşılık vermek üzereydi, ama Marz'ın alay emir subayının kayınbiraderi olduğunu hatırladı. Gülümsedi. "Sizin bölükten Teğmen Marz."

—"O zaman söyleyeyim de hazır olsunlar."

Stransky başını salladı. "Başka bir söyleyeceğiniz var mıydı?"

—"Önemli bir şey değil," dedi Marz gelişigüzel. "Çavuş Steiner bir saat önce döndü de, onu haber verecektim." Stransky, duygularını gizlemeye olanca gücüyle çalıştığı halde gözkapakları titremeye başlamıştı. "Steiner mi?" diye sorarken sesini doğal olmaya zorladığı besbelliydi. Yere baktı bir süre, sonra başını kaldırdı. "İyi. Çavuş'u bu akşam saat sekizde bana yollayın."

Marz selâm verip ayrıldı. Kumandanlık karargâhından çıkarken, dudaklarında belli belirsiz bir gülümseme vardı. Stransky, geniş camlı pencerelerden onun karşıdan karşıya geçişini gözledi. Ansızın müthiş, sağır edici bir gürültü yayıldı havaya. Marz en yakın eve daldı. Stransky yüzükoyun yere kapandı. Ev, temellerine kadar sarsılıyordu. Camlar kırıldı, tavandaki sıvalar düştü; oda beyaz bir toz bulutu içinde kaldı. Stransky yattığı yerde, soluğunu tutarak tuğla, tahta, taş yağmurunun dinmesini bekledi. Dizleri titriyordu.

Karşı kaldırımdaki evlerden biri çökmüştü. Yıkıntılardan çıkan kara - sarı duman bulutu, usul usul rıhtıma doğru uzaklaşıyordu. Stransky yapıyı tanıdı birden; irtibat merkeziydi.

Marz komşu yapıdan fırladı, korkudan şaşkına dönmüştü. Onun ardından istihkâm subayları göründüler; hepsinin beti - benzi atmıştı. Yine kendilerini yere attılar ve aynı korkunç vınlama duyuldu. Yalnız bu kere daha tiz bir sesti; sonuç eskisi kadar ölümcül değildi. Patlama çok

uzaklarda, açık arazide olmuştu; yeni bir kara duman bulutu yükseldi.

Stransky, patlamanın şiddetinden ellerini kulaklarına götürdü.

Adamlar, Marz'ın arkasından ayağa kalktılar, yıkılmış eve girdiler. Topun çapı neydi acaba? Belki şu ünlü 21 - cm.liklerdendi. Rus havan topları konusunda ürkütücü bilgiler edinmişti Stransky. Birkaç dakika daha bekledi.

Bombardıman durunca kalktı, Triebig'i çağırttı yanına; bütün izinleri kaldırmasını, herkesi korunak yapımıyla görevlendirmesini emretti. "Bölük kumandanlarına da haber ver," diye ekledi, "benim kumandanlığımın arkasında sağlam bir sığınak yapılsın. İstihkâmcılardan da yararlanabilirsin." Triebig'in üzgün olduğunu görünce sordu: "İnsanca çok kayıp verdik mi?"

—"Üç kişi," dedi Triebig boğuk bir sesle. "Dudek de vardı aralarında."

"Dudek mi?" Triebig'in başını yavaşça salladığını görünce dudağını ısırdı Stransky. "Gerçekten kötü," dedi. "Seviyordum o oğlanı. Daha iyi bir emir eri olamazdı."

—"Bence de öyle," dedi Triebig, "Keppler de öldü."

—"Öldü mü?"

—"Üçü de," dedi Triebig.

Uzun bir sessizlik. Stransky pencereye yürüdü, elleri arkasında, istihkâmcıların yıkıntılar altında kalan gövdeleri çıkarma çalışmalarını gözledi. "Steiner dönmüş," dedi ansızın, başını çevirmeden. Triebig'in rengi uçmuştu. "Bu akşam bana uğramasını emrettim. İmzasını alır almaz seni çağırıp kâğıdı Alay'a yollatacağım."

Triebig biraz kendini toparlayabilmişti ama rengi hâlâ uçuktu. Diliyle dudaklarını ıslattı. "Bu kadar çabuk döneceğini sanmıyordum. Umarım, başımıza dert açmaz."

—"Pöf!" dedi Stransky alayla. ,"Ben yumuşatırım onu, sen kaygılanma hiç." Saatine baktı. "Epey olmuş. Bölük kumandanlarına haber ver, kendime yeni bir emireri alacağım."

Triebig selâm verdikten sonra odadan çıktı. Yüzü allak bullaktı. Önce bütün bölüklere teker teker telefon edip durumu bildirdi; Tabura haber iletmelerini istedi. Sonra penceresinin önüne çektiği iskemleye çöktü, dağların beyaz tepelerini gözlemeye koyuldu. Göğsünün tam ortasında işleyen bir yara vardı sanki, kanını zehirleyen bir yara.

Steiner'in dönüşü, bardağı taşıran son damlaydı. Son birkaç ay süresince hep acı çekmiş, telefonun her çalışında ter içinde kalmıştı. Stransky ile her

karşılaşmasında, bir titremedir almıştı yüreğini; sürekli korku halinde yaşamak sinirlerini gergin hale getirmişti. Steiner konuşmamaya karar vermişti besbelli, yine de onun uyarısını unutamıyordu ve Steiner hayatta olduğu sürece bu korku, yakasını bırakmayacaktı.

Onun nasıl susturulabileceğini düşünürken, Steiner'in o gece Stransky ile görüşeceği geldi aklına. İkisinin arasındaki düşmanlığı bilmiyor değildi. Yararlanamaz mıydı bundan?

Düşünmeliydi.

Pencerenin pervazına dayanıp gözlerini kapadı. Konuşmanın ne yöne döneceğine bağlı, diye düşündü. Görüşmenin başarısı ya da başarısızlığı kendisini de yakından ilgilendirdiği halde, Stransky'nin nasıl bir belâya bulaştığını düşünerek için için sevindi. Bir sürü şey çıkabilirdi bundun. Çıbanın başı Rus saldırısının başladığı gece kopmuştu, Stransky saldırıdan hemen önceki olayları rapora geçirirken kendi yaptıklarını iyice büyütmüştü. Şu şeytan Steiner'in kahramanlık gösterisinden bir gece önce. Stransky'nin verdiği bilgilere göre, Rusların 121.4 Tepesine giriştikleri saldırı, kendisinin gösterdiği kahramanlık sayesinde püskürtülebilmişti. Raporda Stransky ile emir subayının son anda kaçışan adamların önüne dikildikleri, paniği bastırıp onları yeniden düşmanın üstüne sürdükleri belirtiliyordu.

Stransky, bu rapordan sonra Demir Haç beklediğini emir subayından gizlemek gereğini duymamıştı. "Tabiî sen de, sorulduğunda, ayrıntılarda beni destekleyeceksin Triebig. Hiç korkma. Tek tanık sensin. Meyer öldüğüne göre kimse aksini savunamaz. Herkes böyle yapıyor zaten. Bu iş bir olursa, sen de ikinci Dereceden bir Demir Haça kondun demektir." Ödül gerçekten büyüktü, üstelik Triebig, Stransky'nin isteklerine karşı koyacak durumda değildi. Rapor ertesi gün yollanmıştı Alay'a. Brandt, karşı saldırıda gösterdiği yararlık yüzünden Demir Haç'a derhal aday gösterileceğini bildirmişti Stransky'ye. Yalnız bu gibi durumlarda iki tanığın gerekli olduğunu belirtmişti; Triebig'in imzasının yanısıra bölük kumandanının imzası da şarttı.

Meyer öldüğüne göre, Meyer'in postasına başvurmalıydı Stransky. Onu da bulamazsa, yeni bir tanık çıkana kadar ertelenecekti madalyanın verilişi. Steiner'in adı hiç geçmediği halde Stransky, alay kumandanının kimi kastettiğini anlamıştı. "Tatsız bir durum." demişti Triebig'e o zaman. "Ama artık geri dönemeyiz. Serüvene atıldık bir kere."

Triebig'in düşündükçe karamsarlığı artıyordu. Stransky haklıydı, evet.

Geri dönemezlerdi artık, iş Alay'a kadar gitmişti zaten.

Üstelik Steiner imzasını vermeyecekti herhalde. O zaman da Stransky'ye, gereğinden fazla şeyler bilen bu adamdan kurtulmak düşüyordu. Nasıl, bu Stransky'nin bileceği işti.

Steiner gibi gözünü budaktan sakınmaz, atak bir idamı Brandt'ın bile kurtaramayacağı bir çıkmaza sokmak çok kolaydı aslında.

Steiner kumandanlık karargâhına geldiğinde, Stransky onu açık bir yüzle karşıladı; oturmasını söyledi. Çavuş, bu söze kulak bile asmadı. "Oturabilirsiniz," dedi Stransky sabırsızlanarak.

—"Emrediyorsanız, tabiî," dedi Steiner.

"Tutun ki emrediyorum." Steiner isteksizce bir iskemle çekti altına, Stransky gaz lâmbasını öyle bir noktaya yerleştirdi ki kendisi bütün bütün karanlıkta kaldı. Bacak bacak üstüne attı. "Geçen konuşmamızı hatırlıyor musun?"

Steiner yavaşça başını salladı.

—"Yaralandığın için ertelemek zorunda kalmıştık. Ben bir işi yarıda bırakmayı hiç sevmem; mutlaka tamamlamalıyım." Renksiz bir sesle sözünü sürdürdü: "Hâlâ gençsin, toysun.

Geçmişteki davranışlarını da bu yüzden bağışlamak istiyorum ya. Yalnız bunu yapabilmem için senin de bu hoşgörüyü değerlendirmen gerek."

"Tüfekleri Ruslarınkilerle değişmeme mi değiniyorsunuz?" Stransky kaşlarını çattı. "Tüfekler, temel sorunun yalnızca bir bölümü. Lütfen benimle konuşurken biraz daha çabuk kavramaya çalış söylenenleri."

Steiner omuz silkti. "Belki de çok şey bekliyorsunuz benden. Her neyse... Bazı konular yalnız erkek erkeğe konuşulabilir zaten, astlarla üstler arasında değil."

Stransky ilgiyle süzdü onu. "Senin böyle düşünmen olağan," dedi gülümsemeye çalışarak. "Yalnız, rütbemi hesaba katmasak bile, insanlar arasındaki ayrımları görmezlikten gelemeyiz. Yoksa aynı düşüncede değil misin?"

Steiner dudağını ısırdı. Demek söylemek istediğin bu, diye geçirdi içinden. Stransky, kendisini aşağılamayı aklına koymuştu demek. Umursamaz görünmeye çalıştı. "Bu konular üstünde fazla kafa yormadım. Eminim, aradaki ayrımı siz anlatabilirsiniz bana."

—"Tabiî," dedi Stransky. Kollarını göğsünde kavuşturdu; ağaran şakaklarıyla bu ince uzun yüz, soylu bir adamın yüzüydü besbelli. "Bir ahlâk ve kültür ayrımıdır bu ve ister kabul edin ister etmeyin sınıflar arası

farklılaşmadan doğar. Pisliğin içinde yetişenler, kolay kolay kurtulamazlar pislikten, çünkü pisliği fark edemeyecek durumdadırlar artık. Çok açık değil mi?"

Steiner başını iki yana salladı. "Size katılmıyorum," dedi. "Geçirdiğim deneyler; yetenek, duyarlılık ve kişilik gibi bir takım erdemlerin soylu sınıfların tekelinde olmadığını öğretti bana. Eğer yanılmıyorsam, Kant'ın babası eyerciymiş, Schubert'in babasıysa yoksul bir öğretmen. Ne yazık ki eksik eğitimim yüzünden bu listeyi başka adlarla zenginleştiremiyorum. On sekiz yaşımda okul kitaplarımı bir yana fırlatıp kazmaya el atmak zorunda kaldım; kişiliğimi geliştirecek zamanım olmadı hiç."

Alçak sesle, üstüne basarak söylemişti bunları. Susuyordu şimdi; Stransky'nin üstünden aşırdığı bakışlarını odanın karanlık köşelerine dikmişti. Bir sessizlik oldu.

—"Genel kavramlardan konuşuyorduk biz," dedi Stransky kaçamak bir bakışla.

—"Yine genel kavramlardan konuşuyoruz. En yararlı bitkilerle en zararlı ayrıklar aynı topraktan yetişir derler. Yoksa Doğu Prusya'da başka türlü müdür?"

Stransky'nin sesi ansızın sıcaklığını yitirmişti. "Sen hangi türdensin peki?"

Açıkça meydan okuyordu. Steiner'in korktuğu başına gelmişti. İskemlesinde doğruldu. "Bu konuşma genel kavramlar üstüne olacaktı," dedi. "Özel sorunlara değinmeden önce bir soru sormak isterdim."

—"Sor."

—"Başlangıçtaki soruyu yineleyeceğim, bu konuşma eşit koşullardaki insanlar arasında mı geçiyor, üst rütbeli biriyle astı arasında mı?".

— "Rütbemin üstünlüğünden yararlanmak gibi bir kaygım yok," dedi Stransky kibirle.

Steiner hoşnut, gülümsedi; konuşmanın sınırlarını çiğnediğine seviniyordu gizli gizli. "Öyleyse," dedi yavaşça, "bu tedbirsiz sorunuzu cevaplandırmamakta serbestim." Bir sessizlik oldu, öylesine ölü bir sessizlikti ki Steiner

Odada bir başına sandı kendini. Stransky'nin yüzü müthiş bir değişikliğe uğramıştı. Yamaçtan aşağı bir taş fırlatmıştı sanki; o taşın bir toprak kaymasına nasıl yol açabileceğini gözlüyordu Steiner.

Gelgelelim Stransky yerinden kıpırdamadı. "Kendini unutuyorsun Steiner," diye fısıldarken yalnızca gözlerinden okunuyordu öfkesi.

Bir an bu öfke karşısında sindi Steiner. Sonra yıllardır alışageldiği askerlik disiplinini bir kenara iterek başını kaldırdı. "Siz de anlaşmamızı unutuyorsunuz," dedi soğuk bir sesle. "Eşit koşullarda bulunmak işinize gelmiyorsa hemen eski durumumuzu alabiliriz."

Stransky, ellerine bakıyordu. "Küstahlığın budalalıktan doğuyor," dedi usulca. "Cesaretten doğsaydı, seni yine cezalandırırdım ama davranışına saygı da duyardım." Ayağa kalktı, odanın içinde birkaç kere gidip geldikten sonra Steiner'in karşısına dikildi. "Sizin gibilerine çok rasladım," dedi, "ve her zaman, böcek ezer gibi ezdim onları. Daha ilk karşılaşmamızda sana kendini fazlaca büyüttüğünü söylemiştim. Beni etkilediğini sanıyorsan, aldanıyorsun.

Bence suça eğilimli bir serseriden başka bir şey değilsin, vatandaşlarının özel eşyalarına bile el uzatmaktan sakınmayan bir küstahsın."

Steiner yavaşça ayağa kalktı. Ellerine baktı, neyse ki titremiyorlardı. "Bunu söylediğiniz için pişman olacaksınız," dedi usulca.

Stransky sağ eliyle kolunun yenini kıvırdı. "Memlekette olsaydık, yalnızca bu sözün yüzünden köpeklere kovalatırdım seni, kırlara sürerdim."

— "Ama memlekette değiliz," dedi Steiner.

"Çok geçmeden orada olmaya can atacaksın." Sırtını dundu, masaya doğru yürüyüp telefonla Triebig'i aradı.

"Çabuk buraya gelin," diye emretti. Arkasına dönünce, Steiner'in duvara yaslanmış olduğunu gördü.

"Hazır ol!" Steiner yarım adım öne çıktı, kollarını iki yanından sallandırdı. "Bunun da hesabını vereceksin!" diye kükredi Stransky.

O sırada Triebig girdi içeri. Steiner'i görünce, kanı tepesine çıktı. "Beni çağırtmıştınız," dedi.

Stransky bir cigara yaktı, kibriti kül tablasına attıktan sonra başını salladı. "Benim korunak nasıl gidiyor?"

—"Adamlar yeni başladılar kumandanım," dedi Triebig. "Yavaş ilerliyor, çünkü toprak çok sert."

—"Derinliği ne kadar şu anda?"

— "Yarım metre kadar."

—"Üç metre olacak. Çavuş Steiner bu gece kazacak korunağı."

—"Bu gece mi?" diye haykırdı Triebig şaşkınlık içinde.

—"Bu gece. Hemen başlaması gerek. Araç ve gereçleri derhal kendisine verin. Yarın sabah korunak hazır olmalı; sizi sorumlu tutuyorum."

—"Emredersiniz kumandanım," diye kekeledi Triebig. Steiner hiç renk

vermeden dinliyordu.

Stransky ona dönmüştü şimdi. "Siz dışarda bekleyin." Steiner'in odadan çıkmasını bekledi. Sonra, "Bu oğlanı yola getirmenin başka bir çaresi var," dedi Triebig'e.

—"İsteğinizi red mi etti?" dedi Triebig korkuyla.

Stransky başını salladı. "Hayır, ben fikrimi değiştirdim. Bu meseleyi unutacağız. Sen yarın sabah gider Kiesel'le görüşürsün. Dinle şimdi."

Triebig, Stransky'nin anlattıklarını dinlerken yüzündeki korku yavaş yavaş silindi.

Dışarda Steiner'le karşılaştı Triebig; Steiner'in elleri ceplerindeydi, dudağından bir cigara sarkıyordu. "Yürü bakalım!" diye emir verdi Triebig. Evin çevresinde dolanıp arka bahçeye yöneldiler. "Araçlar burada," dedi Triebig, duvarın kenarını göstererek.

Karanlık olmasına karşın Steiner yeni kazılmış toprağı, topraktaki dikdörtgen biçimindeki çukuru görebiliyordu. Yavaşça yaklaşıp baktı. Triebig kararsızdı, onu gözlüyordu. "Neden oyalanıyorsun burada?" dedi Steiner cigarasını ağzından çekmeden.

—"Bu işle hiç bir ilgim olmadığını bilmeni isterim."

—"Öyleyse şansın var," dedi Steiner. Triebig'in gitmeye kalkışmadığını görünce, ona doğru bir adım attı. "Bugün candan bir dostunu kaybetmişsin diye duydum, başın sağolsun," dedi. "Ama yıkılma sakın. Öyleleri dolu." Triebig nefretle baktı. "Benim bir tek isteğim var, kumandanın da öyle. Seni savaş divanına verebiliriz ya da başka usuller kullanarak başımızdan atabiliriz, gelgelelim ayaklarımıza kapandığın günü görmek istiyoruz."

Steiner gülümsedi. "Benden çok yaşamak istiyorsanız, kendinize gözkulak olun."

—"Sersem," dedi Triebig öfkeyle, "sersemin birisin sen, budala." Sesini alçaltarak fısıldadı. "Kim inanır sana?" "Brandt inanır," dedi Steiner. "Konuşmak niyetinde olsaydım çoktan konuşurdum."

— "Konuşsaydın, karşında beni bulacaktın. Kim senin sözüne uyar da bir subayı dinlemezlikten gelebilir?" Küçümsercesine güldü. "Fırsatı kaybettin Steiner.

Korunaktan çıkana kadar senden yanaydım ama artık hayır."

—"Olabilir," dedi Steiner. "Ne çare ki sen kaale alınmayacak kadar önemsizsin. Öylesine önemsizsin ki senin pis barsaklarını delecek kurşuna bile yazıktır. Ne var ki o kurşunu bir gün gözden çıkarmak zorunda kalacağım. Hadi defol şimdi!"

Triebig çaresizlik içinde yumruklarını sıktı. "Uyardığın için teşekkürler."

—"Bir şey değil," dedi Steiner serinkanlılıkla.

Triebig bir saniye durdu, bayılacakmış ya da Steiner'in üstüne atlayacakmış gibi bir hali vardı. Sonra döndü, yürüyüp gitti. Steiner arkasına dönünce, karanlık bahçeden iki kişinin yanına doğru geldiğini gördü şaşarak. Hemen tanıdı gelenleri.

—"Nereden geliyorsunuz siz?" diye sordu.

— "Şuradan," dedi Schnurrbart parmağını öteye uzatarak.

—"İlginç şeyler duyduk," diye mırıldandı Kruger, bir cigara yaktı.

—"Ne hakkında konuştuğumuzu duydunuz mu?"

—"Pek anlayamadık," dedi Schnurrbart. "Yalnız ilginç olduğu su götürmez. Gelmiyor musun bizimle?"

— "Şimdi gelemem," dedi Steiner. "Kumandanın korunağını kazacağım."

İki adam şaşkınlık içinde onu süzdüler. "Kim söyledi?" dedi Schnurrbart usulca.

—"Kumandanın kendisi."

—"Amma iş!" diye homurdandı Kruger. "İş, gittikçe ilginçleşiyor." Schnurrbart'a döndü. "Ben bizimkileri çağırayım." Sonra karşılık beklemeden koşarak uzaklaştı.

—"Ne demek istiyor?" diye sordu Steiner.

—"Seni yalnız mı bırakacağız yani? Altı kişi, çok daha çabuk bitirir."

—"Delisiniz siz," diye mırıldandı Steiner. "Burada ne işiniz vardı hem?"

Schnurrbart oturdu. "Sen gecikince meraklanmaya başladık. Kruger gidip bakalım deyince birlikte çıktık. Yolda Triebig'le evin arkasından dolandığınızı gördük. Garip geldi bize; Triebig gidene kadar bekledik. O kadar."

—"Daha ne olsun?" Steiner derin bir soluk aldı. Elini Schnurrbart'ın omuzuna koymamak için güç tutuyordu kendini.

—"Neredeyse gelir bizimkiler," dedi Schnurrbart piposunu çekerek. Steiner saate baktı. Onu biraz geçiyordu. Ansızın yüksek sesle konuşan birini duydular. Schnurrbart ayağa fırladı. "Marz," dedi. "Burada ne işi var ki?"

Sokaktan telaşlı ayak sesleri geliyordu. Derken evin köşesinde beş kişi belirdi. Steiner, en öndekinin Teğmen Marz olduğunu fark etti.

—"Ne oluyor burada?" diye sordu Marz sert bir sesle. Arkasından Faber, Maag ve Kern geliyorlardı; yüzleri tasalıydı. Schnurrbart'ın sorgulu bakışını

görünce omuz silkti Kruger. "Yolda karşılaştık Teğmen'le," dedi, "meselenin ne olduğunu öğrenince bizimle gelmek istedi." Steiner, bölük kumandanının sorduğu sorulara karşılık veriyordu.

Kumandanın emirlerini bildirdi.

—"Peki neden verildi böyle bir emir?" diye sordu Marz.

—"Bilmem ki. Oysa tatlı tatlı konuşuyorduk."

—"Yani...?"

Steiner gülümsedi. "Özel bir konuşmaydı."

— "Kumandanın kendisi mi istedi konuşmayı?" Steiner çenesini sıvazladı. Güldü. "Ben her zaman tedbirliyimdir."

Marz bir an düşündü. Sonra Steiner'e işe başlaması için emir verdi. "Siz yerinize dönün," dedi ötekilere. Yüzlerinden bozulduklarını anlayınca ekledi, "çavuş size gereksinme duyarsa, haber veririm."

Adamlar gülüşerek birbirlerine baktılar. Steiner'e gülümseyip oradan uzaklaştılar. Marz, Steiner'in çukura atlayıp eline küreği almasını bekledi. Sonra bahçe yolunu izleyerek sokağa çıktı.

Karargâha varınca ilk işi, Kiesel'e telefon etmek oldu. Kiesel, Brandt'a akıl danıştığı için konuşma epey uzun sürdü. Marz, telefonu kapadığında hoşnutlukla gülümsedi. Bir süre durdu. Sonra yine almacı kaldırdı, Stransky uykulu uykulu karşılık verdi. Marz bu geç saatte tedirgin ettiği için özür diledikten sonra neden aradığını bildirdi: Alay'dan telefon gelmişti. "Steiner sizin yanınızda galiba," dedi. "Yarbay onu hemen alay karargâhına yollamanızı istiyor." Sustu. Hattın öbür ucunda çıt çıkmıyordu; öyle ki Marz bir an Stransky'nin kapadığını sandı. Sonra yine konuştu Stransky; sesi gergindi, sözcükleri güçlükle bulabiliyordu: "Peki, hemen yollarım."

Marz ne olduğunu çıkaramadığı bir takım sesler duydu. Sonra uğultu kesildi. Santral girdi araya: "Konuşmanız bitti mi?" Marz karşılık vermedi. "Konuşmanız bitti mi?" diye yineledi ses; kısa bir sessizlikten sonra: "Kesiyorum." Marz pencereye döndü, denize baktı. Dağlar, kırağıyla kaplıymışçasına pırıl pırıl yanıyorlardı; yıldızlarla dolu göğe kaldırmışlardı başlarını. Dağların karanlık tepesinde taş kakmalı bir taç vardı sanki ve gece, aynaya bakar gibi usulca suya uzanıyordu. Göğsü garip bir duyguyla sıkıştı, gökle yerin birbirlerini böyle sıkı sıkı sarmalamaları hüzün salmıştı içine. Hayatını çekilmez kılan bayağılıkları hiç bu geceki kadar yoğun hissetmemişti.

Triebig, telefonun üstüste çalışlarıyla uykudan uyandı. Bir küfür savurdu, yalpalayarak telefona doğru yürüdü karanlıkta.

Stransky'nin sesini duyunca, hemen kendine geldi. "Çabuk gel buraya!" diye emrediyordu Stransky. "Der hal!" Triebig bir şeyler kekeledi, sonra hızla giyinmeye koyuldu. Öylesine korkmuştu ki, dakikalar sonra evden çıktığında hâlâ tirtir titriyordu. Kumandanlık karargâhına girmeden önce evin çevresinden dolanıp Steiner'in iş başında olup olmadığına baktı. Sonra içeri girdi. Yüzbaşıyı hiç böyle gergin görmemişti. Masasının arkasında durmuş, ellerini cama dayamış, avaz avaz bağırıyordu, Stransky. "Nerede kaldın? Derhal gel demedim mi?"

—"Giyindim," dedi Triebig titreyerek.

Stransky'nin yüzü kıpkırmızı kesildi. "Giyinmek mi!" diye kükredi. "Asker her zaman giyiniktir, yatağında bir kadın bile olsa. Gel buraya bakalım! Steiner nerede?"

—"Emriniz vardı, korunağın yapımında çalışıyor," diye fısıldadı Triebig; bir-iki adım yürüdü.

—"Onu hemen Alay Kumandanlığına götüreceksin," dedi Stransky. "Bu gece mutlaka görüşmek istiyorlarmış onunla Saat..." saatine baktı; "saat on birde. Bunun ne demek olduğunu biliyor musun?"

Triebig dudaklarını oynattı ama ses çıkmadı. Öylesine şaşırmıştı ki konuşamadı bir süre. Ansızın başına gelecek felâketi görür gibi oldu. "Rapor yüzünden her halde." Stransky öfkeyle başını salladı. "Elbette. Brandt dün geceki olayları haber almış; kalıbımı basarım ki o hınzır Marz yetiştirmiştir."

— "Bunu hesaba katmalıydınız," dedi Triebig dalgın dalgın. Stransky aşağılarcasına baktı ona. "Elbette kattım. Bu arada her attığım adımın casuslarca izlendiğini bilmiyor muyum

sanki?" Alayla güldü. "Bu efendiler beni hiçe sayıyorlar. Onlara bir yüzbaşının her zaman yüzbaşı olduğunu, bir çavuşun da, alay kumandanı tarafından desteklense bile yine altı üstü bir çavuş olduğunu göstereceğim." Odada gezinmeye başladı.

Triebig dudaklarını diliyle ıslattı. "Ne yapacaksınız peki?"

—"Zaman geçiyor," dedi Stransky. "Ne olursa olsun senin Brandt'la, Steiner'den önce görüşmen şart. Brandt'a söylersin: ben, asiliğini açıkça ortaya vurmaktan çekinmeyen bir astımın imzasıyla Demir Haç'a hak kazanmak isteyen aşağılık insanlardan değilim. Yarın Alay'a Steiner'la ilgili bir rapor yollayacağım. Kumandana şunu da söyle: ağzımdan çıkacak tek kelimeyle hapise tıktırabileceğim, bu yüzden de benden nefret eden bir adamdan imza isteyecek kadar alçalamam."

Triebig donakalmıştı. "Yarbay..."

Stransky elini öfkeyle salladı."Yarbay, bir tabur kumandanının haklı şikâyetini hasır altı edemeyecektir. Alay kumandanının kanatları altına sığınmış bir çavuşun, bana çocuk gibi davranmasına katlanamam artık. Şikâyetim kabul edilmezse, her şeyi göze alıp Tümen'e bizzat başvuracağım. Senden, söylediklerimi tek kelime atlamadan yarbaya iletmeni istiyorum."

— "Yazılı veremez misiniz?" diye sordu Triebig. Stransky dudak büktü. "Veremem. Yazacağım her şeyi aleyhimde kullanırlar bu herifler. Yarın sabah Steiner konusunda yazılı bir şikâyet vermem yeter bir kanıttır zaten. Şimdi yarbaya söyleyeceklerini yinele bakalım."

Masanın başına oturdu, Triebig söylediklerini büyük bir tedirginlikle yinelerken, önündeki kâğıda bir takım notlar aldı. Triebig'in konuşması bitince başını sallayıp onayladı.

"Genel olarak istediğim gibi. Yalnız biraz daha sert konuşabilirsin, zararı yok. Savunmaya geçmek kadar gereksiz bir şey yoktur, hep saldırı halinde olmalıyız. Çabuk yola çık şimdi."

Triebig koşarak odadan fırladı. Kendi odasına uğradıktan sonra Steiner'e gitti. Steiner çukurun içindeydi, göğüs hizasına gelmişti çukur. Triebig'in dediğini büyük bir kayıtsızlıkla dinledi. "Hadi!" diyordu Triebig. "Alay'dan seni istemişler; gidiyoruz."

Steiner şaşırdığını belli etmedi, oysa Brandt'ın bu saatte kendisiyle ne konuşmak istediğini kestirememişti. Triebig açıklamaya girişmeden önden yürüyüp gidince, bir şey sormadı.

Sokaklardan, karanlık' geçitlerden geçtiler; Steiner yön duygusunu yitirmişti artık. Ara sıra karşılaştıkları bıkkın nöbetçiler onları büyük bir merakla izliyorlardı. Sonunda evlerle dolu sokaklardan çıktılar, iki yanında ağaçlar dizili bir yola vardılar. Steiner belki on dakikadır yürüdüklerini fark etti. Tam o sırada biri çıktı karşılarına. "Alay kumandanlığı mı burası?" diye sordu Triebig. Steiner, yanlarına yaklaşan bir karaltının parolayı sorduğunu duydu. "Kuban," dedi Triebig ve ekledi: "Kumandan bekliyor bizi." Nöbetçi, subay üniformasını tanımıştı; topuklarını birleştirip selâma geçti. Sağ yanda, kocaman bir duvar yükseliyordu karanlığın içinden; başka bir nöbetçinin eşliğinde giriş kapısından yürüdüler, uzun bir koridora girdiler. "Bekle burada," dedi Triebig.

Steiner ellerini ceplerine soktu. Sinirleri iyice yatışmıştı artık; teğmenin kapıya çekinerek vuruşunu tiksintiyle gözledi. Gelgelelim içeri girin diyen

olmadı. Tersine, Kiesel belirdi kapıda Triebig'i görünce şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı. Sonra Steiner'e takıldı gözü. Hafif bir gülümseme dolaştı yüzünde. Steiner ellerini ceplerinden çıkardı.

— "Benimle görüşmek mi istiyordunuz?" diye sordu Kiesel.

—"Beni yüzbaşı Stransky yolladı," dedi Triebig. "Kumandanla görüşmem gerek."

Kiesel'in yüzü ansızın değişmişti. "Ne konuda?" diye sordu sert bir sesle.

—"Şey..." Triebig, Steiner'e gözucuyla baktıktan sonra sustu. Cesaretini topladı. "Kumandanla resmî bir sorun üstüne konuşmam gerekiyor."

—"Bir dakika," dedi Kiesel, odaya girip ardından kapıyı çekti. Dönmesi oldukça uzun sürdü. Sonunda göründü, başını sallayarak Triebig'e içeri girmesini söyledi. Steiner'e döndü. "Kumandan, bir iki dakika beklemenizi istiyor."

— "Tabiî," dedi Steiner. Kiesel çarçabuk içeri girmişti ama kapı kapanmadan önce onun kendisine bakarak gülümsediğini sezdi Steiner. Çamurlu çizmelerini gözden geçirdi. Keşke boyatsaydım, dedi kendi kendine. Ama vakit olmamıştı ki.

Bekleyiş uzun sürdü. Vakit geçirmek amacıyla koridorda bir aşağı bir yukarı geziniyordu Steiner; iki yanda iki mum yanıyordu. Koridorun sonundaki basamaklar halıyla kaplıydı. En alt basamağa çöküp bacaklarını uzattı. Bitkinlik çökmüştü üstüne; gözlerini kapadı. Hepsinin canı cehenneme! diye düşündü, Stransky'nin de, Triebig'in de, Brandt'ın da, hepsinin! Islık çalmaya başladı. Yine çizmelerine ilişti gözü. Canı sıkılmıştı doğrusu, halının ucuyla sildi çizmelerini. Sonra arkasına yaslandı, hiç bir şey düşünmemeye çalıştı. Gözleri açılmıyordu bir türlü. Bir kaparsam, diye düşündü, uyuyup kalacağım burada.

Ansızın bir ses duydu. Ayağa fırladı, kendini toplayıp çevresine bakındı. Kiesel önünde duruyordu. "Uyudunuz sandım," dedi.

—"Galiba," dedi Steiner, gözlerini oğuşturdu.

Kiesel bir süre baktı ona. "Keşke," dedi, "sizdeki iç rahatlığı bende olsaydı. Hadi gelin."

Odaya girdiler; bir an Steiner şaşkın bakakaldı. Oda, tıkabasa eşya doluydu, öyle ki kumandanı göremedi önce, sesini duydu. Brandt üstü bir sürü ıvır zıvırla dolu kocaman bir masanın arkasında oturuyordu, cigara vardı elinde. "Geldin demek!" dedi. "Gelecek sefer yaralanmadan bir hafta önce bana haber ver, olmaz mı? Ha ha, nasılsın bakalım Steiner?"

— "Pek fena değilim," dedi Steiner usulca, üstüne bir budalalık

çökmüştü.

Brandt ayağa fırladı, sevgiyle sıktı elini. Bir iskemle gösterdi. "Otur bakalım. Bugün çok çalışmışsın diyorlar."

—"Elimden geleni yaptım," diye mırıldandı Steiner uykusundan sıyrılmaya çalışarak. Brandt'ın uzattığı paketten bir cigara alırken, Triebig'in odada olmadığını gördü.

Cigarasını yaktı, kumandana merakla baktı. "Hastane nasıldı?" diye sordu Brandt.

"İyiceydi," dedi Steiner gelişigüzel. Brandt'ın keyfi yerindeydi besbelli. Yine de gecenin bu saatinde yalnızca sağlık haberlerini sormak için kendisini çağırtmış olamazdı. Üstelik Triebig neden gelmişti birlikte, şu anda neredeydi? Kumandan konuşup duruyordu. "Yaralanmışsın, öyle mi?

Konskoye'ye dönerken yine yaralanmışsın diyorlar." "Evet," dedi Steiner; başına gelenleri kısaca özetledi.

Kumandan ciddiyetle dinliyordu. "Gerçekten feci bir durum," diyerek içini çekti. Alay'ın giriştiği başarısız karşı saldırı sırasında ölen yüzlerce adam gelmişti gözlerinin önüne. Steiner cigarasını içiyordu. Kiesel'in varlığından tedirgin olmaya başlamıştı; bu adamın gözleri üstündeydi hep.

Bir süre konuştular; sonunda Brandt ansızın eğildi, dirseklerini masaya dayadı ve sordu: büyük Rus saldırısı başlamadan bir önceki gece girişilen karşı saldırı sırasında İkinci Taburu Yüzbaşı Stransky mi yönetmişti acaba?

Steiner şaşkın şaşkın baktı. Schnurrbart ile Kruger'in de sorguya çekildikleri geldi aklına.

— "Karşı saldırıyı Teğmen Meyer yönetti," dedi. "Yüzbaşı Stransky görünürlerde yoktu."

Brandt ile Kiesel gözgöze geldiler; o zaman Kiesel, emin olup olmadığını sordu. "Tabiî eminim," dedi Steiner. "Bir kere gelseydi görürdüm; ikincisi, Teğmen Meyer saldırıdan sonra yüzbaşıya olanları rapor etmekle yükümlüydü."

—"Nereden biliyorsunuz?" dedi Kiesel.

—"Raporunu verirken yanındaydım," dedi Steiner. Brandt şaşkınlıkla bağırdı. "Ne zamandı bu?"

Steiner onun kıpkırmızı kesilen yüzüne şaşırarak baktı. "Hemen sonra," dedi; olayları sırasıyla anlatmaya başladı. Bitirdiğinde Brandt'ın başı önüne düşmüştü, düşünüyordu. Steiner dikkatli olması gerektiğini sezdi. Yine de bu öfke kendisine yöneltilmiş değildi, çünkü kumandan başını kaldırdığında, yüzünde hafif bir gülümseme vardı. Kiesel'e döndü.

"Triebig'i çağırın," dedi sert bir sesle.

Triebig, Kiesel'in ardısıra odaya girdi, Steiner'in masanın öte yanında oturduğunu görünce dudaklarını ısırdı. Odada garip bir sessizlik vardı.

Brandt konuşmaya başladığında sesi umulmayacak kadar yumuşak ve tatlıydı. "Teğmen Triebig, Yüzbaşı Stransky karşı saldırıyı yönettiğinde siz yanında mıydınız?" Triebig duraladı. Bir karara varmaya çalışıyordu. Sonunda

omuzlarını kaldırdı. "Ben kumandanın ardından tepeye kadar gittim, çevresine adamları topladığını gördüm. Ama sonra kendisi beni kumandanlık karargâhına yolladı."

—"Neden yolladı?" diye sordu Brandt.

—"Siz ararsanız karargâhta birinin bulunması gerekiyordu da."

—"O zaman, karşı saldırıyı yönetenin Yüzbaşı Stransky olduğunu nereden biliyorsunuz? Oysa tanık olarak rapora imza atmışsınız Triebig."

Triebig bu kere kekelemeden cevap verdi: "Geri dönen saralılardan öğrendim yarbayım."

Kiesel karıştı söze. "Bir soru sorabilir miyim Yarbayım?" Brandt'ın başını salladığını görünce Triebig'e döndü: "Bu saralahlardan birinin adını verebilir miydiniz?"

—"Subay değildiler," dedi Triebig kaçamak bir bakış atarak. "Görsem tanırım ama adlarını bilmiyorum. Hem konuştuğumda karanlıktı; gözgözü görmüyordu. Sözlerinden kuşkulanmak gereğini de duymadım."

—"Adlarını alsaydınız bari," dedi Kiesel.

Triebig omuz silkti. "O karışıklıkta mı?" diye mırıldandı. Aklım başımda değildi zaten."

—"Biz aklınızı başınıza getiririz," dedi Brandt soğuk bir sesle. "Teğmen Triebig, söylediklerinizin doğruluğunu araştırdım.

Yüzbaşı Kiesel şimdi sonuçlar hakkında bilgi verecek size." Steiner, gitgide artan bir şaşkınlıkla izliyordu konuşmayı.

Kiesel'in cebinden bir kâğıt çıkarıp yazıya şöyle bir göz attığını gördü. "Şu ana kadar edindiğimiz bilgilere göre," dedi Kiesel serinkanlılıkla, "sözü geçen karşı saldırıya İkinci Bölükten kırk iki kişi katılmış. Bu askerlerin hepsi, saldırıyı Teğmen Meyer'in yönettiğini söylediler. İçlerinden hiç biri Yüzbaşıyı görmemiş; saldırı sırasında bölükte olup olmadığını bile duymamışlar."

—"Evet," dedi Brandt. Yine Triebig'e döndü. Triebig, kurşuna dizilmek üzere duvara yaslanmış bekleyen bir idam mahkûmunu andırıyordu. "Bütün

bunların raslansal olduğunu ileri sürecek değilsiniz her halde," dedi. "Yüzbaşı Stransky'nin yalan rapor yazdığı ortaya çıkarsa, konuyu Tümen'e kendim götüreceğim. O zaman da davranışlarınızın hesabını bir onur kurulu karşısında vermek zorunda kalacaksınız Teğmen."

Steiner, Triebig'in alnında boncuk boncuk duran terlere baktı. Hiç acımıyordu ona. İşin içyüzünü anladıktan sonra, tiksintiden başka bir şey duymaz olmuştu. Demir Haç sırtlanları! diye düşündü. Schnurrbart ile Kruger'in yüzlerce kere hak kazandıkları halde hiç bir madalya taşımadıklarını hatırladı.

Triebig kendini toparlamıştı. Sesine kesinlik vermeye çalışarak, "En içten inancımla hareket ettim efendim," dedi.

—"Sizin inancınızın önemi yok," dedi Brandt. "Kendi gözünüzle gördüğünüz konularda tanıklık edebilirsiniz, kulaktan dolma bilgilerle değil. Benim gözümde savaş alanında dövüşürken ölmüş insanlara ait madalyaları çalmaktan da ha bayağı bir davranış yoktur. Çavuş Steiner'in söylediklerine inanıyorum. Meyer'in yanındaymış saldırı sırasında. Eğer Yüzbaşı Stransky'nin söz konusu süre içinde cephede olmadığı konusunda tanıklık ederse, yüzbaşıya karşı disiplin tedbirleri almak zorunda kalacağım."

Steiner'e döndü. "Tanıklık edeceksiniz, değil mi?" Odada derin bir sessizlik oldu. Steiner kararsızdı.

—"Birkaç gün düşünüp öyle karar versem olmaz mı?" dedi sonunda.

Brandt şaşırmıştı. "Düşünecek misin?" dedi; sesi hem kırgın hem öfkeliydi. "Düşünülecek ne var? Stransky'yi görmedin, değil mi? Evet mi, hayır mı?"

Tam bu sırada beklenmedik bir yardım geldi Kiesel'den.

— "Çavuş Steiner haklı bence," dedi ayağa kalkarak. Öfkeden ne yapacağını şaşıran Brandt'a döndü. "Böylesine önemli bir sorun ,enine boyuna düşünülmek ister."

Brandt ayağa fırlamıştı. "Siz de aynı şeyleri mi söyleyeceksiniz yoksa? Sağduyu sahibi biri..." Sustu. Kiesel durmaksızın göz kırpıyor, bir şey anlatmaya çalışıyordu.

Triebig ile Steiner'e döndü yarbay, dışarda beklemelerini söyledi.

Onlar çıkar çıkmaz sordu: "Nedir bu saçmalık?"

—"Saçma olmasına saçma tabiî," dedi Kiesel. "Steiner, Stransky'nin karşı saldırı sırasında nerede olduğunu çok iyi biliyor." Birkaç adım attı odanın içinde, yerine döndü. "İki çıkar yolunuz var," dedi. "Ya

kovuşturmayı sürdürür Stransky'yi savaş divanına verirsiniz. Yalnız Steiner'in tanıklık etmesi gerekiyor ki, kendisi hiç istemiyor bunu.

Belki de kararsızlığı bu yüzdendir."

Brandt, çenesini sıvazladı. "Onu karıştırmayız," dedi bir süre sonra.

Kiesel düşünceli bir tavırla salladı başını. "Stransky kuşkulanır o zaman. En güçlü tanığı çıkarmazsak, mutlaka yanlış yargılara varacak hakkımızda. Kendimizi durup dururken tehlikeye atmış olacağız. Üstelik, İkinci Bölüğün kırk iki adamını da kamyona doldurup bilmem nereye tanıklık yapmaya götüremeyiz." Yarbayın kaşlarını çattığını görünce yanına yaklaştı; yakarırcasına, "Sizin yerinizde olsaydım, Steiner'i bir daha savaş divanının karşısına çıkarmamak için elimden geleni yapardım," dedi. "Stransky nasılsa onun geçmişini kurcalayacak, bir sürü tatsızlık çıkacak durup dururken."

—"Saçma!" diye gürledi Brandt yumruğunu masaya indirerek. "Bana böyle bir yalan kıvırdıktan sonra onun kuyruğunu bırakır mıyım hiç?"

—"Bırakın demedim ki!" dedi Kiesel. "Ben size iki çıkar yol olduğunu söylemiştim baştan... Yüzbaşıya başka yoldan sille indirme olanağı da var."

—"Peki, neymiş o bakalım?"

Kiesel bir iskemleye oturup bacak bacak üstüne attı. Bu akşam Steiner'i inceledim; sanıyorum epey bilgim var İnsanların davranışları hakkında. Bence Steiner yalnızca savaş divanı karşısına çıkmaktan değil, Stransky'nin aleyhinde tanıklık etmekten de kaçınıyor."

"Neden ama? Marz'in anlattıklarına bakılırsa, öç almak için yanıp tutuşması gerekir." Brandt sıkıntıyla güldü. "Bunlar kuruntudan öteye gitmez bence. Steiner nefret ediyor heriften."

Kiesel gülümsedi. "Elbette ediyor. Yine de Stransky ile teke tek hesaplaşmak istiyor; tartışma aralarında kalsın istiyor. Stransky'ye gelince.. Steiner'e disiplin cezası verilmesini isterse, ne yapacaksınız?"

"Onu bana bırak," dedi Brandt. "Eğer dediğini yapıp benim haberim olmadan Tümen'le ilişki kurarsa, dünyayı zindan ederim ona."

"Nüfuzlu tanıdıkları varmış diyorlar."

—"Nüfuzlu tanıdıklar ha!" Brandt elini küçümsercesine salladı.

"Onu yalan rapor vermekle bir suçlarsam, en nüfuzlu tanıdıklarının eli kolu bağlı kalır. Neyse konuyu dağıttık. Bir plandan söz ediyordun..."

—"Evet," dedi Kiesel ve anlatmaya başladı. Bitirdiğinde uzun bir sessizlik oldu.

—"Böyle şeyler ancak senin aklına gelir zaten," dedi Brandt sonunda.

Uzun süre plan üstünde düşündü. Sonra elini kaldırdı, "ikisi de gelsin içeri."

Önce Steiner'e döndü. "Peki. Birkaç gün bu konu üstünde düşünebilirsin. Sanırım meselenin ne olduğunu biliyorsun?"

—"Galiba," dedi Steiner.

Brandt başını salladı. "Anlaşmazlık olmaması için bir daha söyleyeyim: Yüzbaşı Stransky, İkinci Bölüğün giriştiği karşı saldırıyı kendisinin yönettiği savında. Böylelikle Birinci Dereceden Demir Haç'ı almaya hak kazanıyor. Yalnız ben, bu sözlerin iki tanığın imzasıyla doğrulanmasını, kâğıda öyle geçirilmesini istiyorum; aslı da bu. Ilk imzayı Teğmen Triebig'den almış; ikinci imza bölük kumandanının imzası olmalıydı ama Teğmen Meyer öldüğüne göre, o zaman Meyer'in yardımcısı durumunda olduğun için senin imzan gerekiyor. Başka soru var mı?"

Steiner başını salladı. Brandt, Triebig'e döndü. "Yüzbaşı Stransky'ye burada konuşulanları anlatırsınız. Takım kumandanının disiplinsiz davranışları konusunda vermek istediği rapora gelince... Şunu unutmasın ki sözü geçen kişi de kendisi hakkında bazı tatsız şeyler hatırlamakta serbesttir."

Kiesel, Brandt'ın kurnazlığı karşısında elinde olmadan gülümsedi.

Triebig'in başı önündeydi. Rahatlamıştı besbelli. "Yüzbaşıya bildiririm," diye mırıldandı.

Brandt soğuk bakışlarla süzdü onu. "Bu bir emirdir, rica değil. Artık gidebilirsiniz."

Triebig'in odadan çıkışını izledi. Sonra yine masasının başına geçti. Steiner odanın ortasında dikiliyordu. Bir öksürük sesi geldi, Brandt, Kiesel'in orada bulunmasından tedirgin oldu ansızın. Ama onu gönderemeyeceğine göre çaresiz Steiner'e mesafeli davranması gerekiyordu. "Stransky'nin korunağını bu gece kazma işi neden sana verildi?"

Steiner dudaklarını ısırdı.

—"Bir şey sordum," diye bağırdı Brandt.

Ters bir karşılık vermemek için kendini güç tuttu Steiner. "Bunu açmasak daha iyi," diye mırıldandı.

—"Ya sana emrediyorsam?"

Steiner başını kaldırdı. Gözgöze geldiler. O zaman müthiş bir öfkenin içini sardığını duydu Steiner. "Yalan mı söyleyeyim yoksa?" diye patladı.

Brandt, elini masaya koydu, hafifçe öne eğildi. "Sana bir şey söylemek istiyorum Steiner. Bu yapının dolaylarında yüzlerce korunak alacak yer var;

istersem seni iki-üç hafta buralarda tutarım, başıma daha fazla belâ açamazsın.

Stransky'nin sana disiplin cezası verilmesini istediğini biliyor muydun?"

—"Ben onun yerinde olsaydım bir an düşünmezdim," diye homurdandı Steiner.

Brandt, konuşmayı dikkatle izleyen Kiesel'e döndü. "Buna ne dersin? En iyisi bunun başına bir bekçi dikmek, mosmor kesilene kadar varsın kazsın."

—"İnatçılığa karşı işlemez bu çare," dedi Kiesel gülümseyerek. "Üstelik Kader'e neden karşı geleceksiniz?" Steiner'in önünde daha fazla açılmamak için omuz silkti, sustu.

Brandt söylediğini kavramaya çalışarak baktı onun yüzüne, sonra Steiner'e döndü; sesi sertleşmişti. "Bana bak Steiner. Bilirsin, sana karşı her zaman anlayışlı davranmışımdır.

Gelgelelim senin üstlerinle becelleşmenden bıktım usandım artık."

—"Sizden anlayış istemedim ben," dedi Steiner, meydan okuyarak baktı Brandt'a. Hiç bu kadar asi davranmamıştı ona; sözler ağzından çıkar çıkmaz patavatsızlığından kendi de korktu. Yine de gözlerini Brandt'tan kaçırmadı, onun yüzünün usul usul değişişini garip bir heyecanla izledi.

Ayağa kalktı Brandt. Sesi boğuk çıkıyordu.

—"Demek istemedin! Sen benden istemedin. Çılgın mısın sen? Ne dediğini kulağın duyuyor mu?"

Steiner bir an gözlerini yumdu. Nedenini sonradan kendisinin de kavrayamadığı amansız bir öfke kabardı içinde. Aylardır biriken kırgınlıklar öylesine ansızın boşalıverdi ki, eli ayağı tutuldu. "Ne söylediğimi biliyorum elbet," dedi dişlerinin arasından. "Bu lanet üniformayı sırtıma geçirdim geçireli iki çeşit insan olduğunu öğrendim: Stransky ile Triebig cinsinden olanlarla öbür yüksek rütbeli subaylar. Birazcık kurcalayacak olursanız, dipten aynı bokun çıktığını görüyorsunuz. İşte nicedir bunu söylemek istiyordum size." Durdu; tirtir titriyordu. Yüzü bir gölün kıpırtılı yüzeyi gibi seğirmeler içindeydi, gözlerindeki müthiş küçümseme karşısında Brandt soluğunu tuttu. Odada derin bir sessizlik oldu. Saatin tiktağı duyuluyordu yalnızca. Kumandan burnundan soluyordu. Titreyen ellerini masasının üstüne koydu. Hırıltılı bir sesle, "Çık buradan!" dedi. "Defol git buradan çabuk!"

Steiner ansızın kendine geldi. Kumandanın kırgın yüzüne bakarken öyle bir pişmanlık duydu ki gözleri yaşlarla doldu; odadaki eşyalar yüzmeye başladı gözlerinin önünde.

Sendeleyerek kapıya doğru yürüdü, sonra döndü, çaresizlik içinde geriye baktı. Çıktı.

Kapı kapanınca, Brandt iskemlesine çöktü, ellerini incelemeye koyuldu; yanıbaşında bir hışırtı duyunca başını kaldırdı, kendisine garip bakışlarla bakan Kiesel'i gördü.

—"Siz arandınız," dedi Kiesel usulca. Brandt şaşkın şaşkın baktı.'

—"Ya ilk küstahlığını görmezden gelecektiniz, ya sonuncusunu cezalandıracaktınız," dedi Kiesel. "Tutarsız davrandınız. Vahşi bir kediden minnettarlık beklenmez. Ne yapacağı belli olmaz bu tiplerin. Aslında ne kadar kaygılansak yeridir."

—"Steiner adına mı?"

—"Hayır. Stransky adına. Son beş dakikada edindiğim izlenimlere göre, hiç de yerinde olmak istemezdim." Kumandanın rengi gelmişti; şaşkınlığı yavaş yavaş geçiyordu. "Biliyorum," dedi.

—"Öyleyse Steiner'i hemen başka bir tabura nakledin, ya da buraya Alay'a getirtin."

Brandt yine ellerine baktı. Başını kaldırdığında, garip bir bakış vardı gözlerinde. "Böyle bir şey aklımın ucundan geçmez," dedi yavaşça. "Sen kendin birkaç dakika önce Kader'e karşı gelmemek gerektiğini söylüyordun. Çok akıllıca bir saptamaydı o."

—"Ama durum değişti şimdi," dedi Kiesel tedirginlik içinde.

Brandt iyiden iyiye kendini toparlamıştı. Alayla güldü. "Sana katılmıyorum. Örümcek ağındaki deliği onarmaya kalkışırsan, ellerin ne kadar usta olursa olsun bütün ağı yırtarsın. Ben böyle ince işlerden kaçınırım."

Ayağa kalktı, dolaşmaya başladı. "Belki de yanlış davrandım Steiner'e," dedi dalgın dalgın. "Üst'le ast arasında kesin bir sınır olması gerekir. Ben bu sınırı kaldırmaya kalkıştım."

—"Neden ama?" diye atıldı Kiesel.

Brandt karşılık vermek istemedi. "Ortalamayı tutturmak kolay olmuyor," dedi. "Adamlarımla bağlantıyı koparmak

istemiyorum; öte yandan Steiner gibi ileri gitmelerini de hoş karşılayamam."

—"Bir duyarlık meselesi bu," dedi Kiesel.

Brandt bir kahkaha attı. "Yok canım. Duyarlıklı olmaya kalkışsaydım, verdiğim her emir için özür dilemem gerekirdi, Tümen'den emrediyorlar falan demem gerekirdi. Yok..." Başını sertçe salladı. "Başka bir şey bu. Sık

sık kafamı kurcalayan bir şey." Kiesel'in önünde durdu; yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Söyleyeyim sana ne olduğunu," dedi haykırırcasına, "yakamızı bir an bile bırakmayan bir korku bu; zayıf yanımızın açığa çıkacağından, başımızı çevreleyen halenin yok olacağından doğan bir korku. Evet Kiesel.

Astlarımızla özel ilişkileri kaldıramamamız bu yüzden işte. Onlara, diyelim ki aşklarımızdan söz edecek olursak, karşılarında iç çamaşırlarımızla boy göstermiş gibi oluyoruz, bir daha göğsümüzü madalyalarla donatıp topların ağzına süremeyiz onları."

—"Her zaman değil," dedi Kiesel. "Ama haklısınız. Gerçekten bir imge yaratma hevesindeyiz -subayların ayrıcalıklı bir durumu olduğu gibisinden bir düş. Yakın ilişkilere girince, karşınızdakine insan olarak saygı gösterdiğinizi anlatmış oluyorsunuz. Böylelikle onun kendine olan güvenini beslemiş oluyorsunuz, gelgelelim o bu arada sizinle eşit hissetmeye başlayacaktır kendisini." Güldü. "Sinirin kalkması da teslim bayrağını çekmekle sonuçlanabilir. Yani aslında yüzlerine boya sürmeden halkla karşılaşmaktan çekinen oyuncularız biz."

—"O kadar da abartmıyalım canım," dedi Brandt.

—"Sizin de aklınızdan geçenler bunlardı."

Birkaç dakika konuşmadılar; Brandt homurdanarak masasına oturdu. Yüzü acı içindeydi, elini kalçasına götürdü.

"Şu kahrolası romatizma! Kurtulamayacağım galiba."

—"Yaşlanıyoruz artık," dedi Kiesel. Brandt süzdü onu. "Bana mı bu?"

—"Romatizmanıza," dedi Kiesel.

Konuşma yine yarıda kalmıştı. Kiesel, nedense bir türlü anlıyamıyordu Brandt'ı. Kişiliğinde açıklama götürmeyen bir takım çelişkiler buluyordu: birkaç ay önce Alay'daki askerlerin yalnızca sayılar demek olmadığını ateşle savunmuştu. Şimdi böylesi duyguları tümüyle yadsıyordu.

Kiesel gülümsedi. "Stransky de sizin düştüğünüz yanılgıya düşmüş. O da Steiner'le tartışmaya girişirken kendine çok güveniyordu her halde."

—"Amaçlarımız arasındaki ayrımı hesaba katmıyorsun ama," diye homurdandı Brandt.

—"Kattım," dedi Kiesel. "Stransky'nin amacını biliyorum zaten. Küstahlığının karşılığında aldığı dersi uzun bir süre unutamayacak. Bu küstahlık da Almanlara özgü bir özellik bana kalırsa."

Brandt elini hayır anlamında salladı. "Önyargılardan hareket ediyorsun," dedi sinirli bir sesle. "Biz öbür uluslardan daha kötü değiliz."

—"Belki de başkayız biraz," dedi Kiesel. "Ülkemizin sindirilmiş

despotlarla dolu olduğunu kimse yadsıyamaz. Kendi gözlerinde saygın olabilmek için başkalarının sırtına basarlar bu gibi adamlar; tıpkı kısa boylu kadınların, güven kazanabilmek için uzun topuk giymeleri gibi. Üniforma giydikleri sürece, bu özellik, bastırılmış biçimde sürüp gider içlerinde."

—"Sen anarşistsin düpedüz," dedi Brandt.

Kiesel omuz silkti. "Anarşist olabilecek cesaret yok ki bende. Ben yalnızca yanlış yolda olduklarını bilip de hiç bir değişiklik yapmaya girişmeyen insanlardanım."

—"Yapsak ne değişir?"

—"Kendimizi gözeterek yaparsak değişmez elbet," diye onayladı Kiesel. "Yalnız başkaları için yapmalıyız. Steiner ne olacak şimdi?"

Brandt baktı. "Çok üsteliyorsun," dedi kabaca. "Seninle ne ilgisi var bu işin?"

— "Sizi düşündüğüm için soruyorum," dedi Kiesel.

Brandt ters bir şey söyleyecekti ama kendini tuttu. Bu genç adamın, Steiner'in, kendisinin gözünde bir çeşit simge haline geldiğini anlatamazdı Kiesel'e, imkânsız anlatamazdı; ta baştan beri her çatışmada hazır bulunan, hayatlarını ya savaş alanlarından ya da daha sonraları umutsuzluğun, yıkılmış inançların pençesine düşerek yitiren bütün delikanlıların simgesiydi Steiner. Kendi oğlu da bunlardan biriydi, ölmüştü. Kiesel'e yalnızca, "Steiner köylüdür," deseydi yeterdi belki ama hiç bir şey diyemedi. Elini sallayarak konuşmayı daha fazla uzatmamak istediğini anlattı.

Güneş, dalgaların ötesinde batmıştı. Faber oturmuş, belki de üçüncü keredir Barbara'dan gelen mektubu okuyordu.

Sonunda katladı mektubu, göğüs cebine koydu. Dalgın dalgın pencereye doğru yürüdü. Gözleriyle dağları, denizi tarıyarak Barbara'nın verdiği bilgilerle şehrin o günkü durumunu karşılaştırdı. Barbara, bu bilgileri kasaba öğretmeninden edinmiş olmalıydı. Geniş alnı kırıştı.

Gerçekten bir zamanlar 95.000 kişi mi yaşamıştı burada? Olabilir miydi? Sayıyı gözünün önüne getirmeye çalıştı, şaşkınlık içinde başını salladı. Gelgelelim Barbara'nın sözünü ettiği kocaman fabrikaları gözleriyle görmüştü.

Değirmenler, çimento fabrikaları, vinçler, petrol rafinerileri, hepsi yerli yerindeydi. Yalnız rıhtımda hiç de onun dediği canlılık yoktu; büyük gemilerin izine rastlanmıyordu bile. Bu iskelelerde bir zamanlar neler konuşulmuştu kimbilir! Oysa şimdi rıhtım boyu, suyu kesilmiş bir çağlayanı

andırıyordu; şehir de dağların eteğinde taş kesilmiş çorak bir ülkeyi.

Sanki deniz altında olsaydı, bundan daha sessiz, daha cansız olamazdı. İnsansız bir şehirdi. Ağaçsız bir Kara Orman düşünün, işte onun kadar düşünülmez, mantıksız bir şeydi.

Faber pencereyi açtı, dışarı sarktı. Gök, yıldızlarla kaplıydı. Yalnız kendi evindeki gibi yakın gelmiyordu bu yıldızlar, ağaçların hemen tepesinde değillerdi. Ne kadar uzaktılar burada. Bir zamanlar bu saatlerde, güneş ağaçların arkasında solup giderken, dağların ötesinden gelen çıngırak seslerine kulak verip nasıl ellerini kavuşturduğunu, "Ave Maria"yı nasıl mırıldandığını hatırladı. Ya Barbara! O ağır, sakin yüzü, başının tepesinde görkemli bir tacı andıran sarı saçlarıyla Barbara! Sesini öylesine iyi duyabiliyordu ki, bir an yanında olduğunu sandı, dönüp baktı karanlık odaya.

Sonra içini çekerek pencereyi kapadı. Şu savaş çıkmasaydı, diye düşündü, çoktan evlenmiş olacaktık.

Yatmak için erkendi daha, gezinmeye karar verdi. Kern ile Maag Kruger'le "skat" oynuyorlardı. Palaskasını taktı, kasketini dağınık saçlarının üstüne yerleştirip evden çıktı. Dışarda Maag'a rasladı.

—"Oyun bitti mi?" diye sordu Faber.

—"Yok," dedi Maag ters bir sesle. "Sıkıldım, bıraktım."

—"Tartışma mı çıktı yoksa?"

Maag başını salladı. "Tartışma değil. Şu Steiner çok sinirime dokunuyor. Yine başladı. Dün geceki olaydan sonra barut gibi mübarek."

—"Ne zaman döndü?" diye sordu Faber.

—"Bilmem. Schnurrbart'ın dediğine göre, alay kumandanlığına gitmiş dün akşam. Schnurrbart ile Kruger ikiye kadar beklemişler, sonra yatmışlar. Bu sabah gelmiş. Ağzını açıp bir şey söylemiyor. Sen görevde misin?"

—"Bugün boşum. Yarın sabah altıda nöbet."

—"En kötü saat ha!" Maag bir cigara yaktı. "Gece nöbetini bin kere yeğ tutarım. Hiç değilse ertesi gün uyuyabiliyor insan."

Birlikte karşıya geçtiler. Faber konuşmuyordu. Maag birkaç kere konu açtıysa da Faber bir-iki cümleyle geçiştirdi sözü. Sonunda durdu Maag, "Ben eve döneyim," dedi. "Bir saat sonra nöbetteyim. Biraz kestireyim bari."

—"Değmez," dedi Faber. "Serseme dönersin."

Maag çevresine bakındı. Bölük kumandanlığından oldukça uzaklaşmışlardı, yabancı bir bölgedeydiler. Her yerde dört katlı evler göze

çarpıyordu; tek insan yoktu içlerinde. "Şunları bir gezelim," dedi heyecanla. "Belki yükte hafif pahada ağır bir şeye raslarız."

—"Yağma yasak," dedi Faber. "Bugün özel bir bildiri yayımlandı bu konuda biliyorsun."

—"Böyle bir yerde yağmanın sözü mü olur?" dedi Maag. "Ha top ateşine tutulmuş bu eşyalar, ha ben cebime atmışım... ne farkeder yani?"

—"Farkı şu: biri yağmadır, öbürü kaderin cilvesi," dedi Faber inatla. "Ben yokum bu işte!"

Maag öfkeyle salladı başını. "Ne biçim herifsin," dedi. "Hiç çalmadın mı hayatında?"

—"Benim için çok gerekli olmayan bir şeyi asla," dedi Faber. "Üstelik evler zifiri karanlık."

—"Benim el fenerim var yanımda."

—"inzibatlar da kol geziyor. Pencerede ışık görürlerse girip bakarlar; burnundan gelir. Sen beni dinle, böyle işlerden uzak dur."

—"Alçaklar," dedi Maag inzibatları düşünerek. Faber'in haklı olduğunu biliyordu. Biraz daha yakındıktan sonra gitmeye karar verdi. Faber de yürüdü onunla.

—"Eski mevzilerimize bir dönsek!" dedi Maag. "Burada çok sıkılıyorum. Cephe desen değil, cephe gerisi desen değil.

Subaylar da işsizlikten ne yapacaklarını şaşırdılar, bizi nasıl sinirlendireceklerini düşünüyorlar yalnız." Yere tükürdü. "işler kızışınca gözüme görünmesinler daha iyi. Kafam kızarsa hiçbir şey görmem valla, kırıveririm birinin belini."

—"Boş sözler bunlar."

—"Ne boş sözü?" diyerek parladı Maag. "Sen beni tanımıyorsun galiba."

—"Birbirimizi hiç tanımıyoruz aslında," dedi Faber donuk bir sesle.

Adımları yavaşlamıştı. "Nasıl tanımıyoruz yani?" dedi Maag şaşkın şaşkın.

Faber ellerini ceplerine soktu. "Tabiî tanımıyoruz," dedi usulca. "Hemen hemen tek bildiğimiz şey, adlarımız."

—"Haklısın galiba," dedi Maag; iyice şaşırmıştı. Biraz durduktan sonra sordu: "Evli misin sen?"

Faber, "Hayır," dedi, "savaş çıkınca evlenemedim."

—"Ben de öyle," dedi Maag. "Şu lanet savaş yüzünden. Savaş çıkmasaydı çoktan..." Ansızın sustu.

—"Çoktan ne?" diye sordu Faber.

Maag utanarak güldü. "Bir şeydiyecektim de. Şey..."

Karşıya geçene kadar tarttı söyleyeceğini. "Bir sevgilim var da. Senin var mı?"

—"Var."

—"Adı ne?"

—"Barbara."

—"Güzel bir ad. Benimkininki de Monika." Konuşmadan yürüdüler, Maag aklına gelen şeyi söyleyip söylememek konusunda kararsızdı. Alaya alınmaktan korktuğu için iktidarsızlığını kimseye açmamıştı o güne kadar. Faber'in ağırbaşlı tavrını görünce, onun kendisine yardımcı olabileceğini düşünmüştü. Söze nasıl başlayacağını kestiremiyordu. Birkaç kere çabaladı. Sonunda Faber'in kolunu tuttu. "Sana bir şey söyleyebilirim, değil mi?" dedi.

Faber, gece karanlığında bile çilleri gözüken bu yüzü ilgiyle inceledi. "Tabiî," dedi.

—"İyi öyleyse," diyerek iç çekti Maag. "Sen Barbara'yla birlikte oldun, değil mi?"

—"Birlikte olmak mı? Ne demek istiyorsun?"

—"Biliyorsun ne demek istediğimi," dedi Maag kesik bir kahkaha atarak. Güvensizliği gittikçe artıyordu, söze başladığına çoktan pişman olmuştu. Son bir denemeye girdi. "Sizin oralarda nasıl derler bilmem. Yani kadınlarla yatmak söz konusu olunca."

Faber'in yüzü birdenbire sertleşti. "Bizim oralarda bir kızla ancak evlenince yatılır," dedi sert bir sesle.

Maag şaşırmıştı. Yanlışını kavradı, düzeltmeye çalıştı. "Ben de onu diyecektim zaten."

Faber hiç ses çıkarmadan süzdü onu, sonra çekip gitti. Maag, kırgın, ardından geliyordu. Hiç kimseyle konuşamazsın, diye düşündü acı acı. Hiç kimseye derdini açamazsın. Başı önünde, omuzları düşmüş, Faber'in ardından yürüdü. Çok küçülmüş, çok gülünç hissediyordu kendini.

Faber hızla uzaklaştı. Orduda yıllarca hizmet gördüğü halde bu konuşmalara bir türlü alışamamıştı; tiksiniyordu, öfkeleniyordu. Kadınlardan söz ederken saygılı bir dil kullansalar olmaz, diye düşündü.

Bölük kumandanlığına geldikleri sırada durdu Faber. Sokağın sağ yanındaki bir evden insanın içine işleyen bir ses geliyordu. Duyulmayacak, geçiştirilecek bir ses değildi bu.

Maag da durmuştu. Kapının önündeki karaltıyı ayırdettiler. Karaltı

onlara doğru yürümeye başladı. "Köpekmiş," diye fısıldadı Maag şaşkınlıkla. Gerçekten de kocaman bir bekçi köpeği, topallayarak geliyordu onlara doğru; sağ ön ayağını havaya kaldırmıştı.

—"Pis it," dedi Maag, yumruğunu havaya kaldırdı.

—"Bırak hayvanı," dedi Faber sertçe.

Hayvan durdu, inlemeye başladı. Faber elini uzattı, okşamaya koyuldu köpeği. "Gel kuçu kuçu," dedi, "gel bana bakayım."

—"Ne yapacaksın o pis hayvanı?" dedi Maag.

Faber karşılık vermedi. Hayvan güvenle kaldırdı başını, Faber'in elini yalamaya başladı. "Gidiyorum ben," dedi Maag. "Beş dakika sonra nöbetim var."

Faber dönüp baktı ona. "Seni kimse tutmuyor ki."

Bir an Maag'ın gözleri öfkeyle parladı. Sonra kırgın uzaklaştı oradan. Köpeklere acıyorlar ama, diye düşündü öfkeyle. Altı üstü bir köpek!

Faber, köpeğin ayağını inceliyordu. Tüylerinin üstünde ellerini hafifçe gezdirirken bir diken geldi eline, deriye gömülmüştü iyice. Hayvan, yardım edeceğini anlamış, kıpırdamıyordu. Faber, tırnaklarıyla dikeni tutup çekince, titredi birden, yavaşça inledi. "Tamam, oldu işte," dedi Faber yatıştırırcasına, ellerine sürtünen ıslak burnu hafifçe okşadı. Köpeği birlikte götürse miydi? Belki öbürleri istemezlerdi.

Sonra nereden yemek bulabilirdi ona. Karavana pek bol değildi burada. Öte yandan zavallı hayvanı kaderiyle başbaşa bırakmayı da içi götürmüyordu.

Arkasından geleceğini umarak birkaç adım yürüdü. Durup geriye bakınca hayvanın yerinden kıpırdamadığını, kendisine baktığını gördü. Derken karşıya geçti hayvan seke seke, kapının önündeki eski yerine oturdu, inlemeye başladı. Faber ona doğru yürüdü, eşiğe çömeldi. Bacaklarını toplayıp oturdu. Köpek başını dizlerine koydu, ellerini yaladı keyifle.

Faber sevecenlikle onun cılız sırtını okşamaya koyuldu. Karanlık sokakta oturdular. Ne kadar benzeşiyorlardı bu köpekle. Aralarındaki tek ayrım, Faber'in sıla özlemi çektiğini bilinçle kavramasıydı; köpekse sezgiyle biliyordu bunu Yanyana olmak hoşlarına gidiyordu; Kara Orman vadilerinden gelen bu askerle, özleme dayanamayıp eski, terk edilmiş evine dönen bu unutulmuş köpek gerçekten benziyorlardı birbirlerine. .

Köpeğin gözleri kapalıydı. Sırtının okşandığını duyunca, sesini kesmişti. Arasıra başını kaldırıp kapıya bakıyordu. Gelgelelim kimse içeri almıyordu

onu. Ne bildik yüzler vardı ortalıkta, ne de sevdiği kokular. Her şey garip bir şekilde değişmişti; hayvan seziyordu bu değişikliği. Faber kalkınca, köpek dikkat kesildi. Gözleriyle yalvarıyordu sanki; Faber, içinin ezildiğini duydu. "Sana yardım edemem ki," dedi usulca. "Ben de senin kadar çaresizim." O yürüyüp giderken köpeğin başı ayaklarının üstüne düştü; yine ağlamaya başladı. Faber dudağını ısırıp adımlarını hızlandırdı. Büyük, umutsuz bir öfke sarmıştı içini.

Aylardan ekimdi; ayrılma emri' tam bir şaşkınlık yaratmıştı adamlar arasında. Geride bıraktıkları haftaların dinginliğinden bir anda çekip çıkarmıştı onları. Bu gibi değişikliklere alıştıkları için, çok geçmeden buna da uydular. Bir gece, mevzileri bir deniz birliğine bırakıp batıya doğru yürümeye başladılar. Steiner ile Teğmen Marz ikinci takımın başında yanyana yürüyorlardı; Teğmen dönüp geriye bir göz atıyordu arasıra. Pek konuşmadılar; zaten herkes kendi düşüncelerine dalıp gitmişti.

Steiner keyifsizdi. O sabah Fetscher'le konuşmuş, ondan kötü haberler almıştı; Fetscher'in dediğine göre, köprübaşını tutan tümenleri gözden çıkarmıştı ordu. "ikinci bir Stalingrad olacak," demişti, "Ruslar Melitopol'a yaklaştılar, bir iki güne kalmaz Perekop'a varırlar. Kırım elden gitti, biz de birlikte." Steiner sıkıntıyı üstünden atmaya çabaladı. Gözucuyla bölük kumandanını süzdü. Son zamanlarda hep birlikte olmuşlardı.

Marz'in iyi bir satranç oyuncusu olduğu anlaşıldıktan sonra Steiner sıkıntılı gecelerini onunla satranç oynayarak geçirmişti; şurdan burdan konuşmuşlardı. Bu konuşmalar sırasında teğmenin, alay emir subayının kayınbiraderi olduğu çıkmıştı ortaya. Steiner sıkılmıştı bunu duyunca, Kiesel'le son görüşmesini, Brandt'la aralarında geçen çirkin sahneyi hatırlamıştı. Haftalar geçtiği halde Brandt'tan ses çıkmamıştı; Stransky de kendisiyle uğraşmıyordu eskisi gibi, yine de nedense en zorlu günlerin önünde olduğunu hissediyordu. Teğmenin yüzüne bakarken onun alay kumandanlığında geçen olaydan hiç söz etmediği geldi aklına, oysa Kiesel mutlaka anlatmış olmalıydı. Bu sessizliğin ardında bir şeyler var, diye düşündü Steiner.

Döndü, geriye baktı.

—"Daha ne kadar yolumuz var?" diye sordu Schnurrbart. Ön sırada, Kruger ile Kern'in arasında yürüyordu; piposu ağzındaydı.

Marz omuz silkti. "Bilmem. Bir ulaştırma birliği gelip bizi alacakmış."

—"Ulaştırma birliği ha!" diye homurdandı Kruger. "Bu lâfı duyar duymaz midem ağzıma geliyor. Cehennemi yanıbaşımda hissediyorum."

Marz cigarasının izmaritini ezdi. "Haklısın. Yalnız köprübaşında tam bir sessizlik hüküm sürüyor. Bizim kesimde şimdilik çıt çıkmıyor."

—"İvan dersini aldı," dedi Schnurrbart yere tükürerek. Steiner karanlıkta yön duygusunu kazanmaya çalıştı.

Dört saattir yürüyorlardı; vakit, geceyarısını çoktan geçmiş olmalıydı. Bu bölgeyi hiç bilmiyordu. Batıya doğru uzanan anayoldan gitmemişler, kuzeybatıya yönelen bir köy yoluna çıkmışlardı. Yol, tepelerden, düzlüklerden aşıyordu; Krimskaya dolaylarını andırıyordu yer şekilleri. Her şey karanlık, tekdüze, uçsuz bucaksızdı, derin bir ıssızlık vardı her yanda. Kabaralı çizmelerinin altında ince kumlar fıkırdıyor, yoldan savrulan tozun, başlarının üstünde yarı saydam bir bulut haline geldiği görülüyordu; soluk almaları güçleşmişti. ilerden, Birinci Bölüğün saflarından bir şarkı yükseldi. Çok geçmeden çizme seslerine karıştı şarkı, duyulmaz oldu. Arasıra biri sıradan çıkıyor, sırtını yola verip duruyordu. Hemen yanlarına çekiyorlardı onu.

Bitkinlik, bacaklarından beyinlerine kadar yükselmişti; öleceklerdi uykudan.

Steiner'in arkasından gelen üç kişi, kollarını birbirlerine kenetlemiş, gözleri kapalı, yürüyorlardı. Gözlerini sırayla açıyor, birbirlerini usulca iteleyip yolun ortasına sürüyorlardı. Binlerce kilometrelik yolları yürürken bulmuşlardı bu yöntemi. Yarı uykuda, yarı uyanık yürüyebiliyorlardı böylelikle; bacakları gövdelerinden bağımsız organlardı, makine gibi hareket eden organlar. Steiner başını önüne eğmiş, yanında yürüyen bölük kumandanının pabuçlarına bakıyordu. Marz uzun adımlar atıyor, bir yandan da ıslık çalıyordu. Steiner yine Brandt'ı düşündü. Zaman geçtikçe pişmanlığı artıyordu. Şeytan dürtmüş beni o gece, dedi kendi kendine. Davranışının nedenini kavrayamıyordu bir türlü. Kaç kere bir özür mektubu göndermek istemişti. Ama o müthiş inadı yüzünden yapamamıştı. Kumandanın davranışına büsbütün akıl erdiremiyordu; düşündükçe karmaşıklaşıyordu bu iş.

Verilecek herhangi bir cezayı, küstahlığının doğal sonucu olarak çekmeye razıydı. Ama kumandanın suskunluğu dayanılır gibi değildi; bir üstün tavrıyla bağdaşmıyordu hiç. Evet, çok karmaşık bir işti gerçekten.

Marz'in sesini duyunca dalgınlığından sıyrıldı. "Geldik," dedi teğmen.

—"Sahi mi?" dedi Steiner. Önlerinde açılan geniş yolu, kenarda duran bir dizi kamyonu ancak o zaman farketti. Tam o sırada bir ses, bölük kumandanlarının Öne çıkmalarını buyurdu. "İyi haberler getir!" dedi

Steiner. Marz başını sallayarak koştu. Adamlar yolun kenarına bir kurşun ağırlığıyla çöktüler.

—"Bir daha nerede şampanya içeceğiz kimbilir..." dedi Schnurrbart.

Kruger gülümsedi. "Sibirya'da tabiî. Başka nerede olacak?"

—"Saat kaç?" Maag bacaklarını toplamış oturuyordu; bir parça ekmek vardı elinde, onu kemiriyordu.

Steiner saatine baktı. "Üç buçuk. Beş saattir yürüyoruz."

—"Otuz beş kilometre," dedi Schnurrbart, kamyonlara baktı. Şoförler direksiyonların başında uyuyup kalmışlardı. Beş dakika sonra döndü Marz.

—"Nereye gidiyormuşuz?" diye sordu Steiner. Marz, haritayı palaskasına soktu. "Bulun bakalım."

Merakla baktılar. "İtalya'ya mı?" dedi Steiner umutla. Marz başını iki yana salladı.

—"Kırım'a mı?" dedi Schnurrbart.

—"Hayır," dedi Marz. "Bulamayacaksınız. Geri dönüyoruz."

—"Bir yıldır gerilemekten başka bir şey yaptığımız yok ki," dedi Steiner öfkeyle. "Yoksa Almanya'ya, sevgili vatanımıza mı dönüyoruz?"

—"Yok canım, Novorossiysk'e," dedi Marz.

Boş gözlerle ona baktılar. Steiner gözlerini oğuşturdu. "Delirmişler bunlar." Sonra güldü ansızın. "Öyleyse satranç maçına devam!"

—"Bu sefer Ruslarla çarpışacağız," dedi Marz. Bu gece rıhtımın beş yerine çıkarma yapmışlar. Biz gittikten iki saat sonra. Ne dersiniz buna?"

—"Casusluk!" diye haykırdı Steiner.

—"Öyle de diyebilirsin ama istihbarat sözcüğü kulağa daha hoş geliyor. Bu konuda Ruslardan öğreneceğimiz sürüyle şey var. Daha geçen hafta şehrin göbeğinde bir telsiz istasyonu keşfedildi. Belki başkaları da vardır."

—"inanılır şey değil." dedi Schnurrbart.

Marz, acı acı güldü. "İnanmaya çalışacağız... Hadi bakalım, atlayın kamyonlara."

Adamlar küfürler yağdırarak kamyonlara doluştular. Dakikalar sonra kamyonlar hareket etti. Schnurrbart, Steiner'in yanına oturmuştu; tüfeği ellerindeydi. "Scheisse!" diye homurdandı. Steiner başını salladı.

Banliyölere varıncaya kadar hiç konuşmadılar. Beş saatte gittikleri yolu, kamyonla bir saate kalmadan almışlardı. Gün ağarıyordu. Gök, kara duman bulutlarıyla kaplıydı; çatılardan kesik kesik silâh sesleri duyuluyordu. Adamlar, kamyonlardan atlarken yerlerin, kırılmış cam, tahta parçalarıyla, taşlarla dolu olduğunu gördüler. Kruger, kara bomba çukurlarına tiksintiyle

baktı: "Gören de, burada savaş yapılıyor sanır."

Steiner, bahçeleri çevreleyen çitlerin gerisine sığınmış izlenimini uyandıran tek katlı evlere göz attı.

Sonra bir şey sormak istediğini hatırladı. Araçların boşaltılmasını gözleyen Marz'e döndü. "Bu mesele çıkmasaydı, nereye gidecektik?"

—"Perekop kıstağına," dedi Marz.

—"Ne yapacaktık orada?"

—"Kırım'ı savunacaktık."

—"öyleyse mektubu yollamış olmamın zararı yok."

—"Ne mektubu?" dedi Marz, şaşkınlıkla.

—"Vasiyetim," dedi Steiner; adamlarına döndü. İçi rahatlamıştı artık.

Son askerin inmesini beklediler; sonra kamyonların çılgıncasına uzaklaştığını gördüler.

Kruger burnunu kaşıdı, dalgındı. "Bu dünyaya bir daha gelirsem..." diye başladı ama Steiner susturdu onu.

—"Biliyorum, kamyon sürücüsü olacaksın. Ama bir daha dünyaya gelmeyi istemeyecek kadar akıllısın her halde." Bir yerlerde yaylım ateşi başlamıştı. Schnurrbart başını kaldırıp kulak verdi. "Rıhtımdan geliyor. Orada işler kızışmış besbelli."

—"Kızışmasaydı bizi çağırırlar mıydı?" diye homurdandı Maag.

Kern içini çekti. Gözüne küçük küçük iğneler batıyordu sanki. Şu evlerden birine girip çatışma bitene kadar uyusaydı, olmaz mıydı? Birinci Bölük yürüyüşe geçmişti. Adamlar dar saflar halinde yürüyorlardı safların arasında geniş aralar vardı. Kasketlerin yerini çelik miğferler almıştı; hepsi iki büklüm, başları yukarda yürüyorlardı.

—"Acaba gözcü koymuş mudur Ruslar?" diye sordu Maag.

Kruger kayıtsız bir sesle, "Sanmam," dedi, "yoksa çoktan ateş ederlerdi."

—"Sabırsızlanma," dedi Schnurrbart palaskasını düzeltirken. "Bu sessizlik hiç hoşuma gitmiyor benim."

—"Bu da sessizlikse!" Kruger gülümseyerek rıhtımı gösterdi başıyla, birbiri ardından patlama sesleri geliyordu oradan.

Soğuk bir rüzgâr, barut kokusunu önüne katmış, getiriyordu. Steiner, Marz'in birinci takımın başına geçip elini havaya kaldırışını izledi. Bölük ilerledi. Yoğun bir duman bulutu içinde yüzen, taş yığınlarından ayrımı kalmamış sokaklardan geçtiler.

— "Havan topları," dedi Schnurrbart; güzel bir günü haber veren bulutsuz göğü kuşkuyla süzdü.

On beş dakika sonra şehrin merkezine varmışlardı, her köşebaşından çatışmanın sağır edici gürültüsü geliyordu. Makineli tüfek ateşini, el bombalarının gürültüsünden ayırt edebiliyorlardı artık. Mermiler, evlerin çatılarından geçip büyük bir gürültüyle yere iniyordu. Bir duralama oldu önlerde. Adamlar evlere dağıldılar; Marz iki büklüm olup ileri doğru koştu,

—"Ne oluyor?" diye sordu Schnurrbart.

—"Bilmem," dedi Steiner. "Taburda brifing var herhalde. Gel ortalıktan çekilelim."

Bir evin merdivenlerine çöktü, cigarasını yakıp karşıdaki evleri inceledi. Üst katlar, doğan güneşin ışığını almaya başlamışlardı. Boş pervazda, bir perde hafifçe dalgalanıyordu. Evini andıran bir şey vardı bu görüntüde; Steiner'in yüreği daraldı. Belâsını versin, diye düşündü cigarasının dumanını içine çekerken. Arkasında Kern ile Kruger, evin taşlığında oturmuş, yüksek sesle konuşuyorlardı. Tüfeklerin düzenli sesini bastıran bir gümbürtü duyunca sustular; sinirlerin tellerini geren bir vınlama duyuldu gökte.

—"Bombardıman," dedi Schnurrbart.

Ayağa fırlayıp kapının arkasına geçtiler. Rıhtımda patlamalar birbirini izliyordu.

—"Perişan edecekler bizi," diye mırıldandı Kern; dudakları bembeyazdı. Hepsinin beti benzi atmıştı; sakalları uzamıştı, yüzleri bitkin görünüyordu. Çelik miğferleri gözlerini örtüyordu.

—"Ne olacak biliyor musunuz?" dedi Kruger yırtıcı bir kahkaha atarak. "Harkov'da olanların aynısı, yine evden eve, odadan odaya ateş açılacak. Bir kapıdan atsak, başka kapıdan girecekler içeri; kilere girsek, bodruma yüklenecekler. Bıktım artık." Yorgun gözlerle karanlık sokağa baktı.

Marz hızlı hızlı o yana geliyordu. "Başlıyor," dedi. Kern'e döndü. "Öbür takım kumandanlarına söyle, gelsinler." Çok geçmeden Kern, Schulz ve Stober'le döndü; ikisi de çavuştular. Steiner pek az tanıyordu onları. Son grup yedeklerlegelmişlerdi; konuşacak vakit olmamıştı. Eve girdiler haritayı inceleyen Marz'e baktılar. Marz başını kaldırdı. "Saldırıya geçeceğiz. Hedefimiz, rıhtımdaki makine ve gereç fabrikası. Ruslar fabrikanın kulesine kızıl bir bayrak asmışlar. Onu indireceğiz. Tabur kumandanının özel emri.

Sizin göreviniz, Steiner."

—"Saçma ama," diye mırıldandı Stober.

Marz duymazlıktan geldi. "Solumuzdan Birinci Bölük, sağımızdan da Üçüncü Bölük ilerleyecek. Saldırı, sekizde başlıyor."

—"Fabrika uzak mı?" diye sordu Steiner.

—"Altı yüz metre ilerde. Çabuk varırız."

—"Peki savunma hattı ne oluyor?" diye sordu Schulz. Marz çenesini sıvazladı, "işler karışmış. Bazı yerlerde

Ruslar şehrin içine kadar girmişler, kimi yerde de rıhtımdan öteye gidememişler."

—"Hiç aklım ermiyor," diye' mırıldandı Stober. "Şehre girmişlerse bizim rıhtımda ne işimiz var?" Köşeli bir yüzü vardı Stober'in, elmacık kemikleri çıkıktı, gözleri camdanmış izlenimini uyandırıyordu.

Marz, haritayı yere yaydı; adamlar onun omuzunun üstünden bakıp incelediler, "işte şurası rıhtım. Oraya vardığımızda kıyıdan giderek Rusları çevireceğiz. Öbür Birliklerle bağlantı kurmaya çalışıyorlarmış." Marz haritada bir noktayı gösterdi. "Novorossiysk burası, şurası da bizim güney kanadımız.

Cephe hattı, rıhtımın öte yanından başlıyor. Ruslar hattı yarmayı başarırlarsa, kıyıdan Anapa'ya kadar ilerleyip nakliye gemilerine el koyabilecekler."

—"Evet," dedi Stober. "Rıhtıma inmekle bizi arkadan vurmuş oluyorlar. Gergin bir yayın kirişini koparmak gibi bir şey."

—"Aşağı yukarı," dedi Marz. "Köprübaşını tutmak istiyorsak, ne yapıp yapıp Rusları püskürtmemiz gerek. Durumu gördünüz."

Schulz doğruldu. "Çok saçma ama," dedi dalgın dalgın.

—"Ne saçma?"

—"Fabrika meselesi. Büyük bir yer miymiş?"

—"Bilmem," dedi Marz. "O kesimi hiç görmedim. Yakında nasılsa öğreniriz."

Bir adam sokaktan doğru geldi. "Birinci Bölük yola çıkmak üzere Teğmenim," dedi.

—"Biliyorum. Onların yolu bizimkinden uzun." Haritayı katlayıp palaskasına iliştirdi. Steiner'e döndü: "Sen ve senin takım, bölüğün önünde beni izleyeceksiniz. Bizim önümüzde birkaç denizci birliği var. Onları geçip hemen saldırıya başlayacağız. Adamlara söyle, hazırlansınlar."

Steiner, çavuşlarla biraz daha konuştu; Schulz ellerini ceplerine sokmuş, öfkeyle bakıyordu teğmene. "Demir Haç peşinde enayi!" dedi dişlerinin arasından.

Steiner kızgın kızgın süzdü onu. Sevmemişti bu herifi. Son derece ilkel bir yüzü vardı. Şakağından çenesine derin bir yara izi uzanıyordu; tek

kaşlıydı, geniş ağzının uçlarında çirkin çizgiler vardı.

—"Sen kendi işine bak," dedi Steiner ona, teğmenin ardından yürüdü.

Adamlar evlerden çıkmış, sokağın sol yanında birikmişlerdi. Steiner çevresine bakındı; Schnurrbart'la ötekilerin yakında olup olmadıklarını araştırdı.

Marz elini kaldırdı havaya. "Aralıklı yürüyün," diye emretti. "Harekât başlamadan kayıp vermek istemem, ileri!" Kaldırımın içlerinden yürüyorlardı; top ateşleri artmıştı. Hiç kesilmiyordu gürültü. Şimdi vardıkları yöre, bir zamanlar şehrin ticaret merkeziydi herhalde. Sokağın iki yanında, kocaman, camsız vitrinlerin pervazları göze çarpıyordu; mağazaların içleri sıva ve kırık cam doluydu. Kaldırımlar, mermilerle delik deşikti. Steiner, Marz'in ardından toprak yığınlarını aşmaya çalışırken bir patlama oldu arkalarında; yere kapaklanıp taş yağmurunun dinmesini beklediler.

Neden sonra Marz ayağa kalktı, üstündeki tozu silkeledi. "Başladı," dedi, "araları açın!"

Steiner emri arkaya iletti; adamlar kıpırdanıp arayı açtılar. Marz şaşılacak kadar soğuk kanlıydı. Steiner ister istemez gülümsedi, teğmen, sakin bir garnizonda pazar yürüyüşüne çıkmış gibi yürüyordu. O anda başını çeviren Marz, güldüğünü 'gördü, durdu.

—"Ne var gülecek?" diye sordu.

"Sana gülüyorum," dedi Steiner ciddileşerek. Marz'in ağzı hayretle açılmıştı. Steiner, bombanın geldiğini ondan bir saniye önce kavrayarak yere attı kendini, onu da çekti birlikte. Sokağı bir duman bulutu kapladı. Yine bir taş yağmuru indi, yapıların duvarlarına çarptı taşlar. Kızgın demir parçaları, tahta pervazlara çarpıp garip bir gürültü çıkardı. Adamlar yerde yüzükoyun yatıyorlardı; yüzlerini kollarına gömmüşlerdi. Öbür bomba uzaklarda patladı.

Marz ayağa kalktı. "Sana bir şey sormuştum," dedi Steiner'e; Steiner, sancıyan dirseğini oğuşturuyordu.

—"Ne öğrenmek istiyordun acaba?" diye sordu Steiner. Marz duraladı. "Şeyi öğrenmek istiyordum... neden güldüğünü."

Steiner arkasına bir göz atınca Schnurrbart'ın şaşkın yüzüyle karşılaştı; konuşulanları duymuştu demek. Yine Marz'e döndü, "övgü mü bekliyorsun yani?"

—"Boş ver öyleyse, övgünü kendine sakla." Marz yine yürüdü.

Bombanın açtığı çukurun kenarından dolaştılar. Kavşağa Varınca,

önlerinde uzanan yolun keskin bir eğimle rıhtıma indiğini gördüler; tam karşıda geniş bir çit gözü alıyordu. Biraz daha yaklaşınca, çiti izleyen yan sokağın rıhtımın çevresinde bir eğri çizdiğini fark ettiler.

—"Geldik," dedi Marz. "Adamlar evlere girsinler. Ben tabur kumandanlığına gidiyorum."

—"Nerede karargâh?" diye sordu Steiner.

—"Köşeyi dönünce bir yerdeymiş. Hemen gelirim." Marz köşeyi dönerken Steiner döndü, adamlara siper almalarını emretti.

—"Ne oluyor?" diye sordu Schnurrbart.

—"Burada bekleyeceksiniz," dedi Steiner. "Ortalıkta görünmeyin." Bir cigara yaktı, ağır ağır kavşağa doğru yürüdü.

Rıhtım yolunun bir yanı yapılmıştı, öbür tarafta bir buçuk metre yüksekliğinde bir çit vardı. Steiner köşeyi dönerken, arkasında bir ses duydu: "Attığın adıma dikkat et oğlum!" Başını kaldırdı Steiner, pencereden kendisine öfkeyle bakan bir yüz gördü. "Derdin ne senin?" diye sordu.

Adam, onun rütbesini farkedince, ne yapacağını şaşırmıştı. "Dikkatli olmalısınız efendim. Düşman gözcüleri hep tarıyor buraları."

Steiner çevresine bakındı. Pencerenin hemen yanında bir kapı vardı. Girdi içeri. Basamaklarda koyu mavi üniformalı üç adam duruyordu; korktukları yüzlerinden belliydi. "Hangi sınıftansınız?" diye sordu Steiner.

—"Denizci," dedi biri. "Siz değiştirme birliğinden misiniz?" Steiner evet deyince üçünün de yüzü aydınlandı. "Tanrıya şükür!" dedi biri. Duvara dayanan tüfeklerini aldılar. Steiner basamakları çıkıp sordu, "Nereye?" Adamlar sırıttılar. "Geldiğimiz yere," dedi birincisi, "bu kadar çektiğimiz yeter."

—"Bizden fazla çekmediniz ya!" dedi Steiner öfkeyle.

—"Anlayamazsınız," dedi adam. "Dün gece saldırı başladığında burada olacaktınız ki."

Steiner küçümseyerek baktı ona. "Kilerlere sinmişsiniz baksanıza. Kaçmasaydınız, Ruslar kıyıya yanaşamazlardı. Şimdi biz sizin pisliğinizi temizleyeceğiz."

Adamlar kızmışlardı, birincisi, "Biz piyade değiliz ki," dedi.

—"Orası belli." Steiner'in öfkesi gittikçe artıyordu. "Ne oldu dün gece?"

— "Ne olmadı ki?" dedi adam. "Şu fabrika var ya, orada en aşağı bir Rus alayı çöreklenmiş duruyor. Bir saldırırlarsa, bittik demektir."

—"Çocuk oyuncağı değil bu işler," diye homurdandı Steiner. "Buradan görünüyor mu fabrika?"

—"Elbette. Kuleyi görmüşsünüzdür."

Steiner basamakları inip kapıya çıktı. "Dikkat!" diye bağırdı adamlardan biri. Steiner omuz silkti. Kule hemen gözüküyordu. Tepesindeki direğe rüzgârda dalgalanan kızıl bir bez asılmıştı. Birkaç dakika baktı Steiner.

Denizciler ardından gelmişlerdi. Biri, "Yaa," dedi. İnsana dünyasını şaşırtıyorlar!"

—"Bayrağı indirmek bize düştü," diye mırıldandı Steiner. Onların şaşkın yüzlerine gülerek baktı. "Siz yardım etmez miydiniz?"

Korkuyla başlarını salladıklarını görünce gülümsemesi, bütün yüzüne yayıldı. "Yukardan nasıl görünüyor bakalım." diyerek eve girdi.,

Yukarda bir kapı kata açılıyordu. Pencereden bütün araziyi görebiliyordu. Fabrika, rıhtıma dönük sekiz katlı yapıların oluşturduğu bir üçgen biçimindeydi. Kule, güney kanadında kalıyordu. Baktıkça, saldırının başarısızlıkla sonuçlanacağına inancı arttı. Çitten sonra yüz elli metrelik açık bir avlu vardı ki saldıranlara hiç bir şans tanımıyordu; bütün çatışma üstünlüğü savunanların elindeydi.

Steiner fabrikanın güney ucuna bakmak için camdan sarktı, hemen geri çekildi. Başının üstünde bir vınlama oldu, sonra da tahta parçasının taşa çarpışını andıran bir gürültü. Bir duman bulutu yuvarlanarak geldi. Aynı anda Rus makineli tüfeğinin takırtısı duyuldu. Steiner çabucak pencereden uzaklaştı; içinden bir küfür savurdu. Düşman askerleri göz açtırmıyorlardı gerçekten. Yine de güneyden saldırıya geçmenin daha elverişli olduğunu fark etmişti; çünkü güneydeki çit hiç değilse yapının otuz metre kadar yakınına geliyordu. Dikkatle camın öte yanına geçti, sokağı kolaçan etti. İkinci Bölükten birtakım askerlerin kaldırımda koşarak yürüdüklerini, çitin oraya dağıldıklarını gördü. Marz de aralarındaydı. Çabucak odadan çıktı, merdivenleri indi.

Denizciler görünürde yoktular. Sokakta yine Marz'la karşılaştı; çite dayanmış, bölüğün küçük kümeler halinde karşı kaldırıma geçişini izliyordu. Steiner'i görünce elini kaldırdı. "Neredeydin sen?" dedi öfkeyle.

Steiner karşıya geçti, parmağıyla evi gösterdi. "Manzara seyrediyordum."

—"Sağ kanadın başına geç," dedi Marz telâşla. "Bir dakika sonra yola çıkıyoruz. Topçular da destekleyecekler."

—"On atımlık barutla," diye homurdandı Steiner, tüfeğini omuzundan aldı.

— "Ne diyorsun?" dedi Marz şaşkın şaşkın.

—"On atımlık barut var," diye yineledi Steiner. "Rusları kahvaltılarından kaldırmaya yetmez."

—"Sen de çok karamsarsın," dedi Marz; cebine elini atarak bir paket cigara çıkardı, Steiner'e uzattı.

—"Başka türlü olunabilir mi?" dedi Steiner bölük kumandanının cigarasını yakarken. Kibriti fırlattı; adamların diz çöktüklerini, süngüleriyle çitin alt bölümünü delmeye uğraştıklarını gördü. Bölükteki bütün askerler işe canla başla sarılmışlardı. "Ne oluyor?" diye sordu Marz'e.

—"Nasıl ne oluyor?"

—"Ne yapıyorlar bunlar?" diyerek adamları gösterdi.

—"Anlamadın mı? Çitin üstünden atlayacak değiliz ya." Steiner gözlerine inanamadan baktı ona. "Yani buradan mı saldırıya geçiyoruz?"

—"Tabiî," dedi Marz.

Ses çıkarmadan bir süre durdular. Fabrikanın bulunduğu yönden bir Rus makineli tüfeğinin sesleri duyuluyordu.

Güneyde bir çatışma olduğu belliydi. Bombardıman kesintisiz sürüyordu. Dağlardan yükselen kapkara bulutlar pürüzsüz göğe yayılmadan önce, Steiner karşı kaldırımdaki evlere baktı. Beyaz cephelerinde çirkin yaralar açılmıştı, soğuk sabah ışığında çırılçıplak duruyorlardı. Bir gariplik çöktü üstüne. "Çılgınca bir şey bu," dedi yavaşça. "Yüzde kaç şansımız var, biliyorsun her halde."

—"Biliyorum," dedi Marz kayıtsızca. Steiner adamlara baktı. Hepsi de çiti aşınca karşılarına erzak dolu bir depo çıkacakmışçasına canlarını dişlerine takmış, çalışıyorlardı. Yüksek sesle güldü. Marz şaşkın, gözledi onu. "Nen var senin?"

—"Hiç."

"Aklına gülünç bir şey mi geldi yoksa?"

—"Bu sefer o gelmedi. Tuzağa girmeye var gücüyle çabalayan bir fare geldi."

—"Gerçekten gülünç," dedi Marz. Son derece ciddîydi. Steiner gitmeye hazırlanırken, koluna yapıştı. "Bayrağı unutma. Kumandan istiyor."

—"Cenazesine sardırtacak galiba," dedi Steiner. Altmış metre kadar ötede, yere oturmuş bekleyen adamlarına doğru yürüdü.

—"İşler nasıl gidiyor?" Schnurrbart, sönmüş piposunu dişlerinin arasına sıkıştırmıştı. Bezgin, umutsuz bir hali vardı. Steiner karşılık vermeden onun yanına çöktü. Çite yaslandı, sokağın öbür ucuna baktı.

—"Buradan mı saldırıya geçiyoruz?" dedi Kern korkuyla. Steiner başını

salladı.

Kruger doğruldu, sağ dirseğinin üstüne yaslandı. "Olmaz," dedi. "Bu sefer hiç birimiz kurtulamayacağız."

—"Şansımız yardım ederse..." Maag'dı konuşan, söylediklerine kendisinin de inanmadığı sesinden belliydi. Faber konuşmuyordu. Tam tepelerinde, çıkardıkları rüzgarı duyabilecekleri kadar yakından birkaç mermi uçtu, arkadaki avluda büyük bir gümbürtüyle patladı.

"Başlıyor," diye mırıldandı Steiner.

Karın üstü yatıp baraj ateşini gözlediler. Şimdi hedef fabrikaydı, duvarlar ortalarından ikiye yarıldı. Yapı, gittikçe yukarılara doğru yükselen kara-sarı bir duman bulutu içinde yok oldu.

Saçma, diye düşündü Steiner. Sapasağlam bir yapıydı bu; duvarlarda açılacak bir düzine deliğin düşmanın direncini azaltacağını düşünmek saçmaydı. Gözü, çitin altına girip küçük bir delikte yitip giden böceğe takıldı. Yutkundu. Biz de pek iriyiz, diye düşündü, sığamıyoruz, öyle gözlerini toprağa dikmiş, bir böceğe imrenir duruma düştüğünü fark edince, ansızın Anne geldi aklına; boğazına bir yumruk yerleşti.

Tepelerindeki cehennem gürültüsü sürdü. Mermiler çılgın bir gürültü çıkarıp çatıların üstünden geçiyor, havayı yarıp fabrikaya düşüyorlardı. Hoooeeeee-vumn, hoooeeeee-vûmn. Hiç dinmiyordu gümbürtü.

Başını çevirdiğinde Kern'in sarı yüzünü gördü. Kern yere yatmıştı yüzüstü, dudakları titriyordu, çelik miğferini çite sıkı sıkı bastırıyordu. Faber çömelmişti, elleriyle makineli tüfeği kavramıştı, gözleri kapalıydı. Kruger ile Schnurrbart, çitin yarıklarından fabrikanın avlusunu gözlüyorlardı; elmacık kemiklerini kaplayan deri öylesine gerginleşmişti ki dokunsalar, açılıverecekti sanki. Steiner'in öbür yanında, karın üstüne kan damlamış izlenimini uyandıran beyaz yüzü, kıpkırmızı çilleriyle Maag duruyordu.

Kısa bir sessizlik oldu. Bir yerlerden, kulakları yırtan bir çığlık yükseldi. Steiner, adamların ayağa fırladıklarını çitin tahtalarını sökmeye başladıklarını gördü. Tahtaların çivilerinden çıkan gıcırtı, yüzlerce kapının paslı menteşelerinde dönüşünü hatırlatıyordu insana; tahtalar hemen yere fırlatılıyordu, işte avlu önlerindeydi şimdi. Parlak güneş ışığında bembeyaz, dümdüzdü. Bir mezbaha, diye düşündü Steiner, hemen ileri atıldı. İki yüz adım sonra fabrika. Arkasında Rusların hazır bekledikleri boz duvarlara kadar iki yüz gülünç adım! Yüreği hızla atıyordu; ter, sel gibi iniyordu yüzünden aşağı. Soluk soluğa kalmıştı. İki yüz adım, yirmi saniye. Anne,

doruktan kayıp düşeli iki bin yıl mı geçmişti, daha mı çok? Yirmi saniye, gülünç!

Soluğunun tıkandığını duydu, sağında solunda koşuşan adamların karaltılarını seçti, gözleri tozdan yandı, koştu, düştü, sendeleyerek kalktı: soluk soluğa kalmıştı. Yolun yarısına vardıklarında, makineli tüfek ateşiyle karşılaştılar. Yüz adım atmışlardı ki ayakları bir tele takılmışçasına yüzükoyun yere kapaklandılar. On saniye içinde bütün bölük, kıvranan, kıpırdayan bin bacaklı bir yaratık gibi avluda yatıyordu; her yerden birinin çığlıkları geliyordu, üç sesli bir adamdı bu. Bir saniye sonra başka biri çığlık atmaya başladı, sonra üçüncü, sonra bir sürü insan. Yerde çığlıklar atarak yatıyorlardı. Altı Rus makineli tüfeği habire kurşun yağdırıyordu üstlerine.

Sonra top ateşi başladı. Avlu, her yanından dumanlar yükselen karanlık bir ormana dönmüştü; toprak belki yüz yerinden yarılmıştı sanki, yaralananlarla ölenlerin çığlıkları, kulakları sağır eden patlamaların arasında duyulmuyordu bile. İki adım ötesinde, bir zamanlar hancılık eden Kern'in havaya kaldırdığı koluna baktı Steiner; parmaklar acayip bir şekilde açılmıştı. Ondan iki adım ötede Maag, çilli yüzünü toprağa gömmüştü; yeryüzünde açılan bir delikten öte yandaki masmavi göğü gözlüyordu sanki. Steiner, iki ölünün arasında yatıyordu; üstüne toprak yağıyordu tepeden, yanından geçen kurşun parçalarının sıcaklığını duyuyordu teninde; başında, avludaki cehennem gürültüsünü duymasını engelleyen bir uğultu vardı. Mezarlıktayım herhalde, diye düşündü. Gözlerini kapadı.

Biri sesleniyordu ama kıpırdamadı bile. Düşünceleri büyük halkalar çizerek genişledi, dönmeye başladı; derken başka bir ses çalındı kulağına: "Ve bu davranışınız, kesinlikle ödülsüz kalmayacaktır..." Öylesine uzak, öylesine gerçek dışı bir sesti ki bu. Kışladayım herhalde, diye düşündü. Sekiz yüz askerin yepyeni üniformaları, parlak çizmeleriyle durduğu bir kışla avlusunda çınlayan sesti bu. Ne kadar geçmişti aradan? Altı milyon adım, belki de fazla, oysa avlu iki yüz adımlık yol topu topu.

Başını kaldırıp baktı. Çitten yüz adımdı, diye düşündü; bunun tam yarısı. Patlayan bombaların arasından sürüyle adamın koşusunu, kendilerini yere atıp yeniden kalkışlarını, yeniden koşuşlarını, gözden kayboluşlarını izledi. Ansızın kendisini çağıranın Schnurrbart olduğunu anladı, onun sesiydi. Hemen ayağa fırladı. Yerden güçlükle kaldırdı bedenini, bir süre dimdik durdu. Dönerken Marz'i gördü.

Teğmen koşarak ilerliyordu avluda; gözleri dönmüştü, ağzı bir karış

açıktı, kolları iki yanında sallanıp duruyordu.

Steiner onun bir şeyler haykırdığını duydu ama tek sözcüğü kavrayamadı. Yanıbaşında bomba patlayınca Marz'in ayakları ansızın yerden kesildi, yıkıldı. Steiner sağına soluna bakmadan ona doğru koştu. Bir an baktı, sonra teğmeni omuzladığı gibi ateşin ortasına daldı. Hiç bir şey duymadan, düşünmeden makine gibi koşuyordu: gözlerini yummuştu. Hepiniz ödüllerinizi alacaksınız, diyordu kendi kendine.

Hepiniz. Cesetlere takılıyor, önünde açılan çukurlara dalıyor, kara duman bulutlarını yararak ilerliyordu, sonunda çiti gördü. Sırtında Teğmen, on kat ağırlaşmıştı sanki. Steiner karşıya geçerken dizleri tutmuyordu artık. Kapıdan birileri bağırıyorlardı; Schnurrbart'ın kendisine doğru koşan yüzünü tanıdı. Sonra omuzlarındaki tonlarla ağırlık kalktı, bir evin içine attı kendini, taşlığa yıkıldı, inlemeye başladı, yarı bilinçsiz bir haldeydi. Hepiniz ödüllerinizi alacaksınız, diye düşündü, gözlerini yumdu. Müthiş bir dinginlik vardı içinde.

Akşama doğru Kiesel, kumandanın odasına girdi. Yarbay incelediği kâğıtları hemen bıraktı elinden. Tedirgin, kaygılı bir sesle sordu: "Eeee?"

— "Şanslıymış," dedi Kiesel otururken. "Sağlık merkezinde buldum. Ameliyat etmişler; ben gittiğimde ayılmak üzereydi. Bu saatlerde..." Altın saatine baktı. "Şu anda nakliye gemisine varmıştır. Birkaç güne kalmaz memlekette bir hastaneye yatırılmış olur."

—"Onun adına da, senin adına da sevindim," dedi Brandt içtenlikle "Kız kardeşin bu işe ne diyecek bakalım?"

Kiesel düşünceli düşünceli yere baktı "Şansına şükredecek," dedi "Şansına, bir de Steiner'e."

Kumandan başını kaldırdı ansızın. "Steiner'e mi? Ne olmuş Steiner'e?"

—"Steiner olmasaymış, orada kan kaybından ölecekmiş. Steiner taşımış götürmüş. Marz kendisi anlattı bana."

—"Ne düşünüyorum biliyor musun?" diye sordu Brandt tatlı bir sesle. "Senin öğüdünü dinleyip Steiner'i buraya getirtseydim Marz'in hali nice olurdu? Nasıl düşünmem ama?"

—"Ben de düşündüm," dedi Kiesel.

Brandt ona baktı. "Kader konusunda söylediklerini hatırlıyor musun?"

Kiesel usulca başını salladı. Brandt bir süre kıpırdamadı, odanın bir köşesine baktı. Sonra iskemlesine oturup başını önüne eğdi.

Geniş camlardan, ateş gibi yanan göğe doğru yükselen yıkıntılar görünüyordu. Batan günün son ışınları pencereden giriyor, yerdeki halının

ustalıklı deseni üstüne ince çubuklar çiziyordu. Kiesel, ışınların duvara yaklaşışını, beyaz boyah tahtaları aşıp duvar kâğıdından yukarı usulca tırmanışını gözledi. Antika sandığın üstünde Lenin'in alçıdan bir büstü duruyor, karşı duvardaki çin işi büfeye garip garip bakıyordu; büfenin içinde Biedermeier bir çay takımı duruyordu.

Yüzyılların buluşması bu, diye düşündü Kiesel tuhaf bir şekilde hüzünlenerek.

Kumandan bir kâğıt aldı eline, başını kaldırdı. "Yüzbaşı Morlock buradaydı biraz önce."

Kiesel şaşırarak kaşlarını kaldırdı. Yüzbaşı Morlock, Tümen'in harekât şubesi başkanıydı. Sık sık gelmezdi alaya; geldiğinde mutlaka önemli bir haber getirirdi. Kiesel, merakını bastırmaya çalışarak bekledi. Brandt kâğıdı gözden geçiriyordu, sonunda bir çekmeceye attı, üstüne kilit vurdu. "Çok gizli," dedi, "yalnız kumandanların bilgisine sunuluyor." Kiesel, parlak zeki gözleriyle onu süzüyordu. Birden bire, "Boşaltıyoruz burayı," dedi.

—"Nereden biliyorsun?" diye sordu Brandt.

—"Bir varsayım. Uzun süredir bekliyordum."

Brandt bıkkınlıkla başını salladı. "Günü belli değil henüz."

—"Peki neden saldırıya geçiyoruz öyleyse?" diye sordu Kiesel. "

—"Kamuflaj hikâyesi. Saldırıya geçtiğimiz sürece, Ruslar köprübaşını boşaltacağımızı ummayacaklar. Saçma gibi geliyor ama gerekli."

—"Sizce ne zaman yola çıkacağız?"

.— "Belki bugün, belki yarın, belki de öbür gün. İpucunu bekliyoruz. Bütün ayrıntılar ayrı ayrı düşünülüyor. General, asıl Novorossiysk'in böyle ansızın işgal edilmesinden ürkmüş. Önce bunu temizlemek gerek."

—"Çok zayıfız," dedi Kiesel.

Brandt odada gezinirken duvardaki altın çerçeveli oyma resmin önünde duraladı. Bir an baktı resme. Sonra yine Kiesel'e döndü. "Morlock da aynı kanıda. Yine de denemeden vazgeçmemeliyiz. Neleri tehlikeye atmıyoruz ki? Tümen'e gelen bilgilere göre, Ruslar aylardır yığınak yapıyorlarmış. Zamanla yarışmak zorundayız ve her şey, tasarlanan boşaltma planını harfi harfine uygulayabilmemize bağlı. Novorossiysk de planın can damarı..." Masaya doğru yürüdü, haritanın üstüne eğildi. “Vogel rıhtıma ulaşmış.”

Korner hâlâ şehrin merkezinde savaşıyor. Stransky fabrikanın önünde sıkıştı kaldı: Birinci ve Üçüncü Bölükler çeşitli yerlerde Ruslarla çatışmaya girmişler, telsizle kötü haberler birbirini izliyor. Ne düşüneceğimi şaşırdım." Kiesel kalktı, onun omuzunun üstünden haritayı inceledi. "Stransky ne

yapacak?"

—"Hava karardıktan sonra fabrikayı işgal etmesi için emir verdim. İkinci Bölüğün saldırısını Triebig yönetecek. Umarım sabahkinden daha başarılı olurlar. Ruslar fabrikayı ellerinden tuttukları sürece buradaki köprübaşında söz sahibi sayılacaklardır. Limanda dört beş tane hücumbot var."

—"Durum umutsuz," dedi Kiesel.

—"Ben asıl Korner'i merak ediyorum," dedi Brandt çenesini sıvazlayarak. "Bir adım ileri gitmiş değil, üstelik her iki yandan da..." Telefonun çalışıyla sözü yarıda kaldı. "Korner olacak," diyerek kaptı almacı. Kaşları çatıldı. "Vogel'miş... Ne..." Dikkat kesilmişti. Kiesel, onun yüzünün allak bullak olduğunu gördü. Telefonu kapadı. Sesi bir tuhaftı: "Vogel ölmüş."

—"Ölmüş mü?" Kiesel'in de benzi atmıştı.

— "Taburu kıstırmışlar. Ruslar, evin arkasından girivermişler ansızın. Nereden geldiklerini kimse anlayamamış."

Eğildi, Kiesel'in solgun yüzüne baktı. "Savaşı kaybedince ne yapacağız dersin?"

Öylesine beklenmedik bir soruydu ki, Kiesel şaşırdı. Kayıtsızca omuz silkti sonra. "Hayata yeniden başlayacağız," dedi yavaşça.

Kumandanın yüzü asıldı. "Senin için olabilir ama benim için çok geç. Yeniden başlayamam." Kocaman başı önüne düştü. "Değmez artık."

—"Çeşitli yollar var," dedi Kiesel inanmadan."

— "Tabiî," dedi Brandt dalgın dalgın. "Tabiî çeşitli yollar var. Sözgelimi satıcı olmak. Kapıdan kapıya" evden eve koşmak. Gözünün önüne getirebiliyor musun?"

Kiesel, karşılık vermedi. Acı yüklü dakikalar birbirini izledi; neden sonra güldü Brandt. "Belki de biz uzak bir geleceği düşünüyoruz. Başka çözüm yolları da var. Bir kahraman gibi ölmek, Sibirya'ya sürülmek, ya da General Pâulus'un Ulusal Komite'sine katılmak, yani karşı cepheye geçmek. Ne diyorsun?"

Kiesel, onun yüzündeki öfkeyi ve acıyı gördü; kumandanın çaresizliğinden etkilenmişti. "Ben ilk çözüm yolunu yeğlerim," diye karşılık verdi.

—"Şaştım doğrusu," dedi Brandt. "Benim en son aklıma gelen o."

Kiesel onun kavga arandığını fark etmişti, başını salladı. "Yanlış anladınız dediğimi. Kendini kandırmaya bir çeşit kaçış olurdu bu yol; ilerde daha fazla aldanma olanağı kalmazdı."

—"Peki ama ideolojin ne oluyor bu arada?" diye sordu Brandt küçümsercesine.

Kiesel elinde tuttuğu cigaraya baktı, konuşmadı. Kumandan parmaklarını sabırsızca masaya vurunca başını kaldırdı. Sesi soğuktu. "Şöyle açıklıyayım: ilke olarak, başkaları açken önüme konan güzel bir yemeğin tadına varamam ben, hele o açlar benim giydiğim üniformayı giyen, benimle birlikte and içmiş kişilerse."

—"Bunu duyduğuma sevindim," dedi Brandt. Rahatlamıştı. "Komitenin tutar yanı yok," dedi öfkeyle. "Almanlar kendi soydaşlarını cepheyi terke çağırıyorlar, oysa onları orada nasıl bir sonun beklediğini kendileri de biliyorlar bal gibi. Reziller." Yanaklarını sıvazladı.

—"Daha önce hiç kafa yormamıştım bu konuda," diye sürdürdü sözünü. "Yalnız son bir kaç haftadır sık sık aklıma geliyor. Bu üniformayı şu anda çıkaracak olsam ne yaparım bilmiyorum."

—"Yakışıklılığınızdan bir şey yitirmezdiniz," dedi Kiesel hınzırca.

Brandt bir kahkaha attı. "Yeniden evleneyim mi demeye getiriyorsun? Delirdin mi sen? Karım öldüğünde kırk yaşındaydım. Aradan on iki yıl geçti, iflah olmaz bir bekârım artık. Bu konuyu hiç açma." Bir cigara yaktı, kibriti yere attı; halıda küçücük bir delik açana kadar yandı kibrit. İkisi ses çıkarmadan gözlediler.

Göz göze geldiklerinde Brandt yine güldü. Halının canlı deseni üstünde kapkara duran çirkin noktayı gösterdi parmağıyla, "Evli olsaydım bunu yapamazdım işte. Evcilliğe alışabilmek için çok yaşlıyım artık. Hem çok yaşlı, hem de çok kaprisliyim."

—"Size göre bir kadın bulmanıza bağlı," dedi Kiesel.

—"O bir kere olur. Sen de benim kadar bilirsin bu işleri. Neden evlenmedin şimdiye kadar?"

Kiesel ne söyleyeceğini şaşırmıştı. "Bilmiyor musunuz?" dedi tedirginleşerek.

—"Biliyorum. Senin hakkında neler söylüyorlar bir bilsen. Bütün Tümen aynı dedikoduyla çalkalanıyor. Dedikleri doğruysa, dinbilimi çalışırken bir kıza âşık olmuşsun, sonradan kız başından atmış seni. Öyle mi?"

—"İyi bilgi toplamışlar," dedi Kiesel soğuk bir sesle.

—"Şaşmamalısın," dedi Brandt. "Belki de bu kadar kaba bir biçimde aktardığım için patavatsız bulacaksın beni ama, her şeyi açık açık konuşmaktan hoşlanırım ben. Konuştuğum kimsenin, hakkında neler bildiğimi bilmesini isterim. Sen de, tıpkı benim gibi, üniformayı bir kaçış

olarak düşünmüşsün; şimdi üniformalarımızı yitirmek gibi bir durumla karşılaşınca başladığımız noktaya dönmüş oluyoruz. Sana açık açık söyleyeyim mi, hiç istemiyorum bu sonucu."

Kiesel boş gözlerle baktı ona. "Kendinizi vurun," dedi kabaca.

Kumandanın gözleri bir an hayretle açıldı, oysa sesi son derece sakindi: "Yeni bir düşünce değil bu. Belki bir gün yaparım."

Yüzünde, Kiesel'in daha önce hiç görmediği bir anlam gizliydi. "Gerçekten mi söylüyorsunuz?" dedi Kiesel şaşkınlıkla.

—"Yalan mı söyleyecektim?"

—"Ama bu bir çözüm yolu sayılmaz ki," dedi Kiesel sertçe. Brandt omuz silkti. "Öbürlerinden ne daha iyi, ne de daha kötü. Yalnızca daha kesin diyeyim."

—"İlk bakışta," dedi Kiesel.

Brandt elini salladı. "Ne ilk bakışı? Son bakışta. Çekiciliği de burada zaten." Masaya uzandı. "Şimdi beni iyi dinle Kiesel," dedi sakin bir sesle. "Senin kendi felsefen var, benim kendi felsefem. Senin kurduğun düşlere imrenebilirim ama onları ciddîye alamam."

Halının üstündeki güneş ışını, bu arada tavana yükselmişti; bir köşeye büzülmüş, gittikçe soluyordu. Kiesel dimdik oturuyordu iskemlesinde. Şişkin gözkapaklarının altında gözleri canlı ve zekiydi. "Düşlerle neyi söylemek istiyorsunuz?"

Brandt içini çekti. "N'olur anlamazlıktan gelme beni Kiesel. Evet benim de düşlerim vardı ama belirli bir biçim ve özü olan düşlerdi onlar. Birçok meslekte gözüm vardı, sonunda üniformayı seçtim. Hayatımın en büyük deliliğiydi bu; o sıralar söyleseler inanmazdım. Başka fırsatlar da elimin altındaydı. Babadan kalan bir iş falan, anlıyorsun... yalnız bunlarla yetinemedim. Hırslıydım, bir meslek seçmek istiyordum. Başardım mı sayılır acaba?" Yavaşça güldü. "Umduğum gibi general olamadım, yine de alay kumandanlığına kadar yükseldim. Zaten daha fazla yükselecek vakit de yok." Sustu, ayağa kalkıp pencereye doğru yürüdü, çatıları gözlemeye koyuldu.

— "Buna bir aşama gözüyle bakabilirsiniz," dedi Kiesel yavaşça.

Brandt başını iki yana salladı. "Böyle şeylere aşama denilemez. Hayatım bu benim. Erişmek istediğim son basamak; üstelik elli iki yılıma patladı." Döndü, kollarını pencerenin pervazına dayadı. Yüzü allak bullak olmuştu, yine de gülümsüyordu. "Elli iki yıl. Elli iki yaşında; hayata baştan başlayan birine hiç raslamadım. Hele arkasındaki bütün köprüleri yakmışsa."

— "Örnekler verilebilir..." diye başladı Kiesel.

Kumandan onun sözünü kesti. "O örneklerle çıkma karşıma. Halk sağlığı uzmanı ya da keşiş falan olamam ben. Bana göre değil bunlar. Bıktım, bıktım usandım zaten."

O anda telefon çaldı. Masaya gitti Brandt, almacı kavradı. Doğruldu. "Generalim, siz misiniz?"

Dördü, hiç ses çıkarmadan masanın çevresinde oturuyorlardı. Schnurrbart'ın elinde eskimiş bir evrak çantası vardı; içindeki mektupları gelişigüzel karıştırıyordu. Odanın tek penceresine bir muşamba geçirmişlerdi; böylelikle dışarı ışık sızmıyordu. Titrek mumun ışığı duvara garip şekiller çiziyordu. Ara sıra bir makineli tüfeğin takırtısı duyuluyordu.

Schnurrbart başını kaldırdı. "Ne yapacağız bunları?"

—"Fetscher'e verirsin" dedi Steiner. Ayaklarını masaya dayamış, cigara içiyordu. Elini uzattı. "Ver bakayım." Schnurrbart çantayı uzatırken, mektupların arasından bir resim düştü.

Kruger merakla eğildi. "Ne o?"

—"Bir kız resmi." Steiner resmi mumun ışığına tuttu: buklelerle çevrilmiş neşe dolu bir genç kızın yüzüydü bu; alnı genişti, dudaklarının iki yanında gamzeler vardı.

—"Güzel kız," diye mırıldandı Kruger. "Haberi alınca ne yapar acaba?"

—"Ne yapacak?" dedi Schnurrbart. "Kendine güzel bir siyah giysi alır, iki hafta sonra unutur gider oğlanı."

Faber kızgınlıkla atıldı. "Böyle şeyler söyleme. Neler hissedeceğini bilemezsin."

Steiner resmî çevirmişti. Çocuksu bir yazıyla yazılmış sözcükleri okudu: "Sevgili Kurt için. Monika." Demek adı Kurt'muş, dedi Steiner kendi kendine. "Adının Kurt olduğunu biliyor muydunuz?" diye sordu.

—"Kimin adı Kurt'muş?" diye sordu Kruger.

—"Maag'ın. Hep soyadıyla çağırıyormuşuz."

—"Bende duymamıştım," dedi Schnurrbart. "Öyle miymiş?"

—"Burada öyle yazıyor," dedi Steiner. Resmi çantaya koydu, Faber'e döndü. "Kern'in eşyaları sende mi?"

—"Hayır. Ben gittiğimde kaldırmışlardı onu. Birinci Bölüktedir her halde. Yalnız Maag vardı orada."

—"Ne korkunçtu!" derken titredi Schnurrbart. "Neye şaşıyorum, biliyor musunuz?" Hepsi, yüzüne baktılar. "Bu işi bize değil de birinci birliğe vermelerine."

Steiner kaşlarını çattı. "Gerçekten tuhaf. Mutlaka bir şey vardır altında."

—"Bana da öyle geliyor," dedi Kruger. "Ruslar makineli tüfekleriyle taranmadık yer bırakmazken yaralılarla ölüleri toplamak intihar etmekten farksız."

—"Herneyse, saldırıdan vazgeçtik," dedi Schnurrbart.

—"Nereden çıkarıyorsun?" Kruger başını kaşırken ansızın duraladı.

—"Gün gibi açık. Yeniden saldırıya geçecek olsaydık, ölüleri toplamaya kalkışmazdık; fabrikaya girdikten sonra çok daha kolay olurdu bu iş."

Söyledikleri akla yakın geliyordu. "inşallah haklı çıkarsın," dedi Kruger. "Bir daha oraya adım atmak istemem. Ateş başlayınca hiç birimizin sağ kalmıyacağını sanmıştım."

O korkunç koşu akıllarına gelince yüzü soldu; öbürleri de sarardılar. "Düpedüz çılgınlıktı," dedi Schnurrbart öfkeyle. "Akılları başlarına gelsin. Pis esir tüccarları. Öbür kestirme yolu denesek olmaz mıydı?"

—"Yüksek strateji," dedi Steiner. Tam ayağa kalkacağı sırada kapı açıldı, Triebig girdi. Ayağa kalkmadan baktılar. Steiner'e döndü Triebig: "Kaç adamın var?"

Steiner tiksintiyle süzdü onu, "Daha sayamadım," diye homurdandı.

—"Öyleyse hemen say. On beş dakikaya kadar saldırıya geçiyoruz. Baskın vereceğiz, güneyden. Fabrikaya girince yeşil bir işaret mermisi ateşlersin. Ben de bölüğün geri kalan kısmıyla ardınızdan gelirim. Tabur kumandanının emri bu." Odada tam bir sessizlik oldu. Triebig, adamların maskeyi andıran yüzlerine bakıp hafifçe omuz silkti. "Tabur kumandanının emri," diye yineledi usulca. Bir an duraladıktan sonra ekledi, "Unutmadan söyleyeyim: bayrağı indireceksiniz. Kumandan istiyor."

—"Kıçını mı silecekmiş?" diye sordu Schnurrbart. Triebig öfkeyle döndü. "Çıldırdın mı sen? Benimle konuşurken ayağa kalkacaksın."

Teğmenin son sözleri üstüne Steiner, ayaklarını yine masaya dayamıştı. Bir cigara yaktı, dudaklarına iliştirip konuştu: "Burada gösteri yapmaya kalkışma. Üstelik sakın Schnurrbart'ın sinirine dokunacak bir şey yapma.

Kafasından yara alalı beri bir huy edindi, önüne gelene ateş ediyor. Hem fabrikaya senden önce varacak o."

—"Ne ilgisi var yani?" diye sordu Triebig sertçe.

Steiner başını ona acırmış gibi salladıktan sonra, gözleri dönen Schnurrbart'ı gösterdi. "Anlaşılmayacak ne var? Biz fabrikaya sizden önce gideceksek, siz bizden sonra geleceksiniz demektir. Karanlıkta serseri bir kurşun da gelir seni bulur olur a..." Hiç bozuntuya vermeden Triebig'in

yüzünün sararışını izledi. Diliyle cigarayı dudağının sol yanına aktardı.

Triebig gözlerini ona dikmişti. Steiner, astlarının yanında kendisiyle ilk defa bu tonla konuşuyordu. Otoriteyi sağlamak için bir şey yapması şarttı. Gelgelelim Steiner'den öylesine korkuyordu ki öfkesini içine attı. "Kumandana söylediklerini ileteceğim," dedi, "görürsün." Sesi titriyordu; dokunsalar ağlayacak gibiydi.

Steiner onu tepeden tırnağa süzdü. "Ne gibi bir yararı olur bilmem," dedi... "Burada senin sözlerini doğrulayacak tek kişi var mı sanıyorsun?" Kruger'e döndü. "Biz ne konuşuyorduk hatırında mı?"

Kruger güldü. "Baskından konuşuyorduk."

—"Yaa," dedi Steiner, Triebig'e dönerek. "Sen subay değil misin? Ağabeysiz işini göremez misin?" Sesinde müthiş bir küçümseme vardı.

Triebig birkaç kere konuşmaya yeltendi. Sonra adamları bir bir, yüzlerini ezberlercesine gözden geçirdi. "Peki öyleyse," diyerek odadan çıktı.

Kapı kapandıktan sonra uzun bir sessizlik oldu. Sonunda Faber dayanamadı. "Olur şey değil," diye fısıldadı; "kendi kulağımla duymasaydım inanmazdım. Kıyamet kopacağa benzer."

Steiner başını salladı. "Kıyamet falan kopmayacak, bambaşka bir şey olacak hem de çok yakında." Kalktı, Kruger'e döndü: "Kaç kişi kaldık?"

—"Yirmi kadar."

—"Yeter. Hazırlanın bakalım."

O odadan çıkarken, adamlar donanımlarını gözden geçirdiler. Kruger bir küfür savurdu. "Amma bok iş ha! Bizim gibi iki-üç baldırı çıplak, o koskoca fabrikayı nasıl alır?

Delilik bu canım!" Çantasını sırtına asmıştı; yumruklarını sıkıp masaya eğildi. "Anlamıyor musunuz?" Boş gözlerle baktıklarını görünce katılırcasına güldü. "Önce Dietz gitti, sonra Anselm'le profesör, sonra Hollerbach'la Pasternack, bugün de Kern'le Maag. Ne düşünüyorum, biliyor musunuz?" Hepsini teker teker gözden geçirdi. "Hiç birimiz bu köprübaşından sağ çıkmayacağız. Tek canlı kalmıyacak.

Bunu düşünüyorum işte."

Schnurrbart başını eğdi. "Ben uzun zamandır biliyorum bunu. Yeni bir şey değil."

—"Demek değil," diye fısıldadı Kruger. Birkaç saniye kıpırdamadan durdu. Gözüne masanın üstünde duran kristal bir vazo ilişti. Kaptı onu, bütün gücüyle yere savurdu. Bin parçaya ayrıldı vazo. Derken iskemleyi tuttuğu gibi büfeye doğru fırlattı; tabaklar, camlar şangırdadı, cam parçaları

dört yana sıçradı.

Masayı kaldırmaya davranırken Schnurrbart koştu, kollarını tuttu. "Yeter artık!" diye kükredi öfkeyle. "Neye yarar bu öfke... deli sen de!" Göğsüne bir yumruk indirdi. Yumruğu yeyince kendine geldi Kruger. İskemlesine çöktü.

Başını kaldırdığında, Faber ile gözgöze geldi; oduncu bu arada hiç yerinden kıpırdamamış, olan biteni kayıtsız bakışlarla gözlemişti. "Karşı koyamazsın," dedi. "Geldiğini görürsün, elin kolun bağlı kalır; sandığın kadar kötü değildir ayrıca!"

—"Kötü değil ha!" dedi Kruger öfkeyle. "Koyun gibi doğranmamızın neresi iyi?"

—"Nasıl gelirse gelsin, fark etmez," diye mırıldandı Faber, sustu.

Kruger onun topraksı yüzüne baktı, dudağını ısırdı. Herif, mezarcıya benziyor, diye geçirdi içinden, tam bir mezarcı. Başını önüne eğdi.

Steiner dönene kadar konuşmadılar. Steiner odanın haline bir göz attı, tek soru sormadan ardından gelmelerini söyledi. Ötekiler, evin önünde bekliyorlardı. Yan yana dizilmişlerdi; çelik miğferleri başlarında, sırt çantaları omuzlarındaydı, fısıldayarak konuşuyorlardı. Steiner, alçak sesle bilgi verdi onlara. Yola çıkmadan önce on bombayı bir demet halinde bağladı. Birlik yürüyüşe geçti. Adamlar çitin yakınından gidiyor, fabrika avlusunun çevresinden dolaşan yolu izliyorlardı. Saat on bir sıralarıydı. Çatıların üstünde yarım bir ay duruyordu; fabrika yapıları, iri gövdeleriyle kara, ürkünç bir biçimde yükseliyorlardı yıldızlara doğru.

Güneyden topçu ateşleri duyuluyordu. Büyük yangılarla ta doruklarına kadar aydınlanmış dağların beyaz yamaçlarından arasıra iz mermileri vınlayıp geçiyordu. Sıra sıra evler, soyut bir sahne dekorunu andırıyordu, beyaz badanalı duvarlarda camsız pencereler açık ağızlar gibiydi.

Schnurrbart, Steiner'in yanında yürüyordu. Öylesine bitkin, öylesine kayıtsızdı ki biraz sonra girişecekleri karşı saldırı bile tepki uyandıramıyordu içinde. Sağ eliyle gaz maskesini tuttu, matarasına çarpmasına engel olduktan sonra, "Triebig gelecek mi dersin?" dedi.

—"Ne zorun var onunla?" diye sordu Steiner. "Yüzünü görmemek daha iyi alçağın."

—"Tabiî ama ayrıntıları hiç konuşmadık. Kendisini nerede bekleyeceğimizi bile bilmiyor."

—"Sen biliyor musun sanki?" dedi Steiner. "Merminin nereden ateşlendiğini görecek nasılsa."

Schnurrbart gözleriyle araziyi taradı. Batıya keskin bir dönemeçle kıvrılıyordu yol; saldırı bölgesi pek yakında olmalıydı. Çitin bu yanı mermilerle delik deşik olmuştu; sallanan demirlerin ardında fabrika, şaşılacak kadar yakındaydı artık. İyi ki sokak karanlıktı da çitin ötesi seçilmiyordu. Elli metre kadar sonra Steiner durdu, adamların safların arasını kapamalarını bekledi.

Kruger, adamları iteleyerek öne geçti fısıldadı, "Ne yapıyoruz şimdi?"

—"Doğru yere geldik," dedi Steiner. Adamlara döndü, planını anlattı. "İçersi nasıl bir yer bilmiyorum gerçi ama uzun bir oda olsa gerek. Belki makineler de vardır. Birinci kata girer girmez işaret mermisini ateşler, öbürlerini bekleriz." Schnurrbart'a döndü. "Sen çocuklarla burada kal. Pencerenin aralığından girip şunu içeri atmaya çalışacağım." Sağ elinde tuttuğu bomba demetini gösterdi. "Patlamayı duyunca yaklaşırsınız, içeri dalarız. Tamam mı?"

—"Tamam," dedi Schnurrbart isteksizce. "Hep birlikte gitsek daha iyi olmaz mıydı?"

—"Olur mu hiç? Geldiğimizi fark ederlerse, hepimiz gürültüye gideriz. Hem..." Ansızın yere attı kendini. Alt kat pencerelerinden birinden bir mermi yükseldi, başlarının üstünden geçip karşıki evin duvarına çarptı. Sonra yere indi, yavaş yavaş söndü. Adamlar kımıldamadan yatıyorlardı; çite sımsıkı yapışmışlardı. Her yer kararınca, Steiner başını çevirdi, "Hangi pencereydi, gördün mü?" diye fısıldadı Schnurrbart'ın kulağına.

—"Gözlüksüz göremiyorum," diye mırıldandı Schnurrbart. "Makineli tüfek var galiba."

—"Herhalde," dedi Steiner. Doğruldu. Adamlar tedirginlik içinde kıpırdandılar. Fabrikanın sessiz cephesini kaygıyla gözlediler.

—"Scheisse," dedi Kruger.

Steiner, tüfeğini omuzuna astı, bomba demetini sıkıca kavrayarak parçalanmış çitin arasından sıyrıldı, geçti. Emekleyerek ilerliyordu. Yarı yolda, bir bomba çukuru çıktı önüne. Usulca çukura girerek öbür merminin ateşlenmesini bekledi. Terden, gömleği bedenine yapışmıştı; dişlerini kenetledi. Daha önce hiç bu kadar korkmamıştı. Başını ellerine dayar dayamaz bütün gövdesini bir titreme alıyordu. Şu kahramanca ölümün Allah belâsını versin, diye düşündü gözlerini yumarken.

Steiner'le atıştıktan sonra Triebig, doğruca tabur kumandanlığına gitti. Hırstan titreyerek başından geçenleri Stransky'ye anlattı. Her zamanki dalkavukluğunu bir yana bırakarak, "Katlanır şey değil!" diye haykırdı.

Stransky, kılı kıpırdamadan masasında oturuyordu.

Triebig sözlerini bitirince, kayıtsızca omuz silkti. "Bu oğlanın neden böyle küstahlık ettiğini sen de benim kadar biliyorsun. Resmî yoldan yapılabilecek bir şey yok. Yalnız dikkat et Teğmen Triebig, resmî yoldan dedim." Kurnaz bir gülümseme yayıldı yüzüne, "iyi ki başka yollar da var. Otur." Düşünceli gözlerle tavana baktı.

Sessizlikte Triebig odanın döşemesini gözden geçiriyordu. Sabah girişilen başarısız karşı saldırıdan sonra elverişli bir korunak aramaya koyulmuştu Stransky, sonunda bir evin üçüncü katında karar kılmıştı; karşıda bir sıra evin açıldığı geniş bir avlu vardı. "Ne kadar yüksek olursa, o kadar iyi" diye düşünmüştü. "İşin ne gibi bir yol izleyeceğini bilmiyoruz, o yüzden en iyisi, Ruslar karşı saldırıya girişirlerse erişemeyecekleri bir yerde olmak."

Sessizlik biraz fazla uzamıştı. Sonunda karar verdi Stransky. Tedirgindi. "Keşke Steiner'le hiç çatışmasaydın." Triebig kendisini savunmak üzere ağzını açacağı sırada Stransky elini kaldırdı: "Zarar yok canım. Olan olmuş bir kere. Hiç hoş değil ama elden ne gelir artık? Biraz daha dikkatli ol ilerde."

Saatine baktı. "Vaktimiz yok. Steiner beş dakikaya kadar harekete geçecek, sen de onun ardından bölüğünün geri kalan kısmını alır, ilerlersin. Fabrikaya girip girmemesi kendi bileceği iş; sana düşen görev, onun fabrikadan çıkmamasını sağlamak. Bunu başarabilirsen, birkaç güne kalmaz üsteğmen olursun. Adımın Stransky olduğu kadar eminim bundan.

Triebig şaşkınlık içinde ona baktı. "Gerçekten mi söylüyorsunuz bunu?"

Stransky gülümsedi. "Ben bir şey söyledim mi ondan kuşkulanılmaz. Hem sana şunu da söyliyeyim, Fransa'ya dönmek için gerekli adımları atmış bulunuyorum. Her an gelebilir nakil emri. Belki." Yüzü aydınlandı, "seni de yanıma aldırabilirim. Yoksa bir Fransız şehrinde emir subaylığı görevini sürdürmek istemez miydin?"

Triebig, bu habere öylesine şaşmıştı ki bir süre ağzı açık kaldı. Stransky'nin kendisini şimdiye kadar nasıl aşağıladığını bir anda unutmuştu. Nakil olanağını duyunca başı dönmüştü. "Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum," diye kekeledi sonunda.

—"Teşekkür fırsatı elinde şu anda," dedi Stransky. Sesi değişmiş, çelik gibi sertleşmişti. "Beni şu Steiner denen belâdan kurtar, söz veriyorum bu savaştan seni sağ çıkaracağım. Geri dönmemeli Steiner. Gerekirse kendi elinle öldür onu. Öldüğünü duyayım yeter ki. Mutlaka ölmeli diyorum

mutlaka ölmeli."

Triebig üstünün yırtıcı bakışları karşısında ürktü. "Elimden ne gelirse yapacağım," dedi telâşla.

Stransky başını öfkeyle sallıyordu. "Elinden gelenden fazlasını yapmalısın. Hiç bir engel tanımamalısın, ne kadar yüreklilik gösterirsen alacağın ödül o kadar büyük olacak.

Yalnız iz bırakmamaya dikkat et, soğukkanlı ol. Olay öğrenildiğinde seni destekleyemeyeceğimi bil."

Triebig duraladı. Düşündükçe korkusu artıyordu. Gelgelelim Stransky düşünme fırsatı vermiyordu. Çabucak ayağa kalktı Yüzbaşı, omuzuna elini koydu. "Kaygılanmanın gereği yok," dedi usulca. "Ben, gücüm yettiğince kolaylaştıracağım senin işini. Bir kere fabrikaya gir, yüzlerce fırsat çıkacak önüne; en iyisini değerlendireceksin, o kadar." Sesi ansızın tatlılaşmıştı. "Daha nice güçlükler var önümüzde, bilsen.

Güvenilir kaynaklardan öğrendiğime göre, köprübaşındaki askerleri gözden çıkarmış ordu. Boşaltma söz konusu değilmiş artık. İki haftaya kalmaz Kırım, ağzı kapalı bir çuvala dönecek. Ruslar, Perekop yakınındalar şu anda, Perekop'un güneyine düşen yerlerdeki bütün askerleri, Altıncı Ordunun yazgısı bekliyor. O zaman burada olmak ister miydin?"

"Bunları nereden biliyorsunuz?" diye kekeledi Triebig; dudakları bembeyaz kesilmişti.

"Biliyorum. Ordu Genelkurmayında çok yakın bir akrabam var. O uğursuz gün gelmeden ben Fransa yolunda olacağım. Fransa diyorum..." Triebig'in omuzunu sarstı. "Ne demek bu biliyor musun? Hayat demek Triebig! Biarritz ya Arcachon'da, Mont de Marsan'da ya da Paris'te yaşamak demek. Bir düşün! Paris, Nötre Dame, Champs Elysees, Montmartre... Ne duruyorsun hâlâ?"

Triebig, karşısındaki adamın heyecandan kendinden geçmiş bir halde konuşuşunu izliyordu; üstüste yutkundu. Kuşkuları yavaş yavaş siliniyordu; hele Stransky, köprübaşında kalırsa kendisini ne gibi felâketlerin beklediğini anlatmaya koyulunca, elleriyle kulaklarını kapayıp ayağa fırladı.

—"Hayır hayır!" diye haykırdı.

Stransky hoşnut gözlerle baktı "Seçme hakkını kullan," dedi. "Ya Sibirya'ya sürülür köpeklere atılırsın, ya da Fransa'da şampanya yudumlarsın. Hangisini seçiyorsun?"

—"Steiner geri dönmeyecek," dedi Triebig kararlı bir sesle. "Beni

Fransa'ya birlikte götüreceğiniz konusunda verdiğiniz söze de inanıyorum. Yalnız bir şey sorabilir miyim?"

—"Sor bakalım."

Triebig sorusunu soracağı sırada gözgöze geldiler. "Neden sizin için bu kadar önemli? Yani eğer bir-iki güne kadar buradan ayrılacaksanız, Steiner sizi bunca ilgilendirmemeli." Stransky, pencereye gidip karanlık avluya baktı. "Steiner'in ne olacağı, savaşı kazanmamız ya da kaybetmemizden çok daha önemli benim gözümde. Ama sen bunu anlayamazsın, özel bir sorun bu Triebig. Artık gidebilirsin. Yoksa gecikeceksin. Telsizle aralıksız mesaj yolla bana."

Kapı kapanana kadar bekledi. Sonra telefonu açtı, irtibat subayını çağırdı. Öbür bölüklerden telsiz ya da telefonla hiç bir yeni mesaj gelmemişti. Dudağını ısırarak almacı yerine koydu. Ne belâ işti bu!

Triebig'in Alay Kumandanlığından döndüğü o uğursuz geceden beri Stransky ateş üstünde oturuyor gibiydi. Alay Kumandanının tehdidi öylesine belirgindi ki son haftalarda Steiner'e karşı eli kolu bağlı kalmıştı. Güçsüzlüğünün bilincine varmak oldukça yıpratmıştı sinirlerini. Uygun anı kollamaktan başka yapabileceği bir şey yoktu; o an şimdi gelmişti işte. Steiner'i iki metre derinliğinde bir çukura atmadıkça, içi rahat etmeyecekti. Bu iş bir olsun, Demir Haç'ı bile almadan Doğu'dan gitmeye razıydı. Zaten şu ana kadar ödüllendirilmemesi Steiner yüzünden değil miydi?

Düşünceye dalmıştı; sahra telefonunun peşpeşe çalışıyla kendine geldi. Kalktı, dalgın dalgın yürüdü telefona. Kiesel'in sesini duyunca kendini toparladı. Emir subayının söyledikleri kanını beynine çıkartmıştı. Ne diyordu herif? Bütün saldırılar şimdilik durdurulsun, erişilen noktalarda hemen mevziler kurulsun ve yeni bir emre kadar beklensin. Sonra: "Triebig yola çıktı mı?"

—"Hayır," diye kekeledi Stransky. "Yani..." Durdu, hızla düşünmeye çalıştı.

Kiesel'in soğuk sesi kulaklarında çınlıyordu: "Ne dediniz?"

—"Bakayım bir dakika," dedi Stransky telâşla. "Bir dakika durun lütfen."

Almacı masanın üstüne bıraktı, odadan fırlayıp hole çıktı; sokağı gören bir pencereden baktı. Adamlar kümelenmiş duruyorlardı, karanlıkta seçilmiyorlardı doğru dürüst.

Triebig'in emirler verdiğini duydu. Tam çağıracaktı ki dudaklarını ısırdı, sustu; bölüğün yürüyüşe geçişini, karşı kaldırımda bir süre yürüdükten

sonra gözden kayboluşunu buz gibi bir yüzle izledi. Elinin tersiyle alnını sildi, terlemişti. Gerisin geri odaya koştu, telefonu aldı.

—"Harekât başlamış," dedi sakin olmaya çalışarak. "Artık durduramam." Kiesel, biriyle telâşlı konuşuyordu.

Sonra o iğrenç ses yine duyuldu: "İlerliyorlar mı?"

—"Henüz bilgim yok. Ayrıntıları öğrenir öğrenmez size haber veririm."

—"Kumandan bilgi bekliyor sizden, öbür bölüklerden haber var mı?"

—"Son yarım saat içinde haber almadım hiç birinden," dedi Stransky. "Postaları yolladım. Son raporlara göre, Üçüncü Bölük rıhtıma yaklaşmış; Birinci ise hiç ilerliyememiş, eski bölgelerinde savaşıyorlar."

—"Pekâlâ Yüzbaşı Stransky. Bölüklere hemen mesajımı iletin. Sağlarında ve sollarındaki kuvvetlerle bağlantı kurmaları gerekiyor, çok önemli bu. Fabrikanın işgal edilemeyeceği anlaşılırsa, İkinci Bölüğü sokağa çeker, bize haber verirsiniz."

Stransky, almacı yerine bırakırken tüfek sesleri duydu. Çabucak pencereye koştu. Yanılmamıştı. Fabrikaya saldırıya geçilmişti bile.

Üç dakika kadar sonra Steiner, bir aydınlatma mermisinin tok sesini duydu. Gözlerini açmadan bekledi. Sonra, avlu eski karanlığına bürününce, bomba çukurundan yavaşça çıktı. Can alıcı ana birkaç saniye kaldığı için, heyecanı ansızın yitip gitmişti. Usul usul fabrika duvarına yaklaşırken, duyularına müthiş bir kesinlik gelmişti. Gözleri karanlık oyuktaydı; bu boş pencere camının berisinde olduğunu sanıyordu makineli tüfeğin.

Yapıya on adım kala öylesine tiz bir çığlık duydu ki. yerinde kalakaldı. Telâşlı konuşmalar birbirini izledi; Steiner'in yüreğini daraltan korkuyu üstünden atmasına kalmadan, fabrikanın avlusu çiğ bir aydınlığa boğuldu; tepesinde koskocaman bir lâmba gibi asılı kaldı aydınlık. Aynı anda bir makineli tüfeğin takırtısı duyuldu. Çelik çekirdekli mermilerin son hızla yanından ıslık çalarak geçişlerini, üstünde yattığı kuru, kumlu toprakta derin yarıklar açışlarını, tepesinde vınlayarak dolanışlarını duyunca, uyuşukluğundan iz kalmadı. Görünmeyen makineli tüfeğin kendisini biçmesini beklemeden son birkaç metreyi de koştu, fabrika duvarına çarptı; çaresizliğin verdiği o büyük güçle yetindi, birbirine bağlanmış on el bombasını tepesindeki pencereden içeri fırlattı. Sonra yere kapandı, tüfeğinin kayışını başının üstüne çekip bekledi. Makineli tüfek hâlâ tarıyordu avluyu; daha batıdaki pencerelerden birinin arkasındaydı herhalde. Birtakım bağırtılar duyuldu yukardan. Heyecandan dudaklarını kanatıncaya kadar ısırdı. Acaba fitili doğru dürüst çekmemiş miydi ki? Tam

bunu düşünürken müthiş bir çatlama oldu; çatı iniyordu sanki.

Patlamanın son gürültüleri dinmeden, Steiner pencerenin kenarına sıçradı, pencerenin yüksekliğini tamtamına kestiremediği halde yere indiğinde, kocaman bir makineli tüfeğin yanındaydı. Uzun odanın iki ucu karanlıkta görünmüyordu. Çeşitli işlere yarayan makinelerle doluydu burası; pencerelerin içlerine torna tezgâhları konmuştu.

Makineli tüfek durmuştu şimdi; odanın öbür ucundan taşlara çarptıkça yankılanan kabaralı çizme sesleri geliyordu.

Sesler iyice yaklaşınca Steiner döndü, tüfeğini o yöne çevirip kurşunları boşalttı.

Tüfeğini yeniden doldururken avludan sesler duydu. Pencereden gördü onları; hepsi omuz omuza vermiş, tüfeklerini başlarının üstüne tutmuş, koşarak ilerliyorlardı, en başta Schnurrbart ile Kruger vardı. Birkaç saniye sonra pencerelerden girip içeri doluşmuşlardı; karanlıkta demirlere çarpıyor, makinelere takılıyor, birbirlerini itip kakıp bağrışıyorlardı. Steiner'in sert sesi kargaşaya bir son verdi.

Emirleri ardarda sıraladı. Sona kalanlar içeri girmeden holün öbür ucuna baskın verdiler. Odanın öbür yanındaki kapı, dar bir geçide açılıyordu; birkaç dakika sonra güney kanadın alt katını işgal etmişlerdi. Büyük bir dirençle karşılaşmamışlardı üstelik.

—"Şövalye nişanı alırsın artık," dedi Schnurrbart. Steiner'in yanında eşikte duruyor, çevresine bakınıyordu. "Garip bir yer burası." Makine dairesine paralel olan uzun geçidi gösterdi. "Nereye gidiyor ki bu?"

—"Avluya her halde," dedi Steiner. "Kule ön kısımda olmalı. Belki de bir merdiven vardır oraya." Geçidin sol yanındaki bir düzine pencereyi inceledikten sonra, birine doğru yürüdü yavaşça. Daha kapıdan birkaç adım uzaklaşmıştı ki, bir Rus makineli tüfeğinin takırtısı yükseldi. Kurşunlar boş penceerlerden giriyordu. Adamlar diz çöktüler, telâşla kapıdan geçip hole çıktılar. Öbürleri pencerelerde yerlerini almışlardı bu arada.

—"Hiç bir yararı yok," dedi Schnurrbart sakalını sıvazlıyarak. "Yalnız hiç değilse bir daha içeri giremezler."

—"Biz de dışarı çıkamayız," dedi Steiner. "Ateşleyelim şu mermiyi."

Mermiyi ateşlediler; ateş sönmeden odayı sıkı bir aramadan geçirdiler. İki uçta iki ayrı kapı vardı, ikisi de geçide açılıyordu. Bütün köşe bucakları yokladıkları, makinelerin altına bile baktıkları halde Rusların izine raslıyamadılar.

Holün sağ başında asansör de yoktu, iki kanadı da açık duran çifte demir

kapının arkasında boş bir aydınlık vardı. Steiner el fenerini tutunca, iki yandan zincirle tutturulmuş bir palanga gördü. Çelik halatlarla çalışıyordu. Aydınlığın ön kısmına belli aralarla tutturulmuş basamak çubukları yukarıya ve aşağıya doğru gözalabildiğine uzanıyordu. Kalın bir toz tabakasıyla kaplıydılar. Yukarı bakınca bir şey göremedi Steiner.

Palangayı inceleyecek fazla zamanı yoktu, bölüğün geri kalan kısmı sökün etmişti o sırada. Teğmen, sert bir sesle işlerin nasıl gittiğini sordu.

—"Pencereleri tuttuktan sonra geçidi gözden geçirmemiz gerek," dedi Steiner. "Kaç kişiyiz?"

—"Elli kişi kadar." Triebig, sırtını pencereye vermişti, tedirgin bakışlarla odayı süzüyordu.

—"Fazla sayılmaz," dedi Steiner. "Bence, adamların yarısını holü korumakla görevlendirmeliyiz, öbürleri geçidin giriş - çıkışlarını araştırsınlar. Belki de üst katlara çıkan bir merdivene rastlarız."

—"Saçma," dedi biri. Steiner, Çavuş Schulz'un sesini tanıdı.

—"Daha iyi bir fikriniz var mı sizin?" diye sordu ters bir sesle.

—"Bence birbirimizden ayrılmasak daha iyi olur," dedi Schulz. "Yirmi kişi ne işe yarar ki! Zaten hayat boyu uğraşsak, bu fabrikayı işgal edemeyiz."

—"Çıkış yolunu açık tutmalıyız," dedi Steiner. "Elbette elli kişiyle bu fabrikayı sürekli olarak işgal altında tutamayız. Ruslar bir kere kaç kişi olduğumuzu öğrensinler, başımıza ne işler açarlar kimbilir!"

Schulz bir şeyler homurdandı ama Triebig'in Steiner'i desteklediğini görünce ister istemez sustu, öfkeyle bir makinenin üstüne çöküp ayaklarını sallandırdı.

Steiner, Triebig'e döndü. "Makineli tüfeklerden birini dışarı, çitin yanına yerleştirsek. Ruslar oraya bizden önce varırlarsa, çıkış yolumuzu keserler."

Triebig karşı koydu. "Zaten topu topu üç tane makineli tüfeğimiz var. Bir tanesini gözden çıkaramam. Üstelik Rusların böyle bir şey yapmaya kalkışacaklarını hiç sanmıyorum. Öteki katların işgalinde kullanacaklar adamlarını."

— "Bana göre hava hoş; uyardım bir kere." Steiner Schnurrbart'a döndü; Kruger'le Faber'in yanında durmuş, tartışmayı dikkatle izliyordu. "Adamları toplayın," dedi onlara. "Durumu bir gözden geçirelim."

—"Palanga ne olacak?" diye sordu Schnurrbart.

—"Onu sonra düşüneceğiz, önce merdivenlere bakalım. O da olmazsa demir çubuklara tırmanır kafamızı kırarız."

—"Güzel fikir," diye homurdandı Kruger. Odaya bir göz attı. Bütün pencerelere gözcüler yerleştirilmişti; geri kalanlar, Çavuş Schulz'la telâşlı konuşan Triebig'in çevresini almışlardı.

—"Peki deneyelim bakalım," dedi Schnurrbart. Kruger' le birlikte adamları toplamaya koyuldular; Steiner de sağdaki kapıya yöneldi. Geçitte çıt çıkmıyordu. Pencereden karanlık avlu görünüyordu. Avluya çekilmiş kamyonlar, kullanılır durumdaydı mutlaka; her halde fabrikanın kamyonlarıydı. Sağına döndü. Avludan görünebileceğini düşünerek fenerini yakmıyordu burada. Karanlıkta sürüne sürüne soldaki duvara yaklaştı. On metre ilerde kapalı bir kapı vardı. Steiner kapının dışarı doğru açıldığını anladı.

— "Dikkat et," diye uyardı Schnurrbart. Onun arkasında durdu, kapı tokmağına uzanışını izledi. Öbürleri duvara yapışmış, tüfeklerini ateşlemeye hazırdılar.

Fabrikadaki olağanüstü sessizlik, Steiner'in sinirine dokunuyordu. Yavaşça ilerleyeceğine bir tekmede açtı kapıyı ve aynı anda kendini yana attı.

Sonuç beklenmedik derecede korkunçtu. Kapkaranlık odadan altı Rus tüfeği aynı anda ateşlendi. Geçit ateş içindeydi; adamlar tabanları yanmışçasına kendilerini duvardan duvara atıyorlardı. En öndekiler ölü bir açı içinde kaldıklarından korunabiliyorlardı ama arkadakilerin kaçabilecekleri bir yer yoktu. Yaralananların yabanıl çığlıkları kaplamıştı geçidi.

Steiner duvara yapışmıştı. Bu sonucu hesaba kattığı halde, birkaç saniye korkudan eli ayağı kesildi. Sonra alelacele bir el bombası çıkardı palaskasından, güvenlik kapsülünü açarak düğmeyi çekti. Üç saniye bekledikten sonra kapıdan içeri savurdu bombayı. Gözünün ucuyla Schnurrbart'ın da bir bomba attığını gördü. Daracık geçitte öyle müthiş bir patlama oldu ki Steiner elleriyle kulaklarını tıkadı. Arkasında neler olup bittiğine bakmadan kapıya atıldı, delicesine ateş etmeye başladı. Rus tüfekleri susmuştu. Bağırmalar geldi kulağına. Uzaklarda bir yerde ağır bir kapının kapanışını andıran bir gürültü oldu. Sonra sessizlik.

El fenerini yakınca, birkaç basamaklık bir eşik gördü; geçit oradan yine uzayıp gidiyordu. Önünde iki Rus'un cesedi kıvrılmış yatıyordu. Feneri biraz kaldırınca, geçidin dik bir açı çizerek avluya açıldığını ayırdetti. Bir an kararsız bekledi. Patlamalar birbirini izleyince hızla arkasına döndü; Kruger'le çarpıştılar.

"Pencerelerden içeri el bombaları atıyorlar," diye haykırdı Kruger.

Schnurrbart arkadan yetişti, acele etmesini söylüyordu boyuna.

Steiner kapıyı çekti. "Hadi, odaya dönüyoruz!"

Avludaki Rus makineli tüfeği, pencereleri taramaya başlamıştı. Biraz ötede el bombaları patladı. Askerler, yaralıları geçitten içeri almaya çalışıyorlardı. Triebig pencerelerden birinin önündeydi, heyecandan ardarda saçma sapan emirler veriyordu. Steiner'i görünce ona doğru koştu. "Ne yaptın sen?" diye haykırdı. "Takımının yarısı gitti, biliyor musun?"

—"Başlarında sen olsaydın, bir tanesi bile sağ kalmazdı," diye bağırdı Steiner . "Sen misin takım kumandanı, yoksa ben miyim?" Schnurrbart'a döndü: "Faber nerede?"

—"Makineli tüfeğiyle ön kapıda. Ne yapacağız şimdi?" Askerler, iki makinenin arasına yatırılan yaralılarla ilgileniyorlardı. Sekiz on kişi yatıyordu yerde.

—"Palangayı deneyelim mi?" diye sordu Schnurrbart.

"Avluya çıkamayız nasılsa," dedi Steiner. "Çılgınca bir şey ama başka çıkar yolumuz da yok. Yukardaysalar, çıkarken ateş açarlar üstümüze."

—"Bu tabuta girmek çılgınca bir şey zaten," dedi Kruger yırtıcı bir kahkaha atarak. "Bizim kahraman da telsizle mesaj yolluyor. Fabrika alındı falan diye."

—"Kim?" dedi Steiner.

"Kim olacak, Triebig. Telsizciler de yanımızda biliyorsun. Bir köşeye çekildiler; Taburla bağlantı kurmaya uğraşıyorlar."

—"Bilmiyordum," dedi Steiner.

Triebig, Çavuş Schulz'la tartışıyordu. "Ne yapacağımı senden öğrenecek değilim," diyordu. "Fabrikayı işgal edeceğiz, emir böyle, o kadar." Steiner'i gördü.

—"Sen ne dersin?" diye sordu Schulz Steiner'e. "Bu yapıyı alabilir miyiz dersin?"

—"Elbette. Tonlarla dinamitimiz, yüz tane de Stuka'mız olsun, neden almayalım?" Triebig'e döndü, "Şimdi palangayı deneyeceğim. Önce dördümüz. Tepeye varırsak, işaret veririm."

—"Ya varmazsanız?" diye sordu Triebig.

— "O zaman şanlı bir cenaze töreni hazırlatırsın bize. Yine de pek çabuk sevinme."

Schnurrbart ile Kruger, palanganın üstünde onu bekliyorlardı; tepedeki boşluğa dikmişlerdi gözlerini.

—"Kim gidiyor?" diye sordu Kruger.

—"Biz üçümüz, bir de Faber. Çağırın onu." Steiner, tüfeğini boynuna astı, öbür el bombalarını da aldı. Sonra basamak çubuklarına yürüdü.

Palanganın çevresinde gözcülük görevi yapanlar, soluklarını tutarak onun yukarı doğru tırmanışını gözlediler. Biri arkasından seslendi: "Teğmen, bayrağı unutmamanızı söylüyor."

— "Teğmen kıçımı öpsün," dedi Steiner. Durdu, aşağıya baktı. Schnurrbart'ın palangaya çıktığını görünce yukardaki çubuğa uzandı. , Tam bir boşlukta hissediyordu kendini.

Çevre öylesine karanlıktı ki gözlerini yumdu, dokunma duyusuna güvenerek ilerledi. Henüz korkmaya başlamamıştı. Stransky, Kiesel'i ansızın karşısında görünce şaşırmıştı, ama çarçabuk toparlandı. Alay emir subayının kumandanlığa gelip kendisini yoklaması, en azından alışılmamış bir şeydi.

—"Buyurun oturun," diyerek bir iskemle gösterdi. "Bu onurlandırıcı ziyareti neye borçluyum acaba?"

"Size emirler getirdim," dedi Kiesel tersçe. "Haritanızı görebilir miyim?"

Stransky, harekât haritasını masanın üstüne yaydı. Kiesel bir kurşun kalem çıkardı cebinden, anlatmaya başladı. "Bu sabah saat dörtte şu hatta çekileceksiniz." Kalem hattı izledi. "Buranın sekiz kilometre kadar kuzeydoğusunda, büyük tünelin batı ağzında. Görüyor musunuz?"

Stransky haritanın üstüne eğilerek başını salladı.

"Sağınızda Üçüncü Tabur var, solunuzda İkinci Tabur," diye sözünü sürdürdü Kiesel. "Buraya varır varmaz yarbayı görmeye Alaya geleceksiniz. Bölüklere haber verin. İkinci Bölük ne durumda?"

Stransky, masasından bir tabaka kâğıt aldı. "Son bülten on dakika önce geldi. Bakın." Kâğıdı Kiesel'e uzattı.

—"Fabrika, insanca kayıp verilmeden işgal edildi," diye okudu Kiesel. "Düşmanı temizliyoruz. Triebig." Hoşnutluğunu belirterek kâğıdı masanın üstüne bıraktı.

—"Boş yere hayatlarını tehlikeye atmasınlar. Telsizle haber verin. Gücümüzü tüketmemeliyiz. Öbür bölüklerin durumu nasıl?"

—"Biraz daha durgun. Yalnız birbirleriyle bağlantı kuramıyorlar. Bölüklerin arasındaki büyük boşlukları insan gücüyle kapama olanağı yok. Hele geceleyin..."

—"Her zaman böyledir zaten. Bölgelerin büyüklüğü, asker sayısının azlığı. Bir taburumuz daha olsaydı..." Telefon çalıyordu; sustu.

Stransky koştu telefona. Ansızın müthiş bir şaşkınlık belirdi yüzünde. Almacı elinden bıraktı. "Fabrikayı dürbünle gözleyen ölçme subayı arıyor," dedi. "Biraz önce fabrikanın kulesinden bayrağın indirildiğini görmüş. Hiç ummuyordum doğrusu."

—"Efendim?" diye sordu Kiesel.

Stransky büyük bir yanlışlık yaptığını anlamıştı. Sıkıntıyla güldü. "Yani bütün bu olup bitenlere şaştım," diye geçiştirdi. "Triebig'in kuleye tırmanabileceğini sanmazdım."

Kiesel gözlerini onun yüzüne dikmişti. "Tırmananın Triebig olduğunu nereden biliyorsunuz?"

—"Bölüğün kumandanı Teğmen Triebig değil mi?" dedi Stransky çekinerek.

—"öyle mi? Peki siz bayrağın indirilmesi konusunda emir vermiş miydiniz?"

—"Çok mu garip bir emir sizce? Bayrak orada olduğu sürece fabrika, Rusların elinde sayılırdı. Gerileyeceğimizi önceden bilmediğim için bayrağın indirilmesini gerekli gördüm."

—"Ama bu işin başarılabileceğini de pek ummuyordunuz?"

—"Kumandanlar, verdikleri emirlerin kolaylığı ya da güçlüğüyle ilgilenmezler. Sonuçları baştan hesaplamaya kalkışsaydık, hiç saldırıya geçemezdik."

—"Haksız sayılmazsınız," dedi Kiesel. "Gelgelelim stratejik önem taşıyan harekâtlarla, saygınlık kazanmak için girişilen harekâtlar arasında büyük ayrım vardır. Yoksa bayrağı indirme görevini Çavuş Steiner'e mi vermiştiniz?"

Açıkça sorulan bu soru Stransky'yi şaşırtmıştı. "Nerden aklınıza geldi bu?" diye kekeledi.

Kiesel'in sesi sertleşmişti. "Bir tahmin. Size bir şey söyleyeceğim Yüzbaşı Stransky. Bu dünyada benim gözümde büyük önem taşıyan iki kişi vardır ve Çavuş Steiner onlardan birinin hayatını kurtarmıştır."

"Neden söz ettiğinizi anlamıyorum," dedi Stransky. "Kayınbiraderinizi mi söylemek istiyorsunuz?" "Evet, kayınbiraderim, Teğmen Marz'i. Biliyorsunuz yaralanmıştı. Steiner sırtında taşıyıp getirdi onu. Bu olayı duymamanıza şaştım doğrusu."

"Teğmen Triebig anlatmadı." Stransky yeni duruma bir anda uymuştu. Serinkanlı bir sesle, sözcükleri titizlikle seçerek konuştu: "Bildiğime göre Çavuş Steiner, İkinci Bölükte bir takım kumandanıdır. Emirleri Teğmen

Triebig'den alır."

— "Olabilir," dedi Kiesel. "Yalnız bayrağı indiren gerçekten Çavuş Steiner'se, kendisine bu görevin özel bir amaçla verilmemiş olmasını umarım." Ayağa kalktı.

"Biraz daha açıklar mısınız?" diye sordu Stransky.

Kiesel başını salladı. "Yeteri kadar açıkladığımı sanıyorum. Yine bilinen bir şeyi yinelemekte yarar var."

"Kime yararı var?" diye sordu Stransky.

"Orasını siz kestirin artık,", dedi Kiesel alayla. "Ben Kader'in yerine geçmeyi tehlikeli buluyorum yalnızca. Kötü niyet, her zaman geri tepebilen bir silâhtır."

Stransky yavaşça ayağa kalktı, heyecanını bastırmaya çalıştığı yüzünden belliydi. "Bir tehdit mi bu?"

"Tehdit etmek zahmetine katlanmam ben," dedi Kiesel. "Hak, yerini bulur ama önceden haber vermez." Çıkarken duraladı. "Yeni Alay Karargâhının nerede olacağı bildirilecek size."

Kapıyı hızla çarptı. Kumandanlığa döndüğünde ilk işi Brandt'la görüşmek oldu. Steiner'in hemen Alaya nakli konusunda öylesine diretiyordu ki, Brandt şaşkınlığını gizleyemedi.

"Neden bu kadar sinirlisin anlayamıyorum," dedi usulca. "Doğruyu söylemek gerekirse, bu işe karışmak istemiyorum artık. Steiner'e de Stransky'ye de birer fırsat tanıdım.

Bırakalım, halletsinler. Zaten senin Stransky'ye neden gittiğini anlayamadım bir türlü? Bana burada gerekliydin."

Kumandan, Yüzbaşı Korner'i telefonla arayıp kısaca konuştuktan sonra yine Kiesel'e döndü. "Galiba rolleri değiştik," dedi öfkeyle. "Hiç değilse Steiner konusunda. Sana nasıl davranacağını öğretmek istemem ama inan ki değmez. Steiner şu anda benim elli iki yıldır erişmeyi beklediğim noktaya varmış durumda. Sen de ancak benim kadar söz geçirebilirsin ona; üstelik tekmeyi yemekte de gecikmezsin, merak etme."

Sustu, gözlerini Kiesel'in uzağındaki bir noktaya dikmişti. Sonra doğruldu. "Dört beş kişi al yanına, yeni karargâhımıza git, söyle odayı hazır etsinler. İki saat sonra yola çıkıyoruz. Arabayı geri yolla bana." Kiesel'in karşılık vermediğini görünce, "Duydun mu dediğimi?" diye sordu. Kiesel başını salladı, kıpırdamadı.

"Ne bekliyorsun?" dedi Brandt kaşlarını çatarak.

Yakında bir yerde bombalar patladı. Kiesel konuşmadan önce, seslerin

kesilmesini bekledi. "Bir soru sormama izin verin," dedi.
—"Evet."
—"Hangi noktaya vardı Steiner?"
Brandt gözlerini ona dikmişti; yüzünde hiç bir değişiklik yoktu. Masanın üstünde duran palaskasına uzandı; tabanca kılıfı da takılıydı palaskasına. "Bu noktaya," dedi meşin kılıfa vurarak. "Yalnızca bu noktaya. Başka bir şey öğrenmek istiyor musun?"
— "Teşekkür ederim," dedi Kiesel, sapsarı bir yüzle odadan çıktı.
Steiner yüz kadar basamak çubuğu saymıştı; durdu, el yordamıyla arandı, başka çubuk bulamadı. Duvarı soluna alarak dikkatle ilerledi, eşik gibi bir şey çıktı karşısına.
Fısıltıyla Schnurrbart'a seslendi; onun gittikçe hızlanan soluklarını duyuyordu arkasında. Schnurrbart'ın eli çizmesini tutana kadar bekledi. Ona el fenerini yakmasını söyledi.
Parlak ışığa gözleri alışınca, baktı. Başının iki metre kadar üstünde palanganın tutturulduğu çatı vardı. Solunda, bir adım ötesinde demir kapının bir ayak genişliğindeki tabanını ayırdetti. Kapıyı itti; açılmıyordu. Her halde dışardan kilitlenmiş olsa gerekti. Steiner birkaç saniye ne yapacağını kararlaştıramadı.
—"Ne var?" diye fısıldadı Schnurrbart. Sağ kolunu çubuktan geçirmişti, el fenerini tutuyordu. Steiner aşağı baktı. Kruger ile Faber onun hemen ardından geliyorlardı; yirmi basamak inip beklemelerini söyledi. Sonra iki el bombası aldı palaskasından, güvenlik kapsüllerini çıkardı.
—"Bombayla açacağız, çaresi yok," dedi. "Palaskalarınızla demir çubuklara bağlayın kendinizi."
—"Kapı uçarsa, beynimiz patlar," dedi Schnurrbart.
— "Saçmalama. Merdivene sıkıca yapışırsanız, güven içinde olursunuz. Kapı dışarı doğru açılıyor nasılsa. Hadi bakalım." Schnurrbart homurdanarak aşağı indi. Ter içindeydi; havasızlıktan boğulacaktı nerdeyse. Altındaki derin uçurumu görünce başı döndü; gözlerini yumdu. Uyarıcı bir ses duydu; demek yanlarına varmıştı.
—"Ne oldu?" diye sordu Kruger.
—"Bombayla açacakmış kapıyı," diye homurdandı
Schnurrbart, feneri yukarı tuttu.
Kruger bir küfür savurdu: "Deli mi bu herif?"
—"Ben de öyle dedim zaten." Schnurrbart feneri ağzına aldı, palaskasını çözüp demir çubuğun çevresinden dolaştırdı.

Öbürleri de aynı şeyi yaptılar. Steiner aşağıya seslenip hazır olup olmadıklarını sorunca. "Ne kadar hazırlanabildiysek hazırlandık," dedi Schnurrbart gücenik bir sesle. "Senin bu delice planların yüzünden öbür dünyayı boylayacağız." Steiner'in hızla aşağı kaydığını, tepelerindeki demir çubuklara sıkı sıkı yapıştığını gördüler. Patlama bütün fabrikada duyulacak diye düşünecek kadar zaman bulabildi Schnurrbart. Sonra palanganın olduğu gibi çöktüğü sanısını uyandıran müthiş bir patlama oldu. Tepelerinde demir parçaları uçtu, duvarlara çarpıp parçalandı; kenetli parmakları sarsıntının şiddetiyle demir çubuklardan sıyrılıyordu az daha. Steiner'in tırmandığını gördüler; palaskalarını demir çubuklardan kurtarana kadar gözden kaybolmuştu.

Birkaç saniye sonra hep birlikte heyecandan soluk soluğa önlerinde uzanan geniş geçide bakıyorlardı; uzun camlarda yanan şehrin kızıllığı yansıyordu. Sol yanda yazıhanelerin kapılan vardı. Steiner çarçabuk bütün kapıları açmaya çalıştı, hepsi kilitliydi. Kruger, aydınlığın kapısını inceliyordu. Patlamanın basıncıyla kilit beton bloklardan kopmuş, kapı dışarı doğru açılmıştı. Evet, yolunda gitmişti plan; güvenleri yerine gelmişti.

Yalnız Kruger kuşkuluydu hâlâ. "Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?" diye sordu Steiner'e.

Steiner pencereden eğilmiş, karşısındaki olağanüstü manzaraya dalgın dalgın bakıyordu. Rıhtım boyunda, şehrin merkezinde alev alan evler, yıldızlarla dolu göğe dev meşaleler gibi yükseliyorlardı. Topçu ateşi kesilmişti. Yine de kırık camlardan tek tük atışlar duyuluyordu; arasıra çoğalıyordu sesler, şehrin bütün kesimlerinden geliyordu. Steiner döndü. "Ötekileri de çağıralım. Onlar gelmeden bir şey yapamayız."

Yine palanganın başına koştular; Schnurrbart el feneriyle halkalar çizerek işaret verdi. Kruger dipsiz bir kuyunun başındaymış gibiydi. İşarete hemen karşılık geldi. Koyu karanlıkta oynayan ışık, başka bir dünyadan geliyordu sanki. "Gördüler." diyerek rahat bir soluk aldı Schnurrbart. "Amma şanslıymışız!"

Merakla beklediler. Birkaç saniye geçti. Sonra anlaşılmaz bir ses geldi kulaklarına. Bunu öylesine korkunç ve tiz bir çığlık izledi ki ellerinde olmadan irkildiler, geri geri gittiler. Çeşit çeşit çığlıklar duymuşlardı o güne kadar: bir merminin ateş gibi kızmış demiri etine saplanınca bir adam nasıl böğürürdü, barsakları ya da hayaları deşilince nasıl haykırırdı biliyorlardı; Ne var ki aşağıdan gelen çığlık bunlardan hiç birine benzemiyordu. İnsan

çığlığı değildi.

Bütün aydınlığı kapladı bir anda, sürdü, sürdü, bir Rus makineli tüfeğinin takırtısıyla kesildi ancak. Ardından, yoğun bir sessizlik bastırdı.

— "Neydi bu?" diye fısıldadı Schnurrbart. Hiç kimse karşılık vermedi.

Steiner gerisin geri pencereye yürüdü. Avluya baktı. Sonra adamlara döndü. "Merdivenleri bulmak zorundayız. O çubuklardan dönemeyiz artık."

Kedi adımlarıyla geçitte ilerledi; adamlar ardından geliyorlardı. Bir sürü kapalı kapıyı geçtiler, bir duvara vardılar. Sağ yanlarında bir merdiven iniyordu aşağı.

Soldaki aralık kapıdan da bir - iki basamak görünüyordu; her halde kuleye çıkan merdivendi bu. Steiner kararsızdı. Sonra beş dakikanın farketmeyeceğini düşündü.

Hiç bir açıklamaya girişmeden daracık merdivenden yukarı tırmandı. Schnurrbart, ardından geliyordu. Yavaş yürümeye çalışıyorlardı ama ayak sesleri taş basamaklarda büyük bir gürültüyle yankılanıyordu; koyu karanlığın içinde hiç bitmeyecek gibiydi bu basamaklar. Neden sonra Steiner durdu, kendisini beklemelerini fısıldadı adamlara. Dönüp dikkatle ilerledi.

Ansızın yukardan belirsiz bir mırıltı geldi kulağına. Diz üstü çöküp sürünmeye başladı; ses çıkarmamaya çalışıyordu.

Mırıltı yükseldi, daha belirginleşti. Tek tek sözcükleri bile seçebiliyordu artık. Merdiven aralığına çiğ bir ışık sızıyordu; bir daha döndükten sonra karşısına kapalı bir kapı çıktı; dar bir çatlak vardı kapıda. Doğruldu, tüfeğini boynundan alıp kulak verdi. Bir an bayrağı unutmak geldi içinden. Ama hayır, bunca yaklaştıktan sonra olmazdı. Büyük bir dikkatle kapıyı itti.

Dikdörtgendi oda, oldukça boştu, üç yandan pencerelerle çevriliydi. Çoğunun camı yoktu pencerelerin. Sağda Rus üniforması giymiş dört kişi yanan şehri seyrediyorlardı. Hiç aldırmadan yüksek sesle konuşuyorlardı, içlerinden ikisi subaydı her halde; kasketleri vardı, yağmurluklarının altından uzun çizmeleri görünüyordu. Gözleri loş ışığa alışınca Steiner yerdeki iki küçük kutuyu farketti, telsizdi mutlaka. İleri hat ölçme merkeziydi burası. Patlamayı duymuş olabileceklerini anımsadı birden. Neden harekete geçmemişlerdi acaba? Sonra o korkunç gerginlik, yerini müthiş bir dinginliğe bıraktı; sevince benzer bir şeyler duydu.

Garip bir merakla tüfeğini kaldırdı. Bir saniye duraladı; hiç kuşkulanmadan sırtlarını dönmüş duran bu adamları vurmak istemiyordu canı; dişlerinin arasından ıslığa benzer bir ses çıktı. Onların kendisini

görünce bembeyaz kesilen yüzlerini, çırpınan kollarını gördü, tetiği çekti. Elindeki cansız çelik, kükreyen, ateş saçan bir hayvana dönmüştü şimdi Ruslar sırtlarına görünmeyen bir kamçı inmişçesine yere yıkıldılar. Steiner onların sessiz sedasız ölüşlerini gözledi. Hayvanlar gibi, diye mırıldanarak tüfeğini indirdi. Midesi bulanıyordu. Tekmeyle kapıyı iterken merdivende bir patırtı oldu. Schnurrbart sesleniyordu. Bir saniye sonra yanındaydılar; tüfekleri ellerindeydi.

Steiner her şeyin yolunda gittiğini söyledi onlara; Kruger rahatlayarak küfürler savurdu. "Hep böyle olur," dedi son basamağı çıkarken. "Bizi korkutmak bunun işi gücü. Kalıbımı basarım ki..."

Odaya girince Rusların cesetleriyle karşılaştılar. Steiner pencerelere sırtını vermiş duruyordu; gözleri, arka duvardaki dar demir kapıdaydı. Kuleye açılıyordu bu kapı.

Adamlar, cesetlere yaklaştılar, incelemeye koyuldular; üzüntüyle sallıyorlardı başlarını. "Telsizciymişler," dedi Schnurrbart. Tüfeğini dolduran Steiner'e baktı. "Temiz iş. Görmediler mi seni?"

—"Çok karanlıktı," dedi Steiner. "Kendimi tanıtma fırsatını bulamadım." Demir kapıyı zorladı. Kapı açıldı. "Şimdi bayrağı alalım," dedi. "Schnurrbart benimle gelsin. Siz bizi beklersiniz, çıkış yolu açık olmalı."

—"Ne yapacaksın o pis bayrağı?" dedi Kruger. "Ruslar olup biteni farkederlerse bir daha aşağı inemeyiz." Schnurrbart da Kruger'i destekliyordu; bir an önce dönüş yolunu arayıp bulmaları gerekiyordu.

Ne var ki onları dinlemedi Steiner. "Önemli olan bayrak değil, başka bir şey. Korkuyorsanız, kaçabilirsiniz. Sizi zorla tutan yok." Kapıya döndü.

—"Katır inadı," diye homurdandı Schnurrbart, onun ardından yürüdü.

Yine döne döne yükselen daracık bir merdivende buldular kendilerini. Merdiven kapkaranlık bir odaya gidiyordu.

Steiner feneri çabucak odada dolaştırdı. Penceresiz, yusyuvarlak bir yerdi; yerler toz içindeydi. Tam ortada geniş basamaklı demir bir merdiven vardı; tavandaki dikdörtgen boşluğa açılıyordu. Merdivenin tepesinde Steiner tahta bir kapak görmüştü; itince, hemen açıldı kapak. Biraz sonra fabrikanın kulesinde duruyorlardı, başlarında yıldızlar parlıyordu. Çatı dümdüzdü, dizboyu bir duvarla çevriliydi.

-Bir köşede, demir halkalarla duvara tutturulmuş bayrak direği göğe doğru yükseliyordu. Denizden esen, yanan yüzlerini serinleten tatlı rüzgârda kocaman, karanlık bir gölge gibi dalgalanıyordu bayrak.

Şehre bir sessizlik çökmüştü. Her yan durgun ve karanlıktı. Yalnız

arasıra külleri soğumamış yangınlar, sokakların karanlık girintilerini aydınlatıyor, çatıları kıvılcım sağanağına tutuyordu. Kulenin tepesinden bütün bu ateşler zararsız görünüyordu; kırmızı oyuklar, küçük fenerleri andırıyordu. Dağlar, yıldızlara yükseliyor, Samanyolu bir ufuktan öbürüne parlak bir yay çizerek uzanıyordu.

—"Acaba hangisi bizimki?" dedi Schnurrbart.

—"Nasıl hangisi?" diye sordu Steiner.

Schnurrbart eliyle göğü gösterdi. "Hangi yıldız demek istiyorum. Annem hepimizin bir yıldızı olduğunu söylerdi de." Sustu, sonra ekledi, "Söylesene, bana hâlâ kızgın mısın?"

—"Ne konuda?"

"Canım şu köprüdeki tartışma yüzünden ormanda hani."

"Neden söz ettiğini anlıyamıyorum," dedi Steiner.

—"Bu kadarcık mı diyeceğin?" dedi Schnurrbart alayla.

—"Artık çocuk değiliz. O günden bu yana köprülerin altından çok su aktı. Unuttum bile o olayı. Bir sürü şeyi unuttum bu arada."

—"Bak bu iyi," diye fısıldadı Schnurrbart. Sonra önüne geçemediği soruyu sordu. "Anne'i de mi?"

Steiner birkaç saniye durduktan sonra karşılık verdi. "Hayır. Onu unutamam. Asla."

Schnurrbart gözlerini kaçırdı. "Ne kadar sevmişsin!"

—"Yeter!" dedi Steiner. İki eliyle asılıp bayrağı aldı. Paslı halkalar gıcırdıyordu; kumaşı telden çekip çıkarmak oldukça güç oldu. Özenle katladılar bayrağı. Steiner, onu sırt çantasına sardı, gizli kapıya doğru yürüdüler.

Odada' Kruger'le Faber merakla bekliyorlardı. Hep birlikte merdivenden inip alt kattaki geçide vardılar.

Steiner, geçidin öte ucundaki palangaya baktı. Çıt çıkmıyordu. Yavaşça merdivenlerden inip alt kata vardılar. Orada da birkaç saniye durup karanlığı dinlediler. Steiner ilerleyeceği sırada, Schnurrbart koluna yapıştı. Merdiven aralığından şiddetli çarpışma sesleri geliyordu. "Avludan geliyor sesler," diye fısıldadı Steiner. "Ruslar saldırıya geçmişler."

Schnurrbart artık kolunu bırakmıştı. "Şimdi ne yapacağız?"

— "Aşağı inmeliyiz. Triebig kaçarsa burada sıkışıp kalırız. Hadi yürüyün."

Dikkati bir yana bırakarak koşarcasına merdivenlerden indiler. Ansızın duydukları çığlık, ayaklarının dibine taş gibi düştü. Aşağılarındaki

sahanlıkta bir Rus askeri, başını kaldırmış onlara bakıyordu. Steiner hiç düşünmeden tüfeğine davrandı. Sahanlık, mermi sesleriyle doldu. Rus yere yıkıldı.

Dördü birden cesedin üstünden atlayıp yürüdüler; tam o anda bütün geçit gürültüye boğuldu. Kapılar açılıyor; insanlar haykırıyor, çizmeler taşların üstüne gürültüyle iniyordu; yaylım ateşi, tepelerini taradı. İki büklüm merdivenlerden aşağı koşup trabzanların köşelerini döndüler. Arkalarında kattan kata yayılan müthiş bir gürültü koptu.

Merdivenin sonuna varmışlardı. Avluya açılan bir kapı çıktı önlerine. Steiner tokmağa sarıldı. Ayak sesleri gittikçe yaklaşıyordu. Fenerlerin ışığı karanlığı tarıyordu; bölük pörçük Rusça sözcükler geliyordu kulaklarına. Soluk soluğa durdular; gözleriyle dışarıya açılan bir kapı arandılar.

Kapıyı ilk gören Kruger oldu. Merdivenlerin yanıbaşında bir köşe, köşede kocaman bir tahta sandık, sandığın yanında da daracık bir kapı, kilitlenmemiş; ardında, karanlık bir geçide inen basamaklar. Geçide atılırken karanlık, örtü gibi sardı gövdelerini. Steiner fenerini yaktı. Solunda ve sağında uzun, dar bir yeraltı geçidi uzanıyordu. Basık tavana birkaç demir boru tutturulmuştu, iki yanda da kapılar vardı. Ötesi karanlıktı.

Kafa yoracak vakit kalmamıştı, Ruslar mahzene girmişlerdi bile. Steiner sağa döndü. Daracık geçitte ilerlediler; fenerlerinden çıkan titrek ışıklar karanlığı yalazlayıp geçiyordu; Arkalarında patlamalar birbirini izledi. El bombaları, diye düşündü Steiner. Büsbütün eğildi.

Neredeyse Ruslar gelirlerdi. Geçit, hiç bitmeyeceğe benziyordu. Yan bir yol da yoktu; yalnız kapılar, kapılar, kapılar. Her kapının ardında müthiş bir tuzak vardı, biliyordu Steiner. O tuzaklara düşecek olurlarsa, Ruslar içeri bir bomba atarak işlerini bitirebilirlerdi kolaylıkla. Durum umutsuzdu. Öyle beklenmedik bir anda durdu ki, öbürleri ona çarptılar.

"Ne var?" dedi Schnurrbart soluk soluğa.

—"Sus," diye fısıldadı Steiner. "Feneri söndürün, yolunuza devam edin."

—"Sen ne olacaksın?"

— "Ben ardınızdan gelirim, bırakın şimdi." Adamlar koşarak uzaklaşırken, kendini yere attı, karanlığa delicesine ateş etmeğe başladı.

Schnurrbart durmak istedi; Kruger sırtına bir yumruk indirdi. "Koş!" dedi, "Durma, koş!" Koştular, karanlıkta bir duvara çarpana kadar koştular.

Yürekleri hızlı hızlı atıyordu. Geçit burada dik bir açı çizerek aydınlık bir alana yöneliyordu; bir sürü adam seçiliyordu uzaktan. Kıpırdamadan duruyorlardı adamlar; başlarında çelik miğferler vardı. Alman ordusunun

çelik miğferleri.

Schnurrbart gözlerine inanamadı, bir sevinç çığlığı kopardı. "Çavuş Steiner geliyor, ateş etmeyin!" diye haykırarak onlara doğru koştu. "Biziz, biz... Çavuş Steiner!" Karanlıktan aydınlığa büyük bir hızla koşuyordu. Attığı her adımda coşkunluğu artıyordu; tek şey düşünebiliyordu artık: Kurtulduk, hepimiz kurtulduk! Triebig'i seçebiliyordu şimdi; adamların ortasında durmuş, elini havaya kaldırıyordu.

Schnurrbart önemsemedi bunu. Tanıdık üniformalardan başka bir şey görmüyordu gözü, bir de yanlarında getirdikleri bayrağı düşünüyordu. Steiner gibi şanslı herif yoktu bu dünyada! İnsan onunla birlikte olduktan sonra yıldızları bile söküp alırdı gökyüzünden! Ne şanslı herif! Sevinçle iki yana açtı kollarını. Yıldızları bile, gökyüzündeki yıldızları bile, diye düşündü.

Ayağının dibine bir şey düşünce sendeledi. Ayakta kalmayı başardı ama, dengesini korumaya çalıştı. "Verdammt!" diye haykırdı dudaklarının arasından, başını geriye attı. Hiç bir şey anlamıyordu. Sonra müthiş bir korkuyla bedenine bir şeyin çarptığını hissetti. Göğsüyle karnı yarılıp açılmıştı sanki; ateşli bir sızı saçlarının dibine kadar yükseldi. Ne saçma, diye düşündü dizüstü çökerken. Gürültü kesilmişti; sayısız parlak benekler yerleşti gözlerinin önüne.

Yıldızlar, diye düşündü yine.

Ansızın annesinin sesini duydu; bu sesi nasıl tanımazdı! Yere yıkılırken hafifçe gülümsedi. Yıldızlar biraraya gelip kocaman ateş halkaları oldular, birleştiler, bir yüz çıktı ortaya. Erika'ydı bu. Yoksa annesi miydi? İkisi aynı, diye düşünebildi ancak. Sonra kapkara bir duvar çekildi beynine.

Onbaşı Nonnenmacher, Alaydaki muhabere birliğinin telsiz sorumlusuydu. Sağlam yapılı iri yarı bir adamdı; kırmızı yüzünde tatlı mavi gözleri fıldır fıldır bakardı dünyaya. Alay Karargâhının ikinci katındaki merkezde oturmuş, telsizi kurcalıyordu. Arkasında Birliğinin adamları horul horul uyuyorlardı. Nonnenmacher uzun bir süre dinledi onları.

Sonra yine telsizi kurcalamaya başladı. Ne Birinci Taburda kayda değer bir şey oluyordu, ne de öbürlerinde.

Nonnenmacher esnedi. Saatine baktı. Birbuçuk saat daha geçti, diye düşündü. Zaman da ne kadar çabuk geçiyordu! Diski çevirirken hava dalgalarının tekdüze uğultusunu duydu. Acaba yeni karargâh nasıl bir yerdi. Her halde bunun kadar rahat değildir diye düşünerek içini çekti. Ancak büyük şehirlerde oturursan katlanabilirdin Rusya'ya. Novorossiysk'i çok

arayacaklardı besbelli. Mumun titrek ışığına bakıp yine içini çekti. Durmadan geri çekilmek olacak iş değildi!

Yaklaşan kışı, acı rüzgârla kamçılanan karlı dağları düşündükçe, kendiyle Karlsruhe'deki evi arasındaki iki bin beş yüz kilometre yol olduğunu aklına getirdikçe anlatılmaz bir hüzün, bir umutsuzluk kaplıyordu yüreğini.

Ansızın kulağına bir ses geldi; düşüncelerinden sıyrıldı. Kulaklığını taktı, ileri doğru eğilip dikkat kesildi. Parmakları diskin altındaki düğmelerin üstünde ustalıkta dolaşırken, öyle bir bağırış duydu ki ister istemez kulaklığı çekmek zorunda kaldı. Ayarladı sesi, hemen kaleme kâğıda sarıldı.

Verilen numaraya göre, İkinci Bölükten geliyordu mesaj. Oldukça önemli bir haberdi.

Ses kesildi; bir - iki dakika sonra başka bir ses aynı haberi yineleyince Nonnenmacher uyuyan adamları yataklarından uğratan bir çığlık kopardı. Adamlar uykulu gözlerle ona bakıyorlardı. "Ne oluyor?" dedi içlerinden biri.

—"Oku şunu," dedi Nonnenmacher kâğıdı uzatarak.

—"Fabrikayı elde tutamıyoruz," diye okudu adam. "Çavuş Steiner öldürüldü. Emir bekliyoruz." Kâğıt, adamın parmaklarından kaydı. "Tam da çekileceğimiz sırada," dedi. "Ne yapmayı düşünüyorsun?"

Nonnenmacher omuz silkti. "Bizim işimiz değil bu. Doğrudan doğruya Alaya haber vermeleri gerek. Biz kumandana bildirelim de. O isterse..." Ansızın sustu.

Deminki sesi duymuştu yine; soluk soluğa, tedirgin bir sesti bu ve Nonnenmacher'in kalemi yine kâğıdın üstünde oynamaya başladı.

Sonunda kulaklığını çıkarttı.

— "Ruslar saldırıya geçmişler," dedi çevresinde bekleşenlere. "Yayını kesiyorlar; Birinci Taburun aynı dalgadan yayın yapmasını istiyorlar. Hemen telsizin başına geçin, taburlarla bağlantı kurun. Bu işin sonucunu merak ettim."

Adamlar, arkadan başka bir telsiz getirip hazırladılar. Nonnenmacher dinliyordu. Dakikalar birbirini izliyor ama İkinci Bölükten hiç bir haber çıkmıyordu. Merakı gitgide artıyordu; acaba kumandana haber vermek, en iyi çıkar yol değil miydi? Birinci Taburdan telefonla mesajı iletmiş olmaları gerekmez miydi ama? On beş dakika sonra tiz bir ıslık sesi duyuldu.

—"CW'ye dönüyorlar," dedi adamlara.

Yine kalemi eline aldı, bekledi. İşaret gelmişti: dat, dit, dit..., dit dit... dat, dat. Ses iyi gelmiyordu, yeniden ayarladı.

—"Uyuyorlar her halde," dedi adamlardan biri. Nonnenmacher ona döndü. "Sen dinliyor muydun?" Adam başını salladı. "Bu ayar yeter. QSA - üç falan. David, Ida, Mike - evet İkinci Taburdan karşılık gelmiyor. Dalga mı değiştirdiler acaba?"

Nonnenmacher başını salladı. "Aynı dalgadalar. Taburda ne olup bitiyor acaba?"

Dakikalar geçti; işaret daha sık aralarla geliyordu artık. Sonunda Nonnenmacher dayanamadı. "Ben karşılık vereyim," dedi. "Belki de Birinci Taburun telsizinde bir bozukluk vardır." Başparmağıyla işaret parmağını kullanarak telsizi CW'ye çevirdi, sürekli işaret vermeye başladı. Sonra parmakları ustalıkla çalışmaya başladı.

Adamlar hayranlıkla gözlüyorlardı. Nonnenmacher gibi çabuk çalışan bir telsizci yoktu Alayda; onunla kimse başa çıkamazdı.

Karşılık geldi. Önce işaret, sonra sağlama, en sonunda da peşpeşe ıslık sesleri. Nonnenmacher sevinçle dinledi. "Bizi buldular. Bekleyecekmişiz. AS yollayacaklar."

Sessiz birkaç dakika geçti. Sonra işaret yine duyuldu; adamlar, her önemli mesajdan önce verilen bildik işareti can kulağıyla dinlediler.

—"KR" Nonnenmacher kâğıdın üstüne eğildi; kaşları çatılmıştı. Bir süre Mors işaretlerinden başka bir şey duyulmadı. Sonra Nonnenmacher arkasına yaslandı. "Ne olduğunu anlayamıyorum," dedi şaşkın şaşkın. "Şuna bir göz atın." Telsizin başına geçti; adamlar şaşkınlık içinde mesaja bakıyorlardı.

—"Çabuk kumandana götürün," diye emretti Nonnenmacher, "Hemen, koşun!"

Adamlardan biri koşarak çıktı; alt kata, kumandanın odasına yöneldi. Yarbay Brandt özel eşyalarını kocaman bir çantaya tıkıyordu. "Ne var?" diye sordu öfkeyle.

Adam hazırola geçti. Sesi borazan gibi çıkıyordu: "İkinci Bölükten Alay'a mesaj var efendim."

Brandt döndü:"Eee? Neymiş?"

— "İkinci Bölük, fabrikanın mahzeninde kulenin altında kıstırılmış. Teğmen Triebig- ölüymüş." Adam duraladı. Sonra ekledi: "İmza, Çavuş Steiner."

Brandt koşar adımlarla adama yaklaştı, kâğıdı elinden çekip aldı. "Başka

mesaj var mı?"

—"Evet kumandanım." Adam, olanları anlattı: İlk mesajı almışlardı. Taburla bağlantı kuramayınca karşılık vermişlerdi.

Brandt anlatılanları sonuna kadar dinledikten sonra sordu: "Birinci mesajın metni sizde mi?"

"Onbaşı Nonnenmacher'de efendim."

"Çabuk getir onu bana," diye emretti Brandt. "İkinci Bölüğe de haber verin, onları kurtarmaya geliyoruz. Hadi çabuk!" Adamın kapıyı çekmesini bekledi. Sonra telefona koştu; müthiş bir öfke vardı gözlerinde. "Teğmen Stroh'u çağırın bana," diye gürledi.

Önceden kararlaştırılan işaret mermisinin ateşlendiğini gören Çavuş Schulz döndü, "Başardılar," dedi arkasında duran Triebig'e. Kendi el feneriyle işaret verirken sordu: "Kaç kişi yollayacaksınız yukarı?" ,

Teğmen Triebig tüfeğinin askısını kurcalıyordu. "On adam yeter," dedi tedirgin bir sesle. "Öbürleri benim yanımda kalacaklar, siz de Çavuş."

"Peki efendim!" Schulz yanındakilerle görüştü. "Çabuk yukarı çıkın, acele edin!" Adamlar, birbirlerinin ardısıra palangaya tırmanmaya başladılar, "Daha hızlı" diye bağırdı Schultz arkalarından seğirterek. Palangaya sıçradı.

Dördüncü adam demir çubuklara tırmanmak üzereydi ki yukardan bir gürültü duyuldu. Biri bir çığlık attı; öbürleri ellerinde olmadan gerisin geri birkaç adım attılar. Birkaç saniye sonra, yukarlardan kopup gelen bir gövde büyük bir gürültüyle yere çarptı. Schulz merdivendeki adamları çağırmak için ağzını açtığı sırada üst katlardan bir Rus makineli tüfeğinin takırtısı duyuldu; öbür üç kişi de dönerek düştüler, yere büyük bir gürültüyle çarptılar. El bombalarının ıslık çıkaran kıvılcımları dinmek bilmiyordu; dört beş bomba sesi yankılandı aydınlıkta. Sonra tam bir sessizlik oldu.

Schulz, Triebig'e döndü. "Onları ölü sayabiliriz," dedi boğuk bir sesle. "Yukardakileri de. Eğer hemen..."

Sustu; Triebig makinelerin arkasındaki boşlukta hızla ilerlemeye başlamıştı. Schulz da ardından koştu. Telsizin bulunduğu torna tezgâhının yanında yetişti ona.

Triebig? telsizcilerle konuşuyordu: "Tabura haber verin, beş dakika daha duramayız bu fabrikada; hemen boşaltmalıyız yoksa..." Duraladı. "Çavuş Steiner'in öldürüldüğünü de bildirin. Bağlantı kurabildiniz mi?"

— "Sürekli bağlantıdayız," dedi telsizcilerden biri. Boynunda bir mikrofon asılıydı.

Triebig çok sevinmişti buna. "Hemen yollayın mesajı," dedi. "Karşılığı alana kadar bekleyeceğim."

Telsizciler çalışırken Schulz yaklaştı yanına. "Steiner'in öldüğünü haber vermek için biraz erken değil mi?" Triebig omuz silkti. "Rusların eline düşmüştür mutlaka. Yukarda olup bitenleri ancak Tanrı bilir."

Schulz pek inanmamıştı ama tartışmak da içinden gelmiyordu. Telsizcinin mikrofona söylediklerini ilgiyle izledi. Hiç düşünmeden elini cebine attı, yarısı içilmiş bir cigara çıkardı. Tam o sırada donakaldı. Pencereden ateş yağıyordu. Kulakları sağır eden bir tüfek ateşi izledi bunu. Schulz kendini yere attı. Yanında Triebig bağırıp çağırıyor, bir şeyler söylüyordu. Sayısız mavi alev dolanıp duruyordu odada. Güçlükle pencerelere doğru süründü; yerde birbirlerinin üstüne yığılmış adamlar, bir şeyler söylemeye çalışıyorlardı. Uğultu gitgide arttı. Yaralılar acıyla haykırdılar. Geçidin oradan da el bombalan patladı; Schulz nöbetçinin koşa koşa odaya girdiğini gördü.

Döndü, sürünerek Triebig'e doğru ilerledi. "İki yandan saldırıya geçtiler!" diye bağırdı kulağına. "Buradan çıkmamız gerek. Kapana kıstırıldık."

Triebig ayağa fırlayarak odanın öbür ucuna koştu. Palanganın önünde duraladı, Schulz'u bekledi. Başkaları da koştular. Triebig eğildi. "Biriniz alt kata inin," diye haykırdı titrek bir sesle. "Belki de bir mahzen kapısı vardır. Hadi Çavuş!"

Schulz duraladı; el bombaları pencerelerden girmeye başlamıştı. Ayağıyla yoklayarak kapının altındaki demir çubuğu buldu. Birkaç saniye boşlukta asılı kaldı, yukarıya baktı. Yukarda bir sessizlik sürüyordu. Dikkatle inmeye başladı, ayakları bir nesneye değdi. Elleriyle duvarı yokladı ama hiç bir şey yoktu görünürde, yalnız yüzüne temiz bir hava dalgası çarpıyordu. Önüne çıkan cesedi ayağıyla yana iterek rüzgârın geldiği yerde bir oda olup olmadığını araştırdı.

Evet aydınlık bir odaya açılıyordu. Çabucak tırmandı demir çubukları. Tepesinde aydınlık, boş bir ağız gibi yükseliyordu. Kata vardığında silâh sesleri geldi kulağına. Triebig, omuzuna yapıştı. "Nasıl? Var mı?" Soluk soluğa gördüklerini anlattı; adamlar sevinçle rahat bir soluk aldılar. "Hepiniz aşağıya," dedi Triebig titrek bir sesle. "Telsizciler burada mı?" Biri karşılık verdi. Triebig, Schulz'a döndü o zaman. "Herkes toplansın. Kilere iniyoruz"

—"Yaralılar ne olacak?" diye sordu Schulz. Triebig basamaklardan

inmeye başlamıştı bile. Schulz dudağını ısırdı. Pis bir iş, dedi kendi kendine. Sonra omuz silkti.

Koşarak geçti odayı; her yan toz - dumana boğulmuştu; korkunç bir gürültü vardı.

Pencerelerden birinin önünde iki adam, bir makineli tüfeğin başına geçmiş, avluya delicesine ateş açıyorlardı. Birinin sırtına yumruk indirdi. "Çabuk palanganın oraya koşun, doğru mahzene!" Sonra öbür pencereye koştu, sonra ötekine.

Ansızın kendine geldi. Odanın ön kısmında pencerelerden yansıyan kocaman gövdeler, torna tezgâhlarının üstünde dolaşıyor, hortlaksı biçimlere bürünerek her yana dağılıyordu. Bir an dondu kaldı Schulz. Geldiler, diye düşündü, Ruslar geldiler işte!

Döndü, makinelerin arasından delicesine koştu, bir cesede takıldı ayağı; iki el yapıştı ceketine, umutsuz, korkunç bir inleme duydu; sıyrılıp kurtardı ceketini. Yaralılar, diye düşündü. Ama başka çıkar yol yoktu artık. Yaralılar makinelerin arasında kalan dar geçitte sıralanmış yatıyorlardı. İki yana açılmış kolların üstünden yürüdü, ayağı bir şeye takılınca yüzükoyun düştü. Ansızın bir sürü el yapıştı yakasına. Bir yüz gördü önünde, bir ağız bir şeyler mırıldanıyordu. Soluğu daralmıştı, tüfeğini kaldırdı, önüne gelene delicesine vurdu. Yine ayağa fırladı; arkadan itti birileri, sendeledi.

— "Öldürün onu, vurun!" diye haykırdı bir ses; onu başka sesler izledi: "Vurun, öldürün!"

Önce vahşi bir hayvan gibi savundu kendini, sonunda tüfeğini çekti, yaralıların üstüne boşalttı. Çığlıklar yerini iniltilere, çaresiz hıçkırıklara bıraktı; parçalanmış üniformasını tutan eller teker teker gevşedi. Üç adımda son yaralıların üstünden atladı, içi acı acı yanarak palangaya doğru koştu.

Arkasından biri hiç durmaksızın bağırıyordu; her sözcük kafasına inen bir baltaydı sanki. "Korkak, alçak, hain!" Tüfeği attı, duymamak için ellerini kulaklarına kapayıp koştu. Palangaya vardığında öylesine titriyordu ki ayakta duracak hali kalmamıştı.

Kapının önünde bir yığın adam itişip duruyor, palangaya binmek için birbirleriyle delice yarış ediyorlardı. Bir an durdu, kanlı gözlerle onları izledi. Sonra olanca gücüyle önündeki insan duvarına yüklendi, onları da kendisiyle birlikte aydınlığa sürükledi. Dört metre kadar düştü, birbirlerine girmiş gövdeler arasına yuvarlandı, hemen kalkıp yürüdü. Sesler kesilmişti. Dar geçitten bir ışık sızıyordu, oraya koştu. Sağdaki kapıdan sert bir ses duydu; birkaç saniye sonra Triebig'le karşılaştı.

Schulz'u görünce Triebig usulca indirdi tüfeğini. Odada on beş kişi vardı aşağı yukarı. Bazıları fenerlerini yakmışlardı. Schulz ışığı görünce gözleri kamaştı. Rusları hatırladı sonra. "Geliyorlar... Ruslar geliyorlar teğmenim."

Triebig ardarda emirler verdi; adamlar odanın arkasındaki başka bir kapıya doğru koştular. Bu kapıyı yeni görüyordu

Schulz. Peşlerinden koşarken, bölüğün geri kalan kısmının da gelmek üzere olduğunu hatırladı. Durdu.

—"Kimi bekliyorsun?" diye bağırdı Triebig.

Schulz ses çıkarmadan kapıyı gösterdi. İki adam daha koşarak geliyorlardı. Biri bağırdı: "Durun!" Triebig'e çarptı; teğmen öfkeyle itti onu.

—"Ne bağırıyorsun?" dedi çıkışırcasına. "Ne var?" Adam üstünü tanımıştı, hemen hazır ola geçti. "Daha gelenler var teğmenim," dedi soluk soluğa, kapıyı gösterdi.

—"Rusları gördün mü?" diye sordu Triebig.

—"Und wie!" diye haykırdı adam. "Aydınlığa varmışlardır şimdi..."

— "Neden baştan söylemedin?" diyerek bir küfür savurdu Triebig, kapıya atıldı. "Çabuk içeri girin!" diye bağırdı. "Çabuk ama, bir saniye daha bekleyemeyiz." Adamları çabucak içeri çekti. Yekpare çelik kapının iki sürgüsü vardı.

Triebig kapadı kapıyı, kilitledi; tam o sırada yumruklar kapıya inmeye başladı; sesler birbirini izledi, "Açın kapıyı!"

—"N'olur açın şu kapıyı," diye kekeledi Schulz.

Öbür yandaki adamlar kabaralı çizmeleriyle vurmaya başlamışlardı bu sefer.

Triebig yerinden kımıldamadı. Schulz kapıya doğru koşarken, Triebig onun önüne geçti, ellerini göğsüne dayadı. "Sen karışma, budala!" diye bağırdı.

—"Yapamazsın bunu," diye fısıldadı Schulz.

—"Sus, kes sesini!" diye haykırdı Triebig. "Ben ne yaptığımı bilirim. Hepimiz birden gürültüye gideceğimize onları gözden çıkarırız, daha iyi." Döndü, koşarak öbür askerlerin ardından gitti. Schulz da koşuyordu. Geçit, dik bir açı çizerek kıvrılıyor, on adım ötede, tepesine kadar sandık dolu bir odada son buluyordu. Fenerlerini odanın her köşesine tuttular; bir kapı daha vardı.

—"Arkamızı sağlama almalıyız," dedi Schulz soluk soluğa. "Şu köşeye bir makineli tüfek dikersek, kimse giremez; biz de rahat rahat araştırmamızı sürdürebiliriz."

Triebig kabul etti bunu. Telsizcilere telsizi kurmalarını emretti. Bu arada Schulz içleri yedek parça dolu ağır sandıklardan dördünü dik açının köşesine çektirmiş, üstüste dizdirmişti. "Bundan kurşun geçmez, göreceksiniz," dedi sevinçle. "Bu sandıkların arkasında tanktaymış gibi güven içindedir insan."

Makineli tüfekçiler, kurulan barikatın gerisinde yerlerini aldılar. Hiç ses çıkmıyordu. Dışarda bıraktıkları askerler gerisin geri geçide koşmuşlardı besbelli, geçit nereye varıyorsa oraya. Belki de Rusların eline düşmüşlerdi. Schulz çok tedirgindi, Triebig yazgılarıyla başbaşa bırakmıştı onları. Yaralılar yeteri kadar sıkmıştı zaten canını.

Hatırladıkça içi utanç ve korkuyla doluyordu. Birdenbire artık tüfeği olmadığı geldi aklına. Aydınlıktaki sürüyle tüfekten birini almadığı için kendine küfretti. Ama o karışıklıkta bu kadarını kim akıl edebilirdi ki? Çıplak hissediyordu kendini. Adamlara soracaktı; belki birinin fazla bir tüfeği vardı yanında. Depo olarak kullanılan odaya döndü, adamlar küfelerin üstüne çökmüş, cigara içiyorlardı.

Fabrikanın neresine düşüyordu burası? Kulenin altına her halde.

Triebig, telsizcilerin yanında durmuş, onların anteni kuruşlarını gözlüyordu. "Burada iyi bir yayın yapamayacağız galiba," dedi içlerinden biri. "Mahzende tek pencere yok, artık bilmem."

— "Pencere şart mı sizin için?" diye sordu Triebig kaygıyla. Adamlar başlarını salladılar. "Bu çeşit telsizler için şart.

Bunlar açık araziden başka yerde kullanılmaz pek. Bakalım." Diski çevirdi. "Fısıltı bile yok," dedi üzülerek. "En iyisi hemen CW'yi deneyeyim." Düğmeye uzandı.

Schulz adamların arasında dolaşıyordu, bu arada tüfeğinden başka bir de tabanca taşıyan birine rasladı. "Sana sonra geri veririm," dedi tabancayı incelerken.

Asker elini salladı. "Neden vereceksiniz ki? Bu mezardan kurtulacağımızı sanıyor musunuz?"

Schulz omuz silkti. Triebig'in yanına gitti; Teğmen sinirliydi, ayak değiştirip duruyordu. "Bence boşuna vakit harcıyoruz," dedi Schulz. "Önce şu geçidin nereye vardığını bir araştıralım. Durumumuz iyice belli olsun."

Triebig başını salladı ama yerinden kıpırdamadı. Adamlar küçümseyerek, ağızlarını buruşturarak ona bakıyorlardı; kendine geldi birden. "Yanına birkaç kişi al," dedi Schulz'a. "Önemli bir şey görürsen adamlardan birini bana yolla." Çavuş başını sertçe salladı. "Siz gelseniz

daha iyi olur," dedi yüksek sesle. "Önemli bir karar vermek zorunda kalabilirim: bölük kumandanı varken bu sorumluluğu benim üstlenmem doğru olmaz." Sesinde açık bir başkaldırma havası vardı.

Adamlar hep birden ayağa kalkmışlardı; Triebig onların düşmanca bakışlarını görünce ne kadar büyük bir yanlışlık yaptığını kavradı. Onları daha fazla öfkelendirmeyi göze alamadı. Şu yarım saat içinde hayatını kurtarmak için hepsinin yardımı gerekebilirdi. Öfkesini içine atarak, "Tabiî eğer korkuyorsanız sizinle gelirim Çavuş," dedi.

—"Korkmak meselesi değil," diye iğneledi Schulz. "Buradakiler kimin korkup kimin korkmadığını biliyorlar nasılsa." Döndü, hepsinin kendisini desteklediğini gördü. Alayla güldü: "Gözümüz kör değil teğmenim. Burada olanları gözlerimizle gördük."

Triebig kesin karar vermesine karşın öfkesini zaptedemiyordu. Tek kelime söylemeden kapıdan çıktı. On metre kadar ilerde yine bir dönemeç vardı. Triebig durdu, pusulasına baktıktan sonra Schulz'a döndü. "Biri burada kalsın," diye emretti. "Çabuk dönmek zorunda kalabiliriz." Schulz başını salladı. "Mahzende neden pencere yok, anlamıyorum," dedi. "Bir pencere bulabilseydik, dışarı çıkabilirdik."

—"Varsa da demir çubuklarla kaplıdır zaten," dedi Triebig. "Şu anda geçidin nereye açıldığını anlasak, yeter." Yürüdüler, karşılarına çıkan kapıyı açınca, makineler, kazanlarla dolu bir odaya girdiler; koca koca borular yüksek tavana doğru yükseliyordu.

—"Enerji merkezi," dedi Schulz bir mühendis tavrıyla. Fenerini köşelere tuttu. Arkada tavana kadar kok kömürü yığılmıştı. Duvardaki bir delikten kömürlüğe giriliyordu.

— "İş romantikleşiyor," diye mırıldandı Schulz.

Triebig Schulz'un kömürlerin üstüne tırmanışını, delikte kayboluşunu izledi. "Dikkat et!" diye haykırdı; tam kendisi de tırmanmaya başlayacağı sırada bir ses duydu. Mahzende bir sürü adam koşuyor, daha önce farkına varmadığı bir kapıya doğru ilerliyorlardı. Sesler arttı. Bir tüfek ateşi duyuldu.

Kömürlerin üstünden atlayıp adamların peşine takıldı. Karanlık bir geçidin önünde birikmişlerdi.

Fenerlerini yakmaları için emir vermesine kalmadan bir ses geldi kulağına. Triebig, ansızın yumruk yemiş gibi oldu. "Çavuş Steiner geldi, ateş etmeyin! Biziz, biz —Çavuş Steiner!" Gördüklerine inanamıyordu Triebig, korku içindeydi; karanlıktan kollarını iki yana açmış bir adamın

koşarak onlara doğru geldiğini gördü; arkasında tüfek atışları hâlâ kesilmemişti.

Triebig'in kafası karmakarışıktı. Şimdilik yaklaşan adamın yalnızca dış çizgilerini seçebiliyordu — Tabura ölümünü bildirdiği Steiner'di. Fabrikanın kulesine tırmandıktan sonra şimdi de mahzende karşısına çıkan bir hortlaktı bu; hayatında en çok kin duyduğu kişiydi; Stransky'nin söz verdiği mutlu günlerle arasına giren, Biaritz, Arcachon, Mortde

Mersan, Paris, Montmartre düşlerini silen Steiner'di... Triebig nerede olduğunu unuttu. İki yanında duran, şaşkınlık içinde geçide bakan askerleri unuttu. Kendini unuttu.

Tüfeğini kaldırıp tetiği çekti. Adam on adım yakına gelmişti. Triebig onun sendelediğini, diz üstü çöktüğünü, yere kapaklandığını gördü. Kollarına eller yapıştı, haykıran sesler duydu, biri yumruk indirdi sırtına. "Bizden biri!" diye haykırdı bir ses.

Triebig hiç ses çıkarmadı. Garip bir duyguyla, adamların yerde yatan askere doğru koşuşlarını izledi; yutkundu.

Vurduğu ilk adamdı bu. İlk. Garip bir coşku duydu içinde, sendeledi; sırıtkan, çarpık bir maskeye döndü yüzü.

Arkasında Schulz'un durduğunu fark etti ve o anda "Rus ateşlerinin kesildiğini sezdi.

Çavuş yanına yaklaştı iyice. "Ne oldu?"

Triebig omuz silkti, karşılık vermedi. Geçitte üç kişi daha belirmişti, hızla vurduğu adama doğru koşuyorlardı. Ölünün üstüne eğildiklerini gördü; yüreği öylesine hızla atıyordu ki ellerini göğsüne bastırdı.

Schulz yan gözle onu süzdükten sonra iterek öbürlerine doğru yürüdü. "Ne oldu?" diye sordu onlara. Yerde yatan adamın üstüne eğilen Steiner ilişti gözüne. Ölünün ceket düğmelerini çözmüştü; dudakları kenetli, yatan adamı gözlüyordu.

Başını kaldırdı. "Nasıl oldu?" diye sordu Kruger'e. Sesi öyle güçsüz çıkıyordu ki duyulmuyordu bile.

—"Bilmem ki," dedi Kruger sersem sersem. "Köşeyi döndüğümüzde ışığa doğru koşmaya başladı. Peşinden koşmak istedim, Faber engel oldu. Sonra..." Omuzlarını kaldırdı; çaresizlik içindeydi.

—"Sonra?" diye sordu Steiner.

Kruger karşılık vermeyince Faber aldı sözü. "Sonra biri ateş etti". Yere kapanıp ateşin kesilmesini bekledik." Başını salladı. "Aklım ermiyor," dedi. "Biz olduğumuzu anlamamış olamazlar."

Steiner başını salladı. Olup biteni birdenbire kavramıştı. Uzun süre Schnurrbart'ın yüzüne baktı; eski bir taş yontu gibi biçimini yitiriyordu yüzü. Sonra yavaşça doğruldu. "Kim ateş etti?" diye sordu; karşılığın ne olacağını biliyordu.

Adamlar ses etmediler, yalnız hepsi aynı yöne bakıyorlardı. Steiner el fenerini kaldırdı. Fenerin ışığı kanı çekilmiş bir yüzü aydınlattı, sinirli bir çift gözde karar kıldı. Mahzende bütün gürültüler kesilmişti.

— "Birkaç adam al yanına," dedi Steiner Kruger'e. "Köşeyi tutun; Ruslar neredeyse gelirler."

Teğmene doğru yürüdü. Adamlar pabuçlarına cam kesikleri dolmuşçasına tedirgin adımlarla yürüyerek ardından geldiler. "Neden ateş ettin?" diye sordu Steiner. Triebig'in önüne dikilmişti; onun kaçak, hınzır gözlerine dikmişti bakışlarını.

Triebig karşılık vermedi. Steiner soruyu yineleyince, fenerin ışığından kaçınmak için gözlerini kırpıştırdı. "Kes artık!" diye bağırdı.

Steiner yüzünün gerildiğini duydu Duyduğu büyük acı, kocaman bir ilmek olmuş boğazını sıkıyordu; soluk soluğa haykırdı: "Seni domuz seni!" Tam o sırada geçidin öbür ucundan tüfek sesleri yükseldi. Daracık yerde büyük yankılar çıkarıyordu sesler.

Adamlar kendilerine geldiler. Steiner'i itip arka tarafa geçmeye çalıştılar ama o önlerine dikildi. "Durun!" diye bağırdı. Tüfeğini üstlerine doğrultmuştu, hepsi korkuyla duvara yapıştılar. "Durun!" diye yineledi Steiner.

Triebig'in kaçmak üzere olduğunu fark etti. Bir adımda teğmenin yanına vardı, sıkıca yapıştı koluna. Triebig tüfeğini attı, yumruklarıyla saldırdı Steiner'e. Steiner beklemiyordu bunu, sendeledi. El feneri kolaylıkla hareket etmesine engel oluyordu; cebine attı. Karanlıkta adamlar yanından geçip geçip gidiyorlardı. Bağırdı, yine de söz geçiremedi onlara.

Triebig deli gibi soluyordu, çırpınıyor, önüne gelen yere yumruk sallıyordu.

Vakit kalmamıştı artık. Steiner iki eliyle tüfeğinin kabzasını kavradı; bir, iki, üç kere şiddetle indirdi teğmenin başına.

Cebinden el fenerini çıkarınca Triebig'in yerde yattığını gördü. Sağ gözünden çenesine kadar bir yarık açılmıştı; ağzı kanla doluydu. Steiner onu üniformasından çekip ayağa kaldırdı. "Yürü!" dedi.

Teğmeni köşeye doğru itti, o sırada Kruger'le yanındakiler geri geri onlara doğru geliyorlardı.

—"Geliyorlar!" diye bağırdı Kruger. Durdu; burnundan kanlar fışkıran, çığlıklar atan teğmene baktı. - "Ne yapıyorsun?" diye sordu korkuyla.

Steiner bir itişte yana savurdu onu, aynı anda teğmeni de tekmeledi. Kruger kolunu tutmaya çalıştı ama o büyük bir atiklikle eğildi, kaçındı ve tüfeğinin kabzasıyla Kruger'in karnına öyle bastırdı ki Kruger dengesini kaybedip yere yuvarlandı.

Doğrulduğunda Steiner'i gördü; Triebig'i önüne tutmuş, Ruslara doğru iteliyordu.

—"Delirdi!" diye haykırdı adamlardan biri; köşeden Steiner'i gözlüyordu; korkudan ne yapacağını şaşırmıştı. Steiner'e seslendiler; aldırmadı bile. Top tekmeler gibi tekmeliyordu Triebig'i. Bacaklarına, kabalarına, sırtına tekmeler, yumruklar indiriyordu üstüste. "Yürü!" diyordu, "Durma!" Tüfek ateşleri duvarları yalıyor, sıvaları söküp indiriyordu. Mermiler kulaklarının dibinde vınlıyordu.

Dönemece üç-dört metre yaklaştıklarında, tam önlerinde müthiş bir patlama oldu.

Steiner, Triebig'in ellerini havaya kaldırdığını, yalpalayıp yere kapaklandığını gördü. Durdu, bu görüntünün kafasına iyice yerleşmesini bekledi. Sonra koşarak uzaklaştı oradan. Hiç durmadan koşuyordu; karanlıkta yumuşak bir cesede takıldı, yüzüstü yere kapaklandı. Bir küfür savurdu yüksek sesle. Derken aklına, bunun Schnurrbart olabileceği geldi.

Büyük bir güç harcayarak cansız gövdeyi omuzlarına aldı, yine koşmaya başladı; soluk soluğa kalmıştı. Öbürleri enerji merkezinde bekliyorlardı onu.

—"Nereye gidiyoruz?" diye sordu Kruger. Schulz parmağıyla karşı kapıyı gösterdi.

Kruger, Steiner'e döndü. "Bana ver onu" dedikten sonra cansız gövdeyi geniş omuzlarına aldı.

Öteki odada, geride kalanlar bekliyorlardı; heyecanla karşıladılar gelenleri. Schulz elini salladı. "Fazla lâf istemez. Bu yana da sandık dizmeliyiz. Ruslar geliyorlar."

Büyük bir telâşla ikinci geçide de barikat kurmaya başladılar.

Savunmaya çok elverişli bir odaydı burası. İçeri girebilmek için her iki yanda hiç korunması olmayan bir geçit boyunca koşmak zorundaydılar Ruslar; ağır makineli tüfek ateşiyle dışardan atılacak el bombalarından korunmak olanağı vardı. Steiner, bir köşeden Öbürüne koşarken, adamların aralarında fısıldaştıklarını, kendisini anlamlı bakışlarla süzdüklerini sezdi,

Kruger ile Faber, bir sandığın üstüne çökmüş, sapsarı yüzlerle gözlüyorlardı onu. Arkalarında Schnurrbart yatıyordu. Korktular, diye düşündü Steiner küçümseyerek. Üç buçuk atıyorlar! Bir köşede duran telsizciler ilişti gözüne.

Yanlarına yaklaşırken içlerinden biri başını kaldırdı. "Alayla bağlantı kurabildik," dedi.

—"Ya Taburla?" diye sordu Steiner.

Adam omuz silkti. "Karşılık vermiyorlar. Bir bit yeniği var ama."

—"Ben size söyliyeyim bit yeniğinin ne olduğunu," dedi Schulz. "Bizi öldü sayıyorlar domuzlar. Onların gözünde öldük biz." Tepelerini bir tabut kapağı gibi örten kirli gri tavana baktı.

—"Kes sesini," dedi Steiner öfkeyle; telsizcilere döndü. "Siz nasıl girdiniz buraya?"

Adamlardan biri anlatırken, Steiner gözlerini kapamış, mahzenin durumunu gözlerinin önüne getirmeye çalışıyordu. Sonunda başını salladı: "Bir kare çizip yine kulenin altına gelmişiz demek ki. Bizi çıkarmaya çalışmak için saldırıya geçmezlerse, kendi işimizi kendimiz görmek zorundayız.

Çabuk arayın Alayı."

Telsizciler kulaklıklarını taktılar.

Triebig'den gelen son ürkünç mesajdan sonra Stransky masasında dalgın dalgın oturuyordu. Steiner'in öldüğünü duyunca hiç de sandığı kadar büyük bir sevinç duymamıştı; bunun nedenini düşünüyordu. Tepesinin üstünde müthiş bir tehlike bulutunun toparlandığı duygusuna kapılmıştı nedense. Ruslar onları silip süpürecek olurlarsa, burada da işler kötüleşir, diye düşündü. Bir an, Birinci ya da Üçüncü Bölüğü mevzilerinden çağırıp kendi korunağının savunmasıyla görevlendirmeyi düşündü. Ne var ki Brandt'ın hiç hoşuna gitmeyecekti bu.

Sonunda telefonu açtı, muhabere birliği kumandanıyla konuştu. " Elinizdeki adamları alın, benim korunağın önünde mevzilenin," diye emretti. "Bir değişiklik olursa, posta yollayın bana."

Bir an, hatta bir sessizlik oldu. Sonra Hüser üzülerek bildirdi: "Telsiz başında en az dört adam gerekiyor, kumandanım." Stransky öfkeyle dudağını ısırdı. "Tek muhabereci yeter," dedi sert bir sesle. "Ruslar neredeyse tepemize çöreklenecekler. Sokaktaki adamları bile kumandanlık karargâhının önünde toplamak gerek. Tehlike geçer geçmez size haber veririm; adamlarınızı geri çekip gerekli bağlantıları kurarsınız. Kaç kişisiniz

şu anda?"

—"Yalnızca altı kişi," dedi Hüser; tedirginliği sesinden belliydi.

Stransky kaşlarını çattı. "Nasıl oluyordu? Sizin birlik onbeş kişi değil miydi?"

—"Öbürleri Birinci ve Üçüncü Bölüklere telefon hattı çekiyorlar."

—"Öyleyse postaları da görevlendirin, çabuk olun anladınız mı?"

Telefonu kapayıp bir cigara yaktı. Bir iki kere çektikten sonra yere attı tiksintiyle, çizmesiyle ezdi. Odanın sessizliği sinirine dokunuyordu. Fransa'ya nakli işini düşünmeye başladı. Eğer yeğenimin yazdığı doğruysa, bugün yarın tamamdı iş. Yeğeninin sözüne güvenilirdi üstelik; sevindi.

Arasıra sabırsızlıkla saatine bakıyordu. Tabur bir saate kadar çekilecekti, ikinci Bölük dışında bütün bölüklere haber salınmıştı; plana göre boşaltacaklardı bulundukları bölgeleri. Teğmen Moninger, Üçüncü Bölükle bağlantı kurduğunu bildirmişti; bütün kesimlerde sessizlik egemendi. Sessizlik mi? diye güldü Stransky acı acı. Bu sessizliğe güvenilmezdi, sinirleri yıpratan, çatışma gürültüsünden bin beter bir sessizlik.

Karamsar düşüncelerini kovamayınca pencereye gitti, karanlık avluyu gözlemeye başladı. "Rahat yok," dedi kendi kendine. "Av hayvanından farkı yok insanların." Aklı fikri İkinci Bölükteydi. Geri çekilmelerini emretme vakti gelmişti. Belki de bir posta yollasam daha iyi olur, diye geçirdi içinden. Triebig ölmemiş miydi acaba? Triebig'in sağ salim dönmesi umurunda değildi ama emri daha fazla geciktirmeyi göze alamazdı.

Saatine bir daha baktı; Hüser'le konuşmasından bu yana bir saat geçmişti. Dörde yirmi vardı. Telefona uzandığı sırada korunakta kimse olmayacağı geldi aklına, muhabere birliği cephedeydi. Kapıya doğru yürüdü. Ansızın Triebig'in telsizle yolladığı mesajı hatırladı. Raporu özellikle Alay'a iletmemişti; hemen masanın başına döndü, mesajı muma tutup yok etti.

Yine kapıya yöneleceği sırada kapı hızla açıldı; Kiesel daldı içeri. Alay emir subayının yüzünde büyük bir öfke, bir sertlik vardı; Stransky daha önce onu hiç bu durumda görmemişti. Tek söz etmeden yürüdü Kiesel, önünden geçti, oturdu, cebinden bir kâğıt çıkararak masanın üstüne fırlattı.

Katlanılmaz bir sessizlik; sessizlik bir duvar halinde yükseliyordu aralarında.

Sonunda Stransky kendini toparladı, gülümsedi. "Buyrun Herr Kiesel?"

—"Size bir şey söylemeye geldim Herr Stransky" Stransky'nin iskemleye oturmasını bekledi. "Kumandan yolladı beni. İkinci Bölük ne durumda, öğrenmek istiyorum." Stransky, diliyle kuruyan dudaklarını ıslattı; sesine bir rahatlık vermeye çalışarak konuştu. "Son telsiz mesajı Triebig'den geldi. Ama tabiî Triebig'i bilirsiniz..." Kiesel'in öfkeli gözleriyle karşılaşınca, alaycı bakışlarından iz kalmamıştı. "Söylediklerini pek ciddîye almadım," dedi usulca.

Kiesel hâlâ tek söz söylemiyordu; Stransky'nin tedirginliği arttı. Elini sinirli sinirli şakaklarından geçirdi. "Neden sordunuz?"

—"Son telsiz mesajı Çavuş Steiner'den gelmiş," dedi Kiesel masanın üstüne fırlattığı kâğıdı alarak. "Triebig'in öldürüldüğünü, bölüğün fabrikanın mahzeninde kıstırıldığını söylüyor. Bilmiyor muydunuz bunu?"

Stransky'nin dudakları kıpırdadı ama ses Çıkmadı. Sonunda inilder gibi, "Olamaz!" diye fısıldadı.

Kiesel kayıtsızca süzdü onu. "Demek bilmiyordunuz?" dedi alayla. "Ama bölükle telsiz bağlantınız var, değil mi Herr Stransky?" Artık nefretini gizlemeye gerek duymuyordu.

Stransky aklını başına toplamaya çalıştı. Zaman kazanmak için bir cigara

yaktı. Gelgelelim elleri öylesine titriyordu ki Kiesel'in kuşkulanacağını fark etti, cigarayı masanın kenarına dayadı. "Nasıl oluyor, anlıyamıyorum"

Kapı vuruldu; uzun boylu, geniş omuzlu, teğmen üniformalı biri girdi içeri. Eşikte durdu, hazırola geçti.

— "Umduğumdan erken geldiniz," dedi Kiesel ayağa kalkarken. Stransky'ye döndü: "Teğmen Gollhofer'i tanıyor musunuz?" Stransky başını hayır anlamında sallayınca, sürdürdü sözünü: "Sekiz gündür istihkâm birliğine kumanda ediyor. Yarbay Brandt, İkinci Bölüğün kurtarılmasıyla onu görevlendirdi. Sizinle kaybedecek vaktim yok Herr Stransky. Taburun geri kalan bölümünü önceden kararlaştırılan yeni mevzilere götüreceksiniz. Kumandan saat dokuzda karargâhta bekliyor sizi."

Çok hızlı konuşmuştu. Teğmeni kolundan çekti; birlikte çıktılar. Yanyana koşarak indiler merdivenleri. Bir sürü asker, yapının duvarlarına üşüşmüş, kendi aralarında fısıldaşıyorlardı. "Ne yapacağınızı biliyorsunuz, değil mi?" dedi Kiesel.

Gollhofer başını salladı.

Çitin ötesine, fabrikanın belli belirsiz seçilen karaltısına baktılar. Kiesel dudağını ısırdı. Sonra teğmenle el sıkıştı. "Size başarılar dilerim. İşiniz uzun sürmemeli, yoksa bizimle bağlantıyı kaybedersiniz. İyi şanslar."

Adamların çitin gölgesine doğru uzaklaştıklarını gördü. Öbür kavşağa, arabanın beklediği yere koştu. "Geri dönüyoruz," diyerek şoförün yanına atladı. Çabuk sürmesini söyledi.

Kumandanın tahmini doğru çıkmıştı. Stransky'nin karargâhının önünde rasladığı muhabere birliği kumandanından telsiz istasyonunda kimsenin kalmadığını, Stransky'nin emriyle İkinci Bölükle her türlü bağlantının kesilmiş olduğunu öğrenmişti Kiesel. Araba, Alay Kumandanlığının kapısına yaklaşırken, "Bu herifin sonu darağacı," diye düşündü öfkeyle.

Şoföre, "Bekle beni," diye bağırarak basamakları koşarcasına çıktı.

Girişteki mumlar hâlâ yanıyordu ama bütün odaların kapıları açıktı; ıssız yapıda yankılar çıkarıyordu ayak sesleri.

Kumandan, Kiesel'in girdiğini görünce ayağa fırladı; heyecanlı ve sinirli görünüyordu. "Artık arabada anlatırsın," dedi. "Hemen yeni karargâha gitmem gerekiyor.

Muhabereciler gideli beri dünyadan haberim yok. Araba nerede?" Kiesel'in karşılığını beklemeden çantasını kaptı, telâşla merdivenlere yöneldi.

Arabaya binerlerken öbür subayların yarım saat önce gittiklerini bildirdi.

"Hepsini kamyonlara yerleştirdim," dedi. "Bir saat sonra gün ağaracak. Çekilme saati çok geçe bırakılmış. Generalin neler düşündüğünü anlamıyorum."

—"Ben de," diye katıldı Kiesel. "Taburlar yeni mevzilere gün ışığında varmış olacaklar."

Brandt iç çekerek arkasına yaslandı. "Çabuk ol oğlum!" diye bağırdı şoföre. Sonra yanında oturan Kiesel'e döndü. "Saat tam dört. İnşallah son anda planda bir değişiklik yapmamışlardır."

—"İnşallah," dedi Kiesel.

Araba, yıkılmış bir telgraf direğini sıyırarak geçti; Brandt'ın kılı bile kıpırdamamıştı. "Farları yakabilirsin artık," diye bağırdı şoföre. Aydınlanmaya başlayan göğü mutsuz bakışlarla inceledi. Kiesel'e döndü: "Şimdi anlat bakalım." Ses çıkarmadan dinliyordu; araba hızlanmış, şehrin son evlerini de geride bıraktıktan sonra anayola çıkmıştı. Kiesel sözünü bitirdiğinde uzun bir sessizlik oldu. Neden sonra Brandt başını salladı. "Çıldırmış bu herif düpedüz! Askerî hukukta bu davranışın adı sabotajdır, sabotajın cezası da idam! Stransky de benim kadar bilir bunu. Acaba ne düşünüyor, neye güveniyordu? Bu pisliğin ortaya çıkmayacağına bel bağlamıştı herhalde."

—"Elbette," dedi Kiesel. Arkasına döndü. Şehrin dış çizgileri usulca karanlıktan sıyrılıyordu, ağaran göğe karşı kapkara duruyordu şehir. "Elbette ona bel bağlamış," dedi Kiesel dalgın dalgın. Ansızın Brandt'a döndü: "Kaçakmışım gibi geliyor şu anda.."

—"Bana da öyle geliyor," dedi Brandt. "Ne çare ki elimizden geleni yaptık. Bir tek bölük yüzünden çekilme saatini değiştiremezdik. Köprübaşının yeri boyuna değişiyor, son askerimiz Kırım'a varana kadar da değişip duracak. Tarihî bir an bu," diye güldü acı acı. "Bir kere daha tarihi değiştiriyoruz."

Ansızın buruştu yüzü. "Daha çabuk sür. Allah belâsını versin!" diye haykırdı. Asker sırtına yumruk yemiş gibi omuzlarını büzdü korkudan, gaza bastı. "Büyücünün yamağından ne farkımız kaldı ki?" dedi Brandt. "Seli durduracak tılsımlı sözcüğü unuttuk. Sen biliyor musun yoksa?"

—"Kapitülasyon," dedi Kiesel.

Brandt elini salladı. "Onun da vakti geçti artık. Bugün bir yarar sağlayabilir mi bize?" Kiesel omuz silkti.

—"Yaa," dedi Brandt. "Haa, az kalsın unutuyordum. Stransky ile ilgili yazılı bir rapor istiyorum senden. Hiçbir ayrıntıyı unutma, telsiz mesajlarını

da tabiî. Elimde kanıtlar bulunsun."

—"Bu kadar acele mi, yarın ya da..." Kiesel şaşırmıştı. Kiesel'in sesinde Brandt'ı iten bir şeyler vardı. "Fabrikada olup bitenleri öğrenir öğrenmez," dedi soğuk bir sesle.

Sonra başını önüne eğdi. Stransky'nin yaptıklarına bunca öfkelendiği halde onu savaş divanının önüne çıkarmayı içi götürmüyordu. Stransky bunu hak etmemiş miydi sanki?

Düşünceye dalmıştı; kumandanın sert sesiyle arabada olduğunu hatırladı. "Kararsız bir insansın," diye çıkışıyordu Brandt. "Senin gibi kararsız insanların üniforma giymesine izin vermemek gerek. Senin gibiler, adaletin tanrı eliyle dağıtılmadığı bir çevreye girerken, enine boyuna düşünmelidirler. Askerlik hayatında işler tanrısal adalete bırakılmaz. Gelgelelim sen de ben de değişemeyiz bundan sonra. Seni tek şeyden ötürü suçluyorum: Emrinde çalıştığın insanı tanımadığından ötürü. Tanıyabilseydin, beni olduğum gibi kabul edebilirdin bugüne kadar. J'y suis et J'y reste.

Alayın kumandanlığına getirilişimden bu yana sürüyle insanı savaş divanına yolladım; bu işe pek bayıldığımdan değil, Alay Kumandanı olduğum için. Stransky meselesinde de böyle olacak, görevimi yerine getireceğim' Hepsi bu kadar." Köşesine yaslandı iyice, derin bir sessizliğe gömüldü.

Farların ışığında evler geçip gidiyordu yanlarından, demiryolu uzun direkler, raylar. Yol, döne döne yükselmeye başlamıştı; yokuş hiç bitmeyecekti sanki. "Ne kadar var?" diye sordu Brandt.

Kiesel, kolundaki fosforlu saate baktı. "On dakika." Tepenin doruğuna varmışlardı artık. Bir sıra tepenin çorak yamacından geçiyordu yol. Birkaç kilometre ötede, kuzeye kıvrıldı, dik bir eğimle dar bir vadiye indi; yanyana dizilmiş yapılar gözü alıyordu. "Geldik," dedi Kiesel parmağıyla evleri göstererek.

Şoför son dönemeci de kıvrıldıktan sonra, yüksek bir yapının kapısında sert bir duruş yaptı. Kapı açıktı; bir asker koşarak geldi arabaya doğru. Kiesel, onun Alay irtibat subayı Teğmen Mohr olduğunu fark etti. "Yeni bir şey var mı?" diye sorarak arabadan atladı Brandt. — "General üçtür sizi arıyor," dedi Mohr.

—"Ben büyücü müyüm!" diye homurdandı Brandt. "özel bir isteği var mıymış?"

—"Sanmıyorum kumandanım. Durumu sordu. Çekilmede şimdiye kadar

hiçbir aksama olmadığını bildirdim kendilerine; taburlar yeni mevzilere doğru yola çıktılar."

—"Ya Gollhofer?" diye sordu Brandt gelişigüzel. Kiesel merakla verilecek karşılığı bekledi.

—"Gollhofer, ikinci Bölükle birlikte yola çıkmış bulunuyor, kumandanım. Telsiz mesajı on dakika önce geldi."

—"Ne diyorsun!" diye haykırdı Brandt, teğmenin elinden kâğıdı kaparak. Alelacele karalanmış yazıyı okuyabileceği kadar aydınlıktı hava. iki kere okudu Brandt. Sonra Kiesel'e döndü. "Ne dersin bu işe? diye bağırdı, coşkun bir kahkaha attı.

Kâğıdı büktü, cebine attı. "Sen de şom ağızlının birisin," dedi Kiesel'e. "Artık kendin de inanmışsındır ya..." Onun şaşkın bakışlarını görmezlikten gelerek Mohr'a döndü: "Şapkamı nereye asıyorum?"

Mohr, kapıyı gösterdi eliyle. "Buyrun kumandanım. Odanızda biri bekliyor sizi."

— "Kim?"

—"Yüzbaşı Kilius'muş," dedi Mohr. "Yüksek Kumanda Heyetinden gelmiş. Bir tabur kumandanı nakledilecekmiş de; kumandanın adı size özel olarak vereceği mektupta yazılıymış."

Brandt'la Kiesel gözgöze geldiler. Brandt teğmenin ardından yürüdü. Yeni karargâhına girerken, iri yarı birinin ayağa kalktığını gördü. "Yüzbaşı Kilius," dedi adam topuklarını birleştirirken. "Ben..."

Brandt elini sallayarak sözünü kesti. "Biliyorum," dedi. "Emri getirdiniz mi?"

Bu soğuk karşılamadan tedirgin olan Yüzbaşı, masanın üstüne bir zarf koydu. "Buyrun," dedi.

Kumandan zarfı açarken Kiesel onun yüzünü inceliyordu; anlamsız, düz beyaz bir duvar gibiydi yüzü. Uzun bir süre uzaklara baktı Brandt. Sonra yavaşça Kiesel'e sordu: "Bir zamanlar Yüzbaşı Stransky'nin nüfuzlu tanıdıkları olduğunu söylemiştin, değil mi?"

Kiesel başını salladı. "Güney Bölgesi Yüksek Kumanda Heyetinde bir Tümgeneral Stransky var. Yüzbaşı Stransky'nin kuzeniymiş galiba."

—"Anlıyorum," dedi Brandt yavaşça. Yüzünü buruşturarak masanın üstüne fırlattı mektubu. "Mektupta ne yazdığını kestirebiliyorsun, değil mi?" dedi tiksintiyle.

—"Yüzbaşının nakli elbette."

—"Tamam," dedi Brandt dişlerinin arasından. "Herr Stransky, bir haftaya

kadar Paris'teki bir tabura nakledilmiş olacak.

Sanıyorum, buraya gelmeden önce de orada görevliymiş." Kısa bir sessizlik oldu. Teğmen Mohr kendini tutamadı. "Mucizeler hâlâ geçerli demek."

—"Haklısın," dedi Brandt. "Yalnız bu mucize, Herry Stransky'nin umduğundan biraz farklı olacak." Konuşmayı hiçbir şey anlamadan izlemeye çalışan Yüzbaşı Kilius'a döndü. "Sizi aramızda gördüğümüz için çok sevinçliyiz," dedi içtenlikle, uzanıp subayın elini sıktı. "Burada şu anda durum biraz karışık da bizi hoşgörün. Gelin, sizi herkesle tanıştırayım. Teğmen Mohr'la tanışmışsınızdır herhalde." Kiesel, kumandanın tavrındaki ani değişikliğe kıs kıs gülüyordu.

Telefon çaldı "General olacak," dedi Mohr.

Brandt, kısa bir konuşmadan sonra kapadı telefonu; yüzü ciddileşmişti. "Burada ancak geceye kadar kalabileceğiz," dedi subaylara, "önemli emirler getiren bir posta yola çıkmış, geliyor. Çalışmaya başlayabiliriz baylar."

Mahzende durum değişmemişti. Adamlar tembel tembel sandıkların üstünde oturuyor, cigara içiyor, kısık sesle kendi aralarında konuşuyorlardı. Büyük bir çöküntü içindeydiler, çelik miğferlerinin altında yüzleri sapsarıydı. Steiner de bir sandığa oturmuştu; başı düşüyordu, dalgındı.

Kruger içinden bir küfür savurdu. Cigarasını yere atıp ezdi. "Bir şeyler yapmamız gerek," dedi yüksek sesle. "Böyle tembel tembel oturmak sinirlerimi bozuyor. Şu oğlanların yüzlerine bakın da içiniz açılsın!"

Faber kayıtsızca omuz silkti. "Ne yapmak istiyorsunuz?" dedi usulca. "Onlar gelene kadar burada oturup beklemek zorundayız."

—"Onlar gelene kadar ha!" diye kükredi Kruger. "Onlar gelene kadar Ruslar duvarlara çivileyecek bizi." Telsizcilere doğru yürüdü. "Yeni bir haber yok mu?"

Adamlardan biri başını hayır anlamında salladı. "ORX-otuz, işareti verdiler," dedi. "Yeni mevzilere doğru yola çıkmışlar, yarım saat beklememiz gerek; on dakika var dolmasına."

—"Bizi bırakıp kaçtılar." dedi Kruger. "Bizi gözden çıkardılar alçaklar!"

Adamlar onun bağırdığını duyunca irkildiler. "Ne oluyor?" diye bağırdı Schulz.

—"Saçma sapan sorular sormasana," dedi Kruger öfkeyle. "Kaç saat böyle kıç üstü oturacağız? Geberene kadar bekleyeceksiniz bana kalırsa."

Hepsinin ortaklaşa korkusunu sözcüklere dökmüştü. Schulz başını salladı. "Bana kalırsa da öyle," dedi boğuk bir sesle. "Değerli zamanımızı

boşa geçiriyoruz. Aslında ben Rusların şimdiye kadar neden gelmediklerine şaşıyorum ya."

—"Sen şaş, ben hiç şaşmıyorum," dedi Kruger terslenerek. "Bizim makineli tüfeklerin üstüne üstüne yürüyecek kadar enayi mi bunlar? Daha ucuza getirecekler bizi. Açlığa dayanamayacak hale gelmemizi bekliyorlar; o zaman zaten kuyruk sallayıp koşacağız yanlarına."

—"Doğru," dedi Schulz, Steiner'e baktı.' Kruger, onun aklından geçenleri sezmişti. "Ona ilişme," diye fısıldadı. "Sakın ilişme ona." Sonra gerindi, yüksek sesle sordu: Soldaki mi, sağdaki mi sence?"

Schulz onun ne demek istediğini hemen kavradı. Döndü, sağdaki kapıyı gösterdi. "Bana kalırsa orası. Belki de palangayı kullanırsak dışarı çıkabiliriz."

Öbürleri güvensizdiler. Kruger planı hemen özetledi. "Kapıya sandıkları yığarız," dedi. "Böylelikle geriden korunmuş oluruz; kimseyi de burada bırakmak zorunda kalmayız." Schulz başını salladı. Adamlar, uyuşukluktan sıyrıldıkları için hoşnut, canla başla işe koyuldular. Makineli tüfekler içeri alındı, kapı kilitlendi, bir düzine kadar sandık üstüste yığıldı. İlk sıranın hemen arkasına ikinci bir sıra dizildi; yerden tavana kadar yerinden oynatılmaz bir kitle sağlanmış oldu.

—"Bu kadar yeter," dedi Kruger, barikata keyifle baktı. Yavaşça Steiner'in yanına gitti sonra. "Dışarı çıkmayı deneyeceğiz," dedi.

—"Peki," dedi Steiner başını kaldırmadan.

Kruger, yangözle süzdü onu. Ne söyliyeceğini bilemiyordu. "Belki de palangaya tırmanırız, onu deneriz," diyebildi sonunda. Başını çevirdi; adamlar, sabırsızlık içinde bekliyorlardı. "Bir kere hole vardık mı," dedi sesini biraz daha yükselterek, "kurtulduk sayılır."

Steiner yavaş yavaş ayağa kalktı. "Schnurrbart'ı da götürün," dedi Kruger, onun gözlerine bakınca titredi. İki adam çağırdı, Schnurrbart'ın cesedini taşımalarını emretti.

Sonra Steiner'in ardından geçidin öte ucundaki barikata doğru yürüdü. Geçebilecekleri bir delik açmak için sandıkları biraz kenara çektiler, dikkatle öbür kapıya yöneldiler.

Schulz Triebig'in dışarda bıraktığı askerleri hatırladı ansızın. Kruger'e alçak sesle anlattı olanları. "Delice, alçakça bir numaraydı ama ne yaparsın ki elimden bir şey gelmedi."

—"Cezasını çekti zaten," dedi Kruger. Steiner'in kilidi açışını gözlediler.

—"Fenerleri söndürün!" diye fısıldadı Schulz.

Herkes fenerini söndürdü. Önlerinde yoğun bir karanlık uzanıyordu. Ufak bir gıcırtı duyuldu. Steiner'in kapıyı açtığını anladılar. Aynı anda bir temiz hava dalgası okşadı yüzlerini; bambaşka bir dünyadan geliyordu sanki. Kruger heyecandan dudaklarını kanatıncaya kadar ısırdı. "Hiç kurtulma şansı yok," diye düşündü. "Eğer..." Biri göğsüne yumruk indirmişçesine durdu, geriledi.

Sonra Steiner'in sesini duydu. "Işıkları yakmayın. Schulz nerde?"

—"Buradayım," dedi çavuş.

—"Yürü öyleyse," dedi Steiner fısıltıyla; Schulz, birinin koluna yapıştığını hissetti. Parmaklarının ucuna basarak yürüdüler, duvarları yoklaya yoklaya bir kapıya vardılar.

—"Burası mahzen," dedi Schulz fısıltıyla. "Bizim aradığımız oda öbür yanda olmalı, ordan sola gidince palanga çıkıyor karşına."

—"Hadi gidelim," dedi Steiner. Kısık, kararlı bir sesle konuşuyordu.

Kabaralı çizmeleri taş döşemeyi sıyırıp geçiyordu. Neden sonra bir duvar çıktı karşılarına. Biraz arandıktan sonra kapıyı buldular. "Öbürlerine haber ver," dedi Steiner. Sola doğru yürüdü.

Birkaç metre ötede, ayağına takılan bir cesedin üstünden atladı. Temiz hava akımı burada daha da güçlüydü. Steiner doğruldu. Son birkaç metreyi dimdik yürüdü; o sırada bir şeye takıldı ayağı. Tek basamaklık bir eşikti bu. El yordamıyla açık kapının iki kanadını yokladı: palanga buradaydı herhalde. Bir an duraladı. Hiç bir yerden ses gelmediğini görünce el fenerini yakmaktan başka çıkar yol bulamadı. Bir düzine ceset birbirinin üstüne yığılmış, giriş yolunu tıkamışlardı yüzleri anlatılmayacak kadar korkunçtu, paramparçaydı. Arkasından bir ses geldi. Steiner döndü, öbürlerini gördü karşısında. "Ne var?" diye fısıldadı Schulz. Sonra cesetleri gördü, yüzü bulantıyla kasıldı. "Yukarda kimbilir daha neler göreceğiz," dedi.

Kruger yetişti arkalarından. "Sizce nasıl gidiyor işler?" Steiner'in karşılık vermediğini görünce, Schulz davrandı: "Hangi işler?"

—"Tek Rus çıkmadı karşımıza. Ne dersiniz, belki de bir yerde gizleniyorlardır."

Schulz tedirgince ayak değiştirdi. "Garip doğrusu," diye mırıldandı. "Peki öbürleri ne oldular?"

—"Hangileri?"

—"Canım Triebig'in dışarda bıraktıkları."

—"Scheisse," diye mırıldandı Kruger. Elini tir tir titreyen sağ dizine bastırdı. Durumun böylesine gerçek dışı oluşu, sağduyuya sığmıyordu.

Alnında ter damlalarının belirdiğini duydu.

Adamlar kıpırtısız ve suskundular. Steiner el fenerini yaktı, cesetlerin üstüne basa basa merdivene doğru yürüdü.

Yavaşça teker teker tırmandı demir çubukları. Birinci kata vardı. Sol yanında, dikdörtgen biçimindeki kapı boşluğu, loş ışıkta belli belirsiz seçiliyordu; birkaç saniye merdivende asılı kaldı, şaşkın şaşkın çevresine bakındı. Sonra dikkatle sola kaydırdı bacağını, ayağına bir tutamak buldu, kendini boşluğa fırlattı. Önünde makine dairesi karanlık, sessiz ve cansızdı. Pencerelerden sızan soluk ışıkta makineler tarih öncesi canavarları andırıyorlardı. Belli bir nedene dayanmadan, sezgisiyle, odada artık Rusların bulunmadığını kavradı. Birkaç metre yürüdü gelişigüzel, sonra çevresine bakındı. Palangaya dönüp adamlara seslendi.

İlk gelen Kruger oldu. İri yarı gövdesiyle kapıdan geçti, şaşkın bakakaldı. Arkasından Schulz göründü; onun ardından da hepsi teker teker sökün ettiler; birbirlerini iteliyor, boş odayı görünce şaşkınlıktan donakalıyorlardı. "Hiç akla gelir mi!" dedi içlerinden biri.

—"Herhalde dışarda bekliyorlar bizi," dedi Schulz boğuk bir sesle. "Tuzak bu, bana kalırsa."

—"Haklısın," dedi bir başkası. "Kaçmış olamazlar ki."

—"Boşuna kafa yormayın," dedi Kruger öfkeyle. Steiner'e döndü. "Şimdi ne yapıyoruz?"

Steiner çevresine bakındı. "Yaralılar neredeydiler?"

—"Şurada." Schulz makinelerin arasındaki boşluğu gösterdi. Steiner, ayağı yumuşak bir nesneye değene kadar yürüdü.

Fenerini yakınca olduğu yere çakılı kaldı.

Arkasından adamlar boğuk çığlıklar attılar. "Tanrım!" diye fısıldadı Kruger. Cesetler, kuşbaşı et parçaları halinde, yerde dağılmış yatıyorlardı; üniformaları çıkarılmış, karınları değilmiş, yüzleri dağıtılmış, gövdeleri hunharca parçalanmıştı. Makinelerin altına sızan kan, küçük gölcükler oluşturmuştu yerde.

Steiner el fenerini söndürdü. "Schnurrbart nerede?" diye sordu.

—"Bizim yanımızda," diye haykırdı Kruger.

—"Durun bir dakika," dedi Steiner. Bir pencereye koştu. Onun pencerenin kenarında duraladığını, sonra avluya atladığını gördüler.

—"Delirmiş bu," diye kekeledi Schulz.

Pencereye koşup ağır ağır ağaran göğe baktılar. Steiner avlunun öte ucuna doğru koşuyordu. Gaz maskesinin matarasına çarparken çıkardığı

takırtıyı duyabiliyorlardı.

Sonra karaltı, çitin karanlık duvarı ardında gözden kayboldu.

—"Başardı," dedi Kruger soluk soluğa. Çitten yeşil bir ışık yükseldiğini görünce o da tırmandı pencerenin kenarına. "Önce siz yürüyün," dedi adamlara. Adamlar, Schnurrbart'ın muşambayla örtülü cesedini kaldırıp yürüdüler.

Hep birden avluya doğru koştular. Onlar koşarken, bir yerde çanlar çalınıyordu sanki; yüzlerini temiz sabah havasına tutmuşlardı.

Biraz önlerinden giden Schulz, çite birkaç metre kala durdu. Çitin ötesinden kulağına birtakım sesler gelmişti.

Kruger yetişti ardından, "Yürü, durma," diye soludu. "Yürü!" Tam o sırada, çit birkaç yerinden delindi, tahtalar parçalandı. Steiner çitin berisinde durmuş, onları çağırıyordu. Yanına yaklaştıklarında bir subay gördüler, başını sallayıp bir şeyler anlatıyordu Steiner'e; arkalarında Alman üniformalı askerler duruyordu.

—"Düş görüyorum galiba," diye mırıldandı Kruger. Yanı başındaki Schulz'la Faber'e döndü. "Oynatıyorum galiba."

—"Ben oynattım bile," dedi Schulz.

Yavaş yavaş aydınlanan göğe, gittikçe daha belirgin çizgiler yükseliyordu: fabrikanın bacaları. Yapı, soluk göğün önünde kapkara bir yamadan farksızdı. Subay başını habire sallıyor anlatıyordu: "Bu bana neyi hatırlattı biliyor musunuz? Bir yıl önceki bir olayı. Belki de Ruslar çekildiğimizi haber aldılar.

Yine de şehrin merkezine girmişken fabrikadaki çatışmaya bunca önem vermelerine akıl erdiremiyorum. İsteseler, gözlerini kırpmadan işinizi bitirirlerdi."

Çelik miğferini geriye attı. "inanılmaz bir şans bu," dedi mutluluk içinde. "Tam sizi kurtarmak için avluya doğru koştuğumuz sırada, çavuşunuz pencereden atladı. İyi ki delicesine ateş etmiyorduk." Muşambayı taşıyan iki adam çarptı gözüne. "Yaralı mı?" diye sordu.

—"Hayır ölü," dedi Schulz.

—"Niye taşıyorsunuz öyleyse?" dedi teğmen şaşırarak. "On kilometre taşıyacak değilsiniz her halde?"

—. "On kilometre mi?" diye haykırdı Kruger.

Teğmen başını sallayıp saatine baktı. "Dörde beş var," dedi telâşla. "Çabuk olmalıyız. Şehir beşte boşalacak." Şaşkın yüzlerine bakıp gülümsedi. "Yaa, bu işler böyle işte. Sizi burada bulamasaydım, ya da

Ruslar direnseydiler hepinizi mahzende bırakmak zorunda kalacaktım. Artık başınıza neler gelirdi, orasını Tanrı bilir. Hadi gidelim." Palaskasını bağladı. "Ölüyü burada bırakın. Taşıyamayız."

"Kim diyor taşıyamayız diye?" diye patladı Steiner. Gollhofer kaşlarını çattı. "Ben diyorum. Sizin başka bir söyleyeceğiniz var mı?"

"Benim var," dedi Steiner. Adamlara döndü. "Yardım eden yok mu içinizde?"

—"Ben!" dedi Kruger. Faber de öne çıktı. Öbürleri geri çekildiler.

—"Bir kişi daha gerekiyor," dedi Steiner. Kimse yerinden kıpırdamadı. Steiner muşambayı iki ucundan kavradı. "Üç kişi de yeter ya."

"Bir dakika," dedi Schulz. Bu işe koşulmayı canı hiç çekmediği halde bir günahı ödercesine atılmıştı, öbür üç kişinin yanında yerini aldı.

Gollhofer öfkeyle süzdü onları; bir an ölüyü orada bırakmalarını emretmek geldi içinden. Ama Steiner'in yüzüne bakınca vazgeçti. Elini kaldırdı, sıranın başına geçti. Uzun adımlarla sokakta ilerlerken dönüp dönüp fabrikanın yıkık çitini gözlüyorlardı. Boş pencereler, iri gözler gibi boyuna onları gözetliyordu sanki. Sonunda, eski tabur kumandanlığının yanındaki sokağa dönüp fabrikayı geride bıraktılar. Göğe yükselen yapıların arasındaki karanlık geçit boyunca ilerlediler.

Gollhofer telsizcilere Alay'la bağlantı kurmalarını emretmişti. "Yola çıktığımızı haber verin. Biraz şaşırsınlar bakalım," dedi şakayla. Güç bir görevi böylesine kolay çözümleyebildiği için sevinç içindeydi.

Ansızın ölü askeri taşıyanlar geldi aklına; mutluluğu suçluluk duygusuna bıraktı yerini. İki blok öteye kadar sabretti. Sonra durma emri verdi. Steiner'le öbür üç kişi moladan yararlanarak yüklerini yere bırakmışlardı; teğmen, onlara doğru yürüdü. Ölünün başucunda soluyarak duruyorlardı.

— "Nöbeti devralsınlar sizden," dedi Gollhofer; öylesine yüksek sesle söylemişti ki, öbürleri duymazlıktan gelemediler. "Her halde gönüllüler çıkar." Adamları gözden geçirip bekledi. "Siz bilirsiniz," dedi kısa bir duraklamadan sonra. Sesine bir emir havası verdi. "Dört kişilik sıralar kurun."

Adamlar surat asarak emri yerine getirirken, Gollhofer Steiner'e döndü. "Beş-on kişi alın, bölüğün yüz metre kadar önünden yürüyün; öncülük de etmiş olursunuz. Yanınıza yolu bilen birini vereceğim." Sonra sıranın başına koştu, ilk dört kişiye ölüyü taşıma görevini verdi. "Beş dakika sonra öbürlerine devredersiniz görevi, sıranın sonuna varıncaya kadar elden ele geçirirsiniz. Sonra baştan başlarız." Steiner, yanına alacağı adamları

seçerken Kruger, Faber'e fısıldadı: "Biraz daha yürüseydik kollarım dayanmayacaktı." Sızlayan kollarını oğuşturdu. "Böyle ağır olduğu akla gelir miydi," dedi hüzünlenerek. Schulz'a döndü. "Seninki ne büyük incelik. Schnurrbart'ı tanıyor muydun yoksa?"

Schulz başını salladı. "Hem de nasıl! Kim tanımazdı ki onu? Bir şey değil canım, hem sizi yalnız bırakamazdım."

Uzun bir süre yürüdükten sonra yokuş yukarı gitmeye başladılar. "Bu yöreyi bilir misin?" diye sordu Schulz. Kruger bakındı. "Yabancı gelmiyor. Dün sabah burada değil miydik?"

—"Tabiî. Ya burada, ya da şu ötedeki evde Marz, fabrikaya karşı saldırıya geçeceğimizi söylemişti."

—"Doğru," dedi Kruger. Ablak yüzü seyirip duruyordu. Yutkundu; kolunun yeniyle yüzünü sildi; yüreğini burgu gibi delen acıya karşı koymaya çalıştı. Biliyordu, diye düşündü, o biliyordu. Schnurrbart burdan bir çıkış yolu olmadığını biliyordu. Gözlerini kapayan sis gitgide yoğunlaştı; nereye gittiğini görmek için iri iri açtı gözlerini. Yürüdükleri sokak, ağaçların arasından parlak gün ışığına çıkıyordu.

Birden, Steiner'le iki çift lâf etmek geldi içinden. Onun yanına yanaştı, sordu: "Nereye gidiyoruz?" Sorusunu iki kere yinelemek zorunda kaldı.

—"Nereye olursa," dedi Steiner.

—"Haklısın," dedi Kruger. "Artık hiç bir şeyin önemi yok." Ağaçların arasında tek katlı evler göze çarpıyordu; yeşil boyalı çitlerle çevrelenmiş küçücük gri kutuları andırıyorlardı. "Kamyondan burada inmiştik," dedi Kruger. Steiner karşılık vermedi. "Dün sabah," dedi Kruger.

Steiner susuyordu. Ansızın hepsi durdular, arkalarına baktılar. Batı yakasından patlamalar duyuluyordu; birkaç saniye sonra sürekli silâh sesleri yükseldi şehirden. "Yine başladılar," dedi Kruger.

Schulz sırıttı. "Boşuna tüketim diye buna derler." Omuzları, attığı sessiz kahkahalarla sarsılıyordu; sivri yüzünü göğe kaldırdı.

—"Bizim çekildiğimizi anlamış olmaları gerekirdi," dedi Kruger.

—"Anlamamışlar işte. Neden bu kadar geciktik? Strateji efendim. Ruslar çekiliş saati olarak geceyarısını seçmemize alıştılar. Saat dördü bulunca, gitmeyeceğimizi sandılar garanti."

Söyledikleri akla yakındı, "iyi ki paçayı kurtardık," dedi biri. "Yoksa başımız belâya girmişti."

Bölüğün geri kalan kısmı da yanlarına iyice yaklaşmıştı, Gollhofer koşarak geldi. "Ne oyalanıyorsunuz böyle?" dedi sabırsızca. "Buradan

çarçabuk toz olmazsak, Ruslar törenle karşılayacaklar bizi." Gülümsedi. "Saldırıya geçince amma şaşıracaklar kimbilir!"

Adımlarını hızlandırdılar; birkaç dakika sonra şehrin banliyölerini arkalarında bırakmışlardı. Steiner bir daha dönüp geriye baktı. Bu loş ışıkta, ancak gökte bulut gibi asılı duran üçgen dağ doruklarını seçebiliyorlardı. Sabahın belirsiz sisine gizlenen şehir yavaş yavaş görünmeye başlamıştı. Bu görünüm hiç bir duygu uyandırmadı içinde.

Bütün duyguları ölmüş, donmuştu sanki. Gelgelelim düşünceleri dönüp dolaşıp aynı noktaya takılıyordu. Ödeşmesi gerekiyordu Stransky ile; başka çıkar yol yoktu. Triebig onun oyuncağından başka neydi ki? İşte oyuncak çıkarılmıştı aradan. Asıl güçlük, bundan sonra başlıyordu. Kendi başına gelecekleri hiç düşünmüyordu; Stransky cezalansın, bu yeterdi ona.

Steiner onu nasıl cezalandıracağını kuruyordu. Vurarak mı? En kolayı buydu. Nerede? Bu sorunun karşılığını ancak tabura vardıktan sonra verebilirdi.

Gollhofer adını bağırarak koşuyordu. "Size bu Steiner," dedi bir kâğıt uzatarak: "Alay'dan telsizle bir mesaj," dedi saygıyla. "Hemen oraya gitmeniz gerekiyor."

Steiner'in yüzünde ne merak vardı, ne de en ufak bir ilgi; teğmen düş kırıklığına uğrayarak kâğıdı cebine attı. "Bu, Ritterkreuz alacağınız anlamına gelir," dedi sevinçli görünmeye çalışarak.

Steiner omuz silkti. Bu haber canını sıkmıştı; Triebig' in ölümüyle bir ilgisi olamazdı ama yine de... Yüzü büsbütün buruldu. Gollhofer şaşkın şaşkın bakıyordu. "Nen var?" dedi. "Madalyaya hak kazanmışsın işte. Hoş, göğsünde altı tane daha var ya."

Steiner'in susmakta direndiğini görünce, alındı. "Amma garip adamsın!" dedi. Durdu, bölüğün yaklaşmasını bekledi. Aklına bir şey gelmişçesine, "Bizimle gel," dedi sonra, "nasılsa biz de doğrudan Alay kumandanlığına gideceğiz."

Steiner bakmadan başını salladı. Faber, yanında yürüyordu; saatlerdir onunla hiç konuşmadığını hatırladı. Hiç konuşmayan, ama arandığında insanın yanıbaşında bitiveren adamlardan, diye düşündü.

Alaydan gelen çağrı kafasını kurcalıyordu. Nedenini bir bilebilseydi. Sonunda kafa yormaktan vazgeçti. Artık hava ağarmıştı; yolun iki yanındaki arazi, açık seçik görülebiliyordu. Hüzünlü bir hali vardı asmaların. Asma yaprakları, küllenen ateşin içine şöyle bir daldırılmış gibi köz renklerine boyanmışlardı; Steiner başını kaldırınca, ufuktaki mor tülün

usulca sıyrıldığını, sıra sıra tepelerin kara mavi karaltılarını da birlikte götürdüğünü gördü. Yol, göksel bir aydınlıkta son buluyordu sanki; bu ışığın kaynağı da dünyanın ta kendisiydi. Göğsünde anlaşılmaz bir daralmayla güneşin doğuşunu gözledi Steiner. Adamların yüzleri soluk sarı bir ışıkta yıkanmıştı; cennete giden yolda yürüyen ruhlarlar sanki. Derken ufukta bir yalaz belirdi; güneşin çizgisi tepelerin ardından yükseldi, o an bu izlenimden kurtuldu Steiner. Güneş, suskun bir görkemle gittikçe yükseliyor, gecenin son gölgelerini ışık sağanağına tutuyordu. Gün doğmuştu.

On beş dakika sonra Teğmen Gollhofer, bölüğe durma emri verdi. "Sizinkiler şuradan gidecekler," dedi Steiner'e. "Geçide varana kadar demiryolunu izlesinler. Bildiğim kadarıyla, tabur oralarda bir yerde olacak."

—"Biz nereden gidiyoruz?" diye sordu Steiner. Gollhofer, anayoldan sapan, asmaların arasında gözden yiten toprak yolu gösterdi. "Kestirmeden gidiyoruz. Anayol da karargâha çıkar ama tepelerin arkasından dolanıyor.

Harita doğruysa, bir saate kalmaz Alay'a varırız." Konuşurken gözü, Steiner'in sırt çantasına ilişmişti. "Ne var çantada?" diye sordu.

Steiner, önce soruyu anlamadı. Sonra çantasına sardığı düşman bayrağı aklına geldi. Bütün bütün unutmuştu onu. "Bir dakika," dedi ters bir sesle, Kruger'e döndük "Fetscher'e götür Schnurrbart'ı. Mezarı düz olsun, öyle olsun ki kimse mezar olduğunu fark etmesin. Anlaşıldı mı?" Kruger başını salladı. "İçinizden biri hazır bulunsun gömme sırasında," diye sürdürdü. "Ya sen, ya Faber. Bulunmaya çalışın."

—"Peki," dedi Kruger.

Steiner duraladı. Sonra Schnurrbart'ın cesedini taşıyan adamlara doğru yürüdü. Cesedi yere bırakmışlardı şimdi.

Yalnız kabaralı dağ çizmeleri görünüyordu muşambanın altında; canlı nesnelere benziyorlardı. Kruger, Steiner'in yanında durdu; dudaklarını öylesine sıkmıştı ki ağzı beyaz bir çizgi gibi duruyordu yüzünde.

Steiner beceriksiz bir hareketle omuzuna el attı, Kızıl bayrağı çekti. Yere düştü bayrak. Eğildi, bayrağı dürüp muşambanın altına, tozlu çizmelerin topuk yerine yerleştirdi. "Üstüne bunu örtsünler," dedi. Yanyana durmuş, ölüyü gözlüyorlardı.

Gollhofer usulca gelmişti yanlarına; garip bakışlarla izliyordu onları. "Arkadaşın mıydı?" diye sordu Steiner'e.

Steiner döndü, anayolu geçti, asmaların arasından uzanan demiryoluna doğru yürüdü.

Tedirgin bir sessizlikten sonra Kruger'in sesi duyuldu: "Kardeştiler."

Gollhofer adamların ölü gövdeyi kaldırışlarını, demiryoluna doğru yürüyüşlerini dudaklarını ısırarak izledi Hiç biri dönüp geri bakmıyordu. Son adam da gözden kaybolduktan sonra döndü, sert bir sesle emir verdi: "İstihkâm takımı, ileri!" Yol, gözalabildiğine batıya uzanan ağaçsız bir düzlükten geçiyordu. Ansızın, beş yüz metre kadar önlerinden gitmekte olan Steiner gözden kayboldu; sanki yer yarılmış, içine geçmişti. Ancak o zaman arazinin ne kadar keskin bir eğimle aşağı kıvrıldığını farkettiler. Vadi, ayaklarının altında öylesine ansızın belirmişti ki, şaşıp kaldılar. Tepeden bakıldığında eğim, bir uçurumu andırıyordu, öyle dikti.

Girintili çıkıntılı, düzensiz yamaç çoraktı; arasıra kayaların arasından süren filizler göze çarpıyordu. Birkaç yüz metre sağlarında çatılar vardı; anayol dört kıvrım çizerek aşağılara iniyordu. Dik yamaçtan aşağı güçlükle indiler. Steiner, birinci evin önünde onları bekliyordu. Gollhofer evlerin duvarlarını, üstlerine tahta çakılmış pencerelerini üzüntüyle gözledi. Haydut yatağı burası, dedi kendi kendine.

Bir adam koşarak yaklaştı. "Yarbay hemen sizinle görüşmek istiyor Teğmenim," dedi Gollhofer'e.

Üniformasındaki tozu silkelerken istihkâm takımının nereye yerleşeceğini sordu Teğmen.

Adam, ahıra benzeyen bir yapıyı gösterdi. "Şuraya

Teğmenim." Gollhofer'in yüzündeki hoşnutsuzluğu görünce,

"Novorossiysk'teki kadar rahat değil tabiî,"dedi gülerek. "Ama zararı yok. Nasılsa bu gece yola çıkıyoruz."

—"Ya!" diye haykırdı Gollhofer. Yüzü aydınlanmıştı. "Nereye?"

—"Bilmem. Yalnız köprübaşını bıraktığımız kesin."

—"Önemli olan da o ya," dedi Teğmen." Kumandan nerede?"

—"Şu yüksek yapıda. Götüreyim sizi." Sonra Steiner'e döndü." Siz de gelecekmişsiniz Çavuşum." Kumandanın karargâhında birkaç dakika adamın geri dönmesini beklediler. Sonunda belirdi: "Siz buyurun Teğmenim," dedi Gollhofer'e.

—"Ben ne olacağım?" diye sordu Steiner.

—"Yüzbaşı Kiesel biraz daha beklemenizi Söyledi," dedi asker. Kol şeritlerinden onbaşı olduğu anlaşılıyordu. Bitkin, bıkkın bir hali vardı.

—"Beni ararsanız, kapının önündeyim," dedi Steiner kayıtsızca.

Yine dışarı çıktı. Dar boğaz gölgelerle kaplıydı hâlâ Yalnız batıdaki yamacın üst kesiminde, gittikçe bütün boğaza yayılan bir pembelik göze

çarpıyordu. Bu kasabada evler iki sıra halindeydi; daracık bir yol vardı aralarında. Bacaları çökmüştü, çatıları delik deşikti. Doğudaki evlerin arkasında, yamacın eğimi oldukça aşınmıştı. Tekerlek izleri, yağışlı mevsimlerde coştuğu anlaşılan kuru bir dere yatağına gidiyordu. Anayola araçlar sıralanmıştı. Birinde tümenin flaması vardı. Direksiyonun başındaki şoför uyukluyordu.

Steiner usulca evlerin arasında dolaştı. Belki de vakit daha çok erken olduğu için -altıyı geçiyordu- ortalıkta kimseler görünmüyordu. Evlerin bitiminde bir nöbetçi, muhaberecilerin hat döşeyişlerini sıkıntıyla gözlüyordu.

Steiner döndü, mahallenin öbür ucuna doğru yürüdü. Boğaz, altmış metre kadar dümdüz gidiyor, sonra sert bir dönemeçle doğuya kıvrılıyordu. Dere yatağını izleyen anayol da o dönemeçten sonra görünmez oluyordu. Son yarılar öbürlerinden biraz uzaktaydılar nedense; içlerinde K'inse oturmuyordu herhalde. Camsız pencerelerden başını içeri uzatan Steiner, yerde saman yığınları gördü. Evin arkasında derin bir yol, boğazın batı yamacına doğru tırmanıyor, üç yerde anayolu kesiyordu. Çevresindeki en ufak ayrıntıları bile gözlemekten geri durmayan Steiner, boğazın ağzına kadar izledi onu.

Birkaç dakika dalgın dalgın tepelere baktı. Sonra döndü. Kumandanlık Karargâhına doğru yürümeye başladı. Yapıya yaklaştığında, onbaşıyı gördü; merdivende durmuş, çevresine bakınıyordu. Steiner'i görünce, "Yüzbaşı sizi bekliyor," dedi.

Steiner odaya girerken, Kiesel elini uzatarak onu karşılamaya koştu. Steiner'i şaşırtan bir içtenlikle, "Çok sevindim geldiğinize!" diye haykırdı. "Buyurun, rahatınıza bakın. Büyük bir tehlike atlattınız. Yarbay şu anda meşgul, o yüzden anlatacaklarınızı dinlemekle beni görevlendirdi.

Hemen başlıyalım isterseniz. Cigara?"

Steiner, Yüzbaşının aklından neler geçtiğini düşünüyordu; eğildi, bir cigara aldı.

—"Önce size olan teşekkür borcumu ödiyeyim," dedi Kiesel. "Bu kadar gecikmemeliydim ama ne yazık ki uzun bir süredir görüşemedik sizinle. Kayınbiraderimin hayatını kurtardınız, size çok teşekkür ederim. Bu teşekkürün sözde kalmasını istemezdim, gelgelelim huyunuzu biliyorum; kimseden bağış kabul etmeyen bir kişiliğiniz var Steiner; duygularımı anlayacağınızdan eminim."

Steiner tedirgindi ama birdenbire öylesine rahatlamıştı ki elinde olmadan

gülümsedi. "Karşıma çıkmıştı, sırtıma aldım kendisini, o kadar."

Steiner'in duygululuğu Kiesel'e dokunmuştu. Böyle bir karşılık bekliyormuşçasına başını eğdi. "Şimdilik bırakalım bu konuyu. Fabrikada geçen olayları baştan başlayarak anlatabilir misiniz?"

—"Tabiî." dedi Steiner. Olayları özetledi; Kiesel, bir kâğıdın arasına habire not alıyordu.

Sıra Triebig'in ölümüne gelince, Yüzbaşı söze karıştı: "El bombası dediniz, değil mi?"

—"Evet, el bombası." Steiner, Kiesel'in yüzünde kuşku belirtileri aradı. "Teğmen yarım metre kadar önümde duruyordu, düştü."

—"Öldü,, değil mi?"

— "Herhalde," dedi Steiner soğuk bir sesle. "Kendisi için daha hayırlı olur böylesi." Kiesel'in kaşları çatılmıştı. "Çünkü ölmemişse, Ruslar hakkından gelmişlerdir nasılsa; tıpkı onun yazgılarıyla başbaşa bıraktığı yaralıların hakkından nasıl geldilerse.'"

Kiesel sararmıştı. "Nasıl oldu bu?" diye sordu usulca.

Steiner olayı anlatırken Kiesel'in yüzü gittikçe sertleşiyordu. Sonunda sendeleyerek ayağa kalktı. "Yorgunsunuz biliyorum Steiner. Ama sizin yardımınıza gereksinme duyabiliriz.

Yüzbaşı Stransky saat dokuzda Yarbayı görmeye gelecek. Belki de bu görüşmeden sonra, size de birkaç soru sormamız gerekir. O zamana kadar kestirseniz azıcık. Nöbetçiye sizi nerede bulabileceğimizi söylersiniz. Haa..." Durdu, gizleyemediği bir merakla sordu: "Bayrağı ne yaptınız?"

—"Attım," dedi Steiner. "Taşımak güç oluyordu."

—"Öyle mi?" Kiesel'in sesinden kuşkulandığı belliydi. Yine

de başka soru sormadı, Steiner'i kapıya kadar uğurladı, saat dokuzda hazır olması gerektiğini hatırlattı bir daha. "İki buçuk saat boş vaktiniz var," dedi. "Biraz dinlenebilirsiniz." Başıyla selâmladıktan sonra kapıyı açtı.

Steiner sokağa adımını atar atmaz, olayı değiştirerek anlatmakla yanlış hareket edip etmediğini düşündü. Aslında Schnurrbart'ın nasıl öldüğünü gizlemeyi önceden tasarlamamıştı. Öyleyken, raporun o olayla ilgili bölümüne gelince, garip bir duygunun etkisiyle geçivermişti orayı.

Oysa Brandt'la Kiesel, Teğmenin ihanetiyle ölümü arasında bağlantı kuramazlardı kolay kolay. Belki de Schnurrbart'ın ölümünden söz etmek istemediği için geçiştirmişti olayı, çünkü içi hâlâ yanıyordu.

Bu sorun, Kiesel'in farkında olmadan verdiği önemli bilgilerin yanında solda sıfır kalırdı nasılsa. Karşıya geçerken bir plan kurmaya başladı. Attığı

her adımda belirginleşiyordu planı.

Ansızın can alıcı bir ipucu buldu. Döndü, sokak boyunca yürüyüp nöbetçiyi durdurdu. "Beni ararlarsa," dedi, "şu ilerdeki son evde uyuyorum. Nöbeti devralacak arkadaşına söylemeyi unutma."

Adam, topuklarını bir araya getirdi: "Emredersiniz." Steiner dosdoğru eve yürüdü; nöbetçinin kendisini ilgiyle izlemesinden hoşnuttu.

Evin üç odası öylesine kirliydi ki, içi tiksintiyle doldu. En büyük oda, bir zaman hela olarak kullanılmıştı besbelli, leş gibi kokuyordu. İkinci oda biraz daha iyi durumdaydı. Evin tam ortasındaydı ve arkada bir penceresi vardı. Steiner orada yatmaya karar verdi. Birkaç metre ötede anayolla birleşen bir yokuş göze çarpıyordu. Toprak kaymasına uğrayan bölgeye baktı. İki metre derinliğinde, aşağı yukarı dört metre genişliğinde bir çukurdu burası. Buralarda böyle çukurlar çoktu mutlaka, ama pencereden birkaç adım uzakta olduğu için bunu seçti. Tek tehlikeli noktalar, çukurun anayolla kesiştiği yerlerdi. Yine de tam oralardayken görünme olanağı çok azdı.

Bunu düşündükten sonra çantasını çıkardı sırtından, yere koyup üstüne oturdu. Müthiş bir sabırsızlık kemiriyordu içini. Beklemeye dayanamıyordu. Yine de bir süre hiçbir şey yapmadan sessiz sessiz oturmaya karar verdi.

Sonra pencereden atladı, yokuşu tırmanmaya başladı. Çukurun içinden yürüyordu, başını iyice eğmişti. Yağmurdan sırılsıklamdı yol; kaygandı, ilerlemek oldukça güçtü. Soluk soluğa ilk dönemece vardı. Dinlenmek için durdu. Evlerin çatıları daha şimdiden aşağılarda kalmıştı; çatlak kiremitler gözünü alıyordu. Tepeden ne kadar güzel bir görünüşü vardı boğazın. Anayol, üç metre yüksekliğinde taş bir şeddin üstünde yükseliyordu.

Steiner taşlara tırmandı, tozlu yolu koşarcasına geçtikten sonra yine boğaza daldı. Elleri serbest kalsın diye tüfeğini sırtına asmıştı. Şeddi iki kere daha aştıktan sonra omuzuna astı tüfeğini, elini uzattığı anda bulabilecekti artık. Yamacın geri kalan bölümünü tırmanmaya koyuldu. Evleri göremiyordu, ama boğaz bir kilometre kadar uzakta gözlerinin önünde uzanıyordu. Soluk aldıktan sonra yolu izledi.

Her iki yöne baktığında da oldukça uzağı görebildiği için tatsız bir raslantıdan kolaylıkla kaçınabilirdi. Arazi değişiyordu burada, solda ufak bir bayır vardı, iyi bir siper olabilirdi gerektiğinde. Bu siperden umduğundan daha çabuk yararlanmak zorunda kaldı. Bir toz bulutu hızla yaklaşıyordu. Koştu, bayırın arkasına attı kendini, yaklaşan taşıta baktı.

Tümenin arabasıydı bu. Şoför, gözündeki kalın camlı gözlükler yüzünden seçilmiyordu uzaktan. Arkada, hararetli bir tartışmaya daldıkları belli olan iki subay oturuyordu. Steiner rütbelerini saptayamadan, araba toz bulutunun içinde yitip gitti.

Bulunduğu yerde birkaç dakika yatıp düşündü. Alay Kumandanlığı Karargâhına çok yakındı henüz. Beş yüz metre daha yürümeye karar verdi. Ayağa kalkarken, tümen arabasının hangi yöne gittiğini kestirmeye çalıştı. Bu hızla yarım saat daha gitse, dosdoğru Rusların bölgesine girerdi.

Anayola sapmadı, bayırın üstünden hızla yürümeye başladı, durmadan solunu kolaçan ederek. Eğim gittikçe azalıyor, birkaç yüz metre kadar sonra yeniden yükselip yeni bir bayır halinde geliyordu. Toprağın kumlu oluşu, yürümesini engelliyordu. On dakika sonra durdu, çevresine bakındı. Tam aradığı yerdi burası. Daha dik bir eğim vardı burada, birkaç adım atarsa, anayoldan görünmesi olanaksızdı.

Palaskasını çözdü, küreğini çıkardı, küreğin sivri ucuyla kuma bir dikdörtgen çizdi. Sonra çalışmaya başladı. Kumun altında sertti toprak, dirençliydi; sık sık durup dinlenmek zorunda kalıyordu. Yine de çabuk ilerledi iş. Arasıra tepenin kenarına koşuyor, ufkun soluk çizgisi altında yitip giden yolu görmek amacıyla batıya bakıyordu. Sonra yine hırsla dönüyordu işinin başına. Ter boşanıyordu yüzünden; gömleği nemli sırtına yapışıyordu. Bir süre sonra ceketini çıkardı, gömleğinin kollarını kıvırdı. Çukur, göğüs çizgisine varana kadar toprağı kazdı. Durdu. Keyifle gözledi kazdığı çukuru; birkaç hafta önce Stransky'nin emriyle buna benzer bir çukur kazmıştı ama amaç başkaydı şimdi.

Çukurdan çıkarken dudaklarında garip bir gülümseme vardı. Ceketini giydi, palaskasını bağlayıp tüfeğini eline aldı. Sonra tümseğin üstüne yüzükoyun yatıp beklemeye başladı. Sekizi çeyrek geçiyordu.

Yüzbaşı Kiesel, Steiner'i yolladıktan sonra Yarbay Brandt'ın odasına gitmişti. Kumandanın yanında iki subay vardı; Alayın Kırım'a doğru nasıl çekileceğinin ayrıntılarını tartışıyorlardı. Kiesel içeri girerken hepsi ona baktılar. "Tamam mı?" diye sordu Brandt.

Kiesel başını sallayıp oturdu. Brandt sivri çenesini elinin tersiyle sıvazlayarak, "İyi ki Herr Morlock burada," dedi. Gözlerini durmadan kırpıştırıyordu. "Bu sorunu sonra ele alırız." Yanıbaşında ciddi bir yüzle oturan Yüzbaşı Kilius'a döndü: "Artık her şeyi biliyorsunuz. O yüzden saat ondaki toplantıya katılmanıza gerek yok. Hemen Tabur Karargâhına doğru yola çıkıp görevi Herr Stransky'den devralabilirsiniz.

Arabam burada mı?" diye sordu Kiesel'e.

—"Teğmen Stroh'a vermiştiniz," diye hatırlattı Kiesel.

—"Allah kahretsin, unuttum!" dedi Brandt. "Özür dilerim Yüzbaşı Kilius, yayan gitmek zorundasınız. Hızlı yürürseniz bir saate kalmadan orada olursunuz. Şimdi yediye çeyrek var. Eğer Herr Stransky daha çıkmamışsa, yolu anlatırsınız kendisine."

Kilius ayağa kalktı. "Bacaklarım uyuşmuş zaten," dedi. Tümenin Harekât Şubesi Başkanı Yüzbaşı Morlock, olayı ilgiyle dinlemişti. Kilius, kumandanla el sıkışırken söze karıştı. "Bir dakika. Sizi ben bırakayım Yüzbaşı Kilius." Önünde duran haritaya eğildi. "Bakın, yolunuz şuradan geçiyor. Birkaç hafta önce generalle birlikte aynı yoldan geçmiştik. Buradan aşağı yukarı iki kilometre batıda anayoldan ayrılır sizin yolunuz, kuzeye yönelir ve boğazın berisinde yine anayolla kesişir. Benim için pek önemi yok bu kadarcık uzaklığın, oysa yayan, kırk dakika fark edecek."

—"Size zahmet olacak," dedi Kilius.

—"Rica ederim Yüzbaşı. Hem yeni haberleri de alabiliriz böylelikle." Gülümseyerek Brandt'a döndü. "Yüzbaşıyla ben aynı kasabanın çocuklarıyız. Dün Tümen Karargâhında karşılaştığımız zaman keşfettik."

—"Öyleyse gevezelik edin bol bol," dedi Brandt. "Bir daha ne zaman vakit bulursunuz kimbilir? Belki de Ural'larda," dedi yüzünü asarak.

Bir saniyenin kaçta kaçı bir süre içinde yüzbaşının yüzü değişiverdi; bir toprak parçasının, üstünden geçen bulutla ansızın kararması gibi. Sonra yine güldü. "Bu kadar uzak hedefleri amaçladığımızı, sanmıyorum," dedi. "Baku yeter bize, kumandanım."

Sesindeki üstü örtülü öfkeyi sezmişti Kiesel. Siyah saçlı, ince yüzlü, Harekât Şubesi Başkanının katı ideolojisi herkesçe bilinirdi; ürkülürdü biraz ondan. Arasıra karşılaştıklarında Kiesel, siyasal konulara değinmemek için elinden geleni yapardı. Brandt da şimdiye kadar dikkatli davranmıştı, görev çizgisinin dışında kalan konuşmalara hiç girişmemişti onunla.

Şimdi şeytan konuşturuyordu Brandt'ı. Kalın sesiyle hiç umursamadan sürdürüyordu: "Dediklerimi yanlış anlamayın Herr Morlock; sözlerimin çarpıtılmasından hiç hoşlanmam. Yalnız geçen yıldan beri hedeflerimizi biz saptamıyoruz.

Ruslar kararlaştırıyorlar. Siz de benim kadar biliyorsunuz bunu. Tümendekiler durumu benden daha açık seçik görebilmelidirler."

—"Kuşkusuz," dedi Morlock soğuk bir sesle. Yüzü yine gölgelenmişti. Konuşurken bir yandan da masaya dayadığı ellerine bakıyordu.

"Kuşkusuz," diye yineledi. Kiesel büyük bir tedirginlikle onun ağzının kenarındaki çizgilerin sertleştiğini ayırt etti. "Çünkü durumu tümüyle daha açık seçik değerlendirebiliyoruz da ondan." Sesi yükselmişti.

"Sizinle anlaşmazlığımız bu yüzden işte. Herhalde General sizin görüşlerinizi Öğrense, çok şaşırırdı. Benim fikrimi sorarsanız, haklı da olurdu şaşırmakta."

Brandt'ın gri gözleri alayla parladı. "Size bir şey söyliyeyim," dedi. Yeniden yerine oturan, konuşmayı belirgin bir tedirginlikle dinleyen Kilius'a baktı. "İnsanların gözlerini nasıl bağlıyorlar şaşıyorum. Ben kendim, çevremi görebildiğim sürece başkalarına aldırmıyorum, ama görebildiğim sürece elbet." Sesi buz gibiydi.,

Ayağa kalktı. Pencereye yürürken çizmeleri gıcırdıyordu; sırtını döndü, dışarı baktı.

Hayranlıkla karışık bir tedirginlikle Brandt'ın geniş sırtını gözledi Kiesel, sonra bakışlarını dimdik, hiç kıpırdamadan oturan, yine tırnaklarını incelemeye koyulan Harekât Dairesi Başkanına çevirdi.

Brandt kocaman adımlarla odayı geçip duvardaki dürbünü kılıfından çıkarınca, Morlock başını kaldırdı. Brandt pencereye koştu, dürbünü gözüne yaklaştırdı. Hiç bir şey söylemiyordu; kimsede sormak cesaretini göstermedi.

Kilius masanın üstünden Kiesel'e doğru uzanarak, "Uçaklar mı?" diye fısıldadı.

—"Uçaklar olsa duyardık," dedi Kiesel.

Brandt büyük bir merakla dürbünü gözlerine bastırıyordu. Çok acayipti hali.

Sonunda Kiesel dayanamadı: "Olağanüstü bir şey mi var?" Brandt bu soruyu karşılıksız bıraktı. Pencerede bir dakika daha durdu, yavaş yavaş dürbünü indirdi. Döndüğünde şaşkınlık okunuyordu yüzünden. Yine de bir açıklamaya girişmedi. Kilius'a döndü, zorlama bir sakinlikle: "Bir şey daha söyleyecektim size," dedi. "Herr Stransky'nin naklinden kendisine hiç söz etmeyin. Ona sürpriz yapmak istiyorum da. Birini yollar, eşyalarını aldırırız."

—"Tabiî," dedi Kilius ayağa kalkarken.

—"Benimle de Herr Stransky konusunda görüşmek istemiştiniz, değil mi?" dedi Morlock.

Brandt bir an yarı kapalı gözlerle süzdü onu, başını salladı. "Sonra konuşuruz. Önce kendisiyle görüşmeliyim." Kiesel'e döndü. "Bayları

arabaya kadar uğurlayın," diyerek Kilius'la içtenlikle tokalaştı. Başını hafifçe eğerek selâmladı Morlock'u. Kapı kapanınca yine pencereye gitti, arabanın toz bulutu içinde anayoldan yukarı çıkışını izledi.

Kiesel hemen döndü. İskemlesine otururken öyle tasalı, öyle şaşkın bir hali vardı ki Brandt kıs kıs güldü. Kollarını kavuşturup Yüzbaşının karşısına dikeldi. Kiesel'in konuşmamakta kararlı olduğunu görünce sordu: "Eee?" Sesindeki alay gözden kaçar gibi değildi.

Kiesel'in çatık yüzüne sırayla çeşitli duygular yansıdı. Söyleyeceğini iyice tarttığı belliydi. "Çözümlenmez bir insansınız," dedi yavaşça. "Bir gün beni başka bir göreve atamanızı istesem, şaşmazdınız değil mi?"

Brandt'ın bakışlarında önce öfke vardı, sonra küçümsemeye, en sonunda da tedirginliğe dönüştü bu öfke. Yalnız gözlerinin derinlerinde bir an önceki kibirli tavrın izleri kalmıştı. "Şaşacağımı sanmam," dedi soğuk bir sesle. "Seni bırakmayacağımı bilirsin. Yok canım, vazgeçilmez biri olduğun için değil, ne sen öylesin ne ben, yalnız Morlock gibi bir yaratığı emrime vermelerini istemediğim için. Arasıra sen de sinirime dokunuyorsun ama alıştım artık, yalnız benim de senden aynı şeyi istemeye hakkım var, sen de bana alış." Kiesel başını eğdi. "Bir varsayımdan hareket etmiştim," dedi soğukkanlılıkla. "Size üst'üm olarak katlanamasam bile, bir avuntu kalıyor geriye; yakında nasılsa görevime son verilecek. Herr Morlock'la bugün giriştiğimiz tartışma gibi bir tartışma daha yaparsanız sorunu bizden önce kumanda heyeti çözümleyecek."

—"Anlıyorum," dedi Brandt gülümseyerek. Sonra hınzırca ekledi: "Korktun mu yoksa?"

"İnsan yalnız kendi adına korkar," dedi Kiesel omuz silkerek. "Hiç düşünmeden ettiğiniz o sözlerle benim başımı tehlikeye atmıyordunuz elbet."

Brandt kaşlarını çattı. "Bütün söyleyeceğin bu kadar mı?"

—"Hayır. Sizden özür dilemek de istiyorum." Kiesel ansızın ciddileşmişti.

Brandt masasına yürüdü, masanın üstünde dağınık duran kâğıtları dalgın dalgın inceledi. "Onu sonra konuşuruz," dedi." Steiner'den neler öğrendin bakalım?"

—"İnanılmaz bir olay!" diye haykırdı Kiesel, öğrendiklerini birer birer anlattı. Kumandan ses çıkarmadan, duygularını belli etmeden dinledi onu. "Yalnız raporda bir eksiklik var gibime geliyor," dedi Kiesel. "Steiner birkaç ayrıntıyı atladı sanırım. Olayı yaşayan başka birini sorguya çekmek

gerekecek."

—"Neden?" diye sordu Brandt.

Kiesel durdu. "Galiba Steiner hâlâ Stransky'yi kurtarmaya çalışıyor."

—"Hiç sanmıyorum," dedi Brandt güvenle. Kiesel, onun kesinliğine şaşmıştı, başını kaldırdı. Garip bir gülümseme vardı Brandt'ın yüzünde. "Steiner nerede şu anda?" diye sordu.

—"Bitişikteki evde galiba. Kendisini çağıracağımız zamana kadar uyuyup dinlenmesini söylemiştim "

—"Stransky'nin buraya geleceğini biliyor mu?"

—"Bilmem," dedi Kiesel düşünerek. Sonra başını salladı. "Ha evet, ben söyledim, şimdi hatırlıyorum."

—"Söyledin ha!" diye haykırdı Brandt. İri gövdesi bir kahkaha nöbetiyle sarsıldı. "Bulunmaz bir adamsın!" dedi kahkahaların arasından. Sonra yüzü birdenbire asıldı. Kiesel ondaki bu büyük duygu değişimine ayak uyduramadı. Ayağa kalktı Brandt, yine pencereye yürüdü. Birkaç dakika kadar boğazı gözledi.

Döndüğünde gözlerinde acayip bir parıltı vardı. "Sana bu sabah kararsız olduğunu söylemiştim Kiesel," dedi. "Ama eksik söylemişim; sen yalnız kararsız değil safsın da. Birkaç dakika önce dürbünle kime bakıyordum, biliyor musun?" Yüzü ansızın vahşi göründü Kiesel'e. "Steiner'i gözlüyordum. Bitişik evde hak ettiği uykuyu çektiğini sandığın Steiner'i.

Amma budalasın Kiesel!"

Yine bir kahkaha attı, kollarını göğsünde birleştirdi. "Steiner, yaşadığımız günlerin insanıdır," dedi. Sesinde belli belirsiz bir hoşnutluk gizliydi. "Sana adalet hakkında ne demiştim, hatırlar mısın? Tabiî, değil mi? Şunu da ekliyeyim; Steiner, gökyüzündeki güçler işleri karıştırmaya başladıkları zaman Kader'i kendi eliyle düzeltmekten geri kalmayacak biridir.

Üstelik, tanrısal adalete inandığı için eline geçen bir fırsatı kaçırırsa, yalnız budala değil salak derim ben ona!

Tanrısal adalet, güçsüzlerin düşüdür Kiesel, artık bunu kavraman gerek."

Sustu, odada dolaşmaya başladı. Kiesel'in tek kelime söylemeden kalkıp kapıya yöneldiğini görünce, önüne geçti. "Nereye gidiyorsun?"

Kiesel karşılık vermedi; Brandt onun yüzünün solukluğundan aklından geçenleri anlamıştı.

—"Benim sandığımdan da kuruntuluymuşsun sen," dedi sert bir sesle. "Ne yazık ki önümüzdeki yarım saat içinde yanımdan ayrılamazsın.

Taburların geçeceği yolları kararlaştırmak zorundayız birlikte."

—"On dakikaya kadar dönerim," Kiesel'in sesi boğuk, gergin ve kararlıydı.

Brandt alayla salladı başını. "Burada kalacaksın," dedi emredercesine. "Ne dediğimi anlıyor musun?"

Kiesel yine karşılık vermedi.

Brandt masanın başına geçti, haritaların üstüne eğildi. "Gel buraya," dedi sertçe. Kiesel yerinden kıpırdamadı.

Kumandanın sesi değişmişti.

"Belki duymadın," dedi Kiesel. "Beni onunla işbirliği yapmakla suçluyorsunuz," dedi öfkeden tıkanarak. Brandt doğruldu. "Şu anda bütün Alay'ı, içinden bir daha kurtulma olanağı olmayan bir çıkmaza sürmekle görevliyim ben. Hangi suçtan söz ediyorsun?"

—"Öbür suçun özrü yok ama," dedi Kiesel inatla.

—"Sen benim soruma karşılık ver önce," dedi Brandt. "Şu durumda felsefî tartışmalara ayıracak zamanım yok, önemli kararlar almak zorundayım. Simdi lütfen bunları bırakıp işine bakar mısın?" Oturdu. "Kilius'un taburundan başlayalım," dedi.

Saat dokuza yirmi kala, ufukta karanlık bir nokta belirdi, gittikçe yaklaşmaya başladı. Dokuza yirmi var; Stransky olmalı bu, diye düşündü Steiner. Tüfeğini, elini attığında alabileceği bir yere koydu; gözlerini kısarak, karşısındaki tekdüze toprak parçasına doğru hüzünle kıvrılıp giden yolun şeridini gözledi. Bu görünüme çok aykırı düşüyordu anayol; telgraf direkleri durup dururken toprağa sokulmuş gereksiz kazıkları andırıyordu.

Ufuktaki karaltı büyüdü. Steiner, yanına dürbün almadığına yandı. Dümdüz yatıyordu yerde. Sabahın erken saatleriydi ama kumun kızgınlığı üniformasından bedenine geçiyordu. Beyninden başlayan bitkinlik, ta parmak uçlarına kadar iniyordu. Hesapladı: Elli saattir uyumamıştı. Demek bu kadar çok oldu! diye düşündü şaşkınlıkla, sonra başını iyice yaklaşan kara noktaya çevirdi. Anayolda bıkkınlık verecek kadar ağır ağır ilerleyen, biçimi hâlâ seçilemeyen bir karaltıydı bu. Arasıra duralıyor, sanki dakikalarca kıpırdamadan duruyordu. Biraz sonra Steiner karaltının, hızla ilerleyen bir subay olduğunu anladı.

Stransky idi gelen; emindi artık. Rahat bir soluk alarak tüfeğini koltuğunun altına sıkıştırdı, sürünerek geri geri gitti; artık yoldan görünmezdi. Karar anı usul usul yaklaştıkça, dudaklarının kıyılarına akan tuzlu ter damlalarını ağzında hissetti. Boğazı tıkanmıştı sanki. Elleri

titriyordu. Biraz daha geriledi, sonra yine ileri doğru sürünmeye başladı. Hiç kıpırdamadan durdu. Stransky, aşağı yukarı iki yüz metre yakınına gelmişti şimdi. Onun her adım atışında, Steiner'in yüzü, rüzgâra açık bir kumsal gibi boyuna değişiyordu; sonunda, yalnız gözleri alev alev yanan, yalnız gözleri canlı kalmış bir maskeye dönüştü. Tüfeğin yağlanmış çeliği serin serin geliyordu avucuna. Emniyet kanadını açarken öylesine kayıtsız ve duygusuzdu ki yaptıklarının bilincinde bile değildi.

Ansızın, kurulmuş bir yay gibi Öne fırladı. Hiçbir şey düşünemedi birkaç dakika süreyle. Stransky'nin yanında biri vardı. Yol boyunca kumandanın arkasından gelen bu asker şimdi çıkmıştı ortaya. Steiner, adamın nereden çıktığını bir türlü kavrayamadı. Bövle bir ihtimal gelmişti aklına ama pek üstünde düşünmemişti. Ne yapacaktı? Stransky'yi vurursa, yanındaki adamı da vurması gerekiyordu. Yoksa Alay'a haber verirdi olanları. Çıkar yol yoktu, evet. Steiner iki adamı gözlerken nefret etti kendinden: Cinayet sırasında başka bir yerde bulunduğunu kanıtlamaya, hiç iz bırakmamaya ne kadar da önem vermişti. Birkaç saat önce olsaydı bunlara aldırmadığını ileri sürerdi. Gözünde hiçbir şeyin, kendinin bile önem taşımadığını sanmıştı.

Yanılmıştı işte.

Kesin bir karar verircesine tüfeğin kabzasını kolunun altına sıkıştırdı, iki adam oldukça yakına gelmişlerdi; Stransky her zamanki garip yürüyüşüyle yaylanarak yürüyordu, sağ eli kalçasının üstündeydi.

Yol arkadaşı ardından geliyordu. Steiner onu tanıyamadı. Son yedeklerle gelmişti herhalde. Belki de Yüzbaşının emir eriydi. Stransky'nin yüzünü iyice seçebiliyordu şimdi. Asıktı yüzü; durmadan yere baktığı göz önünde tutulursa, pek iç açıcı şeyler düşünmediği besbelliydi.

Şimdi elli adım yakınındaydılar. Steiner davranmak gerektiğini biliyordu. Yine de yerinden kıpırdamadı. Stransky'nin arkasından gelen adamın halinde, onu harekete geçmekten alıkoyan bir şey vardı. Sıradan bir adamdı oysa, aylardır çevresinde gördüğü adamlardan herhangi biriydi, yıpranmış, bitkin ve sonuna kadar kayıtsız. Kolları iki yanında sallanıyordu; bedeni, bacaklarını isteksizce izliyordu sanki. Kirli, ütüsüz üniformasında rütbe işareti yoktu; siperli kasketinin altından birkaç tel saç görünüyordu; tüfeğini çaprazlamasına sırtına asmıştı. Her adım atışında bir toz bulutu kalkıyordu yerden, çizmeleri tebeşirin üstünde yürümüş gibi bembeyazdı.

Steiner ona baktı. Yolda iki kişi mi yürüyordu gerçekten? Tek kişi değil miydi karşısındaki? Sonsuz bir yolda, ufku bile aşarak sürüp giden hiç bitmeyecek, dik, tozlu, acımasız bir yolda yürüyordu adam. Bitkin,

duygusuz, umutsuz bir adamdı. Yüzüne bakarken, Steiner onun hiçbir zaman yolun sonuna varamayacağını, aslında yolun bir sonu olmadığını düşündü. Baktıkça tanır gibi oluyordu adamı. Ansızın onu Dietz sandı. Seslenecekti ama sesi çıkmadı. Sonra Dorn geldi aklına. Dorn değildi, Hollerbach'tı. Hollerbach, hani şu...

İçini çekti kıpırdadı. Yarı bilinçli bir halde doğruldu, ayağa kalktı. Gerçekle karşı karşıya gelmişti ansızın. Stransky karşısındaydı. Stransky görmüştü onu: korkudan donakalmıştı. Arkalarında uzayıp giden telgraf direkleri gibi kıpırdamadan bakıştılar; aralarında on adım kalmamıştı bile. Steiner namluyu üstlerine doğrulturken adamlar soluklarını tuttular. Steiner'in yüzü korkunçtu. Stransky, yalnızca yüzünü görebildi onun ve bu beklenmedik karşılaşmanın anlamını birdenbire kavradı. Palaskasındaki gülünç denecek kadar ufak tabancaya uzanmak, aklına bile gelmedi.

Şaşkınlıktan ağzı bir karış açık duran yol arkadaşını da hepten unuttu. Ansızın koşmaya başladı Stransky. Sağ elini kalçasına koymadan, iki büklüm koşuyordu toprak yolda, kaçıyordu düpedüz. Kıpırdamadan, yalnızca Stransky'yi gözden kaçırmamak kaygısıyla başını azıcık döndürerek ardından baktı. Stransky'nin yol arkadaşı da tozu toprağa katarak kumandanın arkasından koştu.

Steiner yavaşça yere bıraktı tüfeğini. Kaçamazlar, diye düşündü. Onların uzaklaşan, gittikçe küçülen karaltılarını gözledi. Hâlâ koşuyorlardı; av hayvanları gibi umutsuz ve çeviktiler. "Ne yararı var?" diye düşündü Steiner, sözlerinin anlamını düşünmeden.

Müthiş bir yorgunluk bastırmıştı. Sersemler diyerek başını salladı. Hayatının en büyük fırsatını kaçırdığını hissediyordu. Yine de pişman değildi; neden acaba?

Biraz sonra kalktı, kumandanlığa doğru yola çıktı.

Stransky, bacakları yorgunluktan titremeye başlayıncaya kadar koştu; kızgın iğneler saplanıyordu beynine. Soluk soluğa durdu, geriye baktı. Elli metre kadar gerisinde emir eri, yaralı bir at gibi tozu toprağa katarak, başını iki yana sallayarak koşuyordu. Steiner görünürlerde yoktu. Uçsuz bucaksız yol ıssızdı, toz toprak içindeydi ve Stransky bir an bir sanrı görüp görmediğini düşündü. Hemen yadsıdı bunu. Gerçi son zamanlarda sinirleri iyiden iyiye bozulmuştu ama bu kadar da değildi. Steiner'in yüzü, elindeki Rus yapısı tüfek, o korkunç karşılaşma, kafasına öyle canlı bir biçimde çakılmıştı ki bunların düş olduğunu sanmak olanaksızdı.

Bedenini bir titreme almıştı; ellerini göğsüne bastırarak yüreğinin

düzensiz atışlarını yavaşlatmak istedi. Korkudan ve şaşkınlıktan yarı çılgın bir halde emir erine baktı; o da adımlarını yavaşlatmıstı, isteksiz isteksiz yürüyordu. Öfkeli olduğu yüzünden belliydi; onun renksiz gözlerinde, şaşkınlıkla karışık bir küçümseme gördü Stransky. Bir şimşek çaktı beyninde: Ne kadar aptalca davranmıştı! Adam kendisi hakkında neler düşünüyordu kimbilir?

Döndü, o küçümseyen bakışlara daha fazla katlanamadı. Açıklama yapmadan yürüdü. Acı karşılaşmayı, kendi yanlış davranışını düşündükçe içine bir acı çöküyordu. Onurum kırıldı artık, diye düşündü, bir daha yerine gelmez. Bir öfke kabardı içinde, yapılan yanlışın bir daha düzeltilemeyeceğini düşününce yatıştı öfkesi. Evet, köpek gibi kaçmıştı Steiner'den; oysa onun kendisini öldüreceğini doğrulayan tek kanıt yoktu elinde. Öz benliğinin ölü bir ağaç gibi parça parça olduğunu hissetti.

Yolun geri kalan bölümünde çevresine göz atmadı bile. Brandt'la yapacağı zorlu görüşme, ancak boğaza vardığında aklına geldi. Yine de hiçbir şey duymadı. Sabahtan beri bu konuda öylesine kafa yormuştu ki, vakit yaklaşınca hiçbir şey hissedemez olmuştu. Evet, ipe gelip dayanmıştı yolu. Alay Karargâhına vardığında, emir erine kendisini dışarda beklemesini söyledi. Birkaç saniye kapının önünde bekledi; içerden kumandanın gürleyen sesi geliyordu. Kapıyı vurdu. Konuşmalar kesildi, biri yüksek sesle, "Girin," dedi. Stransky kapıyı açtı. Tam karşısında Kiesel vardı; Kiesel'in kendisini görünce ansızın ayağa fırlamasıyla irkildi. Kumandan yerinden kalkmamıştı. Onun yüzünde okunan şaşkınlıkla karışık düş kırıklığını neye yoracağını bilemedi Stransky.

Sonunda Brandt ağzını açtı: "Siz!" dedi.

Stransky dengesini yitirmemeye çalıştı. Bu garip karşılanma, yüreğinin vuruşunu büsbütün hızlandırmıştı; parmak uçlarında duyuyordu nabzını. Kapıyı örttü, karşısındaki iki subayın yüzlerine baktı. Aradaki büyük ayrım, şaşkınlığını arttırıyordu yalnızca; kumandanın kızgınlığı gittikçe artıyor, oysa Kiesel'in yüzü her an biraz daha tatlılaşıyordu, emir subayından özellikle kötü bir karşılama bekleyen Stransky, bu işin içinden çıkamadı.

Tedirgin sessizliği ilk bozan da Kiesel oldu. Duru gözlerinde esrarengiz bir ateş yandı: "Herr Stransky ile dokuzda randevunuz vardı," dedi Yarbaya dönerek.

Brandt ağır ağır başını çevirdi. Stransky anlatılmaz bir tedirginlik içinde kumandanla emir subayının bakıştıklarını fark etti. Bacakları titriyordu, duvara dayandı.

Brandt'ın gözünden kaçmamıştı bu. "Tam zamanında geldiniz," diyerek bir iskemle gösterdi. "Oturun." Stransky otururken Brandt, önünde duran kocaman bir haritayı incelemeye koyuldu. Sonunda başını kaldırdı. "Bana Kilius'u bulun," dedi Kiesel'e.

Katlanılmaz bir sessizlik oldu. Kiesel telefonu uzattı.

"Görüşebilirsiniz," dedi.

Brandt dirseklerini masaya dayadı, birkaç soru sordu Kilius'a; Stransky, adının çok sık geçmesinden kuşkulanmaya başlamıştı. "Peki Yüzbaşı Kilius," dedi Brandt sonunda, almacı yerine bıraktı.

—"Yüzbaşı Kilius'la karşılaşamamışsınız," dedi Stransky' ye dönerek. "Yüzbaşı, eski taburunuza siz çıktıktan sonra varmış. Ana yoldan gelmediniz mi?"

Eski tabur, diye düşündü Stransky; eski tabur dedi. Boğuk bir sesle karşılık verdi: "Evet ama ilk birkaç kilometre kestirmeden geldik."

"Geldik diyorsunuz," dedi Brandt. "Başka biri mi vardı yanınızda?"

Stransky kuruyan dudaklarını ıslattı. "Emir erim," dedi güçlükle. "Dışarda bekliyor."

"Yaa!" Brandt'ın gözleri. kısılmıştı. Kiesel'e döndü. "Çağırın onu."

Stransky iskemlesinde kıpırdandı. Niye söyledim bunu, diye düşündü. Şimdi o sersem hepsini anlatacak. Aklı başından gitmişti. Tanrım ne yaptım! diye geçirdi içinden.

Oysa Kiesel dönmüştü bile. Elinde kasketi, utangaç bir yüzle Stransky'nin emir eri geliyordu ardından. Topuklarını bir araya getirirken emir eri, utangaç gözlerle baktı kumandana. Brandt, Kiesel'in oturmasını bekledi. Sonra adama döndü: "Yolculuk nasıl geçti bakalım?"

Adamcağız şaşkın şaşkın Stransky'ye baktı. Stransky, Brandt'ın o anda kendini incelediğinin farkında bile değildi, telâşla göz kırptı emir erine. Kumandanın öfkeli sesini duyunca kendine geldi.

— "Gözlerinizi kırpmadan duramıyorsanız, köşede cezaya dikerim sizi," dedi Brandt. Sonra yine adama döndü: "Söyle bakalım oğlum, anlat. Yalan söylemeye falan da kalkışma sakın. Anlaşıldı mı?"

—"Jawohl!" diye haykırdı er korkuyla. Kiesel, Stransky'nin utançtan kıpkırmızı kesilmiş yüzünü görünce bir kere daha kumandanın sezgilerine büyük hayranlık duydu.

—"E, ne oldu bakalım?" diye sordu Brandt.

Adam, gözlerini indirdi. "Birdenbire yolun ortasında beliriverdi," diye mırıldandı.

—"Kim?" dedi Brandt.

—"Çavuş. Elinde bir Rus tüfeği vardı; yüzbaşı kaçmaya başladı."

—"Kaçtı mı?" Brandt kulaklarına inanamıyordu, eğildi. Adam başını salladı. "Evet kaçtı," dedi çaresizlik içinde.

"Ben de koştum, ne bileyim..."

Dönüp Stransky'ye bir göz attı. Kiesel dudağını ısırdı. O sahne birdenbire canlanmıştı gözlerinin önünde, gülmemek için büyük çaba harcıyordu, "Neden kaçtın peki?" Soruyu sorarken asık yüzlü Brandt bile güç tutuyordu kendini.

Adam yine Stransky'ye baktı. Yüzbaşı başı önünde, kımıldamadan duruyordu. "Bilmem," diye kekeledi adam. "Çavuş tüfeğini garip bir biçimde tutuyordu."

—"Ateş etti mi?" dedi Brandt.

Adam başını "hayır" anlamında salladı. "Bizim askerimizdi," dedi şaşkınlık içinde. "Neden bize ateş etsin?"

—"Doğru." Brandt ayağa kalktı, pencereye yürüdü, odadaki üç kişiye sırtını verip beş dakika kadar düşündü. Sonunda döndü, yerine geldi. "Sen tabura dönebilirsin," dedi emir erine. Kapının kapanmasını bekledi. Masasının başına geçti, mektubu aldı, birkaç saniye inceledi.

Kiesel'in heyecandan soluğu kesilmişti. Nedenini kestiremiyordu ama müthiş bir olaya tanıklık ettiğini seziyordu. Yanılmamıştı da. Aynı anda hem küçümseme, hem gurur, hem de acıma gösteren bir el hareketiyle Brandt mektubu fırlattı; öyle ki Stransky mektubu yakalamak için iki elini birden açmak zorunda kaldı.

Okumaya vakit bulamadan, kumandanın suratına kamçı gibi inen sesiyle ayağa fırladı. "Dışarda okursun mektubunu," dedi Brandt. "Yüzünü görmeye katlanamıyorum artık. Hadi kaç bakalım, bokoğlu bok!"

Stransky, ağzı bir karış açık, karşısında taş kesilmiş duran yüze bakakaldı. Onun kımıldamadığını görünce Kiesel'e döndü Brandt. "Aç kapıyı, defolsun!" diye bağırdı.

Kiesel verilen emri yerine getirdi. O anda içinden Brandt'ı kucaklamak geldi.

—"Defol!" dedi Kiesel. Stransky yanından geçerken, yüzüne bakmadı bile. Sonra Brandt'ın yanına koştu; birlikte Stransky'nin sokağa çıkışını, mektubu okuyuşunu izlediler.

Stransky'nin yüzü kireç gibiydi. Sonunda mektubu kayıtsızca attı cebine, yürümeye başladı; omuzları çökmüştü sanki, dönemeci kıvrılıp boğaza

doğru ilerlerken gittikçe küçülüyor, yok oluyordu.

—"Anlayamadığım bir şey var," dedi Brandt öfkeden boğularak. "Neden kaçan bu herif oluyor? Stransky hem de!" Başını sallayarak masasının başına geçti, kendini bir iskemleye bıraktı.

Kiesel pencereden bakıyordu, gözlerini kumandana dikmişti. "Neden böyle söylüyorsunuz?"

—"Neden mi?" Acı acı güldü Brandt. "Sen de benim kadar başımıza neler geleceğini biliyorsun. Yüzlerce kere kaçtık; yüzlerce kere tuzağa düşüp her keresinde bir kurtuluş yolu bulduk. Ama bu sefer..." Durdu. "Bu sefer kurtuluş yok," diye noktaladı.

Kiesel, kumandanın haklı olduğunu biliyordu, yine de

yüreklendirici bir şeyler bulmaya çalıştı. "Yok canım, o kadar da umutsuz değil durum. Belki de..."

—"Kendini aldatma boş yere," dedi Brandt. "Bizi Kırım'a gidecek son tümen olarak seçiyorlarsa, yeni bir Stalingrad hezimetinden başka bir şey bekleyemeyiz. Hadi Sivastopol'a ulaştık diyelim, bir sandal bile bulamayız orada. Yok yok, oyunun sonu geldi Kiesel, belki de daha iyi oldu böylesi.

Gerçekten daha iyi oldu."

Kiesel bir boşluğa düşüyormuş gibiydi. Pencereden ahırı andıran kulübelere baktı, dudaklarını ısırdı. Brandt karamsarlıkta ileri gitmiyordu kuşkusuz. Morlock'un söylediklerinin kaçınılmaz sonucuydu bunlar. Ruslar, şimdiden Melitopol'ün batısına yerleşmişlerdi bile, büyük güçlerle Perekop'a doğru ilerliyorlardı. Eğer asıl amaç, Morlock'un sözlerinden anlaşıldığı gibi, Kırım'ı deniz yoluyla boşaltmaksa, bir oyalama taktiğiyse, Kırım'da mevzilenen birliklerin ancak ufak bir bölümü kurtarılabilirdi, deniz ulaşımı ancak bu kadarına yeterdi. Birliklerin büyük bölümü eninde sonunda Stalingrad'da korkunç bir yenilgiye uğrayan Altıncı Ordu'nun yazgısını paylaşacaktı.

Son yıllarda Kiesel, tümenin son canhıraş haykırışının nerede çıkabileceğini düşünmüştü. Bir sürü yer gelmişti aklına. Ama Kırım'ı hiç mi hiç düşünmemişti. Boğaza bakarken, biraz ötesinde mavi göğün sonsuzlukta görkemli bir kupa gibi göründüğü çorak tepelere göz gezdirirken, gözleri hafifçe buğulandı; garip bir basınç hissetti göğsünde. Dişlerini kenetleyip soluk aldı.

—"Ne var?" dedi kumandan. Kiesel'in karşılık vermediğini görünce dudaklarında bıkkın bir gülümseme belirdi. "Üzülme," dedi yavaşça. "Başka bir sonuç bekleyemezdik zaten. Üstümüze düşeni de yaptık. Sen,

ben, hepimiz. Ama gereğinden fazlasını yapmaya çalıştık, bu yüzden şanssız sayılabiliriz."

Bir cigara yaktı. Gelişigüzel ekledi: "Hem, Kırım'da başımıza gelecekler seni tasalandırmamalı. Sen nasılsa işin içinde olmayacaksın."

—"O da ne demek?"

Yorgun bir gülümseme belirdi Brandt'ın dudaklarında. "Şunu demek istiyorum: Beklediğimiz son gelip çatmadan seni izine yollayacağım."

Kiesel yanlış bir şey duyduğunu sandı. Parmaklarını pencerenin pervazına geçirdi. Olamaz, diye düşündü. "Şaka ediyorsunuz," dedi.

"Şaka mı?" dedi Brandt. Alışılmadık bir sevecenlik vardı sesinde. "Ben her zaman senin sandığından daha ciddiyimdir Kiesel. Son ilmek boğazımıza geçip düğümlenmeden memlekete yollayacağım seni, üstelik hiç bir şekilde engel olamazsın..."

—"Öyle mi sanıyorsunuz?" diye fısıldadı Kiesel. Brandt usulca başını salladı. "Sıla özlemiyle başa çıkamazsın kolay kolay. Bana kahramanlık gösterisi yapmaya kalkışırsan, düş kırıklığına uğrarsın. Beni hiç etkilemez bunlar." Eğildi, gülümsedi. "Anlıyorsun ya Kiesel, beni geçmişte o kadar yanlış anladın ki bir eksik ya da bir fazla farketmez. Ama ayrılacağımıza göre davranışımın nedenini anlatmak istiyorum sana. Nuh'un öyküsünü bilirsin." Dudaklarına geniş bir gülümseme yayıldı. "Nuh kendisini ve ailesini tufandan kurtaracak bir gemi yapmıştı. Eski ve yeni hümanizma arasında bir köprü olmuştu böylelikle. Yeni dünyaya her iki öğeyi de getirmişti; iyiyi ve kötüyü. Ben de aynı şeyi yapmaya çalışıyorum. Stransky'nin durumunu gözönünde tutarsak, kötüye bir şans tanıdım sayılır, iyiye de bir şans tanıyacağım ve dünyada hiç bir güç bunun karşısında duramayacak."

Kiesel soluk alamıyordu. Uzun bir sessizlikten sonra, "Bir tek öğeyi görmezlikten geliyorsunuz," dedi.

—"Hangisini?"

—"Nuh, gemisiyle kendi canını da kurtardı."

—"Ama Nuh, Alay Kumandanı değildi ki," dedi Brandt. "Sormak istediğin başka bir şey var mı?" Kiesel başını kaldırınca, "Öyleyse," dedi. "İşe başlayabiliriz. Tufandan önce yapacak sürüyle iş var daha. Hadi. Korner'in taburu bakalım hangi..."

—"Bir dakika," diye kesti Kiesel.

Brandt şaşkın şaşkın baktı. "Ne soracaksın?"

—"Steiner'i unuttunuz."

—"Steiner'i unutmadım. O kendine özgü bir vaka. Saat kaç?" Kiesel saatine bakıp, "Ona beş var," dedi telâşla. "Tabur kumandanları neredeyse gelirler."

— "Nöbetçiye söyle, buraya getirsin onları," diye emretti Brandt. "Çağrılıncaya kadar yandaki odada beklesinler. Bir şey daha. Kilius'u telefonla ara, Steiner'in İkinci Bölüğe gidip gitmediğini öğren. Çabuk ol."

Kâğıtların üstüne eğildi, Kiesel dönene kadar da başını kaldırmadı. Kiesel'in yüzü allak bullaktı. "Ne var?" diye sordu Brandt.

Kiesel eşikte duruyordu. "Yüzbaşı Korner geldi bile," dedi boğuk bir sesle.

—"Evet?"

Kiesel kendini toparladı. "Yüzbaşı Kilius, astsubaylarından birinin, Üstçavuş Steiner'in on dakika önce bir Rus bombasıyla yaralandığını bildiriyor. Şu anda sağlık merkezine götürülüyormuş."

—"Yaa." Konuşurken gözlerini masadan ayırmıyordu Brandt. "Demedim mi sana? Steiner kendine özgü bir vakadır. İyi ki yetkimin sınırlarını aşmaya kalkışmamışım. Yüzbaşı Korner'le içerde otur biraz, öbür subaylar gelince bana haber ver. Şu işi yalnız bitireyim. Hadi, git."

Kiesel'in odadan çıkmasını bekledi. Sonra pencereye yürüdü. Ellerini arkasında kavuşturup boğaza yanlamasına vuran güneş ışınlarına baktı. Yıldız ve çiçek, diye düşündü. Sabahın onuydu; karşıki tepe çorak, ıssızdı. Aynı sözcükler dönüp duruyordu kafasında; yıldız ve çiçek, yıldız ve çiçek. Yüzünden bütün kanı çekilmişti.

Uzaklardan, zayıf patlamalar duyuluyor; Sesler, Ekimin sessizliğine gömülüyorlardı sonra. Brandt'ın bunları duyacak hali yoktu. Ufku camdan örtü gibi saran bu sessizlikten daha büyük bir sessizlik vardı içinde. Hayatına yönünü vermiş, yolunu çizmiş bir insanın duyabileceği özgürlüğü, erinci duydu. Beklemekten başka yapacak şey yoktu artık.

Arkasındaki kapı açıldı, Kiesel'in sesi duyuldu: "Kumandanlar geldiler efendim." Bir süre dimdik beklediler, subaylar, birbirlerine baktılar.

Sonra Brandt usulca masasının başına geçti, kâğıtları kolunun altına sıkıştırdı. "Yaa baylar," dedi, "yine karşı karşıyayız."

Tabur, köprübaşındaki son mevziine yerleşmişti. İkinci Bölük, batıya dönük olarak geçidin çıkışını tutuyordu, gözcüler dışında herkes yatmıştı, askerler uykusuzluklarını gidermeye çalışıyorlardı. Bölüğün sağ kalanlarına Çavuş Schulz kumanda ediyordu, geçidin ağzında, Kruger ile Faber'in yanında oturuyordu. Aralarındaki bölük pörçük konuşma da biraz önce sona

ermişti; o anda yırtık çoraplarını büyük bir ilgiyle inceleyen Kruger'i gözlüyorlardı öbür ikisi.

Kruger ansızın bir küfür savurdu, daha birkaç yüz kilometre önce çorabın topuğu olan kısımda kocaman bir delik vardı şimdi; parmağını delikten geçirdi, bağırdı: "Şuna bakın!"

—"Kaldır şu leş kokulu çorapları ortadan," diye haykırdı Schulz tiksinerek. "Ne yapalım yani? Levazımcıya söylersin."

—"Levazımcı mı?" diye kükredi Kruger. "Şu koca doğu cephesinde tek levazımcı var mıymış ki? Bak söylüyorum: ya yeni bir çift çorap verirler ya da bunları kıçlarına tıkarım.

Savaş vurguncuları!"

—"Benim de tek çift çorabım var," dedi Faber omuz silkerek. "Fetscher'e söyleseydin."

—"Fetscher'e ha! Schnurrbart'ı görünce ne hale geldi görmediniz mi? Hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı nerdeyse. Biz olsak neyse.."

—"Nereye gömdünüz?" diye sordu Schulz. Güneşli Ekim göğüne kaldırdı başını.

Kruger'in yüzü sertleşti. "Depodan iki kilometre kadar ötede bir ağaçlık vardı," dedi yutkunarak. "Oraya..."

Schnurbart'ı. Stransky, Steiner'in dönüşüne kadar geçici kumandanlık görevini Schulz'a verdiği için Kruger'le Faber iki saat bölükten ayrılabilmişlerdi. Biraz önce gelmişlerdi; hiç söz etmemişlerdi bu kısa yolculuktan.

Schulz başka soru sormadı. Yeni tabur kumandanından söz açtı., öbürleri şaşkın şaşkın dinlediler.

—"Kumandanın böyle ansızın değişmesi garip," dedi Kruger kuşkuyla. "Yeniyi gördün mü bari?"

—"Daha göremedim," dedi Schulz. "Telefon etti, bu sabah mevzii denetlemeye geleceğini bildirdi. Stransky yok oldu ortalıktan. Nereye gittiğini bilsem."

—"Kimin umurunda?" diye homurdandı Kruger. Bu konuyla ilgilenmiyordu artık, çıplak kirli ayağını incelemeye koyulmuştu.

Schulz bir cigara yaktı. "Ruslar nerede acaba?" Öteye, makineli tüfeğin kurulduğu noktaya baktı. Gözcü kımıldamadan duruyor, batıya uzayan demiryolunu gözlüyordu; hiç bir hayat belirtisi yoktu yolda.

—"Neredeyse gelirler," dedi Kruger. "Ben Steineri merak ediyorum asıl. Saat ona geliyor."

—"Ben de," dedi Schulz. Sesini alçalttı. "Triebig yüzünden bir belâ mı çıktı acaba? Oğlanlardan biri konuştuysa hepimizin başı belâya girer."

—"Ne diyorsun sen?" dedi Kruger sertçe. Uyuşukluğu bir anda geçmişti. Schulz'un omuz silktiğini görünce ona doğru eğildi. Sesi öylesine öfkeliydi ki Schulz geriledi. "Triebig'in tepesinde bir Rus el bombası patladı, hepsi bu. Biri çıkar da aksini söylerse, kafasını kendi elimle kırarım. Anlaşıldı mı?"

—"Bağırma canım," dedi Schulz, tedirgin bakışlarla çevreyi süzdü.

Gelgelelim Kruger kolay yatışacağa benzemiyordu. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. "Canımın çektiği gibi bağırırım ben. Kızan varsa çelik miğferini kafasına çeksin de gelsin; kemiklerini kolay toplayabilir sonra. Domuzlar!"

Daha bağırıp çağıracaktı ama Faber usulca omuzunu tuttu. "Neye sinirini bozuyorsun?" dedi yavaşça. "Kimsenin bir şey söylediği yok; söyleyecek olurlarsa biz buradayız nasılsa.

Boşuna öfkelenme."

Kruger yavaş yavaş sakinleşti. Yine kirli ayağını incelemeye koyuldu; ilk fırsatta yıkanması şarttı. Yıkanma deyince aklına banyo, banyo deyince de Königsberg'deki evi geldi. İçini çekti.

—"Neyin var?" diye sordu Schulz.

—"Bir şey düşünüyorum da," diye geçiştirdi Kruger. Faber'e döndü: "Sen neden konuşmuyorsun?"

—"Ben konuşmayı pek sevmem zaten," dedi oduncu.

—"Doğru be!" Daha önce hiç farkına varmamıştı sahi, Faber çok az konuşuyordu. "İyi bir şey suskunluk," dedi. "Bir zamanlar bir kız tanırdım, o da senin gibi az konuşurdu."

—"Tam bana karı olacak bir kızmış," dedi Schulz. "Neden evlenmedin onunla?"

Kruger'in karşılık vermediğini görünce fazla üstelemediler. Schulz cigarasını içine çekti. Geçitte adamlar birbirleriyle horlama yarışına girmişlerdi. Makineli tüfeğin başındaki nöbetçinin başı dönüyordu uykudan.

— "Scheisse," dedi Schulz. Öbürleri şaşırarak baktılar. "Her şey, hepsi," diye açıkladı. Ansızın aklına bir şey gelmişti. "Senin babanın Rus olduğu doğru mu?" diye sordu.

—"Benim babamın mı?" dedi Kruger.

Schulz başını salladı. "Evet, senin. Geçende biri söylemişti, kim hatırlıyamıyorum."

Kruger çizmesini çekti. Yüzü asılmıştı, sesi birdenbire yükseldi:

"Kruger, Rus adı mı? Rus uyruğundaymış babam, hepsi o kadar. Üstelik beş yıl önce öldü."

—"Ya," dedi Schulz. Tedirgin bir sessizlik oldu. Kruger çizmesinin bağlarıyla oynuyordu.

—"Ya annen?" diye sordu Faber.

—"O çoktan öldü," dedi Kruger ayağa kalkarak. Omuzlarını kaldırıp, salınarak uzaklaştı, "Scheisse," dedi

Schulz yine. Cigarasının izmaritini raylara fırlattı, esnedi. Birkaç dakika öylece durdu sonra tüfeğini eline alıp yine esnedi. "Gidip kestireyim biraz," dedi Faber'e. "Demir Haç sırtlanı gelince beni uyandırırsın." Geriye döndü, karanlık geçide girdi; uyuyan askerlerin yanına raylara uzandı, sırt çantasını başının altına koyup gözlerini yumdu.

Faber gözleriyle izledi onu. Arkada karanlık, bulaşık mürekkebi andırıyordu, oysa biraz ilerde güneş öylesine yakıcı bir ışığa boğuyordu ki geçidin ağzını, bakarken gözleri kamaştı. Bir süre kıpırdamadan oturdu. Sonra kısa bir yürüyüş yapıp araziyi incelemeye karar verdi. Makineli tüfek gözcüsünün yanından geçip aydınlığa çıktı. Geçidin üstündeki tepe sarptı; çamurlu yamaçta tek bitki göze çarpmıyordu. Yamacın ortasına yakın bir yerde göğüs siperine girmiş askerler aşağıya, kendisine baktılar.

—"Ruslar ne yapıyor?" diye seslendi Faber.

İçlerinden biri güldü. "Daha ortada yoklar. Kalıbımı basarım, şu anda Novorossiysk'te şampanya içiyorlardır. Sen ne yapıyorsun? Gezintiye mi çıktın?"

—"Deli miyim ben?" dedi Faber. Bir şey daha söyleyecekti ama sözü yarıda kaldı.

Yukardan biri bağırıyordu; adam, "Biri geliyor ," dedi.

—"Rus mu?" diye sordu Faber. Bulunduğu yerden uzağı göremiyordu.

Adam başını "hayır" anlamında salladı. "Sanmam, bizden biri galiba."

Faber batıya, demiryolu şeddine baktı. Raylar, günışığında pırıl pırıl parlıyor, ilerde gümüş bir şeritte birleşerek mavi göğe doğru uzayıp gidiyorlardı. "Sağdan geliyor," dedi adam siperden çıkarak.

Faber, gelenin Steiner olduğunu bildi, sordu: "Anayoldan mı?"

—"Evet."

Faber bir an durdu. Sonra, "Gidip bakayım," dedi, "kimmiş." Şedden aşağı indi. Anayola giderken asmalarla dolu bir bağdan geçmek zorunda kaldı; yapraklar öylesine sıktı ki önünü göremiyordu. Asmaları incitmemeye çalışarak ilerledi tellerden, kazıklardan ustalıkla sıyrılıp

anayola vardı.

Karşıdan Steiner geliyordu; cigarasını dudaklarına iliştirmişti. Kendisini görmüş olmalıydı ama nedense adımlarını hızlandırmadı, yüzünde de bir değişiklik olmadı. Bu buluşmayı bekliyormuşçasına tek söz söylemeden yanına yaklaştı. Birkaç adım kala durdu, cigarayı ağzından çekti.

Faber, Steiner'in geldiği yöne bakıyordu. "Rusların gelmesi gerekirdi şimdiye kadar." dedi öfkeyle.

"Gelselerdi yolda karşılaşırdık," dedi Steiner. "Aynı yoldan döndüm, nerede olduğunuzu bilmiyordum ki."

"Alaydakilere sormadın mı?" dedi Faber.

"Unuttum. Hem döneceğimi de bildirmedim. Beni aradılar mı?"

Faber kaygıyla inceledi onun yüzünü. Değişmişti Steiner, gelgelelim bu değişikliğin ne olduğunu tam tamına kestiremiyordu. "Daha aramadılar," dedi yavaşça. "Cepheden nasıl geçtin?"

—"Bilmem," dedi Steiner kayıtsızca. "Zaten cephe diye bir şey mi kaldı? Kruger nerede?"

—"Mevzide."

—"Onunla hemen görüşmem gerek," dedi Steiner. "Ortalıktan kaybolmalıyım. Çabuk beni ona götür."

—"Ne yapacaksın ne?" diye haykırdı Faber.

"Konuşarak vakit harcamayalım," dedi Steiner sabırsızca. "Çarçabuk yok olmalıyım ortalıktan. Daha kıyamet kopmadı mı yoksa?" Faber'in hiç bir şey anlamadığını görünce ekledi: "Yani Triebig meselesi yüzünden."

"Ne dediğini anlamıyorum," dedi Faber. "Neden kıyamet kopsun?"

"Bazen sinirime dokunuyorsun," dedi Steiner öfkeyle. "Tanrı aşkına çabuk Kruger'e götür beni."

—"Peki," dedi Faber. Asmaların arasından kendilerine yol açarak demiryoluna vardılar. "Mevzimiz şurası," dedi Faber geçidi göstererek.

Steiner başını salladı. Daha üç yüz metre yolları vardı; Traverslere basarak ilerlediler.

Steiner bir bombanın uçarak geldiğini duydu; derken görünmeyen bir güç, bedenini havaya fırlattı. Kapkara bir bulutun içinde uçtu, taş gibi düştü yere. Kısa bir çığlık attı. Kımıldamadan yattı. Geçitten birkaç kişi fırladı; kaldırdılar onu, içeri taşıdılar.

Gözlerini açtığında, karşısında Kruger'i gördü. "Hah. buldum seni!" diye fısıldadı.

"Ya," dedi Kruger. Yutkundu. "Ben işin bitti sanmıştım." Ne oluyor buna,

diye düşündü Steiner. "Neden ağlıyorsun?" diye sordu.

"Ağlamıyorum," dedi Kruger başını öte yana çevirerek.

"Ağlıyorsun işte," dedi Steiner. "Neremden yaralandım?" Bir sürü insan eğilmişti üstüne. Tedirgin oldu. "Çekilin," dedi. Sonra Kruger'in sorusuna karşılık vermediği aklına geldi. Gülümsemeye çalıştı. "Kıçım mı gitti yoksa?"

—"Kıçın değil," dedi Kruger.

Steiner kollarını oynatmaya çalıştı, oynatamadı. Hiç acı duymuyordu, doğrulmaya çabaladı. Kruger yere bastırdı gövdesini. "Acele etme," dedi sertçe. "Neredeyse gelirler."

"Mezarcılar mı?" dedi Steiner. Ağzında bir ıslaklık hissetti.. Kanın tadını duydu. Tamam, diye düşündü, ciğerden. Ansızın bastırdı acı. Sırtı, göğsü, bacakları, beyni her yanı sızlıyordu. İnledi, gözlerini kapadı. Ne boktan talih! diye düşündü.

"Saçmalama," dedi Kruger. "Sağlık merkezinden doktorlar geliyor seni almaya."

Steiner gülümsedi. "Aynı yola çıkar."

—"Seninle gelmek istedim ama Schulz bırakmadı," dedi Kruger acıyla. "Son astsubay benim burada." Bir süre konuşmadan durdular. Kruger saatine baktı. "Nerede kaldılar bunlar?" diye mırıldandı öfkeyle. "Yirmi dakikayı geçti."

—"Ne zamandan beri?"

—"Sen yaralanalı beri. Ayılman on dakika sürdü; ben de işin bitik sanıyordum."

Bu sözler bildik sözlerdi; son nerede duymuştu bunları? Ansızın ilgisini çeken bir gürültü duydu. Kalın battaniyeye sarılmış bir adamın çığlığını andırıyordu.

—"Bu da ne?" diye sordu.

—"Faber," dedi Kruger usulca.

—"Ne oldu Faber'e?" Kruger karşılık vermedi. Steiner onun durmadan seyiren yüzüne baktı. "Ne oldu Faber'e?" diye sordu yine.

—"Geliyorlar galiba," dedi Kruger. Geçidin içlerinden traverslere basan ayakların takırtıları geliyordu. Biri seslendi: "Yaralılar nerede?"

— "Burada," diye bağırdı Kruger. Steiner'e döndü: "Gözlerinden," dedi.

—"Kör oldu," dedi Kruger.

—"Kör mü?"

—"İki gözü de."

Steiner'in başı önüne düştü. Geçidin kalın tavanından başka bir şey göremiyordu artık. Kaldırıldığını, bir sedyeye yatırıldığını fark etti. Kruger'in yüzü yine belirdi karşısında. "Ağlama," dedi Steiner.

—"Ağlamıyorum," dedi Kruger; gözlerinden sel gibi iniyordu yaşlar.

— "Sen son astsubaysın," dedi Steiner. "Ağlamaman gerek." Kruger başını salladı.

—"Hazır mısınız?" diye sordu bir ses.

Steiner başını çevirdi, "Kapa çeneni," dedi. Kruger'e döndü: "Tüfeğimi al," dedi. "Nasılsa kullanamam artık."

Kruger başını salladı yine. Sedyeyi taşıyan adamlar yürümeye başladılar, Kruger peşlerinden bir-iki adım yürüdü. "Dönerken bana yine bir şişe kolonya getirirsin," dedi.

Geçidin bu bölümü biraz aydınlıktı; Steiner'in yüzünü gördü birden, "Sen de ağlıyorsun!" diye haykırdı.

Steiner karşılık vermedi ama. Başını yan çevirmiş düşünüyordu: Sevgili dost, can dost. Yoğun bir karanlık birikiyordu çevresine. Karanlık ve serinlik. Titriyordu.

Bacaklarını toplamaya çalıştı; yine kan tadı geldi ağzına. Allah kahretsin, dedi. Kan, dudaklarından sızmaya başlamıştı, öksürünce bütün gövdesini sızlatan bir acı duydu, yüksek sesle inledi.

"Geliyoruz," dedi bir ses yatıştırırcasına. "Dişini sık biraz."

—"Peki," diye fısıldadı Steiner.

Gözlerini açınca da karanlığı gördü. Mezar gibi, diye düşündü. Ansızın müthiş bir korkuya kapıldı, titriyordu. Karanlık mı olacaktı bundan böyle? Faber gibi hep karanlıkta mı kalacaktı? Tanrım! diye düşündü, neden Faber? Neden Faber? Faber'in kör olduğunu düşünmek inanılmaz bir şeydi, birkaç saniye için kendi acısını unuttu, gözlerini iri iri açmaya çalışarak geçidin tavanına baktı.

Mavi gök, bu tavanın hemen üstündeydi. Faber için gökyüzü yoktu artık; Faber için yıldızlar, ağaçlar, yemyeşil ağaçlar yoktu. Steiner boğazının tıkandığını hissetti. Ağzını açtı, inledi. Tanrım, dedi. Tanrım! Bir süre, gözleri kapalı, göğsündeki, sırtındaki uğursuz atışları dinledi. Altındaki battaniyenin ıslandığını duydu.

Kan aktıkça bedeni hafifleşiyordu sanki. Boşlukta ışığa doğru uçan bir tüyden farksızdı. Işığa mı? Gözlerini açtı, ortalık aydınlıktı biraz. Önceleri yüzüne usulca vuran boz bir parıltıydı ışık, sonra gittikçe büyüyen bir kristal parçasına dönüştü; öyle parlaktı ki gözleri kamaşıyordu bakarken.

Yine de uzun süre baktı ona, "Anne," diye fısıldadı.

Anne'in yüzünü açık seçik görebiliyordu; ağzını, kendisine bakan gözlerini, gülümseyişini... Gülümsedi, "Geliyorum Anne," dedi. "Geliyorum."

Onu karanlık geçitten günışığına taşıdılar.

SON